ཨཱ།དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་རང་འགྲེལ་བཞུགས་སོ།།

《入中論自釋》

མཁོད་པ་པོ། ཟླ་བ་དཔོན་ཆེ་བ་ཀྲགས་པ། 月稱論師造 法尊法師譯

རྒྱ་གར་སྐད་དུ། སྤྲུལ་མ་ཀ་ཛ་བཏྟ་རཱ་ཏྲ་ན་མ།

梵語云：嘛地嘛嘎阿挖打拉巴庫拿嘛

བོད་སྐད་དུ། དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ཞེས་བྱ་བ།

藏語云：入中論註釋

འཕགས་པ་འཇམ་དཔལ་གཞོན་ཀྱུར་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

敬禮聖曼殊室利童子

སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་པོ། 第一菩提心極喜地

དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལ་འཇུག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པ་རྩོམ་པར་འདོད་པས། །ཡང་དག་པར་རྗོགས་པའི་སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་པས་ཀྱང་ཐོག་མར། །བཅོམ་ལྡན་འདས་སྟེང་རྗེ་ཆེན་པོ་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དང་པོ། །སེམས་ཅན་འཁོར་བའི་བཙོན་རར་བསྡམས་པ་སྐྱབས་མེད་པ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་མ་ལུས་པ་ཡོངས་སུ་སྐྱོབ་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །ཉན་ཐོས་སངས་རྒྱས་འཕྲིང་རྣམས་ཐུབ་དབང་སྐྱེས། །སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལས་འཕྲུངས་ཤིང་། །སྟེང་རྗེའི་སེམས་དང་གཉིས་སུ་མེད་བློ་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ནི་རྒྱལ་སྲས་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུ། །

為令悟入《中觀論》故造《入中論》。茲於諸佛菩薩先應讚歎者，即是諸佛第一勝因，救脫繫縛生死牢獄無量無依眾生為相之薄伽梵大悲。故說：**「聲聞中佛能王生，諸佛復從菩薩生，大悲心與無二慧，菩提心是佛子因。」**

ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་གཉིས་སྨོས་སོ། །དེ་ལ་གོང་ན་མེད་པའི་ཚོས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་མངའ་བས། །ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་བས་ཀྱང་དབང་ཕྱུག་དམ་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཉིད་དང་། །ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དེའི་བཀས་མངའ་བསྟུར་བའི་ཕྱིར། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ལ་ཐུབ་དབང་ཞེས་བྱའོ། །དེ་རྣམས་ལས་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་དག་སྐྱེས་པ་ནི་དེ་དག་ལས་བསྐྱེད་པའོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། །སངས་རྒྱས་རྣམས་བྱང་བར་གྱུར་པ་ན་ཉེན་ཅིང་འཕེལ་བར་འབྱུང་བ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་སྟོན་པ་ལ་འཇུག་པའི་ཕྱིར་ལ། །དེ་ཉན་པ་དང་ནེམས་པའི་རིམ་པ་ལས་ཀྱང་ལྟག་པར་མོས་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །

由得圓滿無上法王，較聲聞、獨覺、菩薩尤為圓滿自在，即聲聞等亦承其命，故諸佛世尊名曰能王。要從諸佛乃生聲聞等，以諸佛出世無倒宣說緣起，彼由聞思修習，乃能隨其信樂滿足聲聞等果故。

གལ་ཏེ་ཡང་ཁ་ཅིག་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ཉན་པ་ཁོ་ན་ལས་དོན་དམ་པ་རྟོགས་པ་ལ་མཁས་སུ་ཟིན་ཀྱང་མཐོང་བའི་སྐྱེ་བ་ཁོ་ན་ལ་ཐུ་བུན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པར་མི་འགྱུར་མོད་ཀྱི། །དེ་ཕྱི་ན་ཡང་ཉེ་བར་སྟོན་པའི་སྐབས་པ་དོ་དག་གིས་ལས་རྣམ་པར་སྨིན་པར་དེས་པའི་འཇུས་བྱ་ཚོ་རབས་གཞན་དུ་མངོན་པར་འདོད་

བའི་འཕགས་བྱ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་གོང་མ་ཚག་ཙོག་པར་འགྱུར་རོ། །རྫོ་སྐད་དུ་འཕགས་པ་ལྷས། ཀེ་ཉིད་ཤེས་པས་གལ་ཏེ་འདིར། །སྡུ་ངན་འདས་པ་མ་ཐོབ་ཀྱང་། །སྐྱེ་བ་གཞན་དུ་འབད་མེད་པར། །དེས་པར་ཐོབ་འགྱུར་ལས་བཞིན་ནོ། །ཞེས་བཤད་དོ། །ཀེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དབུ་མ་ལས་ཀྱང་། །རྗོགས་སངས་རྒྱས་རྣམས་མ་བྱུང་མེད། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱང་ཟད་པ་ན། །རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ནི། །ཇེན་པ་མེད་པར་རབ་ཏུ་འབྱུང་། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལ་ཡང་དག་པའི་གདམས་ངག་གི་འབྲས་བུ་ཐོབ་པར་བྱེད་པས་ན་ཉན་ཐོས་དག་སྟེ། །འདི་ལྟར་བྱ་བ་བྱས་སོ། །འདི་ལས་སྲིད་པ་གཞན་མི་ཤེས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་འབྱུང་བ་ཡིན་ནོ། །ཡང་ན་འབྲས་བུའི་མཆོག་གམ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ལས་ཐོས་ནས་དེ་དོན་དུ་གཉེར་བ་རྣམས་ལ་སྦྱོགས་པར་བྱེད་པས་ན་ཉན་ཐོས་དག་སྟེ། །དམ་པའི་ཆོས་པདྨ་དཀར་པོའི་མདོ་ལས། །མཚོན་པོ་དེ་རིང་བདག་ཅག་ཉན་ཐོས་ཞུས། །བྱང་ཆུབ་དམ་པ་ཡང་དག་བསྟན་པར་བགྱི། །བྱང་ཆུབ་པ་ཡིས་སྦྱ་ཡང་རབ་ཏུ་རྫོད། །དེ་བས་བདག་ཅག་ཉན་ཐོས་མི་བཟད་འདུ། །ཞེས་རྫི་སྐད་དུ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱང་དེ་ལྟ་ཡིན་མོད་ཀྱི། །

設有一類，唯聞佛說緣起善達勝義，而不現生證般涅槃，然彼行者於他生亦必能獲得所求果報，如定業果。聖天云：「現已知真實，現未得涅槃，他生決定得，猶如已造業。」《中論》亦云：「若佛不出世，聲聞已滅盡，諸辟支佛智，無依而自生。」能得正教授之果，故名聲聞，如云：「所作已辦，不受後有」等。或從諸佛聽聞無上正覺妙果之道，為求者宣說，故名聲聞。《法華經》云：「我等今者成聲聞，

聞佛演說勝菩提，復為他說菩提聲，是故我等同聲聞。」雖諸菩薩亦有彼義，然唯宣說自不修行，乃是聲聞，故異菩薩。

དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྒོགས་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་རྟེས་སུ་མཐུན་པ་ཙམ་ཡང་མི་སྣང་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཉན་ཐོས་ཡིན་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ། །ལངས་ཀྱས་ཀྱི་སྐྱ་འདི་སངས་ཀྱས་ཀྱི་དེ་ཉིད་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་ཀྱས་དང་བྡ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་ཀྱས་གསུམ་ཅར་ལ་ཡང་འཇུག་སྟེ། །དེས་ན་སངས་ཀྱས་ཀྱི་སྐྱས་རང་སངས་ཀྱས་དག་བསྟད་དོ། །དེ་དག་ནི་བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཚོང་དུ་འཕེལ་བའི་ཐྱད་པར་གྱིས་ཉན་ཐོས་རྣམས་ལས་ཐྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་ཕྱིར་དང་། །བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་དང་ལྡན་རྟེ་ཆེན་པོ་དང་། །རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་སོགས་པ་མེད་པས་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་ཀྱས་རྣམས་དམན་པའི་ཕྱིར་ན་འབྱིང་ངོ་། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དེ་དག་ནི་ཉེ་བར་མ་བསྟན་པར་ཡེ་ཤེས་འཐྱང་ཞིང་བདག་ཉིད་གཅིག་པུའི་ཕྱིར་རང་ཉིད་སངས་ཀྱས་པས་རང་སངས་ཀྱས་སོ། །རྡོ་རྐང་བཤད་པའི་ཚུལ་གྱིས་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་ཀྱས་དེ་དག་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་བསྟན་པ་ལས་ངེས་པར་ཐྱང་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཐྱབ་དབང་ལས་སྐྱེས་སོ། །

佛陀是覺悟真實之義，其名於聲聞、獨覺、無上正覺三處俱轉，故佛聲亦詮獨覺。獨覺之福慧輾轉增長勝出聲聞，然無福智資糧、大悲、一切相智等，劣於正覺，故名為中。此亦不依他教自然智生，唯為自利而自覺悟，故名獨覺。聲聞、獨覺要由如來說法乃得出生，故曰能王生。

ཡང་ཐྱབ་པའི་དབང་པོ་དེ་རྣམས་གང་ལས་བལྟམས་ཤེ་ན། །ལངས་ཀྱས་ཐྱང་ཆུབ་སེམས་

དཔའ་ལས་འཁྲུངས་ཤེང་། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །གལ་ཏེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ལས་སྐྱེས་པར་གྱུར་པས་རྒྱལ་བའི་སྲས་ཞེས་བརྗོད་པ་མ་ཡིན་ནམ། །དེའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལས་འཁྲུངས་ཤེ་ན། །འདི་ནི་བདེན་མོད་ཀྱི་འོན་ཀྱང་རྒྱུ་གཉིས་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དག་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱུར་འགྱུར་ཏེ། །གནས་སྐབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་དང་། །ཡང་དག་པར་འཇོན་དུ་འཇུག་པ་ལས་སོ། །དེ་ལ་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལས་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་གནས་སྐབས་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་རྒྱུ་ཙན་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །ཡང་དག་པར་འཇོན་དུ་འཇུག་པ་ལས་ནི་ཇི་ལྟར་སངས་རྒྱས་པ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔར་གྱུར་པ་ཉིད་ཀྱིས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཤཱཀྱ་ཐུབ་པ་དང་། །དེ་ལས་གཞན་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཆེས་ཐོག་མ་ཙམ་ནར་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ཡང་དག་པར་འཇོན་དུ་བཙུག་པར་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཉར་འཕགས་བུ་མཐར་ཐུག་པ་དེའི་རྒྱུ་གཙོ་བོར་གྱུར་པ་ལ་ལྟོས་ནས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལས་འཁྲུངས་པར་བསྟན་ཏོ། །

但諸能王復從何生？論曰：「諸佛復從菩薩生。」設作是念：豈非菩薩亦從如來說法而生，名佛子乎！云何諸佛世尊從菩薩生耶？此有二緣，菩薩亦得為諸佛世尊之因，謂時位差別及勸令發心。約時位說，以如來是菩薩之果故。約勸發心說，如曼殊室利菩薩勸釋迦牟尼世尊及餘諸佛最初發菩提心，最究竟果，待其主因，故說諸佛從菩薩生。དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རྒྱུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཆེས་བརྩེ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ལ། །རྒྱུ་ལ་མཆོད་པ་བརྗོད་པས་ཀྱང་འབྲས་བུ་ལ་མཆོད་པ་དོན་གྱིས་འཕངས་པར་དགོངས་ཏེ། །སངས་རྒྱས་

བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དག་གིས་སྨན་གྱི་ཤིན་ཤེང་ཆེན་པོ་འབྲས་བུ་དེས་པར་དཔག་ཏུ་མེད་པ་སྟེར་བ། །སྐུ་གུ་ལ་སོགས་མཐོ་ཞིང་ལོ་མ་འཇམ་པའི་གནས་སྐབས་སུ་གྱུར་པ་ལྟར་བསྒོམས་ཏེ་ཡོངས་སུ་བསྐྱངས་བར་བྱ་བ་ཉིད་དུ་བསྟན་པར་བྱ་ཞིང་། །དུས་དེར་ཉེ་བར་གྱུར་ཅིང་ཟེག་པ་གསུམ་ལ་བགོད་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཕུང་པོ་ཟེག་པ་ཆེན་པོ་ཉིད་ལ་ངེས་པར་སྨར་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་བསྟོགས་པ་མཛོད་པ་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་དཀོན་མཆོག་བརྩེགས་པའི་མདོ་ལས། །འོད་སྲུངས་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན་ཟླ་བ་ཚེས་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་བ་ལྟར་ཉེ་ཉ་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །འོད་སྲུངས་དེ་བཞིན་དུ་གང་དག་ང་ལ་རབ་ཏུ་དད་པ་དེ་དག་གིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་ཕྱག་བྱའོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ལ་ནི་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལས་ནི་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱུང་ངོ་། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ལས་ནི་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་བྱུང་ངོ་། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན་རིགས་པ་དང་ལུང་དག་གིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལས་འཕྲུངས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །

由圓滿因最尊重故，既說因應供養，則果應供養自可知故。諸佛世尊如大藥樹給無量果，則於彼嫩芽等尤應勵力愛護。為令會中三乘有情趣大乘故，讚歎菩薩。如《寶積經》云：「迦葉！如初月為人禮敬過於滿月。如是若有信我語者，應禮敬菩薩過於如來。何以故？從諸菩薩生如來故。」此以聖教正理成立諸佛從菩薩生。

ཡང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་དག་ཅིའི་རྒྱུ་ཅན་ཞེག་ཡིན་ཞེ་ན། །སྙིང་རྗེའི་སེམས་དང་

གཉིས་སུ་མེད་ཚོར་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ནི་རྒྱལ་སྲས་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །དེ་ལ་སྟེ་རེ་བཙོ་བ་སྟེ། །འདི་ཉིད་དུ་འཆད་པར་འགྱུར་བའི་རྣམ་པ་དང་རང་གི་ངོ་བོ་ཅན་ནོ། །གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཚོགས་ནི། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་མཐའ་གཉིས་དང་བྲལ་བའི་ཤེས་རབ་བོ། །བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ནི་འཕགས་པ་ཆོས་ཀུན་འགྲོ་བའི་མདོ་ལས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ལས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བགྱིའོ། །ཆོས་ཐམས་ཅད་ནི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་མཉམ་པའོ། །ཚུལ་བཞིན་དུ་བྱང་བ་མི་གནས་པ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ནི་ཤེས་པར་བགྱི་བ་ཙམ་དང་། །ཤེས་པ་ཡོས་སྟོང་པའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་བགྱི་བ་ཙམ་དུ་བས་ན་ཆོས་ཉིད་འདི་ལྟ་བུའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ་སྟམ་ནས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་སེམས་གང་སྐྱེས་པ་འདི་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ཞེས་བགྱིའོ། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་ཕན་པ་དང་བདེ་བའི་སེམས་དང་། །བླ་ན་མེད་པའི་སེམས་དང་། །བྱམས་པས་མཉེན་པའི་སེམས་དང་། །སྙིང་རྗེས་མི་སྐྱོག་པའི་སེམས་དང་། །དགའ་བས་འགྱོད་པ་མ་མཆིས་པའི་སེམས་དང་། །བཏང་སྙོམས་ཀྱིས་དྲི་མ་མཆིས་པའི་སེམས་དང་། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་འགྱུར་བའི་སེམས་དང་། །མཚན་མ་མ་མཆིས་པས་སྤྲིལ་པ་མ་མཆིས་པའི་སེམས་དང་། །སྨོན་པ་མ་མཆིས་པའི་སེམས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་གཙོ་བོའི་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་སྐབས་ཏེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བའི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་སྐད་དུ་རིན་པོ་ཆེ་བཟང་པོ་ལྟར་བརྟན་པ་བཞིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་གཙོ་བོའི་རྒྱུ་ནི་སྙིང་རྗེ་དང་། །གཞི་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་བྱ་བ་ཙམ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཐབས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བའི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཐབས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བའི་ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ། །

又諸菩薩以何為因？論曰：「大悲心與無二慧，菩提心是佛子因。」悲謂哀愍，行相體性如下說。無二慧謂離有無等二邊之慧。菩提心如《法遍行經》云：「菩薩應由菩提心了達一切法，一切法與法界相等。新生無住一切法，由所知能知空故，皆遍了知，如自所了達法，願諸有情皆能通達。菩薩所發此心，名菩薩菩提心，利益安樂一切有情心，無上心，慈故和愛心，悲故不退心，喜故無悔心，捨故無垢心，空故不變心，無相故無障心，無願故無住心。」菩薩正因，即此悲心、無二慧、菩提心之三法。如《寶鬘論》云：「本謂菩提心，堅固如山王，大悲遍十方，不依二邊慧。」

བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་དང་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་གཉིས་ཀྱི་རྒྱ་ཡང་སྙིང་རྗེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ན་སྙིང་རྗེ་གཙོ་བོ་ཉིད་དུ་བསྟན་པར་འདོད་པས། །གང་ཕྱིར་བརྩེ་ཉིད་རྒྱལ་བའི་ཡབ་ཐོག་ཏུག་ཆོགས་འདིའི། །ས་བོན་དང་ནི་སྲེལ་ལ་ཆུར་འདྲ་ཡུན་རིང་དུ། །ལོངས་སྤྱོད་གནས་ལ་སྨིན་པ་ལྟ་བུར་འདོད་ཐྱུར་པ། །དེ་ཕྱིར་བདག་གིས་ཐོག་མར་སྙིང་རྗེ་བསྟོད་པར་བགྱི། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །རྗེ་ལྟར་ཕྱི་རོལ་གྱི་འབྲུ་ལ་སོགས་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ལ། །ཐོག་མ་དང་བར་དང་ཐ་མ་རྣམས་སུ་ས་བོན་དང་ཆུ་དང་སྨིན་པ་རྣམས་གཙོ་བོ་ཉིད་དུ་ཐྱུར་པས་ན་ཅར་ཆ་ཚང་བའི་ཚེ་ཐོག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ལ་ཉེ་བར་མཁོ་བ་ཉིད་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྙིང་རྗེ་ཁོ་ན་དུས་གསུམ་ཅར་དུ་ཡང་རྒྱལ་བའི་ཡབ་ཐོག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ལ་ཉེ་བར་མཁོ་བ་ཉིད་དུ་སྟོན་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་སྙིང་རྗེ་ནི་གཞན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་སེམས་ཅན་སྡུག་བསྔལ་བར་ཐྱུར་པ་མ་ལུས་པ་ཡོངས་སུ་བསྐྱབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །གདོན་མི་ཟ་བར་བདག་གིས་འཇིག་རྟེན་འདི་ཉིད་མཐའ་དག་སྡུག་བསྔལ་ནས་བཏོན་ཏེ། །ས་ངས་རྒྱས་ཉིད་ལ་ངེས་པར་སྨྱར་བར་བྱའོ་

སྙམ་དུ་ངེས་པར་སེམས་སྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །དམ་བཅའ་བ་འདི་ཡང་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་སྒང་བས་སྒྲུབ་པར་མི་ནུས་པས་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་ཡང་ངེས་པ་ཁོ་ནར་འདུག་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ས་བོན་ནི་སྙིང་རྗེ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ་རིན་པོ་ཆེའི་ཕྲེང་བ་ལས། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་གང་ཞེག་ལས། །སྙིང་རྗེ་སྔོན་བཏང་སྟོང་པ་ཀུན། །ཡེ་ཤེས་དྲི་མ་མེད་བཤད་པ། །ཤེམས་ཡོད་སུ་ཞེག་དེ་ལ་སྨོད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་། །གལ་ཏེ་དུས་ཕྱིས་སྙིང་རྗེའི་ཚུས་ཡང་དང་ཡང་དུ་བསྒོམ་པར་མ་གྱུར་ན། །འཕྲས་བུའི་ཚོགས་ཡངས་པ་མ་བསགས་པ་འདི་ཅེས་པར་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་སྨྱངས་ལས་འདས་པས་སྨྱངས་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་རོ། །འཕྲས་བུ་མཐའ་ཡས་པའི་གནས་སྐབས་ཐོབ་ཏུ་ཟིན་ཀྱང་གལ་ཏེ་དུས་ཕྱིས་སྙིང་རྗེའི་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་དང་བྱལ་བར་གྱུར་ན་ནི་འདི་དུས་རིང་ཐོར་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་པར་མི་འགྱུར་ལ། །འཕགས་པའི་འཕྲས་བུའི་ཚོགས་ཆེན་པོ་རིམ་པ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པ་རྣམ་པར་བར་མ་ཆད་པ་ཡུན་རིང་པོར་མངོན་པར་འཚེལ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །

由大悲心又是菩提心與無二慧之根本，為顯大悲為主因故。頌曰：

「悲性於佛廣大果，初猶種子長如水，常時受用若成熟，故我先讚大悲心。」

如外穀豐收初中後三，以種子水潤成熟為要，如是廣大佛果初中後三，唯大悲心為最要。具大悲心者，見他受苦，為救一切苦有情故，便發心曰：「我當度此一切世間出生死苦，令成佛道。」又此誓願離無二慧不能成辦，乃決定修無二智慧。故一切佛法之種子是大悲心。《寶

鬘論》云：「若大乘經說，大悲為前導，諸行無垢智，有智誰謗彼。」

初雖發菩提心，若後不以悲水數數灌溉，則仍不能修集廣大資糧，或以聲聞、獨覺涅槃而般涅槃。又得無邊果後，若離悲心成熟，則亦不能長時受用，亦復不能令諸聖果輾轉無間長時增長。

དེ་ནི་དམེགས་པའི་ཆེ་བག་ལ་འཇུག་པའི་སྒོ་ནས་ཀྱང་སྙིང་རྗེའི་རང་གི་ངོ་བོའི་ཁྱད་པར་མངོན་པར་གསལ་བར་བྱས་ཏེ་དེ་ཉིད་ལ་ཕྱག་འཚལ་བ་བརྩམ་པར་འདོད་པས། ཀྱང་པོར་ང་ཞེས་བདག་ལ་ཞེན་ཐུར་ཅིང་། །བདག་གི་འདི་ཞེས་དངོས་ལ་ཆགས་བསྐྱེད་པ། །ཟོ་ཚུན་འཕྱན་ལྟར་རང་དབང་མེད་པ་ཡི། །འགྲོ་ལ་སྙིང་རྗེར་ཐུར་གང་དེ་ལ་འདུད། །ཅེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་བདག་གིར་མངོན་པར་ཞེན་པའི་ཐ་རོལ་ཉིད་དུ་ངོར་འཛིན་པས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་བདག་ཡོད་དོ་སྙམ་དུ་ཉེ་བར་བརྟགས་ནས་འདི་ཉིད་དུ་བདེན་པར་མངོན་པར་ཞེན་ཅིང་། །འདི་ནི་བདག་གིའོ་སྙམ་དུ་ངར་འཛིན་པའི་ཡུལ་ལས་གཞན་པའི་དངོས་པོའི་རྣམ་པ་མ་ལུས་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་ཡིན་ནོ། །བདག་དང་བདག་གིར་མངོན་པར་ཞེན་པའི་འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པའི་ཐབ་པས་ཆེས་དམ་དུ་བསྡམས་པ། །འབྲལ་འཚོར་བསྐོར་མཁན་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་བསྐྱེད་པ་ལ་རག་ལས་པར་འཇུག་པ། །འཚོར་བའི་ཁྲོན་པ་ཆེན་པོ་སྤྲིད་པའི་རྩེ་མོ་ནས་མནར་མེད་པ་ལ་ཐུག་པ་ཟད་ལ་བར་མེད་པར་འཕྱན་པ། །རང་གི་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཐུར་དུ་འགྲོ་བར་འཇུག་པ། །འབད་པས་ཅི་ཞེག་ཤར་དྲང་བར་བྱ་བ། །མི་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་ཉོན་མོངས་པ་དང་ལས་དང་སྐྱེ་བའི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་གསུམ་ཡོད་ཀྱང་སྡ་མ་དང་ཕྱི་མ་དང་བར་གྱི་རིམ་པ་ངེས་པར་མི་ཟིན་པ། །ཉེ་མ་རེ་ཞེང་སྡུག་བསྔལ་གྱི་སྡུག་བསྔལ་དང་། །འགྱུར་བའི་སྡུག་བསྔལ་ཉིད་དག་གིས་གཙོག་པའི་ཕྱིར་ཟོ་ཚུན་ཁྱད་མེའི་གནས་སྐབས་ལས་མ་

འདས་པར་གནས་པ་ཞེག་སྟེ། །གང་གི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེའི་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་བ་དེ་ལ་ཤིན་ཏུ་སྙིང་རྗེས་དམིགས་ནས་བསྐྱབ་པར་སྨོན་བ་དེའི་ཕྱིར་ཆེས་ཐོག་མ་ཁོ་ནར་བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་ལ་རབ་ཏུ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །འདི་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་སྙིང་རྗེ་སེམས་ཅན་ལ་དམིགས་པའོ། །ཆོས་ལ་དམིགས་པ་དང་དམིགས་པ་མེད་པའི་སྙིང་རྗེ་ཡང་དམིགས་པའི་སྟོང་ནས་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །

為禮敬彼，今由所緣差別，當顯大悲自體差別。頌曰：

「最初說我而執我，次言我所則著法，如水車轉無自在，緣生興悲我敬禮。」

諸世間人於我所執前，先由我執於非有之我妄計為有，執此為實。次除我執之我於餘一切法執為我所。此執我、我所之世人，由煩惱業索所繫，依旋轉之識推動而轉於生死深邃大井中，上自有頂，下至無間，無間旋轉，其勢自然下墜，要由勵力乃昇。雖有無知等煩惱、業生三種雜染，然無初中後之決定次第。於日日中恆為苦苦、壞苦之所逼惱，迄無超出輪轉之期。諸菩薩眾見彼苦惱，發大悲心勇猛救護。故當先禮佛母大悲，此是菩薩緣生大悲。緣法與無緣之大悲，亦由所緣而顯。

頌曰：

འཇོ་བ་གཡོ་བའི་ཆུ་ཡི་ནང་གི་ཟླ་བ་ལྟར། །གཡོ་དང་རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པར་མཐོང་བ་ཡིས། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །སྟེང་རྩེར་ཐྱུར་གང་དེ་ལ་འདུག །ཅེས་བྱ་བ་དེ་དང་སྦྱར་བར་བྱའོ། །འདི་ལྟར་ཆུ་ཤིན་ཏུ་དྲངས་པ་ཟུང་ཏེ་ཡོར་དྲག་ཏོ་མ་ཡིན་པས་ཆ་ཤས་བཟློག་པའི་ཚེད་དུ་ཟླ་བའི་གཟུགས་བརྙན་སྣང་དམིགས་པའི་རྟེན་གྱི་ཡུལ་

དང་། །སྐྱེན་ཅིག་འཇིག་པ་དེ་དག་གི་དངོས་པོ་མངོན་སུམ་དུ་དམིགས་པ་སྟེ་བུ་ཤར་བ་ན། །དམ་པ་དག་གིས་གཉེས་པོ་འདི་རང་གི་བདག་ཉིད་གསལ་བར་བྱེད་པ་སྟར་གནས་པར་མཐོང་སྟེ། །འདི་སྟེ་སྟེ། །སྐད་ཅིག་རེ་རེ་ལ་མི་རྟག་པ་ཉིད་དང་། །རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྟིང་རྗེའི་གཞན་གྱི་དབང་དུ་གྱུར་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་སེམས་ཅན་འཇིག་ཚོགས་ལ་སྟེ་བའི་མཚོར་མ་རེག་པའི་ཚེས་ཀྱི་བདུད་རྩིའི་རོ་ཕུལ་དུ་བྱུང་བའི་རྒྱུ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་རྟོག་པ་མཐའ་དག་པའི་མཚན་ཉིད། །འགྲོ་བ་ཡོངས་ཀྱི་མ་རིག་པའི་ཆུ་སྦོན་པོ་རྒྱུ་ཆེ་བ་ཚུལ་བཞིན་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་ཟུང་གིས་རབ་ཏུ་བསྐྱེད་པའི་ནང་ན་གནས་པ་རང་གི་ལས་ཀྱི་གཟུགས་བརྙན་སྟེ་བུར་མདུན་ན་གནས་པ་རྣམས་སྣང་ཅིག་རེ་རེ་ལ་མི་རྟག་པའི་སྐྱེ་གཙོ་བོ་དག་པའི་ཀྱི་སྐུག་བསྔལ་ཐོག་ཏུ་འབབ་པ་དང་། །རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པར་མཐོང་བ་ན། །དེ་དག་གི་མི་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐུག་བསྔལ་འཇོམས་པ་སྟེ་བུར་གྱུར་པ། །དམ་པའི་ཚོས་ཀྱི་བདུད་རྩིའི་རོ་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་འབྱུང་བའི་རྒྱུ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་རྟོག་པ་མཐའ་དག་ལོག་པའི་མཚན་ཉིད། །འགྲོ་བ་ཡོངས་ཀྱི་གཉེན་ཉིད་ཀྱི་རང་བཞིན་དུ་གྱུར་པ་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཡང་དག་པར་ཐོབ་པར་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་དག་གི་སྟིང་རྗེ་སེམས་ཅན་ལ་དམིགས་པ་དང་། །ཚོས་ལ་དམིགས་པ་དང་། །དམིགས་པ་མེད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་རྣམས་ལ་རབ་ཏུ་བཏུད་ནས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྟིང་རྗེ་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་དབྱེ་བ་རྣམ་པ་བཅུ་བརྗོད་པར་འདོད་པས་ན་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་དང་པོའི་དབང་དུ་བྱས་ནས། །

「眾生猶如動水月，見其搖動與性空。」

猶如淨水微風所吹故，波浪遍湧於水面，水中月影與所依水浪同時起滅，似有彼月體相顯現可得。然諸智者明見二事，謂　那無常及自性

空。如是菩薩大悲心痛切，見諸有情墮薩迦耶見海，此無明味著出生之因，邪分別為相。一切眾生無明大水，為非理作意邪分別風鼓動不息，隨自業轉如同月影，　那　那受無常苦及自性空。故欲證得佛果，摧壞眾生無常大苦，出生正法甘露妙味，除遣一切邪分別相，成為一切眾生親友。故前云：「興悲我敬禮。」前已敬禮緣生、緣法、無緣大悲，今為宣說菩薩十種菩提心之差別。先依第一菩提心說。頌曰：

རྒྱལ་བའི་སྲས་པོ་འདི་ཡི་སེམས་གང་འགྲོ་བ་རྣམས། །རྣམ་པར་ཐོལ་བར་བྱ་ཕྱིར་སྙིང་རྗེའི་དབང་དུ་གྱུར་ཞིང་། །ཀུན་ཏུ་བཟང་པོའི་སྨོན་ལམ་རབ་བསྟོས་དགའ་བ་ལ། །རབ་ཏུ་གནས་པ་དེ་ནི་དང་པོ་ཞེས་བྱ་འོ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཟག་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་སྙིང་རྗེ་ལ་སོགས་པས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པ་ཉིད་ཆར་རྣམ་པར་ཕྱེས་ན་ས་ཞེས་བྱ་བའི་མིང་འཐོབ་སྟེ། །ཡོན་ཏན་གྱི་རྟེན་དུ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ཡང་གོང་ནས་གོང་དུ་ཡོན་ཏན་གྱི་གྲངས་དང་། །མཐུ་ཤུལ་དུ་བྱུང་བ་ཐོབ་པ་དང་། །སྤྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཚ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བླག་པ་དང་། །རྣམ་པར་སྨིན་པ་འཕེལ་བའི་བྱ་བྱེད་པ་དང་། །ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་རྣམ་པར་དབྱེ་བས་དབྱེ་བ་རྣམ་པར་བཅུར་གཞག་གི་འདི་ལ་རང་གི་ངོ་བོའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཐུན་མོང་བ་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ། །ཇི་ལྟར་བར་སྣང་བྱ་རྣས་མཁས་རྣམས་ཀྱིས། །བརྩོད་པར་ནུས་མ་ཡིན་ཞིང་མི་མཐོང་བ། །དེ་ལྟར་རྒྱལ་བའི་སྲས་ཀྱི་ས་ཀུན་ཀྱང་། །བརྩོད་མི་ནུས་ན་མཉན་པར་གྱ་ལ་ནུས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

「佛子此心於眾生，為度彼故隨悲轉，由普賢願善迴向，安住極喜此名初。」

菩薩無漏智為大悲心攝持者，得名曰地，是功德所依故。由功德數量、神力殊妙、布施波羅蜜多等增勝、異熟增長等輾轉上進之差別，安立極喜地等十地差別，諸地體性實無差別，如云：「如鳥飛越空中跡，智者無說亦無見，如是一切佛子地，尚不可說寧可聞。」

དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ནི། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་པོ་ཡིན་ལ་མཐར་ཆོས་ཀྱི་སྤྲིན་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་བཅུ་པའོ། །དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་གྱིས་འཕྲོ་བ་རང་བཞིན་མེད་པར་མཐོང་བ་སྟེང་རྗེའི་ཁྱད་པར་ཉིད་དུ་ཉེ་བར་གཟུང་བའི་སེམས་གང་སྟེང་རྗེའི་གཞན་གྱི་དབང་དུ་གྱུར་ཅིང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོའི་སྨོན་ལམ་གྱིས་ཡོངས་སུ་བསྔོས་པ་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་མིང་ཅན་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་དེའི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་འཕྲས་བུས་ཉེ་བར་མཚོན་པ་དེ་ལ་ནི། །དང་པོ་ཞེས་བྱ་བར་བརྗོད་དོ། །དེ་ལ་སྨོན་ལམ་ཆེན་པོ་བཅུ་ལ་སོགས་པ་སྨོན་ལམ་འབྱམ་ཕུག་གྲངས་མེད་པ་ཕུག་བཅུ་པོ་གང་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པས་འདེབས་པ་དེ་དག་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོའི་སྨོན་ལམ་གྱི་ནང་དུ་འདུས་པ་ཡིན་ཏེ། །སྨོན་ལམ་མ་ལུས་པར་ཉེ་བར་བསྡུ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཀུན་ཏུ་བཟང་པོའི་སྨོན་ལམ་ཁྱད་པར་བཀོད་པ་ཡིན་ནོ། །

極喜地是菩薩第一發心，最後法雲地是第十發心。其中菩薩見眾生皆無自性，為大悲所緣，心隨悲轉，依普賢菩薩之大願而修迴向，此名極喜地無二智，亦名最初心也。

དེ་ལ་ཇི་ལྟར་ཤུར་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པར་ཞུགས་པ་དང་། །འཕགས་བུའི་ལམ་ལ་གནས་པའི་དབྱེ་བས་ཤུར་ཐོས་ཀྱི་ས་བརྒྱད་རྣམ་པར་འཇོག་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཐེག་པ་ཆེན་པོར་ཡང་བྱང་

ཚུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བཅུ་ཡིན་ནོ། །ཡང་རྟེ་ལྟར་ཉན་ཐོས་བར་འབྱེད་པའི་ཚ་དང་མཐུན་པའི་གནས་སྐབས་སྐྱེད་པ་ནི། །འཕགས་བུ་དང་པོ་ལ་ཞུགས་པའི་གནས་སྐབས་ཡིན་པར་མི་འདོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །འབྱུང་བར་འགྱུར་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །དཀོན་མཆོག་སྤྲིན་གྱི་མདོ་ལས། །མོས་པ་ཆེན་པོའི་ཡང་ཆེན་པོས་སྤྱོད་པའི་ཚོས་ཉིད་ཀྱི་ས་དང་པོ་དེ་མ་ཐག་ཏུ་ཐོབ་པར་གནས་པ་འདི་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་མ་བསྐྱེད་པའི་སའོ་ཞེས་རྣོད་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །མོས་པས་སྤྱོད་པའི་སྐད་ཅིག་དེ་ལ་གནས་པ་ཡང་། །རིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན་འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོ་ནི་མིའི་མདོག་ལས་ནི་འདས་ལ། །ལྷའི་མདོག་ནི་མ་ཐོབ་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡང་འཇིག་རྟེན་པ་དང་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་ཐམས་ཅད་ལས་ནི་ཤིན་ཏུ་འདས་ལ། །དོན་དམ་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ནི་མ་ཐོབ་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་དེ་ཉིད་ལས་རྣམ་པར་བཤད་དོ། །ཡང་གང་གི་ཚེ་འདི་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ས་དང་པོ་ལ་ཞུགས་པར་གྱུར་པ། །

如聲聞乘由向果差別建立聲聞八地，如是大乘亦建立菩薩十地。又如聲聞不許順抉擇分為初果向，如是將入地之菩薩，《寶雲經》云：「上上勝解行位法性，無間當入初地，猶名未發菩薩菩提心地。」彼經又釋住此勝解行　那菩薩云：「善男子！譬如轉輪聖王，超過人色，未得天色。如是菩薩亦超過一切世間聲聞獨覺地，未得勝義菩薩地。」

若時趣入初極歡喜地，頌曰：

དེ་ནས་བཟང་སྤྱོད་དེ་ནི་ཐོབ་གྱུར་པ་ཡིས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཞེས་བྱའི་སྒྲ་ཉིད་ཀྱིས་བསྟད་དོ། །སེམས་དེ་ཐོབ་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་ས་ལས་འདས་

བའི་གནས་སྐབས་སུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྱོད་ནས་བརྩོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་གྱི། །རྣམ་པ་གཞན་གྱིས་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཚེ་དེ་འཕགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་ཉེས་སྤྱོང་ལྟ་བརྒྱ་པ་ལས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྟོག་སུ་རྟོགས་པའི་སེམས་དཔའི་ཚོག་བླ་དྭགས་ཏེ། །གང་གིས་ཆོས་ཐམས་ཅད་རྟོག་སུ་རྟོགས་ཤིང་ཤེས་པའོ། །ཇི་ལྟར་ཤེས་ཤེ་ན། །མ་བྱུང་བ་དང་ཡང་དག་པར་མ་བྱུང་བ་དང་འོག་དང་དེ་དག་ཇི་ལྟར་བྱེས་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་བརྟགས་པ་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་པ་དང་། །ཇི་ལྟར་བྱེས་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོས་རྣེད་པ་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་པ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །བྱང་ཆུབ་ནི་རྣམ་པར་མ་བརྟགས་པའོ། །བྱང་ཆུབ་ནི་མ་བསྒྲུབ་པའོ། །བྱང་ཆུབ་ནི་དམིགས་པ་མེད་པའོ། །རབ་ཀྱི་རྒྱལ་གྱིས་རྣམ་པར་གཞོན་པ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ནི་བྱང་ཆུབ་བརྟེས་པ་མེད་དེ། །ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་རྟེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བྱ་སྟེ། །དེ་ལྟ་བུ་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བྱའི། །ཇི་སྐད་བརྗོད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །རབ་ཀྱི་རྒྱལ་གྱིས་རྣམ་པར་གཞོན་པ། །གང་དག་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་ཅིང་སེམས་འདི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པར་བྱའོ། །གང་ཏུ་བདག་ཅག་གིས་སེམས་བསྐྱེད་པར་བྱ་བའི་བྱང་ཆུབ་དེ་ནི་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ཆོམ་སེམས་སུ་བྱེད་པ་དེ་དག་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཞེས་མི་བྱའོ། །དེ་དག་ནི་སྐྱེ་བར་སེམས་དཔའ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟར་སྐྱེ་བ་ལ་མངོན་པར་ཞེན། །སེམས་སུ་མངོན་པར་ཞེན། །བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་ཞེན། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཡང་བྱང་ཆུབ་ནི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་སྟེ། །མཚན་ཉིད་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་བྲལ་བའོ། །གང་གིས་འདི་ལྟར་རྟོགས་པ་དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བྱའི། །ཡང་ཇི་སྐད་བརྗོད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །རབ་ཀྱི་རྒྱལ་གྱིས་རྣམ་པར་གཞོན་པ་ཆོས་དེ་རྣམས་རྟོགས་པར་

བའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཞེས་བྱའོ། །རབ་ཀྱི་རྒྱལ་གྱིས་རྣམ་པར་གཞོན་པ་གང་ལ་ལ་ཞེག་ཚོས་འདི་མ་ཤེས་ཤིང་རྗེས་སུ་མ་རྟོགས་བཞིན་དུ་བདག་ཉིད་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའོ་སྙམ་དུ་ཤེས་པ་དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ལས་རིང་བ་ཡིན་ཞིང་། །དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཚོས་རྣམས་ལས་རིང་བ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་དེ་ནི་བྱང་སེམས་དཔའི་མིང་གིས་ལྡང་དང་མི་དང་ལྡ་མ་ཡིན་གྱི་འཇིག་རྟེན་བསྟུ་བ་ཡིན་ནོ། །རབ་ཀྱི་རྒྱལ་གྱིས་རྣམ་པར་གཞོན་པ་འདི་ཚོག་ཙམ་གྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔར་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་བས་ན་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔར་འགྱུར་ན། །རབ་ཀྱི་རྒྱལ་གྱིས་རྣམ་པར་གཞོན་པ་འདི་ནི་ངག་གི་ལས་ཙམ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སའོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ཐོབ་པ་ནི་གནས་སྐབས་དེར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྱོད་པ་ནས་བརྩད་ཀྱི་གཞན་ཡང་། །

「從此由得彼心故，唯以菩薩名稱說。」

得彼心者，畢竟超過諸異生地，唯應以菩薩名稱說，不可以餘名稱說，已是聖者故。《般若經二千五百頌》云：「菩提薩埵，是隨知薩埵之增語。謂能隨知一切諸法，云何而知？謂如實知無實、無生、亦無虛妄、非如異生所執所得，故名菩薩。所以者何？謂菩提不可執，菩提不可作，菩提不可得。善勇猛！如來不得菩提，以一切法不可得故。一切法不可得故名菩提，如是乃名諸佛菩提，非如言說。善勇猛！若發菩提心，謂吾將此心發菩提心，及於彼菩提發心執實有菩提者，此不應名菩提薩埵，應名發生薩埵。何以故？以執有生，執有心，執有菩提

故。」又云：「菩提無相，離相自性，如是隨知乃名菩提，非如言說。善勇猛！了知諸法故名菩薩。善勇猛！若不知法，未隨知法，自云我是菩薩，此離菩薩地極為遙遠，離菩薩法極為遙遠，以菩薩名欺誑天人阿修羅等一切世間。善勇猛！若唯此名便成菩薩，應一切有情皆成菩薩。善勇猛！非唯語業名菩薩地。」

得此菩提心時，非但以菩薩名稱說，復有功德，頌曰：

འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རིགས་སྤུའང་སྐྱེས་པ་སྟེ། །འདི་ཡི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་གསུམ་པོ་ཐམས་ཅད་སྨངས་པར་གྱུར། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི་དགའ་བ་མཆོག་ཏུ་གྱུར་འཚང་ཞེང་། །འཇིག་རྟེན་ཁམས་བརྒྱ་ཀུན་ནས་གཡོ་བར་ནུས་པར་གྱུར་པའང་ཡིན། །ཟོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་དང་། །ཤིན་ཏུ་ཧོད་བྱེད་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་ཐམས་ཅད་ལས་འདས་པའི་ཕྱིར་དང་། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ས་ཀུན་ཏུ་འོད་ཅས་བྱ་བའི་རྗེས་སུ་འགྲོ་བའི་ལམ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་རིགས་སུ་སྐྱེས་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཚེ་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་པ་མངོན་སུམ་དུ་མཐོང་བས་འདི་ནི་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་དང་ཐེ་ཚོམ་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་བརྟུལ་ཞུགས་མཆོག་ཏུ་འཇོན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་གསུམ་དང་ཡང་བྲལ་བ་ཡིན་ཏེ། །སྐར་མི་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མ་མཐོང་བ་ནི་བདག་ཏུ་སྨྲ་བཏགས་པ་ལས་འཇིག་ཚོགས་སུ་ལྟ་བར་འགྱུར་ཞེང་། །དེ་བཞིན་དུ་ཐེ་ཚོམ་གྱིས་དེ་ལམ་གཞན་དུའང་འགྲོ་བ་སྤེད་པ་ཞེག་ན་གཞན་ནི་མི་ཡིན་ཏེ། །དེས་པ་ལ་ཞུགས་པས་དེའི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་ཡོན་ཏན་ཐོབ་པ་དང་། །སའི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་སྐྱོན་དང་བྲལ་བས་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་དགའ་བའི་ཁྱད་པར་སྐྱེས་པས་རབ་ཏུ་དགའ་བ་མང་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི་དགའ་བ་མཆོག་ཏུ་

སྐྱེ་བ་སྟེལ་བ་ཡང་ཡིན་ནོ། །རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཁྱད་པར་འཕགས་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ན་ས་འདིས་ནི་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་མིང་ཡང་རྟེད་པར་འགྱུར་རོ། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་བརྒྱ་བསྐྱོད་པར་ཡང་རྟགས་སོ། །

「生於如來家族中，斷除一切三種結。此菩薩持勝歡喜，亦能震動百世界。」

由超一切聲聞獨覺地故，已生趣向如來普光明地之道故，故此菩薩已生如來家中。爾時現見人無我故，此亦永離薩迦耶見、疑、戒禁取三結，不復生故。未見真實者，由增益我故，起薩迦耶見。如是亦起疑惑，別趣餘道。由入空性，故得彼果利功德。由離障地之過失，故生不共殊勝歡喜。由多歡喜，故此地菩薩持勝歡喜。由有最勝歡喜，故此地得極喜之名。復能震動一百世界。

ས་ནས་སར་གནོན་བྱེད་ཅིང་གོང་མར་རབ་ཏུ་འགྲོ་བར་འགྱུར། །དེ་ཚེ་འདི་ཡི་ངན་འགྲོའི་ལམ་རྣམས་མཐའ་དག་འགགས་པར་གྱུར། །དེ་ཚེ་འདི་ཡི་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་ས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཟད། །འདི་ནི་འཕགས་པ་བརྒྱད་པ་ཇི་ལྟ་དེ་ལྟར་ཉེ་བར་བསྟན། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་འདི་ནི་ཇི་ལྟར་ཁོང་དུ་ཆུད་པའི་ཚེས་ལ་གོམས་པའི་ཕྱིར་དང་། །ས་གཉིས་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་གནོན་པ་ལ་སྤྲོ་བ་ཆེ་བའི་ཕྱིར་ས་ནས་སར་གནོན་པ་ན་གོང་དུ་རབ་ཏུ་འགྲོ་བར་འགྱུར་རོ། །མདོར་ན་ཇི་ལྟར་འཕགས་པ་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་རང་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་འཕགས་པའི་ཆོས་རྟོགས་པ་ལས་སྐྱོན་དང་བྲལ་ཞིང་། །ཡོན་ཏན་འབྱུང་བར་གྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདི་ལ་ཡང་ས་རྟོགས་པ་ལས་རང་དང་འཚམ་པའི་ཡོན་ཏན་འབྱུང་བ་དང་། །སྐྱོན་ཟད་པར་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པའི་དཔེའི་སྐོ་ནས་ཡོངས་སུ་

གསལ་བར་བྱས་པ་ཡིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདི། །

「從地登地善上進，滅彼一切惡趣道。此異生地悉永除，如第八聖此亦爾。」

已達法善修習故，為登第二地等發大勇猛故，從地登地善於上進。如預流向內證隨順聖法故，離諸過失生諸功德，如是此菩薩由證地故，生諸隨順功德，滅諸過失。喻預流向，俾易了知。又此菩薩有餘功德，頌曰：

རྗེགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་ལྟ་དང་དོ་ལ་གནས་ཀྱང་། །ཐུབ་དབང་གསུང་སྐྱེས་དང་བཅས་རང་བཞིན་རྣམས་ནི། །བསོད་ནམས་དག་གི་དབང་གིས་ཕམ་བྱས་རྣམ་པར་འཕེལ། །ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་འདི་ནི་ཁྱད་པར་གཞན་ཡིན་ཏེ། །རྟེ་སྐད་དུ་འཕགས་པ་བྱམས་པའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ལས། །རིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ལྟ་སྟེ། །དཔེར་ན་རྒྱལ་པོའི་བུ་སྐྱེས་ནས་རིང་པོར་མ་ལོན་པ་རྒྱལ་པོའི་མཚན་དང་ལྡན་པ་ནི་བློན་པོའི་ཚོགས་ཏན་པོ་གཅོ་པོར་གྱུར་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རིགས་ཀྱི་བདག་ཉིད་ཆེ་བའི་དབང་གིས་རྟེལ་གྱིས་གནོན་ཏོ། །དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལས་དང་པོ་བ་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་ནས་རིང་པོ་མ་ལོན་པ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་རིགས་སུ་སྐྱེས་པས་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་དང་། །སྤྱིང་རྗེའི་དབང་གིས་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཡུན་རིང་དུ་ཚངས་པར་སྤྱད་པ་རྣམས་རྟེལ་གྱིས་གནོན་ཏོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ལྟ་སྟེ། །དཔེར་ན་ནམ་མཁའ་ལྷིང་གི་དབང་པོ་ཆེན་པོའི་ཕྲུག་གུ་སྐྱེས་ནས་རིང་པོ་མ་ལོན་པའི་གཤོག་པའི་ཆུང་གི་ཤུགས་དང་། །མིག་ཡོངས་སུ་དག་པའི་ཡོན་ཏན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་པའི་བྱའི་ཚོགས་མ་ལུས་པ་རྣས་པར་གྱུར་པ་ཐམས་ཅད་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་

བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནམ་མཁའ་ལྡིང་གི་དབང་པོ་ཆེན་པོའི་རིགས་ཀྱི་རྒྱུད་དུ་ཡང་དག་པར་བྱང་བ་ནམ་མཁའ་ལྡིང་གི་དབང་པོ་ཆེན་པོའི་ཐུགས་ཀུ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དུ་སེམས་བསྐྱེད་པའི་གཤོག་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཁ་རོལ་གནོན་པ་དང་། །ལྷག་པའི་བསམ་པ་ཡོངས་སུ་དག་པའི་མིག་གི་ཡོན་ཏན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བསྐལ་པ་བརྒྱ་སྟོང་དུ་དེས་པར་འབྱུང་བའི་ཉན་ཐོས་དང་། །རང་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་པ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །

「即住最初菩提心，較佛語生及獨覺，由福力勝極增長。」

《彌勒解脫經》云：「善男子！如王子初生未久，具足王相，由彼種姓尊貴之力，能勝一切耆舊大臣。如是初發業菩薩，發菩提心雖未久，然由生如來法王家中，以菩提心及大悲力，亦能勝一切久修梵行之聲聞獨覺。善男子！如妙翅鳥王之子初生未久，翅羽風力及清淨眼目之功德，為餘一切大鳥所不及。如是菩薩初發菩提心，生如來妙翅鳥王之家，此妙翅鳥王子，以發一切智心之翅力，及增上意樂清淨眼目之功德，彼聲聞獨覺雖百千劫修出離行亦不能及。」「佛語生」即聲聞。

དེ་ནི་རིང་དུ་སོང་བར་ལྷོ་ཡང་ལྷག་པར་འགྱུར། །འཕགས་པ་ས་བཅུ་པ་ལས་ཀྱང་། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་འདི་ལྟ་སྟེ། །དཔེར་ན་རྒྱལ་པོའི་རིགས་སུ་སྐྱེས་པའི་རྒྱལ་པོའི་བུ་རྒྱལ་པོའི་མཚན་དང་ལྡན་པ་ནི་སྐྱེས་པ་ཙམ་གྱིས་རྒྱལ་པོའི་བྱིན་གྱིས་བློན་པོའི་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་གནོན་གྱི། །རང་གི་བློའི་སྟོབས་ཀྱིས་རྣམ་པར་དཔྱད་པས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཁམ་དེ་ནར་སོན་པར་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ་རང་གི་བློའི་སྟོབས་བསྐྱེད་པས་བློན་པོའི་བྱ་བ་

ཐམས་ཅད་ལས་ཤིན་ཏུ་འདས་པ་ཡིན་ནོ། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡང་སེམས་བསྐྱེད་མ་ཐག་ཏུ་ལྷག་བའི་བསམ་པའི་ཚེ་བ་ཉིད་ཀྱིས་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་གནོན་གྱི། །རང་གི་སྟོབས་སྟོབས་ཀྱིས་རྣམ་པར་དཔྱད་པས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བདུན་པ་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་གཞི་ཐོས་པའི་ཚེ་ལ་གནས་པས་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱ་བ་ཐམས་ཅད་ལས་ཤིན་དུ་འདས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཇི་སྐད་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན་རིང་དུ་སོང་བ་ཁོ་ན་ནས་བཟུང་ནས་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་རང་གི་སྟོབས་བསྐྱེད་པས་ཀྱང་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་དག་ཟིལ་གྱིས་གནོན་པར་འགྱུར་གྱི། །ས་འོག་མ་རྣམས་སུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །ལྷུང་འདི་ལས་ནི་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ལ་ཡང་ཚོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་མེད་པར་ཤེས་པ་ཡང་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་གསལ་བར་བཅས་ཏེ། །དེ་ལྟར་མ་ཡིན་ན་དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་པར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར། །འཇིག་རྟེན་པའི་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་ལྟར་དེ་དག་ཀྱང་སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ཀྱང་རང་གི་བློས་རྣམ་པར་དཔྱད་པས་ཀྱང་ཟིལ་གྱིས་གནོན་པར་འགྱུར་ལ། །ཕྱི་རོལ་པ་བཞིན་དུ་འདི་དག་གིས་ཁམས་གསུམ་ན་སྡུག་བསྔལ་ཐམས་ཅད་ཟད་པར་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་ལ་དམིགས་པས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་པར་རྟོགས་པར་ཡང་མི་འགྱུར་ཏེ། །བདག་ཏུ་གདགས་པའི་རྒྱུ་ཕུང་པོ་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

「彼至遠行慧亦勝。」如《十地經》云：「諸佛子！譬如王子生在王家俱足王相，生已即勝一切臣眾，但以王力，非是自力。若身長大藝

業悉成，乃以自力超過一切。諸佛子！菩薩摩訶薩亦復如是。初發心時，以志求大法故，勝出一切聲聞獨覺，非以自智觀察之力。菩薩今住第七地，以自所行智慧力故，勝過一切聲聞獨覺所作。」是故應知唯遠行地以上菩薩，乃能以自慧力勝二乘，六地以下未能也。此教顯說，聲聞、獨覺亦有知一切法無自性者。倘不遍知諸法無自性，不過如世間離欲者，則初發心菩薩亦應以自慧力勝彼，彼等亦應不能永斷三界一切隨眠，如諸外道。又緣色等自性成顛倒故，亦應不達補特伽羅無我，以於施設我因之諸蘊有可得故。

ཇི་སྐད་དུ་རེན་པ་ཆའི་ཕྱིར་བ་ལས། །ཇི་སྲིད་ཕུང་པོར་འཛིན་ཡོད་པ། །དེ་སྲིད་དེ་ལ་ངར་འཛིན་ཉིད། །ངར་འཛིན་ཡོད་ན་ཡང་ལས་ཏེ། །དེ་ལས་ཡང་ནི་སྐྱེ་བ་ཡི། །ལམ་གསུམ་ཐོག་མཐའ་དབུས་མེད་པ། །འཁོར་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་མཐལ་མེ་ཡི། །དཀྱིལ་འཁོར་ལྟ་བུ་ཐན་ཚོན་གྱི། །རྒྱུ་ཅན་འདི་ནི་འཁོར་བར་འགྱུར། །དེ་ནི་རང་གཞན་གཉིས་ཀ་དང་། །དུས་གསུམ་ཉིད་དུའང་མ་མཐོང་ཕྱིར། །ངར་འཛིན་པ་ནི་ཟད་པར་འགྱུར། །དེ་ནས་ལས་དང་སྐྱེ་བ་དང་། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཡང་། །ཇི་ལྟར་མིག་ནི་འཁྲུལ་པ་ཡིས། །མགལ་མེའི་འཁོར་ལོ་འཛིན་ཟིད་པ། །དེ་བཞིན་དབང་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ནི། །དེ་ལྟའི་ཡུལ་དག་འཛིན་པར་ཟིད། །དབང་པོ་དང་ནི་དབང་དོན་རྣམས། །འཕྲུང་བ་ལྟ་ཡི་རང་བཞིན་འདོད། །འཕྲུང་བ་སོ་སོར་དོན་མེད་པས། །འདི་དག་དོན་དུ་དོན་མེད་དོ། །འཕྲུང་རྣམས་སོ་སོར་ཐ་དད་ན། །ཁྱད་ཤེང་མེད་པའི་མེར་ཐལ་འགྱུར། །འདུས་ན་མཚན་ཉིད་མེད་འགྱུར་ཏེ། །ལྷག་མ་ལ་ཡང་དེ་ལྟར་ངེས། །དེ་ལྟར་འཕྲུང་རྣམས་རྣམ་གཉིས་སུའང་། །དོན་མེད་པས་ན་འདུས་དོན་མེད། །འདུས་པ་དོན་མེད་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །གཟུགས་ཀྱང་དོན་དུ་དོན་མེད་དོ། །རྣམ་ཤེས་

ཚོར་དང་འདུ་ཤེས་དང་། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ཀྱང་ཐམས་ཅད་དུ། །སོ་སོར་བདག་ཉིད་དོན་མེད་ཕྱིར། །དམ་པའི་དོན་དུ་དོན་མེད་དོ། །ཇི་ལྟར་སྨྲག་བསྲལ་ཕྱིར་བཅོས་ལ། །དོན་དུ་བདེ་བར་ང་རྒྱལ་བྱེད། །དེ་བཞིན་བདེ་འཇོམས་བྱུང་བ་ལ། །སྨྲག་བསྲལ་དུ་ཡང་ང་རྒྱལ་བྱེད། །དེ་ལྟར་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ཕྱིར། །བདེ་དང་ཐད་བའི་སྡུད་པ་དང་། །སྨྲག་བསྲལ་བཟལ་བའི་སྡེད་པ་སྟོང་། །དེ་ཕྱིར་དེ་ལྟར་མཐོང་བ་ཙོལ། །གང་གིས་མཐོང་བར་འགྱུར་ཞེ་ན། །ཐ་སྙད་དུ་ནི་སེམས་ལ་བརྟེན། །སེམས་འབྱུང་མེད་པར་སེམས་མེད་དེ། །དོན་མེད་ཕྱིར་ན་ཡོད་མི་འདོད། །དེ་ལྟར་ཡང་དག་ཇི་བཞིན་དུ། །འཁོར་བའི་དོན་མེད་ཤེས་ནས་ནི། །རྒྱུ་མེད་པ་ཡི་མེ་བཞིན་དུ། །གནས་མེད་ལེན་མེད་མྱ་ངན་འདའ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཅི་སྟེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཁོ་ནས་དེ་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་པར་མཐོང་བ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་དབང་དུ་བྱས་ནས་དེ་སྐད་དུ་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཏོ། །འདི་ཇི་ལྟར་ཤེས་ཤེ་ན། །བརྩོད་པར་བྱ་སྟེ། །མདོའི་ཚིག་ཁོ་ནར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས། །དེ་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ཀྱང་། །མཐོང་ནས་བྱང་ཆུབ་ངེས་པར་འདོད། །འོན་ཀྱང་དེ་ནི་སྟེང་རྗེ་ཡིས། །བྱང་ཆུབ་བར་དུ་སྡིད་མཚམས་སྦྱོར། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཏོ། །

《寶鬘論》云：「若時有蘊執，彼即有我執，有我執造業，從業復受生。三道無初後，猶如旋火輪，更互為因果，流轉生死輪。彼於自他共，三世無得故，我執當永盡，業及生亦爾。」又云：「猶如眼迷亂，所執旋火輪，如是諸內根，取現在諸境。諸根與根義，許為大種性，大種各無義，故此義非有。若大種各異，無薪應有火，合則無實相，應知餘亦爾。大種於二相，無故合義無，由合無義故，色義亦非有。

識受及與想，諸行於一切，各別體無故，勝義中無義。如苦止息時，便起實樂慢，如是樂壞時，亦慢為實苦。如是無性故，能斷遇樂愛，及斷離苦愛，見此即解脫。為以何法見，名言說以心，離心所無心，無義故非有。如是如實知，無實眾生義，猶如火無薪，無住取涅槃。」若謂唯諸菩薩乃見如是無自性，此亦不然，是依聲聞獨覺增上作是說故。何以知然？以論後無間乃依菩薩增上說故：「如是諸菩薩，見已求菩提，然彼由悲心，受生至菩提。」

ཞན་ཐོས་ལ་བསྟན་པའི་མདོ་དག་ལས་ཀྱང་། །ཞན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པ་སྤང་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །གཟུགས་ནི་ཉག་ཡི་ཆུ་ལྟར་བཞིན། །འདུ་ཤེས་སྨིག་རྒྱུ་ལྟ་བུར། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་ཆུ་ཤིང་བཞིན། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྒྱུ་མ་ལྟར། །ཉི་མའི་གཉེན་གྱིས་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་དབུ་བ་རྣམས་པ་དང་། །ཆུ་ཡི་ཆུ་བུར་དང་། །སྨིག་རྒྱུའི་ཆུ་དང་། །ཆུ་ཤིང་གི་ཤུང་པོ་དང་སྒྱུ་མ་ལ་སོགས་པའི་དཔེ་དག་གིས་འདུ་བྱེད་རྣམས་ངེས་པར་དཔྱད་པ་ཡིན་ནོ། །དོན་འདི་ཉིད་སྟོན་པར་མཛད་པ་ནི། །སྟོབ་དཔོན་གྱི་ཞལ་ལྟ་ནས་ཀྱིས། །ཐེག་པ་ཆེ་ལས་སྐྱེ་མེད་བསྟན། །གཞན་གྱི་ཟད་པ་སྟོང་པ་ཉིད། །ཟད་དང་མི་སྐྱེ་དོན་དུ་ནི། །གཅིག་པ་དེ་ཕྱིར་བཟོད་པར་གྱིས། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །བཅོམ་ལྡན་དངོས་དང་དངོས་མེད་པ། །མཉེན་པས་ཀུ་ན་ལ་ཡི། །གདམས་ངག་ལས་ནི་ཡོད་པ་དང་། །མེད་པ་གཉིས་ཀ་དགག་པ་མཛད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །

聲聞經中亦說，聲聞為斷煩惱障故，「諸色如聚沫，諸受類浮泡，諸想同陽燄，諸行喻芭蕉，諸識猶幻事，日親之所說。」此以聚沫、浮

泡、陽燄、芭蕉、幻事等喻觀察諸行。阿遮利耶顯此義云：「大乘說無生，餘說盡空性，盡無生義同，是故當忍許。」《中論》亦云：「世尊由證知，有事無事法，迦旃延那經，雙破於有無。」

གང་ཞེག་གལ་ཏེ་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ལས་ཀྱང་ཚོས་ལ་བདག་མེད་པ་བསྟན་ན་དེའི་ཚེ་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་བསྟན་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་ཏེ་སྐབས་དུ་ལེམས་པ་དེའི་ལུགས་དེ་ཡང་འདི་ལྟར་རིགས་པ་དང་ལུང་དང་འགལ་བར་རྟོགས་ཤེ། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་བསྟན་པས་ནི་ཚོས་ལ་བདག་མེད་པ་ཙམ་འབའ་ཞིག་སྟོན་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་གྱི། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ས་དང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་། །སྨོན་ལམ་དང་སྟོང་རྟེ་ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་དང་ཡོངས་སུ་བསྟོ་བ་དང་ཚོགས་གཉིས་དང་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་ཚོས་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་ནོ། །རྗེ་སྐར་དུ་རིན་པོ་ཆེའི་ཞྭང་བ་ལས། །ཉན་ཐོས་ཐེག་པ་དེ་ལས་ནི། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྨོན་ལམ་དང་། །སྟོང་པ་ཡོངས་བསྟོ་མ་བཤད་དེས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔར་གཅུར། །བྱང་ཆུབ་སྟོང་ལ་གནས་པའི་དོན། །མདོ་སྡེ་ལས་ནི་བཀའ་མ་སྐྱལ། །ཐེག་པ་ཆེ་ལས་བཀའ་སྐྱལ་པ། །དེ་ཕྱིར་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གཟུང་། །ཞེས་གསུངས་ཤེ། །ཚོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་བསྟན་པ་ཡང་རིགས་པ་ཉིད་དེ། །རྒྱས་པར་བསྟན་པ་བརྗོད་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ཉིད་ཀྱང་ཚོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་མངོན་མཚོན་པ་ཙམ་ཞིག་ཏུ་ཟད་དོ། །ཉན་ཐོད་དུ་སྨོག་དཔོན་ཀྱི་ཐེག་པ་ཉིད་ཀྱང་ཁམས་གཉིས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཙམ་ཞིག་ཏུ་ཟད་དོ། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་བསྟན་པ་ལ་གཉིས་ལས། །དེ་ཡི་ཚང་བར་བསྟན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་ཞུགས

བྱའོ།།

有作是念：若聲聞乘中說法無我，則說大乘經應成無用。應知彼宗俱違教理。說大乘經，非唯宣說法無我，亦說菩薩諸地波羅蜜多、大願、大悲等，迴向資糧不可思議法性。如《寶鬘論》云：「彼小乘經中，未說菩薩願，諸行及迴向，豈能成菩薩。安住菩提行，彼經未曾說，惟大乘乃說，智者應受持。」即為顯示法無我故，宣說大乘亦應正理，欲廣說故。聲聞乘中說法無我，僅略說耳。如阿遮利耶云：「若不達無相，佛說無解脫，故佛於大乘，圓滿說彼義。」旁論已了，慧無亂者已能自知本相。今當說正義。頌曰：

དེ་ཚེ་དེ་ལ་རྗོགས་པངས་བྱང་ཆུབ་རྒྱུར། །དང་པོ་སྦྱིན་པ་ཉིད་ནི་སྣག་པར་འགྱུར། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ར་བ་ཏུ་དག་འ་ཐོབ་པ་དེ་ལ། །སྦྱིན་པ་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་བཟོད་པ་དང་བརྩོན་འགྲུས་དང་བསམ་གཏན་དང་ཤེས་རབ་དང་། །ཐབས་དང་སྨོན་ལམ་དང་། །སྟོབས་དང་ཡེ་ཤེས་ཞེས་བྱ་བ་བཅུ་པོ་དག་ལས་སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཁོ་ནས་ཆེས་སྣག་པར་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེ་ལས་གཞན་རྣམས་མེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །སྦྱིན་པ་དེ་ཡང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་དང་པོ་ཡིན་ནོ། །

「爾時施性最增勝，為彼菩提第一因。」

得極歡喜地之菩薩，於布施、持戒、安忍、精進、靜慮、般若、方便、願、力、智十波羅蜜多中，布施波羅蜜多最為增勝，餘非全無。此布施波羅蜜多，即一切種智之正因也。

རང་ཤ་སྟེར་ལའང་གུས་པར་བྱས་པ་ཡི། །སྣང་དུ་མི་རུང་དཔོག་པའི་རྒྱུ་ཡང་གྱུར། །དེའི་ཚེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེའི་ཡོན་ཏན་སྣང་རུང་མ་ཡིན་པས་རྟོགས་པ་ལ་སོགས་པ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་ཕྱི་དང་ནང་གི་ནོར་པོ་གཏོང་བའི་ཁྱད་པར་གྱི་རྣམས་སུ་དཔག་པ་ཉིད་ལས་གསལ་བར་དཔོག་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། །དུ་བ་ལ་སོགས་པ་ལས་མེ་ལ་སོགས་པ་དག་བཞིན་ནོ། །རྗེ་ཤྲཱ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་སྤྱིན་པ་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་དང་པོ་དང་། །མངོན་སུམ་མ་ཡིན་པའི་ཡོན་ཏན་དེས་པའི་རྟགས་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཁོ་ནའི་སྐྱེ་བོ་དང་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ཡང་སྡུག་བསྔལ་ཕྱིར་བཅོས་པ་དང་། །གཏན་དུ་བའི་བདེ་བ་ཐོབ་པའི་རྒྱུ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པར་འདོད་པས། །

「雖施身肉仍殷重，此因能比不現見。」

爾時，此菩薩所有不可現見之智德，即由布施內外財物便能比知，如見煙比知有火等。如菩薩之布施，是成佛之第一正因及能決定不現見之功德。如是異生、聲聞、獨覺之布施，亦是除苦得樂之因。頌曰：

སྐྱེ་བོ་འདི་ཀུན་བདེ་བ་མངོན་འདོད་ཅིང་། །མི་རྣམས་བདེ་བའང་ལོངས་སྤྱོད་མེད་མིན་ལ། །ལོངས་སྤྱོད་ཀྱང་ནི་སྦྱིན་ལས་འབྱུང་མཁྱེན་ནས། །ཐུབ་པས་དང་པོར་སྦྱིན་པའི་གཏམ་མཛོད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་པ་ལ། །བཤེས་པ་དང་སྐོམ་པ་དང་ནད་དང་གང་བ་ལ་སོགས་པའི་གཉེན་པོ། །སྡུག་བསྔལ་ཕྱིར་བཅོས་པ་ཙམ་སྟེད་པའི་བདེ་བ་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་འཆིང་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཙམ་གྱིས་བདག་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུན་ཉེ་བར་བརྟགས་པས། །ཉེ་བར་འཚེ་བ་བསལ་བ་བདེ་བའི་བདག་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ལ་འཇིག་རྟེན་ཤིན་ཏུ་ཆེས་མངོན་པར་ཞེན་ལ། །དེ་ལྟ་བུའི་བདེ་བ་མངོན་པར་འདོད་པ་དེའི་བདེ་བ་སྡུག་བསྔལ་ཕྱིར་བཅོས་པ་ཙམ་གྱི་རང་

བཞེན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི། །མངོན་པར་འདོད་པའི་ཡུལ་ལོངས་སྤྱོད་རྫུ་བསྒྲུབ་གྱི་གཉེན་པོར་གྱུར་པ། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་བདག་ཉིད་ཅན་ལོངས་སྤྱད་པ་མེད་པར་སྐྱེ་བར་མ་དམིགས་སོ། །རྫུ་བསྒྲུབ་ཕྱིར་བཅོས་པའི་རྒྱུར་གྱུར་པའི་ཡུལ་དེ་དག་ཀྱང་སྤྱིན་པ་ལས་བྱུང་བའི་བསོད་ནམས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་མ་བསགས་པ་རྣམས་ལ་མི་འབྱུང་ངོ་སྟམ་དུ་མཉེན་ནས། །བཅོམ་ལྡན་འདས་འགྲོ་བ་མ་ལུས་པའི་བསམ་པའི་རང་བཞིན་མཉེན་པས་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་གཏམ་རྣམས་པས་ཆེས་ཧོག་མར་སྤྱིན་པའི་གཏམ་ཉིད་མངོད་དོ། །དེ་ནི་གཉོང་བ་ཡོའི་སེམས་ཅན་ཚུལ་དང་མི་མཐུན་པ་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་། །རང་གི་བྱ་བ་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པས་སྤྱིན་པའི་བདག་ཉིད་ཆེན་པོ་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །

「彼諸眾生皆求樂，若無資具樂非有，知受用具從施出，故佛先說布施論。」

其除饑渴、疾病、寒熱等苦，引生三有安樂之因，倒執為樂，非真實樂，世人於彼增上貪著。然彼所著除苦之樂，若無能對治眾苦顛倒體性之欲塵受用具，亦不得生。其除苦因之欲塵境，未修布施福業者亦不得有。解一切眾生意樂根性之佛薄伽梵，由見此故，於說持戒等之前先說布施。今說施者縱不合理，然亦能得隨順之果，成就施性。頌曰：

སྟོང་རྗེ་དམན་ཞིང་ཤིན་ཏུ་རྒྱབ་སེམས་ཅན། །རང་དོན་སྒྲུབ་ལེན་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་གང་། །དེ་དག་གི་ཡང་འདོད་པའི་ལོངས་སྤྱོད་རྣམས། །སྨྲག་བསྒལ་ཉེར་ཞིའི་རྒྱུར་གྱུར་སྤྱིན་ལས་བྱུང་། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །གང་དག་ཚོང་པ་བཞིན་དུ་ནོར་ཆེས་ཉུང་ངུ་བཏང་ལས་འབྲས་བུ་ནོར་གྱི་ཕུང་པོ་ཆེས་ཡངས་པ་འདོད་པ་དོན་དུ་གཉེར་བ་བས་ཀྱང་སྐྱག་

པར་དོན་དུ་གཉེར་བར་གྱུར་ཅིང་སྤྱིན་པར་འདོད་པར་གྱས་ཀྱི། །དེད་བར་གཤེགས་པའི་སྐས་རྣམས་ལྟར་སྟིང་རྗེའི་གཞན་གྱི་དབང་གིས་སྤྱིན་པའི་འབྲས་བུ་དོན་དུ་མི་གཉེར་བ་ཁོ་ནར་སྤྱིན་པར་འདོད་པའི་དགའ་སྟོན་མངོན་པར་འཕེལ་བར་མི་བྱེད་པ་དེ་དག་ལ་ཡང་། །སྤྱིན་པའི་རྒྱུན་འཇོག་པ་ལ་རྒྱབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པ་ཡོན་ཏན་ཙམ་འཇོག་པ་ལ་གཡེར་བག་ཐོབ་པ་དེས། །ལོངས་སྤྱོད་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་སྐོ་ནས་ལུས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་བཀྲེས་པ་དང་སྐོམ་པ་ལ་སོགས་པ་འཇོམས་པར་བྱེད་པས་སྡུག་བསྔལ་ཉེ་བར་ཞི་བའི་རྒྱུར་འགྱུར་རོ། །གང་ཞིག་སྟིང་རྗེ་དང་བྲལ་བས་རང་གི་སྡུག་བསྔལ་ཕྱིར་བཅོས་པ་ལ་སྟོས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སྤྱིན་པར་འདོད་པར་གྱས་པ་འདི་ཡང་། །

「悲心下劣心粗獷，專求自利為勝者，彼等所求諸受用，滅苦之因皆施生。」

如諸商人捨極少物求大財聚，較諸乞丐所求尤多，彼於布施亦應敬重。彼雖不能如諸佛子隨大悲轉不求施報，唯享施樂，然於布施不見過失，唯見功德，亦能獲得圓滿財位，滅除自身饑渴等苦，故彼亦是滅苦之因。又此非悲愍他，唯求自身除苦而行施者。頌曰：

འདི་ཡང་སྤྱིན་པའི་སྐབས་ཀྱིས་ནམ་ཞིག་ཚེ། །འཕགས་པའི་སྐྱེ་བོ་དང་ཕྲད་མྱར་དུ་འཛོག །དེ་ནས་སྤིད་རྒྱུན་ཡང་དག་བཙད་བྱས་ཏེ། །དེ་ཡི་རྒྱུ་ཅན་ཞི་བར་འགྲོ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །སྤྱིན་བདག་གཏོང་བ་པོའི་ཕད་དུ་དམ་པ་དག་གིས་བགྲོད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར། །སྤྱིན་པ་ལ་སྐྱག་པར་མོས་པ་ནི། །སྤྱིན་པའི་སྐབས་ཀྱིས་འཕགས་པའི་སྐྱེ་བོ་དང་ཕྲད་པས་དེས་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ལས་འཚོར་བ་ལ་ཡོན་ཏན་མེད་པར་རིག་ཅིང་། །འཕགས་པའི་ལམ་དྲི་མ་མེད་པ་མངོན་དུ་བྱས་པས་སྡུག་བསྔལ་ཉེ་བར་

ཞེ་བའི་མ་རིག་པ་སྤངས་ནས། །འཁོར་བའི་རྒྱུན་སྐྱེ་བ་དང་འཆི་བ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱད་པ་ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་འཇུག་པ་དོར་ཏེ། །ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པས་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟ་ན་རེ་ཞེག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ཀྱི་སྦྱིན་པ་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་བདེ་བ་ཐོབ་པའི་རྒྱུ་ཡིན་ནོ། །

「此復由行布施時，速得值遇真聖者，於是永斷三有流，當趣證於寂滅果。」

如云：「善士常往施主家。」信樂施者，由行施時得值聖人，聞彼說法，了知生死都無功德，親證無垢聖道，永斷無明息滅眾苦，棄捨無始傳來生死相續，以聲聞乘及獨覺乘而般涅槃。由是當知諸非菩薩者所行布施，亦是得生死樂與涅槃樂之因。

འདི་ལ་ཐན་པར་དམ་བཅས་ཡིད་ཅན་རྣམས། །སྦྱིན་པས་རིང་པོར་མི་ཐོགས་དགའ་བ་ཐོབ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ནི་སྦྱིན་པ་དང་དུས་མཉམ་དུ་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྦྱིན་པའི་འབྲས་བུ་ངེས་པར་ལོངས་སྤྱོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེས་ན་དེ་རྣམས་ནི་སྦྱིན་པའི་འབྲས་བུ་མངོན་སུམ་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་སྦྱིན་པ་ལ་མི་འཇུག་པ་ཡང་སྟིད་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ནི་སྦྱིན་པ་དང་དུས་མཉམ་པ་ཁོ་ནར་དོན་དུ་གཉེར་བའི་ཡང་ཡོངས་སུ་ཚོམ་པར་བྱས་པ་ལས། །མངོན་པར་འདོད་པའི་སྦྱིན་པའི་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་མཆོག་ཏུ་དགའ་བ་འཆང་ཞིང་། །དེ་ཉིད་དུ་སྦྱིན་པའི་འབྲས་བུ་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དུས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚེ་སྦྱིན་པ་ལ་དགའ་བར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་གྱིས། །

「發誓利益眾生者，由施不久得歡喜。」諸非菩薩者，不能與布施同時便得享受布施之樂果，由彼不能現見施果，故於布施容不修行。但諸菩薩由布施同時滿足求者，便得享受所欲施果勝妙歡喜，故能一切時中歡喜布施。由此道理，頌曰：

གང་ཕྱིར་བརྩེ་བདག་བརྩེ་བདག་མ་ཡིན་པ། །ཐམས་ཅད་ཀྱི་མངོན་པར་མཐོ་བ་དང་ངེས་པར་ལེགས་པའི་རྒྱུ་ཐྱེན་པ་ཡིན་པ། །དེ་ཕྱིར་ཐྱེན་པའི་གཏམ་ཉིད་རུ་བ་ཡིན། །གང་ལས་དེ་རྣམས་དུས་རྟག་ཏུ་ཐྱེན་པ་ལ་གྱས་པར་འགྱུར་བ། །དོན་དུ་གཉེར་བ་རྣམས་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱིས་རྣམ་པར་འགེད་པའི་སྒོ་ནས་ཡིད་ཚོམ་པར་བྱེད་པ་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་དགའ་བའི་ཁྱད་པར་རྣམ་པ་ཀོ་ཅི་འདྲ་བ་ཞིག་ཅེ་ན། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

「由前悲性非悲性。」 一切之增上生與決定勝之因，皆是布施。

「故唯布施為要行。」前說菩薩常殷重行施，以諸財物滿足求者時，即生殊妙歡喜。其喜相云何？頌曰：

རེ་ཤར་བྱེན་ཅིག་ཅེས་སྨྲ་ཐོས་བསམས་པས། །རྒྱལ་སྲས་བདེ་འབྱུང་དེ་ཤར་ཐུབ་རྣམས་ལ། །ཞི་བར་ཞུགས་པས་བདེ་བ་བྱེན་མེན་ན། །ཐམས་ཅད་བཏང་བས་ཤ་ཞིག་སྨོས་ཅེ་དགོས། །རེ་ཞིག་དོན་དུ་གཉེར་བ་རྣམས་ཀྱིས་བྱེན་ཅིག་ཅེས་བྱ་བའི་སྨྲ་ཐོས་པ་ཉིད་སེམས་པར་བྱེད་པ་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་འདི་དག་ནི་བདག་ལ་སྨོང་བ་ཞིག་གོ་སྙམ་དུ་རྟོགས་ནས་ཡང་ནས་ཡང་དུ་བདེ་བ་འབྱུང་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་དེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་བདེ་བ་བས་ཀྱང་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་དང་བཙས་པ་ཡིན་ན། །ཕྱི་དང་ནང་གི་དངོས་པོ་བཏང་བས། །དོན་ལས་གཉེར་བའི་སྐྱེ་བོ་ཚོམ་པར་བྱེད་པ་རྣམས་ཀྱི་ཤ་ཅི་སྨོས། །ཡང་ཅི་གང་ལས་དེ་སྐད་བརྗོད་པ་ཕྱི་དང་ནང་གི་དངོས་པོ་གཏོང་བའི་བྱང་ཆུབ་

སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་ཡུས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་ཡང་མི་འབྱུང་ངམ་ཞེ་ན། །བཤད་པ། །བདག་ཉིད་ཆེན་པོ་རྣམས་ལ་ནི་སེམས་མེད་པ་རྣམས་བཙད་པ་ལྟར་ཡུས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་འབྱུང་བ་མི་སྲིད་པ་ཉིད་དེ། །འཕགས་པ་ནམ་མཁའ་མཛོད་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལས། །འདི་ལྟ་སྟེ། །དཔེར་ན་ཤིང་སྤུ་ལ་ཆེན་པོའི་ཚལ་ཞིག་ཡོད་ལ། །དེར་འགའ་ཞིག་འོངས་ནས་སྤུ་ལ་གཅིག་བཙད་པ་ན། །དེར་ཤིང་སྤུ་ལ་སྙིག་མ་དེ་རྣམས་འདི་སྙམ་དུ་འདི་ནི་བཙད་པའོ། །བདག་ཅག་ནི་མ་བཙད་པའོ་སྙམ་དུ་མི་སེམས་ཤིང་། །དེ་དག་ལ་རྩེས་སུ་ཆགས་པ་དང་ཁོང་ཁྲོ་བ་མེད་དོ། །རྐྱེ་བ་དང་རྣམ་པར་རྐྱེ་བ་མེད་དོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཟོད་པ་དེ་ལྟ་བུ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བཟོད་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་མཆོག་ནམ་མཁའ་དང་མཉམ་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཇི་སྐད་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེན་པོ་ཆེའི་ཕྱིར་བ་ལས་ཀྱང་། །དེ་ལ་ཡུས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་མེད། །ཡིད་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་གཅོད། །དེ་ནི་སྙིང་རྗེས་འཇིག་རྟེན་སྡུག །།དེ་ཉིད་ཀྱིས་ནི་ཡུན་རིང་གནས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཡང་ཆགས་པ་མེད་པའི་གནས་སྐབས་མ་ཐོབ་པ་གང་ཞིག་ལ་ཡུས་གནས་པ་དང་འགལ་བའི་ཡུལ་ཡང་དག་པར་བབས་པས་ཡུས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་གདོན་མི་ཟ་བར་འབྱུང་བ་དེའི་ཚེ་དེ་ཡང་སེམས་ཅན་ཀྱི་དོན་བྱ་བ་དག་ལ་ཆེས་ཤུགས་པར་འཇུག་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་གནས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ་ནི། །

「且如佛子聞求施，思惟彼聲所生樂，聖者入滅無彼樂，何況菩薩施一切。」

且如菩薩聞諸求者乞施之聲，思惟彼聲便覺此輩是向我來乞者，心中數數發生歡喜，此較入涅槃之樂尚為殊妙，況施內外一切財物滿足求者。問：菩薩布施內外一切財物，身無苦耶？答：諸大菩薩，割身如無情物，能無痛苦。《虛空藏三摩地經》云：「如大娑羅樹林，若有人

來伐其一株。餘樹不作是念：彼伐此樹未伐我等。於彼伐者不起貪瞋，亦無分別。菩薩之忍亦復如是，此是最清淨忍，量等虛空。」《寶鬘論》亦云：「彼既無身苦，更何有意苦，悲心救世苦，故久住世間。」諸未得無貪位者，遇違害身之境，其身定生痛苦，然為利有情故，適成精進之因。頌曰：

ལུས་བཅད་སྦེར་ཞིང་བདག་གི་སྡུག་བསྔལ་གྱིས། །གཞན་དག་རྣམས་ཀྱི་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པའི། །སྡུག་བསྔལ་རང་རེག་ཉིད་དུ་མཐོང་ནས་དེ། །དེ་གཅད་བྱ་ཕྱིར་མྱུར་དུ་བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ། །ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཅན་དམྱལ་བ་དང་། །དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་དང་། །གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་ལ་སོགས་པའི་འགྲོ་བ་མི་བཟད་པར་ཚུད་པ་བར་མཚམས་མེད་པར་སྡུག་བསྔལ་ཆེས་དྲག་པས་ལུས་འདོམས་པ། །རང་གི་ལུས་གཅོད་པའི་སྡུག་བསྔལ་བས་སྣོང་འགྱུར་བས་ཀྱང་ཆེས་ཤུགས་པར་འཛེལ་བའི་སྡུག་བསྔལ་བསྒན་དུ་མེད་པ་དང་ལྡན་པ་དག་ལ་རང་གི་སྡུག་བསྔལ་མྱོང་བ་ཉིད་དུ་ཤུ་བ་ན་རང་གི་ལུས་གཅོད་པའི་སྡུག་བསྔལ་ལ། །རྣེས་མེད་པར་བྱས་ནས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པའི་སྡུག་བསྔལ་གཅོད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཆེས་མྱུར་དུ་བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ་མོ། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྦྱིན་པ་ལ་ཞ་རལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །

「由割自身布施苦，觀他地獄等重苦，了知自苦極輕微，為斷他苦勤精進。」

菩薩觀察地獄、旁生、餓鬼等趣，其身恆受重苦逼迫，較自割身之苦何止千倍，乃於自己割身之苦不覺其苦，為斷他有情地獄等苦，起大

精進。為明布施波羅蜜多之差別。頌曰：

སྦྱིན་པ་སྦྱིན་བྱ་ལེན་པོ་གཉིང་པོས་སྟོང་། །འཇིག་རྟེན་འདས་པའི་ཕ་རོལ་ཕྱིན་ཞེས་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །དེ་ལ་ཕ་རོལ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོའི་ཕར་འགྲམ་དང་ངོགས་ཏེ། །ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་མ་ལུས་པ་སྤངས་པའི་རང་བཞིན་མངའ་བའི་སངས་རྒྱས་ཉིད་དོ། །ཕ་རོལ་ཏུ་སོན་པ་ནི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ་ཞེས་བྱ་སྟེ། །ཚོག་ཕྱི་མ་ཡོད་ན་མི་མངོན་པར་མི་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་འདིས་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་མི་མངོན་པར་མ་བྱས་པས་གཟུགས་སུ་འགྱུར་བའམ། ཕྱིའོ་དང་ར་ལ་སོགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཕྱི་མའི་མཐའ་ཅན་ཉིད་དུ་གཞག་གོ །།ཤེས་རབ་བརྒྱད་ནས་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ་ཡིན་ཏེ། །སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ནི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་འདྲ་བས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡིན་ནོ། །ཡོངས་སུ་བསྟོ་བའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཕ་རོལ་ཏུ་འགྲོ་བ་ལ་ངེས་པར་གཞག་ནས་ནི་སྦྱིན་པས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མེང་རྟེད་པར་འགྱུར་རོ། །ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པ་འཆད་པར་འགྱུར་བ་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་རིག་པར་བྱའོ། །ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་སྦྱིན་པ་འདི་ཡང་སྦྱིན་པར་བྱ་བ་དང་། །ལེན་པ་པོ་དང་། །སྦྱིན་པ་པོར་དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་བཞི་བར་གྱུར་ན། །འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལས་གསུངས་ཏེ། །མི་དམིགས་པ་ནི་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཕྱིར་ལ། །དམིགས་པ་ནི་ཐ་སྙད་ཀྱི་བདེན་པས་བཙུས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་གནས་སྐབས་མ་ཐོབ་པ་དག་གིས་ཤེས་པར་མི་ནུས་སོ། །གཞན་ཡང་། །

「施者受者施物空，施名出世波羅蜜。」

彼岸，謂生死大海之彼岸，即盡斷煩惱所知二障之佛果。到達彼岸，

名到彼岸。聲明云：「若有後句，不應減去。」由此，未減業聲故成「密」字，或是「枳顆答羅」等攝故，留「摩」字尾音。此是別說慧攝持者，由布施等與波羅蜜多相同亦名波羅蜜多。由迴向差別，亦定能到彼岸，故布施亦得波羅蜜多之名。下說之持戒等，應知亦爾。此名波羅蜜多之布施。若於施者、受者、施物皆無可得，《般若波羅蜜多經》中說名出世波羅蜜多，以不可得即出世間故，有所得者世俗諦攝即世間性故，未得菩薩地者不能了此義。復次，頌曰：

གསུམ་པོ་དག་ལ་ཚགས་སྐྱེས་གྱུར་པས་དེ། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཕ་རོལ་ཕྱིན་ཅེས་བསྒྲན། །སྤྱིན་པ་དེ་ཉིད་གསུམ་དུ་དམིགས་པ་ཡོད་ན་འཇིག་རྟེན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཞེས་བྱ་བར་བསྟད་དོ། །དུ་ནི་ཇི་སྐད་བཙོད་པའི་ཚ་ཞེས་བྱ་བ་ཤེས་པའི་ཁྱད་པར་གྱི་ཕྱུལ་དུ་བྱུང་བའི་ཡོན་ཏན་རྣམས་སུ་བཙོད་པའི་སྒོ་ནས་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །དེ་ལྟར་རྒྱལ་བའི་གྲས་ཀྱི་ཡིད་ལ་རབ་གནས་ཤིང་། །དམ་པའི་རྟེན་ལ་འོད་ཚགས་མཛེས་པ་རྣེད་གྱུར་པའི། །དཀའ་བ་འདི་ནི་ཇོ་བཞིན་དུ། །སྐུན་པ་སྟག་པོ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་བསལ་ནས་རྒྱལ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །དེ་ལྟར་གྱི་སྒྲ་ནི་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་རྣམ་པ་བསྟན་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རོ། །དཀའ་བ་ཞེས་པའི་མ་ཐག་པར་བྱས་ནས་གནས་སོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །དེ་ནི་ཤེས་པའི་རང་བཞིན་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་རྒྱལ་བའི་སྲས་ཀྱི་ཡིད་ལ་གནས་པའི་ཕྱིར་མཐོན་པོར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། ། ས་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ནི་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་གྱིས་སྤྱན་པ་སྟག་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རྣམ་པར་བསལ་ཏེ་རྒྱལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་དོན་ཉིད་དཔེས་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་སྨས་པ་ནི། །ཤོར་བུ་ཆུ་ཤེལ་ཇི་བཞིན་དུ་

ཞེས་བྱ་བའོ། །དེའི་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཞེས་བྱ་བ་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་པོའོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་པོ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ||

「由於三輪生執著，名世間波羅蜜多。」即前布施，若於三輪有所得者，說名世間波羅蜜多。今以智慧差別上說極喜地之勝妙功德。頌曰：

「極喜猶如水晶月，安住佛子意空中，所依光明獲端嚴，破諸重闇得尊勝。」

「極喜」言是說此地名。「尊勝」謂勝一切違品而住。此以智慧為性，安住於佛子之意中，故其居處高顯。極歡喜地，前說破除一切重闇，尊勝而住，以喻明此義，猶如水晶月。

སེམས་བསྐྱེད་པ་གཉིས་པ། 第二菩提心離垢地

།དེ་ནི་གཉིས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས། ངེ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཚོགས་ཡོན་ཏན་དག་ལྡན་ཕྱིར། ཇི་ལམ་དུ་ཡང་འཆལ་ཁྲིམས་ངེ་མ་སྤངས། ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། ས་ཞེས་བྱ་བ་ཤེས་པའི་ཁྱད་པར་ཐམས་ཅད་ནི་རང་བཞིན་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། ངེ་མེད་ན་མི་འབྱུང་བའི་ཡོན་ཏན་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཁ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཁྱལ་དུ་བྱུང་བ་ཉིད་ལས་སེམས་བསྐྱེད་པ་གཉིས་པ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་པར་སྟོན་པར་བྱེད་དོ། ངེ་ལ་ཉོན་མོངས་པ་དང་དུ་མི་ལེན་པའི་ཕྱིར་དང་། སྟེག་པ་མེ་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་སེམས་ཡིད་ལ་གཅགས་པའི་མེ་ཞེ་བས་བསིལ་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རམ། ཁདེ་བའི་རྒྱུ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་དམ་པ་དག་གིས་བསྟེན་པར་བྱ་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ན་ཚུལ་ཁྲིམས་ཏེ་ཡང་སྣོང་བ་བདུན་གྱི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །ཆོས་གསུམ་པོ་མ་ཚགས་པ་དང་ཞེ་སྡང་མེད་པ་དང་ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ་ནི་དེ་དག་ཀུན་ནས་སྣོང་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། ཁེའི་ཕྱིར་ཀུན་ནས་སྣོང་བར་བྱེད་པ་དང་བཅས་པའི་ཚུལ་

ཁྱིམས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་ལས་ཀྱི་ལམ་བཙུར་རྣམ་པར་བཤད་དོ། །ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ནི་ཚུལ་ཁྲིམས་རབ་ཏུ་ཉུར་བའོ། །ཡོན་ཏན་རྣམ་པར་དག་པ་ནི་ཡོན་ཏན་དག་པ་སྟེ། །ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཞེས་བྱ་བར་ཚོག་རྣམ་པར་སྤྱར་རོ། །རང་གི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཚུལ་ཁྲིམས་ཉིད་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི་རྨི་ལམ་གྱི་གནས་སྐབས་སུ་ཡང་ཚུལ་ཁྲིམས་འཆལ་བའི་དྲི་མ་དག་གིས་མི་གོས་པའོ། །

已說第一菩提心，今說第二。頌曰：「**彼戒圓滿德淨故，夢中亦離犯戒垢。**」

諸地皆以勝慧為性，今以戒波羅蜜多等能依功德，顯示第二菩提心之差別。由不忍受煩惱故，不生苦故，滅憂悔火得清涼故，或由是安樂之因善士所行故，名曰尸羅。此以七能斷為相，無貪、無瞋、正見三法是七能斷思之發起。故約能斷及發起而言戒，即十善業道也。「戒圓滿」謂戒至極。「德淨」即清淨功德，「淨」字亦通戒，謂戒圓滿清淨也。由自身功德清淨故，戒即最為超勝。彼菩薩由成就如斯戒德故，竟至夢中亦不為犯戒垢所污也。

ཡང་ཇི་ལྟར་ན་དེ་དེ་ལྟར་ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པས་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་དག་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གཉིས་པ་ལ་རབ་ཏུ་གནས་པ་འདི་ནི། །ལྷས་ངག་ཡིད་ཀྱི་རྩུབ་པ་དག་གྱུར་པས། །དམ་པའི་ལས་ལམ་བཙུ་ཚར་སོགས་པ་བྱེད། །ཇི་སྐད་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གཉིས་པ་ལས། །ཀྱེ་རྩལ་བའི་སྲས་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་དྲི་མ་མེད་པ་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་

དཔའ་ནེ་རང་བཞིན་གྱིས་སྲོག་གཅོད་པ་སྤང་བ་ཡིན་ཏེ། །དབྱིག་པ་སྤང་སྟ། །མཚོན་ཆ་སྤང་སྟ། །འཁོན་དུ་འཛིན་པ་སྤང་ནས་འཛེམ་པ་དང་ལྡན་ཞིང་སྟིང་རྗེ་ལ་ཞུགས་པས། །དེ་སྲོག་ཆགས་འབྱུང་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་ཕན་པ་དང་། །བདེ་བ་དང་། །སྟིང་བརྩེ་བ་དང་། །བྱམས་པའི་སེམས་དང་ལྡན་ཏེ། །དེ་ཀུན་ཏུ་རྟོག་པ་ཙམ་གྱིས་ཀྱང་། །སྲོག་ཆགས་ལ་རྣམ་པར་འཚེ་བར་མི་བྱེད་ན། །སེམས་ཅན་གཞན་ལ་སེམས་ཅན་དུ་འདུ་ཤེས་ཤིང་ཆེད་དུ་བསམས་ཏེ། །ལུས་ཀྱི་མཐོ་འཚམས་པ་ཆེན་པོ་བྱ་བ་ལྟ་ཅི་སྨོས། །མ་བྱིན་པར་ལེན་པ་སྤང་པ་ཡིན་ཏེ། །བདག་གི་ལོངས་སྤྱོད་གྱིས་ཆོག་ཤེས་ཤིང་སྟིང་བརྩེ་བ་དང་ལྡན་ཏེ། །གཞན་གྱི་ལོངས་སྤྱོད་ལ་བག་བྱེད་པས་དེ་གཞན་གྱིས་ཡོངས་སུ་བཟུང་བའི་དངོས་པོ་དག་ལ་གཞན་གྱིས་བཟུང་བར་འདུ་ཤེས་ཤིང་། །ཀུ་སེམས་ཉེ་བར་གཞག་སྟེ་ཐ་ན་རྫུ་དང་ལོ་མ་ཙམ་ཡང་མ་བྱིན་པར་མི་ལེན་ན། །འཆི་བའི་ཡོད་བྱད་གཞན་དག་ལྟ་ཅི་སྨོས། །འདོད་པ་ལ་ལོག་པར་གཡེམ་པ་སྤངས་པ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །བདག་གི་ཆུང་མས་ཆོག་ཤེས་ཤིང་། །གཞན་གྱི་ཆུང་མ་ལ་འདོད་པ་མེད་པས། །དེ་གཞན་གྱིས་བཟུང་བའི་བྱད་མེད་གཞན་གྱི་ཆུང་མ་དང་། །རྟེན་དང་། །མཚན་དང་། །ཚོས་ཀྱིས་བསྡུས་པ་རྣམས་ལ་ཆགས་སེམས་ཀྱང་མི་བསྐྱེད་ན། །ཡན་ལག་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རིག་བྱེད་དམ། །གཉིས་ཀྱི་དབང་པོ་གཉིས་སྟོང་པ་ལྟ་ཅི་སྨོས། །བརྫུན་དུ་སྨྲ་བ་སྤངས་པ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །བདེན་པར་སྨྲ་ཞིང་ཡང་དག་པར་སྨྲ་ལ། །དུས་སུ་སྨྲ་སྟེ། །ཇི་སྐད་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་བྱེད་པའོ། །དེ་ཐ་ན་རྨི་ལམ་ན་ཡང་ལྟ་བ་དང་བཟོད་པ་དང་འདོད་པ་དང་རབ་ཏུ་རྟོག་པ་བསྟུར་ཏེ། །བསྟུ་བའི་བསམ་པས་བརྫུན་གྱི་ཚོག་མི་སྨྲ་ན། །ཆེད་དུ་བསམས་ཏེ་སྨྲ་བ་ལྟ་ཅི་སྨོས། །ཁྲ་མའི་ཚོག་སྤངས་པ་ཡིན་ཏེ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་དབྱེན་མི་བྱེད་ཅིང་། །རྣམ་པར་མི་འཚེ་བ་ལ་ཞུགས་པས། །དེས་དེ་དག་དབྱེ་བའི་ཕྱིར་ཚུ་གི་ལས་ཐོས་ནས་ཁ་གིར་སྟོང་པ་མ་ཡིན་

ཏེ། ཀེ་དག་དབྱེ་བའི་ཕྱིར་ཐ་གི་ལས་ཐོས་ནས་ཚུ་གིར་སྟོང་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདུམ་པ་རྣམས་མི་འབྱེད་ཅིང་། །ཇི་བ་རྣམས་ལ་ཡང་མི་གནོན་ཏེ། །མི་འདུམ་པ་ལ་དགའ་ཞིང་མི་འདུམ་པ་ལ་མོས་པ་མ་ཡིན་པས། །

又彼菩薩云何而得尸羅圓滿，功德清淨耶？謂此菩薩安住菩薩第二地時。頌曰：

「身語意行咸清淨，十善業道皆能集。」如《菩薩第二地》云：「佛子！菩薩住離垢地，性自遠離一切殺生，不畜刀杖，不懷怨恨，有慚有愧，仁恕具足。於一切眾生有命者，常生利益慈念之心，尚不惡心惱諸眾生，何況於他起眾生想，故意而行殺害。性不偷盜，菩薩於自資財常知止足，於他慈恕不欲侵損。若物屬他，起他物想，終不於此而生盜心，乃至草葉不與不取，何況其餘資生之具。性不邪淫，菩薩常於自妻知足，不求他妻。於他妻妾、他所護女、親族媒定、及為法所護者，尚不生於貪染之心，何況從事，況於非道。性不妄語，菩薩常作實語、真語、時語，乃至夢中亦不忍作覆藏之語，無心欲作，何況故犯。性不兩舌，菩薩於諸眾生無離間心，無惱害心，不將此語為破彼故而向彼說，不將彼語為破此故而向此說。未破者不令破，已破者不增長，不喜離間，不樂離間。

བདེན་ནམ་བརྫུན་ཡང་མི་འདུམ་པར་བྱ་བའི་ཚེག་མི་སྨྲའོ། །ཚེག་རྩུབ་མོ་སྨངས་པ་ཡིན་ཏེ། །ཁེར་འདེབས་པ་དང་། །བརླང་བ་དང་། །གཞན་ལ་གནོད་པ་དང་། །གཞན་གྱི་མཚང་འབྱུ་བ་དང་། །ཁོང་མིའི་ཚེག་དང་། །མ་རབས་ཀྱི་ཚེག་ངོར་བརྗོད་པ་དང་། །ངོར་བརྗོད་

པར་གཞོལ་བ་དང་། །བསྟུན་དང་རྣར་མེ་སྐན་པ་དང་། །ཁྲོ་ཞིང་གཤེ་བ་ལས་བྱུང་བ་
དང་། །མི་སྐན་པ་དང་། །ཡིད་དུ་མི་འོང་བས་སྐྱིང་ན་བར་བྱེད་པ་དང་། །ཡིད་གདུང་བར་
བྱེད་པ་དང་། །རང་གི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་དང་། །གཞན་གྱི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་མ་རྙེད་པར་བྱེད་
པའི་ཚེགཅ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་སྣང་ཀེ། །གང་འདི་མཉེན་པ་དང་། །འཇམ་པ་དང་། །ཡིད་དུ་
འོང་བ་དང་། །བསྟུན་དུ་མ་ཡིན་པ་དང་། །རྣར་སྐན་པ་དང་། །སྐྱིང་དུ་སྡུག་པ་དང་། །གོང་
ཁྱེར་བ་དང་། །སྐྱེ་བོ་མང་པོའི་སྐྱིང་དུ་སྡུག་པ་དང་། །སྐྱེ་བོ་མང་པོའི་ཡིད་དུ་འོང་བ་
དང་། །ཡིད་དགའ་བར་བྱེད་དང་། །ཡིད་ཚིམ་པར་བྱེད་པ་དང་། །རང་གི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་
དང་། །གཞན་གྱི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་དང་བར་བྱེད་པའི་ཚེགཅ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དག་བརྗོད་
དོ། །ཚེགཅ་འཁྱལ་པ་སྣང་པ་ཡིན་ཀེ། །ལན་ལེགས་པར་སློན་པའི་ཚེགཅ་དང་། །དུས་སུ་སྨྲ་བ་
དང་། །ཡང་དག་པར་སྨྲ་བ་དང་། །དོན་སྨྲ་བ་དང་། །ཚེས་སྨྲ་བ་དང་། །རིགས་པར་སྨྲ་བ་
དང་། །དུལ་བར་སྨྲ་བ་དང་། །བཟོད་པ་དང་ལྡན་པ་དང་། །དུས་དང་རྣེང་དང་བཅས་པའི་
ཚེགཅ་སྨྲ་བ་ཡིན་ཀེ། །དེ་ཐ་ན་བཞད་གད་དུ་བྱ་བའི་ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ་བ་ཡང་ཡོངས་
སུ་སྤོང་ན། །ཚེགཅ་གིས་རྣམ་པར་གཡེང་བ་ལྟ་ཅི་སྨོས། །བརྣབ་སེམས་མེད་པ་ཡང་ཡིན་
ཀེ། །དེ་གཞན་གྱི་དོར་དང་། །གཞན་གྱི་འདོད་པ་དང་། །གཞན་གྱི་རྫས་དང་། །ཡོ་བྱད་
གཞན་གྱིས་ཡོངས་སུ་བཟུང་བ་ལ། །བརྣབས་སེམས་མི་བསྐྱེད་ལ། །ཚགས་པར་མི་བྱེད་
ལ། །མི་སྨོན་ཀེ། །ཚགས་པའི་སེམས་མི་བསྐྱེད་དོ། །གཞོད་སེམས་མེད་པ་ཡང་ཡིན་
ཀེ། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་བྱམས་པའི་སེམས་དང་། །ཕན་པའི་སེམས་དང་། །སྐྱིང་རྗེའི་
སེམས་དང་། །བདེ་བའི་སེམས་དང་། །འཇམ་པའི་སེམས་དང་། །སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ལ་ཕན་
གདགས་པའི་སེམས་དང་ལྡན་པས་ཁོང་ཁྲོ་བ་དང་། །འཁོན་དུ་འཛིན་པ་དང་། །ཐ་
དད་། །དྲི་མ་དང་། །གཞོད་སེམས་དང་། །ཁོང་ཁྲོ་བ་སྤོན་དུ་འགྲོ་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་

དག་སྨངས་ཏེ། །བྱམས་པ་དང་ལྡན་པ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་རྣོག་པ་ཡིན་ནོ། །ལོག་པར་ལྟ་བ་སྤངས་པ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །ཡང་དག་པར་ལྟ་བར་གྱུར་ལ་ཡང་དག་པའི་ལམ་ལ་གནས་ཤིང་། །དེའི་མཚན་དང་བཀྲ་ཤིས་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་དང་། །ཚུལ་ཁྲིམས་ངན་པའི་ལྟ་བ་ཅན་དང་བྲལ་བ་ཡིན་ཏེ། །ལྟ་བ་དྲང་ཞིང་གཡོ་མེད་ལ་སྐུ་མེད་པས། །སངས་རྒྱས་དང་། །ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ལ་བསམ་པ་ངེས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་ལ་དགེ་བའི་ལས་ཀྱི་ལམ་དང་དོ་གསུམ་ནི་ལུས་ཀྱིས་རྫོགས་པར་བྱེད་དོ། །བར་གྱི་བཞི་ནི་ངག་གིས་སོ། །ཐ་མ་གསུམ་ནི་ཡིད་ཀྱིས་སོ། །དེ་ལྟར་ན་དགེ་བའི་ལས་ལམ་བཅུ་ཅར་ཡང་སོགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

若實、若不實，不作不說離間語。性不惡口，所謂毒害語、粗獷語、苦他語、令他瞋恨語、現前語、不現前語、鄙惡語、庸賤語、不可樂聞語、聞者不悅語、瞋忿語、如火燒心語、怨結語、熱惱語、不可愛語、不可樂語、能壞自身他身語，如是等語皆悉捨離。常作潤澤語、柔軟語、悅意語、可樂聞語、聞者喜悅語、善入人心語、風雅典則語、多人愛樂語、多人悅樂語、身心踊悅語。性不綺語，菩薩常樂思審語、時語、實語、義語、法語、順道理語、巧調伏語、隨時籌量決定語。是菩薩乃至戲笑尚恆思審，何況故出散亂之言？性不貪欲，菩薩於他財物，他所資用，不生貪心、不願、不求。性離瞋恚，菩薩於一切眾生，恆起慈心、利益心、哀愍心、歡喜心、和潤心、攝愛心。永捨瞋恨，怨害熱惱，常思順行，仁慈祐益。又離邪見，菩薩住於正道，不行占卜，不取惡戒，心見正直，無誑無諂，於佛法僧起決定信。」以

身圓滿初三善業道，以語滿中間四，以意滿後三。故能修集十善業道。

ཡང་ཅི་ལས་ཀྱི་ལམ་འདི་རྣམས་སེམས་དང་པོ་བསྒྲེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་མི་སོག་གམ་ཞེ་ན། ངེས་ཀྱང་སོག་མོད་ཀྱི་འོན་ཀྱང་། ཀུན་བའི་ལམ་འདི་ཕྱི་ཞིག་བསྡུ་ཚར་ཡང་། ངེ་ལ་སྐག་སྟེ་ཤིན་ཏུ་དག་པར་འགྱུར། ངེ་ཕྱར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དང་པོ་བསྒྲེད་པ་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །སྟོན་ཀའི་ཟླ་ཕྱར་རྟག་ཏུ་རྣམ་དག་སྟེ། ཞི་འོད་ཆགས་པར་དེ་དག་གིས་རྣམ་མཛོས། ཞི་བ་ནི་དབང་པོ་བསྡམས་པའོ། །འོད་ཆགས་པ་ནི་ཕྱམ་མེར་གསལ་བའི་ཡུས་ཅན་ཉིད་དོ། ངེ་ཕྱར་ཚུལ་ཁྲིམས་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཡིན་ཡང་། ཁལ་ཏེ་དེ་ནི་ཁྲིམས་དག་རང་བཞིན་ཕྱ། ངེ་ཕྱིར་དེ་ནི་ཚུལ་ཁྲིམས་དག་མི་འགྱུར། རྗེ་སྐད་དུ། །འཕགས་པ་དཀོན་མཆོག་བརྩེགས་པའི་མདོ་ལས། །འོད་སྲུངས་འདི་ལ་དག་སྒོང་ཁ་ཅིག་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ལྡན་པ་ཡིན་ཏེ། །སོ་སོར་ཐར་པའི་སྡོམ་པས་བསྡམས་ཤིང་གནས། །ཆོ་ག་དང་སྦྱོད་ཡུལ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཁ་ན་མ་ཙམ་བ་ཟླ་རབ་རྣམས་ལ་ཡང་འཇིགས་པར་ཤེ་བ། །ཡང་དག་པར་བླངས་ཏེ་བསླབ་པའི་གཞི་རྣམས་ལ་སྒོག་ཅིང་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ལས་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་ལྡན་པར་གྱུར་པས་འཚོ་བ་ཡོངས་སུ་དག་ཀྱང་བདག་ཏུ་སྨྲ་བ་ཡིན་ཏེ། །འོད་སྲུངས་དེ་ནི་ཚུལ་ཁྲིམས་འཆལ་བ། །ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ལྡན་པ་ཤར་བཅོས་པ་དང་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །འོད་སྲུངས་གཞན་ཡང་འདི་ལ་དག་སྒོང་ཁ་ཅིག་སྨྲ་བ་ཡིན་ཏེ། །ངང་འཇིན་པ་དང་ང་ཡིར་འཇིན་པ་ལ་གནས་པ་དེ་ནི། །འོད་སྲུངས་ཚུལ་ཁྲིམས་འཆལ་བ་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ལྡན་པ་ཤར་བཅོས་པ་བཞི་པ་སྟེ། །ཞེས་བྱའི་བར་དུ་གསུངས་སོ། །

此十善業道，初發心菩薩不修集耶？彼雖亦修，頌曰：「**如是十種善**

業道，此地增勝最清淨。」

彼初發心菩薩未能如是。頌曰：**「彼如秋月恆清潔，寂靜光飾極端嚴」**

「寂靜」謂防護諸根，「光飾」謂光明顯現。雖有如是清淨尸羅，頌曰：**「若彼淨戒執有我，則彼尸羅不清淨。」**

如《寶積經》云：「迦葉！若有苾芻具足淨戒，以別解脫防護而住，軌則威儀皆悉清淨，於諸小罪生大怖畏，善學所受一切學處，身語意業清淨圓滿，正命清淨，而彼苾芻說有我論。迦葉！是名第一破戒似善持戒。乃至，迦葉！若有苾芻具足修行十二杜多功德，而彼苾芻見有所得，住我我所執。迦葉！是名第四破戒似善持戒。」

དེ་ཕྱིར་དེ་ནི་རྟག་ཏུ་གསུམ་ཚར་ལའང་། ཁཀྵས་ཟློའི་རྒྱུ་བ་ཡང་དག་བཟལ་བར་འགྱུར། ཤེམས་ཅན་གང་དག་ལ་སྡུང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཁང་ཁེག་བྱེད་པ་དང་། ཁང་གིས་བྱེད་པ་དེ་གསུམ་ཚར་ལའང་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་གཉིས་ཀྱི་ཟླ་དང་བཟལ་བར་འགྱུར་རོ། ཉེ་ཤུར་རེ་ཞིག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དང་ལྡན་པར་བརྟོད་ནས། ཉིའི་འོག་ཏུ་སྐྱིར་དེ་ལས་གཞན་པ་རྣམས་ཀྱི་ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཡང་སྐྱེན་པ་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ཉིད་དང་། ཡོན་ཏན་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྟེན་ཉིད་དུ་གྱུར་བར་བསྟན་པའི་ཕྱིར། སྐྱེན་པས་ལོངས་སྤྱོད་དག་ནི་འགྲོ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཉེ་བའི་རྒྱུ་ཡིན་ཏེ། སྐྱེན་པ་གང་ཞོ་ན་ལས་སྐྱེན་བདག་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ཕྲད་པར་གྱུར་པ་དེ་ལ། ཤུ་དང་མི་དག་གི་ནང་དུ་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་ལོངས་སྤྱོད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་འབྱུང་བ་དེ་ཉིད་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཤང་པ་དང་བཟལ་བ་ལས་ངན་

འཁོའི་འཁོ་བར་ལྷུང་བ་ཉེ་ཚ་བའི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་དང་། ཁ་ཡང་དང་། ཀུ་དང་། ཁྱིང་པོ་ཆེ་དང་། ཁྱེའུ་དང་། ཤུ་ལ་སོགས་པ་དང་། ཡི་དྭགས་རྩུ་འཕྲུལ་ཆེན་པོ་ཅན་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སུ་སྐྱེས་པ་དེ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་སྣ་ཚོགས་འབྱུང་བ་ཁོ་ནར་འགྱུར་ཏེ། ཞེའི་ཕྱིར། །

頌曰：「**故彼恆於三輪中，二邊心行皆遠離。**」於誰有情，修何對治，由誰能離之三輪，皆能遠離有事無事等二邊執心也。如是已說菩薩圓滿淨戒。今當說餘人淨戒功德，較布施等為大，是一切功德之所依。頌曰：

「**失壞戒足諸眾生，於惡趣受布施果。**」彼修施者，若能具足淨戒，當於人天中感最圓滿殊勝之財位。然有墮惡趣中而受圓滿大財位者，如獨一地獄，龍、象、牛、馬、猿猴等畜類，及大力鬼類。由彼眾生修施而失壞戒足之所招感。故頌曰：

སྐྱེད་བཅས་དངོས་འདུ་ཡོངས་སུ་ཟད་པས་ན། །ཕྱིན་ཆད་དེ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་འབྱུང་མི་འགྱུར། །གང་ཞིག་ས་བོན་ཆེས་ཉུང་ངུ་བཏབ་ནས་འབས་བུ་རྒྱ་ཆེན་པོ་འབྱུང་བ་རྟེད་ཅིང་སྣར་ཡང་འབས་བུའི་ཆེད་དུ་དེ་བས་ཀྱང་ཆེས་མང་པོའི་ས་བོན་འདེབས་པར་བྱེད་པ་དེ་ལ་ནི་འབས་བུའི་ཚོགས་ཆེན་པོ་དུས་རིང་པོ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་འཕེལ་བས་རིམ་པ་རྣམ་པར་ཚད་པ་མེད་པ་ཡོང་སྤྱད་ཀྱི། །བྱས་པ་ཆུང་གསོན་པའི་ཚུལ་ཅན་གང་ཞིག་བླུན་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཐུབ་ཅི་བོན་ཙམ་ཡང་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་པ་དེ་ལ་ནི་སྐྱེད་དང་ལྡན་ཅིག་ཏུ་དངོས་པོ་འདུ་བ་ཡང་ཟད་པའི་ཕྱིར། །འབྱུང་བར་འགྱུར་བའི་འབས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་སྐྱེ་བ་ལྡ་གུ་ལ་ཡོད། །དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་བལ་བའི་ཕྱིར་གནས་མ་ཡིན་པར་

ལོངས་སྤྱོད་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་པ་ལ་ཡང་ཤེན་ཏུ་ཟློག་པས་ཐ་ན་མེད་པའི་འཕེན་པ་དང་བྱལ་བའི་ཕྱིར་དང་། །ཐུར་འཕངས་པ་མ་ལུས་པར་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་ཕྱིས་ལོངས་སྤྱོད་དག་འབྱུང་བ་མི་སྲིད་པར་འགྱུར་རོ། །ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཤུང་པ་དང་བྱལ་བ་འདིའི་ལོངས་སྤྱོད་འབྱུང་བ་རྣོགས་པ་ཤེན་ཏུ་རྣེད་པར་དཀའ་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །ངན་འགྲོར་སོང་བས་ངན་འགྲོ་ལས་ཐྲོང་བ་ཡང་ཤེན་ཏུ་རྣེད་པར་དཀའོ་ཞེས་བྱ་བར་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །

「生物總根受用盡，其後資財不得生。」如有人見下少種子可得大果，為得後果故更下多種，則其果聚增長不絕。若癡人不知下種，以種為食，由生物總根永盡故，豈能更生圓滿大果。如是最極癡人，由無淨戒故，於非處中受用財位，前果用盡，新果未修，此後遂難更得感生資財。又離戒足者，非但難得圓滿財位，即再出惡趣亦屬不易。頌曰：

གང་ཚེ་རང་དབང་འཇུག་ཅིང་མཐུན་གནས་པས། །གལ་ཏེ་འདི་བདག་འཇོན་པར་མི་བྱེད་ན། །གཡང་སར་ལྷུང་བས་གཞན་དབང་འཇུག་འགྱུར་བ། །དེ་ལ་ཕྱི་ནས་གང་གིས་སྐོང་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །གལ་ཏེ་འདི་དེའི་ཚེ། །དཔའ་བོ་མ ཐུན་པའི་ཡུལ་ན་གནས་པའི་འཆིང་བ་ལས་གྲོལ་བ་ལྟར་འདོད་པས་གཞན་ལ་རག་མ་ལས་པར་འཇུག་ཅིང་། །ལྟ་དང་མི་ལ་སོགས་པའི་འགྲོ་བར་གནས་པ་ན། །བདག་ཉིད་འཇོན་པར་མི་བྱེད་ན། །དཔའ་བོ་བཅིངས་ནས་རི་སྲུལ་ཆེས་ཆེན་པོར་བསྐྱུར་བ་ལྟར། །ངན་འགྲོར་སོང་བ་དེ་ཕྱི་ནས་གང་གིས་འཕེན་པར་བྱའི་ཕྱིར་ངན་འགྲོ་ཁོ་ནར་ངེས་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དེ་ནས་གལ་ཏེ་མི་རྣམས་ཀྱི་ནང་དུ་སྐྱེས་ན་ཡང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་གཉིས་མངོན་པར་སྒྲུབ་སྟེ་ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཚུལ་ཁྲིམས་

འཆལ་བ་ཉེས་པའི་ཚོགས་ཤིན་ཏུ་མང་པོའི་གནས་སུ་གྱུར་པ། །

「若時自在住順處，設此不能自攝持，墮落險處隨他轉，後以何因從彼出。」

若時隨欲自在不依賴他住人天趣，猶如勇士住隨順處脫離繫縛。設於此時不自攝持，如勇士被縛投山澗中。墮惡趣後更以何因從彼出耶！遂長流轉惡趣之中。如經云：「假使後生人中，亦當感二種罪報。」由犯戒是眾患之根本。頌曰：

དེ་ཕྱིར་རྒྱལ་བས་སྦྱིན་པའི་གཏམ་མངོད་ནས། །ཚུལ་ཁྲིམས་རྗེས་འཛིའི་གཏམ་ཉིད་མངོད་པ་ཡིན། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་སྡེག་པའི་ཚོས་མཐའ་དག་ཡམ་པར་མངོད་པའི་རྒྱལ་བས་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཡོན་ཏན་ཆུད་མི་ཟ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །སྦྱིན་པའི་གཏམ་གྱི་དུས་ཀྱི་མཇུག་ཐོགས་སུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་གཏམ་ཁོ་ན་མངོད་དོ། །གང་གི་ཕྱིར། །ཡོན་ཏན་ཚུལ་ཁྲིམས་ཞེང་དུ་རྣམ་འཕེལ་ན། །འབྲས་བུ་ཉེར་སྤྱོད་ཆད་པ་མེད་པར་འགྱུར། །ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྩེན་དུ་གྱུར་པའི་ཕྱིར། །ཚུལ་ཁྲིམས་ཉིད་ཀྱི་ཞེང་ངོ། །དེར་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཡོན་ཏན་རྣམས་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་ན། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་བརྒྱུད་པ་གོང་ནས་གོང་དུ་རིམ་པ་རྣམ་པར་མ་ཆད་པའི་སྐོ་ནས་འབྲས་བུའི་ཚོགས་ཉེ་བར་འཕེལ་ཞིང་། །དུས་རིང་པོར་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱད་པར་ནུས་ཀྱི། །གཞན་དུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚུལ་འདིས། །

「是故勝者說施後，隨即宣說尸羅教。」故戰勝一切罪惡者，為令布施等功德不失壞故，於說布施後，即說持戒之教。頌曰：**「尸羅田中長功德，受用果利永無竭。」**

由為一切功德所依故，尸羅即良田。若於彼田中長養施等功德，則因果輾轉增長永無間竭，成大果聚長時受用。故頌曰：

སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་དང་གསུང་སྐྱེས་དང་། །རང་བྱང་ཆུབ་ལ་བདག་ཉིད་ངེས་རྣམས་དང་། །རྒྱལ་སྲས་རྣམས་ཀྱི་ངེས་པར་ལེགས་པ་དང་། །མངོན་མཐོའི་རྒྱུ་ནི་ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་གཞན་མེད། །ཇི་སྐད་དུ་མི་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་འདི་དག་བསྟེན་པ་དང་། །མང་དུ་བྱས་པའི་ཤས་ཆེ་བས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བའི་རྒྱུར་འགྱུར་རོ། །འཕྲིང་གིས་ནི་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་ཀྱི་རྒྱུར་འགྱུར་རོ། །ཆུང་ངུས་ནི་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་རྒྱུར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་སྡོག་གཅོད་པས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ། །དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་སུ་ཁྲིད་དོ། །གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་དུ་ཁྲིད་དོ། །དེ་ནས་གལ་ཏེ་མི་རྣམས་ཀྱི་ནང་དུ་སྐྱེས་ན་ཡང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་གཉིས་མངོན་པར་སྣང་སྟེ། །ཚེ་ཐུང་བ་དང་། །ནད་མང་བར་འགྱུར་རོ། །མ་བྱིན་པར་ལེན་པས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་ལོངས་སྤྱོད་ཆུང་བ་དང་། །ཐུན་མོང་གི་ལོངས་སྤྱོད་དུ་འགྱུར་བའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །འདོད་པས་ཡོག་པར་གཡེམ་པས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །འཁོར་གཡོག་བརྐུན་དུ་མི་རུང་བ་དང་། །དགྲ་བྲན་དང་བཙས་པའི་ཆུང་མར་འགྱུར་བའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །བརྫུན་དུ་སྨྲ་བས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །སྐུར་བ་མང་བ་དང་། །གཞན་གྱི་བསྒྲུབར་འགྱུར་བའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །ཕྲ་མས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །འཁོར་གཡོག་མི་འདུམ་པ་དང་། །འཁོར་གཡོག་ངན་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །ཚིག་རྩུབ་མོས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་ཐོས་པ་དང་འཐབ་མོའི་ཚིག་ཏུ་འགྱུར་བའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །ཚིག་འཁྱལ་བས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྲིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་

ནས། །གཟུང་བར་འོས་པའི་ཚོག་མ་ཡིན་པ་དང་། །མ་ངེས་པའི་སྒོབས་པར་འགྱུར་བའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །བརྣབ་སེམས་ཀྱིས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྱིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །ཚོག་མི་ཤེས་པ་དང་། །འདོད་པ་ཆེ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །གནོད་སེམས་ཀྱིས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྱིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །ཕན་པ་མི་ཚོལ་བ་དང་། །གཞན་གྱིས་གནོད་པ་བྱས་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །ལོག་པར་ལྟ་བས་ནི་སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་ཁྱིད་དོ། །དུད་འགྲོའི་སྐྱ་གནས་སུ་ཁྱིད་དོ། །གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་དུ་ཁྱིད་དོ། །དེ་ནས་གལ་ཏེ་མི་རྣམས་ཀྱི་ནང་དུ་སྐྱེས་ན་ཡང་། །རྣམ་པར་སྨིན་པ་གཉིས་མངོན་པར་སྒྲུབ་སྟེ། །ལྟ་བ་དན་པར་ལྷུང་བ་དང་། །གཡོ་སྒྱུ་ཅན་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་མི་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་འདི་དག་ནི་སྡུག་བསྔལ་གྱི་ཕུང་པོ་ཆེན་པོ་ཚོད་མེད་པ་སྟུད་པར་འགྱུར་གྱིས། །

「諸異生及佛語生，自證菩提與佛子，增上生及決定勝，其因除戒定無餘。」

如經云：「十不善業道，上者地獄因，中者畜生因，下者餓鬼因。於中殺生之罪，能令眾生墮於地獄、畜生、餓鬼，若生人中得二種報，一者短命，二者多病。偷盜之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者貧窮，二者其財不得自在。邪淫之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者妻不貞良，二者不得隨意眷屬。妄語之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者多被誹謗，二者為他所誑。兩舌之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者眷屬乖離，二者親族弊惡。惡口之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者常聞惡聲，二者言多諍訟。綺語之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者言無人受，二者語

不明了。貪欲之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者心不知足，二者多欲無厭。瞋恚之罪亦令眾生墮於地獄，乃至一者常被他人求其長短，二者恆被他人之所惱害。邪見之罪亦令眾生墮於地獄畜生餓鬼，若生人中得二種報，一者生邪見家，二者其心諂曲。十不善業道能生此等無量無邊眾大苦聚。」

དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་ཡང་དག་པར་ཟློང་བའི་རྒྱས་ནི་ཤུ་དང་མིར་སྐྱེ་བ་ལ་སོགས་པ་སྔོན་བའི་རྩེ་མོའི་བར་དུ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་གོང་དུ་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་འདི་དག་ཉེ་ཚོ་བའི་སེམས་དང་། །ཁམས་གསུམ་པས་སྐག་པའི་ཡིད་དང་། །སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་མེད་པ་དང་། །གཞན་ལས་ཐོས་པའི་རྗེས་སུ་འཛིན་པའི་རྗེས་སུ་འབྱང་བར་ཤེད་དོ། །དེའི་གོང་དུ་གཞན་གྱི་དྲིན་མི་འརྩག་པ་དང་། །རང་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱ་བ་དང་། །སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། །ཐབས་མཁས་པ་མེད་པ་དང་། །རྒྱུན་ཉིད་འདི་པ་ཟབ་མོ་ཁོང་དུ་ཆུད་པས་ཡོངས་སུ་སྨྱངས་ན། །རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པ་འགྲུབ་པར་ཤེད་དོ། །དེའི་གོང་དུ་ཤེན་ཏུ་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་ཚད་མེད་པའི་སྙིང་བརྩེ་བ་དང་། །སྙིང་རྗེ་དང་ལྡན་པ་དང་། །ཐབས་ལ་མཁས་པས་བསྡུས་པ་དང་། །སྨོན་ལམ་ཆེན་པོ་ཤིན་ཏུ་བཏབ་པ་དང་། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་བ་དང་། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པ་ལ་དམིགས་པས་ཡོངས་སུ་སྨྱངས་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་། །ཞི་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་དག་པའི་སྨོན་པ་རྒྱ་ཆེན་པོ་འགྲུབ་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚུལ་འདིས་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་དེ་དག་མ་གཏོགས་པར་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་དང་། །ཉན་ཐོས་དང་། །རང་སངས་རྒྱས་དང་། །བྱང་ཆུབ་

སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཅི་རིགས་པར་མངོན་པར་མཐོ་བའི་འཁོར་བའི་བདེ་བ་དང་། །ངེས་པར་ལེགས་པ་བདེ་བ་ཡང་མ་ཡིན་སྡུག་བསྔལ་བ་ཡང་མ་ཡིན་པའི་རང་བཞིན་ཐར་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཐོབ་པའི་ཐབས་གཞན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་གསལ་བར་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ། །གང་ཞེམས་བསྒྲིད་པ་གཉིས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི། །

又云：「十善業道，是人天乃至有頂處受生因。又此上品十善業道以智慧修習心狹劣故，怖三界故，闕大悲故，從他聞聲而解了故，成聲聞乘。又此上品十善業道修治清淨，不從他教自覺悟故，大悲方便不具足故，悟解甚深緣起法故，成獨覺乘。又此上品十善業道修治清淨，心廣無量故，具足悲愍故，方便所攝故，發生大願故，不捨眾生故，淨治菩薩諸地故，淨修一切諸度故，成菩薩廣大行。」由是道理，故說除十善業道外，無餘方便能使異生、聲聞、獨覺、菩薩隨其所應，獲得增上生生死之快樂，及決定勝非苦非樂為性之解脫也。頌曰：

ཇི་ལྟར་རྒྱ་མཚོ་ར་དང་ལྡན་ཚིག་དང་། །བཀྲ་ཤིས་སྣ་ནག་མ་དང་ལྡན་ཚིག་བཞིན། །དེ་ལྟར་ཚུལ་ཁྲིམས་དབང་བྱས་བདག་ཉིད་ཆེ། །དེ་འཆལ་བ་དང་ལྡན་ཚིག་གནས་མེ་འདོད། །སྣ་ནག་མ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། །བཀྲ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་གྲངས་སོ། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་ཐ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་བཤད་པ་ནི། །གང་གིས་གང་ཞེག་གང་ལ་སྒོང་བྱེད་པ། །གསུམ་དུ་མིགས་པ་ཡོད་ན་ཚུལ་ཁྲིམས་དེ། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ཐ་རོལ་ཕྱིན་ཅེས་བཤད། །ཚུལ་ཁྲིམས་དེ་ནི་གསུམ་དུ་མིགས་པ་ཡོད་ན་འཇིག་རྟེན་པའི་ཐ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ་ཞེས་བསྟན་ཏོ། །གསུམ་ལ་ཚགས་པས་སྒོང་དེ་འཇིག་རྟེན་འདས། །ཚུལ་

ཁྱིམས་དེ་ཉིད་ཀྱང་བཤད་པའི་གསུམ་པོར་དམིགས་པ་མེད་ན་ནི་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཚ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ་ཞེས་བཤད་དོ། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སའི་ཡོན་ཏན་རྣམས་བརྗོད་པའི་སྒོ་ནས་ཚུལ་ཁྱིམས་ཀྱི་ཚ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྐབས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་འཆད་པ་ནི། །

「猶如大海與死屍，亦如吉祥與黑耳，如是持戒諸大士，不樂與犯戒雜居。」

「黑耳」是不吉祥之異名。今進說持戒波羅蜜多之差別。頌曰：

「由誰於誰斷何事，若彼三輪有可得，名世間波羅蜜多，三者皆空乃出世。」

若於彼尸羅有三輪可得，說名世間波羅蜜多。即彼尸羅若無前說三輪可得，說名出世波羅蜜多。由說此地功德門，明圓滿尸羅波羅蜜多。頌曰：

རྒྱལ་སྲས་ཨ་ལས་ཐུང་སྲིད་མེན་སྲིད་པ་ཡི། །དཔལ་གྱུར་དྲི་མ་དང་བལ་དྲི་མ་མེད་འདི་ཡང་། །སྟོན་ཀའི་དུས་ཀྱི་ཟླ་བའི་འོད་ནི་བཞིན་དུ། །འཕྲོ་བའི་ཡིད་ཀྱི་གདུང་བ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བའོ། །དྲི་མ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། །དཀྱེ་བ་བསྒྲུབ་ལས་ཀྱི་ལམ་གྱི་དྲི་མ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ཐུང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གཉིས་པའི་དོན་དང་མཐུན་པའི་མེད་ངོ་། །ཇི་ལྟར་སྟོན་ཀའི་ཟླ་བའི་འོད་དྲི་མ་དང་བལ་བ་སྐྱེ་བོའི་གདུང་བ་སེལ་བར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྒྱལ་བའི་སྲས་ཀྱི་ཟླ་བ་ལས་ཐུང་བའི་དྲི་མ་མེད་པ་འདི་ཡང་འཆལ་པའི་ཚུལ་ཁྱིམས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ཡིད་ཀྱི་གདུང་བ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ནི་འཁོར་

བའི་ཁོངས་སུ་མ་གཏོགས་པས་སྤྲིད་པ་མ་ཡིན་ཡང་སྤྲིད་པའི་དཔལ་ཏེ། །ཡོན་ཏན་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་དེའི་རྟེས་སུ་འགྲོ་བའི་ཕྱིར་དང་། །གྲིང་བཞིའི་དབང་ཕྱུག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་སེམས་བསྐྱེད་པ་གཉིས་པའོ།། ||

「佛子月放離垢光，非諸有攝有中祥，猶如秋季月光明，能除眾生意熱惱。」

言「離垢」者，謂由十善業道令無垢故，即第二地菩薩之實名。猶如秋月放離垢光明，能除眾生之熱惱，如是菩薩月輪所放離垢光明，亦能遣除意中由犯戒所生之熱惱也。此非生死所攝故，非三有，然是三有中之吉祥，一切圓滿功德皆隨彼轉故，是四洲轉輪聖王之因故。

སེམས་བསྐྱེད་པ་གསུམ་པ། 第三菩提心發光地

།དེ་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་གསུམ་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས། །ཤེས་བྱའི་བྱད་ཤིན་མ་ཡིན་སྤེག་པའི་མེ། །ངོད་འབྱུང་ཕྱིར་ན་ས་ནི་གསུམ་པ་འདི། །ངོད་བྱེད་པ་སྟེ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་པོ། །ངོད་བྱེད་པ་སྟེ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གསུམ་པའི་མིང་ངོ་། །ཡང་འདི་ཅིའི་ཕྱིར་ངོད་བྱེད་པ་ཡིན་ཞེ་ན། །དོན་དང་མཐུན་པ་ཤིན་སྟོན་པར་བྱེད་དོ། །དེའི་ཚེ་ཤེས་བྱའི་བྱད་ཤིན་མ་ཡིན་པ་སྤེག་པའི་མེ་ཞེས་ཀྱི་མེ་ཞེ་བའི་བདག་ཤིད་ཅན་གྱི་ངོད་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ས་འདི་ལ་ངོད་བྱེད་པ་ཞེས་བཤད་དོ། །སེམས་གསུམ་པ་བསྐྱེད་པའི། །བདེ་གཤེགས་སྲས་དེ་ལ། །ཅི་ཚེ་ཤེ་ཤུར་ཟད་འདུའི་སྣང་བ་འབྱུང་། །ཇི་ཤུར་ཤེ་མ་ཤར་བའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཐ་རོལ་དུ་ཟད་ཤུ་བའི་སྣང་བ་འབྱུང་བ་ཤུར། །ངེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཡང་དེར་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྣང་བ་འབྱུང་ངོ་། །ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྣང་བ་དེ་

ལྷ་བུ་རྣེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ལ། །བཟོད་པའི་ཐ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྷག་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །

今當說第三菩提心。頌曰：**「火光盡焚所知薪，故此三地名發光。」**

發光是第三地菩薩之名，為顯此發光地名實相符故。謂此地以智慧火焚所知薪，發出寂靜光明故名發光。發第三心者。頌曰：**「入此地時善逝子，放赤金光如日出。」**

如日將出先現赤金色光明，此地菩薩所放智慧光明亦爾。為顯得彼光明之菩薩，忍波羅蜜多最為增勝。頌曰：

གལ་ཏེ་གནས་མེན་འཁྲུགས་པ་འགའ་ཡིས་དེའི། །ལུས་ལས་ཤ་ནེ་རྩས་བཅས་ཡུན་རིང་དུ། །སྲང་རེ་རེ་ནས་བཅད་པར་གྱུར་ཀྱང་དེའི། །བཟོད་པ་གཙོད་པར་བྱེད་ལ་ལྷག་པར་སྐྱེ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནེ་གཞན་གྱི་སེམས་རྟེས་སུ་བསྲུང་བ་ཉིད་གྱི་ཕྱིར་དང་། །དེ་ལྟ་བུའི་ཡེ་ཤེས་ཡོད་པའི་ཕྱིར། །གང་གིས་གཞན་དག་གི་མནར་སེམས་གྱི་གཞི་དུས་གསུམ་གྱི་དོན་མ་ཡིན་པ་དོགས་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་གྱི་ཡུས་དང་དག་དང་ཡིད་འཇུག་པར་མངོན་དུ་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ན། །གལ་ཏེ་གནས་མེན་འཁྲུགས་པ་འགའ་ཡིས་དེའི། །ཞེས་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་སོ། །གལ་ཏེ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་སེམས་ཅན་གྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེའི་ལུས་ལས་ཤ་རྩས་པ་དང་བཅས་པ་སྲང་རེ་རེ་ནས་སྟོང་ཅིང་སྟོང་ཅིང་ཡུན་རིང་པོར་གཙོད་ཀྱང་། །རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་གཙོད་པར་བྱེད་པ་པོ་ལ་སེམས་ཁོང་ནས་འཁྲུགས་པ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །སྡིག་པའི་ལས་དེའི་རྒྱུན་ཅན་དམྱལ་བའི་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པ་ལ་ལྷག་པར་དམིགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཆེས་ལྷག་པར་བཟོད་པ་ཉིད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་

རོ། །གཞན་ཡང་། །

「設有非處起瞋恚，將此身肉並骨節，分分割截經久時，於彼割者忍更增。」

又此菩薩善護他心故，有如上慧故，實非他人三世可瞋之處，損他之身語意業皆不現行。故云：「設有非處起瞋恚。」設有如是暴惡有情，於菩薩身，分分漸割其骨肉，經長久時，然菩薩於如是割者，非但心不瞋恚，且知由此罪業因緣當受地獄等苦，更生廣大之安忍。

復次，頌曰：

བདག་མེད་མཐོང་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ། །གང་ཞིག་གང་གིས་གང་ཚེ་རྗེས་ལྟར་གཅོད། །གང་ཕྱིར་ཆོས་ཀྱང་དེ་ཡི་གཟུགས་བརྙན་ལྟར། །མཐོང་བ་དེས་ན་དེ་ཡིས་བཟོད་པར་འགྱུར། །སྲིག་པའི་ལས་དེའི་རྒྱུན་ཅན་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པའི་སྡུག་བསྔལ་ལ་སྐྱག་པར་དམིགས་ནས་ཆེས་སྐྱག་པར་བཟོད་པར་འགྱུར་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །གང་གི་ཕྱིར་དེས་ཆོས་རྣམས་ཀྱང་གཟུགས་བརྙན་དང་འདྲ་བར་མཐོང་ཞིང་། །བདག་དང་བདག་གི་བའི་འདུ་ཤེས་དང་བཅས་བ་འདིའི་ཕྱིར་ཡང་ཆེས་ཤིན་ཏུ་བཟོད་པ་ཉིད་དོ། །ཀྱང་གི་སྒོམ་ནི་བཟོད་པའི་རྒྱུ་བསྡུ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རོ། །བཟོད་པ་འདི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་འཚམ་བའི་ཆོས་ཡིན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི་དེ་ལས་གཞན་པ་རྣམས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་མཐའ་དག་བསྡུད་བའི་རྒྱུ་ཡང་ཡིན་པས་མི་བཟོད་པ་དང་ལྡན་པ་ལྟར་བ་ལས་སྡོག་པར་རིག་པར་འཚད་པ་ནི། །

「已見無我諸菩薩，能所何時何相割，彼見諸法如影像，由此亦能善安忍。」

非但由見彼以罪業因緣當受地獄等苦而起增上安忍，由見諸法等同影像，皆離我我所想，由此亦能生大安忍。「亦」字為攝安忍之因。

又此安忍非但是菩薩相應之功德，亦是餘人保護功德之因，故當遮止瞋恚之心。頌曰：

གནོད་པ་བྱས་པས་གལ་ཏེ་བཟོད་ན། །དེ་ལ་བཟོད་པས་བྱས་ཟིན་ཚོགས་གམ་ཅི། །དེ་ཕྱིར་དེ་བཟོད་ངེས་པར་འདིར་དོན་མེད། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་ཡང་ནི་འགལ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། །གལ་ཏེ་རེག་ཁོང་འཐུགས་པའི་སྐབས་སྟེར་བ་འདི་གནོད་པ་བྱས་པ་གཞན་ལ་ཁོ་ན་དེའི་ཚེ་གནོད་པ་བྱས་ཟིན་འབྲེག་ཏུ་མེད་པའི་ཕྱིར། །དེ་ལ་དམིགས་པའི་ཞེ་འཐམ་པ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དོ། །རྒྱུ་བྱས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདིའི་བཟོད་པ་ད་ལྟ་དགོས་པ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་དང་ཡང་འགལ་བར་འགྱུར་ཏེ། །ཁོང་ཁོ་བ་སྐྱེས་པ་ཡིན་དང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་འཕེན་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་ཞེག་རང་གིས་ཉེས་པར་སྤྱད་པ་བྱས་པའི་འཕས་བུའི་ཁྱད་པར་ཉེ་བར་སྤྱོད་པ་བཞིན་དུ་གཏི་མུག་པས་གཞན་གྱིས་བདག་ལ་གནོད་པ་དེ་བྱས་སོ་སྙམ་དུ་རྟོག་པ་དེ་ལ་ཞེ་གནོད་པ་བྱེད་པ་ལ་ཁོ་བ་ཉེ་བར་སྐྱེ་ལ། །ལན་དུ་གནོད་པ་བསྒྱལ་བས་དེའི་གནོད་པ་ཐམ་པར་འདོད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་བཟློག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「若已作害而瞋他，瞋他已作豈能除，是故瞋他定無益，且與後世義相違。」

若他已作損害，因此瞋他者，已作損害不能除故，緣他起瞋於事何益，因已作故。又此瞋恚非但現在無益，且與後世利益相違，以發瞋恚能引生非愛異熟故。

頗有癡人，現受自作惡行所感苦果，妄謂他人損害於我，遂於能害者發瞋恚心而行報復，願彼損害就此失敗。為遮此執，頌曰：

སྡོན་བྱས་པ་ཡི་མི་དགེའི་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་གང་། །ཟད་པར་བྱེད་པ་བརྟེད་པར་འདོད་པ་དེ་ཉིད་ཀོ། །གཞན་ལ་གནོད་པ་དང་ནི་ཁོ་བས་སྡུག་བསྔལ་ཕྱིར། །ས་བོན་ཉིད་དུ་རྟེ་ཤུ་བྱར་ན་ཁྱིད་པར་བྱེད། །གང་ཞེག་མཚོན་ཆ་རྣོན་པོའི་ས་བབས་པས། །དེ་ལ་ལུས་ལ་གནོད་པའི་སྡུག་བསྔལ་ཆེས་ཆེ་བ་དག་དག་གིས་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་པ་དེ་ནི། །འབྲས་བུ་འབྱུང་བ་ཐ་མ་སྡོག་གཅོད་པའི་ལས་སྡོན་བྱས་པ་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་དང་། །དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་དང་། །གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པའི་འབྲས་བུ་དག་པ་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་གྱུར་ཅིང་། །རྒྱུ་མཐུན་པའི་འབྲས་བུ་ཉོན་མོངས་པ་ལྟག་མར་ལུས་པ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་མ་ལུས་པ་སྤོག་པའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་སྟེ། །དེ་ཇི་ལྟར་སྣར་ཡང་རྣམ་པར་འགྱུར་བས་སྨན་གྱི་བཏུང་བ་ཐ་མ་ཁོང་ན་ཡོད་པའི་ནད་གསོ་བའི་རྒྱུ་ལྟར་ཁོང་ནས་འཕྲུག་པ་དང་། །གཞན་ལ་གནོད་པ་དག་གིས་འབྲས་བུ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་འདས་ཟིན་པ་བས་ཀྱང་ཆེས་ལྟག་པར་གནོད་པར་བྱེད་པའི་འབྲས་བུ་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་ལྟ་བུར་གྱུར་པ་ནད་གསོ་བར་བྱེད་པའི་རྒྱུར་གྱུར་པ་གཙོགས་ཆ་རྣོན་པོའི་ལས་བྱེད་པ་ལ་བྱ་བ་ལྟར། །འབྲས་བུ་སྡུག་བསྔལ་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་ལ་ཆེས་ཤིན་ཏུ་བཟོད་པར་རིགས་སོ། །མི་བཟོད་པ་ནི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་གྱིས་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་ཡངས་པ་འཕེན་པའི་རྒྱུ་ཡིན་པ་འབའ་ཤིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །ཡུན་རིང་དུ་བསགས་པའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་ཟད་པའི་རྒྱུ་ཡང་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །

「既許彼苦能永盡，往昔所作惡業果，云何瞋恚而害他，更引當來苦種子。」

若於自身現作刀割等極大劇苦，當知是由往昔造殺生等業，曾於地獄、畜生、餓鬼趣中受極大苦，今受所餘等流苦果。由此最後苦果令彼一切皆盡，如最後藥能療身中殘痾，云何復起瞋恚而思損他，更引發當來遠勝已受苦果之極大苦因，如病將瘥更服不宜食物。如醫師為療重病作刀割等苦，故於現前苦極當忍受也。又此不忍，非但是引非愛異熟之因，亦是摧壞久遠所修福德資糧之因。頌曰：

གང་ཕྱིར་རྒྱལ་སྲས་རྣམས་ལ་ཁྲོ་བ་ཡིས། །སྡིག་དང་ཁྲིམས་འབྱུང་དག་བ་བསྐལ་པ་བརྒྱར། །བསགས་པ་སྐད་ཅིག་གིས་འཇོམས་དེ་ཡི་ཕྱིར། །མི་བཟོད་ལས་གཞན་སྡུག་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་སློས་ཏེ། །གལ་ཏེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བདག་ཉིད་ཆེན་པོ་དེས་གང་ཟག་གི་ཁྱད་པར་དུ་ངེས་པ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་ལ། །ངེས་པ་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་ཉོན་མོངས་པ་གོམས་པ་ལ་རགས་ལས་ནས་འཇུག་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པ་རྣམས་ལ་བདེན་པར་གྱུར་པ་དང་། །བདེན་པར་འགྱུར་པ་མ་ཡིན་པའི་ཉེས་པ་ལྟག་པར་སྟོང་བཏགས་ནས་ཁོང་ཁྲོ་བའི་བསམ་པ་སྐད་ཅིག་ཙམ་ཞིག་བསྐྱེད་ན་ཡང་། །དེ་ཙམ་གྱིས་ཀྱང་བསྐལ་བ་བརྒྱར་བསགས་པའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་ཐར་བསྲུན་པའི་ཕྱིན་པ་དང་། །ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་གོམས་པ་ལས་བསྐྱེད་པ་འཇོམས་པར་འགྱུར་ན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་མ་ཡིན་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་བསྐྱེད་པ་ལྟ་ཅི་སྨོས་སློས་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་ཆུའི་ཚད་སྲང་གྲངས་ཀྱིས་ངེས་པར་མི་ནུས་པ་ལྟར། །དེར་རྣམ་པར་སྨིན་པའི་མཚམས་ངེས་པར་མི་ནུས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན་འབྲས་བུ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་འཕེན་པ་དང་། །དགེ་བ་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པའི་སྡིག་པ་ནི་མི་བཟོད་པ་ལས་གཞན་མཆོག་ཏུ་གྱུར་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་སྐད་དུ་ཡང་། །འཇིམ་དཔལ་ཁོང་

ཁོ་བ་ཁོང་ཁྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བསྐལ་པ་བརྒྱར་བསགས་པའི་དགེ་བ་ཉེ་བར་འཇོམས་པར་བྱེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ཁོང་ཁྲོ་བ་ཁོང་ཁྲོ་བ་ཞེས་བྱའོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །གཞན་ཡང་མི་བཟོད་པ་གཞན་ལ་གནོད་པར་བྱེད་མི་ནུས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་བདག་ཉིད་ཁོ་ན་འཇོམས་པར་བྱེད་ལ། །ནུས་པ་སྟེང་རྣམས་ཀྱིས་ནི་བདག་དང་གཞན་འཇོམས་པར་བྱེད་པ་འདི་ནི་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཀྱིས། །

「若有瞋恚諸佛子，百劫所修施戒福，一　那頃能頓壞，故無他罪勝不忍。」

若菩薩於已發菩提心之佛子，由不知彼人內心差別，或雖知之，然由煩惱串習力故，增計其過失隨實、不實，乃至起一　那瞋恚心，尚能摧壞百劫所修施戒波羅蜜多福德資糧。況非菩薩而瞋菩薩，如大海水不可稱量，此異熟量亦不可知。故能引非愛果及能壞善根之罪惡，更無大於不忍者也。如經云：「曼殊室利！以能壞百劫所修善根，故名瞋恚。」

又此不忍，其無力損他者，徒為自害，若有勢力、無悲愍者，則俱害自他。頌曰：

མི་སྡུག་གཟུགས་སུ་བྱེད་ཅིང་དམ་པ་མིན་པར་དཀྲི། །ཚུལ་དང་ཚུལ་མིན་རེས་པའི་རྣམ་དཔྱོད་འཕྲོག་བྱེད་ཅིང་། །དུས་ཕྱིས་རིགས་མཐུན་པ་བཏང་ནས། །མི་བཟོད་པ་ཡིས་སྡུག་བྱ་དན་འགྲོ་སྐྱར་བ་བྱེད། །གལ་ཏེ་མི་བཟོད་པའི་སྐྱོན་དེ་དག་ཡིན་ན་དེ་དང་འགལ་བ་བཟོད་པའི་ཡོན་ཏན་ཅི་ཡིན་ཞེན། །འཕད་པ། །བཟོད་པས་བཤད་ཟིན་དང་འགལ་ཡོན་ཏན་རྣམས་བྱེད་དོ། །བཟོད་པས་མཛེས་ཤིང་སྐྱེ་བོ་དམ་པ་ལ། །ཕངས་དང་ལྡན་པ་དང་

ལུགས་མིན་ཤེས་པ་ལ། །མཐས་པར་གྱུར་ཞིང་དེ་ཡི་འོག་ཏུ་ནི། །རྟེ་མིའི་སྐྱེ་དང་སྡིག་པ་ཟད་པར་འགྱུར། །མི་བཟོད་པ་ལ་སྐྱོན་གང་དག་བསྟན་པ་དེ་དག་དང་འགལ་བའི་ཡོན་ཏན་དེ་དག་བཟོད་པ་ལ་རིག་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར། །ཁོ་ནའི་སྐྱེ་བོ་དང་ནི་རྒྱལ་ཐས་ཀྱིས། །ཁོང་དང་བཟོད་པའི་སྐྱོན་ཡོན་རིག་བྱས་ཏེ། །མི་བཟོད་སྤངས་ནས་འཕགས་པའི་སྐྱེ་བོ་ཡིས། །བསྟགས་པའི་བཟོད་པ་རྟག་ཏུ་སྡུར་བསྟེན་བྱ། །ཁོ་བ་དང་བཟོད་པ་ནི་ཁོ་བ་དང་བཟོད་པའོ། །སྐྱོན་དང་ཡོན་ཏན་ནི་སྐྱོན་དང་ཡོན་ཏན་ཏེ། །ཁོ་བ་དང་བཟོད་པ་དག་གི་སྐྱོན་དང་ཡོན་ཏན་གཉིས་ཞེས་བྱ་བའི་ཚིག་རྣམ་པར་སྦྱར་རོ། །ཁོ་བའི་སྐྱོན་ནི་ཇི་སྐད་བཤད་པ་དང་བཟློག་པའི་སྒོ་ནས་བཟོད་པའི་ཡོན་ཏན་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱས་ཏེ། །མི་བཟོད་པ་སྤངས་ནས་དུས་ཐམས་ཅད་དུ་བཟོད་པ་ཁ་ན་བསྟེན་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །ཀ་ནི་བཟོད་པ་ལ་ཪ་ལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །]

「使色不美引非善，辨理非理慧被奪。」身壞命終之後，**「不忍令速墮惡趣。」**

不忍之失既如上說，違彼而忍功德云何？頌曰：**「忍招違前請功德，忍感妙色善士喜，善巧是理非理事，歿後轉生人天中，所造眾罪皆當盡。」**

如上所說不忍之過失，與彼相違，當知即是安忍之功德。故頌曰：

「了知異生與佛子，瞋恚過失忍功德，永斷不忍常修習，聖者所讚諸安忍。」

瞋恚之過失如上已說，與上相違當知即安忍之功德。故當永斷不忍，

一切時中常修安忍也。

今當說安忍波羅蜜多之差別。頌曰：

རྗེགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་ཕྱིར་བསྟོས་ཀྱང་། །གསུམ་དམིགས་ཡོད་ན་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་པ་འོ། །སངས་རྒྱས་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་བསྟོས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། །གང་བཟོད་པ་དང་། །གང་གིས་བཟོད་པ་དང་། །སེམས་ཅན་གང་དག་ལ་བཟོད་ལ་གསུམ་པོ་འདི་ལ་དམིགས་པ་ཡོད་ན། །བཟོད་པ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་པའི་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཞེས་བྱའོ། །དམིགས་པ་མེད་ན་དེ་ཉིད་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། །འཇིག་རྟེན་འདས་པའི་ཕ་རོལ་ཕྱིན་ཅེས་བསྟན། །ས་དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམ་པར་དག་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ། ।

「縱迴等覺大菩提，可得三輪仍世間。」

即使迴向佛果，若見所修之忍由誰修忍，於誰修忍，三輪可得，此忍即名世間安忍波羅多。頌曰：**「佛說若彼無所得，即是出世波羅蜜。」**

如此地菩薩安忍波羅蜜多最極清淨，如是亦得靜慮等。頌曰：

ས་དེར་རྒྱལ་སྲས་བསམ་གཏན་མངོན་ཤེས་དང་། །འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་འགྱུར། །དེས་ཀྱང་རྟག་ཏུ་འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་ནི། །འདོད་པའི་འདོད་ཆགས་འཇོམས་པར་ནུས་པར་འགྱུར། །བསམ་གཏན་ཞེས་བྱ་བའི་བསམ་གཏན་གྱི་སྒྲ་ནི་ཉེ་བར་མཚོན་པའི་དོན་ཏེ། །སྟོབས་པར་འཇུག་པ་དང་ཚད་མེད་པ་རྣམས་ཀྱང་འཇིག་པ་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གསུམ་པ་ལས་གསུངས་པ་བཞིན་ཏེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་འོད་བྱེད་པ་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི། །འདོད་པ་རྣམས་ལས་དབེན་པ། །སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལས་དབེན་པ། །རྩོག་པ་དང་བཅས་པ་

དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ་དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་ཅན་བསམ་གཏན་
དང་པོ་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་ཇི་ཀོ་པ་དང་དཔྱོད་པ་དང་བྲལ་ཞིང་ནང་ཡོངས་སུ་དང་
སྟེ། །སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་གཅིག་ཏུ་གྱུར་པས་ཇི་ཀོ་པ་མེད་པ་དཔྱོད་པ་མེད་པ་ཏིང་ངེ་འཛིན་
ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་ཅན་བསམ་གཏན་གཉིས་པ་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་
སོ། །དེ་དགའ་བའི་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བས་བཏང་སྙོམས་ལ་གནས་ཤིང་དྲན་པ་དང་
ཤེས་བཞིན་ཅན་ཡིན་ཏེ། །བདེ་བ་ལུས་ཀྱིས་མྱོང་ལ་འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གང་དེ་དྲན་
པ་དང་ལྡན་པ་བདེ་བ་ལ་གནས་པ་བཏང་སྙོམས་པའོ་ཞེས་བརྗོད་པ་སྟེ། །དགའ་བ་མེད་
པའི་བསམ་གཏན་གསུམ་པ་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་བདེ་བ་ཡང་སྤངས་ཏེ་སྡུ་ནས་སྡུག་
བསྔལ་ཡང་སྤང་ཤིང་ཡིད་བདེ་བ་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་ཡང་ནུབ་པས། །བདེ་བ་ཡང་མ་
ཡིན་སྡུག་བསྔལ་བ་ཡང་མ་ཡིན་པ་བཏང་སྙོམས་དང་དྲན་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་བསམ་
གཏན་བཞི་པ་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དག་ནི་བསམ་གཏན་བཞི་
པའོ། །གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་བཞི་ནི། །འདི་ལྟ་སྟེ། །དེ་ནས་པ་ཐམས་ཅད་
ཏུ་གཟུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ། །ཐོག་པའི་འདུ་ཤེས་རྣམས་ནུབ་
པར་གྱུར་ཅིང་། །སྣ་ཚོགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སོ་
སྐྱེ་ནས་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེས་མཆེད་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་རྣམ་པ་ཐམས་
ཅད་དུ་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་
མཐའ་ཡས་སོ་སྐྱེ་ནས་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་རྣམ་པ་
ཐམས་ཅད་དུ་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ། །ཅི་ཡང་མེད་
དོ་སྙམ་ནས་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་
ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ། །འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་

པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་སྐྱམ་སྟེ་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་བསྒྲས་ཏེ་གནས་སོ་ཞེས་བྱ་སྟེ། །འདི་དག་ནི་གཟུགས་མེད་པའི་སྟོམ་པར་འདྲུག་པ་བཞིའོ། །ཚད་མེད་པ་བཞི་འདི་ཉ་སྟེ། །བྱམས་པ་དང་ལྡན་པའི་སེམས་ཡངས་པ་རྒྱ་ཆེན་པོ་གྱུར་པ། །མི་གཉིས་པ། །ཚད་མེད་པ། །འཁོན་མེད་པ། །འཐབ་བཟོ་མེད་པ། །སྡིག་པ་མེད་པ། །གནོད་པ་མེད་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཁྱབ་པས་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱིས་སྟས་པ། །ནམ་མཁའི་ཁམས་ཀྱི་མཐས་གཏུགས་པ་ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་པའི་འཇིག་རྟེན་ཁྱབ་པར་བྱས་ནས་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་སྟིང་རྗེ་དང་ལྡན་པ་དང་། །དགའ་བ་དང་ལྡན་པ་དང་། །བཏང་སྙོམས་དང་ལྡན་པའི་སེམས་ཡངས་པ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྡུ་མ་བཞིན་ནོ། །

「此地佛子得禪通，及能遍盡諸貪瞋，彼亦常時能摧壞，世人所有諸貪欲。」

言「禪定」者，亦表等至無量等。如《三地菩薩經》云：「是菩薩住此發光地時，即離欲惡不善法，有覺有觀，離生喜樂，住初禪。滅覺觀，內淨一心，無覺無觀，定生喜樂，住第二禪。離喜住捨，有念正知，身受樂，諸聖所說能捨、有念、受樂，住第三禪。斷樂先除苦，憂喜滅，不苦不樂，捨念清淨，住第四禪。四無色等至者，謂超一切色想，滅有對想，不念種種想，入無邊虛空，住虛空無邊處。超一切虛空無邊處，入無邊識，住識無邊處。超一切識無邊處，入無少所有，住無所有處。超一切無所有處，入非有想非無想，住非有想並無想處。是名四無色等至。四無量者，謂此菩薩心隨於慈，廣大無量不二，無怨無對，無障無惱，遍至一切處，盡法界虛空界，遍一切世間。住悲、

喜、捨亦復如是。

མངོན་པར་ཤེས་པ་ལྔ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། ྀདེ་རྫུ་འཕྲུལ་བྱ་བ་རྣམ་པ་དུ་མ་སྒྲོང་བར་བྱེད་དེ་སྣ་ཡང་གཡོ་བར་བྱེད་དོ། །གཅིག་ཏུ་གྱུར་ནས་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །མང་པོར་གྱུར་ནས་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་རོ། །སྣང་བར་འགྱུར་ཞིང་མི་སྣང་བར་འགྱུར་རོ། །རྩིག་པ་ལ་ཡང་ཐད་ཀར་འགྲོ། །ར་བ་ལ་ཡང་ཐད་ཀར་འགྲོ། །རི་ལ་ཡང་མི་ཐོགས་པར་ཐད་ཀར་འགྲོ་སྟེ་དཔེར་ན་ནམ་མཁའ་ལ་བྱ་བ་བཞིན་ནོ། །ནམ་མཁའ་ལ་ཡང་སྐྱིལ་མོ་ཀྲུང་གིས་འགྲོ་སྟེ་དཔེར་ན་འདབ་ཆགས་བྱ་བཞིན་ནོ། །ས་ལ་ཡང་སྟེང་དུ་འབྱུང་བ་དང་བྱིའུ་འཇུག་བྱེད་དེ། །དཔེར་ན་ཆུ་ལ་བྱ་བ་བཞིན་ནོ། །ཆུ་ལ་ཡང་མི་ནྱབ་པར་འགྲོ་སྟེ། །དཔེར་ན་ས་ལ་བྱ་བ་བཞིན་ནོ། །ཀུ་བ་འཕྱུལ་བར་ཡང་བྱེད་འབར་བར་ཡང་བྱེད་དེ། །དཔེར་ན་མེའི་ཕུང་པོ་ཆེན་པོ་བཞིན་ནོ། །བདག་གི་ལུས་ལ་ཆུའི་རྒྱུན་ཆེན་པོ་འབྱེད་ཅེ། །དཔེར་ན་སྤྲིན་ཆེན་པོ་བཞིན་ནོ། །ཆུའི་རྒྱུན་དེ་དག་གིས་ཀྱང་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་འདི་ཀུན་ཏུ་འབར་ཞིང་རབ་ཏུ་འབར་ལ། །ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་མཆེད་ཅིང་འབར་ཏེ་མེ་ཕྱེ་གཅིག་ཏུ་གྱུར་བ་ཞི་བར་བྱེད་དོ། །རྫི་བ་དང་། །ཉེ་མ་འདི་ལྟར་རྫུ་འཕྲུལ་ཆེ་བ་འདི་ལྟར་མཐུ་ཆེ་བ་འདི་གཉིས་ལ་ཡང་ལག་པས་འཇོག་ཅིང་ཀུན་ཏུ་ཞུག་པར་བྱེད་དོ། །ཚངས་པའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་བར་དུ་ཡང་ལུས་ཀྱིས་དབང་བསྒྱུར་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་མངོན་པར་ཤེས་པའོ། །དེ་ལྟའི་རྣ་བའི་ཁམས་རྣམ་པར་དག་པ་མི་ལས་འདས་པས་ལྟ་དང་མི་གཉིས་ཀའི་སྒྲ་ཡང་ཐོས་སོ། །ཕྱི་བ་དང་རྒྱ་ཆེ་བ་དང་གང་དག་ཉིད་ཡང་ངྱན་ཉེ་ཡང་ངྱན། །ཐ་ན་སྨད་བྱ་དང་། །ཤ་སྨད་དང་། །ལྗང་བ་དང་། །སྲིན་བྱ་རྣམས་ཀྱི་སྒྲ་ཡང་ཐོས་སོ། །འདི་ནི་ལྟའི་རྣ་བའི་མངོན་པར་ཤེས་པའོ། །དེ་སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ཀྱི་སེམས་དང་སེམས་ཀྱི་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་

ཏེ། །འདོད་ཆགས་དང་བཅས་པའི་སེམས་ལ་ཡང་འདོད་ཆགས་དང་བཅས་པའི་སེམས་སུ་
ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་སེམས་ལ་
ཡང་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་སེམས་སུ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་
སོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཞེ་སྡང་དང་བཅས་པ་དང་ཞེ་སྡང་དང་བྲལ་བ་དང་། །གཏི་མུག་དང་
བཅས་པ་དང་གཏི་མུག་དང་བྲལ་བ་དང་། །ཉོན་མོངས་པ་དང་བཅས་པ་དང་ཉོན་
མོངས་པ་མེད་པ་དང་། །ཆུང་བ་དང་ཡངས་པ་དང་། །ཆེན་པོར་གྱུར་པ་དང་ཚད་མེད་པ་
དང་། །བསྒོམ་པ་དང་རྒྱས་པ་དང་མཉམ་པར་གཞག་པ་དང་མཉམ་པར་མ་བཞག་པ་
དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བ་དང་རྣམ་པར་མ་གྲོལ་བ་དང་། །སྐྱོན་ཅན་དང་སྐྱོན་མེད་པ་
དང་། །སེམས་རགས་པ་ལ་ཡང་སེམས་རགས་པའོ་ཞེས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་
རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །སེམས་རགས་པ་མ་ཡིན་པ་ལ་ཡང་སེམས་རགས་པ་མ་ཡིན་པའོ་ཞེས་
ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་ལྟར་ན་སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་
གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ཀྱི་སེམས་སེམས་ཀྱིས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་
སོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་གཞན་གྱི་སེམས་ཤེས་པའི་མངོན་པར་ཤེས་པའོ། །དེ་སྔོན་གྱི་གནས་
རྣམ་པ་དུ་མ་རྗེས་སུ་དྲན་ཏེ་ཚེ་རབས་གཅིག་ཀྱང་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ། །ཚེ་རབས་གཉིས་དང་
གསུམ་དང་། །བཞི་དང་། །ལྔ་དང་། །བཅུ་དང་། །ཉི་ཤུ་དང་། །སུམ་ཅུ་དང་། །བཞི་བཅུ་
དང་། །ལྔ་བཅུ་དང་། །བརྒྱ་དང་སྟོང་ཡང་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ། །ཚེ་རབས་བརྒྱ་ཕྲག་དུ་མ་
དང་། །ཚེ་རབས་སྟོང་ཕྲག་དུ་མ་དང་། །ཚེ་རབས་འཁྱམ་ཕྲག་དུ་མ་དང་། །ཚེ་རབས་བྱེ་བ་
འཁྱམ་ཕྲག་དུ་མ་དང་། །ཚེ་རབས་བྱེ་བ་ཁྲག་ཁྱིག་འཁྱམ་ཕྲག་དུ་མ་དང་། །འཇིག་པའི་
བསྐལ་པ་དང་། །འཆགས་པའི་བསྐལ་པ་དང་། །འཇིག་པ་དང་། །འཆགས་པའི་བསྐལ་པ་
དུ་མ་ཡང་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ། །བསྐལ་པ་བརྒྱ་ཡང་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ། །བསྐལ་པ་དུ་མ་ཡང་རྗེས་

སྟུ་དྲན་ནོ། །བསམ་པ་འདྲམ་དང་། །བསམ་པ་བྱེ་བ་དང་། །བསམ་པ་བྱེ་བ་ཕྲག་བརྒྱ་དང་། །བསམ་པ་བྱེ་བ་ཕྲག་སྟོང་དང་། །བསམ་པ་བྱེ་བ་ཕྲག་འདྲམ་ནས་བསམ་པ་བྱེ་བ་ཁྲག་ཁིག་འདྲམ་ཕྲག་དུ་མའི་བར་དུ་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ། །ཆེ་གེ་མོ་ཞེག་ན་བདག་མེད་ནེ་འདི་ཞེས་བྱ་བར་གྱུར། །རྟག་ནེ་འདི་ཞེས་བྱ། །རིགས་ནེ་འདི་ཞེས་བྱ། །ཟས་ནེ་འདི་ལྟ་བུ་ཞེག་ཟ་ཟ། །ཚེ་ནེ་འདི་ཙམ་གྱི་ཞེག་ཐུབ། །ཡུན་ནེ་འདི་སྐད་ཅིག་གནས་གནས། །བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་ནེ་འདི་ལྟ་བུ་ཞེག་མྱོང་ངོ། །བདག་དེ་ནས་ཤི་འཕོས་ནས་ཆེ་གེ་མོ་ཞེག་ཏུ་སྐྱེས་སོ། །དེ་ནས་ཤི་འཕོས་ནས་འདིར་སྐྱེས་སོ་ཞེས་རྣམ་པ་དང་བཅས་དན་རྟགས་དང་བཅས་རྒྱུ་མཚན་དང་བཅས་པར་སྔོན་གྱི་གནས་རྣམ་པ་དུ་མ་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ། །དེ་ནི་སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པའི་མངོན་པར་ཤེས་པའོ། །

五種神通者，謂此菩薩得無量神通力，能動大地，以一身為多身，多身為一身，或隱或顯。石壁山障所往無礙，猶如虛空。於虛空中跏趺而去，同於飛鳥。入地如水，履水如地。身出煙燄，如大火聚。復雨於水，猶如大雲。三千大千世界劫火熾燃，其水能滅。日月在空有大威力而能以手捫摸摩觸。其身自在乃至梵世，是為神足通。又此菩薩天耳清淨過於人耳，悉聞人天若近若遠所有音聲，乃至蚊蚋虻蠅等聲亦悉能聞，是為天耳通。又此菩薩以他心智，如實而知他眾生心，所謂有貪心如實知有貪心，離貪心如實知離貪心，有瞋心、離瞋心、有癡心、離癡心、有煩惱心、無煩惱心、小心、廣心、大心、無量心、略心、非略心、定心、非定心、解脫心、非解脫心、有過心、非有過心、粗心如實知粗心，非粗心如實知非粗心。如是以他心智知眾生心，

是為他心通。又此菩薩念知無量宿命差別，所謂念知一生，念知二生、三生、四生，乃至十生，二十、三十，乃至百生、千生、無量百生、無量千生、無量百千生，成劫、壞劫、成壞劫、無量成壞劫。我曾在某處，如是名、如是姓、如是種族、如是飲食、如是壽命、如是久住、如是苦樂。我從彼死生於某處，從某處死生於此處，如是形狀、如是相貌，如是言音。如是過去無量差別，皆能憶念，是為宿命通。

དེས་ལྷའི་མིག་རྣམ་པར་དག་པ་མི་ལས་འདས་པས་སེམས་ཅན་འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་དང་། །མདོག་སྡུག་པ་དང་མདོག་མི་སྡུག་པ་དང་། །བདེ་བར་སོང་བ་དང་ངན་པར་སོང་བ་དང་། །བཟང་པོ་དང་ངན་པ་རྣམས་མཐོང་ངོ་། །ལས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཀྱི་མ་སེམས་ཅན་འདི་དག་ནི་ལུས་ཀྱི་ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ། །ངག་གི་ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ། །ཡིད་ཀྱི་ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ། །འཕགས་པ་རྣམས་ལ་སྐུར་བ་འདེབས་པར་སྤྱོད་པ་ལོག་པར་ལྟ་བ་ཅན་དག་སྟེ། །ལོག་པར་ལྟ་བའི་ལས་ཡང་དག་པར་ཟློང་པའི་རྒྱུས་ལུས་ཞིག་སྟེ་ཤི་བའི་འོག་ཏུ་ངན་སོང་ངན་འགྲོ་རྣམ་པར་ལྷུང་བ་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་རྣམས་སུ་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །ཀྱི་མ་སེམས་ཅན་འདི་དག་ནི་ལུས་ཀྱི་ལེགས་པར་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ། །ངག་གི་ལེགས་པར་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ། །ཡིད་ཀྱི་ལེགས་པར་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ། །འཕགས་པ་རྣམས་ལ་སྐུར་བ་མི་འདེབས་པ་ཡང་དག་པར་ལྟ་བ་ཅན་དག་སྟེ། །ཡང་དག་པར་ལྟ་བའི་ལས་ཡང་དག་པར་ཟློང་པའི་རྒྱུས་ལུས་ཞིག་སྟེ་ཤི་བའི་འོག་ཏུ་བདེ་འཕོ་མཐོ་རིས་ཀྱི་འདོག་རྟེན་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ནང་དུ་སྐྱེ་འཞིས་བྱ་བར་རབ་ཏུ་ཤེས་ཏེ། །དེ་ལྟར་ན་ལྷའི་མིག་རྣམ་པར་དག་པ་མི་ལས་འདས་པས་སེམས་ཅན་འཆི་འཕོ་བ་

དང་སྐྱེ་བ་དང་མདོག་སྡུག་པ་དང་མདོག་མི་སྡུག་པ་དང་ཞེས་བྱ་བ་ནས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པ་དང་བཅས་དན་རྟགས་དང་བཅས། །རྒྱུ་མཚན་དང་བཅས་པར་མཐོང་སྟེ། །ལས་ཀི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བའི་སེམས་ཅན་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་བསམ་གཏན་དང་རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། །སྟོབས་པར་འཇུག་པ་འདི་དག་ལ་སྟོམས་པར་འཇུག་ཅིང་རྣམ་པར་སྐང་ཡང་། །གང་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་འགྱུར་བར་མཐོང་བ་དེར་ཆེད་དུ་བསམ་ཏེ་སྨོན་ལམ་བཏབ་པའི་དབང་གིས་སྐྱེས་པ་མ་གཏོགས་པར་དེ་དག་གི་དབང་གིས་མི་སྐྱེའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ཐབས་མཁས་པས་མངོན་པར་བསྒྲུབས་པའི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་ས་འདིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་བསམ་གཏན་དང་མངོན་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་ལྟར་རྟག་ཏུ་འཇིག་རྟེན་གྱི་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། །དང་གི་སྒྲས་ནི་མ་སྐོས་པ་བསྡུ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཏེ་དེའི་གཏི་མུག་ཀྱང་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་འགྱུར་རོ། །ཅི་ལྟར་ཞེ་ན། །འདི་ཡང་མདོ་རྒྱ་བཞིན་ཏེ། །རྣོ་སྐད་དུ་དེས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཤུན་ལ་རྣོན་པ་ཉིད་ཡིན་པས་འཕོ་བ་མེད་པ་ཉིད་དང་། །རྣམ་པར་འཇིག་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པས་ཆེར་འདོད་པའི་འཆིང་བ་ཐམས་ཅད་བསྲབས་པར་འགྱུར་རོ། །གཟུགས་ཀྱི་འཆིང་བ་ཐམས་ཅད་སྤྱིད་པའི་འཆིང་བ་དང་མ་རིག་པའི་འཆིང་བ་བསྲབས་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ལྟ་བར་གྱུར་བའི་འཆིང་བ་རྣམས་ནི་སྡུ་ནས་སྤངས་པ་ཡིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་འོད་བྱེད་པ་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི་བསྐལ་པ་བརྒྱ་ཕྲག་དུ་མ་དང་བསྐལ་པ་སྟོང་ཕྲག་དུ་མ་དང་། །བསྐལ་པ་འབུམ་ཕྲག་དུ་མ་དང་། །བསྐལ་པ་བྱེ་བ་ཕྲག་དུ་མ་ནས་བསྐལ་པ་ཁྲག་ཁྱིག་འབུམ་ཕྲག་དུ་མར་ལོག་པའི་

འདོད་ཆགས་འགྲིབ་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་སྟོང་བར་འགྱུར་རོ། །ལོག་པའི་ཞེ་སྡང་འགྲིབ་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་སྟོང་བར་འགྱུར་རོ། །ལོག་པའི་གཏི་མུག་འགྲིབ་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་སྟོང་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་དེའི་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཅི་ལྟར་རྟག་ཏུ་འཇིག་རྟེན་གྱི་འདོད་པའི་འདོད་ཆགས་འཇོམས་པར་ནུས་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། །རྗེ་སྐད་དུ། །ཀུན་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་འདི་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གསུམ་པ་འོད་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་མདོར་བསྟན་པའོ། །དེ་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་ཕལ་ཆེར་སྐྱེའི་རྒྱལ་པོ་སྐྱེའི་བདག་པོ་དབང་པོར་གྱུར་ཏེ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་འདོད་པ་ལ་འདོད་ཆགས་རྣམ་པར་བཟློག་པའི་ཐབས་བསྟན་པ་ལ་བྱང་བ་དང་། །གཙོ་བོ་ཡིན་ཞིང་སེམས་ཅན་རྣམས་འདོད་ནས་འདོན་པ་ལ་མཁས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གསུངས་པ་སྟེ་བྱའོ། །དེ་ལྟར་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་འདི་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་གསུམ་པར་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམ་པར་དག་པ་དང་བསམ་གཏན་དང་ཚད་མེད་པ་དང་སྟོམས་པར་འཇུག་པ་དང་མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་ཡོངས་སུ་ཟད་པ་གདོན་མི་ཟ་བར་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བསྟན་ནས། །དེ་ནི་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ཐུག་པ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་གསུམ་གྱི་རྟེན་གྱི་ཁྱད་པར་དང་ཚོགས་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་འབྲས་བུ་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་རྣམ་པར་གཞག་པ་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

又此菩薩天眼清淨過於人眼，見諸眾生生時、死時、好色、惡色、善趣、惡趣、隨業而去。若彼眾生成就身惡行，成就語惡行，成就意惡行，誹謗聖賢，具足邪見，及邪見業因緣，身壞命終必墮惡趣生地獄

中。若彼眾生成就身善行，成就語善行，成就意善行，不謗賢聖，具足正見，正見業因緣，身壞命終必生善趣諸天之中。菩薩天眼皆如實知。此菩薩於諸禪三昧、三摩缽底，能入能出，然不隨其力受生，但隨能滿菩提分處，以志願力而生其中，以此菩薩善巧方便修其心故。」如是當知此地菩薩成就禪定神通。云何能盡世間貪瞋？「及字」亦攝能盡愚癡。如經云：「此菩薩觀一切法不生不滅，因緣而有，見縛先滅，一切欲縛、色縛、有縛、無明縛，皆轉微薄。是菩薩住此發光地，邪貪、邪瞋，及以邪癡，於無量百千億那由他劫所不能滅，於此地中悉得斷除。」如是當知此菩薩貪瞋癡煩惱皆悉斷除。云何能壞世人之貪欲？如經云：「佛子！是名菩薩第三發光明地。菩薩住此地多作三十三天王，能以方便令諸眾生捨離貪欲。」如是當知此菩薩能摧壞世人所有貪欲也。

如是已說菩薩住第三地能得清淨安忍波羅蜜多、禪定、無量、等至、神通及斷除貪等。今當宣說初三波羅蜜多之所依差別，資糧自性，成辦何果。頌曰：

སྒྲིབ་པོགས་ཆོས་གསུམ་དེ་དག་ཕལ་མོ་ཆེར། །བདེ་བར་གཤེགས་པས་ཁྱིམ་པ་རྣམས་ལ་བསྟགས། །བསོད་ནམས་ཞེས་བྱའི་ཚོགས་ཀྱང་དེ་དག་ཉིད། །ཤངས་རྒྱས་གཟུགས་ཀྱི་བདག་ཉིད་སྐུ་ཡི་རྒྱུ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀོ་ན་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྒྲིབ་པ་ལ་སོགས་པའི་ཉེན་ཡིན་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་ཁྱིམ་པ་དང་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་དབྱེ་བས་དེ་རྣམས་ལ་གཉིས་སྡེད་པ་ལ་ལྟོས་ནས་དེ་སྐད་དུ་བརྗོད་དོ། །དེ་ལ་ཁྱིམ་པ་རྣམས་ལ་ནི་ཕལ་ཆེར་སྒྲིབ་

པ་ལ་སོགས་པའི་ཚེས་གསུམ་པོ་དེ་དག་སྦྱིན་པར་སྣ་ལ། ཁབ་ཏུ་བྱུང་བ་རྣམས་ལ་ནི་བརྩོན་འགྲུས་དང་བསམ་གཏན་དང་ཤེས་རབ་ཡིན་ཏེ་ཅིག་ཤོས་དག་ལ་གཅིག་མི་སྲིད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །སངས་རྒྱས་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུའི་ཚོགས་ནི་གཉིས་ཡིན་ཏེ། །གང་འདི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་དང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་སོ། །དེ་ལ་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་ནི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་གསུམ་པོ་དེ་དག་ཉིད་ཡིན་ལ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ནི་བསམ་གཏན་དང་ཤེས་རབ་བོ། །བརྩོན་འགྲུས་ནི་གཉིས་ཀའི་རྒྱུ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་རྣམ་པར་གཞག་གོ །།དེ་ལ་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི་གཟུགས་ཀྱི་སྐུ་བསོད་ནམས་བརྒྱའི་མཚན་ཉིད་ཙན་རྩ་དུ་བྱུང་ཞིང་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་གཟུགས་སྣ་ཚོགས་དང་ལྡན་པའི་རྒྱུ་ཡིན་ནོ། །ཆོས་བདག་ཉིད་ཙན་གྱི་སྐུ་སྐེ་བ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཙན་གྱི་རྒྱུ་ནི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ཡིན་ནོ། །དེ་ནི་ཏེན་ལ་སོགས་པའི་ཆེ་བའི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་བདག་ཉིད་ཆེ་བར་བརྗོད་ནས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྡོམ་པའི་སྐབས་རྫོགས་པར་བཤད་པ། །

「如是施等三種法，善逝多為在家說，彼等亦即福資糧，復是諸佛色身因。」

雖諸菩薩皆是施等之所依，然有在家、出家二類，故說差別。其中在家菩薩較易行施等三法，出家菩薩較易行精進、靜慮、般若，然非不能修餘行。成佛之因有二資糧，謂福德資糧與智慧資糧。福德資糧即前三波羅蜜多，智慧資糧即靜慮、般若，精進是二種資糧之共因。福德資糧即佛百福莊嚴微妙色身之因，智慧資糧即無生相法身之因。

今由宣說所依等殊勝門，結說第三地菩薩。頌曰：

རྒྱལ་བའི་སྲས་པོ་ཉི་མ་ལ་གནས་འོད་བྱེད་འདི། །རང་གིོགས་སྒྲུབ་རྣམས་དང་པོ་ཡང་དག་བསལ་བྱས་ནས། །འགྲོ་བའི་སྒྲུབ་པ་རྣམ་པར་འཇོམས་པར་མངོན་པར་འདོད་དུ། །ས་འོད་བྱེད་པ་བདེ་བར་གཤེགས་པའི་སྲས་ཀྱི་ཉི་མ་ལ་གནས་པ་འདི་ནི་རང་གི་རྐེན་ལ་ཡོད་པའི་མི་ཤེས་པ་བདག་ཉིད་འབྱུང་བའི་གེགས་སུ་གྱུར་པ་ནི་སྐྱེ་བཞིན་པའི་གནས་སྐབས་ཉིད་དུ་བསལ་ནས། །རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ལས་དེ་ལས་གཞན་པ་རྣམས་ཀྱིས་གསུམ་པ་འབྱུང་བའི་གེགས་བྱེད་པའི་སྒྲུབ་པ་འཇོམས་པར་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ནི། །ས་འདིར་ཤིན་ཏུ་རྣོ་བར་གྱུར་ཀྱང་ཁོ་མི་འགྱུར། །དེ་ནི་ཉེས་པའི་སྒྲུབ་པ་ཡོན་ཏན་འཇོམས་པར་བྱེད་པ་བཅོམ་པས་ཉི་མ་ལྟར་ཆེས་རྣོ་བར་འདྲུག་ཏུ་ཟིན་ཀྱང་སྐྱོན་དང་ལྡན་པའི་སྐྱེ་བོ་ལ་འཁྲུག་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །བཟོད་པ་ལ་ཆེས་ལྟག་པར་གོམས་པའི་ཕྱིར་དང་སྙིང་རྗེས་རྒྱུད་སྦྱམ་པར་བྱས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དབུ་མ་ལ་འདྲུག་པའི་བཤད་པ་ལས། །སེམས་བསྐྱེད་པ་གསུམ་པའོ།། ||

「發光佛子安住日，先除自身諸冥闇，復欲摧滅眾生闇，此地極利而不瞋。」

發光地佛子如住日輪，自身所有能障礙生此地之無知冥闇，此地正生時即先除滅。復由欲摧滅他人障生第三地之闇，宣說此地行相。

由此菩薩已摧除能障功德之過失黑闇，光明極利，如同日輪。然於犯過眾生不生瞋恚，以於安忍善修習故，由大悲心潤相續故。

སེམས་བསྐྱེད་པ་བཞི་པ། 第四菩提心燄慧地

།དེ་ནི་སྦྱིན་པ་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་པས་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྟག་པར་བསྟན་པའི་སྐོན་ནས་སེམས་བསྐྱེད་པ་བཞི་པའི་

དབང་དུ་བྱས་ཏེ་བཤད་པ། །ཡོན་ཏན་མ་ཡུས་བརྩོན་འགྲུས་རྣས་འགྲོ་ཞིང་། །བསོད་ནམས་ཚོགས་ཚོས་ཆོགས་ནེ་གཉིས་ཀྱི་རྒྱུ། །བརྩོན་འགྲུས་གང་དུ་འབར་བར་འགྱུར་བ་ཡི། །ས་དེ་བཞི་པ་འོད་ནེ་འཕྲོ་བའོ། །དེག་བའི་ལས་ལ་སྦྱོ་བ་དང་མི་ལྡན་པ་ལ་ནེ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་འདྲུག་པ་མེད་པས་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བ་མི་སྲིད་ལ། །སྔར་ཉེ་བར་བཀོད་པའི་ཡོན་ཏན་བསགས་པ་སྦྱོ་བ་དང་ལྡན་པ་ལ་ནེ་ཐོབ་པ་དང་མ་ཐོབ་པ་འཕེལ་བ་དང་ཐོབ་པ་སྲིད་པས་ཡོན་ཏན་ཡིན་ནོ་ཅོག་གི་རྒྱུ་ནེ་བརྩོན་འགྲུས་ཉིད་ཡིན་ནོ། །ཚོགས་གཉིས་ཀྱི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ནེ་གོང་དུ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །བརྩོན་འགྲུས་དེ་རང་གི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་དག་པའི་སྒོ་ནས་ས་གང་ཞེག་ཏུ་སྐག་པར་འབར་བ་འཆང་བ་དེ་ནེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བཞི་པ་འོད་འཕྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་འོད་འཕྲོ་བ་ཞེས་བརྗོད་ཅེ་ན། །མིང་འདྲུག་པའི་རྒྱུ་མཚན་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །

今以精進波羅蜜多較布施、持戒、安忍波羅蜜多增勝門中明第四發心。頌曰：

「功德皆隨精進行，福慧二種資糧因，何地精進最熾盛，彼即第四燄慧地。」

若於善業心不勇悍，必不能修施等諸行，一切功德全不得生。若於前說施等功德勇悍修集，未得能得，已得增長，故說精進為一切功德之因。精進為二種資糧之共因，如前已說。由自清淨功德門，若於何地成就熾盛精進，則彼菩薩名第四燄慧地。

何故此地名曰燄慧？為顯此名之理由。頌曰：

དེར་ནི་བདེ་གཤེགས་སྲས་ལ་རྩོགས་པ་ཡི། །བྱང་ཆུབ་ཕྱོགས་ལྷག་བསྒོམས་པ་ལས་སྐྱེས་པའི། །སྣང་བ་ཟངས་ཀྱི་འོད་པས་ལྷག་འབྱུང་ཞིང་། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །འདི་ལྟར་ས་འདིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་སུམ་ཅུ་རྩ་བདུན་བསྒོམས་པ་ལས་སྔར་བཤད་པའི་ཟངས་ཀྱི་སྣང་བ་བས་ལྷག་པའི་སྣང་བ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཡང་དག་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མེའི་འོད་འབྱུང་བས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་དེ་ལ་འོད་འཕྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བའོ། །དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་སུམ་ཅུ་རྩ་བདུན་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་བཞི་དང་། །ཡང་དག་པར་སྤོང་བ་བཞི་དང་། །རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྐང་པ་བཞི་དང་། །དབང་པོ་ལྔ་དང་། །སྟོབས་ལྔ་དང་། །བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་བདུན་དང་། །འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ལ་དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་བཞི་ནི། །ཀུན་རྫོབ་བའི་སྲས་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་འོད་འཕྲོ་བ་ཅན་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་བརྟུན་པ་ཅན་དང་ཤེས་བཞིན་དང་དྲན་པ་ལྡན་པར་གྱུར་ནས། །འཇིག་རྟེན་ལ་བརྟན་སེམས་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་ཉིད་རྣམ་པར་སྤོངས་ཏེ། །ནང་གི་ལུས་ལ་ལུས་ཀྱི་རྗེས་སུ་ལྟ་ཞིང་གནས་སོ། །བརྟུན་པ་ཅན་དང་། །ཤེས་བཞིན་དང་དྲན་པ་དང་ལྡན་པར་གྱུར་ནས་འཇིག་རྟེན་ན་བརྟན་སེམས་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་ཉིད་རྣམ་པར་སྤངས་ཏེ་ཕྱིའི་ལུས་ལ་ལུས་ཀྱི་རྗེས་སུ་ལྟ་ཞིང་གནས་སོ། །ནང་དང་ཕྱིའི་ལུས་ལ་ལུས་ཀྱི་རྗེས་སུ་ལྟ་ཞིང་གནས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཐ་བཞིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་བརྟུན་པ་ཅན་དང་། །ཤེས་བཞིན་དང་། །དྲན་པ་དང་ལྡན་པར་གྱུར་ནས། །ནང་གི་ཚོར་བ་རྣམས་དང་། །ཕྱིའི་ཚོར་བ་རྣམས་དང་། །ནང་དང་ཕྱིའི་ཚོར་བ་རྣམས་དང་། །ཐ་བཞིན་དུ་ནང་གི་སེམས་དང་ཕྱིའི་སེམས་དང་། །ནང་དང་ཕྱིའི་སེམས་ལ་གནས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །ནང་གི་ཆོས་རྣམས་དང་། །ཕྱིའི་ཆོས་རྣམས་དང་། །ནང་དང་ཕྱིའི་ཆོས་རྣམས་ལ་

གནས་སོ། །ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཡང་དག་པར་སྦྱོང་བ་བཞི་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །དེ་ཡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་མ་སྐྱེས་པ་རྣམས་མི་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར་འདུན་པ་བསྐྱེད་དོ། །འབད་དོ། །བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ་མོ། །སེམས་རབ་ཏུ་འཛིན་ཏོ། །ཡང་དག་པར་རབ་ཏུ་འཇོག་གོ །།ཡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་སྐྱེས་པ་རྣམས་སྤོང་བའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྔ་མ་བཞིན་ནོ། །དགེ་བའི་ཆོས་མ་སྐྱེས་པ་རྣམས་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྔ་མ་བཞིན་ནོ། །དགེ་བའི་ཆོས་སྐྱེས་པ་རྣམས་གནས་པ་དང་མི་ཉམས་པ་དང་རྒྱས་པར་འགྱུར་བ་དང་། ཕྱིར་ཞིང་འབྱུང་བ་དང་རབ་ཏུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་འདུན་པ་བསྐྱེད་དོ། །འབད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྔ་མ་བཞིན་ནོ། །

「此地佛子由勤修，菩提分法發慧燄，較前赤光尤超勝。」

此地菩薩，由修三十七品菩提分法，發正智火燄，較前所說赤金光明尤為超勝，故此菩薩地名曰燄慧。三十七品菩提分法，謂四念住、四正斷、四神足、五根、五力、七菩提分、八聖道分。其四念住，如經云：「佛子！菩薩住此燄慧地，觀內身循身觀，勤勇念知除世間貪憂。觀外身循身觀，勤勇念知除世間貪憂。觀內外身循身觀，勤勇念知除世間貪憂。如是觀內受、外受、內外受循受觀。觀內心、外心、內外心循心觀。觀內法、外法、內外法循法觀，勤勇念知除世間貪憂。」四正斷，如經云：「此菩薩，未生諸惡不善法，為不生故，欲生勤精進發心正斷。已生諸惡不善法，為斷故，欲生勤精進發心正斷。未生諸善法，為生故，欲生勤精進發心正行。已生諸善法，為住不失故，修令增廣故，欲生勤精進發心正行。」

རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་ཤུང་པ་བཞི་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །འདྲུན་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་ཤུང་པ་དབེན་པ་ལ་གནས་པ། །འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་ལ་གནས་པ། །འགོག་པ་ལ་གནས་པ་རྣམ་པར་སྒོང་བས་ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་སྨོན་མོ། །དེ་བཞིན་དུ་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་ཤུང་པ་དང་། །སེམས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་ཤུང་པ་དང་། །དཔྱོད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒོང་བའི་འདུ་བྱེད་དང་ལྡན་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་ཤུང་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་སྡ་མ་བཞིན་ནོ། །དབང་པོ་ལྔ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །དད་པའི་དབང་པོ་དབེན་པ་ལ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་དབང་པོ་དང་། །དྲན་པའི་དབང་པོ་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་དབང་པོ་དང་། །ཤེས་རབ་ཀྱི་དབང་པོ་དབེན་པ་ལ་གནས་པ་དང་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་ལ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའོ། །སྟོབས་ལྔ་ནི་དེ་དག་ཉིད་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཐམ་པར་བྱས་པ་རྣམས་ཡིན་ཏེ་སྡ་མ་བཞིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་བདུན་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །དེ་དྲན་པ་ཡང་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་དབེན་པ་ལ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྟེ། །དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་དང་། །བརྩོན་འགྲུས་ཡང་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་དང་། །ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པ་ཡང་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་ཡང་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་དང་། །བཏང་སྙོམས་ཡང་དག་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་དབེན་པ་ལ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་སྡ་མ་བཞིན་ནོ། །འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ་དབེན་པ་ལ་གནས་པ། །འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་ལ་གནས་པ། །འགོག་པ་ལ་གནས་པ་རྣམ་པར་སྒོང་བས་ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་སྨོན་མོ། །ཡང་དག་པའི་རྟོག་པ་ཡང་སྡ་མ་བཞིན་

ནོ། །ཡང་དག་པའི་ངག་དང་། །ཡང་དག་པའི་ལས་ཀྱི་མཐའ་དང་། །ཡང་དག་པའི་འཚོ་བ་དང་། །ཡང་དག་པའི་རྩོལ་བ་དང་། །ཡང་དག་པའི་དྲན་པ་དང་། །ཡང་དག་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དབེན་པ་ལ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་སྦ་མ་བཞིན་ནོ། །ས་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་སྐོམ་པ་འབྱུང་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །

四神足，如經云：「此菩薩，修行欲定斷行，成就神足，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。修行精進定，心定，觀定斷行，成就神足，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。」五根，如經云：「此菩薩，修行信根，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。修行精進根，念根，定根，慧根，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。」五力，謂能勝諸障品如前。七菩提分，如經云：「此菩薩，修行念覺分，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。修行擇法覺分、精進覺分、喜覺分、輕安覺分、定覺分、捨覺分，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。」八聖道分，如經云：「此菩薩修行正見，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。修行正思惟、正語、正業、正命、正精進、正念、正定，依止厭，依止離，依止滅，迴向於捨。」此地菩薩非但修行菩提分法。頌曰：

རང་དུ་ཕྱ་བ་དང་འབེལ་ཡོངས་སུ་ཟད། །ས་འདིར་དེའི་རང་དུ་ཕྱ་བ་ཟད་པར་ཡང་འགྱུར་ཏེ། །རྗེ་སྐད་དུ། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་འོད་འཕྲོ་བ་ཅན་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་འཇིག་ཚོགས་ལ་ཕྱ་བ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བའི་བདག་དང་། །སེམས་ཅན་དང་། སྲོག་དང་། ཁམས་བ་དང་། །སྐྱེས་བུ་དང་། ཁང་ཟག་

དང་། །ཕུང་པོ་དང་། །ཁམས་དང་། །སྐྱེ་མཆེད་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པས་ཀུན་ནས་བསྒྲང་བའི་ཕྱག་པར་གཡོ་བ་དང་བྲལ་བ་རྣམས་དང་། །རྣམ་པར་བརྟགས་པ་རྣམས་དང་། །རྣམ་པར་དཔྱད་པ་རྣམས་དང་། །ཁརྟན་པར་འཛིན་པ་རྣམས་དང་། །བདག་གིར་འཛིན་པ་རྣམས་དང་། །ངོར་དུ་འཛིན་པ་རྣམས་དང་། །འཇིག་རྟེན་གྱི་གནས་རྣམས་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དང་དེ་བྲལ་བ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས། །འོད་འཕྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་སེམས་བསྐྱེད་པ་བཞི་པའོ།། ||

「自見所屬皆遍盡。」此地菩薩，亦遍盡自見。如經云：「佛子！菩薩住此燄慧地，所有身見為首，我、人、眾生、壽命、蘊界處所起執著，出沒思惟，觀察治故，我所故，財物故，著處故，於如是等一切皆離。」

སེམས་བསྐྱེད་པ་ལྔ་པ། 第五菩提心難勝地

།། དེ་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་ལྔ་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས། །བདག་ཉིད་ཆེ་དེ་བདུད་རྣམས་ཀུན་གྱིས་ཀྱང་། །སྟོང་དཀའི་ས་ལ་ཐམ་པར་ནུས་མ་ཡིན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ལྔ་པ་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་ན་གནས་པའི་སྡུག་བསྔལ་བདུད་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་ཐམ་པར་བྱ་བར་མི་ནུས་ན། །དེ་དག་ལས་གཞན་བདུད་ཀྱི་བཀའ་ཉན་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ལྟ་ཅི་སྨོས་སོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ས་འདིའི་མིང་སྟོང་དཀའ་བ་ཞེས་བྱའོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི། །བསམ་གཏན་ལྷག་ཅིང་བློ་བཟང་བའོན་རང་བཞིན། །ཞེས་མོ་རྟོགས་ལའང་ཤེན་ཏུ་མཁས་པ་ཐོབ། །པ་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་ཐ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བཅུ་ལས་བསམ་གཏན་གྱི་ཐ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཉིད་ཆེས་ལྷག་པར་འགྱུར་རོ། །བློ་བཟང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཕགས་པ་རྣམས་སོ། །དེ་དག་གི་བདེན་པ་རྣམས་ནི་བློ

བཟང་བདེན་པ་སྟེ། །འཕགས་པའི་བདེན་པ་རྣམས་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །རང་བཞིན་ནི་རང་གི་ངོ་བོའོ། །ཤེས་པ་ཞིབ་མོས་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱ་བའི་རང་བཞིན་ནི་རང་བཞིན་ཞིབ་མོ་སྟེ། །དེ་ནི་ཟློ་གོས་བཟང་པོའི་བདེན་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་གི་ངོ་བོ་ཕྱ་མོ་ཤེས་པ་ལ་ཆེར་མཁས་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་ནི་སྡུག་བསྔལ་དང་། །ཀུན་འབྱུང་དང་འགོག་པ་དང་ལམ་ཞེས་བྱ་བ་རྣམས་སོ། །

今當宣說第五發心。頌曰：**「大士住於難勝地，一切諸魔莫能勝。」**

菩薩住第五地時，一切世界所有天魔尚不能勝，況魔眷屬。是故此地名曰難勝。又此菩薩，頌曰：**「靜慮增勝極善知，善慧諸諦微妙性。」**

此於十種波羅蜜多中，靜慮波羅蜜多最為增勝。「善慧」謂諸聖人。彼等之諦名善慧諦，即諸聖諦。「性」謂體性，微妙智所通達之性，名微妙性，即善了知善慧諸諦微妙體性。四聖諦謂苦、集、滅、道。གལ་ཏེ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བདེན་པ་ནི་གཉིས་ཏེ་ནར་བསྟན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་དང་། །དོན་དམ་པའི་བདེན་པའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །ཡབ་སྲས་མཇལ་བའི་མདོ་ལས། །འཇིག་རྟེན་མགྲོན་པས་གཞན་ལས་མ་གནས་པར། །བདེན་པ་འདི་གཉིས་ཉིད་ཀྱིས་བསྟན་པར་མཛད་དེ། །གང་ཞིག་ཀུན་རྫོབ་དེ་བཞིན་དོན་དམ་སྟེ། །བདེན་པ་གསུམ་པ་འགའ་ཡང་མ་མཆིས་སོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའང་མ་ལས་ཀྱང་། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བསྟན་པ། །བདེན་པ་གཉིས་ལ་ཡང་དག་བརྟེན། །འཇིག་རྟེན་ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་དང་། །དམ་པའི་དོན་གྱི་བདེན་པའོ། །ཞེས་བཤད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་བདེན་པ་གཉིས་ལས་ཐ་དད་པར་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་གཞན་གཅིག་ཡོད་ཅེ་ན། །བཤད་པ། །གལ་ཏེ་ཡང་དེ་ཕྱིན་མོད་ཀྱི། །དེ་ཕྱིན་ཡང་ཆང་བར་བྱ་བ་དང་སྡང་བར་བྱ་བ་དག་རེ་རེའི་རྒྱུ་དང་

འཕགས་བཅའ་དངོས་པོ་བསྟན་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །འདིར་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་བསྟན་དོ། །དེ་ལ་སྡང་བར་བྱ་བའི་ཕྱོགས་ནི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའོ། །དེའི་འཕགས་བྱ་ནི་སྡུག་བསྔལ་གྱི་བདེན་པའོ། །ཆུ་ནི་ཀུན་འབྱུང་གི་བདེན་པའོ། །ཆང་བར་བྱ་བའི་ཕྱོགས་ནི་རྣམ་པར་བྱང་བ་ཡིན་ལ། །དེའི་འཕགས་བྱ་ནི་འགོག་པའི་བདེན་པའོ། །དེ་ཐོབ་པའི་ཆུ་ནི་ལམ་གྱི་བདེན་པའོ། །དེ་ལ་སྡུག་བསྔལ་དང་ཀུན་འབྱུང་དང་ལམ་གྱི་བདེན་པ་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་སོ། །འགོག་པའི་བདེན་པ་ནི་དོན་དམ་པའི་བདེན་པའི་རང་གི་ངོའོ། །དེ་བཞིན་དུ་བདེན་པ་གཞན་གང་ཆུང་ཟད་ཅིག་ཡོད་པ་དེ་ཡང་ཅི་རིགས་པར་བདེན་པ་གཉིས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཁོ་ནར་ངེས་པར་བྱའོ། །

設作是念：世尊唯說二諦，謂世俗諦與勝義諦，如《父子相見會》云：「世間智者於實法，不從他聞自然解，所謂世諦及勝義，離此更無第三法。」《中論》云：「諸佛依二諦，為眾生說法，一謂世俗諦，二謂勝義諦。」離二諦外豈有四諦？曰：雖然為顯示所取、所捨各有因果，故說四諦。所捨品謂雜染法，其果謂苦諦，因謂集諦。所取品謂清淨法，其果謂滅諦，能證之因謂道諦。其中，苦、集、道諦，世俗諦攝，滅諦即勝義諦自性。如是雖說有餘諸諦，如其所應當知皆是二諦中攝。

ཡང་ཅི་བདེན་པ་བཞི་ལས་ཐ་དད་པའི་བདེན་པ་གཞན་ཡང་ཡོད་དམ་ཞེ་ན། །འཕགས་པ་ཡོད་དེ། །རིག་སྐད་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ཐུ་པ་ལས། །འདི་ནི་སྡུག་བསྔལ་འཕགས་པའི་བདེན་པའོ་ཞེས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །འདི་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་འབྱུང་བའོ། །འདི་ནི་སྡུག་བསྔལ་འགོག་པའོ། །འདི་ནི་སྡུག་བསྔལ་འགོག་པར་འགྲོ་

བའི་ལམ་འཕགས་པའི་བདེན་པའོ་ཞེས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །མཚན་ཉིད་ཀྱི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །རྣམ་པར་དབྱེ་བའི་བདེན་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །ཕྱེ་སྟེ་རྟོགས་པའི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །དངོས་པོའི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །རབ་ཏུ་སྐྱེ་བའི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །ཟད་པ་དང་མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པའི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །ལམ་ཤེས་པ་ལ་འཇུག་པའི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སའི་གོ་རིམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཚམས་སྦྱར་བ་སྤྲུལ་པ་ནས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཡང་དག་པར་འབྱུང་བའི་བར་གྱི་བདེན་པ་ལ་མཐས་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ལ་སེམས་ཅན་གཞན་དག་གི་བསམ་པ་ཤེས་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཚོམ་པར་བྱེད་པས་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །བསྒོམ་པ་གཅིག་ལུ་ལ་ཡང་དག་པར་གཞོལ་བས་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རང་དང་སྦྱིའི་མཚན་ཉིད་རྟོགས་པས་མཚན་ཉིད་ཀྱི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཚོས་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་རྣམ་པར་གཞག་པར་རྟོགས་པ་རྣམ་པར་དབྱེ་བའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་རྣམ་པར་གཞག་པ་རྗེས་སུ་རྟོགས་པས་ཕྱེ་སྟེ་རྟོགས་པའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ལུས་དང་སེམས་ལ་གནོད་པ་ཉམས་སུ་འབབ་པས་དངོས་པོའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །འགྲོ་བར་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བ་རྟོགས་པས་རབ་ཏུ་སྐྱེ་བའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རིམས་ནད་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་གདུང་བ་ཐམས་ཅད་ཤེན་ཏུ་ཞི་བས་ཟད་པ་དང་མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །མི་གཉིས་པ་མངོན་པར་བསྒྲུབས་པས་ལམ་ཤེས་པ་ལ་འཇུག་པའི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སའི་གོ་རིམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཚམས་སྦྱོར་བ་སྤྲུལ་པ་ནས་དེ་བཞིན་གཤེགས་

བའི་ཡེ་ཤེས་ཡང་དག་པར་འབྱུང་བའི་བར་གྱི་བདེན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་ཏེ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས། །སྣང་དཀའ་བ་ཞེས་བྱ་བ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ལྟ་བུའོ།། ||

問：離四諦外更說有餘諦不？曰：有。如《菩薩第五地經》云：「如實知此是苦聖諦，此是苦集聖諦，此是苦滅聖諦，此是苦滅道聖諦。善知世俗諦，善知勝義諦，善知相諦，善知差別諦，善知成立諦，善知事諦，善知生諦，善知盡無生智諦，善知入道智諦，善知一切菩薩地次第成就諦，乃至善知如來智成就諦。此菩薩，隨眾生心樂令歡喜故，知世俗諦；通達一實相故，知勝義諦；覺法自相共相故，知相諦；了諸法分位差別故，知差別諦；善分別蘊界處故，知成立諦；覺身心苦惱故，知事諦；覺諸趣生相續故，知生諦，一切熱惱畢竟滅故，知盡無生智諦；出生無二故，知入道智諦；正覺一切行相故，善知一切菩薩地次第成就乃至如來智成就諦。」

སེམས་བསྐྱེད་པ་དྲུག་པ། 第六菩提心現前地

ཥ་དང་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དྲུག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །མངོན་དུ་ཕྱོགས་པར་མཉམ་བཞག་སེམས་གནས་ཏེ། །རྗེས་པའི་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལ་མངོན་ཕྱོགས་ཤིང་། །འདི་ཉེན་འབྱུང་བའི་དེ་ཉིད་མཐོང་བ་དེས། །ཤེས་རབ་གནས་པའི་འགོག་པ་འཐོབ་པར་འགྱུར། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ལྔ་པར་བསམ་གཏན་གྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཐོབ་པས་ས་དྲུག་པར་མཉམ་པར་བཞག་པའི་སེམས་ལ་གནས་ཤིང་ཉེན་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ཟབ་མོའི་དེ་ཉིད་མཐོང་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་

ཞ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་དག་པས་འགོག་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར་གྱི་ཐ་རོལ་ཏུ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །ཤེས་རབ་སྣ་ཚོགས་པར་གྱུར་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཞ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་དང་ཐོན་པས་ནི་འགོག་པ་ཐོབ་པར་མི་ནུས་སོ། །གཟུགས་བརྙན་དང་འདྲ་བའི་ཚོས་ཉིད་ཁོང་དུ་ཆུད་པའི་ཕྱིར་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ལྔ་པར་ལམ་གྱིས་བདེན་པ་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་དང་། །རྗོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་ལ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པའི་ཕྱིར་ན་ས་འདི་ལ་མངོན་དུ་གྱུར་བ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ནི་དེ་ལས་གཞན་པའི་ཡོན་ཏན་གྱི་ཚོགས་རྣམས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་རག་ལས་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

今當宣說第六發心。頌曰：**「現前住於正定心，正等覺法皆現前，現見緣起真實性，由住般若得滅定。」**由第五地已得清淨靜慮波羅蜜多，故第六地菩薩住勝定心見甚深緣起實性。以清淨般若波羅蜜多乃得滅定，前不能得，以未得增上慧故。唯成就增勝施等波羅蜜多未能得滅定也。由知法性如影像故，第五地中見道諦故，現前趣證諸佛法故，此地名現前地。

此顯諸餘功德資糧，要依般若波羅蜜多。頌曰：

རྗེ་ལྷར་ལོང་བའི་ཚོགས་ཀུན་བདེ་བླག་ཏུ། །མིག་ལྡན་སྐྱེས་བུ་གཅིག་གིས་འདོད་པ་ཡི། །ཡུལ་དུ་ཁེད་པ་དེ་བཞིན་འདིར་ཡང་བློས། །མིག་ཉམས་ཡོན་ཏན་བློངས་ཏེ་རྒྱལ་ཉིད་འགྱོ། །རྗེ་ལྷར་སྐྱེས་བུ་མིག་དང་ལྡན་པ་གཅིག་གིས་ལོང་བའི་ཚོགས་མཐའ་དག་མངོན་པར་འགྱོ་བར་འདོད་པའི་ཡུལ་དུ་བདེ་བླག་ཏུ་ཁེད་པར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཞ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པས་ཀྱང་དེ་ལས་གཞན་པའི་ཞ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཡོན་ཏན་རྣམས་

ཟླངས་ནས་བདེ་བར་གཤེགས་པའི་ས་ཀུན་ཏུ་འོད་ཅེས་བྱ་བར་འཛོག་པར་འགྱུར་
ཏེ། །ཡང་དག་པའི་ལམ་དང་ལམ་མ་ཡིན་པ་མཐོང་བའི་རང་བཞིན་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་
རོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །འདི་རྣམས་འབྱུང་བའི་དེ་ཉིད་མཐོང་བ་དེས། །ཤེས་རབ་གནས་པས་
འགོག་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །ཞེས་དེ་སྐད་དུ་གང་སྨྲས་ན། །ཅི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་
ཚོས་རྣམ་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་མཐོང་བ་ན། །འདི་ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བའི་དེ་ཁོ་ན་
ཉིད་མཐོང་བར་འགྱུར་ཞེ་ན། །བཤད་པ། །དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་ནི་མ་རིག་པའི་ལིང་ཐོག་
འཕྲུག་པོས་བླངས་ཏེ་མེག་མ་ལུས་པར་གཡོགས་པ་བདག་ཅག་གི་ཡུལ་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བ་མ་
ཡིན་གྱི། །དྲུག་པ་ལ་སོགས་པ་ས་གོང་མ་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་
ཡུལ་དུ་ནི་འགྱུར་ཞེ་ན། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་དྲི་བར་བྱ་བ་མ་ཡིན་གྱི་གང་དག་
སྣོང་པ་ཉིད་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མཐོང་བའི་མེག་སྨན་མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་ཀྱི་ལིང་ཐོག་
འཕོམས་པས་བསྐྱེད་བ་ཟློའི་སྤྱན་མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་ཀྱི་ལིང་ཐོག་དང་བྲལ་བ་དྲི་མ་
མེད་པ་མངའ་བ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དག་ཉིད་
ལ་རྣང་པར་བྱའོ། །གལ་ཏེ་འཕགས་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་འཕགས་པ་ས་
བཅུ་པ་ལ་སོགས་པ་མདོ་སྡེ་གང་དག་འདོན་པ་དེ་དག་ལས་འཕགས་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་
རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྦྱོང་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཇི་ལྟར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་
བའི་དེ་ཉིད་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་མ་ཡིན་ནམ། །དེའི་ཕྱིར་ལུང་གི་རྗེས་སུ་
འབྲངས་ནས་བཤད་པར་རིགས་སོ་ཞེ་ན། །འདི་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ལུང་གི་དགོངས་
པ་ངེས་པར་དཀའ་བའི་ཕྱིར་བདག་ཅག་འདྲ་བས་ལུང་ལས་ཀྱང་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བསྟན་
པར་མི་ནུས་སོ། །ངང་དབང་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་དེ་སྐད་དུ་བརྗོད་ཀྱི། །བསྟན་
བཅོས་ཚད་མར་གྱུར་པའི་སྐྱེས་བུས་བྱས་ཤིང་ལུང་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་འཆད་པ་མཐོང་

བ་ལས་ལྷང་གི་དགོངས་པ་ངེས་པས་ནི། །

「如有目者能引導，無量盲人到止境，如是智慧能攝取，無眼功德趣聖果。」

如一有目士夫能引導一切盲人到欲往之處，如是般若波羅蜜多以能見正道非正道為性故，亦能攝取諸餘波羅蜜多功德安立如來普光明地。

問：前說「現見緣起真實性，由住般若得滅定」，菩薩云何見緣起之真實性？答：彼緣起實性非吾輩無明厚翳障蔽慧眼者之境界，唯是六地菩薩以上之境，故此不應問吾等，應問已塗善見空性安膳那藥除無明翳成就慧眼之諸佛菩薩。問：《般若經》與《十地經》等，豈不明說修行般若波羅蜜多菩薩見緣起性乎？故但當隨彼聖教而說。答：聖教密意亦難解，吾輩自力，雖依聖教亦不能宣說真實，然堪為定量之大士所造諸論，則能無倒解釋經意，要依彼論乃能了解聖教密意。頌曰：

རྣེ་ལྔར་དེ་ཡིས་ཆེས་ཟབ་ཚོས་ཀྱོགས་པ། །ལྷང་དང་གཞན་ཡང་རིགས་པས་ཡིན་པས་ན། །དེ་ལྔར་འཕགས་པ་ལྷུ་སྒྲུབ་གཞུང་ལུགས་ལས། །རྣེ་ལྔར་གནས་པའི་ལུགས་བཞིན་བརྗོད་པར་བྱ། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྟོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ཚོས་རྣམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་རྣེ་ལྔར་མཐོང་བ་དེ་ལྔར། །འཕགས་པ་ལྷུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་ལུང་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མཁྱེན་ནས་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལས་རིག་པ་དང་ལུང་དག་གིས་ཚོས་རྣམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་ཡང་དག་པ་རྣེ་ལྔ་བ་ཉིད་རང་བཞིན་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཚེས་གསལ་བར་བསྟན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་རྣེ་ལྔར་འཕགས་པ་ལྷུ་སྒྲུབ་ཀྱི་ཞལ་ལྟ་ནས་རིག་པ་དང་

ལྷང་དག་གིས་ཚོས་རྣམས་ཀྱི་དེ་ཉིད་བསྟན་པ་དེ་ཁོ་ན་ལྟར། །བདག་གིས་དེས་ཉེ་བར་བསྟན་པའི་ལུགས་ཇི་ལྟར་གནས་པ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱའོ། །ཅི་སྟེ་རེག་འཚགས་པ་སྐུ་སྣྲས་བའི་ཉིད་ལ་ལྷང་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་ངེས་པ་ཅི་ལྟར་ཡོད་ཅེ་ན། །ལྷང་ལས་ཤེས་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་ལང་ཀར་གཤེགས་པ་ལས། །སྟོང་ཕྱོགས་བེ་ཏའི་ཡུལ་དུ་ནི། །དགེ་སློང་དཔལ་ལྡན་ཆེར་གྱུགས་པ། །དེ་མིང་གྲུ་ཞེས་འབོད་པ་སྟེ། །ཡོད་དང་མེད་པའི་ཕྱོགས་འཛིག་པ། །ང་ཡི་ཐེག་པ་འཛིག་རྟེན་དུ། །ཆུ་མེད་ཐེག་ཆེན་རབ་བསྟན་ནས། །རབ་ཏུ་དགའ་བའི་ས་བསྒྲུབས་ཏེ། །བདེ་བ་ཅན་དུ་དེ་འགྲོ་འོ། །ཞེས་གསུངས་པ་དང་། །ཡང་འཕགས་པ་སྒེན་ཆེན་པོ་སྟོང་ཕྲག་བཅུ་གཉིས་པ་ལས་ཀྱང་། །ཀུན་དགའ་བོ་ལེ་སྡུ་བྱེ་གཞོན་ནུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་མཐོང་ན་དགའ་བ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ང་སྐྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ལོ་བཞི་བརྒྱ་ལོན་པ་ན་སྣུ་ཞེས་བྱ་བའི་དགེ་སློང་དུ་གྱུར་ནས་ངའི་བསྟན་པ་རྒྱས་པར་བཤད་དུ་བསྟན་ཏེ། །མཐར་གྱིས་རབ་ཏུ་དང་བའི་འོད་ཅས་བྱ་བའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་སུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དགྲ་བཅོམ་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཡེ་ཤེས་འབྱུང་གནས་ཤོད་ཅས་བྱ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིས་ལྷང་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་ངེས་པར་གྲུབ་བོ། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་སྟོན་པའི་འཕགས་བ་ཅན་གྱི་བསྟན་བཅོས་དེ་ཡང་ཐུར་གོམས་པས་རྒྱུད་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ས་བོན་བཞག་པ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་བསྟན་པར་བྱའི་གཞན་དག་ལ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དག་སྟོང་པ་ཉིད་ཉན་པར་གྱུར་ཏུ་ཟིན་ཀྱང་དེ་ལ་ལོག་པར་ཞུགས་པའི་བསམ་པ་དང་ལྡན་པ་ཉིད་ཀྱི་དོན་མ་ཡིན་པ་ཆེན་པོ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་རེས་འགའ་ནི་མི་མཐས་པས་སྟོང་པ་ཉིད་སྨངས་ནས་ངན་འགྲོ་བར་ལྟུང་ངོ། །རེས་འགའ་ནི་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་མ་ཡིན་པ་ཆེན་པོ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་རོ། །རེས་འགའ་ནི་

སྟེ། །དཏོས་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་སྐྱར་པ་འདེབས་པའི་ལོག་པར་ལྟ་བ་བསྐྱེད་ནས་འཕེལ་བར་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་སྟོན་པ་པོས་ལྷག་པར་མོས་པའི་ཁྱད་པར་དེས་པར་བྱས་ཏེ། །ཉན་པ་པོ་རྣམས་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ལྟ་བ་བཤད་པར་བྱའོ། །ཡང་ཅི་ལྟར་འདི་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་བསྟན་པར་འོས་སོ། །འདི་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་ཉེ་བར་བསྟན་པར་བྱའོ་ཞེས་དེས་པར་དཀའ་བ་དེས་པར་ནུས་ཤེ་ན། །དེ་ནི་ཕྱི་རོལ་གྱི་མཚན་མ་རྣམས་ཀྱིས་དེས་པར་ནུས་པས་དེའི་རྒྱུ་མཚན་ཉེ་བར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「如彼通達甚深法，依於經教及正理，如是龍猛諸論中，隨所安立今當說。」

如修行般若波羅蜜多菩薩如實現見諸法實性，如是龍猛菩薩無倒了解諸經義已，亦於《中論》中依聖教正理，如實顯示諸法實性謂無自性。我今唯依龍猛教理所說諸法實性而正宣說。

問：如何得知龍猛菩薩無倒解釋經義？答：由教證知。如《楞伽經》云：「南方碑達國，有吉祥苾芻，其名呼曰龍，能破有無邊。於世宏我教，善說無上乘，證得歡喜地，往生極樂國。」《大雲經》云：「阿難陀！此離車子一切有情樂見童子，於我滅度後滿四百年，轉為苾芻，其名曰龍，廣宏我教法，後於極淨光世界成佛，號智生光如來應正等覺。」故此菩薩定能無倒解釋經義。如實宣說緣起諸論，唯應為夙植空性種子者說，不可為餘人說，以彼聞空性，轉起邪執，得大非義故。有一類異生由不善巧，誹謗空性而墮惡趣。或有一類由誤解空性為畢竟無，謗一切法，增長邪見。是故說者，當善了知聞者之信解差別，

而為說空性正見也。

問：既難決定為何種機可說空性，於何種人不可說空性，云何可知所應說耶？答：由外相狀即能了知。頌曰：

སོ་སོ་སྐྱེ་བོའི་དུས་ནའང་སྟོང་པ་ཉིད་ཪོས་ནས། །ནང་དུ་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཡང་དང་ཡང་དུ་འཇུང་། །རབ་ཏུ་དགའ་བ་ལས་བྱང་མཆེ་མས་མིག་བརླན་ཞེང་། །ལུས་ཀྱི་བ་སྤུ་ཕྲང་བར་གྱུར་པ་གང་ཡིན་པ། །དེ་ལ་རྟོགས་པའི་སངས་རྒྱས་བློ་ཡི་ས་བོན་ཡོད། །དེ་ཉིད་ཉེ་བར་བསྟན་པའི་སྟོང་ནི་ཡིན་ཏེ། །དེ་ལ། །འཆད་པར་འགྱུར་བའི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི། །དམ་པའི་དོན་གྱི་བདེན་པ་བསྟན་པར་བྱ། །དེ་ཕྱུ་བྱུར་པའི་ཉན་པ་པོ་ལ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སྟོན་པ་པོའི་འབད་པ་འཐས་བྱ་མེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ཕྱར། །དེ་ལ་དེ་ཡི་རྗེས་སུ་འཛོ་བའི་ཡོན་ཏན་འབྱུང་། །ཉན་པ་པོ་དེ་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་འཇོན་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་བསྐྱེད་པའི་དོན་མ་ཡིན་པ་དང་ལྡན་པར་མི་འགྱུར་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱ་བ་ཉན་པའི་རྒྱུ་ཅན་ཡོན་ཏན་རྣམས་ཀྱང་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་ཕྱར་ཞེ་ན། །དེ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱ་བ་ཉན་པ་ལ་གཉེར་རྩེད་པ་དང་འདྲ་བར་སེམས་ཤིང་ཏུ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །ཉན་པ་པོ་ལ་ཡང་ཐེག་པ་ཆུང་ངུ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱ་བ་ཉན་པ་ལ་གཉེར་རྩེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱ་བ་ཉན་པ་ལ་གཉེར་རྩེད་པ་དང་འདྲ་བར་སེམས་ཤིང་ཏུ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །རྟག་ཏུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཡང་དག་བླངས་ནས་གནས་པར་འགྱུར། །སྤྱིན་པ་གཏོང་བར་འགྱུར་ཞིང་སྐྱིང་རྡེ་བསྟེན་པར་བྱེད། །བཟོད་པ་སྒོམ་བྱེད་དེ་ཡི་དགེ་བ་བྱང་ཆུབ་ཏུ། །འགྲོ་བ་དགྲོལ་བར་བྱ་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་བསྔོ་བྱེད་ཅིང་། །རྟོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་གུས་པར་བྱེད། །དེ་ལ་བདག་ཚུལ་ཁྲིམས་འཆལ་བའི་རྒྱན་གྱིས་ངན་འགྲོར་ལྷུང་ན་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱ་བ་རྒྱུན་ཆད་པར་འགྱུར་དུ་འོང་ངོ་སྙམ་དུ་རིག་ནས་རྟག་ཏུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཡང་དག་པར་བླངས་ནས་གནས་སོ། །བདག་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་བདེ་འགྲོར་སྐྱེས་ཀྱང་དབུལ་པོར་གྱུར་ན་ཟས་དང་སྨན་དང་

ཚེས་གོས་ལ་སོགས་པ་འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད་ཚོལ་བ་སྒྲུབ་བྱེད་པས་སྦྱོང་པ་ཉིད་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ཆད་པར་འགྱུར་དུ་འོང་ངོ་སྨམ་ཞིང་སྨྱན་པ་གཏོང་བར་བྱེད་དོ། །སྦྱོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཤུ་སྟེང་རྗེས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པ་ནི་སངས་རྒྱས་ཉིད་འདྲེན་པར་བྱེད་པ་ཡིན་གྱི་གཞན་དུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྟེང་རྗེ་བསྟན་པར་བྱེད་དོ། །ཁོ་བས་ནི་ངན་སོང་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཁ་དོག་ངན་པ་ཐོབ་པར་བྱེད་པས་དེའི་རྒྱུན་གྱིས་འཕགས་པ་རྣམས་མཉེས་པར་བྱེད་པར་མི་འགྱུར་རོ་སྙམ་སྟེ་བཟོད་པ་སྒོམ་པར་བྱེད་དོ། །ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་མ་བསྟོས་པའི་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཐོབ་པའི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་རྣམ་པར་ཆད་པ་མེད་པར་འགྱུང་བས། །དཀོ་བའི་རྫ་བ་དེ་ཡང་འཕྲོ་བ་དཔོལ་བའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་ཏུ་རབ་ཏུ་བསྟོ་བར་བྱེད་དོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་མ་གཏོགས་པར་གཞན་དག་གིས་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བའི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་ཉིད་ཤེས་པར་བསྟན་པར་མི་ནུས་སོ་སྙམ་དུ་བསམས་ནས། །རྗེགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་གུས་པར་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟར་ཡུན་རིང་དོར་བར་ཚད་མེད་པར་དཀོ་བའི་ཚོགས་གདོན་མི་ཟ་བར་བསགས་པར་གྱུར་ནས། །

「若異生位聞空性，內心數數發歡喜，由喜引生淚流注，周身毛孔自動豎。

彼身已有佛慧種，是可宣說真性器，當為彼說勝義諦。其勝義相如下說。」

為如是聞者，勤說真實義，非空無果。頌曰：**「彼器隨生諸功德，常能正受住淨戒，勤行布施修悲心，並修安忍為度生，善根迴向大菩提，復能恭敬諸菩薩。」**

又彼聞者，非但不倒執空性引生無義，且由聽聞空性正見引生功德。彼聞空性見，如獲寶藏令不失壞。彼作是念：我若犯戒，必因此緣而墮惡趣，致空性見為之間斷，故常受戒守護不犯。又作是念：我縱能持戒生諸善趣，倘生貧家，恆須追求飲食、衣服、醫藥、資生之具，則聽聞空性皆將間斷，故恆修布施。復作是念：要以大悲攝持空見方能引生佛果，故恆修大悲。復作是念：瞋恚能墮惡趣，能令顏色醜惡，緣此令諸聖者不生歡喜，故恆修安忍。又見持戒等善根，若不迴向一切種智，則非成佛之因，不能恆感無量大果，故持善根為度眾生迴向菩提。又見餘人，不能如諸菩薩宣說緣起性，故於菩薩生極敬重心。

如是常恆無間修集善資糧已。頌曰：

ཟབ་ཅིང་རྒྱ་ཆེའི་ཚུལ་ལ་མཁས་པའི་སྐྱེ་བོས་ནི། །རིམ་གྱིས་རབ་ཏུ་དགའ་བའི་ས་ནི་ཐོབ་འགྱུར་བས། །དེ་ནི་དོན་དུ་གཉེར་བས་ལམ་འདི་མཉན་པར་གྱིས། །ས་རབ་ཏུ་དགའ་བ་དོན་དུ་གཉེར་བས་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ །།འདི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཆད་པར་འགྱུར་བའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །དེ་ལ་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་ཉིད་བསྟན་པ་ལ་འདི་ནི་རེ་ཞིག་ལྷང་ཡིན་ཏེ་ཇི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་ས་བཅུ་པ་ལས། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་ལྔ་པ་ལ་ལམ་ཤིན་ཏུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་དྲུག་པ་ལ་འཇུག་སྟེ། །དེ་ཆོས་མཉམ་པ་ཉིད་བཅུས་འཇུག་གོ །།བཅུ་གང་ཞེ་ན་འདི་ལྟ་སྟེ། །ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་མ་མེད་པར་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། །ཆོས་ཐམས་ཅད་སྨོན་པ་མེད་པར་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་། །མ་སྐྱེས་པ་དང་། །དབེན་པ་དང་། །གདོད་མ་ནས་རྣམ་པར་དག་པ་

དང་། །སྒོམ་པ་མེད་པ་དང་། །ཟབ་བ་མེད་པ་དང་དོར་བ་མེད་པར་མཉམ་པ་ཉིད་
དང་། །ཚོམ་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་མ་རྀ་ལམ་དང་མིག་ཡོར་དང་བག་ཅ་དང་ཆུ་ཟླ་དང་གཟུགས་
བརྙན་དང་སྨྱུ་པ་ལྟ་བུར་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། །ཚོམ་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་
མེད་པ་གཉིས་སུ་མེད་པར་མཉམ་པ་ཉིད་དོ། །དེ་ཚོམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་དེ་ལྟར་
རབ་ཏུ་རྟོགས་པ་ན་རྣོ་ཞིང་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་བཟོད་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་
བྱུག་པ་མངོན་དུ་གྱུར་བ་རྗེས་སུ་ཐོབ་སྟེ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིར་ཚོས་
སྐྱེ་བ་མེད་པར་མཉམ་པ་ཉིད་ཁོ་ན་རིགས་པས་བསྟན་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཚོས་མཉམ་པ་ཉིད་
གཞན་བསྟན་པ་སྐབ་བར་དགོངས་ཏེ། །སྐོབ་དཔོན་གྱིས་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་དང་
པོར། །བདག་ལས་མ་ཡིན་གཞན་ལས་མིན། །གཉིས་ལས་མ་ཡིན་རྒྱུ་མེད་མིན། །དངོས་པོ་
གང་དག་གང་ན་ཡང་། །སྐྱེ་བ་ནམ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་ཉེ་བར་བཀོད་པ་ཡིན་
ནོ། །ནམ་ཡང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཞར་ཡང་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གང་ན་ཡང་ཞེས་བྱ་བའི་སྐྱ་
འགར་ཡང་གི་སྐའི་རྣམ་གྲངས་རྟེན་གྱི་ཚོགས་གིས་ནི་ཡུལ་དང་དུས་དང་གྱུབ་པའི་མཐའ་
བཤད་དོ། །གང་དག་གི་སྐ་རྟེན་པའི་ཚོགས་ནི་ཕྱི་དང་ནང་གི་དངོས་པོ་བརྟོད་པའོ། །དེས་
ན་ཕྱི་དང་ནང་གི་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་ཡུལ་དང་དུས་དང་གྱུབ་པའི་མཐའ་འགར་ཡང་
བདག་ལས་སྐྱེ་བ་སྲིད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འདི་ཤྱར་སྐྱར་བར་བྱའོ། །འདིར་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་
བ་འདི་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐྱབ་བྱེད་རང་ལས་སྐྱེ་བ་དང་སྐྱལ་གྱི་ཡོད་པ་དང་ནི་མ་ཡིན་
ཏེ། །དེ་དགག་པ་དོན་གྱིས་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་དམ་བཅའ་བ་གསུམ་ཚར་ལ་
ཡང་སྐྱར་བར་བྱའོ། །དམ་བཅའ་བ་བཞི་པོ་དེ་རྟེན་སྟུ་བརྗོད་ནས་རིགས་པས་སྐྱབ་པའི་
ཕྱིར་བཤད་པ། །

「善巧深廣諸士夫，漸次當得極喜地，求彼者應聞此道。」

「求彼」謂求得極喜地。「此」指下文所說諸法真實性。且如經說，《十地經》云：「佛子！菩薩摩訶薩，已具足第五地，欲入第六現前地，當觀諸法十種平等性。何等為十？謂一切法無相故平等性，一切法無體故平等性，無生故，無起故，遠離故，本來清淨故，無戲論故，無取無捨故平等性，一切法如幻、如夢、如影、如響、如水中月、如鏡中像、如化事故平等性，一切法有無不二故平等性。菩薩如是善通達一切法自性，得明利隨順忍，得入菩薩第六現前地。」此以正理成立諸法無生平等性，則餘平等性亦易可知。

故聖者於《中論》初云：「非自非從他，非共非無因，諸法隨於何，其生終非有。」「終」謂畢竟。「隨於何」之「於」表所依時、處、宗派。「諸」是能依，表內外諸法。應如是配釋：內外諸法於任何時、處、宗派，自生決定非有。此中「非」字，但與成立有之自生相連，不與有相連，破有義亦成立故。餘三宗亦應如是配釋。

如是四宗本論成立。頌曰：

དེ་ཉིད་དེ་ལས་འབྱུང་མིན་གཞན་དག་ལས་སྐྱ་གཅིག །གཉིས་ཀ་ལས་ཀྱང་མ་ཡིན་རྒྱུ་མེད་པར་ནི་གཅིག་ཡོད། །བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་དེ་ལས་འབྱུང་མིན་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། །དེ་བཞིན་དུ་སྐྱ་མ་ལ་ཡང་སྦྱར་བར་བྱའོ། །ཡང་འདི་གང་ལས་ངེས་ཤེ་ན་འདི་སྐད། །དེ་ནི་དེ་ལས་འབྱུང་ན་ཡོན་ཏན་འཁྱུད་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །སྐྱེས་པར་ཐྱུར་པ་སྣང་ཡང་སྐྱེ་བ་རིགས་པའང་མ་ཡིན་ཉིད། །དེ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྐྱེ་བཞིན་པ་སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་པ་པོ་སྐྱེ་མྱུ་གུ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །དེ་ལས་

ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྐྱེ་བཞིན་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་བདག་གི་ངོ་བོ་ལས་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་གྱའི་རང་གི་བདག་ཉིད་དེ་ཉིད་ལས་སྐྱེ་གྱའི་རང་གི་བདག་ཉིད་དེ་ཉིད་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་འདིར་དམ་བཅའ་བའི་དོན་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར་བདག་ཉིད་ཡོད་པ་ཐོབ་པ་དེ་ཉིད་སྐྱེ་གྱའི་རང་གི་བདག་ཉིད་ཡོད་བཞིན་པ་དེ་ཉིད་ལས་འབྱུང་བ་ལ་ཡོན་ཏན་སྔགས་པ་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཡོད་པ་ཉིད་སྐར་ཐོབ་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །བདག་ལས་སྐྱེ་བའི་ཕྱོགས་འདི་ནི་རིགས་པ་དང་འགལ་བ་ཡང་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ་ནི། །སྐྱེས་པར་གྱུར་པ་སླར་ཡང་སྐྱེ་བ་རིགས་པའང་མ་ཡིན་ཉིད། །ཅེས་བྱའོ། །འདི་ནི་དམ་བཅའ་བ་ཙམ་ཞེག་ཏུ་ཟད་པས་རིགས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས། །སྐྱེས་ཟིན་སླར་ཡང་སྐྱེ་བར་ཡོངས་སུ་རྟོག་པར་འགྱུར་ན་ནི། །སྐྱེ་གྱ་ལ་སོགས་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་འདིར་རྟེན་མེ་འགྱུར་ཞིང་། །ཞེས་བྱ་ཐོས་ཏེ། །སྐྱེས་ཟིན་པའི་ཁ་བོན་ཡང་སྐྱེ་བར་རྟོག་པར་བྱེད་པར་འགྱུར་བ་སླར་ཡང་དེ་སྐྱེ་བ་ལ་གེགས་ཅི་ཞེག་ཡོད། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱ་གྱ་དང་ཐོང་བྱ་དང་སྐྱབས་འཆའ་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་གཏན་མི་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །གཞན་ཡང་། །

「彼非彼生豈從他，亦非共生寧無因。」不自生之義，此云「彼非彼生」，餘三亦應如是知。云何知不自生。頌曰：**「彼從彼生無少德。」**

「彼」謂有生作用正生之芽。「從彼」謂從正生之自體。故芽之自體非從芽之自體生，即是此宗之義。自體已有，再從已有之芽體出生，毫無增上功德，前已有故。此自生宗亦違正理。頌曰：**「生已復生不應理，若計生已復生者，此應不得生芽等。」**

若計種子生已復更生者，則以何事遮彼種生而令生芽？彼種子復生既

無障礙，則芽苗莖等於此世間應皆不得生也。復有過失，頌曰：

ས་བོན་སྤེད་མཐར་ཐུག་པར་རབ་ཏུ་སྐྱེ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་སྡུག་གུ་སྐྱེ་བ་ལ་ཐན་འདོགས་པའི་རྒྱན་ཆུ་དང་དུས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ནི་ས་བོན་རྣམ་པར་འགྱུར་བར་བྱེད་ཅིང་སྡུག་སྐྱེད་པར་བྱེད་ལ། །སྡུག་ཏུ་ཡང་བྱེད་པ་ཡོ་དང་ལྡན་ཅིག་གནས་པར་འགལ་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ས་བོན་འཇིག་པར་བྱེད་ཅིང་འབྱུང་བ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཇི་སྐད་སྨོས་པའི་ཉེས་པའི་སྐབས་མེད་ཅིང་། །ས་བོན་དང་སྡུ་གུ་དག་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་བདག་ལས་མི་སྐྱེ་བ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་སྟམ་ན། །འདི་ཡང་མི་རུང་སྟེ། །གང་གི་ཕྱིར། །ཇི་ལྟར་དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་རྣམ་པར་འཇིག་པར་བྱེད་པར་འགྱུར། །ས་བོན་དང་སྡུ་ཏུ་དག་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །སྡུ་གུས་ཀྱང་འདི་འཇིག་པར་བྱེད་པར་མི་རིགས་ཏེ། །རང་གི་བདག་ཉིད་བཞིན་ནོ་སྟམ་དུ་བསམ་པའོ། །གཞན་ཡང་། །བྱེད་རྒྱུ་ས་བོན་གྱི་ལས་ཐ་དད་སྡུ་གུའི་དབྱེབས་དང་ནི། །ཁ་དོག་ར་ནུས་སྣིན་པའི་ཐ་དད་ཁྱོད་ལ་མེད་པར་འགྱུར། །དེ་ལ་དབྱེབས་ནི་རིང་པོ་དང་རྒྱམ་པོ་ལ་སོགས་པའོ། །ཁ་དོག་ནི་སེར་པོ་ལ་སོགས་པའོ། །ར་ནི་མངར་བ་ལ་སོགས་པའོ། །ནུས་པ་ནི་མཐུའི་ཁྱད་པར་ནུས་མཐུའི་བྱེ་བྲག་སྟེ། །དཔེར་ན་གཞིང་འབྲུམ་གྱི་སྣན་ལྟས་དང་ཉེ་བ་ཙམ་གྱིས་གཞིང་འབྲུམ་སེལ་བ་དང་། །རྩེ་སྣན་ལ་སོགས་པ་རྣམས་བཅངས་པ་ཙམ་གྱིས་ནམ་མཁའ་ལ་འགྲོ་བ་ལྟ་བུའོ། །རྣམ་པར་སྣིན་པ་ནི་རྫས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཡོངས་སུ་འགྱུར་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་སྟེ། །དཔེར་ན་པི་པི་ལིང་ལ་སོགས་པ་རྣམས་མངར་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ལྟ་བུའོ། །གལ་ཏེ་ས་བོན་དང་སྡུ་ཏུ་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་ས་བོན་གྱི་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ཡོད་པ་ལྟར། །སྡུ་གུ་ལ་ཡང་དབྱེབས་ལ་སོགས་པ་ཐ་མི་དད་པར་དམིགས་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །དམིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར། །སྟོག་སྐྱ་ལ་སོགས་པའི་ས་བོན་དག་ལས་

ཚུ་ཤེང་ལ་སོགས་པའི་སྐུ་གུ་རྣམས་ལྟར་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་མི་རེགས་སོ། །ཅི་སྟེ་ས་བོན་གྱི་གནས་སྐབས་བཏང་ནས་གནས་སྐབས་གཞན་འཐོབ་པས་ས་བོན་ཉིད་སྐྱུ་གུར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་། །

「盡生死際唯種生。」理如前說。設作是念：由水、時等能生芽之助緣，令種子變壞，令芽生起，芽與種子同時安住成相違故，是種滅芽生，故無上說之過。又種子與芽非異，亦非不從自生。此不應理。頌曰：**「云何彼能壞於彼。」**種子與芽無異故，芽壞種子不應道理，如自體性。復有過失，頌曰：**「異於種因芽形顯，味力成熟汝應無。」**

「形」謂長圓等。「顯」謂青黃等。「味」謂酸甘等。「力」謂勢力差別，如身略近痔藥便能療痔疾，及手持神藥便能騰空。「成熟」謂物轉變差別，如蓽茇等味轉甘美。若種芽無異，則如種子性中所有，應更無異形等事，然實有異事可得，如從蒜種子生水莖等芽，故說不異不應道理。若作是念：捨種子位，轉得異位，即是種子轉變成芽。此亦非理。頌曰：

གལ་ཏེ་ཐར་གྱི་བདག་གི་དངོས་པོ་བསལ་ནས་དེ་ལས་གཞན། །ངོ་བོ་འགྱུར་ན་དེ་ཚེ་དེ་ཡི་དེ་ཉིད་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །དེའི་དངོས་པོ་ནི་དེ་ཉིད་དེ་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཅས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །རྟོག་པ་འདི་ལས་སྐྱུ་གུའི་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་སྤྱིད་པ་མ་ཡིན་པས་འདིའི་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་སྙམ་པ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་ས་བོན་དང་སྐྱུ་གུ་དག་དབྱིབས་ལ་སོགས་པ་ཐ་དད་ཀྱང་རྟགས་ཐ་མི་དད་དོ་སྙམ་ན། །དེ་ལྟར་མ་ཡིན་ཏེ། །དབྱིབས་ལ་སོགས་པ་མ་བཟུང་ན་དེ་དག་གི་རྟགས་མ་བཟུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །གཞན་ཡང་། །གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་ས་བོན་སྐྱུ་

གྱ་འདིར་གཞན་མ་ཡིན་ན། །ས་བོན་བཞིན་དུ་སྐྱ་གུ་ཞེས་བྱ་དེ་བརྟང་མེད་པ་འམ། །ཡང་ན་དེ་དག་གཅིག་པས་ཇི་སྙུག་འདི་བཞིན་དུ། །དེ་ཡང་གཟུང་དུ་ཡོད་འགྱུར་དེ་ཕྱིར་འདི་ནི་ཁས་མི་བླང་། །ཇི་སྙུག་གུའི་གནས་སྐབས་ས་བོན་ཀྱི་བདག་ཉིད་རང་གི་ངོ་བོས་གཟུང་དུ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ས་བོན་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ས་བོན་གྱི་རང་གི་བདག་ཉིད་ཤུ་གུའི་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱང་གཟུང་དུ་ཡོད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་ཇི་སྙུག་གཟུང་དུ་ཡོད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྙུག་གུའི་རང་གི་བདག་ཉིད་ཤུ་ས་བོན་ཡང་གཟུང་དུ་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། །སྙུག་གུ་ལ་སོགས་པ་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །ཉེས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ཡོངས་སུ་སྤང་བར་འདོད་པས་ན་བོན་དང་སྙུག་དག་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་ཁས་བླང་བར་བྱ་བ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཤུ་དེ་ཉིད་རྟོགས་པར་འདོད་པའི་ལུགས་གཞན་དུ་བརྟགས་པའི་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་བཟློག་ནས་ལུགས་གཞན་དུ་བློ་མ་སྤྱངས་པའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དུ་ཡང་རྟོག་པ་འདི་མི་འཐད་དོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「若捨前性成餘性，云何說彼即此性。」彼意謂性無異，今以此計，則芽之無異性決定非有，故性無異之宗便不得成。若謂種芽形等雖異而物無別，亦不應理，離形等外無別物故。

復有過失，頌曰：**「若汝種芽許非異，芽應如種不可取，或一性故種如芽，種亦可取不應許。」**

如於芽位種子體性不可取，則芽體性亦應不可取，以離種子無異性故，如種子性。或如芽可取，種亦應可取，以離芽等無異性故，如芽性。欲離上說之過，故不應許種芽無異。

自命通達真實而計執自生之邪宗已破，今顯未學邪宗之世間名言中，計有自生亦不應理。頌曰：

གང་ཕྱིར་རྒྱུ་ཞིག་ན་ཡང་དེ་ཡི་འབྲས་བུ་མཐོང་བའི་ཕྱིར། །དེ་དག་གཅིག་པ་ཡིན་ཞེས་འཇིག་ཚྭོས་ཀྱང་ཁས་མི་ལེན། །འདི་ལྟར་རྒྱུ་ས་བོན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་འགགས་ཟིན་ཀྱང་འབྲས་བུ་སྐྱེ་ཞེས་བྱ་བ་མཐོང་བ་དེའི་ཕྱིར། །འཇིག་རྟེན་ཚྭོས་ཀྱང་ས་བོན་སྐྱེ་གུ་དག་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་མི་མཐོང་སྟེ། །གཅིག་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་རྒྱུ་བཞིན་དུ་འབྲས་བུ་ཡང་མཐོང་བར་མི་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་མཐོང་བ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཚོགས་གཉི་ག་ལྟར་ཡང་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་རིགས་པ་དང་འགལ་བ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་བདག་ལས་འབྱུང་ཞེས་རབ་ཏུ་བརྟགས་པ་འདི། །དེ་ཉིད་དང་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་དུ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་ཀྱིས་ཁྱད་པར་དུ་མ་མཛད་པར། །བདག་ལས་མ་ཡིན་ཞེས་བདག་ལས་སྐྱེས་པ་སྨོས་སྐྱེ་བ་བཀག་པ་ཡིན་ནོ། །གང་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་དོན་དམ་པར་མ་ཡིན་ཏེ། །ཡོང་བའི་ཕྱིར་ཤེམས་ཅན་བཞིན་ནོ་ཞེས་ཁྱད་པར་དུ་བྱེད་པ་དེའི་དོན་དམ་པར་ཞེས་བྱ་བའི་ཁྱད་པར་དོན་མེད་དོ་ཞེས་བསམ་པར་བྱའོ། །གཞན་ཡང་། །

「因滅猶見異果故，世亦不許彼是一。種子因已滅，猶有芽果可見，故世間亦未見種芽無異。若是一者，因不見時，果亦應不可見，然實可見，故彼等非全無異也。

由此自生於真俗二品，皆違正理。頌曰：**「故計諸法從自生，真實世間俱非理。」**

故阿遮利耶未加簡別，直云「非自生」而破之。有簡別云：「諸法勝

義非自生，有故，如有情。」所加勝義簡別誠為無用。計自生復有餘過失。頌曰：

བདག་ལས་སྐྱེ་བར་འདོད་ན་བསྐྱེད་པར་བྱ་དང་སྐྱེད་བྱེད་དང་། །ལས་དང་བྱེད་པ་པོ་ཡང་གཅིག་ཉིད་འགྱུར་ན་དེ་དག་ནི། །གཅིག་ཉིད་མ་ཡིན་པས་ན་བདག་ལས་སྐྱེ་བར་ཁས་བླང་པར། །བྱ་མིན་རྒྱ་ཆེར་བཤད་པའི་ཉེས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་ཕྱིར་རོ། །རྗེ་སྐད་དུ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཅིག་ཉིད་དུ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཅིག་ཉིད་ན། །སྐྱེ་དང་བསྐྱེད་པ་གཅིག་ཏུ་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གཅིག་པ་ཉིད་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཐ་དད་བྱ་དག་གམ་མིག་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དག་ཀྱང་གཅིག་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །གལ་ཏེ་ཤིང་དེ་མེ་ཡིན་ན། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་གཅིག་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་འཇིགས་པ་ལས་ན། །བདེན་པ་གཉིས་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་རྟོགས་པར་འདོད་པས་དངོས་པོ་རྣམས་བདག་ལས་སྐྱེ་བར་ཁས་བླང་བར་མི་བྱའོ། །འདིར་དངོས་པོ་རྣམས་བདག་ལས་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཏེ་ཞེས་པ་ཡིན་ལ་ཕྱོགས་འདི་ནི་རིགས་པ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན་ན། །གང་འདི་སྐད་དུ། །གཞན་དག་ལས་ལྟ་གུ་ལ་ཞེག །།ཅེས་སྨོས་པ་དེ་ནི་མི་རིགས་སོ། །འདི་ལྟར་གཞན་དུ་འགྱུར་བའི་རྒྱུན་བཞི་པོ་རྒྱུ་དང་དམིགས་པ་དང་དེ་མ་ཐག་པ་དང་དེ་བཞིན་དུ་བདག་པོ་སྟེ། །རྒྱུན་རྣམས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའོ། །ཞེས་བྱ་བའི་གསུང་རབ་ལ་སྣོས་ནས་མི་འདོད་བཞིན་དུ་ཡང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་ཁས་བླང་བར་བྱའོ། །དེ་ལ་ཁ་ཅིག་ན་རེ། །རྒྱུའི་རྒྱུན་ནི་བྱེད་རྒྱུ་མ་གཏོགས་པའི་རྒྱུ་ཉའོ། །དེ་ལ་དམིགས་པར་བྱས་ན་དམིགས་པ་སྟེ། །ཅི་རིགས་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དྲུག་གི་དམིགས་པ་ཚོས་ཐམས་ཅད་ནི་དམིགས་པའི་རྒྱུན་ནོ། །ཤུང་པོ་ལྟག་མ་མེད་པར་རྒྱ་ངན་

ལས་འདས་པར་འཇུག་པའི་སེམས་ལས་གཞན་པའི་སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བ་རྣམས་ནི་དེ་མ་ཐག་པའི་རྒྱུན་ནོ། །ཁེད་རྣམས་ནི་བདག་པོའི་རྒྱུན་ཡིན་ནོ་ཞེའོ། །གཞན་དག་ན་རེ། །སྐྱབ་པར་བྱེད་པ་ནི་རྣམ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་ལས་གང་ཞེག་གང་གི་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ས་བོན་ཏེ་བོར་གནས་པ་དེ་ནི་དེའི་རྣམའི་རྒྱུན་ཡིན་ལ། །སྐྱེས་བུ་ཁན་པོ་ལྟང་བ་ལྟར་སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བ་རྣམ་ལས་སྐྱེས་བཞིན་པ་རྣམས་རྟེན་མཐར་བ་དང་འདྲ་བའི་དམིགས་པ་གང་གིས་བསྐྱེད་པར་འགྱུར་བ་དེ་ནི་དམིགས་པའི་རྒྱུན་ཏེ། །སྐྱེ་བཞིན་པའི་ཚོས་ཀྱི་རྟེན་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །རྒྱུ་འགགས་མ་ཐག་པ་ནི་འབྲས་བུ་སྐྱེ་བའི་རྒྱུན་ཡིན་ཏེ། །དེ་ལེར་ན་ས་བོན་འགགས་མ་ཐག་པ་མྱུ་གུའི་མཚུངས་པ་དེ་མ་ཐག་པའི་རྒྱུན་མ་ཡིན་པ་ཕྱ་བྱའོ། །གང་ཞིག་ཡོད་ན་གང་འབྱུང་བ་དེ་ནི་དེའི་བདག་པོའི་རྒྱུན་ཡིན་ནོ་ཞེའོ། །ཡང་རྒྱུན་གཞན་གང་དག་ཕྱན་ཅིག་སྐྱེས་པ་དང་ཕྱི་ནས་སྐྱེས་པ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ཀྱང་འདི་རྣམས་ཀྱི་ནང་དུ་འདུས་པ་ཡིན་ནོ། །དེབང་ཕྱུག་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་རྒྱུན་མ་ཡིན་ཏེ་དེའི་ཕྱིར། །རྒྱུན་ཕྱ་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་ངེས་པར་འཛིན་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་སྨྲའོ། །དེའི་ནི་གཞག་པར་ནུས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །རིགས་པ་དང་ལྡང་དང་འགལ་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལ་རིགས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བརྗོད་པ། །

「若計自生能所生，業與作者皆應一，非一故勿許自生，以犯廣說諸過故。」

《中論》云：「因果是一者，是事終不然，若因果是一，生及所生一。」一性非有，父子、眼與眼識皆應一故。《中論》云：「若然是可然，作作者則一。」以是若怖所說眾過，欲求無倒通達二諦，不應許諸法自生也。

諸法決定不自生，故自生宗非理。然云「豈從他」則不應理，以諸經說從他四緣，所謂因緣、所緣緣、無間緣、增上緣而生諸法。雖非所欲，亦須許他生也。有說：因緣是五因性，除能作因。凡所緣事即所緣緣，謂六識所緣一切法皆所緣緣。除入無餘依涅槃心，其餘一切心心所法皆無間緣。能作因即增上緣。有說能生者謂因，依此體相，若此法是種子性，能生彼法，此法即彼法之因緣，如年老人依杖乃起，正生心心所法要依如杖之所緣乃生彼法，即所緣緣是正生法之所依也。因滅無間即果之無間緣，如種滅無間為芽之等無間緣。若有此法彼法乃生，此法即彼法之增上緣。又有餘緣，若俱生，若後生等，皆此中攝。由大自在天等非是緣故，當知更無第五緣。此他生義不能成立，違教理故。今說違理過，頌曰：

གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་གལ་ཏེ་གཞན་ཞེག་འབྱུང་བར་འགྱུར་ན་ནི། །འོ་ན་མེ་ལྕེ་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་འཐུག་པོ་འབྱུང་འགྱུར་ཞིང་། །སྐྱེ་གཞན་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ནི་མཐོང་བའམ་རིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་དུ། །ནམ་ཡང་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཞན་ཉིད་ན། །རྒྱུ་དང་རྒྱུ་མིན་མཚུངས་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གཞན་ཡང་། །ཐམས་ཅད་ལས་ཀྱང་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ། །རྒྱུར་གྱུར་པ་དང་རྒྱུ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ཐམས་ཅད་ལས་ཀྱང་དངོས་པོ་འབྲས་བུར་གྱུར་པ་དང་འབྲས་བུར་མ་གྱུར་པ་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར། །སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་མ་ལུས་ལ་ཡང་གཞན་ཉིད་མཚུངས། །རྟེ་ལྟར་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་སྤལ་ལུ་ས་བོན་རང་གི་

འདྲས་བུ་སྣ་ལྔའི་སྡུ་གུ་ལས་གཞན་ཉིད་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པ་མེ་དང་སོལ་བ་དང་ནས་ཀྱི་ས་བོན་ལ་སོགས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །ཇི་ལྟར་སྣ་ལྔའི་ས་བོན་གཞན་དུ་གྱུར་བ་ལས་སྣ་ལྔའི་སྡུ་གུ་སྐྱེ་བ་དེ་བཞིན་དུ། །མེ་དང་སོལ་བ་དང་ནས་ཀྱི་ས་བོན་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་ཀྱང་འགྱུར་རོ། །ཡང་ཇི་ལྟར་སྣ་ལྔའི་སྡུ་གུའི་གཞན་དུ་གྱུར་པ་སྣ་ལྔའི་ས་བོན་ལས་འབྱུང་བ་དེ་བཞིན་དུ་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱང་འགྱུར་བ་ཞེག་ན། །དེ་ནི་མཐོང་བ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཉིས་ལ་གཞན་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་ལ་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་ཐལ་བ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེས་བར་མཐོང་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདིར་དེས་པ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར། །

「若謂依他有他生，火燄亦應生黑闇。」以是他故。然此非可見事，故此非有。如《中論》云：「因果是異者，是事亦不然。若因果是異，因則同非因。」復有過失，頌曰：**「又應一切生一切。」**應從一切是因非因，生一切是果非果之法。何以故？頌曰：

「諸非能生他性同。」如能生之稻種是自果稻芽之他性，諸非能生之火、炭、麥種等亦是他性，稻芽既從他性之稻種而生，亦應從火、炭、麥種等而生。又如稻芽既從他稻種而生，則瓶、衣等法亦應從彼生。然無是事。

他釋難云：因果二法雖是他性，然非一切出生一切，現見決定故。頌曰：

རབ་ཏུ་བྱ་བར་ནུས་པ་དེའི་ཕྱིར་འབྲས་བུར་དེས་བརྗོད་ཅིང། །ཀང་ཞིག་དེས་བསྐྱེད་ནུས་

པ་དེ་ནི་གཞན་ནའང་རུང་ཡིན་ལ། །རྒྱུད་གཅིག་གིས་གཅིག་དང་སྐྱེད་པར་བྱེད་ལས་སྐྱེ་བ་དེ་ཡི་ཕྱིར། །སྣ་ལྟའི་རྒྱུ་གུ་ནས་ལ་སོགས་ལས་དེ་ལྟ་མིན་ཞེ་ན། །འདིར་འབྲས་བུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། །རྒྱས་པའི་དོན་ལ་ཀྱི་ཏྲའི་རྟེན་ཅན་ཏེ། །གང་ཞེག་གང་གིས་བྱས་པར་ནུས་པ་དེ་ཉིད་དེའི་འབྲས་བུ་ཡིན་ལ། །གང་ཞེག་འབྲས་བུ་འདི་བསྟེད་པར་ནུས་པ་དེ་ནི་གཞན་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀང་རུང་ཡིན་ཏེ། །དེས་ན་གཞན་ཉིད་ཁྱད་པར་ཅན་ཏོ་ནས་རུང་དང་འབྲས་བུའི་དངོས་པོ་ཡིན་གྱི། །གཞན་ཉིད་ཀྱི་སྤྱིས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །རྒྱུད་གཅིག་ཏུ་གཏོགས་པ་དང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དེ་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་ཡིན་གྱི་རྒྱུད་ཐ་དད་པར་གཏོགས་པ་ནས་ཀྱི་ས་བོན་ལ་སོགས་པའམ། །རྒྱུད་གཅིག་ཏུ་གཏོགས་ཀྱང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པ་སྐད་ཅིག་མ་ཕྱི་མ་ལས་ཀྱང་སྐད་ཅིག་མ་སྔ་མ་མ་ཡིན་པས་ཐམས་ཅད་ལས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། །འདི་ནི་མི་རྟང་སྟེ། །འདི་ལྟར་གང་སྣ་ལྟའི་རྒྱུ་གའི་རྒྱུ་ནི་སྣ་ལྟའི་ས་བོན་ཁོ་ན་ཡིན་གྱི་གཞན་མ་ཡིན་ལ། །སྣ་ལྟའི་ས་བོན་གྱི་འབྲས་བུ་ནི་སྣ་ལྟའི་རྒྱུ་གུ་ཁོ་ན་ཡིན་གྱི་གཞན་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་པ་གང་ཡིན་པ་འདི་ཀོ་གང་ལས་ཡིན་ཞེས་རེ་ཞིག་འདི་ཉིད་དང་འབྲས་བུ་སྦྱ་བ་འདི་ལ་འདྲི་བར་བྱའོ། །སྦྱས་པ། །དེས་པ་མཐོང་བའི་ཕྱིར་རོ་ཞེ་ན། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དོས་པ་མཐོང་ཞེས་བརྒལ་ཞིང་བརྟགས་པ་ན། །གང་གི་ཕྱིར་དོས་པ་མཐོང་བ་དེའི་ཕྱིར་དོས་པ་མཐོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཙམ་ཞིག་སྦྱ་བ་འདིས་ནི་དོས་པའི་རྟགས་ཀྱང་སྒྲུབ་བར་མི་ནུས་སོ། །གཞན་ཡང་གཞན་ཉིད་ཐུན་མོང་བ་ཁྱད་པར་དུ་ཡོངས་སུ་མ་བཅད་པ་ཤེན་ཏུ་གྱུར་པ་འདི་ཉིད་འདིའི་ཇི་ལྟ་བཞིན་འདོད་པ་ལ་གནོད་བྱེད་དུ་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「由他所作定謂果，雖他能生亦是因，從一相續能生生，稻芽非從麥

種等。」

若法為他法所作，定說此法是他法之果。若法能生此果，雖是他性亦是此法之因。以是唯特殊之他乃是因果法，非凡他性皆是因果，要從一相續攝及能生者乃生果法。若相續異，如麥種等，或雖是一相續攝而非能生者，如前　那不從後　那生。故非從一切而生一切也。此不應理。且問說因果者曰：汝說唯稻種子是稻芽因，餘非彼因，唯有稻芽是稻種果，餘非彼果，由何因緣決定如是？若謂見其決定故，更當問曰：何故見其決定如是？若但說云：由見其決定故，說見其決定。不能說明見其決定之理由，則不能救前說眾過。

復次，共知他性遍通一切，都無差別，即此亦能違害他宗。頌曰：

ཇི་ལྟར་ནས་དང་གེ་སར་དང་ནི་ཀིང་ཤྲ་ཀ་ལ་སོགས། །སྣ་ལྡའི་རྒྱ་གྱ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་འདོད་མིན་ནུས་ཕན་མིན། །རྒྱུད་གཅིག་ཁོངས་སུ་གཏོགས་མིན་འདྲ་བ་མ་ཡིན་ཉིད་དེ་བཞིན། །སྣ་ལྡའི་ས་བོན་ཡང་ནི་དེ་ཡི་མིན་ཏེ་གཞན་ཉིད་ཕྱིར། །ཇི་ལྟར་ནས་དང་གེ་སར་དང་ཀིང་ཤྲ་ཀ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་སྣ་ལྡའི་རྒྱ་གྱ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པར་མི་འདོད་ཅང་། །སྣ་ལྡའི་རྒྱ་གྱ་བསྐྱེད་པའི་ནུས་པ་དང་ལྡན་པ་མ་ཡིན་པ་དང་རྒྱུད་གཅིག་ཏུ་གཏོགས་པ་མ་ཡིན་པ་དང་འདྲ་བ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །སྣ་ལྡའི་ས་བོན་ཡང་དེ་ལ་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཁྱད་པར་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །གཞན་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་གཞན་ལ་གྲགས་པའི་གཞན་ཉིད་གྱུབ་གྱུབ་ལྟར་རྟོག་ནས་སུན་འབྱིན་བྱས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ནི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་གི་གཞན་ཉིད་མི་སྲིད་པར་བཤད་པ། །སྐྱེ་གྱ་ས་བོན་དང་ནི་དུས་མཉམ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །གཞན་ཉིད་

མེད་པར་ས་བོན་གཞན་པ་ཉིད་དུ་ག་ལ་འགྱུར། ཁེས་ན་རྒྱུ་ས་བོན་ལས་རྒྱུ་བ་འགྱུར་མིན་པས། ཁཱཞན་ལས་རྒྱུ་བ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བའི་ཕྱོགས་འདི་གཏོང་བར་བྱོས། །འདི་ན་བྱམས་པ་དང་ཉེར་སྤས་ཡོད་བཞིན་པ་དག་ཁོ་ན་ཐན་ཆུན་སྟོས་ནས་གཞན་ཉིད་དུ་མཐོང་གི ས་བོན་དང་རྒྱུ་དག་ནི་ཉར་ཅིག་ཅར་དམིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །ས་བོན་རྣམ་པར་མ་གྱུར་པར་རྒྱུ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཚེ་དེ་ཉར་ས་བོན་དང་དུས་མཉམ་དུ་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ས་བོན་ལ་རྒྱུ་ལས་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། །གཞན་ཉིད་མེད་ན་གཞན་ལས་རྒྱུ་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་གཞན་ལས་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཕྱོགས་འདི་གཏོང་བར་བྱའོ། །དོན་འདི་ནི། །དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི། །རྒྱུན་ལ་སོགས་ལ་ཡོད་མ་ཡིན། །བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་མིན་ན། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་གཅ་ལ་ཡོད། །ཅེས་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །འདིར་རྒྱུན་ལ་སོགས་ལ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྒྱལ་རྒྱུན་དག་གམ། །རྒྱུ་དང་རྒྱུན་གྱི་ཚོགས་པའམ་དེ་ལས་གཞན་ཡང་རྟེ་སྟེ། །རང་བཞིན་རྣམ་པར་མ་གྱུར་པ་ན་འཁས་བྱ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཁོ་ན་སྟེ་མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་མེད་ན་རྒྱུན་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་ཡོད་པས་ན་ཡོད་པའི་མཚན་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་བདུན་པ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཚེ་གཞི་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ན་འཁས་བྱ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་རྒྱུན་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་འཁར་གཞོང་དང་རྒྱ་ཤུག་ཉར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གང་ཞིག་གང་ན་མེད་ཅིང་ཅི་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དཔེར་ན། །བྱེ་མ་དག་ལ་ཏིལ་མར་བཞིན་ཏེ། །ཅི་སྟེ་དེ་ན་མེད་པར་ཡང་། །རྒྱུན་དེ་དག་ལས་སྐྱེ་འགྱུར་ན། །རྒྱུན་མ་ཡིན་པ་དག་ལས་ཀྱང་། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་སྐྱེད་མི་འགྱུར། །ཞེས་ཇི་སྐད་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་རྟེན་གྱི་ཕྱོགས་འདི་ནི་སྟོབ་དཔོན་ཉིས་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་སྨྲར་བ་ཁོ་ནས་ཆེས་ལེགས་པར་

རྣམ་པར་ཕྱེ་བས་ཉེ་བར་མ་བཀོད་དོ། །འདིར་སྨོས་པ། །སྲུ་གུ་ས་བོན་དང་ནི་དུས་མཉམ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཞེས་གང་སྨོས་པ་དེ་ནི་རིགས་པ་ཡིན་ཏེ། །རྗེ་ལྟར་སྒང་མདའི་མཐོ་དམན་དག་དུས་གཅིག་ཉིད་དུ་མཐོང་བ་དེ་བཞིན་དུ་ས་བོན་འགག་བཞིན་པ་ན་སྲུ་གུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་གང་ཞེ་ན་འཛ་ས་བོན་འགག་པ་དེའི་ཚེ་ཞེ་ནར་དུས་གཅིག་ཉིད་དུ་སྲུ་གུ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ས་བོན་འགག་པ་དང་སྲུ་གུ་སྐྱེ་བ་གཉིས་དུས་གཅིག་པའི་ཕྱིར་ས་བོན་དང་སྲུ་གུ་དག་ཀྱང་དུས་མཉམ་པར་འགྱུར་ལ། །དེའི་ཕྱིར་གཞན་ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་སྨོས་པ་ནི། །

「如甄叔迦麥蓮等，不生稻芽不具力，非一相續非同類，稻種亦非是他故。」

如麥種、蓮子、甄叔迦花等，以是他故，不許能生稻芽，不具能生稻芽之力，非一相續所攝，非是同類，如是稻種亦應不具足所說之差別，以是他故。如是已破他生之他，今當宣說因果之他非有。頌曰：**「芽種既非同時有，無他云何種是他，芽從種生終不成，故當棄捨他生宗。」**

如現有彌勒與鄔波笈多，互相觀待，乃見為異。然種子與芽非同時可見，種子未變壞定無芽，故與種同時既無有芽，故種上無離芽之他性。若無他性，則說芽從他生決定非理。故當棄捨他生之宗也。《中論》云：「如諸法自性，不在諸緣中。以無自性故，他性亦復無。」此言諸緣，謂若因、若緣、若因緣和合、若不和合，其自性未壞，必無果性，尚未生故。若無果性，則諸緣中定無他性，由有此法表有彼法是第七轉聲。若許緣是所依，果性於緣中，如棗在盤。然此非有。若彼

中無此，則此不從彼生，如沙中無油。《中論》云：「若謂緣無果，而從緣中出，是果何不從，非緣中而出。」彼所依義，阿遮利耶此頌已善辨訖，故不再述。

外曰：上說芽種非同時有，不應道理。種子正滅即有芽生，如秤兩頭低昂同時，何時種滅，爾時芽生，種滅芽生二者同時，故種與芽亦同時有。以有他性，無上過失。頌曰：

རྟེ་ལྡར་སྲང་གི་མདའ་གཉིས་མཐོ་བ་དང་ནི་དམའ་བ་དག །ངུས་མཉམ་མ་ཡིན་པར་ནི་མིན་པར་མཐོང་བ་དེ་བཞིན་དུ། །བསྐྱེད་པར་བྱ་དང་སྐྱེད་བྱེད་དག་གི་སྐྱེ་འགག་འགྱུར་ཞེན། །ཞེས་བྱ་བ་སྟེ་དེའི་ཕྱིར་ཉེས་པ་མེད་དོ་ཞེན། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་། །གལ་ཏེ་གཅིག་ཚོ་ཡིན་ན་འདིར་དུས་གཅིག་མེད་དེ་ཡོད་མིན། །གལ་ཏེ་སྲང་གི་དབེས་བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་དང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་དུས་གཅིག་ཏུ་རྟོག་ན་དེ་མི་རུང་ངོ་། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གལ་ཏེ་ཡང་སྲང་གི་དབེར་མཐོ་དམན་དུས་གཅིག་པ་ཉིད་ཡིན་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་དབེ་ལས་བྱུང་བའི་དོན་དངོས་པོ་ལ་དུས་གཅིག་ཉིད་མེད་པས་འདི་མི་རིགས་སོ། །ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བཞིན་པ་དེ་སྐྱེ་ལ་ཚོགས་པས་ཡོད་མིན་ཞིང་། །འགག་བཞིན་པ་ནི་ཡོད་ཀྱང་འཇིག་ལ་ཚོགས་པར་འདོད་ཀྱང་པ། །དེ་ཚོ་འདི་ནི་ལྟ་ཏུང་ན་སྲང་དང་མཚུངས་པ་ཡིན། །དེ་ལ་སྐྱེ་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྐྱེ་བ་ལ་མངོན་དུ་ཚོགས་པས་མ་འོངས་པ་ཡིན་ལ། །འགག་བཞིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འགག་པ་ལ་མངོན་དུ་ཚོགས་པའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་ཡིན་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་དེ་ལྟར་བ་ཡིན་པས་འགག་པ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཚེ་འདི་དེ་ལྟར་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ཇི་ལྟར་སྲང་དང་མཚུངས་

པར་འགྱུར། །སྒང་མདའ་གཉིས་ལ་ནི་དཔྱད་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །མཐོ་དམན་གྱི་བྱ་བ་དག་དུས་གཅིག་པ་ཉིད་ཡོད་ཀྱི་ས་བོན་དང་མྱུ་གུ་དཔྱད་བ་དང་མ་འོངས་པ་དག་ལ་ནི་དུས་གཅིག་མེད་པས་འདི་ནི་སྒང་དང་མཚུངས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་ཆོས་དག་དུས་གཅིག་པ་ཉིད་མེད་མོད་ཀྱི། །དེ་ཕྱི་ན་ཡང་དེའི་བྱ་བ་དག་ལ་དུས་གཅིག་པ་ཉིད་ཡོད་དོ་སྙམ་ན་དེ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། །དེ་དག་གིས་བྱ་བ་ཆོས་ལས་ཐ་དད་པར་ཁས་མ་བླངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཀཱཤྱཔ་ཡང་། །

「猶如現見秤兩頭，低昂之時非不等，所生能生事亦爾。」雖作是計，頌曰：

「設是同時此非有。」若以秤喻，便計能生所生二法之生滅同時者，不應道理。秤之低昂雖是同時，然所表法非同時有，故不應理也。如何非有？頌曰：**「正生趣生故非有，正滅謂有趣於滅，此二如何與秤同。」**

「正生」謂趣向於生，故是未來。「正滅」謂趣向於滅，故是現在。故未有、未生者乃生，已有現在者乃滅，此云何能與秤相等。秤之兩頭俱是現在，故低昂作用同時有。種子與芽，一是現在，一是未來，非同時有，故此與秤不同。設作是念：法雖非同時，然彼法之作用是同時有。此亦不然，不許彼作用異彼法故。

復有過失，頌曰：

སྐྱེ་བ་འདི་ནི་ཉིད་ཡོ་མེད་པར་རིགས་པའི་ངོ་བོའང་མིན། །སྐྱེ་བའི་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེའི་

བྱེད་པ་པོ་སྡུ་གུ་ནི་མ་འོངས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །དེ་མེད་ན་ཡང་རྟེན་མེད་པར་འདི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ནི་འགག་པ་དང་དུས་གཅིག་པར་ཅི་ཤར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་བྱ་བ་དག་དུས་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་མི་རིགས་པ་ཁོ་ནའོ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ། །འགའ་ཞིག་གང་ན་ཡོད་གྱུར་ན། །དེ་ནི་སྐྱེ་འགྱུར་དངོས་པོ་དེ། །མེད་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །འདིའི་དོན་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །སྡུ་གུ་ཞེས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་མ་སྐྱེས་པ་འགའ་ཞིག་སྐྱེ་བའི་སྔ་རོལ་ཏུ་འགའ་ཞིག་ན་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །སྐྱེ་བའི་སྔ་རོལ་དུ་ནི་འགའ་ཡང་འགའ་ཞིག་ན་ཡོད་པར་བཞག་པར་མི་ནུས་ཏེ། །མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བའི་བྱ་བའི་རྟེན་དངོས་པོ་སྐྱེ་བའི་སྔ་རོལ་དུ་མེད་ན་སྔོ་མི་བདོག་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བའོ། །དེ་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་དངོས་པོའི་ཁྱད་པར་ཡིན་པས་གཞི་མཐུན་ནོ། །དངོས་པོར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བདུན་པའོ། །མེད་ན་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་དངོས་པོའི་ཁྱད་པར་རོ། །ཅི་ཞིག་གི་སྒྲ་ནི་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་འདི་དང་སྦྱར་བར་བྱ་སྟེ། །དངོས་པོ་དེ་མེད་ན་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ་ཆུང་ཟད་གྱང་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གལ་ཏེ་སྣང་མདའི་མཐོ་དམན་གྱི་ཚུལ་གྱིས་སྐད་ཅིག་གང་ཁོ་ན་ལ་ས་བོན་འགག་པ་དེ་ཉིད་ལ་མྱུ་གུ་སྐྱེའོ་ཞེས་འཕགས་པ་སྤྲུལ་པའི་ལྷང་ཟེད་པས་སྨྲས་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནས་ཀྱང་ཡོད་ཅིང་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་མ་ཡིན་ཞིང་། །དེ་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་མ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། །ཉེ་བར་བཀོད་པ་ནི་བདེན་མོད་ཀྱི། །དེ་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་མ་ཡིན་ཞིང་། །རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །ཅིག་ཅར་དུ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བ་མ་བརྟགས་པར་གྲུབ་པ་སྣུ་མ་ལྟ་བུ་ཡོངས་སུ་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། །རྗེ་སྐད་དུ། །ས་བོན་ཞེག་དང་མ་ཞེག་ལས། །སྡུ་གུ་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པ། །ཁོད་ཀྱིས་སྐྱེ་བ་ཐམས་ཅད་ནི། །སྣུ་མ་འབྱུང་བ་བཞིན་དུ་གསུངས། །ཞེས་བཤད་

དོ། །འདིར་སྐབས་པ། །ས་བོན་དང་སྐུ་གུ་དག་ཅིག་ཅར་བ་ཉིད་མེད་པས་གཞན་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་མི་རིགས་ན། །གང་དུ་ཅིག་ཅར་བ་ཉིད་ཡོད་པ་དེར་གཞན་ཉིད་ཡོད་པས་སྐྱེ་བ་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེལེར་ན་མེག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་དེ་དང་ལྡན་ཅིག་འབྱུང་བ་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལྟ་བུའོ། །མེག་དང་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་ལྟན་ཅིག་འབྱུང་བ་རྣམས་དུས་མཉམ་ཁོ་ནར་མེག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །མེག་ལ་སོགས་པ་དག་དང་ནེམས་ཀྱང་དུས་མཉམ་ཁོ་ནར་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུན་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ་ཞེས་སྨྲའོ། །དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །

「此生無作亦非理。」 生作用之作者謂芽，彼芽尚在未來故非有。彼所依既非有，此能依亦必非有。生既非有，如何能與滅同時耶？故說作用同時不應道理。《中論》云：「若有未生法，說言有生者，此法若無有，云何能有生。」若說芽等未生法於生前先有乃可生者，然於生前不能安立少法為有，以未生故。若生作用所依之法於生前非有，云何能有生也？「此」字指法差別，「法」字第七囀聲。「無有」亦是法差別。「云何」與生相連，謂若無此法，云何能生，應全不生也。

若謂《稻稈經》云：「如秤低昂之理，若何　那種子謝滅，即彼　那有芽生起。」豈非以秤為喻耶？曰：雖舉是喻，然非說他生，亦非說自相生，是為顯示同時緣起，無諸分別，如幻事故。如云：「種若滅不滅，芽生均非有，故佛說法生，一切如幻事。」

有作是說：若種與芽非同時有，無他性故，他生非理。若同時有即有

他性，故有他生，如眼識與俱有受等。如眼、色等與受等俱有，唯是同時乃生眼識，如是眼等與心亦唯同時者，乃是受等之緣。此定非有。頌曰：

གལ་ཏེ་མིག་གི་བློ་ལ་རང་གི་སྐྱེད་བྱེད་དུས་གཅིག་པ། །མིག་ལ་སོགས་དང་ལྡན་ཅིག་འཇུང་བ་འདུ་ཤེས་ལ་སོགས་ལས། །གཞན་ཉིད་ཡོད་ན་ཡོད་ལ་འཇུང་བས་དགོས་པ་ཅི་ཞིག་ཡོད། །ཅི་སྟེ་དེ་མེད་ཅེ་ན་འདི་ལ་ཉེས་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །གལ་ཏེ་མིག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དང་འདུ་ཤེས་ལ་སོགས་པ་དུས་མཉམ་པ་རྣམས་མིག་གི་བློ་ད་ལྟར་བའི་ཆུན་ཉིད་དུ་འདོད་ན་དེའི་ཚེ་ཡོད་པ་ནི་དེ་ལ་སྡུས་པའི་གཞན་ཉིད་དུ་འགྱུར་མོད་ཀྱི། །ཡོད་པ་ལ་འཇུང་བས་དགོས་པ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མེད་པས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཡོངས་སུ་སྒང་བར་འདོད་ནས་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ཁས་མི་ལེན་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་བློ་ལས་མིག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཉེས་པ་བཤད་ཟིན་པ་ཁོ་ནའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་འདོད་པ་ན་གཞན་ཉིད་སྐྱེད་ཀྱང་སྐྱེ་བ་མི་སྲིད་ལ་དེ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་གཉི་ག་མི་སྲིད་ཅིང་། །སྐྱེ་བ་སྲིད་ཀྱང་གཞན་ཉིད་མི་སྲིད་ལ་དེ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་གཉིས་ཀ་ཡང་མི་སྲིད་པས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་གྱི་སྟོང་པས། །སོང་སོང་ནས་སྐྱ་ཙམ་འབའ་ཞིག་ལྷས་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་རྟོག་པ་འདི་ནི་མི་རྟུང་ངོ། །དུ་ནི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཉིས་ལས་རྒྱུ་ལ་སྟོས་པའི་དུས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「眼識若離同時因，眼等想等而是他，已有重生有何用，若謂無彼過已說。」

若許眼等、想等諸同時法是現在眼識之緣者，此已有眼識待彼眼等雖

成他性，然已有者重生全無少用，故生非有。若欲避無所生之過，不許彼已有者，則眼識非有故，眼識非他，此過已說。以是計他生者，縱使有他，則生非有，以無生故，二者俱無。縱使有生，則他非有，以無他故，二者亦無。故一切種無有他義，他義空故，唯留他名，是故此執不應道理。今明因果中無觀待因義。頌曰：

རྒྱུད་པར་བྱེད་པ་བརྒྱུད་བྱ་གཞན་བརྒྱུད་པ་དེ་རྒྱུ་ཡིན་ན། །ཡོད་པའམ་འོན་ཏེ་མེད་དང་གཉི་ག་གཉིས་བཡ་ཞེག་བརྒྱུད་གང་། །ཡོད་ན་རྒྱུད་བྱེད་ཅི་དགོས་མེད་ལའང་དེས་ནི་ཅི་ཞེག་བྱ། །གཉིས་ཉིད་ལ་དེས་ཅི་བྱ་གཉིས་དང་བཡ་ལའང་དེས་ཅི་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི། །དེ་ཞེག་རྒྱུད་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་བརྒྱུད་བྱ་ཡོད་པར་གྱུར་པའི་རྒྱུད་བྱེད་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །རྒྱས་པར་གྱུར་པ་སྐར་ཡང་རྒྱུ་བར་རེགས་པའང་མ་ཡིན་ཉིད། །ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་ཉེས་པ་བཤད་ཟིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལ་རྒྱན་དག་གིས་དགོས་པ་ཆུང་ཟད་ཀྱང་མེད་དོ། །བརྒྱུད་པར་བྱ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་གྱུར་པ་ལ་ཡང་རྒྱུད་པར་བྱེད་པ་དེ་དག་གིས་ཅི་ཞེག་བྱ་སྟེ། །དོན་བྱའི་ར་ཤུར་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །རྗེ་སྐད་དུ། །འཕས་བྱ་ཡོད་པར་གང་འདོད་དང་། །འཕས་བྱ་མེད་པར་གང་འདོད་ལ། །ཁྱིམ་གྱི་དོན་དུ་ཀ་བ་སོགས། །བརྒྱན་པའི་དོན་ཡང་མེད་པར་འགྱུར། །ཞེས་བཤད་དོ། །དབུ་མ་ལས་ཀྱང་། །འཕས་བྱ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན། །རྒྱས་ནི་ཅི་ཞེག་རྒྱུད་པར་བྱེད། །འཕས་བྱ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ན། །རྒྱས་ནི་ཅི་ཞེག་རྒྱུད་པར་བྱེད། །རྒྱུ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། །རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་ཉིད་འཐད་པ་ཡོད་མིན་ན། །འཕས་བྱ་ཉིད་ཀྱང་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ནི་གཉིས་ཉིད་ཡིན་ཞེང་

གཉེས་ཉིད་ལ་ཡོད་པ་ནི་གཉེས་ཉིད་དོ། །ཡོད་པ་དང་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཅན་ཉིད་ནི་དུས་གཅིག་གི་ཚེ་གཅིག་ལ་སྲིད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པས། །དེའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། །ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དེ་ལ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུན་དག་གིས་ཅི་ཞིག་བྱ། །རྟོག་དུ་བསྟན་བཅོས་ལས། །མྱ་ངན་འདས་པ་དངོས་པོ་དང་། །དངོས་མེད་གཉིས་ཀར་ཇི་སྐད་འགྱུར། །དེ་གཉིས་གཅིག་ལ་ཡོད་མེན་ཏེ། །སྣང་བ་དང་ནི་མྱུན་པ་བཞིན། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །བྱེད་པ་པོར་གྱུར་མ་གྱུར་དང་། །གྱུར་མ་གྱུར་དེ་མི་བྱེད་དོ། །ཡིན་དང་མ་ཡིན་གྱུར་ཅིག་ལ། །ཐན་ཆུན་འགལ་བས་ག་ལ་ཞིག །།ཅེས་གསུངས་སོ། །གཉེས་ཀ་དང་བྲལ་བ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན། །མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པའི་འཕྲས་བུ་གང་ཡིན་པ་གཉེས་ཀ་དང་བྲལ་བ་དེ་ལ་ཡང་རྒྱུན་དེ་དག་གིས་ཅི་ཞིག་བྱ་སྟེ། །ཡོད་པ་དང་མེད་པའི་ངོ་བོ་སྤངས་པའི་འཕྲས་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ཉིད་མི་སྲིད་ན་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་དེ་དག་བཀག་པས་ཆུང་ཟད་ཀྱང་ཁྱད་པར་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཚེ་འདི་གཉེ་ག་མ་གྲུབ་པ་དེའི་ཚེ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་མི་སྲིད་པ་ཉིད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ། །དངོས་མེན་དངོས་པོ་མེད་མིན་པ། །རྟོག་མེད་པ་དང་དངོས་པོ་དག །།གྲུབ་ན་དེ་ནི་འགྲུབ་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བར་རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རིགས་པ་གང་དང་གང་སྣང་པ་དེ་དང་དེ་ནི་བྱང་ཤེང་སྐམ་པོ་མར་གྱིས་བཟན་པ་ལྟར། །ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེའི་མེས་མ་ལུས་པར་བསྲེགས་པས། །ཁྱོད་ཀྱི་ཤེས་རབ་ཀྱི་མེ་སྤྱོར་བ་ལྟར་བྱེད་པའི་རིགས་པའི་བྱང་ཤེང་བསྐུལ་བས་ཚོག་གོ །།གལ་ཏེ་རིགས་པས་ཉེ་བར་མ་བསྟན་པར་བརྗོད་པར་འདོད་པའི་དོན་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་པ་མ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། །དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དོན་གང་ཞིག་འཇིག་རྟེན་ཉིད་ལས་གྲུབ་པ་དེར་ནི་རིགས་པས་ཅི་ཡང་བྱ་

བ་མེད་དེ། ।འཇིག་རྟེན་གྱི་མཐོང་བ་ནི་ཤིན་ཏུ་སྟོབས་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་རོ་སྙམ་པ། ।

「生他所生能生因，為生有無二俱非，有何用生無何益，二俱俱非均無用。」

且能生因生已有之所生者，決定非有，前云「生已復生亦非理」等已出過故，諸緣於彼全無少用。若謂所生非有者，彼諸能生亦復何益？彼如兔角畢竟無故。《四百論》云：「若許已有果，及計尚無果，柱等莊飾屋，此義應非有。」《中論》云：「若果定有性，因為何所生，若果定無性，因為何所生。因不生果者，則無有因相。若無有因相，誰能有是果。」若二俱者，因有何用，俱犯上說二過故。二俱法即是二相，二相所有者二俱即有。由有無性於同時一法上亦定非有，故彼性之法非有。彼非有故，諸能生緣於彼何用。《中論》云：「有無二事共，云何是涅槃，是二不同處，如明暗不俱。」又云：「作者定不定，不能作二業，有無相違故，一處則無二。」若謂俱離二邊，其果非有非無，彼俱離二邊之果，緣有何用？以俱離有無二性之果定非有故。亦有亦無既非有，則云非有非無而遮有無，亦無少許別法。若有無俱非有，則亦無非有非無也。《中論》云：「分別非有無，如是名涅槃，若有無成者，非有非無成。」

外曰：前為成立他生所說諸理，如乾薪上注以酥油，被汝之慧火焚燒殆盡，能使汝慧火熾燃之理薪，前已足矣。然他生是世間已成之義，不須再用正理成立，世間現見最有力故。頌曰：

གང་གིས་རང་ལྟ་ལ་གནས་འཇིག་རྟེན་ཚད་མར་འདོད་པས་ན། །འདིར་ནི་རིགས་པ་སྨྲས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ལྟ་ཀོ་ཅི་ཞིག་བྱ། །གཞན་ལས་གཞན་འབྱུང་བ་ཡང་འཇིག་རྟེན་པ་ཡིས་རྟོགས་འགྱུར་ཏེ། །དེས་ན་གཞན་ལས་སྐྱེ་ཡོད་འདིར་ནི་རིགས་པ་ཅི་ཞིག་དགོས། །འཇིག་རྟེན་པ་ནི་ཐམས་ཅད་རང་གི་ལྟ་བ་ཁོ་ན་ལ་གནས་པ་ན་ཤིན་ཏུ་སྣོད་དང་ལྡན་པ་ཡིན་ཞིང་གཞན་ཁོ་ན་ལས་སྐྱེ་བར་ལྟ་བ་ཡང་ཡིན་ལ། །རིགས་པ་ཉེ་བར་འགོད་པ་ཡང་དངོས་པོ་མངོན་སུམ་མ་ཡིན་པ་ཁོ་ན་ལ་ནི་འོས་ཀྱི་མངོན་སུམ་ལ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་འཐད་པ་མེད་པར་ཡང་དངོས་པོ་རྣམས་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ་ཞེས་ན། །གང་ཞིག་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་དོན་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མ་རྟོགས་ཤིང་ཐོག་མ་མེད་པའི་འཁོར་བར་དངོས་པོའི་བག་ཆགས་གཞག་པ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ། །དངོས་པོ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་མཇའ་བོ་དང་བྲལ་བར་ཐོས་པ་མི་བཟོད་པས་འཇིག་རྟེན་ཕྱིས་གནོད་པའི་ངོལ་ཐབས་ལ་བརྟེན་པ་འདི་ནི། །འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱང་ཆུབ་ཤིན་ཏུ་མང་ཞིང་རྒྱ་ཆེ་བ་མ་བཤད་པར་འཇིག་རྟེན་གྱི་གནོད་པའི་བློ་ངོལ་ལས་བཟློག་པར་མི་ནུས་པས། །འཇིག་རྟེན་གྱི་གནོད་པའི་ཡུལ་ཁྱད་པར་ཅན་བསྟན་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །ཇི་ཞིག་བདེན་པ་གཉིས་ཀྱི་རྣམ་པར་གཞག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །

「世住自見許為量，此中何用說道理，他從他生亦世知，故有他生何用理。」

一切世人唯住自見，既是唯見他生，此最有力。其要安立正理者，唯是不現見法，非現見法。以是雖無正理，已成諸法唯是他生。此乃未能無倒了達論義，復因無始以來法執習氣成熟，驟聞捨離法執，如離親友深生不忍，遂謂世間違害。若不廣說世間道理，不能除彼世間

違害之難。為明世間違害境之差別，先說二諦建立。頌曰：

དངོས་ཀུན་ཡང་དག་བརྫུན་པ་མཐོང་བ་ཡིས། །དངོས་རྣམ་དོ་བོ་གཉིས་ནི་འཇོམ་པར་འགྱུར། །ཡང་དག་མཐོང་ཡུལ་གང་ཡིན་དེ་ཉིད་དེ། །མཐོང་བ་བརྫུན་པ་ཀུན་རྫོབ་བདེན་པར་གསུངས། །འདི་ནི་བདེན་པ་གཉིས་ཀྱི་རང་གི་ངོ་བོ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མཚོན་པ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས། །འདུ་བྱེད་དང་ཐུ་ལ་སོགས་པ་ནང་དང་ཕྱི་རོལ་གྱི་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་གི་ངོ་བོ་རྣམ་པ་གཉིས་ཉེ་བར་བསྟན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་དམ་པའོ། །དེ་ལ་དོན་དམ་པ་ནི་ཡང་དག་པར་གཟིགས་པ་རྣམས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱི་ཡུལ་ཉིད་ཀྱིས་བདག་གི་ངོ་བོ་རྣེད་པ་ཡིན་གྱི། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ནི་ངོ་བོ་གཅིག་ཡིན་ནོ། །གཞན་ནི་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་ཀྱི་ལེང་ཐོག་གིས་བློའི་མིག་མ་ཡུས་པར་ལེབས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མཐོང་བ་བརྫུན་པའི་སྣོབས་ལས་བདག་གི་བ་ཡོད་པ་རྣེད་པ་ཡིན་ཏེ། །བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མཐོང་བའི་ཡུལ་དུ་གྱུར་པ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་དུ་རང་གི་ངོ་བོས་གྲུབ་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་དེ་གཉིས་འཇོམ་པ་ཡིན་ནོ། །རང་བཞིན་དེ་གཉིས་ལས་ཀྱང་མཐོང་བ་ཡང་དག་པའི་ཡུལ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་ཉིད་དེ། །དེ་ནི་དོན་དམ་པའི་བདེན་པའོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་ནི་བཤད་པར་བྱའོ། །མཐོང་བ་བརྫུན་པའི་ཡུལ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བདེན་པ་གཉིས་རྣམ་པར་གཞག་ནས། །མཐོང་བ་བརྫུན་པ་རྣམས་ལ་མཐོང་བ་ཡང་དག་པ་དང་བརྫུན་པ་ཉིད་ལས་གཉིས་ཉིད་ཡོད་པས་དེས་གཟུང་བར་བྱ་བའི་དོན་དང་། །ཤེས་པ་གཉིས་ཉིད་བསྟན་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「由於諸法見真妄，故得諸法二種體，說見真境即真諦，所見虛妄名

俗諦。」

諸佛世尊無倒證知二諦體性，宣說行思與芽等內外諸法之體性有二：謂世俗與勝義。勝義謂現見真勝義智所得之體性。此是一體，然非自性有。世俗謂諸異生為無明翳障蔽慧眼，由彼妄見之力所得體性。然非如異生所見自性，即實有彼自性。故一切法有此二種體性可得。此二體性，其見真智之境，即是真勝義諦。此體性下當廣說。見妄識之境，即世俗諦。

如是已建立二諦。今明見虛妄中，復有見正倒二類，故彼所取境與能取識皆有二類。頌曰：

མཐོང་བ་བརྫུན་པའང་རྣམ་པ་གཉིས་འདོད་དེ། །དབང་པོ་གསལ་དང་དབང་པོ་སྐྱོན་ལྡན་ནོ། །སྐྱོན་ལྡན་དབང་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཤེས་པ་ནི། །དབང་པོ་ལེགས་འགྱུར་ཤེས་ལྟོས་པོག་པར་འདོད། །དེ་ལ་དབང་པོ་གསལ་བ་ཅན་ནི་རབ་རིབ་དང་བྲལ་ཞིང་མེག་སེར་ལ་སོགས་པས་ཉམས་པར་མ་བྱས་པ་དང་། །རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཕྱི་རོལ་གྱི་ཡུལ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་འཛིན་པ་རྣམས་སོ། །སྐྱོན་དང་ལྡན་པའི་དབང་པོ་ཅན་རྣམས་ནི་དེ་ལས་བཟློག་པ་དག་གོ །། །དེ་ལ་དབང་པོ་ལེགས་པར་གྱུར་པ་རྣམས་ཀྱི་ཤེས་པ་ལ་ལྟོས་ནས་སྐྱོན་པའི་དབང་པོ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཤེས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལོག་པར་ཤེས་པར་འདོད་དོ། །ཇི་ལྟར་འདི་དག་གི་ཤེས་པ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པ་དང་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྒོ་ནས་རྣམ་པ་གཉིས་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཡུལ་ཡང་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །གཞོད་པ་མེད་པའི་དབང་པོ་དྲུག་རྣམས་ཀྱིས། །གཟུང་བ་གང་ཞིག་འཛིག་རྟེན་གྱིས་རྟོག་པ་ནི། །འཛིག་རྟེན་ཉིད་བདེན་ཡིན་ལྟག་མ་ནི། །འཛིག་རྟེན་ཉིད་ལས་ལོག་པར་

རྣམ་པར་གཞག །དེ་ལ་རབ་རིབ་དང་མེག་སེར་ལ་སོགས་པ་དག་དང་དུ་ར་ཟོས་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ནི་དབང་པོ་ལ་གནོད་པའི་རྒྱུན་ནང་ན་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། །ཉིལ་མར་དང་ཆུ་དང་མེ་ལོང་དང་བག་ཡུག་ལ་སོགས་པ་ནས་བརྟེན་པའི་སྣ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དང་། །ཉེ་མའི་འོད་ཟེར་ཡུལ་དང་དུས་ཁྱད་པར་ཅན་དང་ཉེ་བར་གྱུར་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ནི་དབང་པོ་ལ་གནོད་པའི་རྒྱུན་ཕྱི་རོལ་ན་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དག་ནི་དབང་པོ་ལ་གནོད་པར་བྱེད་པ་ནང་ན་ཡོད་པ་དག་མེད་པར། །གཟུགས་བརྙན་དང་བག་ཅ་དང་སྨིག་རྒྱུ་ལ་ཆུ་ལ་སོགས་པར་འཛིན་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་མེག་འཕྱུལ་མཁན་ལ་སོགས་པས་རབ་ཏུ་སྐྱར་བའི་ཐགས་དང་སྨན་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཡིད་ཀྱི་གནོད་པར་བྱེད་པ་ནི་དེ་དག་དང་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པས་བྱས་པའི་གྱུབ་པའི་མཐའ་ལ་སོགས་པ་དག་དང་རྟེས་སུ་དཔག་པ་ལྟར་སྣང་བ་དག་སྟེ། །རྣི་ལམ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་གཞག་པ་ནི་འཆད་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་གྱིས་དབང་པོ་ལ་གནོད་པའི་རྒྱུན་ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པ་མེད་པར་དབང་པོ་དྲུག་ཅར་གྱིས་གཟུང་བར་བྱ་བའི་དོན་རྟོགས་པ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ཉིད་ལས་བདེན་པ་ཡིན་གྱི་འཕགས་པ་ལ་སྟོས་ནས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །གཟུགས་བརྙན་ལ་སོགས་པ་གང་ཞིག་དབང་པོ་རྣམས་ལ་གནོད་པ་ཡོད་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་སྣང་བ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ཉིད་ལ་སྟོས་ནས་ལོག་པ་ཡིན་ནོ། །ཀ་ནི་བཤད་ཟིན་པའི་དོན་ཉིད་དེ་ལས་བརྟེན་ནས་ཚིག་ཏུ་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །

「妄見亦許有二種，謂明利根有患根，有患諸根所生識，待善根識許為倒。」

「明利根」謂無眩翳未害黃眼等症，及如是無倒而取外境。「有患根」

謂與上相違。有患諸根之識，觀待無患善根諸識，許為顛倒識。如此諸識顛不顛倒分為二類，其境亦爾。頌曰：

「無患六根所取義，即是世間之所知，唯由世間立為實，餘即世間立為倒。」

如眩翳、黃眼等症，食商陸藥等，是為內身能壞諸根之因緣。如窺油、水、明鏡、空穀、歌聲、日光與特殊時處現前等，是為外界能壞諸根之因緣。若有此緣，即使無內身壞根諸緣，亦見影像、谷響、陽燄水等。幻師所誦咒、所配藥，當知亦爾，即此咒藥及邪教似因等，亦能壞意根。夢等建立下當廣說。以是諸根若無上說障緣，則六根所取義，皆是世間所通達。觀待世間說名真實，非觀待聖者。其影像等有患諸根所見之境，即觀待世間亦是顛倒。今以譬喻顯所說義。頌曰：

མེ་ཤེས་གཉིད་ཀྱིས་རབ་བསྐྱོད་ལུ་སྡུགས་ཅན། །རྣམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་ཇི་བཞིན་བརྟགས་པ་དང་། །སྣུ་མ་སྨིག་རྒྱུ་སོགས་ལ་བརྟགས་པ་གང་། །དེ་དག་འཇིག་རྟེན་ལས་ཀྱང་ཡོད་མེན་ཉིད། །ལུ་སྡུགས་ཅན་འདི་དག་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་འཇུག་པར་འདོད་པས་སྐྱེ་བོ་མ་བྱང་བ་གནག་རྫི་དང་བྲལ་མེད་ལ་སོགས་པ་ཡན་ཆད་ལ་གྲགས་པའི་དངོས་པོ་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་ལ་སོགས་པ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་ཡང་དག་པར་དེས་པར་མ་བརྟད་བར། །ཤུལ་དུ་བྱང་བར་འགྱོ་བར་འདོད་པས་ཤིན་ལ་འཇོག་པས་ཡང་དག་པར་ཤེས་པ་ཕྱིན་ཅི་མ་བརྟད་པ་ལྟར་ཆེས་དེས་པར་ཉེ་སྐལ་དག་ཏུ་ལྡོང་བར་འགྱུར་ཞིང་། །དེའི་ཕྱིར་འདི་དག་གིས་གང་བརྟགས་པ་ཡོན་ཏན་གསུམ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ནི་འཇིག་རྟེན་

གྱི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིར། ཁེག་ནེ་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་དམིགས་པ་ཡིས། །རབ་རིབ་མེད་ཤེས་ལ་གནོད་མེན་ཇི་ལྟར། །དེ་བཞིན་དུ་མེད་ཡེ་ཤེས་སྣང་བའི་བློས། །དྲི་མེད་བློ་ལ་གནོད་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་དགག་པ་བཤད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་པའི་ཁྱད་བ་ཙི་ན་གནས་ནས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱི་གཟིགས་པ་ཁས་བླངས་ནས་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཚེ་སྐྱེ་བ་དགག་པ་འདི་ཁྱད་པར་དུ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། །ཇི་ལྟར་རབ་རིབ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སྐྲ་ལ་སོགས་པའི་ངོ་བོ་ལ་དམིགས་པས་རབ་རིབ་མེད་པའི་ཤེས་པ་ལ་མི་གནོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཟག་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་དང་བྲལ་བ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱི་ཤེས་པས་ཀྱང་གཟིགས་པ་ཟག་པ་མེད་པ་ལ་གནོད་པ་མ་ཡིན་པས་རྣམ་པ་དེ་ལྟའི་ཡུལ་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཐ་ཙམ་པ་དག་གིས་བཞད་གད་དུ་བྱ་བ་འོས་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིས་ནི་བདེན་པ་གཉིས་ཡིན་པ་དང་། །ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་དམ་པའི་དབྱེ་བས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་གཉིས་སུ་བརྗོད་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་བསྟན་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「無知睡擾諸外道，如彼所計自性等，及計幻事陽燄等，此於世間亦非有。」

此諸外道自命為悟入真實者，彼於牧童婦女共知之諸法生滅等，尚不能無倒正解，而欲超出世間，如攀樹者，已放前枝，未握後枝，墮墜惡見深澗之中。永離二諦，必不得果。故彼所計三德等性，於世間世俗亦皆非有。故此又曰：

「如有翳眼所緣事，不能害於無翳識，如是諸離淨智識，非能害於無

垢慧。」

前破他生，非唯住世間見而破，亦許是聖者所見也。若破生時，約聖見為簡別，彼境無有世間違害。如眩翳人見有毛輪等性，於無翳識不以為害，如是乏無漏智之異生識，於無漏見亦無違害。故彼敵者實為智者之所竊笑。

如是由勝義世俗二諦差別，已說諸法有二體性。今當別說世間世俗諦，頌曰：

གཏི་མུག་རང་བཞིན་སྤྲིན་ཕྱིར་ཀུན་རྫོབ་སྟེ། །དེས་གང་བཅོས་མ་བདེན་པར་སྣང་དེ་ནི། །ཀུན་རྫོབ་བདེན་ཞེས་ཟུབ་པ་དེས་གསུངས་ཏེ། །བཅོས་མར་གྱུར་པའི་དངོས་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཏུའོ། །དེ་ལ་འདིས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ལྷན་གནས་པའི་དངོས་པོ་ལྟ་བ་ལ་རྨོངས་པར་བྱེད་པས་ན་གཏི་མུག་སྟེ། །མ་རིག་པ་དངོས་པོའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་སྤྲོ་འདོགས་པར་བྱེད་པ་རང་བཞིན་མཐོང་བ་ལ་སྤྲིན་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ནོ། །ཀུན་རྫོབ་དེས་གང་ཞིག་བདེན་པར་སྣང་ཞིང་རང་བཞིན་མེད་བཞིན་དུ་རང་བཞིན་དུ་སོ་སོར་སྣང་བ་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པའི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་བདེན་པས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་སྟེ། །དེ་ནི་བཅོས་མ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བོ། །བརྟེན་ནས་འབྱུང་བ་གཟུགས་བརྙན་དང་བྲག་ཅ་ལོགས་པ་ཆུང་ཟད་ཅིག་ན་བརྫུན་ཡང་མ་རིག་པ་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ལ་སྣང་ལ། །སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་གཟུགས་དང་སེམས་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་ཆུང་ཟད་གཅིག་ནི་བདེན་པར་སྣང་སྟེ། །རང་བཞིན་ནི་མ་རིག་པ་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་སྣང་ངོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་དང་གང་ཞིག་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡང་བརྫུན་པ་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟ་ན་རེ་ཞིག་

སྲིད་བའི་ཡན་ལག་གི་ཡོངས་སུ་བསྡུས་པ་ཉོན་མོངས་པ་ཅན་གྱི་མ་རིག་པའི་དབང་གིས་
ཀུན་ཇོང་ཀྱི་བདེན་པ་རྣམ་པར་གཞག་གོ །ཀེ་ལ་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་དང་
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཉོན་མོངས་པ་ཅན་གྱི་གཟེགས་པ་སྣང་བ། །འདུ་བྱེད་གཟུགས་
བརྙན་ལ་སོགས་པའི་ཡོད་པ་ཉིད་དང་འདྲ་བར་གཟེགས་པ་རྣམས་ལ་ནི་བཅོས་མའི་རང་
བཞིན་གྱི་བདེན་པ་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །བདེན་པར་མངོན་པར་རྟོམ་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །བྱིས་
པ་རྣམས་ལ་ནི་སྣུ་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། །ཀེ་ལས་གཞན་པ་རྣམས་ལ་ནི་སྣུ་མ་ལ་སོགས་པ་
ཤར་ཏེན་ཅིང་འཁེལ་བར་འཛུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་ཀུན་ཇོང་ཙམ་དུ་འགྱུར་རོ། །ཀེ་ཡང་ཤེས་
བྱའི་སྒྲིབ་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་མ་རིག་པ་ཙམ་གུན་ཏུ་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་སྣང་བ་དང་བཅས་
པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན་གྱི་འཕགས་པ་རྣམས་ལ་སྣང་གི་སྣང་བ་མེད་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་མངའ་བ་
རྣམས་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཤངས་རྒྱས་རྣམས་ལ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་
མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་ཕྱིར། །སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བའི་རྒྱུ་བ་
གཏན་ལོག་པར་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །ཀེ་ཤར་ན་རེ་ཞིག་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེས་ཀུན་ཇོང་
ཀྱི་བདེན་པ་དང་ཀུན་ཇོང་ཙམ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །ཀེ་ལ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱི་དོན་
དམ་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་འཕགས་པ་སྣང་བ་དང་བཅས་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་
ཀུན་ཇོང་ཙམ་ཡིན་ལ། །དེའི་རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་རྣམས་ཀྱི་དོན་
དམ་པའོ། །ཤངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་དོན་དམ་པ་ནི་རང་བཞིན་ཡིན་ཞིང་། །ཀེ་ཡང་སྣུ་བ་
མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ཡིན་ལ། །ཀེ་ནི་དེ་རྣམས་ཀྱི་སོ་སོ་རང་གིས་རིག་
པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །ཀུན་ཇོང་ཀྱི་བདེན་པ་ནི་སྣུ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དོན་དམ་པའི་
བདེན་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཤར་ཀུན་ཇོང་ཀྱི་བདེན་པ་བསྟན་ནས། །དོན་དམ་པའི་
བདེན་པ་བསྟན་པར་འདོད་པས་ནི་བཙོང་དུ་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་། །ཤེས་པའི་ཕྱིར་ཡུལ་

མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དངོས་སུ་བསྟན་པར་མི་ནུས་པས། །ཉན་པར་འདོད་པ་རྣམས་ལ་རང་གིས་རྟོང་བ་ཉིད་དུ་དེའི་རང་བཞིན་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དུས་བཅད་པ། །རབ་རིབ་མཐུ་ཡིས་སྐྲ་ཤད་ལ་སོགས་པའི། །ངོ་བོ་ལོག་པ་གང་ཞིག་རྣམ་བརྟགས་པ། །དེ་ཉིད་བདག་ཉིད་གང་དུ་མིག་དག་པས། །མཐོང་དེ་དེ་ཉིད་དེ་བཞིན་འདིར་ཤེས་གྱིས། །

「癡障性故名世俗，假法由彼現為諦，能仁說名世俗諦，所有假法唯世俗。」

由具無明愚癡，令諸眾生不見諸法實性，於諸法無自性增益為有。以障蔽見實性為體，名為世俗。由此世俗，令諸法現為實有，無自性者現有自性。以於世間顛倒世俗之前為諦實故，名世間世俗諦。此即緣起假法也。如影像、谷響等少分緣起法，雖具無明者亦見其虛妄，如青等色法及心受等少法，則現為實有。諸法實性，則具無明者畢竟不見。故此實性與世俗中見為虛妄者，非世俗諦。此色、心等，由有支所攝染污無明增上之力，安立世俗諦；若已斷染污無明、已見諸行如影像等聲聞、獨覺、菩薩之前，唯是假法，全無諦實，以無實執故。故此唯誑愚夫，於餘聖者，則如幻事是緣起性，見唯世俗。此於無相行聖者不現，於有相行聖者乃現，以彼猶有所知障相無明現行故。諸佛世尊心心所法畢竟不行於一切法，現等覺故。以是世尊說世俗諦及唯世俗。其中異生所見勝義，即有相行聖者所見唯世俗法，其自性空即聖者之勝義。諸佛之勝義乃真自性，由此無欺誑故，是勝義諦，此唯諸佛各別內證。世俗諦法有欺誑故，非勝義諦。

如是已說世俗諦，今當說勝義諦。然勝義諦非言說境故，非分別境故，不能直接顯示。當以聞者自能領解之譬喻明彼體性。頌曰：

རབ་རིབ་ཀྱི་མཐུས་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་རང་གི་ལག་ན་ཐོགས་པའི་བས་ཟུ་ལ་སོགས་སྣོད་ཀྱི་ནང་ན་སྐྱ་ཤད་ལ་སོགས་པའི་ཚོགས་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བཞིན་པར་མཐོང་བ་དེས་བསལ་བར་འདོད་ནས་སྣོད་དེ་ལ་ཡང་དང་ཡང་དུ་བསྐྱེ་བཟློག་བྱེད་པའི་ཚེགས་ཐོབ་པར་རིག་སྟེ། །འདི་ཅི་བྱེད་པ་ཞིག་སྟམ་ནས་རབ་རིབ་མེད་པས་དེའི་གན་དུ་ཕྱིན་ནས་སྐྱ་ཤད་ཀྱི་ཡུལ་དེར་མིག་གཏད་ཀྱང་སྐྱ་ཤད་ཀྱི་རྣམ་པ་དེ་དག་མ་དམིགས་ཤིང་། །སྐྱ་ཤད་དེའི་རྟེན་ཅན་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དང་སྐྱ་ཤད་དང་སྐྱ་ཤད་མ་ཡིན་པ་དང་མཐོན་ཀ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་པར་དག་ཏུ་རྟོག་པར་བྱེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །ཡང་གང་གི་ཚེ་རབ་རིབ་ཅན་རབ་རིབ་མེད་པ་ལ་སྐྱ་ཤད་མཐོང་ངོ་ཞེས་རང་གིས་བསམ་པ་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དེའི་ཚེ་དེའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བར་འདོད་པས་རབ་རིབ་ཅན་གྱི་དམིགས་པའི་ངོར་བྱས་ནས་འདི་ན་སྐྱ་ཤད་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་དགག་པ་ལྟར་བྱེད་པའི་ཚེག་ཐོབ་སྟེ་མོད་ཀྱི། །སྟེ་བ་དོ་འདི་ལ་དེ་ལ་སྐྱར་པ་འདེབས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །སྐྱ་ཤད་དག་གི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ནི་གང་ཞིག་རབ་རིབ་མེད་པས་མཐོང་བ་དེ་ཡིན་ཀྱི་ཅིག་ཤོས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་ཀྱིས་གནོད་པ་བྱས་པས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མ་མཐོང་བ་དག་གིས་ཕྱང་ལོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་ལ་སོགས་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་དམིགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་དག་གི་ངོ་བོ་ཀུན་རྫོབ་པའོ། །གལ་ཏེ་ཕྱང་ལོ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ཉིད་མ་རིག་པའི་བག་ཆགས་དང་བཅས་བ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི་རབ་རིབ་ཅན་མ་ཡིན་པས་སྐྱ་ཤད་མཐོང་བའི་ཚུལ་དུ་རང་བཞིན་གང་གིས་གཟིགས་པ་དེ་ནི་དེ་དག་གི་ངོ་ན་དམ་པའི་བདེན་པའོ། །

「如眩翳力所遍計，見毛髮等顛倒性，淨眼所見彼體性，乃是實體此亦爾。」

如眩翳人由眩翳力，見自手所持器皿中有毛髮等相。為除彼故，遂將彼器數數傾覆。此時諸無翳人行至其前，用目審視彼毛髮處，毛髮等相都無可得，更不分別彼毛髮為有事無事、是髮非髮、及青色等差別。若有翳人述自心意，告無翳者曰：見有毛髮。爾時，若為除彼分別，告有翳人曰：此中無髮。然此說者無損減過，毛髮之真實義是無翳人所見，實非有也。如是患無明翳者，不見真實義，而見蘊界處等自性，此是諸法世俗性，即是蘊等。諸佛世尊永離無明習氣者所見自性，如無翳人不見毛髮，此即諸法真勝義諦。

གལ་ཏེ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ངང་བཞིན་ནི་མཐོང་བ་མེད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནམ་དེའི་ཕྱིར་རྫུན་དེ་དག་གིས་གཟུགས་ཤེ་ན། །བདེན་མོད་ཀྱི་འོན་ཀྱང་དེ་མ་གཟུགས་པའི་ཚུལ་གྱིས་དེ་དག་གིས་གཟུགས་སོ་ཞེས་བརྗོད། །ངེ་སྐད་དུ་འཕགས་པ་བདེན་པ་གཉིས་ལ་འཇུག་པ་ལས། །སྐྱེའི་བུ་གལ་ཏེ་དོན་དམ་པར་ན་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ལྟས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ཡུལ་གྱི་རང་བཞིན་དུ་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་གྲངས་སུ་མི་འགྲོ་སྟེ་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །འོན་ཀྱང་སྐྱེའི་བུ་དོན་དམ་པར་ན་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ནི་ཐ་སྙད་ཐམས་ཅད་ལས་འདས་པ། །བྱེ་བྲག་མེད་པ། །མ་སྐྱེས་པ། །མ་འགགས་པ། །སྨྲ་བར་བྱ་བ་དང་། །སྨྲ་བ་དང་། །ཤེས་པར་བྱ་བ་དང་། །ཤེས་པ་དང་བྲལ་བའོ། །སྐྱེའི་བུ་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཆོག་དང་ལྡན་པ་ཐམས་ཅད་མཉེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཡུལ་གྱི་བར་ལས་འདས་པ་ཡིན་ཏེ། །ངེ་ལྟར་དོན་དམ་

པའི་བདེན་པའོ་ཞེས་བརྗོད་པ་ལྟར་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཚོས་ཐམས་ཅད་ནི་བརྗུན་ཏེ་སྨུ་བའི་ཚོས་སོ། །ལྟའི་བྱ་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ནི་བསྟན་པར་མི་ནུས་སོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གིས་སྟོན་པ་དང་ཅི་སྟོན་པ་དང་། །གང་ལ་སྟོན་པའི་ཚོས་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་དོན་དམ་པར་རབ་ཏུ་མ་སྐྱེས་པའོ། །རབ་ཏུ་མ་སྐྱེས་པའི་ཚོས་རྣམས་ཀྱིས་ནི་རབ་ཏུ་མ་སྐྱེས་པའི་ཚོས་རྣམས་བཤད་པར་མི་ནུས་སོ་ཞེས་བྱ་བའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་ན་ཉིད་ལ་དེའི་ཡུལ་ཅན་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དང་། །རང་གི་དངོས་པོ་དང་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་དང་། །བདེན་པ་དང་བདེན་པ་མ་ཡིན་པ་དང་། །རྟག་པ་དང་ཆད་པ་དང་། །རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་དང་། །བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་དང་། །གཙང་བ་དང་མི་གཙང་བ་དང་། །བདག་དང་བདག་མེད་པ་དང་། །སྟོང་པ་དང་མི་སྟོང་པ་དང་། །མཚན་ཉིད་དང་མཚན་གཞི་དང་། །གཅིག་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དང་། །སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་པར་དག་སྣིད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་མ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བསམ་པ་ལ་འཕགས་པ་རྣམས་ཁོ་ན་ཚད་མ་ཡིན་ཏེ་འཕགས་པ་མ་ཡིན་དག་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་འཇིག་རྟེན་གྱི་གནོད་པ་བརྗོད་པར་འདོད་པར་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོག་པ་ཉིད་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་མཐོང་བ་ཡང་ཚད་མ་ཉིད་དུ་ཁས་ལེན་ན། དེ་ལྟ་ཡིན་དང་། །

設作是念：如是行相之自性豈非無可見，諸佛如何見彼性耶？曰：實爾！然即無可見名之曰見。《入二諦經》云：「天子！若勝義中，真勝義諦是身語意所行境性者，則彼不入勝義諦數，成世俗諦性。天子！於勝義中，真勝義諦，超出一切言說，無有差別，不生不滅，離於能說所說、能知所知。天子！真勝義諦，超過具一切勝相一切智境，非

如所言真勝諦，一切諸法皆是虛妄欺誑之法。天子！真勝義諦不能顯示。何以故？以一切能說所說，為誰說等法，於勝義中皆是無生。諸無生法不能宣說無生之法。」是故緣真實義之智，全無有性無性、自性他性、實非實、常斷、常無常、苦樂、淨不淨，我無我、空不空、能相所相、一性異性、生滅等差別，以彼自性不可得故。

如是思擇真實義時，唯諸聖者方是正量，異生則非。若舉世間妨難者，觀真實義時亦許世間知見是正量者，頌曰：

གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་ཚད་མ་ཡིན་ན་ནི། །འཇིག་རྟེན་དེ་ཉིད་མཐོང་བས་འཕགས་གཞན་གྱིས། །ཅི་དགོས་འཕགས་པའི་ལམ་གྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ། །ཟླུན་པོ་ཚད་མར་རིགས་པའང་མ་ཡིན་ནོ། །འཇིག་རྟེན་ཚད་མ་ཉིད་དུ་ཁས་ལྡངས་པ་ཡིན་པ་དང་། །དེ་ཉིད་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མཐོང་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མ་རིག་པ་སྤངས་པ་ཡིན་པར་ཁས་ལྡང་བར་བྱ་དགོས་ན། །གང་གི་ཕྱིར་ལྟུན་པོ་ནི་ཚད་མར་རིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །གང་ལ་གང་གི་ཡུལ་ཅན་གྱི་མི་ཤེས་པ་ཡོད་པ་དེ་ནི་དེ་ལ་ཚད་མ་ཉིད་མ་ཡིན་པར་མཐོང་སྟེ། །དཔེར་ན་ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ལ་སོགས་པ་བརྟག་པ་ལ་དེ་མི་ཤེས་པ་རྣམས་ལྟ་བུའོ། །མིག་ལ་སོགས་པ་དག་ཁོ་ནས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ངེས་པའི་ཕྱིར། །འཕགས་པའི་ལམ་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །ཚུལ་ཁྲིམས་དང་། །ཐོས་པ་དང་། །བསམ་པ་དང་། །བསྒོམ་པ་ལ་སོགས་པའི་བསྒོམ་པ་འབྲས་བུ་དང་བཅས་པ་མ་ཡིན་པར་ཡང་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་དེ་ནི་དེ་ལྟར་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར། །རྣམ་ཀུན་འཇིག་རྟེན་ཚད་མེན་དེ་ཡི་ཕྱིར། །དེ་ཉིད་སྐབས་སུ་འཇིག་རྟེན་གནོད་པ་མེད། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་འདི་ལས་ན་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ་འཇིག་རྟེན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཚད་མ་མ་ཡིན་ཞིང་། །དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་པ་

ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །འོ་ན་ཅི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། །བཤད་པ། །

「若許世間是正量，世見真實聖何為，所修聖道復何用，愚人為量亦非理。」

既許世間是正量，此量現見真實義，故應許已斷無明。故許愚人為正量，不應道理。若人有緣何法之無知，此人於彼法即非正量，如不識寶者觀寶珠等。若眼識等已現見真實義，則為求證聖道故，勤修淨戒、聞思修等，應空無果。此亦不爾。頌曰：**「世間一切非正量，故真實時無世難。」**由前道理，於觀真實義時，世間一切非是正量，故無世間妨難。

若爾，何境有世間妨難？頌曰：

འཇིག་རྟེན་དོན་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱིས། །གལ་ཏེ་མེལ་ན་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་འགྱུར། །དེས་ན་ཁ་ཅིག་གིས་ངའི་རྫས་ཐོབ་གས་ཙོའ་ཞེས་སྨྲས་པ་དང་། །ཅིག་ཤོས་ཀྱིས་དེ་ལ་བཏལ་ཞིང་བརྟགས་པ། །རྫས་དེ་ཅི་ཞིག་ཡིན། །དེས་བྱམ་པའོ་ཞེས་སྨྲས་པ་ལ། །བྱམ་པ་ནི་རྫས་མ་ཡིན་ཏེ། །གཞལ་བྱ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྫི་ལམ་གྱི་བྱམ་པ་བཞིན་ནོ་ཞེས་དེ་དེས་སྐུན་འབྱིན་པར་བྱེད་པ་དེ་ཕྱ་བྱ་ལ་སོགས་པའི་ཡུལ་ལ་འཇིག་རྟེན་པའི་དོན་འཇིག་རྟེན་པའི་གྲགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སེལ་བར་བྱེད་པ་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་པར་འགྱུར་གྱིས། །གང་གི་ཚེ་འཕགས་པའི་གཟིགས་པ་ལ་གནས་ཏེ། །སྐྱེ་བོ་མཐས་པ་ཚད་མར་བྱེད་པ་དེའི་ཚེ་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་གནོད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །མཐས་པས་ཕྱོགས་འདིས་གཞན་ཡང་དཔྱད་པར་བྱའོ། །དེ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་གྱི་གྲགས་པས་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཁས་ལྡངས་ནས་ཀྱང་འཇིག་རྟེན་གྱི་གནོད་པ་ཡོངས་སུ་སྤངས་ཏེ། །དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ལ་ཡང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་

ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱ་བ་ལ་གནས་ནས་ཀྱང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་དགག་པར་འདོད་པ་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་གནོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「若以世許除世義，即說彼為世妨難。」如有人云：我物被劫。餘人問曰：為是何物？告曰是瓶。他若破曰：瓶非是物，是所量故，如夢中瓶。以世間共許事破除世間義，如是等境即有世間妨難。若時安住聖人知見，以善丈夫而為定量，則無世間妨難。智者當以此理觀諸餘事。如是已依世間許有他生釋世間妨難，今當更說世間亦無他生，故住彼見破他生亦無世間妨難。頌曰：

གང་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ས་བོན་ཙམ་བཏབ་ནས། །བདག་གིས་བྱ་འདི་བསྒྲུབ་ཅས་སྨྲ་བྱེད་ཅིང་། །ཤིང་ཡང་བསྡུགས་སོ་སྙམ་དུ་རྟོག་དེས་ན། །གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་འཇིག་རྟེན་ལས་ཀྱང་མེད། །ཁོའི་དབང་པོས་མངོན་པར་གསལ་བར་བྱས་པ་འགའ་ཞེག་ཉེ་བར་སྟོན་པ་ན་བྱ་འདི་བདག་གིས་བསྒྲུབ་ངོ་ཞེས་སྨྲ་བར་བྱེད་དོ། །འདི་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཞེག་རང་གི་ལུས་ལས་བཏོན་ནས་དེའི་མའི་ཁོང་དུ་འཇུག་པ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །དེའི་ས་བོན་དུ་གྱུར་པ་མི་གཙང་བ་ཙམ་ཞིག་གོ །།གང་གི་ཕྱིར་འདི་དེའི་རྒྱུ་བློག་ནས་རང་གི་བུ་བཏོན་པར་བྱེད་པ་དེའི་ཕྱིར་ས་བོན་དང་བུ་གཉིས་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་འཇིག་རྟེན་དུ་གསལ་བར་ངེས་པ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་གང་ཟག་གཞན་ལྟར་དེ་ཡང་ཉེ་བར་སྟོན་པར་བྱེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་ས་བོན་དང་ལྡོན་ཤིང་བསྡུགས་པ་ཉིད་ཟས་བཞིན་དུ་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་ལ་བརྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་ལ་བརྟེན་ཅིང་འབྲུང་བ་རྣག་པ་དང་ཆང་པ་མེད་པར་གྱུར་པའི་སྒོ་ནས་ཡོན་ཏན་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །གང་ཕྱིར་མྱུ་གུ་ས་བོན་ལས་གཞན་མིན། །དེ་ཕྱིར་མྱུག་ཚོ་ས་བོན་ཞེག་པ་

མེད། །གང་ཕྱིར་གཅིག་ཉིད་ཡོད་མེན་དེ་ཕྱིར་ཡང་། །སྐྱག་ཚ་ས་བོན་ཡོད་ཅས་བརྗོད་མི་
བྱ། །གལ་ཏེ་སྐྱ་གུ་ས་བོན་ལས་གཞན་ཉིད་ཡིན་ན་ནི། །ཐེ་ཚོམ་མེད་པར་སྐྱ་གུ་ཡོད་བཞིན་
དུ་ཡང་ས་བོན་རྒྱུན་ཆད་པར་འགྱུར་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་བ་མེན་ཡོད་པས་བ་ལང་ཤི་བར་
གྱུར་ཀྱང་རྒྱུན་མ་ཆད་པ་ནི་མ་ཡིན་ལ། །ཁོ་ནའི་སྐྱེ་བོ་ཡོད་པས་འཕགས་པ་རྣམས་སྐྱ་ངན་
ལས་འདས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་སྐྱ་གུའི་རང་གི་བདག་ཉིད་
ཤར་ས་བོན་ཆད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ཤར་ན་ཆད་པ་སྣང་ས་པ་ཡིན་ནོ། །གཅིག་ཉིད་མེད་
པས་ས་བོན་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་སྐྱ་གུ་མ་ཡིན་པས་ས་བོན་མི་འཇིག་པ་བཀག་པའི་ཕྱིར་
རྟག་པ་ཡང་བཀག་པར་འགྱུར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །ས་བོན་ཡོད་ན་སྐྱ་གུ་ཇི་བཞིན་ཏེ། །ས་
བོན་གང་ཡིན་སྐྱ་གུ་དེ་ཉིད་མིན། །དེ་ལས་གཞན་མིན་དེ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ཤར་རྟག་
མིན་ཆད་མིན་ཚོས་ཉིད་དོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ཤུ་ཊྲའོ། །ས་བོན་ཡོད་ན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ས་
བོན་ཡོད་པར་གྱུར་པ་ན་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །ས་བོན་གྱི་རྒྱུ་ཅན་སྐྱ་གུ་ཡང་འབྱུང་བ་ནི་
ས་བོན་ལས་གཞན་ཉིད་དུ་མི་རྟང་ངོ་ཞེ་ན། །གསུངས་པ། །ས་བོན་གང་ཡིན་སྐྱ་གུ་དེ་ཉིད་
མིན། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་ས་བོན་དེ་ཉིད་དུ་སྐྱ་གུ་དེར་མི་འགྱུར་ཞེ་ན། །དེའི་ཕྱིར། །དེ་ལས་
གཞན་མིན་དེ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ཉིད་དང་གཞན་
ཉིད་གཉི་གའི་ཚོགས་མི་སྲིད་པ་དེའི་ཕྱིར། །དེ་ལས་གཞན་དང་གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་མི་
རིགས་སོ། །དེ་ཤར་ཚོགས་གཉིས་ཆར་ཡང་བཀག་པ་ན་རྟག་པ་དང་ཆད་པ་མེད་པའི་ཚོས་
ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་གསལ་བར་བྱས་པར་འགྱུར་རོ། །འདིར་དོན་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ནི་ས་བོན་
དང་སྐྱ་གའི་ཉིས་ལ་རང་བཞིན་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་གྱུར་ན་ནི། །དེ་གའི་ཉིས་གཅིག་པའམ་
གཞན་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་གང་གི་ཚེ་དེ་དག་ལ་རང་བཞིན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་
པ་དེའི་ཚེ་རྟེ་ལམ་དུ་དམིགས་པའི་ས་བོན་དང་སྐྱ་གུ་དག་ཤར་གཅིག་པ་ཉིད་དམ་གཞན་

ཉིད་དུ་གཅལ་འགྱུར་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའོ། །དོན་འདི་ཉིད། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་མ་རིག་རྒྱུན་ཅན་ཏེ། །འདུ་བྱེད་དེ་དག་དེ་ཉིད་དུ་ཡོད་མིན། །འདུ་བྱེད་མ་རིག་པ་གཉིས་སྟོང་པ་སྟེ། །རང་བཞིན་གྱིས་ནི་གཡོབ་དང་བཟལ་བའོ། །ཞེས་བྱ་བས་བཤད་པ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །གང་ལ་བརྟེན་ཏེ་གང་འབྱུང་བ། །དེ་ནི་རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་མིན། །དེ་ལས་གཞན་པའང་མ་ཡིན་པ། །དེ་ཕྱིར་རྟག་མིན་ཚད་པའང་མིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །རྗེ་ཕྱར་རང་བཞིན་གྱིས་འགའ་ཡང་སྐྱེ་བ་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་གདོན་མི་ཟ་བར་ཁས་ལྷང་བར་བྱ་དགོས་སོ། །དེ་ཕྱར་མ་ཡིན་ཏེ། །

「世間僅殖少種子，便謂此兒是我生，亦覺此樹是我栽，故世亦無從他生。」

如指一有男相者云：此兒是我生。非將如是相者從自身出納入母腹，唯是殖彼不淨種子，由此僅殖彼因，便云自生兒。故世間亦不許種子與兒為他，若是他者，應如他補特伽羅，不可說為吾子矣。種子與樹如是應知。由此所說道理，顯示緣起無常斷過。頌曰：**「由芽非離種為他，故於芽時種無壞，由其非有一性故，芽時不可云有種。」**

若芽是離種他者，則有芽時，種亦可間斷。如有青牛，黃牛死非不間斷，及有異生，聖人非不涅槃也。以無他性故，如芽體性，種亦不斷，故離斷失。由無一性故，非種子即芽，破種子不滅，故離常失。如經云：「有種芽亦爾，非種即成芽，非異亦非一，法性非斷常。」言「有種」者，謂若有種子。問：亦應有芽生，且非離種別生？曰：非種即成芽。何故非種子即芽耶？曰：非異亦非一，由一性、異性俱非有故。

若異、非異皆不應理，由其雙破二邊，即明法性非常非斷也。當知此中真實義，謂若種子與芽少有自性，則彼二法或是一性或是異性。若時彼等如夢中所見之種芽全無自性，況云一性、異性。前經更說此義云：「諸行無明緣，行非真實有，行無明俱空，自性離動搖。」《中論》亦云：「若法從緣生，非即彼緣性，亦非異緣性，故非斷非常。」

所云全無少法自性，由因緣生，決定應許此義。若不爾者，頌曰：

གལ་ཏེ་རང་གི་མཚན་ཉིད་བརྟེན་འགྱུར་ན། །དེ་ལ་སྐྱེ་བས་དངོས་པོ་འཇིག་པའི་
ཕྱིར། །སྟོང་ཉིད་དངོས་པོ་འཇིག་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་ན། །དེ་ནི་རེགས་མེན་དེ་ཕྱིར་དངོས་
ཡོད་མིན། །གལ་ཏེ་གཟུགས་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱང་རང་གི་མཚན་
ཉིད་དེ་རང་གི་ངོ་བོ་དང་རང་བཞིན་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་གིས་བསྒྲུབ་ན་ནི། །དེ་གང་གི་ཚེ་
ན་རྣལ་འབྱོར་པ་འདིས་དངོས་པོ་རྣམས་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པར་མཐོང་ཞིང་ཆོས་
ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་མེད་པར་རྟོགས་པ་དེའི་ཚེ་ངེས་པར་ཇི་ལྟར་སྣང་བའི་རང་བཞིན་
ལ་སྐྱེ་བ་བཏབ་པས་སྟོང་པ་ཉིད་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་ཐོ་བ་ལ་
སོགས་པ་དག་བུམ་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་འཇིག་པའི་རྒྱུ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །སྟོང་པ་
ཉིད་ཀྱང་དངོས་པོའི་རང་བཞིན་ལ་སྐྱེ་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་དེ་ནི་རྟག་པར་ཡང་མ་
ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་གི་མཚན་ཉིད་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚེ་སྐྱེ་བར་
ཁས་ལྡན་བར་མི་བྱའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །འཕགས་པ་དཀོན་མཆོག་བརྩེགས་པའི་མདོ་
ལས། །འོད་སྲུངས་གཞན་ཡང་དབུ་མའི་ལམ་ཆོས་རྣམས་ལ་ཡང་དག་པར་སོ་སོར་རྟོག་པ་
ནི། །གང་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཆོས་རྣམས་སྟོང་པར་མི་བྱེད་དེ། །ཆོས་རྣམས་ཉིད་སྟོང་པ་
དང་། །གང་མཚན་མ་མེད་པས་ཆོས་རྣམས་མཚན་མ་མེད་པར་མི་བྱེད་དེ། །ཆོས་རྣམས་

ཉིད་མཚན་མ་མེད་པ་དང་། །གང་སྨོན་པ་མེད་པས་ཆོས་རྣམས་སྨོན་པ་མེད་པར་མི་བྱེད་དེ། །ཆོས་རྣམས་ཉིད་སྨོན་པ་མེད་པ་དང་། །གང་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་མེད་པས་ཆོས་རྣམས་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པར་མི་བྱེད་དེ། །ཆོས་རྣམས་ཉིད་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པ་དང་། །གང་མ་སྐྱེས་པས་ཆོས་རྣམས་སྐྱེས་པ་ཉིད་དུ་མི་བྱེད་དེ། །ཆོས་རྣམས་ཉིད་མ་སྐྱེས་པ་དང་། །གང་མ་ཟྱང་བས་ཆོས་རྣམས་མ་ཟྱང་བར་མི་བྱེད་དེ། །ཆོས་རྣམས་ཉིད་མ་ཟྱང་བ་དང་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །གང་ཞིག་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ཁས་བླངས་ནས་དེ་ལ་བརྟེན་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་མི་རྟག་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་ལྟར་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་ཀྱང་བརྗོད་པར་བྱ་མ་ཡིན་པར་སེམས་པ་དེའི་ལྟར་ན། །སྟོང་པ་ཉིད་ཁོ་ནས་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ཡིན་གྱི། །རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱིས་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་རོ། །བཞི་བརྒྱ་པ་ལས། །སྟོང་མིན་སྟོང་ཉན་མཐོང་མིན་ཏེ། །སྐུང་འདས་བདག་གིར་གྱུར་ཅེག་ཅེས། །ལོག་ལྟས་སྐུ་ངན་མི་འདའ་བར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས། །ཞེས་བརྟད་ལ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །སྟོང་ཉིད་ལྟ་བ་ཐམས་ཅད་ནི། །རིས་པར་འབྱེན་པར་རྒྱལ་བས་གསུངས། །གང་དག་སྟོང་པ་ཉིད་ལྟ་བ། །དེ་དག་སྨྲའ་ཏུ་མེད་པར་གསུངས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །དོན་དམ་པར་སྐྱེ་བ་མེད་པས་བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་དགག་ལ་རག་མོད། །གཟུགས་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་གང་དག་མངོན་སུམ་དང་རྗེས་སུ་དཔག་པ་དག་གིས་དམིགས་པ་དེ་དག་གི་རང་བཞིན་ནི་གདོན་མི་ཟ་བར་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་དེ་ལྟར་མི་འདོད་ན་ནི་བདེན་པ་གཉིས་ཅི་སྟེ་བརྗོད་དེ། །བདེན་པ་གཅིག་ཁོ་ནར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཕྱིར་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །འདི་ལ་བརྟད་པར་བྱ་སྟེ། །འདི་བདེན་མོད་ཀྱི་དོན་དམ་པར་ན་བདེན་པ་གཉིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དག་སྟོང་དག་

བདེན་པ་དམ་པ་འདི་ནི་གཅིག་སྟེ། །འདི་ཉུ་སྟེ། །མི་སླུ་བའི་ཚོས་ཅན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའོ། །འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ནི་རྫུན་པ་སླུ་བའི་ཚོས་ཅན་ནོ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ལ་འཇུག་པར་བྱ་བའི་ཐབས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །བདག་དང་གཞན་དག་ལས་སྐྱེ་བ་མ་དཔྱད་པར་འཇིག་རྟེན་པའི་ལུགས་ཀྱིས་ཁས་ལེན་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ཉུ་སྟེ། །

「若謂自相依緣生，謗彼即壞諸法故，空性應是壞法因，然此非理故無性。」

若謂色受等法各有自相、自性、自體，是由因緣生故，則修觀行者見諸法性空，了達一切法皆無自性時，應是毀謗生之自性而證空性。如錘是擊毀瓶等之因，如是空性亦應是毀謗諸法自性之因。然實不應理。故一切時不應許諸法有自相生也。如《寶積經》云：「復次迦葉！中道正觀諸法者，不以空性令諸法空，但法性自空；不以無相令諸法無相，但法性自無相；不以無願令諸法無願，但法性自無願；不以無作令諸法無作，但法性自無作；不以無生令諸法無生，但法性自無生；不以無起令諸法無起，但法性自無起。」如是廣說。有許依他起有自性，依他起之空性以無能取所取為相，如無常性等不可說為一性異性。若如彼意，則當說唯以空性令諸法空，非自性空。《四百論》云：「願我得涅槃，非不空觀空，以佛說邪見，不能得涅槃。」《中論》亦云：「大聖說空法，為離諸見故，若復見有空，諸佛所不化。」

問：以無勝義生故，雖破自他生，然色受等法，是現比二量所得，應

許彼等之自性是從他生。若不許爾，如何說有二諦，應唯一諦，故定有他生。答：此實如是，於勝義中非有二諦。經云：「諸苾芻，勝諦唯一，謂涅槃不欺誑法。一切諸行皆是虛妄欺誑之法。」

以世俗諦是悟入勝義諦之方便故，不應觀察自生他生，應如世間規律而許。頌曰：

གང་ཕྱིར་དངོས་པོའི་འདི་དག་རྣམ་དཔྱད་ན། །དེ་ཉིད་བདག་ཅན་དངོས་ལས་ཚུ་རོལ་དུ། །གནས་སྐེད་མ་ཡིན་དེ་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་གྱི། །ཐ་སྙད་བདེན་ལ་རྣམ་པར་དཔྱད་མི་བྱ། །འདི་ལྟར་གཟུགས་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་འདི་དག་ནི་ཅི་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་ཞིག་གམ། །ཅི་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཞིག་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་ན། །དོན་དམ་པར་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགགས་པའི་ཕྱིར་རང་བཞིན་ཅན་ལས་ཚུ་རོལ་ཏེ་གཞན་དུ་གྱུར་པའི་ཚ་སྐྱེ་བ་ལ་སོགས་པ་ཅན་ལ་གནས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་དང་གཞན་ལས་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་འཇུག་པ་མེད་པར་བྱས་ཏེ། །འཇིག་རྟེན་པས་ཡོངས་སུ་མཐོང་བ་འདི་ཡོད་ན་འདི་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཙམ་ཞིག་གཞན་ལ་རག་ལས་པའི་འཇུག་པའི་སྒོ་ནས་ཁས་བླང་བར་བྱ་སྟེ། །འཕགས་པ་ལྟས། །ངེ་ལྟར་ཀུ་ཏྲོས་ཀྱིས། །གཟུང་བར་མི་ནུས་དེ་བཞིན་དུ། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡིས་མ་རྟོགས་པར། །འཇིག་རྟེན་གཟུང་བར་ནུས་མ་ཡིན། །ཞེས་ངེ་སྐད་དུ་བཤད་པ་ལྟ་བུའོ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །ཐ་སྙད་ལ་ནི་མ་བརྟེན་པར། །དམ་པའི་དོན་ནི་རྟོགས་མི་འགྱུར། །དམ་པའི་དོན་ནི་མ་རྟོགས་པར། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ་མི་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །རྣམ་པར་དཔྱད་པ་བྱས་ན་ནི་འཇིག་རྟེན་པའི་ཐ་སྙད་ཉམས་པར་འགྱུར་ཏེ། །ངེ་སྐད་དུ་མདོ་ལས། །དེ་ལེར་ན་ཤིང་དང་རྒྱུད་ལ་བརྟེན་བྱས་ལ། །ལག་པ་རྩོལ་བ་བྱས་པ་གསུམ་

ཚོགས་ན། །སྒྲོག་བྱེད་པོ་ཤང་སྤྱིང་བྱ་ལ་སོགས་ལས། ཀེ་དག་ལས་སྐྱེས་སྣ་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར། ཀེ་ནས་མཁས་པ་ལ་ལས་བརྟག་བྱས་ཏེ། ཀེ་ནི་གང་ནས་འོངས་ལ་གང་སོང་ཞེས། ཐོག་དང་ཐོག་མཚམས་ཀུན་ཏུ་བརྟག་བྱས་ན། སྣ་ཡི་འོང་བའམ་འགྲོ་བ་སྐྱེད་མི་འགྱུར། ཀེ་ཤར་རྒྱུ་དག་དང་ནི་ཀུན་དག་ལས། །འདུ་བྱེད་གྱུར་བ་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བ་སྟེ། །ཡང་དག་མཐོང་བ་རྣལ་འབྱོར་པ་ཡིས་ནི། །འདུ་བྱེད་སྟོང་པ་གཡོ་བ་མེད་པར་མཐོང་། །ཤུང་པོ་དག་དང་སྐྱེ་མཆེད་ཁམས་རྣམས་ནི། །ནང་ཡང་སྟོང་ལ་ཕྱི་རོལ་སྟོང་པ་སྟེ། །སེམས་ཅན་བདག་གིས་སྟོང་ཞིང་གནས་མེད་ལ། །ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ནམ་མཁའི་ངོ་བོ་ཉིད། །ཅེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཅེ་སྟེ་ཡང་དེ་ལྟར་དངོས་པོ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་བདོག་པ་ཐམས་ཅད་ཀུན་ནས་གཅོད་པ་ན་ཟེད་ཤ་ཐོན་པ་ཐ་སྙད་ཀྱི་བདེན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་འདི་གང་ཞིག་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བའི་རྒྱུར་ཀྱུར་པ་རྟག་ཏུ་འགའ་ཞིག་རྒྱུ་བར་འགྱུར་བར་བྱ་དགོས་སོ་ཞེས་སྨོ་ན། །ཀེ་ལྟ་ན་ཡང་དེ་སྐད་དུ་སྨྲ་བ་ལ་ཚེག་ཙམ་ཞིག་སྟག་མ་ལུས་པར་འགྱུར་རོ། །ཅེའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །

「設若觀察此諸法，離真實性不可得，是故不應妄觀察，世間所有名言諦。」

謂若觀察此色受等法，為從自生？為從他生？離勝義不生不滅之性外，別無其餘生等可得。故當不觀自他生等，唯如世人所見，由此有故彼法生等，是令世入悟之門，故當受許。如聖天云：「如於蔑戾車，餘言不能化，如是世未知，不能教世間。」《中論》亦云：「若不依俗諦，不得第一義，不得第一義，則不得涅槃。」若妄觀察世間名言皆當失壞。如經云：「喻如依木弦，及合手動作，便從琵琶等，而發妙音聲。

若有聰智者，觀聲何來去，遍觀諸方隅，來去不可得。如是從因緣，出生一切行，正見修行者，見行空不動，蘊處及諸界，內空外亦空，有性空無住，法相虛空性。」如是廣說。

若見如是斷除一切實執之法，其貪著名言諦者，驚惶失措，謂諸法實體染淨之因，定當有生。雖如是說，唯存空言。何以故？頌曰：

དེ་ཉིད་སྐབས་སུ་རིགས་པ་གང་ཞེག་གིས། །བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་རིགས་མེན་པའི། །རིགས་དེས་ཐ་སྙད་དུ་ཡང་རིགས་མིན་པས། །ཁྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་གང་གིས་ཡིན་པར་འགྱུར། །ངེ་ཤར་དོན་དམ་པའི་སྐབས་སུ་ངེ་སྐད་བཤད་པའི་རིགས་པས་བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་མི་རུང་བ་དེ་བཞིན་དུ་ཐ་སྙད་དུ་ཡང་། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་སྐྱེ་བར་མི་རིགས་པས་ཁྱོད་ཀྱིས་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་གང་གིས་འགྱུབ་པར་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ནི་བདེན་པ་གཉིས་ཚར་དུ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་མི་འདོད་བཞིན་དུ་ཡང་གདོན་མི་ཟ་བར་ཁས་ླབང་བར་བྱའོ། །གང་དག་བདག་ལས་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་ནི་སྨོད་དཔོན་ཀུ་སྡུབ་ཀྱི་ཞལ་ལྟ་ནས་ཀྱི་བརྟགས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཁོ་ན་བཀག་པ་ཡིན་གྱི། །གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ་དེ་དག་གི་འདོད་པ་འདི་ཡང་གཏན་ཚིགས་ཆད་པར་མི་འགྱུབ་པས། །ངེ་ཤད་དུ་སྨྲ་བ་དེ་དག་ནི་བཏུལ་ཞིང་བརྟག་པར་བྱ་བ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །ངེ་ན་ནི་གཅེ་བདེན་པ་གཉིས་ཚར་དུ་ཡང་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་ཅི་ཡང་རུང་ཞེ་ན། །བཤད་པ། །

「於真性時以何理，觀自他生皆非理，彼觀名言亦非理，汝所計生由何成。」

如以觀勝義時所說正理，觀自生他生皆不應理，如是於名言中由自性生亦不應理。汝所計之諸法生，由何成立？故自相生於二諦中俱非是有。汝雖不欲，亦定當受許也。

有作是說：龍猛菩薩說不自生等，唯是破遍計執自性，非破依他起自性。彼等之意，無因不成，故彼說者，唯應詰難。若二諦中俱無自性生，云何世間見有有性耶？頌曰：

དངོས་པོ་སྟོང་པ་གཟུགས་བརྙན་ལ་སོགས་པ། །ཚོགས་ལ་སྟོས་ནམས་མ་ཐགས་པ་ཡང་མེན། །ཇི་ལྟར་དེར་ནི་གཟུགས་བརྙན་སོགས་སྟོང་ལས། །ཤེས་པ་དེ་ཡི་རྣམ་པར་སྐྱེ་འགྱུར་ལྟར། །དེ་བཞིན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྟོང་ན་ཡང་། །སྟོང་ཉིད་དག་ལས་རབ་ཏུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ཐ་དད་པ་མེད་པར་གནས་པ་ཡིན་ལ། །གཟུགས་བརྙན་རང་བཞིན་མེད་པའི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་ཡང་ཤེས་བཞིན་དུ་མཁས་པ་སུ་ཞིག་གཟུགས་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ལས་ཐ་དད་པ་མེད་པར་གནས་པ་རྣམས་ཡོད་པ་ཙམ་ཞིག་ཏུ་དམིགས་པས་རང་བཞིན་དང་བཅས་པར་ངེས་པར་བྱེད། །དེའི་ཕྱིར་ཡོད་པར་དམིགས་ཀྱང་རང་བཞིན་གྱིས་སྐྱེ་བ་མེད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ། །མེ་ལོང་ཤེན་ཏུ་ཡོངས་དག་ལ། །ཇི་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་པ་ཡི། །གཟུགས་བརྙན་སྣང་བ་དེ་བཞིན་དུ། །སྲོག་པ་ཚོས་རྣམས་ཤེས་པར་གྱིས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །

「如影像等法本空，觀待緣合非不有，於彼本空影像等，亦起見彼行相識。如是一切法雖空，從空性中亦得生。」

一切法謂不異因果而住，若知影像無自性之因果建立，誰有智者，由

見有色受等不異因果諸法，而定執為有自性耶？故雖見為有，亦無自性生。如經云：「如於明鏡中，現無性影像，大樹汝當知，諸法亦如是。」以是之故，頌曰：

བདེན་པ་གཉིས་སུའང་རང་བཞིན་མེད་པའི་ཕྱིར། །དེ་དག་རྟག་པ་མ་ཡིན་ཚད་པའང་མིན། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དངོས་པོ་རྣམས་གཟུགས་བརྙན་གྱི་རྣམ་པ་ལྟར་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །དོན་དམ་པ་དང་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་གཉིས་ཚར་དུ་ཡང་རང་བཞིན་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་རྟག་པ་དང་ཆད་པ་མེད་པ་ཉིད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ་བསྟན་བཅོས་ལས། །གང་ཞིག་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་པ། །དེ་ནི་མེད་པ་མིན་པས་རྟག །སྔོན་བྱུང་དག་ལྟར་མེད་ཅེས་པ། །དེས་ན་ཆད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །དངོས་པོ་ཡོད་པར་ཁས་ླངས་ན། །རྟག་དང་ཆད་པར་ལྟ་བར་ནི། །ཐལ་བར་འགྱུར་ཏེ་དངོས་དེ་ནི། །རྟག་དང་མི་རྟག་འགྱུར་ཕྱིར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་བཞིན་དུ། །ཇི་ལྟར་སྟོན་པས་སྨྲ་བ་ནི། །རྫུ་འཕྲུལ་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་སྨྲ་ཞིང་། །སྨྲ་པ་དེ་ཡང་སྨྲ་བ་ན། །སྨར་ཡང་གཞན་ནི་སྨྲ་པ་ལྟར། །དེ་བཞིན་བྱེད་པོ་དེ་ལས་གང་། །བྱས་པའང་སྨྲ་བའི་རྣམ་པ་བཞིན། །དཔེར་ན་སྨྲ་པས་སྨྲ་གཞན་ཞིག །།སྨྲ་པ་མངོད་པ་དེ་བཞིན་ནོ། །ཉོན་མོངས་ལས་དང་ལུས་རྣམས་དང་། །བྱེད་པ་པོ་དང་འབྲས་བུ་དག །།དེ་ཟའི་ཐོང་ཁྱེར་ལྟ་བུ་དང་། །སྨིག་རྒྱུ་མི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན། །ཞེས་སྨྲ་བའི་དཔེས་རང་བཞིན་མེད་པ་ལས་རང་བཞིན་མེད་པ་རྣམས་སྐྱེ་བར་བསྟན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བདེན་པ་གཉིས་ཀར་ཡང་རང་བཞིན་མེད་པས་རྟག་པ་དང་ཆད་པ་ལྟ་བ་རྣམ་རིང་དུ་སྤངས་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །ལས་རྣམས་འགྲོགས་ནས་ཡུན་རིང་དུ་ལོན་ཡང་ལས་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་བ་ནི་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་

རྒྱུན་དང་ཆུད་མེ་ཟ་བ་དང་ཐོབ་པ་ལ་སོགས་པར་ཡང་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་མེད་པར་ཡང་འཐད་པ་ཡིན་ནོ། །ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། །གང་ཕྱིར་རང་བཞིན་གྱིས་དེ་མེ་འགག་པ། །དེ་ཕྱིར་ཀུན་གཞི་མེད་ཀྱང་འདི་ནུས་ཕྱིར། །ལ་ལར་ལས་འགགས་ཡུན་རིང་ལོན་ལས་ཀྱང་། །འཕས་བྱ་ཡང་དག་འབྱུང་བར་རིག་གྱིས། །གང་གི་ལྟར་ན་ལས་འགགས་པ་དེ་ནི་འགགས་ཟིན་པའི་ལས་དེ་ལས་འཕས་བྱ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཞེས་བརྩད་པའི་ལན་དུ། །འགགས་ཟིན་པའི་ལས་ཀྱི་ནུས་པ་གཞག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའམ། །བྱེ་བྲག་གི་དཔང་རྩ་དང་འདྲ་བའི་ཚོས་གཞན་ཆུད་མེ་ཟ་བའམ། །ཐོབ་པའམ། །ལས་ཀྱི་བག་ཆགས་ཀྱི་བསྟོས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྒྱུན་རྟོགས་པར་བྱེད་དོ། །གང་གི་ལྟར་ན་ལས་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་པ་དེའི་ལྟར་ན་ནི་དེ་འགག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། །མ་ཞིག་པ་ལས་འབྲས་བུ་འབྱུང་བ་མི་སྲིད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པས། །ལས་རྣམས་མི་འཇིགས་པས་ལས་དང་འབྲས་བུའི་འབེལ་བ་ཆེས་ཤིན་ཏུ་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །བསྟན་བཅོས་ལས། །གང་ཕྱིར་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་མེད། །འདི་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་དེའི་ཕྱིར། །གང་ཕྱིར་དེ་ནི་མ་སྐྱེས་པ། །དེ་ཕྱིར་ཆུད་ཟར་མི་འགྱུར་རོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །མདོ་ལས་ཀྱང་། །མི་ཡི་ཚེ་ཚད་ལོ་བརྒྱ་སྟེ། །དེ་སྲིད་འཚོ་ཞེས་བརྗོད་མོད་ཀྱི། །ལོ་ལ་ཕྱང་པོར་སྐྱངས་པ་མེད། །སྐྱེས་པ་དེ་ཡང་དེ་དང་མཚུངས། །ཟད་པ་མེད་ཅེས་གང་སྐྱེས་དང་། །ལས་ཟད་ཅེས་ནི་གང་སྐྱེས་པ། །སྲོང་བའི་ཚུལ་དུ་ཟད་པ་མེད། །ཐ་སྙད་ཚུལ་དུ་ཟད་པར་བསྟན། །ཞེས་འབྱུང་ངོ། །ཇི་སྐད་བསྟད་པའི་དོན་ཉིད་དེའི་སྐོ་ནས་བཤད་པ། །

「二諦俱無自性故，彼等非斷亦非常。」由一切法如同影像自性空故，於勝義世俗二諦之中俱無自性，非斷、非常。如《中論》云：「若法有定性，非無則是常，先有而今無，是則為斷滅。」又云：「若有所

受法，即墮於斷常，當知所受法，為常為無常。」又云：「如世尊神通，所作變化人，如是變化人，復變作化人。如初變化人，是名為作者，變化人所化，是則名為業。煩惱業及身，作者與果報，皆如尋香城，如陽燄及夢。」以如幻喻，明從無自性生無自性。

如是二諦中俱無自性，非但遠離常斷二見，即業滅已經極久時，與諸業果報仍相繫屬，雖不別計阿賴耶識內心相續，不失壞法及以得等，亦極應理。所以者何？頌曰：

「由業非以自性滅，故無賴耶亦能生，有業雖滅經久時，當知猶能生自果。」

從已滅業如何生果，為答此問，如有一類欲安立已滅業之功能故，或計阿賴耶識，或計餘不失法如同債券，或計得法，或計業習氣所熏內識相續。若如中觀，業自性不生，故亦無滅，從不滅生果非不可有，故諸業不壞，業果關係，極為應理。如《中論》云：「諸業本不生，以無定性故，諸業亦不失，以其不生故。」如經亦云：「人壽量百年，說活爾許時，然年無可集，此行亦如是。我或說無盡，或時說有盡，依空說無盡，名言說有盡。」

當以譬喻重明彼義。頌曰：

རྣེ་ལམ་དམིགས་པའི་ཡུལ་དག་མཐོང་ནས་ནི། །ས་ཀྱང་ཟུན་ལ་ཚགས་པ་སྐྱེ་འགྱུར་བ། །དེ་བཞིན་འགགས་ཤིང་རང་བཞིན་ཡོད་མིན་པའི། །ལས་ལས་ཀྱང་ནི་འབྲས་བུ་ཡོད་

པ་ཡིན། །ཇི་སྐད་དུ། སྲིད་པ་འཕོ་བའི་མདོ་ལས། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་འདི་ལྟ་སྟེ། །དེ་ལེར་ན་མི་ཞིག་ཉལ་བའི་རྣི་ལམ་ན་ཡུལ་གྱི་བྱད་མེད་བཟང་མོ་དང་ལྡན་ཅིག་སྤྱོད་པ་རྣམས་ལ། །དེ་ཉལ་བ་ལས་སད་ནས་ཡུལ་གྱི་བྱད་མེད་བཟང་མོ་དྲན་ན། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་འདི་ཅི་སྟམ་དུ་སེམས། །ཀང་རྣི་ལམ་གྱི་ཡུལ་གྱི་བྱད་མེད་བཟང་མོ་དང་ལྡན་ཅིག་སྤྱོད་པ་རྣམས་ལ། །དེ་ཉལ་བ་ལས་སད་ནས་ཡུལ་གྱི་བྱད་མེད་བཟང་མོ་དེ་དྲན་པའི་མི་དེ་མཁས་པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡིན་ནམ། །གསོལ་བ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་ནི་མ་ལགས་ཏེ། །དེ་ཅིའི་སྐད་དུ་ཞེ་ན། །བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣི་ལམ་གྱི་བྱད་མེད་བཟང་མོ་ཡང་མ་མཆིས་ཤིང་མི་དམིགས་ལགས་ན། །དེ་དང་ཡོངས་སུ་སྤྱོད་པ་ཉ་གལ་མཆིས་ཏེ། །འདི་ཉར་མི་དེ་ནི་ཚོངས་ཤིང་དུབ་པའི་སྐལ་བ་ཅན་དུ་འགྱུར་ལགས་སོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བཀའ་སྩལ་པ། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་དེ་བཞིན་དུ་བྱིས་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཐོས་པ་དང་མི་ལྡན་པ་ཡང་མིག་གིས་གཟུགས་རྣམས་མཐོང་ནས་ཡིད་བདེ་བར་གྱུར་པའི་གཟུགས་རྣམས་ལ་མངོན་པར་ཞེན་ཏེ། །མངོན་པར་ཞེན་པར་གྱུར་ནས་ཆགས་པ་བསྐྱེད་པར་བྱེད་དོ། །ཆགས་ནས་འདོད་ཆགས་ལས་བྱུང་བ་དང་། །ཞེ་སྡང་ལས་བྱུང་བ་དང་། །གཏི་མུག་ལས་བྱུང་བའི་ལས་ཉུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱིས་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ། །ལས་དེ་མངོན་པར་འདུ་བྱས་པར་གྱུར་ནས་འགག་གོ །།འགགས་པ་ན་ཤར་ཕྱོགས་སུ་བརྒྱན་དེ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་ནས་ཕྱོགས་མཚམས་རྣམས་སུ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །དུས་གཞན་ཇི་ཙམ་ཞིག་ན་འཆི་བའི་དུས་དང་ཉེ་བར་གནས་པའི་ཚེ་དེ་དང་སྐལ་བ་འདྲ་བའི་ལས་ཟད་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཐ་མ་འགག་པའི་ཚེ། །འདི་ཉ་སྟེ། །དེ་ལེར་ན་ཉལ་ཉལ་བ་ལས་སད་པའི་མིའི་ཡུལ་གྱི་བྱད་མེད་བཟང་མོ་ཤང་བྱས་ཏེ། །ཉལ་པོ་ཆེན་པོ་དེ་ཉར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཐ་མ་འགག་ཅིང་སྐྱེ་བའི་ཚར་གཅོག་པའི་རྣམ་པར་

ཤེས་པ་དང་པོ་ཡང་ན་ནི་སྐྱ་དག་གི་ནང་དུ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་ཡང་ནི་ཡི་དྭགས་རྣམས་སུ་འགྱུང་བར་འགྱུར་རོ་ཞེ་བྱ་བའི་བར་དང་། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་པོ་དེ་འགགས་མ་ཐག་ཏུ་གང་ལ་རྣམ་པར་སྨིན་པ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུན་འབྱུང་ངོ་། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་དེ་ལ་ཚོས་གང་ཡང་འཇིག་རྟེན་འདི་ནས་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་ཏུ་འཕོ་བ་ཡང་མེད་ལ་འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བར་མངོན་པ་ཡང་ཡོད་དེ། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་དེ་ལ་གང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཐ་མ་འགགས་པ་དེ་ནི་འཆི་འཕོ་བ་ཞེས་བྱའོ། །གང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་པོ་འབྱུང་བ་དེ་ནི་སྐྱེ་བ་ཞེས་བྱའོ། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཐ་མ་འགགས་པའི་ཚེ་ཡང་གང་དུ་ཡང་མི་འགྲོའོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་པོ་སྐྱེ་བའི་ཚར་གཅིགས་པ་འབྱུང་བའི་ཚ་ཡང་གང་ནས་ཀྱང་མི་འོང་ངོ་། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །རང་བཞིན་གྱིས་དབེན་པའི་ཕྱིར་རོ། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་དེ་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཐ་མ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཐ་མས་སྟོང་ངོ་། །འཆི་འཕོ་བ་ནི་འཆི་འཕོ་བས་སྟོང་ངོ་། །ལས་ནི་ལས་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་པོ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་པོས་སྟོང་ངོ་། །སྐྱེ་བ་ནི་སྐྱེ་བས་སྟོང་ལ་ལས་རྣམས་ཆུད་མི་ཟ་བར་ཡང་མངོན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཅི་སྟེ་གལ་ཏེ་རང་བཞིན་གྱིས་མ་སྐྱེས་པ་ལ་ཟད་པ་མེད་པས་རྣམ་པར་སྨིན་པར་འདོད་ན། །དེ་ལྟ་ཡིན་དང་། །ཇི་ལྟར་མ་འགགས་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་སྨིན་པ་འབྱུང་བ་དེ་བཞིན་དུ། །རྣམ་པར་སྨིན་པར་བྱས་ཟིན་པ་ལས་ཀྱང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡིན་པ་དང་། །དེ་ལ་ལས་ཟད་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། །རྣམ་པར་སྨིན་ཟིན་པ་ལས་ཀྱང་ཡང་རྣམ་པར་སྨིན་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཐུག་པ་མེད་པའི་སྐྱོན་དུ་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན། །དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །

「如見夢中所緣境，愚夫覺後猶生貪，如是業滅無自性，從彼亦能有果生。」

如《轉有經》云：「大王當知，譬如男子於睡夢中見與美女共為稠密，既睡覺已憶彼美女。大王！予意云何？若此男子夢與美女共為稠密，既睡覺已憶彼美女，可說此人為有智否？王言：不也世尊！何以故？世尊，由彼夢中美女非有，不可得故，況能與彼共行稠密。唯由彼人徒自勞苦。佛言：大王！如是愚癡寡聞凡夫，眼見色時，心生喜樂，便起執著謂色實有。起執著已，隨生染愛。起染愛故，隨貪瞋癡發身語意造作諸業。然此諸業作已即滅，滅已不依東方而住。」乃至「不依四維上下。」又云：「後臨終時，同分業盡，意識將滅，所作之業皆悉現前。譬如男子從睡覺已，憶念夢中所見美女，影像現前。大王！如是最後識滅，生分所攝最初識生，或生天上。」乃至「或生餓鬼。」又云：「大王！其最初識滅已無間，彼同類心相續生起分明領受所感異熟。大王！曾無有法能從此世轉至後世，然有死生業果可得。大王當知，最後識滅名之為死，最初識起名之為生。大王！最後識滅無有去處，生分所攝最初識生無所從來，所以者何？本性離故。大王！最後識由最後識空，死由死空，業由業空，最初識由最初識空，生由生空，而彼諸業不曾散失。」

設作是念：若由自性不生不滅能感異熟者，如不滅故，能感異熟，如是已感異熟者，應更感異熟，以業不滅故。若已感異熟者更感異熟，應成無窮。曰：不爾。頌曰：

ཇི་ལྟར་ཡུལ་ནི་ཡོད་ཉིད་མིན་མཚུངས་ཀྱང་། །དེད་དེའ་ཅན་གྱིས་སྐྱ་ཤད་རྣམ་བཤད་

ནེ། །མཐོང་གི་དངོས་གཞན་རྣམ་པར་མ་ཡིན་ཤུར། །དེ་བཞིན་སྨིན་ལས་སྐར་སྨིན་མིན་ཤེས་གྱིས། །དེས་ན་ཡུལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་འདྲ་བཞིན་དུ་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་སྐྲ་ཤད་ལ་སོགས་པའི་ངོ་བོ་མཐོང་གི དེ་ལས་གཞན་པའི་དངོས་པོའི་རྣམ་པ་བོང་བུའི་རྟ་དང་མོ་གཤམ་གྱི་བུ་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ལས་ཀྱི་རང་བཞིན་མ་འགགས་པར་མཚུངས་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ལ་ངེས་པར་འགྱུར་རོ། །དེས་འདིས་ལས་རྣམས་མ་ངེས་པ་མ་ཡིན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡང་ངེས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ། །དེ་ཕྱིར་རྣམ་སྨིན་མི་དག་ནག་པོའི་ལས། །རྣམ་སྨིན་དག་ཉེད་དག་ལས་ཡིན་མཐོང་ཞིང་། །དག་མེ་དག་མེད་སྦྱོ་ཅན་ཐར་འགྱུར་ཏེ། །ལས་འཕས་རྣམས་ལ་སེམས་པ་དགག་པ་མཛད། །གལ་ཏེ་ཡང་དག་བ་དང་མི་དག་བའི་ལས་གཉིས་རང་བཞིན་མེད་པ་ཡིན་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྐྲ་ཤད་ལ་སོགས་པའི་མཐོང་བ་ངེས་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ན། །རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡིད་དུ་འོང་བ་ནི་མི་དག་བ་ལས་མ་ཡིན་ལ། །ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་ནི་དག་བ་ལས་མ་ཡིན་ནོ། །དག་བ་དང་མི་དག་བའི་ལས་མི་དམིགས་པས་ན་ཐར་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཤིན་ཏུ་ངོན་པར་བྱེད་པར་བྱེད་པ་རྣམས་ལ། །ལས་དང་འབྲས་བུ་ལ་སྐུར་བ་བཏབ་པ་ལས་ཀུན་རྫོབ་འཇིག་པར་འགྱུར་དུ་འོང་ངོ་སྨོས་སྟེ། །ལས་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ནི་ཁྱབ་བོ་ཞེས་ལས་དང་འབྲས་བུ་ལ་བརྟེན་པའི་སེམས་པ་དགག་པ་མཛད་དོ། །

「如境雖俱非有性，有翳唯見毛髮相，而非見為餘物相，當知已熟不更熟。」

譬如境俱非有，然有翳者，唯見非有之毛髮等相，而不見為兔角、石

女兒等餘物相。業亦如是，雖俱不自性滅，然異熟決定。

又此譬喻非但明諸業決定，且能成立異熟決定，頌曰：

「故見苦果由黑業，樂果唯從善業生，無善惡慧得解脫，亦遮思惟諸業果。」

善不善業雖皆無自性，然如有翳唯見毛髮等，故可愛異熟，非不善生，不可愛者，非從善生，善不善業俱不可得者，當得解脫。是故世尊恐諸凡夫以理觀察毀謗業果、壞世俗諦，故云：「諸業異熟果不可思議。」遮止思惟業果。

གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ལས་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་འཇིལ་བ་རྣམ་པར་གཞག་ན། །འོ་ན་འཕགས་པ་ལང་ཀར་གཤེགས་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལས། །ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཆོས་མཐའ་ཡས་པའི་ཆུས་པའི་ཁུང་པར་གྱི་གཞི་ས་བོན་ཐམས་ཅད་ཅན་ཟབས་རྣམས་ལ་རྒྱ་མཚོ་ལྟར་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བའི་རྒྱུར་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཅི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཞེག་གམ་ཞེ་ན། །དེ་ལྟར་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་སྐད་དུ་ཉེ་བར་བསྟན་པས་གདུལ་བྱ་རྣམས་ལ་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་རྟེས་སུ་ཞུགས་པའི་ཕྱིར་སྟོང་པ་ཉིད་ཁོ་ན་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་སྐྱས་བསྟན་པར་རིག་པར་བྱའོ། །ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབའ་ཞིག་ཡོད་པར་མ་ཟད་ཀྱི་གང་ཟག་ཀྱང་ཡོད་དེ། །དེས་འདུལ་བའི་སྐྱེ་བོ་ལ་དེ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པས་རྟེས་སུ་འཇོན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ་དགེ་སློང་དག་ཤུང་པོ་ལྟ་ནི་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཁ་ཅིག་ལ་ནི་ཤུང་པོ་ཙམ་ཞིག་བསྟན་པ་མཛོད་དེ། །ལེམས་ཞེས་བྱ་བའམ་ཡིད་ཅེས་བྱ་བའམ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་དུས་རིང་པོར་དད་པ་དང་

ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པས་ཡོངས་སུ་བསྒོས་ཤིང་གོང་དུ་འགྲོ་བ་ནི་ཕྱི་མ་ལ་མཐོ་རིས་སུ་འགྲོ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་གང་བཤད་པ་ཡི་ན་ནོ། །འདི་དག་ཐམས་ཅད་ནི་དགོངས་པའི་དབང་གིས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །འདིར་དགོངས་པ་གང་ཞེག་ཡིན་ཞེ་ན། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

若能如是建立諸業果，則《楞伽經》等說有阿賴耶識為無邊諸法功能差別所依，名一切種，如大海水起諸波浪，是一切法生起之因，豈彼一切都無生耶？曰：不爾。須如彼說乃得調伏者，始說彼有故。隨一切法體性轉故，當知唯說空性名阿賴耶識。非但說有阿賴耶識，亦曾說有補特伽羅，於須說彼乃調伏之眾生，即說有彼而攝受故。如經云：「諸苾芻！五蘊即重擔，荷重擔者謂補特伽羅。」又對一類說唯有諸蘊。如經云：「謂心意識，長夜熏修信戒等德，後生天趣。」此等一切皆是密意增上而說。此中為誰密意而說？頌曰：

ཀུན་གཞི་ཡོད་ཅིང་ཟག་ཉིད་ཡོད་ལ། །ཤུང་དོ་འདི་དག་འབའ་ཞིག་ཉིད་ཡོད་ཅེས། །བསྟན་པ་འདི་ནི་དེ་ལྟར་ཆེས་ཟབ་དོན། །རིག་པར་མི་འགྱུར་གང་ཡིན་དེ་ལ་འོ། །གདུལ་བྱ་གང་དག་ཡུན་རིང་དོར་མུ་སྟེགས་ཀྱི་ལྟ་བ་ལ་གོམས་པར་བྱས་པས་ཆོས་ཉིད་ཟབ་མོ་ལ་འཇུག་པར་མི་ནུས་ཤིང་བདག་མེད་དོ་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་ཇི་སྐད་བསྟན་པའི་ཆོས་ཉིད་ཐོས་ནས་སྐྲག་པ་ཐོག་མ་ཁོ་ནར་སྟོན་པའི་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ལ་གཡང་ས་དང་འདྲ་བར་སེམས་པ་དེ་དག་དེ་ལ་རྒྱབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པས་དོན་ཆེན་དོ་བསྟུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཆེས་ཐོག་མར་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་བསྟན་པས་ནི་སྐྱེ་སྟེགས་ཀྱི་ཡུགས་བསལ་ནས་དེ་དག་གི་དོན་ཆེན་དོ་འདྲེན་པར་འགྱུར་ཞིང་། ཕྱི་ནས་

གསུང་རབ་ཀྱི་དོན་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་རིག་པ་རྣམས་རང་ཉིད་ཀྱིས་དེ་དག་སྒོང་བར་འགྱུར་བས་ཡོན་ཏན་ཁོ་ན་འབྱུང་གི་སྐྱོན་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་ལྷས། །གང་ཞིག་གང་གང་ལ་དགའ་བ། །དེ་ཡི་དེ་དེ་སྡུར་དབྱད་བྱ། །ཉམས་པར་གྱུར་བ་དམ་ཚོས་ཀྱི། །སྟོང་ནི་ཅིས་ཀྱང་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བཤད་དོ། །གཞུག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དང་ཡོར་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་བསྟན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །འོན་ཀྱང་། །

「說有賴耶數取趣，及說唯有此諸蘊，此是為彼不能了，如上甚深義者說。」

若諸眾生，由其長夜習外道見，不能悟入甚深法性，聞說法性，深生怖畏，謂我全無，我當斷滅，便於佛教起險處想，背棄正法失大義利。最初為說阿賴耶識等，令其先除外道邪見，導入大義。後由無倒了達經義，自能放捨阿賴耶等。故唯功德，全無過失。如聖天云：「若樂何何事，先觀彼彼法，倘令已退失，便非正法器。」為令入故，非但先說阿賴耶識等。頌曰：

འདིག་ཚོགས་ལྟ་དང་བྲལ་ཡང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། །ཇི་ལྟར་ང་དང་ང་ཡི་བསྟན་པ་ལྟར། །དེ་བཞིན་དངོས་རྣམས་རང་བཞིན་མེད་མོད་ཀྱི། །ཡོད་ཅས་དྲང་དོན་ཉིད་དུ་བསྟན་པ་ཡིན། །འདིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་མཐའ་དག་སྤངས་བས་ངར་འཛིན་པ་དང་ང་ཡིར་འཛིན་པ་སྤངས་སུ་ཟིན་ཀྱང་། །ང་དང་བདེ་ཞེས་བསྟད་པའི་འཇིག་རྟེན་ཀྱིས་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱ་བའི་ཐབས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ང་དང་བདེ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ཇི་སྐད་བསྟན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །དངོས་པོ་རྣམས་རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཡང་དེ་ཡོད་པ་

ཉིད་དུ་ཉེ་བར་བསྟན་པ་འཇིག་རྟེན་གྱིས་ཁོང་དུ་ཆུད་པའི་ཐབས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཡོད་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པ་མངོད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ་ཤར་གྱི་རི་བོའི་སྟེ་དང་མཐུན་པའི་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་དག་ལས། ཁ་ལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་རྣམ་འདྲེན་རྣམས། །འཇིག་རྟེན་མཐུན་པར་མི་འཇུག་ན། །སངས་རྒྱས་ཚོས་ཉིད་གང་ཡིན་དང་། །སངས་རྒྱས་སྐུས་ཀྱང་ཤེས་མི་འགྱུར། །ཤུང་པོ་དག་དང་ཁམས་རྣམས་དང་། །སྐྱེ་མཆེད་རང་བཞིན་གཅིག་བཞིད་ལ། །ཁམས་གསུམ་པོ་དག་སྟོན་མངོད་པ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐུན་འཇུག་ཡིན། །མིང་མེད་པ་ཡི་ཚོས་ཀྱི་རྣམས། །བསམ་དུ་མེད་པའི་མིང་དག་གིས། །སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཡོངས་བརྗོད་པ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐུན་འཇུག་ཡིན། །དོངས་མེད་ཉེ་བར་སྟོན་མངོད་ཅིང་། །སངས་རྒྱས་རང་བཞིན་ལ་བཞུགས་པས། །དོངས་མེད་འགའ་ཡང་འདིར་མེད་པ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐུན་འཇུག་ཡིན། །དོན་དང་དོན་མེད་མི་གཟིགས་ལ། །འགོག་པ་དང་ནི་དམ་པའི་དོན། །སྨྲ་བ་རྣམས་ཀྱི་མཆོག་གསུངས་པ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐུན་འཇུག་ཡིན། །ཞིག་པ་མེད་ཅིང་སྐྱེ་མེད་ལ། །ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་མཉམ་གྱུར་ཀྱང་། །བསྟེག་པའི་བསྐལ་པ་བརྗོད་མངོད་པ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐུན་འཇུག་ཡིན། །དུས་གསུམ་དག་ཏུ་སེམས་ཅན་གྱི། །རང་བཞིན་དམིགས་པ་མ་ཡིན་ལ། །སེམས་ཅན་ཁམས་ཀྱང་སྟོན་མངོད་པ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་མཐུན་འཇུག་ཡིན། །ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །

「如佛雖離薩迦見，亦嘗說我及我所，如是諸法無自性，不了義經亦說有。」

如佛已斷一切薩迦耶見，我我所執雖已斷訖，然由說我我所是令世人了解之方便，故薄伽梵亦曾說言我及我所。如是諸法雖無自性，然說

有性是令世人了悟之方便，故亦說有。如東山住部《隨順頌》云：「若世間導師，不順世間轉，佛及佛法性，誰亦不能知。雖許蘊處界，同屬一體性，然說有三界，是順世間轉。無名諸法性，以不思議名，為諸有情說，是順世間轉。由入佛本性，無事此亦無，然佛說無事，是順世間轉。不見義無義，然說法中尊，說滅及勝義，是順世間轉。不滅亦不生，與法界平等，然說有燒劫，是順世間轉。雖於三世中，不得有情性，然說有情界，是順世間轉。」如是廣說。

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྣ་ཚོགས་པོ་དབུ་མ་པའི་ལུགས་ཇི་སྐད་བསྟན་པ་མི་བཟོད་ཅིང་། །རང་གི་རྣམ་པར་རྟོགས་པས་སྣང་བའི་ལུགས་བརྗོད་པའི་སྒོ་ནས་དོན་དག་འཇོག་པར་བྱེད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ལུགས་བསལ་བའི་ཕྱིར་སྣང་བ། །གཟུང་བ་མེད་པས་འཛིན་པ་མ་མཐོང་ཞིང་། །ཁྱིད་གསུམ་རྣམ་ཤེས་ཙམ་དུ་རབ་རྟོགས་པས། །ཤེས་རབ་ལ་གནས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེས། །རྣམ་ཤེས་ཙམ་དུ་དེ་ཉིད་རྟོགས་པར་འགྱུར། །གནས་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲ་འདི་ནི་བཞུགས་པ་ལ་འཇུག་གོ །།ཤེས་རབ་ལ་གནས་པ་ནི་ཤེས་རབ་ལ་གནས་ཏེ། །དེ་འདི་ལ་ཡོད་པས་ཤེས་རབ་ལ་གནས་ཏེ་ཤེས་རབ་སྒོམ་པར་བྱེད་པ་ལ་བྱའོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་ལ་རབ་ཏུ་གནས་པའོ། །གང་གི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་དང་ལྡན་པར་སྒོམ་བཏགས་པར་རྟོགས་པ་དང་མཐོང་བ་དང་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་ནི་དེ་ཉིད་རྟོགས་པ་སྟེ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་དུ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཞེས་ཚེག་རྣམ་པར་སྦྱར་རོ། །གཟུགས་མེད་པས་སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བ་རྣམས་ཀྱང་ཉེན་ཅིང་འབྱེལ་བར་འབྱུང་བའི་དངོས་པོ་ཙམ་དུ་རྟོགས་པའི་ཕྱིར། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་དུ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་པ་ཞེས་

བྱའོ། །ཡང་ཅི་ལྟར་འདིས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་དུ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ལྟར། །གཟུང་བ་མེད་པས་འཛིན་པ་མ་མཐོང་ཞིང་། །སྤྱད་གསུམ་རྣམ་ཤེས་ཙམ་དུ་རབ་རྟོགས་པས། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདིས་འཆད་པར་འགྱུར་བའི་རིགས་པས་སེམས་ལ་གཟུང་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་འཛིན་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་མཐོང་ཞིང་། །ཁམས་གསུམ་པོ་འདི་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་མོ་ཞེས་ཡུན་རིང་པོར་གོམས་པར་བྱེད་ལ། །དེ་གོམས་པར་བྱས་པ་ལས་ཀྱང་བརྗོད་དུ་མེད་པའི་དངོས་པོ་ཙམ་ཞིག་རང་རིག་པས་མཐོང་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་རིམ་པ་འདིས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་དུ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་པ་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་འདི་དག་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་ཉིད་ཡིན་ན། །འོ་ན་འདིར་ཇི་ལྟ་བུའི་དོན་མེད་པར་ཇི་ནས་ཀྱང་ཞེན་པ་ཟད་ཅིང་། ཤིན་ཏུ་ཡིད་བདེ་བ་སྐྱེ་ཞིང་། །ཤེས་པ། །

如是諸唯識師，於上述中觀宗心不忍可，欲明隨自分別所立宗義。頌曰：

「不見能取離所取，通達三有唯是識，故此菩薩住般若，通達唯識真實性。」

「住」謂安住。言「住般若」，謂安住於慧，由彼慧是此所有，故云住慧，即修行般若也。言此菩薩住現前地，由何而能不妄增益、無倒通達證真實義？謂由通達無外色故。諸心、心所唯緣起性，名通達唯識真實性。又此如何通達唯識真實性耶？故曰：「不見能取離所取，通達三有唯是識。」謂此菩薩以此所說正理觀察內心，由無所取，亦不見有能取。長時修習三有唯識，由是修習，乃能內證不可說之唯識，

以此漸次能通達唯識真實性。

若唯有識，都無外境，云何得生帶彼行相之唯識耶？頌曰：

རྗེ་ལྟར་ཟུང་གིས་བསྒྲུལ་བས་ཀུ་མཚོ་ནི། །ཆེ་ལས་ཆུ་ཟབས་འབྱུང་བ་དེ་བཞིན་དུ། །ཀུན་གྱི་ས་བོན་ཀུན་གཞི་ཞེས་བྱ་ལས། །རང་གི་ནུས་པས་རྣམ་ཤེས་ཙམ་ཞིག་འབྱུང་། །རྗེ་ལྟར་ཀུ་མཚོ་ཆུ་ཟབས་ཀྱི་རྐེན་དུ་གྱུར་པའི་ཆུའི་ཡན་ལག་ཟུང་གིས་ཀུན་ནས་བསྐྱོད་པ་ལས། །ཟུང་ཙམ་གྱི་རྒྱུན་ཉེ་བར་ལྟགས་པས་གཉིད་ལོག་པ་ལྟ་བུའི་ཚ་ཟབས་རྣམས་འགྲན་པའི་སྒོ་ནས་བདག་གི་ཡུས་རྣེད་པ་ལྟར་ཀུན་ནས་ཡོངས་སུ་རྒྱུ་བར་རྟོགས་པ་དེ་བཞིན་དུ། །འདིར་ཡང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པ་ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་ཞུགས་པ། །གཟུང་བ་དང་འཛིན་པར་མངོན་པར་ཞེན་པའི་བག་ཆགས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལས་བདག་ཉིད་ཀྱིས་དངོས་པོ་ཡོད་པ་ཐོབ་པར་འགག་བཞིན་པས་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་གང་བག་ཆགས་ཀྱི་ཁྱད་པར་རང་གི་རྣམ་པ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གཞན་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་བྱུང་བ་གཞག་པ་རིམ་གྱིས་རང་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའི་ཚེ་ལྟགས་པས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ཐོབ་པ་དེ་ལས་གང་ཡོངས་སུ་མ་དག་པ་གཞན་གྱི་དབང་ཙམ་ཞིག་ཉེ་བར་བསྐྱེད་པ་དེ་ཉིད་ལ་བྱེས་པ་རྣམས་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཀུན་ཏུ་རྟོག་པར་བྱེད་ཀྱི། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ཐ་དད་པར་གྱུར་པའི་གཟུང་བ་ནི་ཆུང་ངའོ་ཞེས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེལེར་ན་དབང་པྱུག་ལ་སོགས་པ་རྒྱུར་སྣང་བ་རྣམས། །བ་ནི་བ་སྤྲ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུ། །ཆུ་ཤེལ་ཆུ་རྣམས་ཀྱི་བཞིན་དང་། །ཟླ་ཤ་ཡལ་གའ་རྣམས་ཀྱི་ཤར། །དེ་ནི་ཡུས་ཅན་ཀུན་གྱི་རྒྱུ། །ཞེས་དབང་པྱུག་ལ་སོགས་པ་འགྲོ་བའི་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ནི་ཡུས་ཅན་ཀུན་གྱི་རྒྱུ། །ཞེས་དབང་པྱུག་ལ་སོགས་པ་འགྲོ་བའི་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་ཏེ། །ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྣ་བ་རྣམས་ཀྱང་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དངོས་པོ་མཐའ་དག་གི་དམིགས་པའི་སྐབས་ཀྱི་རྟེན་ཉིད་

ཀྱེས་ན་བོན་ཐམས་ཅད་པ་སྣ་བར་བྱེད་དོ། །གང་དབང་ཕྱུག་རྟག་ལ་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་རིག་པ་ནི་མི་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ཁྱད་པར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་གསུང་རབ་ཀྱི་རྣམ་པར་གཞག་པ་ནི་འདི་ཡིན་པར་ཟློག་པ། །

「猶如因風鼓大海，便有無量波濤生，從一切種阿賴耶，以自功能生唯識。」

譬如波濤所依大海，因風鼓蕩為緣，如睡眠之波濤，即便競起奔馳不息。如是此中諸識無始輾轉傳來，由二取執著習氣成熟時所得自體，此正滅時，於阿賴耶識中熏成習氣差別，為生將來順自行相餘識之因，此因漸遇成熟之緣，即得成熟，從此生起不淨依他起性。凡夫於此分別執為能取所取，實無離識少分所取。

如計以大自在天等為因者云：「蛛為蛛網因，水晶水亦爾，根為枝末本，此是眾生因。」說大自在天等為眾生之作者，如是說有阿賴耶識者，亦說阿賴耶識為一切法之種子依，名一切種。唯大自在是常，阿賴耶識無常，是其差別。又謂聖教建立有如是義。頌曰：

དེ་ཕྱིར་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་གང་། །དངོས་པོ་བཏགས་པར་ཡོད་པའི་རྒྱུ་འགྱུར་ཞིང་། །ཕྱི་རོལ་གཟུང་བ་མེད་པར་འབྱུང་འགྱུར་ལ། །ཡོད་དང་སྐྱེས་ཀུན་ཡུལ་མིན་རང་བཞིན་ཡོད། །གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་འདི་ནི་གདོན་མི་ཟ་བར་ཁས་ཟློང་བར་བྱ་སྟེ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ནི་རྟོག་པའི་དྲྭ་བ་མ་ལུས་པའི་གཞིར་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །སྐྱེལ་ད་འཕྲལ་པ་ཐག་པའི་རྒྱུ་མཚན་ཅན་ནི་དེ་ལ་མ་ལྷོས་པར་མི་རིགས་ལ། །དེམ་པར་འཕྲལ་པ་ས་ལ་སོགས་པའི་རྒྱུ་མཚན་ཅན་ནི་ས་ལ་སོགས་པ་ལ་མ་ལྷོས་པར་ནམ་མཁའི་ཁམས་སུ་འབྱུང་

བར་མེ་འགྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ། །འདིར་ཡང་ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་མེད་ན་ཇོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་རྟོག་པ་ཅིའི་རྒྱུ་མཚན་ཅན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་གདོན་མི་ཟ་བར་རྟོག་པའི་རྒྱུ་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ཁས་ལྡང་བར་བྱ་སྟེ། །ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་གང་གི་ཕྱིར་གང་ལ་གང་མེད་པ་དེ་ནི་དེས་སྟོང་པར་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མཐོང་ལ། །གང་ཞིག་འདིར་ལྟག་མར་ལུས་པར་གྱུར་པ་དེ་འདི་ན་བདེན་པར་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་དཔོག་པ་ཇི་ལྟ་བ་ཞིག་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་འདི་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་འཇུག་པའོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱང་ལེགས་པར་གཟུང་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ནི་སྒྲས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡུལ་མ་ཡིན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡང་ཡིན་ཏེ། །མངོན་པར་བརྗོད་པ་ནི་བཏགས་པའི་རྣམ་པ་འཇོམ་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ཇི་སྐད་མངོན་པར་བརྗོད་པ་ཡོད་པ་དེ་སྐད་དུ་དངོས་པོ་བརྗོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་མདོར་བསྡུ་ན། །འདིར་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ལ་གསུམ་རྣམ་པར་གཞག་པར་འགྱུར་ཏེ། །ཤེས་བྱ་མེད་པར་རང་གི་བག་ཆགས་ཀོ་ན་ལས་འབྱུང་བ་དང་ཡོད་པ་ཉིད་དང་སྟོས་པའོ། །གཅིག་གི་ཡུལ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །གདགས་པར་ཡོད་པའི་དངོས་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་ལས་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་དེ་ནི་གསུམ་པོ་ལས་ཐ་མི་དད་དོ་ཞེའོ། །འདི་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །

「是故依他起自性，是假有法所依因，無外所取而生起，實有及非戲論境。」

定應許此依他起性，以是一切分別網所依故。如依於繩誤以為蛇，不觀待繩，則不應理；以地等為緣誤以為瓶，不觀待地等，於虛空中不生彼心。此中既無外境，以何為緣而生青等分別，故定當許依他起性

為生分別之因，以是一切染淨因故。如是即名善取空性，謂由於此，彼無所有，即由彼故，正觀為空。復由於此，餘實是有，即由餘故，如實知有，是為無倒悟入空性。此復非以一切戲論之境而為自性，以諸言說唯取假相故，凡有言說，即不能詮實事也。總此依他起性三相安立，謂無所知，唯從自內習氣而生，是有自性，非戲論境。其為假有法之因義，以是有自性即能成立，故不異彼三也。今當問彼，頌曰：

ཕྱི་རོལ་མེད་སེམས་དཔེར་ན་གང་དུ་ཡོད། །ཅེས་འདི་ཉིད་ཡང་དག་པར་དཔྱད་པར་བྱའོ། །སྨོས་པ། རྣམ་ལམ་ཇི་བཞིན་ཞེ་ན། །ཁང་མིག་ཤེན་ཏུ་ཆུང་ངུའི་ནང་དུ་ཉལ་ཞིང་གཉིད་ཀྱིས་ལོག་པས་ཁང་པའི་ནང་དུ་སྣང་ཡོ་ཆེ་མྱོས་པའི་ཁྱུ་རྣམས་པ་ནི་ཇི་ཞིག་ཕྱར་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཕྱི་རོལ་གྱི་ཡུལ་མེད་བཞིན་དུ་གདོན་མི་ཟ་བར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འདི་ཁས་ལྡང་བར་བྱའོ། །འདི་ཡང་སྟེང་ཡོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །དེ་བསམ་བྱ། །ཡང་དེ་ཅི་ཞེག་ཅེ་ན། །བཤད་པ། །གང་ཚོ་ང་ལ་རྣི་ལམ་ན་ཡང་སེམས། །ཡོད་མིན་དེ་ཚེ་ཁྱོད་ཀྱི་དབེ་ཡོད་མིན། །གང་བན་སྣང་མྱོས་པའི་ཁྱུའི་རྣམ་པ་ཙན་གྱི་ཤེས་པ་དེ་ནི་ཡུལ་ལྟར་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་རོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེད་ན་ཡང་གཉེ་ག་ལ་གྱུབ་པའི་དབེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ཕྱི་རོལ་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་རྣི་ལམ་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནོར་བ་མེད་ན་དེའི་ཚེ་སད་པས་རྣི་ལམ་གྱི་ཉམས་སུ་མྱོང་བ་དྲན་པར་མི་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན་འདི་ཡང་མི་རྟང་སྟེ། །འདི་ལྟར། །གལ་ཏེ་སད་ཚེ་རྣི་ལམ་དྲན་ལས་ཡིད། །ཡོད་ན་ཕྱི་རོལ་ཡུལ་ཡང་དེ་བཞིན་འགྱུར། །ཅེའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །

「無外境心有何喻？若答如夢當思擇。」於此當正觀察。若謂如人眠

於極小房中，夢見房中有狂象群，此必非有，故雖無外境，定當許有此識。為顯此答全無心要，則當思擇。如何思擇？頌曰：**「若時我說夢無心，爾時汝喻即非有。」**

其見狂象群行相之心，吾等亦說如境非有，以不生故。若無心者，則無二宗極成之喻，故無離外境之內識也。設作是念：若無彼錯亂識，則醒覺後不應憶念夢所領受。此亦非理。頌曰：**「若以覺時憶念夢，證有意者境亦爾。」**何以故？頌曰：

ཇི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་ངས་མཐོང་སྨྲས་དྲན་པ། །དེ་འདྲ་ཞིག་ལ་ཡང་ཡོད་པ་ཡིན། །ཇི་ལྟར་རྨི་ལམ་གྱི་ཉམས་སུ་སྐྱོང་བ་དྲན་པ་ལས་ཡིད་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཡུལ་གྱི་ཉམས་སུ་སྐྱོང་བ་དྲན་པ་ཡང་ཡོད་པས་ཡུལ་ཡང་ཡོད་པའམ། །ཡང་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ངེས་པར་བྱའོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །གལ་ཏེ་སྣང་བོ་ཆེ་ལ་སོགས་པའི་གཟུགས་རྣམ་ཀ་ཡོད་ན་དེ་གཟུང་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞེག་ན། །དེ་ནི་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །གཉིད་ཀྱིས་དཀྲུགས་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལྷའི་ཚོགས་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར། །གལ་ཏེ་གཉིད་ནང་མིག་བློ་མི་སྲིད་པས། །ཡོད་མིན་ཡིད་ཀྱི་ཤེས་པ་ཁོ་ན་ཡོད། །དེ་ཡི་རྣམ་པ་ཕྱི་རོལ་ཉིད་དུ་ཞེན། །རྨི་ལམ་ཇི་བཞིན་དེ་བཞིན་འདིར་འདོད་ན། །སྨྲེ་རྨི་ལམ་དུ་མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་མེད་པས་སྣང་བོ་ཆེ་ལ་སོགས་པའི་གཟུགས་མིག་གི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་གཟུང་བར་བྱ་བ་དེ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ལ་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཕྱི་ཅིག་ཀྱི་གཟུགས་མེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཞིང་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྣམ་པའི་ཕྱི་ཅིག་ཉིད་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་ནི་བརྫུག་ཏུ་མེད་དོ། །ཇི་སྐད་སྨྲེ་ལམ་དུ་ཕྱི་ཅིག་

མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་འབྱུང་བ་དེ་བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། ཉེ་ཤུར་མ་ཡིན་ཏེ། རྨི་ལམ་དུ་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ཤུར། །ཇི་ཤྲུབ་ཀྱི་ཕྱི་ཡུལ་རྨི་ལམ་དུ། །མ་རྒྱས་དེ་བཞིན་ཡིད་ཀྱང་རྒྱས་མ་ཡིན། །དེའི་ཕྱིར། །མིག་དང་མིག་གི་ཡུལ་དང་དེས་བརྒྱད་ལམས། །གསུམ་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ནི་བརྫུན་པ་ཡིན། །ཇི་ཤྲུབ་གཟུགས་མཐོང་བ་ནི་མིག་དང་གཟུགས་དང་ཡིད་དེ་གསུམ་པོ་ཉེ་བར་གྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ། །རྨི་ལམ་དུ་ཡང་ཡུལ་ཡོངས་སུ་གཅོད་པ་ན་གསུམ་འདུས་པར་དམིགས་པ་ཡིན་ནོ། །ཇི་ཤྲུབ་དེར་མིག་དང་གཟུགས་གཉིས་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གསུམ་པོ་འདི་དག་ཇི་ཤྲུབ་དེ་བཞིན་དུ། །

「如汝憶念是我見，如是外境亦應有。」如以憶念夢所領受，證意是有，由亦憶念境界領受，則境亦有。或識亦非有。

設曰：若夢中有象等色者，彼是所取故，亦應有眼識，然此實非有。由睡眠擾亂，前五識身定非有故。

頌曰：**「設曰睡中無眼識，故色非有唯意識，執彼行相以為外，如於夢中此亦爾。」**夢中眼識畢竟非有，由彼無故，則象等色眼處所取亦非是有，唯有意識。是故定無外境，是執識之行相以為外境。如於夢中全無外境，唯有識生，如是此應亦爾。破曰：不然。夢中意識亦不生故。頌曰：**「如汝外境夢不生，如是意識亦不生，眼與眼境生眼識，三法一切皆虛妄。」**

如見色時，必有眼、色及意三法和合，如是夢中了別境時，亦有三法

和合可得。又如夢中眼、色非有，眼識亦非是有。如此三法，如是頌曰：

རྣ་སོགས་གསུམ་པོ་སྐྱ་མའང་སྐྱེ་བ་མེད། །རྣ་སོགས་ཞེས་བྱ་བའི་སོགས་པའི་སྒྲས་ནི་སྒྲ་དང་རྣ་བའི་ཤེས་པ་ནས་ཡིད་དང་ཚོས་ཀྱི་ཁམས་དང་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་བར་བསྡུའོ། །དེའི་ཕྱིར་རྨི་ལམ་དུ་གསུམ་པོ་འདི་དག་ཐམས་ཅད་བརྫུན་པ་དེའི་ཕྱིར་རྨི་ལམ་ན་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་མི་རིགས་སོ། །གང་ཞེག་ཚོས་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད་དུ་གཏོགས་པའི་གཟུགས་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པས་གཟུང་བར་བྱ་བ་ཞེག་རྨི་ལམ་ན་ཡོད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་ཡུལ་མེད་པར་འགར་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་སྟམ་དུ་སེམས་པ་དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། །རྨི་ལམ་ན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་གསུམ་པོ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་གཞན་གྱི་གཞུང་ལུགས་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཁས་ལེན་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་རྨི་ལམ་གྱི་དབེ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། །དེ་བརྫུན་པ་མ་ཡིན་པའི་དོན་ཅན་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་དབེ་ལས་བྱང་བ་དངོས་ཀྱིས་དོན་བརྫུན་པའི་དོན་ཅན་ཉིད་དུ་བསྟན་པ་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་རྨི་ལམ་ན་གསུམ་ཚར་ཡང་མི་བདེན་པ་དེའི་ཕྱིར་རབ་ཏུ་གྲུབ་པའི་སྒོ་ནས་མ་གྲུབ་པ་བསྟུབ་པའི་ཕྱིར་སངྒ་པ་ཞེས་ཚོ་ན་ཡང་ཚོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད་དུ་བསྟུབ་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བཤད་པ། །རྨི་ལམ་ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་སངས་འདིར་ཡང་། །དངོས་རྣམས་བརྫུན་ཡིན་སེམས་དེ་ཡོད་མ་ཡིན། །སྨྲོད་ཡུལ་མེད་ཅིང་དབང་པོ་རྣམས་ཀྱང་མེད། །ཇི་ལྟར་རྨི་ལམ་དུ་ཡུལ་དང་དབང་པོ་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་རྣམས་བརྫུན་པ་དེ་བཞིན་དུ་སངས་པ་ན་ཡང་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར། །ཇི་ལྟར་སྐྱེ་མའི་སེམས་ཅན་དམིགས་པ་ལྟར། །སྣང་ཡང་དེ་ཉིད་དུ་ན་ཡང་དག་མིན། །སྐྱེ་མ་ལྟ་བུ་རྣམ་ལམ་དང་འདྲ་བ། །དེ་ལྟའི་ཚོས་ནི་བདེ་བར་གཤེགས་

པས་བསྟན། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། ཀེ་བཞིན་དུ། སྲིད་པའི་འགྲོ་བ་རྣམས་ཉལ་བྱ་སྟེ། །འདི་ལ་སྣ་ཡང་མི་སྐྱེ་འཆི་བ་མེད། །སེམས་ཅན་མིང་དང་སྲོག་ཀྱང་མི་རྟེད་དེ། །ཚེས་འདི་རྣམས་ནི་ཤུ་བ་ཆུ་ཤིང་འདྲ། །ཞེས་བྱ་ལ་སོགས་པ་ཡང་ལེགས་པར་བཤད་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་སངས་པའི་ཤེས་པ་ལ་ལྷོས་ནས་གསུམ་ཚར་ཡང་མ་སྐྱེས་པར་བཤད་ལ། །རྨི་ལམ་ན་རྣམ་ལམ་རྣམ་པའི་ཤེས་པ་ལ་ལྷོས་ནས་ནི། །

「餘耳等三亦不生。」言「耳等」者，「等」字等取聲及耳識，乃至意根、法界、意識。是故夢中此等三法一切皆虛妄，故說夢中定有意識，不應道理。

有清辨論師作是思：意識所取法處所攝色，夢中亦有，故無內識能離外境。此亦非理，夢中三法畢竟非有故。若謂為破他宗故如是許者，是則夢喻應全無用，以夢非虛妄，不能顯示所喻之法為虛妄故。由夢中三法皆非實有故，以已極成者成立餘未極成故，醒時一切法亦能成立皆無自性。頌曰：**「如於夢中覺亦爾，諸法皆妄心非有，行境無故根亦無。」**

如於夢中根境識等皆是虛妄，如是當知覺時亦爾。是故經云：「猶如所見幻有情，雖現而非真實有，如是佛說一切法，如同幻事亦如夢。」又云：「三有眾生皆如夢，此中不生亦不死，有情人命不可得，諸法如沫如芭蕉。」此等皆成善說。

已說觀待覺時識等三皆不生。若於夢中觀待夢識，頌曰：

འདི་ན་ཇི་སྲིད་གང་བཞིན་ཏེ་སྲིད་དུ། །མ་གང་དེ་སྲིད་དེ་ལ་གསུམ་པོ་ཡོད། །ཇི་སྲིད་མེ་ཤེས་པའི་གཉིད་ཡོད་ཀྱང་དེ་ལས་ཐ་དད་པའི་གཉིད་དང་བྲལ་བས་གང་པ་འགའ་ཞིག་ལ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་ཀྱང་མ་རིག་པའི་གཉིད་ཀྱིས་རྨི་ལམ་རྨི་བཞིན་པས་དམིགས་པར་གསུམ་ཚར་ཡང་ཡོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །གཉིད་དང་མ་བྲལ་བ་རྨི་ལམ་གྱི་གནས་སྐབས་ལས་མ་ལངས་པ་རྣམས་ལ་ཡང་དེ་ཕྲ་བུའི་རང་བཞིན་ཅན་གསུམ་ཚར་ཡོད་དོ། །ས་པར་གྱུར་ན་གསུམ་ཚར་ཡོད་མེན་ཕྲར། །གཏི་མུག་གཉིད་སད་ལས་དེ་དེ་བཞིན་ནོ། །ཇི་ཕྲར་གཉིད་སད་པས་སད་པར་གྱུར་པ་ལ་རྨི་ལམ་དུ་དམིགས་པ་གསུམ་པོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །མ་རིག་པའི་གཉིད་མ་ལུས་པར་བྱང་ཕྱུང་བ་ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་མངོན་སུམ་དུ་མཛད་པ་རྣམས་ལ་ཡང་གསུམ་ཚར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །ཕྱི་རོལ་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འོ་ན་རང་རིག་ཅན་གྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་སྐབས་ཤད་ལ་སོགས་པ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཕྱི་རོལ་མེད་ཀྱང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། །ཅེ་ཡང་མི་འཐད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དབང་པོ་རང་རིག་བཅས་པའི་བློ་གང་གིས། །རང་རིག་མཐུ་ལས་སྐྱེ་རྣམས་གང་མཐོང་བ། །དེ་བློ་ལ་ཤྲོས་གཉིས་ཚར་བདེན་པ་སྟེ། །དོན་གསལ་མཐོང་ལ་གཉེ་གའང་བརྫུན་པ་ཡིན། །རྨི་ལམ་ཁོ་ན་ཤར་བཤུ་བར་བྱའོ། །རང་རིག་ཅན་གྱིས་མཐོང་བ་ལ་ཤྲོས་ནས་སྐྱ་ཤད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཡང་ཡོད་པ་ཡིན་ལ། །རང་རིག་མེད་པའི་མཐོང་བ་ལ་ཤྲོས་ནས་གཉེ་གཡང་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་དོ། །ཡུལ་མེད་པར་ཤེས་པ་ངེས་པར་དཀའ་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ནི་གདོན་མི་ཟ་བར་འདོད་པར་བྱ་དགོས་ཏེ། །དེ་ཤར་མ་ཡིན་ཏེ། །

「此中猶如已覺位，乃至未覺三皆有。」如雖有無知睡眠、就離通常睡眠之覺者，諸法雖自性不生，然由無明睡眠故，如夢所見，三法皆

有。如是未離睡眠夢未醒者，如是自性之三法亦皆是有。頌曰：**「如已覺後三非有，癡睡盡後亦如是。」**

如夢盡醒後，則夢中所見三法皆非是有。如是盡拔無明睡眠，親證法界，則彼三法亦皆非有。故離外境非有內識。如有翳眼，髮等非有而可見故，雖無外境亦有內識。此亦非理。頌曰：**「由有翳根所生識，由翳力故見毛等，觀待彼識二俱實，待明見境二俱妄。」**

當知唯如夢說，觀待有翳之所見，毛髮之相亦有。觀待無翳之所見，二俱不生。若離外境，識難知故。定應許此。若不爾者，頌曰：

གལ་ཏེ་ཤེས་བྱ་མེད་པར་ཟོས་ཡོད་ན། །སྐྱ་དེའི་ཡུལ་དང་མིག་ནི་རྗེས་འཇེལ་བའི། །རབ་རིབ་མེད་ལའང་སྐྱ་ཤད་ཟོར་འགྱུར་ན། །དེ་ལྟ་མ་ཡིན་དེ་ཕྱིར་དེ་ཡོད་མེན། །གལ་ཏེ་རབ་རིབ་ཅན་ལ་སྐྱ་ཤད་དག་མེད་པར་སྐྱ་ཤད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ཤེས་པ་སྐྱེ་ན་ཡུལ་གང་དུ་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་སྐྱ་ཤད་དག་མཐོང་བ་དེར་མིག་གཏད་པའི་རབ་རིབ་མེད་པ་ལ་ཡང་དེ་དང་འདྲ་བར་སྐྱ་ཤད་ཀྱི་ཟོས་ཡོད་པར་འགྱུར་ཏེ། །ཡུལ་མེད་པར་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཡུལ་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་འོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་མི་རིགས་སོ། །འདིར་གལ་ཏེ་ཡུལ་གྱི་ཡོད་པ་ཉིད་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་ཡིན་ན་ནི་འདི་དེ་ཉར་འགྱུར་བ་ཞེག་གོ །།འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །རྣམ་པར་ཤེས་པའི་བག་ཆགས་ཐར་གཞག་པ་དེ་སྨིན་དང་མ་སྨིན་པ་དག་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བ་དང་མི་སྐྱེ་བ་དག་གི་རྒྱུ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་གང་ལ་སྐའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ཤེས་པ་གཞན་གྱིས་ཞག་པའི་བག་ཆགས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ཡོད་པ་དེ་ཁོ་ན་ལ་དེའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ཤེས་པ་འབྱུང་གི་གཞན་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨོའོ། །འདི་ཡང་མི་རུང་ངོ་ཞེས་བཤད་པ། །གང་ཕྱིར་མཐོང་བ་དག་ལ་ཟོལ་ནུས་ནི། །སྨིན་མེད་དེ་ལྟར་

དེ་ལ་སྐྱོ་མེ་འབྱུང་། །ཤེས་བྱ་ཡོད་དངོས་བཟལ་བས་མེན་ཞེ་ན། །ནུས་དེ་མེད་པས་འདི་ནི་འགྲུབ་མ་ཡིན། །ཤེས་བྱ་ཡོད་པའི་དངོས་པོ་དང་བཟལ་བ་ནི་ཤེས་བྱ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གལ་ཏེ་ནུས་པ་ཞེས་བྱ་བ་འབའ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་སྐྱེན་པ་དང་མ་སྐྱེན་པ་དག་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བ་དང་མི་འབྱུང་བ་དག་ཏུ་འགྱུར་བ་ཞིག་གོ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་མི་འགྲུབ་བོ། །ཡང་ཇི་ལྟར་ན་ནུས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞེ་ན། །བཤད་པ། །

「若無所知而有心，則於髮處眼相隨，無翳亦應起髮心，然不如是故非有。」

若有翳人，雖無毛髮而生帶毛髮行相之識者，則有翳人隨於何處見有毛髮，餘無翳人審視彼處，亦應生見毛髮之心與彼相同，無境同故。故說無境而有識生，不應道理。

設救此云：若以有境為生識之因，實應如是。然是以前識所熏習氣成未成熟，為生不生內識之因，故唯有前帶髮相識所熏習氣成熟者，始有彼相識生，餘則不生。此亦不然。頌曰：

「若謂淨見識功能，未成熟故識不生，非是由離所知法，彼能非有此不成。」

「離所知法」者，義謂所知非有。若許有功能者，乃可說成不成熟，生不生識。然我不許有彼功能。云何功能非有？頌曰：

སྐྱེས་ལ་ནུས་པ་སྤྲིད་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །མ་སྐྱེས་ངོ་བོ་ལ་ཡང་ནུས་ཡོད་མིན། །འདིར་ནུས་པ་

འདི་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་ན་རྣམ་པ་ཤེས་པ་དཔྱད་བའི་འབྲེལ་བ་ཅན་ཞེག་གམ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པའི་འབྲེལ་བ་ཅན་ཞེག་ཏུ་འགྱུར་གྱང་། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེས་པ་ལ་ནུས་པ་སྲིད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཚེ་ནུས་པའི་ཞེས་བྱུག་པ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྲས་བུའི་ངོ་བོ་གྱུར་པ་ནི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ཡང་ཡོད་ཞེས་བྱ་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ཡིན་ན་ནི་འབྲས་བུ་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་ཞིང་མྱུ་གུ་སྐྱེས་པ་ན་ཡང་ས་བོན་མི་འཇིག་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་ནུས་པ་མི་སྲིད་དེ། །གང་གི་ཚེ་ནུས་པ་ལས་ཞེས་ཐུ་པ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེས་པ་ནུས་པ་ལས་འབྱུང་བར་མི་རིགས་ཏེ། །ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཞེས་ཐུང་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དེ་ལྟར་ན་རེ་ཞིག་སྐྱེས་པ་ལ་ནུས་པ་སྲིད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །མ་སྐྱེས་པའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་ཡང་ནུས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར། །

「已生功能則非有，未生體中亦無能。」此中若計有功能者，為屬現在識耶？為屬過去與未來識耶？且已生識中功能非有。若作六轉，名「功能之識」，則識果性因中亦有，不應道理。若許爾者，果應無因生，芽已生時種子未壞故。故已生識中功能非有。若作五轉，名「從功能識」，則已生識從功能生，不應道理，識已有故，前已廣說。故已生中功能非有。

未生體性之識中，亦無功能。頌曰：

ཁྱད་པར་མེད་པར་ཁྱད་པར་ཅན་ཡོད་མིན། །མོ་གཤམ་བྱ་ལའང་དེ་ནི་ཡོད་པར་ཐལ། །ཁྱད་པར་མེད་པར་ཁྱད་པར་དུ་བྱ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ། །ཅི་ལྟར་ཞེ་ན། །རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ནུས་པ་ཞེས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་ནུས་པའི་ཁྱད་པར་ཡིན་ལ། །རྒྱས་

པ་ནི་ཁྱད་པར་གྱི་གཞི་ཡིན་ནོ། །གང་མ་སྐྱེས་པ་དེ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པའམ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བར་དགག་པ་དང་སྒྲུབ་པའི་ངོ་བོས་བསྟན་པར་མི་ནུས་སོ། །གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་འདི་ནི་འདིའི་ནུས་པའོ་ཞེས་བྱ་བར་གང་གིས་ནུས་པ་ཁྱད་པར་དུ་བྱེད་པར་འགྱུར། །གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་ཁྱད་པར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་འདི་ནི་འདི་ལ་འབྱུང་ངོ་ཞེས་ཁྱད་པར་དུ་མ་སྨས་པ་འདིས་ནི་ཅུང་ཟད་ཀྱང་བསྟན་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཡང་གལ་ཏེ་མ་སྐྱེས་པ་ལ་ནུས་པ་འདོད་ན། །མོ་གཤམ་གྱི་བུ་ལ་ཡང་འདོད་པར་བྱ་དགོས་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་ལ་ནུས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གང་ཞེག་ནུས་པ་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་དེ་སྐྱེ་ལ་བསམས་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འདིའི་ནུས་པ་འདི་ཡིན་ཞིང་འདི་ལས་འདི་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་དེ་སྟར་ཁྱད་པར་དང་ཁྱད་པར་གྱི་གཞིའི་དངོས་པོ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། །ཅི་སྐད་དུ་འཇིག་རྟེན་ན་འཁས་ཆན་ཚོས་ཤིག སྨལ་མ་འདི་ལ་རས་ཡུག་ཐོགས་ཤིག་ཅེས་སྨས་ལ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །མངལ་དུ་འཇུག་པ་གསུམ་དག་སྟེ། །འཛོར་ལོས་སྐྱར་དང་རང་འབྱུང་གཉིས། །ཞེས་བཤད་དོ་སྙམ་ན། །དེ་ཡང་སྐྱེ་ཐོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「非離能別有所別，或石女兒亦有彼。」

若無能別，所別非有。如云「識之功能」，識是功能之能別，功能是所別之事，其未生法，以破立性曰此是識，或曰非識，俱不可說。既俱不可說，如何可簡別其功能，云「此是彼之功能」。若時無有能別，則全不能說彼從此生也。若許未生中有功能者，則石女兒中亦應許爾。故未生中功能非有。

設作是念：若識當從此功能生，心想彼當生之識，而云「此是彼識之功能」，及云「彼當從此生」，如是能別與所別事，皆可成立。如世間云「煮飯」，及云「此線織布」。論中亦云：「前三種入胎，謂輪王二佛。」此亦全無心要。頌曰：

གལ་ཏེ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བས་བསྟད་འདོད་ན། །ནུས་པ་མེད་པར་འདི་ཡི་འབྱུང་འགྱུར་མེད། །རེས་འགའ་གང་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་ན་ནི་དེ་འབྱུང་བར་འགྱུར་གྱི། །རྟག་ཏུ་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པར་ངེས་པ་མོ་གཤམ་གྱི་བྱ་ལ་སོགས་པའམ་ནམ་མཁའ་ལ་སོགས་པ་ནི་མི་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིར་གལ་ཏེ་ནུས་པ་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་ནི། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །གང་གི་ཚེ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་འོངས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་ནུས་པ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། །མོ་གཤམ་གྱི་བྱ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་དུ་ནུས་པ་མེད་པར་དེའི་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདིས་ནི་འཕགས་པ་དག་ཀྱང་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཡང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་ནུས་པ་ཐན་ཚུན་སྟོས་ནས་འགྱུར་ལ་རག་མོད། །དེ་ཤ་ན་ཡང་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟར། །ཐན་ཚུན་དོན་ལ་བརྟེན་པའི་གྲུབ་པ་ནི། །གྲུབ་མིན་ཉིད་ཅས་དམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་ན་ནི་དེའི་ནུས་པ་ཡིན་ལ། །དེ་ལས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་དེ་ལྟར་ཐན་ཚུན་གྱི་དོན་ལ་བརྟེན་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལྟར་འགྱུར་མོད་ཅི་ན། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལེར་ན་རིང་པོ་ཡོད་ན་ཐུང་ངུར་འགྱུར་ལ་ཐུང་ངུ་ཡོད་ན་རིང་པོར་འགྱུར་ཞིང་། །ཞ་རོལ་ཡོད་ན་ཚུ་རོལ་དུ་འགྱུར་ལ་ཚུ་རོལ་དུ་ཡོད་ན་ཞ་རོལ་དུ་འགྱུར་བ་ལྟར་བཏགས་པར་འགྱུར་གྱི་དེ་དག་ལ་གྲུབ་པ་རང་བཞིན་པ་མེད་དོ། །དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ནི་ཁོ་

པོ་ཅག་གི་སྣ་བའི་རྩེས་སུ་འཇང་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །བཞི་བརྒྱ་པ་ལས། །འཕགས་བྱ་མེད་པར་རྒྱུ་ཡི་ནི། །རྒྱུ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ། །དེ་ཡི་ཕྱིར་ན་འཕགས་བྱ་ཀུན། །རྒྱུ་ཉིད་དུ་ནི་ཐལ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བཤད་ལ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་གང་སྟོས་འགྱུབ། །དེ་ཉིད་ལ་ཡང་སྟོས་ནས་ནི། །སྟོས་བྱ་གང་ཡིན་དེ་འགྱུབ་ན། །གང་ལ་སྟོས་ནས་གང་ཞིག་འགྱུབ། །ཅེས་གསུངས་སོ། །འདིའི་དོན་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་གང་ཞིག་ནུས་པའི་ཁྱད་པར་ལ་སྟོས་ནས་འགྱུབ་པ་དེ་ཉིད་ལ་ཡང་སྟོས་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་བདག་ཉིད་འགྱུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །སྟོས་པར་བྱ་བ་དངོས་པོ་ནུས་པའི་ཁྱད་པར་གང་ཡིན་པ་དེ་འགྱུབ་ན། །དེ་ནི་གཉེ་གཅིག་འགྱུབ་པར་བྱ་བ་གང་ལ་སྟོས་ནས་གང་ཞིག་འགྱུབ་པར་འཇུར་བ་བརྩོད་པར་བྱ་བཞོས་སོ། །གཞན་ཡང་། །དངོས་པོ་སྟོས་འགྱུབ་གང་ཡིན་པ། །དེ་མ་གྲུབ་ན་ཇི་ལྟར་སྟོས། །ཅི་སྟེ་གྲུབ་པ་སྟོས་ཤེ་ན། །དེ་ནི་སྟོས་པར་མི་རིགས་སོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །འདིའི་དོན་ཡང་འདི་ཡིན་ཏེ། །གལ་ཏེ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནུས་པ་ལ་སྟོས་ནས་འགྱུབ་ན། །དེ་གྲུབ་པའམ་མ་གྲུབ་པ་ཞིག་ནུས་པ་ལ་སྟོས་གྱང་། །གལ་ཏེ་མ་གྲུབ་པ་ཡིན་ན་ནི། །མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་བོང་བུའི་རྟ་ལྟར་ནུས་པ་ལ་མི་སྟོས་སོ། །འོན་ཏེ་གྲུབ་པ་ལ་སྟོས་ན་ནི། །གྲུབ་པའི་ཕྱིར་དེ་སྟོས་པར་མི་རུང་ངོ་། །དེ་ལྟར་ཞན་ཚུན་དོན་ལ་བརྟེན་པའི་གྲུབ་པ་ནི་གྲུབ་པ་མེན་ཞེས་མཁྱེན་རབ་མངའ་བ་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་མ་འོངས་པ་ལ་ཡང་ནུས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「若想當生而說者，既無功能無當生。」且若有生者，乃可說當生。其常不生者，如石女兒等或虛空等，則決定不生。是故此中若有功能，

乃可說識當來生。若未來識非有，則無彼功能。既無功能，則識之當生非有，如石女兒等。此亦解釋煮飯等喻。

復次，識與功能，應互相待，如是亦無依他起性。頌曰：**「若互相依而成者，諸善士說即不成。」**要已有識，乃有彼功能，要有功能，乃從彼生識，如是即成互相依待。若許此者，則識非有自性，喻如有長乃成短，有短乃成長，有彼乃成此。如《四百論》云：「若法因待成，是法還成待，今則無因待，亦無所成法。」此義是說，若識等法因待功能差別而成，其所待法—功能差別還因觀待此識乃得成立。是則當說此二誰是所待？誰是所成？又云：「若法因待成，未成云何待，若成已有待，成已何用待。」此義是說，若識因待功能而成者，為識已成而待功能？為識未成而待功能？若未成者，未成故如兔角，應不待功能；若謂已成而待者，彼已成故復何用待。故諸善士說互相依待而成，即不得成。故未來識中功能亦非有。

今更當說過去識中亦無功能。頌曰：

གལ་ཏེ་འགགས་པའི་ནུས་སྣིན་ལས་འགྱུར་ན། །གཞན་གྱི་ནུས་པ་ལས་གཞན་འབྱུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་སྐྱེས་ནས་འགགས་བཞིན་པའི་རྣམ་པར་རིག་པས་འཕྲལ་བྱའི་དོན་དུ་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་རིག་པ་ལ་ནུས་པའི་ཁྱད་པར་གཞག་པ་རྣམ་པར་རིག་པའི་ནུས་པ་སྣིན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ལས་འབྱུང་བར་འགྱུར་བའི་རྣམ་པར་རིག་པ་འབྱུང་ན་ནི་དེའི་ཚེ་གཞན་གྱི་ནུས་པ་ལས་གཞན་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར། །རྒྱུན་ཅན་རྣམས་དེར་ཡན་ཆུན་ཐ་དད་ཡོད། །ཀ་ནུ་ནི་རྒྱས་པ་ལའོ་ཞེས་བྱ་བ་

འདིའི་ཡང་ན། ཁམྱུད་པས་ན་རྒྱུན་ཏེ་ཆུ་ཀླུང་གི་རྒྱུན་ཡང་རྒྱུན་ཆགས་པ་རྒྱུན་ལུགས་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་འབེལ་བར་འཇུག་པ་ན་སྐྱེ་བ་དང་འཆི་བ་བརྒྱུད་པས་བར་མེད་པར་རིམ་པ་རྣམ་པར་མ་ཚད་པར་གནས་པ་འདུ་བྱེད་ཀྱི་སྐད་ཅིག་དུས་གསུམ་པའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཅན་ལ་བྱ་ལ། ཁེ་རྒྱུན་གྱི་ཆ་ཤས་ཇུས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་རྣམས་ལ་ཡོད་པས་ན་རྒྱུན་གྱི་ཡན་ལག་ཇུས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་རྣམས་ལ་རྒྱུན་ཅན་ཞེས་བརྗོད་དོ། ཁེ་དག་ཕན་ཚུན་ཏེ་གཞན་དང་གཞན་དུ་ཐ་དད་ཅིང་གཞན་ཉིད་དུ་གཞན་གྱིས་ཁས་ལྡངས་པ་ཡིན་ནོ། ཁེའི་ཕྱིར་འབྲས་བུའི་སྐད་ཅིག་བག་ཆགས་ཀྱི་རྒྱ་ཅན་དུས་ཕྱིས་འབྱུང་བ་ལ་རྒྱུའི་སྐད་ཅིག་བག་ཆགས་འཇོག་པར་བྱེད་པ་ལས་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ། ཁེ་ལྟར་ན་གཞན་གྱི་ནུས་པ་ལས་གཞན་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་འདོད་པའི་ཕྱིར་འདི་སྐྱེས་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན། ཁེ་ལྟར་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། ཁེ་ལྟར་འདོད་ན། །ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བཤད་པ་ནི། །

「若滅功能成熟生，從他功能亦生他。」若謂已生正滅識為生果故，於阿賴耶識熏成功能差別，從彼已滅識之功能成熟而生當生之識者，則應從他功能而生他果。何以故？頌曰：**「諸有相續互異故。」**如云:「達努謂增廣。」以輾轉義，名曰相續，猶如河流相續不斷。因果相續轉時，由於生死輾轉無間，次第不斷，是三世諸行　那之能取。由此遍於相續支分　那中有，故相續支分之諸　那，名有相續。彼等互異，各別為他，是敵宗所許。故果　那後時生者，離因　那習氣而是他性，是則從他功能應有他生。若謂許故無此過者，是亦不然，應一切法從一切法生。頌曰：

དེའི་ཕྱིར་ཐམས་ཅད་ཀུན་ལས་འབྱུང་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། །འདི་ནི་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་འགོག་པར་བཤད་ཟིན་པས་སླར་ཡང་མི་བརྗོད་དོ། །འདིར་སྨོས་པ། །གལ་ཏེ་དེར་ནི་རྒྱུན་ཅན་ཐ་དད་ཀྱི། །དེ་དག་ལ་རྒྱུན་ཐ་དད་མེད་དེའི་ཕྱིར། །ཞེས་མེད་ཅེ་ན། །གལ་ཏེ་ཡང་དེར་རྫས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་རྒྱུན་ཅན་རྣམས་ལ་ཐན་ཆུན་གཞན་ཉིད་ཡོད་མོད་ཀྱི་དེ་ལྟ་ན་ཡང་རྒྱུན་འདི་ནི་གཅིག་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་ལས་སྐྱེ་བར་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། །གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ཡིན་ན་དེའི་ཚེ་ཉེས་པ་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཞེག་ན། །འདི་ཉིད་མ་གྲུབ་པས་ན། །འདི་ནི་སྐྱེ་བྱ་ཞེག་གོ །།ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །ཐ་མི་དད་རྒྱུན་སྐབས་མི་རེགས་ཕྱིར་རོ། །སྐབས་ནི་གོ་སྐབས་སོ། །བདག་གི་དངོས་པོ་ཐན་ཆུན་ཐ་དད་པ་རྣམས་ནི་རྒྱུན་ཐ་མི་དད་པའི་བརྟེན་ཉིད་དུ་ཡོད་པར་མི་འོས་ཏེ། །གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་གཞན་བཞིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །བྱམས་པ་ཉེར་སྐས་ལ་བརྟེན་ཚོས་རྣམས་ནི། །གཞན་ཉིད་ཕྱིར་ན་རྒྱུད་ཅིག་གཅིག་གིས་མིན་ཏེ། །གང་དག་རང་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་སོ་སོ་བ། །དེ་དག་རྒྱུད་གཅིག་གིས་གཅིག་པར་རིགས་མ་ཡིན། །དེ་བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་རྒྱུད་གཅིག་པ་ཉིད་རིགས་པ་དང་ལྡན་པ་མ་ཡིན་ནོ་སྟམ་དུ་བསམས་པའོ། །དེ་ལ་ནུས་པ་སྣེའུ་པ་ཡོད་པ་དང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དག་གིས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་དག་ཡིན་ཀྱི། །ཤེས་བྱ་ཡོད་པ་དང་མེད་པས་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་སྨོས་པ་དེ་ནི་ནུས་པ་མེ་སྲིད་པར་ཐལ་བ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཤེས་བྱ་མེད་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་གནས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་སྐད་བསྟན་པ་ཡིན་དང་། །སྨ་ཡང་རྣམ་པར་ཤེས་པར་སྨྲ་བས་རང་གི་ལུགས་བརྗོད་པར་ལྟུང་བྱ་ཉིད་ཀྱིས་མངོན་པར་འདོད་པའི་དོན་གྲུབ་པར་བསམས་ཤིང་སྨས་པ། །

「**一切應從一切生。**」此於破他生時已說，故不更述。設救，頌曰：

「彼諸　那雖互異，相續無異故無過。」

若作是念：彼是有相續諸　那性，更互為他，此相續唯一，故非一切法從一切法生。若如是者可容無過，然彼不成。頌曰：**「此待成立仍不成，相續不異非理故。」**

自性互異諸法，是不異相續之所依，不應道理，是他性故，如他。頌曰：

「如依慈氏近密法，由是他故非一續。所有自相各異法，是一相續不應理。」

如是說此是一相續，亦不應理。此中前說由識功能成未成熟，生不生識，非由所知有無。今說功能非有，即破其執。故無所知，識定非有。

如是說已，諸唯識師復欲申述自宗，成所樂義。頌曰：

མེག་ཟློའི་སྐྱེ་བ་རང་ནུས་གང་ཞེག་ལས། །དེ་མ་ཐག་ཏུ་ཀུན་ནས་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །རང་གི་རྣམ་ཤེས་རྐེན་གྱི་ནུས་དེ་ལ། །དབང་པོ་གཟུགས་ཅན་མེག་ཅས་བྱ་བར་རྟོགས། །མེག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་བག་ཆགས་གང་ཞེག་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གཞན་གྱིས་འཇོག་བཞིན་པ་ན་གཞག་པ་ཡིན་ལ། །དེ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལས་དུས་ཕྱིས་དེའི་རྣམ་པའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཞིང་། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་དེ་ནུས་པའི་སྐད་ཅིག་བར་མེད་པ་གང་ཞེག་ལས་སྐྱེ་བའི་ནུས་པའི་སྐད་ཅིག་བར་མེད་པ་ཉེན་དུ་གྱུར་པ་དེ་ལ་གཏི་མུག་གིས་འཇིག་རྟེན་ན་དབང་པོ་གཟུགས་ཅན་མེག་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་རྟོགས་ཀྱི། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ཐ་དད་པའི་མེག་གི་དབང་པོ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་

ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་དབང་པོ་གཞན་ཡང་ངེས་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ཐ་དད་པའི་མེག་གི་དབང་པོ་མེད་པར་བསྟན་ནས། །གཟུགས་ཀྱང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ཐ་མི་དད་པར་གནས་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་སྨོས་པ། །འདི་ན་དབང་པོ་ལས་བྱུང་རྣམ་པར་རིག །ཕྱི་གཟུང་མེད་པར་རང་གི་ས་བོན་ལས། །རྫོ་སོགས་སྣང་ཉིད་འབྱུང་བར་མ་རྟོགས་ནས། །སྐྱེས་བོས་ཕྱི་རོལ་གཟུང་བར་སེམས་ཤས་ལེན། །ཅི་ཡང་བན་རྒྱ་རྨི་བ་ཀ་དང་ཀིང་ཤུ་ཀ་ལ་སོགས་པ་དག་དམར་བོའི་རྣམ་པ་ཙན་དུ་སྐྱེ་བ་ན། །ནོར་བུ་དག་བཞིན་དུ་ཕྱི་རོལ་ཀྱི་ཉེ་བར་བསྒྱུར་བའི་ཚོན་ལ་མེ་ཤེས་ཀྱི། །འོན་ཀྱང་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པའི་རྒྱུན་རང་གི་ས་བོན་གྱིས་འཕངས་པའི་ནུས་པ་དང་རྟེས་སུ་འབྲེལ་བ་ལས་རྣམ་པ་ཁྱད་པར་ཙན་ཉིད་དུ་སྐྱེ་བར་དམིགས་པ་དེ་བཞིན་དུ། །སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་ཕྱི་རོལ་ཀྱི་གཟུགས་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པར་སྣང་བ་འབྱུང་བ་ཡིན་ལ། །དེའི་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པར་སྣང་བ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ལ་འཛིག་རྟེན་གྱི་ཕྱི་རོལ་ཀྱི་ཡུལ་གྱི་ངོ་བོར་མངོན་པར་ཞེན་ཏེ། །དཔེར་ན་མཚོ་ཆུ་ཤིན་ཏུ་དྲངས་པས་ཡོངས་སུ་གང་བའི་ངོགས་ཀྱི་མཐར་སྐྱེས་པའི་ཤིང་གི་ཡལ་གা་ལ་བཏགས་པའི་པད་མ་ཀཱ་ཤ་གའི་གཟུགས་བརྙན་ཆུ་ནང་ན་ཡོད་པ་རེན་པོ་ཆེའི་རྣམ་པར་སྣང་བ་ཆུའི་ནང་ན་ཕྱི་རོལ་ལྟ་བུར་དམིགས་མོད་ཀྱི། །དེ་དེའི་ནང་ན་ཡོད་པ་ནི་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་ཡང་སྣང་བར་བྱའོ། །དེ་ལྟར་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ཕྱི་རོལ་ཀྱི་དོན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་ན། །

「能生眼識自功能，從此無間有識生，即此內識依功能，妄執名為色根眼。」

眼識習氣是由餘識正滅時於阿賴耶識熏習而成，由此成熟，便於後時

生彼行相相同之識。彼識所從生之無間功能　那，即彼所依。世間愚人妄執彼為有色眼根，實離內識，眼根非有。所餘諸根亦如是知。已說無有離識之眼等根，當說色等亦不離識。頌曰：

「此中從根所生識，無外所取由自種，變似青等愚不了，凡夫執為外所取。」

如玢都唧縛迦，及甄叔迦等生為紅相者，非如摩尼要待外色渲染，是彼芽等相續，從自種子功能而有差別相生。如是雖無青等外色，亦有識生變似青等。世間於此變似青等，即執為識外境自性。譬如湖中淨水充滿，湖岸樹枝繫以紅寶，水中影像似寶相現，故覺湖中似有真寶，然此湖中彼寶非有，當知識亦如是。故離內識別無外境。　復有異門。頌曰：

རྣམ་ལམ་ན་ནི་གཟུགས་དོན་གཞན་མེད་པར། །རང་རྒྱས་སྨིན་ལས་དེ་ཡི་རྣམ་ཅན་སེམས། །འཇུང་བ་ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་སང་ལའང་འདིར། །ཕྱི་རོལ་མེད་པར་ཡིད་ནི་ཡོད་ཅེ་ན། །དེ་ནི་དེ་ལྟར་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །ཇི་ལྟར་མིག་མེད་པར་ནི་རྣམ་ལམ་དུ། །སྨོ་སོགས་སྣང་བའི་ཡིད་སེམས་འཇུང་དེ་ལྟར། །མིག་དབང་མེད་པར་རང་གི་ས་བོན་ནི། །སྨིན་ལས་ལོང་བ་ལ་འདིར་ཅིས་མི་སྐྱེ། །གལ་ཏེ་འདིར་ཇི་ལྟར་སང་སྣང་པའི་གནས་སྐབས་སུ་གྱུར་པ་མིག་གིས་གཟུགས་རྣམས་ལྟ་བ་ལས་མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཆེས་གསལ་བ་འཇུང་བ་དེ་བཞིན་དུ། །རྣམ་ལམ་དུ་ཡང་མིག་མེད་པར་རང་གི་བག་ཆགས་སྨིན་པ་ལས་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཉིད་མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྣམ་པ་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པར་སྐྱེ་ན། །སང་པའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ལོང་བ་ལ་ཡང་གང་གིས་ན་འདིས་མ་ལོང་བ་ལྟར་

མཐོང་བར་འགྱུར་བ་རང་གི་བག་ཆགས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལས་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཅིའི་ཕྱིར་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། །གཉི་ག་ཡང་མིག་མེད་པར་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྒྱུ་ནི་མིག་མེད་པ་མ་ཡིན་གྱི། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ནུས་པ་སྨིན་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་གང་ནུས་པ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ཡོད་པ་དེ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འབྱུང་བ་ཡིན་ལ། །དེ་ཡང་གཉིད་ཀྱི་རྒྱན་གྱིས་རྨི་ལམ་ཁོ་ན་ཡོད་པ་ཡིན་གྱི་སད་པ་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་སྟམ་ན། །དེ་ཡང་མི་རིགས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །

「如夢實無餘外色，由功能熟生彼心，如是於是醒覺位，雖無外境意得有。」

此皆不然。頌曰：**「如於夢中無眼根，有似青等意心生，無眼唯由自種熟，此間盲人何不生。」**

如醒覺位眼觀眾色能生明了眼識，如是夢中，若無眼根，唯由自內習氣成熟，能生意識如眼識者，則醒覺位之盲人，由自習氣成熟，何故不生如是行相之意識，如不盲者？二位無眼相同故。若謂如是行相意識之因，非是無眼，是由彼行相意識功能成熟。若有彼功能成熟者，乃生如是行相意識。此復要仗睡眼為緣，故唯夢中乃有，醒時非有。此不應理。頌曰：

གལ་ཏེ་ཁོང་ཕྱིར་རྨི་ལམ་དུག་པ་ཡི། །ནུས་པ་སྨིན་ཡོད་སང་བར་མེད་འགྱུར་ན། །དུག་པའི་ནུས་སྨིན་ཏེ་ཕྱིར་འདིར་མེད་དོ། །དེ་ཕྱིར་རྨི་ཚེ་མེད་ཅས་ཅས་མི་རིགས། །དུག་པའི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གལ་ཏེ་ཚོག་གི་ཚུལ་ཙམ་ཏོ་

ནས་ལམ་དུ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ནུས་པ་སྨིན་པ་འདོད་ཀྱི་སད་པ་ལ་མ་ཡིན་ན་ངེད་ཅག་གི་ཚེག་གིས་ཀྱང་འདི་ནི་ལྟར་སང་པ་ལ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ནུས་པ་སྨིན་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྟེ་ལམ་ན་ཡང་མེད་དོ་ཞེས་འདོད་པར་བྱ་དགོས་སོ། །ཇི་ལྟར་ན་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཐོག་མའི་སྐད་ཅིག་ཀྱི་ཚེ་མ་ཡིན། །པར་བརྗོད་པར་ནུས་སོ། །རྟེ་ལམ་མཐོང་བ་ནི་སང་པའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ལོང་བ་ལྟར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དེའི་རྐེན་དབང་པོ་བྱེད་པ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེག་གི་དབང་པོ་ནུས་པའི་མིང་ཅན་ལ་བརྟེན་པའི་རྣམ་པའི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བ་ཡིན་ཏེ། །ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ནུས་པ་སྨིན་པའི་ཡོངས་སུ་འཛུབ་བ་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཅན་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་མེག་མེད་པའི་སད་པའི་ལོང་བ་འདི་ལ་རྟུ་མ་ཡིན་པ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་བཞིན་དུ། །གཉིད་ཀྱང་རྟེ་ལམ་དུ་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་བག་ཆགས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའི་རྟུ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡིན་ལ། །དེ་ཕྱིར་རྟེ་ལམ་དུ་ཡང་དེ་དངོས་མེག །།ཁྲུན་པའི་ཡུལ་ཅན་རྟོགས་པའི་རྟུར་ཁས་བླང་། །དེ་ཕྱིར་རྟེ་ལམ་དུ་ཡང་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡུལ་གྱི་ཤེས་པ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དང་། །མེག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྟེན་དུ་གྱུར་པ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཁས་བླང་བར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན། །འདི་ཡིས་ལན་ནི་གང་དང་གང་བཏབ་པ། །དེ་དང་དེ་ནི་དམ་བཅའ་མཚུངས་མཐོང་བས། །རྩོད་འདི་སེལ་བྱེད། །སད་པའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་གསུམ་པོ་འདི་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཡིན་ཏེ། །དམིགས་པའི་ཕྱིར་རྟེ་ལམ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པ་ཡིན་དང་། །ཞ་རོལ་པོ་གང་ཞེག་སད་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་དོན་གྱིས་སྟོང་པ་ཡིན་ཏེ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྟེ་ལམ་གྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་བཞིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །སད་པའི་གནས་སྐབས་སུ་དམིགས་པའི་ཡུལ་ནི་བརྟུན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡིན་ཏེ། །ཡུལ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྟེ་ལམ་གྱི་ཡུལ་བཞིན་ནོ་ཞེས་

བྱ་བ་དང་། ཁེ་བཞིན་དུ་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བ་དག་ནི་གཞན་གྱི་དབང་མེད་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཁྱེན་མེད་པའི་ཕྱིར་རྩས་སྨལ་གྱི་སྐྱའི་གོས་བཞིན་ནོ་ཞེས་སྨོའོ། ཁེ་བཞིན་དུ་རབ་རིབ་ཀྱི་དཔེ་དག་གིས་ཀྱང་བརྗོད་པར་བྱའོ། ཁེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པའི་སྒོ་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པར་སྨྲ་བ་འདིས་ལན་གང་དང་གང་བཏབ་པ་དེ་དང་དེ་ནི་མཁས་པ་དབུ་མ་པས་དམ་བཅའ་བ་དང་མཚུངས་པར་མཐོང་ན་རྩོད་པ་འདི་སྐེ། །རྣམ་པར་ཤེས་པར་སྨྲ་བ་ཟློག་པར་བྱེད་དོ། ཁེ་བཞིན་དུ་ལྷང་གིས་གནོད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཉེས་པ་ཡང་སྤྱད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ཁང་གི་ཕྱིར། །

「若如汝說夢乃有，第六能熟醒非有，如此無第六能熟，說夢亦無何非理。」

「第六」謂意識。若汝僅憑口說，夢中乃有如是行相意識功能成熟，非是醒時，吾等亦說，如醒時無有如是行相意識功能成熟，如是夢中亦非有。頌曰：**「如說無眼非此因，亦說夢中睡非因。」**夢中見境，應無眼識行相相順意識功能變異成熟所起意識，識所依根無作用故，如醒時之盲人。是故如無眼非醒時盲人生識之因，如是睡眠亦非夢中彼識習氣成熟之因。於是頌曰：**「是故夢中亦應許，彼法眼為妄識因。」**

是故夢中亦應許有如是行相之境，如是行相之識，及如是行相眼識之所依。頌曰：**「隨此如如而答辯，即見彼彼等同宗，如是能除此妄諍。」**

自宗說云：醒位三法皆自性空，是所緣故，如夢。他便說云：醒時內識由外境空，是識性故，如夢中識。又云：醒時所緣境，是虛妄性，

以是境故，如夢中境。如是又云：若無依他起性，染淨非有，無所依故，如龜毛衣。翳喻亦如是說。此唯識師由如是等門隨作如何答辯，中觀智者，見彼彼答辯同所立宗，即能除遣此妄諍也。如是說亦不違聖教。頌曰：

སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ནི། །འགར་ཡང་དངོས་པོ་ཡོད་ཅེས་མ་བསྟན་ཏོ། །རྟེ་སྐད་དུ། སྤིད་པ་གསུམ་ནི་བཏགས་པ་ཙམ། །ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་དངོས་པོ་མེད། །བཏགས་པ་དངོས་པོའི་ངོ་བོར་ནི། །རྟོག་གེ་བ་དག་རྟོག་པར་འགྱུར། །ངང་བཞིན་མེད་ཅིང་རྣམ་རིག་མེད། །ཀུན་གཞི་མེད་ཅིང་དངོས་མེད་ན། །ཕྱིས་པ་ངན་པ་རྟོག་གེ་བ། །ཅི་དང་འདྲ་བས་འདི་དག་བརྟགས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གཅིག་ལ་གཅིག་མེད་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་གཅིག་ལ་གཅིག་མེད་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐ་ཤལ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ལུང་ལས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །བ་ལང་རྟ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་བརྗོད་པ་ནི་རིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་པར་བྱའོ། །དེ་བཞིན་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དག་དབང་པོ་ལ་འཇུག་པས་ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་ལ་འཇུག་པ་ནི་དབང་པོ་ཉུ་རུ་གཉིས་ཏེ་མེག་གི་དབང་པོ་དང་། །རྣ་བའི་དབང་པོ་དང་། །སྣའི་དབང་པོ་དང་། །ལྕེའི་དབང་པོ་དང་། །ལུས་ཀྱི་དབང་པོ་དང་། །ཡིད་ཀྱི་དབང་པོ་དང་། །མིའི་དབང་པོ་དང་། །ཕོའི་དབང་པོ་དང་། །སྲོག་གི་དབང་པོ་དང་། །བདེ་བའི་དབང་པོ་དང་། །སྡུག་བསྔལ་གྱི་དབང་པོ་དང་། །ཡིད་བདེ་བའི་དབང་པོ་དང་། །ཡིད་མི་བདེ་བའི་དབང་པོ་དང་། །བཏང་སྙོམས་ཀྱི་དབང་པོ་དང་། །དད་པའི་དབང་པོ་དང་། །བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་དབང་པོ་དང་། །དྲན་པའི་དབང་པོ་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་

དབང་པོ་དང་། །ཤེས་རབ་ཀྱི་དབང་པོ་དང་། །མི་ཤེས་པ་ཀུན་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དབང་པོ་དང་། །ཀུན་ཤེས་པའི་དབང་པོ་དང་། །ཀུན་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པའི་དབང་པོ་སྟེ། །དེ་ལ་མེག་གི་དབང་པོ་ནི་དུས་གསུམ་དུ་ཡང་མི་དམིགས་སོ། །གང་དུས་གསུམ་དུ་མི་དམིགས་པ་དེ་ནི་མེག་གི་དབང་པོ་མ་ལགས་སོ། །གང་མེག་གི་དབང་པོ་མ་ལགས་པ་དེ་དེའི་ཐ་སྙད་ཇི་ལྟར་འཚལ་བར་བགྱི། །འདི་ལྟ་སྟེ་དེལར་ན། །ཚད་པ་སྟོང་པ་ནི་བརྗུན་པ་ཡང་དག་པ་མ་ལགས་པ་མ་མཆིས་པ་སྟེ། །འདི་ལྟར་མིང་དུ་གདགས་པར་བས་ཀྱི། །དོན་དམ་པར་ནི་སྟོང་པ་མི་དམིགས་ཚད་པ་ཡང་མི་དམིགས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་མེག་གི་དབང་པོ་ཡང་ཚད་པ། །སྟོང་པ་ལྟར་བརྗུན་ཞིང་མ་མཆིས་ལ་ཡང་དག་པ་མ་ལགས་པ་སྟེ། །ལོག་པར་བསྟུ་བའི་ཚོས་ཅན་བྱིས་པ་འདྲིད་པ་མ་མཆིས་པ་ཡང་དག་པ་མ་ལགས་པ། །འདི་ལྟར་མིང་དུ་གདགས་པར་བས་ཀྱི། །དོན་དམ་པར་ནི་དེ་བཞོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཐམས་ཅད་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལ་གནས་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་གཟུང་བའི་སྐད་དུ་མེག་གི་དབང་པོ་ཞེས་བཏགས་ཀྱི་དོན་དམ་པར་ནི་མ་ལགས་སོ། །དབང་པོ་ནི་རང་བཞིན་དང་བལ་ཞིང་དབང་པོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པ་སྟེ། །དེ་ལ་མེག་ནི་མེག་ཉིད་དུ་མཆིས་པ་མ་ལགས་ལ། །དབང་པོ་ནི་དབང་པོ་ཉིད་དུ་མཆིས་པ་མ་ལགས་སོ། །དེ་ཅིའི་སྐད་དུ་ཞེ་ན། །མེག་ནི་མེག་གི་རང་བཞིན་དང་བལ་བ་ལགས་ཏེ། །ཚོས་གང་ལ་རང་བཞིན་མཆིས་པ་མ་ལགས་པ་དེ་ནི་དངོས་པོ་མ་ལགས་སོ། །གང་དངོས་པོ་མ་ལགས་པ་དེ་ནི་ཡོངས་སུ་མ་གྲུབ་པའོ། །དེ་ནི་མ་སྐྱེས་པ་དང་མ་འགག་པའོ། །དེ་ནི་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་ཞེས་གདགས་པར་བགྱི་བ་མ་ལགས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། །བཞོམ་ལྡན་འདས་འདི་ལྟ་སྟེ་དེལར་ན་མི་ཞིག་གི་རྨི་ལམ་ན་དགོད་པ་དང་དགའ་བ་དང་རྩེ་བ་དག་ཉལ་ཉལ་བ་ལས་སངས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་ལ་དེ་དྲན་

ཡང་རྣེད་པར་མེ་འགྱུར་རོ། །དེ་ཅིའི་སླད་དུ་ཞེ་ན། རྫི་ལམ་ན་ཡང་དེས་དེ་དག་མ་རྣེད་ན་ཉལ་བ་ལས་སད་པའི་ཚེ་ཕྱ་སྣོས་ཀྱང་ཅི་འཚལ་ཏེ་འདིའི་གནས་མ་མཆིས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་དབང་པོ་རྣམས་ནི་རྫི་ལམ་ཕྱ་བྱ་སྟེ། །དེ་བཞིན་དུ་ཚོས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་དམིགས་སུ་མ་མཆིས་པ་སྟེ། །དེའི་སླད་དུ་དེ་དག་ནི་བརྫུད་དུ་མ་མཆིས་པ་ཞེས་བཀྱི་སྟེ་ཞེས་འབྱུང་ངོ། །དེ་ཕྱར་ན་ཕུང་པོ་དང་། །ཁམས་དང་། །སྐྱེ་མཆེད་དང་། །རྐེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ལ་སོགས་པ་དག་དབང་པོ་ཕྱར་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །དེས་ན་དེ་དག་ལ་རང་བཞིན་ཀོ་ག་ལ་ཡོད། །དེའི་ཕྱིར་སྟོན་པའི་གསུང་རབ་ཀྱི་དགོངས་པ་མ་དཔྱོད་པ་དག་གིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་རྒྱལ་མེད་པར་སྨྲ་བ་ནམ་པར་ཤེས་པར་སྨྲ་བ་འདི་བསལ་བར་བྱ་བ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །

「諸佛未說有實法。」如經云：「三有唯假立，全無自性法，於假立分別，執為法自性。無體無了別，無賴耶無事，凡愚惡分別，如屍妄計度。」若謂於此一法無彼一法之空性，是無事者，亦不應理。經說：「大慧！於一法無一法之空性，是一切空性之最下者。」由牛非馬故，說牛非有，不應道理，自體有故。如是經云：「世尊入諸根時，即是入法界。言諸根者，所謂眼根、耳根、鼻根、舌根、身根、意根、女根、男根、命根、樂根、苦根、喜根、憂根、捨根、信根、精進根、念根、定根、慧根、未知欲知根、已知根、俱知根。其中眼根於三世中俱不可得。若於三世不可得者，即非眼根。若非眼根，云何當知彼眼根名？譬如空掌，虛誑無物但有假名，於勝義中空不可得，拳亦無得。如是眼根亦如空拳，虛妄無實，而現虛相，誑惑愚夫。但有假名，

於勝義中，眼及眼根俱不可得。如是世尊得一切智已，為度顛倒眾生故，說名眼根，非勝義中有彼等諸根，自性離故。根自性空，彼眼根性不可得。眼根性不可得，何以故？是眼離眼自性故。若法無自性，彼即非物，以非物故，即非成就。非成就者，即不生不滅，不可說言彼是過去未來。」如是廣說。又云：「世尊!譬如有人於其夢中受樂喜笑遊戲。寤後憶念，然不可得。何以故？彼人夢中受樂等事尚不可得，何況寤時。若見、若得無有是處，如是諸根猶如夢事。如是一切諸法，自性亦不可得。不可得故，彼等亦不可說。」如是蘊、界、處、緣起等，皆如根廣說。以是彼等寧有自性，故唯識師執識實有即被所破。

གལ་ཏེ་ཡུལ་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ན། ཁོ་ན་གང་བློ་མའི་མན་ངག་ལས་རྣལ་འབྱོར་པ་རྣམས་ཀྱིས་ས་གཞི་ཀེང་རུས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་གང་བར་མཐོང་བ་དེ་ཅི་ཡང་བཤད་པ། །རྣལ་འབྱོར་པ་ཡིས་བློ་མའི་མན་ངག་ལས། །ཀེང་རུང་ཀྱིས་གང་ས་གཞི་མཐོང་བ་གང་། །དེར་ཡང་གསུམ་ཚར་སྐྱེ་བ་མེད་པར་མཐོང་། །སྟེ་ཡུལ་དང་དབང་ཡོ་དང་། །རྣམ་པར་ཤེས་པའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །ཁྱང་ངེ་འཛིན་དེ་ནི་ལོག་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པར་བསྟན་ཕྱིར་རོ། །འདི་ནི་དེ་ཙོ་ན་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པའོ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ནི་གདོན་མི་ཟ་བར་དེ་ལྟར་ཁས་བླངས་པར་བྱའོ། །དེ་ལྟ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཁྱོད་ཀྱི་དབང་ཆློའི་ཡུལ་རྣམས་ཇི་ལྟ་བ། །དེ་ལྟར་མི་སྣང་ཡིད་ཀྱི་ཡང་འགྱུར་ན། །དེ་བཞིན་ཡུལ་དེར་ཆོ་གཏད་ཅེག་ཤོས་ཀྱིས། །རྟོགས་འགྱུར་དེ་ནི་བརྗུན་པར་ཡང་མི་འགྱུར། །ཇི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་ཆོས་གང་ཀྱི་ལྟད་མོ་ལ་སོགས་བལྟ་བ་ན། །ཡུལ་དེར་མིག་གཏད་པ་རྣམས་ལས་ཇི་ལྟར་གཅིག་ལ་མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དེའི་རྣམ་པ་ཙན་སྐྱེ་བ་དེ་བཞིན་དུ་གཞན་

དག་ལ་ཡང་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །རྣལ་འབྱོར་པ་ལྟར་རྣལ་འབྱོར་པ་མ་ཡིན་པ་ཀེང་རུས་ལ་སོགས་པའི་ཡུལ་ལ་ལྟ་བ་རྣམས་ལ་ཡང་དེའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ཤེས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ། །ཇི་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་བཞིན་ནོ། །ཁྱང་ངེ་འཛིན་འདི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པར་ཡང་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ། །རབ་རིབ་དང་ལྡན་དབང་པོ་ཅན་མཚུངས་པ། །ཆུ་འབབ་སྐྱང་ལ་ཡི་དྭགས་རྣག་བློ་ཡང་། །ཤེས་པར་བྱའོ། །རབ་རིབ་མཐུ་ལས་སྐྲ་རྣམས་གང་མཐོང་བ། །ཞེས་གང་བཤད་པ་དེ་དང་མཚུངས་པ་དེ་ལྟ་བུའི་རིགས་ཅན་གཞན་ཡང་རིག་པར་བྱ་སྟེ་སྨོས་པས་ཆོག་གོ །།

若離外境非有內識，云何諸瑜伽師，依師長教授，見此大地骨鎖充滿耶？頌曰：

「諸瑜伽師依師教，所見大地骨充滿，見彼三法亦無生。」謂根境識三，何以故？頌曰：

「說是顛倒作意故。」說此三摩地是非真實性作意故，定當如是許。若不爾者，頌曰：

「如汝根識所見境，如是不淨心見境，餘觀彼境亦應見，彼定亦應不虛妄。」

如汝觀戲劇等時，眾人共視彼境。如一人所生眼識帶彼行相，餘人亦爾。如是非修定者，審觀骨鎖等處，應如瑜伽師，亦生帶彼行相之識，如緣青等之識。即此三摩地亦應不是非真實性作意也。如是當知，頌曰：**「如同有翳諸眼根，鬼見濃河心亦爾。」**

如同前說「由翳力故見毛等」，如是等類皆當了知。頌曰：

མདོར་ན་ཇི་སྲིད་ཤེས་བྱ་མེད་དེ་བཞིན། །ཟློ་ཡང་མེད་ཅས་དོན་འདི་ཤེས་པར་གྱིས། །ཤེས་བྱ་རང་བཞིན་མེད་པ་ཇི་སྲིད་བྱ་བཞིན་དུ་ཤེས་བྱའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ཟློ་ཡང་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་པར་རིག་པར་བྱའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །མ་ཤེས་པ་ནི་ཤེས་བྱ་མིན། །དེ་མེད་རྣམ་པར་ཤེས་མེད་པ། །དེ་ཕྱིར་ཤེས་དང་ཤེས་བྱ་དག །།རང་བཞིན་མེད་པར་ཁོང་ཀྱིས་གསུངས། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །རྣམ་ཤེས་སྣ་མ་དང་མཚུངས་པར། །ཉེ་མའི་གཉེན་གྱིས་གསུངས་པ་ཡིན། །དེ་ཡི་དམིགས་པའང་དེ་བཞིན་ཏེ། །དེས་པར་སྣ་མའི་དངོས་དང་འདྲ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་རྫས་སུ་སྣ་བའི་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་གདོན་གྱིས་གཟུང་བ་ཕྱི་རོལ་གྱི་ཡུལ་ལ་སྐྱུར་བ་འདེབས་པ་འདི་ནི་ཅི་ནས། །བདག་ཉིད་གཡང་ས་ལྟུང་བར་བྱེད་པར་མི་འགྱུར་བར་དམ་པ་སྨིན་རྟེ་སྤྱོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཡུང་དང་རིགས་པའི་གསང་སྔགས་བཟང་པོ་བཏབ་པས་ཚབས་ཆེར་མནན་ཏེ་གཟུང་བར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཕྱི་རོལ་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མི་སྲིད་པར་བསྟན་ནས་དངོས་པོ་ཙམ་ཞིག་ཏུ་ཡོད་པ་ཉིད་དགག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །གལ་ཏེ་གཟུང་མེད་འཛིན་པ་ཉིད་བཞག་ཞིང་། །གཉིས་ཀྱིས་སྟོང་པའི་གཞན་དབང་ཡོད་ན། ཁོང་ཁྲོ་བ་གཉིས་ཀྱིས་སྟོང་པ་གཞན་གྱིས་དབང་ཡོད་ན་དེའི་ཡོད་པ་དེ་ཁྱོད་ཀྱིས་ཤེས་པ་གང་གིས་དམིགས། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་འཛིན་པར་ནི་མི་འཐད་དེ། །རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་བྱེད་པར་འགལ་བའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ཤྲོ་ཏ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་ཉིད་མི་གཙོད་ལ། །སོར་མོའི་རྩེ་མོ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་ཉིད་ལ་མི་རེག་ཅིང་། །ལེགས་པར་བསྒབས་པའི་གཡེར་ཞིང་གཟོར་ཅན་གྱིས་ཀྱང་རང་གི་ཐག་པ་ལ་ཞོན་པར་མི་ནུས་

ཤིང་། །མེས་རང་གི་བདག་ཉིད་མེ་སྲེག་ལ། །མེག་གིས་རང་གི་བདག་ཉིད་ལ་ཕྲ་བ་མ་ཡིན་
ནོ། །དེ་ནི་ཤེས་པ་གཞན་གྱིས་འཛིན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །རང་གི་གྲུབ་པའི་མཐའ་དང་
འགལ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། །གལ་ཏེ་རྣམ་པར་རིག་པ་གཞན་ཞིག་རྣམ་པར་རིག་པའི་ཡུལ་ཡིན་
ན་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ཉམས་པར་འགྱུར་ངེ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ངོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་
ཕྱར་དེའི་འཛིན་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ་མ་གཟུང་བ་ལ་ནི་ཡོད་པ་
ཉིད་མེད་དོ། །འདིར་སྨོས་པ། །གལ་ཏེ་ཡང་གཞན་གཞན་གྱི་འཛིན་པ་ཡོད་པ་ནི་མ་ཡིན་
མོད་ཀྱི། །དེ་ཕྱི་ན་ཡང་རང་རིག་པ་ནི་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་རང་རིག་པ་ཁོ་ནས་དེ་
འཛིན་པའི་ཕྱིར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ངེ་ཞེ་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་བཤད་པ། །

「總如所知非有故，應知內識亦非有。」

如所知無自性，如是帶所知行相之內心，當知亦自性不生。如云：「不知非所知，彼無知亦無，是故佛宣說，知所知無性。」又云：「諸識同幻化，是釋尊所說，彼所緣亦爾，決定同幻事。」故執內識實有，及謗外境定無，將墮險處。唯諸善士修大悲行，以教理密咒為挽持，使不顛墮。

如是已說若離外境定無內識。今當更破唯識有性。頌曰：**「若離所取無能取，而有二空依他事，此有由何能證知，未知云有亦非理。」**

若謂由能取所取二取空之依他起有者，此有汝以何識證知耶？若謂彼自證知，不應道理，自之作用於自體轉，成相違故。如劍不自割，指不自觸，輕捷技人不能自乘己肩，火不自燒，眼不自見。此識亦非由

他識證知，違自宗故，汝說若有餘識為此識境，即失唯識宗故。故此有之能知畢竟非有。若謂不知而有，亦非道理。

他曰：雖非他識能知，然有自證。唯由自證證知此識，故此得有。此亦非有。頌曰：

དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་རྟོང་བར་གྱུར་མ་ཡིན། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་འཛིན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་མ་གྲུབ་བོ། །འདིར་ཁ་ཅིག་གིས་མདོ་སྡེ་པའི་ཚིགས་ཁས་བླངས་ནས་རང་གི་རིག་པ་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ཕྱིར། །ཇི་ལྟར་མེ་ནི་སྐྱེས་པ་ཉིད་ན་རང་གི་བདག་ཉིད་དང་བྱམ་པ་ལ་སོགས་པ་དག་གཉིས་སུ་མི་འཛིག་པར་ཅིག་ཅར་གསལ་བར་བྱེད་ལ། །སྐྱེས་ཀྱང་རང་གི་བདག་ཉིད་དང་དོན་སྟོན་པར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡང་ཉེ་བར་སྐྱེ་བ་ཉིད་ན་གཉིས་སུ་མི་འཛིག་པར་རང་གི་བདག་ཉིད་དང་། །ཡུལ་སོ་སོར་ཡང་དག་པར་རིག་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་རང་རིག་པ་ཞེས་པ་ཁས་བླ་བ་ཡོད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །གང་ཞེག་མི་འདོད་པ་དེས་ཀྱང་གདོན་མི་ཟ་བར་རང་རིག་པ་ཁས་བླང་བར་བྱ་དགོས་ཏེ། །གཞན་དུ་ན་མཐོང་ངོ་ཞེས་དུས་ཕྱིས་འབྱུང་བའི་དྲན་པས་ཡུལ་དྲན་པ་ཉིད་དང་། །ངས་མཐོང་ངོ་སྙམ་དུ་ཡུལ་གྱི་ཉམས་སུ་སྐྱོང་བ་དྲན་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དྲན་པ་ནི་ཉམས་སུ་སྐྱོང་བའི་ཡུལ་ཅན་ཡིན་ན་ཤེས་པ་ཡང་ཉམས་སུ་སྐྱོང་བས་དྲན་པ་ཡོད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །རང་རིག་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་ན། །རེ་ཞིག་དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་ཉམས་སུ་སྐྱོང་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཤེས་པ་གཞན་གྱིས་ཀྱང་དེ་སྐྱོང་བར་མི་རིགས་ཏེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །ཤེས་པ་གཞན་གྱིས་ཉམས་སུ་སྐྱོང་ན་ཐུག་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་སྟོན་པོ་ཡོངས་སུ་གཅོད་པར་བྱེད་པའི་ཤེས་པ་གཅིག་དེའི་མཐུག་ཐོགས་སུ་འབྱུང་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པས་གཅོད་པར་ཁས་ལེན་ན། །སྟོན་པོའི་ཤེས་པས་ཤེས་པ་དེ་ལ་ཡང་སྐྱོང་

བ་པོ་གཞན་ཡོད་པར་བྱ་དགོས་ཤེང་། ཀེ་ལ་ཡང་གཞན་ཞེག་འགྲུར་དགོས་པས་ཐུག་པ་མེད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་ལོ། །ཤེས་པ་ཡུལ་གཞན་ཡོངས་སུ་མི་གཅོད་པར་ཡང་འགྲུར་ཏེ། །རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྒྱུན་ལུགས་མཐའ་དག་ཤེས་པ་གཞན་གྱི་ཡུལ་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དང་། །ལེམས་ཅན་རྣམས་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་རྒྱུད་གཅིག་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞུག་ལྟལའི་འདུབ་མ་བརྒྱ་འབེགས་པ་ལྟར་རིམ་གྱིས་འཇུང་བ་རྣམས་འཇུག་པ་སྐུར་བས་ཅིག་ཅར་དུ་འཇུག་པ་ལྟ་བུར་མངོན་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཐུག་པ་མེད་པའི་སྐྱོན་ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་གདོན་མི་ཟ་བར་རང་རིག་པ་ཁས་ལྗང་བར་བྱ་དགོས་སོ། །དེ་ལྟ་ན་ནི་ངས་མཐོང་ངོ་སྐམ་དུ་གཉེ་གའི་ཡུལ་ཅན་གྱི་དྲན་པ་དུས་ཕྱིས་འཇུང་བ་ཡང་འགྱུབ་སྟེ། །ཤེས་པའི་རང་བཞིན་རང་རིག་པ་མ་གཏོགས་པ་ལ་ནི་དེའི་ཡུལ་ཅན་གྱི་དྲན་པ་དེ་མི་རིགས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་ངས་མཐོང་ངོ་སྐམ་དུ་དུས་ཕྱིས་དྲན་པའི་ཤེས་པ་སྐྱེས་པ་ལས། །གང་ལས་དུས་ཕྱིས་གཉེ་གའི་ཡུལ་ཅན་གྱི་དྲན་པ་སྐྱེ་བ་ཉམས་སུ་སྤྱོང་བའི་ཤེས་པའི་རང་གི་བདག་ཉིད་དང་། །ཡུལ་གྱི་བདག་ཉིད་སྤྱོང་ཞིང་སྐྱེས་པ་དོགས་པར་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དུས་ཕྱིས་ཀྱི་དྲན་པ་ལས་རང་ཉམས་སུ་སྤྱོང་བ་གྲུབ་པ་ཡིན་ལ། །རང་ཉམས་སུ་སྤྱོང་བ་ཡོད་ན་ཡང་གཞན་གྱི་དབང་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་པས་དེ་ལ་འདི་ནི་ཡོད་པར་གང་གིས་ཤེས་པར་འགྱུར་ཞེས་གང་སྨྲས་པ་ལ་འདི་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲས་པ་དེ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「彼自領受不得成。」若謂由彼自證證知自識，亦不成立。此中有許經部義，為成立自證故，謂如火生時，非漸照自體及瓶等，是頓時俱照；音聲亦是，頓顯自體及義。如是內識生時亦非漸知，是頓了自體及境。故定有自證也。即不許者亦必許有自證，不爾，後時憶念其境

謂先已見，憶念能領受境者謂我先見，皆不應理，以念唯緣曾領受境，識未領受，念則非有，由無自證故。且彼自識不自領受，餘識領受，亦不應理。以由餘識領受，犯無窮過。謂見青識，若由後起餘識知者，彼能知青識之餘識，復應更有餘識領受，此後更須餘識領受，故犯無窮。又應後識不緣餘境，以初識繼續所起諸識，皆緣前識為境故。諸有情類，是一識相續故。諸識次第起者，如刺青蓮百瓣，由速轉故，現似頓起。以是為斷無窮過故，決定當許有自證分。如是後時起念俱念心境，謂我先見，亦得成立。若不由自證了知識體，則後起念不應道理。由於後時能起彼念，謂我先見，故可比知其能引生後時俱念心境之念者，實有能領受內識自體與彼境體之心在。故由後時念，即能成立有自領受。既有自領受，則亦有依他起性。汝問此有由何而證知，今如上答。今為顯示彼答非理。頌曰：

དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་སྐྱོང་བར་གྱུར་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་ཕྱི་དུས་དྲན་པ་ལས་གྱུར་ན། །མ་གྱུར་བསྒྲུབ་པར་བྱ་ཕྱིར་བརྗོད་པ་ཡི། །མ་གྲུབ་འདི་ནི་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་མིན། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་རེ་ཞིག་རྗེས་སུས་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་དེ་སྐད་དུ་སྨྲ་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་དན་པ་མི་སྲིད་པས་རྗེས་མ་གྱུར་པའི་དན་པས་མ་གྱུར་པའི་རང་རིག་པ་སྒྲུབ་པར་འགྱུར། །འོན་ཏེ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་དབང་དུ་ཡིན་ན། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་རང་རིག་པའི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་དྲན་པ་མི་སྲིད་པ་ཉིད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གལ་ཏེ་འདིར་མེ་བཞིན་དུ་རེས་པ་འགའ་ཞིག་གིས་རང་རིག་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་ཡོད་པས་དུ་བས་མེ་ལྟར་དུས་ཕྱིས་འབྱུང་བའི་དྲན་

བའི་སྒོ་ནས་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །རང་རིག་པ་དེ་ནི་ད་རུང་དུ་ཡང་མ་གྲུབ་པས་རང་རིག་པའི་རྒྱུ་ཅན་རང་རིག་པ་མེད་པར་མི་འབྱུང་བའི་དྲན་པ་གལ་ཡོད། །འདི་ལྟར་ཆུ་ཙམ་མཐོང་བ་ལས་ནོར་བུ་ཆུ་ཤེལ་ལམ། །མེ་ཙམ་མཐོང་བ་ལས་ནོར་བུ་མེ་ཤེལ་ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དག་མེད་པར་ཡང་ཆར་ལ་སོགས་པ་དང་གཙུབ་ཤིང་གཙུབས་པ་ལ་སོགས་པ་ལས་ཆུ་དང་མེ་དག་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ཏེ། །བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་རང་རིག་པ་མེད་པར་དྲན་པ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བ་དེ་ལྟར་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་རང་རིག་པའི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་དྲན་པ་ནི་དེ་མེད་པར་མེད་པས། །མ་གྲུབ་བསླུབ་པར་བྱ་ཕྱིར་ཏེ། །རང་རིག་པ་བསླུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དྲན་པའི་ཚེག་བརྗོད་པའི་མ་གྲུབ་པ་འདི་སྐྱབས་པའི་དགོས་པ་ཅན་དུ་མ་གྲུབ་སྟེ། །ཐུབ་མེ་རྟག་པ་ལ་མེག་གེས་གཟུང་བྱ་ཉིད་བཞིན་ནོ་སྙམ་དུ་བསམ་པ་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྟེ་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་བཏང་ནས་ཀྱང་། །

「若由後念而成立，立未咸故所宣說，此尚未成非能立。」

且依成立實有如是說者，由無自他生故，則彼念心畢竟非有，如何可用未成立之念，而成立未成立之自證也。若依世間名言增上，亦無以自證為因之念。何以故？如火先成立者，方能以煙比知有火。如是要先成立有自證者，方能由後時所起之念比知有自證。今彼自證且未成立，其以自證為因之念云何得有？譬如見水不能比知定有水珠，見火不能比知定有火珠。以無彼珠，由降雨等及鑽木等，亦有水、火生故。如是此中雖無自證亦有念生，如下當說。故以自證為因之念，若無自證，念亦非有，今為成立未極成之自證，故汝所說念尚未成立，故此念非有能立之用，如為成立聲是無常，云眼所見性。

且止如是推察，亦不應理。頌曰：

རང་རིག་པ་ནི་གྲུབ་ལ་རག་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟའང་དྲན་པའི་དྲན་པ་རིགས་མེན་ཏེ། །གཞན་ཕྱིར་མ་ཤེས་རྒྱུད་ལ་སྐྱེས་པ་བཞིན། །གཏན་ཚོགས་འདིས་ནི་ཁྱད་པར་དག་ཀྱང་འཇོམས། །གལ་ཏེ་ཡང་ཤེས་པས་རང་གི་བདག་ཉིད་དང་ཡུལ་རིག་པར་བྱེད་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་དྲན་པའི་ཤེས་པས་དེ་དག་དྲན་པ་ནི་མི་རིགས་ཏེ། །དྲན་པའི་ཤེས་པ་ནི་ཡུལ་ཉམས་སུ་ཚོང་བའི་ཤེས་པ་ལས་གཞན་ཉིད་དུ་ཁས་བླངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལྟར་བྱམས་པའི་ཤེས་པའི་རང་རིག་པ་དང་ཡུལ་ཚོང་བ་ནི་སྔར་ཉམས་སུ་མ་ཚོང་བས་ཉེར་སྤས་ཀྱི་ཤེས་པས་དྲན་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་མ་ཤེས་པའི་རྒྱུད་ལས་ཤེས་པ་ལྟར་གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ན་རང་གི་རྒྱུད་དུ་གཏོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དུས་ཕྱིས་འབྱུང་བས་ཀྱང་ཤེས་པ་དང་དོན་དག་ཉམས་སུ་ཚོང་བའི་ཕྱིར་དྲན་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་རྒྱུད་གཅིག་ཏུ་གཏོགས་པ་རྣམས་ལ་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་དངོས་པོ་གནས་པའི་ཕྱིར་དྲན་པ་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ་སྟམ་དུ་སེམས་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་གཏན་ཚོགས་འདིས་ནི་ཁྱད་པར་དག་ཀྱང་འཇོམས། །གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བའི་གཏན་ཚོགས་གང་ཡིན་པ་འདིས་ནི་རྒྱུ་གཅིག་ཏུ་གཏོགས་པ་ཉིད་དང་། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་དངོས་པོ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་པར་ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་འཇོམས་པར་བྱེད་དོ། །དྲན་པའི་ཤེས་པའི་སྐད་ཅིག་ཉམས་སུ་ཚོང་བའི་དུས་ཕྱིས་འབྱུང་བ་ནི་གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །རྒྱུད་གཞན་གྱི་ཤེས་པ་བཞིན་དུ་ཉམས་སུ་ཚོང་བའི་གཏན་ཚོགས་འདི་ཉིད་ཀྱིས་རྒྱུ་ཆར་དགག་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །ཁོད་ཀྱི་ཤྱར་ན་ཇི་ཤྱར་ཞེ་ན། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

「縱許成立有自證，憶彼之念亦非理，他故如未知身生，此因亦破諸差別。」

縱許內識能了自體及境，然說念心能念彼等亦不應理，以許念心是離領受境心之他性故。如慈氏識之自證與領受境，近密之識先未領受即不能念。如是自身後時所生識，亦應不念未曾領受之心境，以是他故，如不知者身中之識。若作是念：一相續所攝者是因果法故，可有念者。此亦非有，何以故？曰：「此因亦破諸差別。」以此「是他故」之因，亦能破除一相續所攝及是因果法等一切差別。謂領受心後所生之念心

那以是他故，如他相續之心，應與能領受之心，非一相續所攝，非因果法。故可以此「是他故」之因廣破一切也。

問曰：若依汝宗當如何許耶？答曰：

གང་ཞིར་གང་གིས་ཡུལ་རྣམ་གྲུར་དེ་ལས། ངྲན་པ་འདི་གཞན་ང་ལ་ཡོད་མེན་པ། ངེ་ཞིར་ང་ཡིས་མཐོང་སྙམ་དྲན་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ཡང་འཇིག་རྟེན་ཐ་སྙད་ཚུལ་ལུགས་ཡིན། །གང་གི་ཡུལ་རྣམ་བ་དེ་ཡུལ་ཉམས་སུ་རྣམ་བའི་ཤེས་པ་དེ་ལས་དྲན་པའི་ཤེས་པ་གཞན་ཉིད་དུ་ཇི་ལྟར་མེད་པ་དེ་ལྟར་ནི་ཐར་བཤད་ཟིན་ཏོ། །གང་གི་ཞིར་དྲན་པ་གཞན་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཞིར། །གང་ཉམས་སུ་རྣམ་བས་རྣམ་བ་མ་ཡིན་པ་མ་ཡིན་པས་དྲན་པ་ཡུལ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་ལ། །ཉམས་སུ་རྣམ་བའི་ཤེས་པས་ཡོངས་སུ་གཅོད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དྲན་པས་ཡོངས་སུ་མ་བཅད་པ་མ་ཡིན་པས་བདག་གིས་མཐོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་འགྱུར་རོ། །འདི་ཡང་འཇིག་རྟེན་ཐ་སྙད་ཚུལ་ལུགས་ཡིན་ཏེ་ཤིན་ཏུ་དཔྱད་པར་བྱ་བ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །བརྗོད་པའི་དོན་ཅན་ཉིད་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་ཏེ་

ཐ་སྙད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡིན་པ། །དེའི་ཕྱིར་རང་རིག་ཡོད་པ་མ་
ཡིན་ན། །ཁྱོད་ཀྱིས་གཞན་དབང་གང་གིས་འཛིན་པར་འགྱུར། །རྟེད་པོ་ལས་དང་བྲ་བ་
གཅིག་མིན་པས། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་འཛིན་པར་རིགས་མ་ཡིན། །བདག་རིག་པར་རྟེད་དོ་
ཞེས་རིག་པར་བྱ་བཞིན་པའི་བདག་ཉིད་ལས་ཀྱི་དངོས་པོར་འགྱུར་ལ། །རིག་པར་བྱ་བ་དེ་
ཉིད་ཀྱང་རྟེད་པ་པོ་ཡིན་ཞིང་། །དེའི་བྱ་བ་ཡང་ཐ་མི་དད་པ་ཉིད་ཡིན་པས་རྟེད་པ་པོ་
དང་ལས་དང་བྱ་བ་གཅིག་ཏུ་ཐལ་བར་འགྱུར་ན། །འདི་དག་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་ནི་མ་
མཐོང་ངོ་། །འདི་ལྟར་གཙོད་པ་པོ་དང་ཤིང་དང་གཙོད་པའི་བྱ་བ་གཅིག་པ་ནི་མ་ཡིན་
ནོ། །འདི་ལས་ཀྱང་རང་རིག་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་འཛིན་པ་མ་ཡིན་
ནོ། །འཕགས་པ་ལང་ཀར་གཤེགས་པ་ལས་ཀྱང་། །རྣ་ལྟར་རལ་གྲིས་རང་གི་སོ། །གཙོད་
པར་མི་བྱེད་སོར་མོ་ནི། །རང་ལ་རིག་པར་མི་བྱེད་ལྟར། །རང་རིག་སེམས་ཀྱང་དེ་བཞིན་
ནོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རང་རིག་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་མེད་
ཅིང་མ་ཤེས་པའི། །བདག་ཅན་གཞན་དབང་ངོ་བོའི་དངོས་ཡོད་ན། །གང་གིས་ན་འདི་
ཡོད་པར་མི་རིགས་པ། །གཞན་ལ་མོ་གཤམ་བྱས་གནོད་ཅེ་ཞེག་བྱ། །གཞན་གྱི་དབང་
བདག་དང་གཞན་ལས་མེ་སྐྱེ་བར་ནི་གོང་དུ་སྨྲས་བསྟན་པ་ཡིན་ལ། །དེ་ལྟ་ནི་མ་ཤེས་པའི་
བདག་ཉིད་ཅན་ཉིད་དུ་ཡང་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཅི་སྟེ་སྐྱེ་བ་མེད་ཅིང་
མ་ཤེས་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་ཁས་ལེན་
ན། །གང་ལས་གཞན་གྱི་དབང་དང་མཚུངས་པའི་ཚོས་ཅན་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་། །འདི་ཡོད་
པ་ཉིད་དུ་འདོད་པར་མི་འགྱུར་བ་ཁྱོད་ལ་མོ་གཤམ་གྱི་བྱས་གནོད་པ་ཅི་ཞེག་བྱས་ཏེ། །མོ་
གཤམ་གྱི་བྱ་ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་པ་ཐམས་ཅད་ལས་འདས་ཤིང་འཕགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྤྱོད་
ཡུལ་དུ་གྱུར་པ་བརྗོད་དུ་མེད་པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཞེག་ཡོད་དོ་ཞེས་འདི་ཡང་ཡོད་པ་

ཞེད་དུ་འདོད་པར་གྱིས་ཤིག གང་ཡང་དངོས་པོ་བཏགས་པར་ཡོད་པའི་རྒྱུར་གྱུར་ཅིང་། །ཞེས་སྨས་པ་དེ་ཡང་གཞན་གྱི་དབང་ཡོད་པ་ཞེད་ཡིན་ན་རེགས་པ་ཞིག་ན། །གང་ཚེ་གཞན་དབང་ཆུང་ཟད་ཡོད་མེན་ན། །ཀུན་རྫོབ་པ་ཡིན་རྒྱུར་ནེ་གང་ཞིག་འགྱུར། །ཀུན་རྫོབ་པ་རྣམས་ལ་རྒྱུ་ཆུང་ཟད་ཀྱང་མེད་དོ་སྙམ་དུ་བསམ་པའོ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དེ་རང་ཞེད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །ཀྱི་མ་ཀྱི་ཏུད། །

「由離能領受境識，此他性念非我許，故能憶念是我見，此復是依世言說。」

若離能領受境之心，別無他性之念心，如前已說。由無他性之念故，其能領受心之所領受者，非後念心不能領受，故念心亦有境。能領受心之所知者，後念心非不能了知，故可念云是我見也。此復是依世間言說，非是觀察所得，以虛妄義是世間言說故。如是，頌曰：

「是故自證且非有，汝依他起由何知，作者作業作非一，故彼自知不應理。」

如云「我自知我」，其正了知之我成所作業，即此所知復是能知，此之作用亦無別體，則作者、所作業、作用，應成一體。從不曾見有如是事。如斫者與樹，及斫作用，非是一事。由此亦知自證非有，故彼識不能自知也。《楞伽經》亦云：「如劍不自割，指亦不自觸。如是應知心，不自證亦爾。」由無自證故。頌曰：**「若既不生復無知，謂有依他起自性，石女兒亦何害汝，由何謂此不應有。」**

依他起性不自他生，如前已說。現今復說體無可知。如是若許既無有生，復不可知之依他起性，則與依他起性相同之法，復由何理不許彼為有？彼石女兒亦於汝何害，汝不許為有，謂石女兒，離一切戲論，是聖智所行，離言自性也。又汝前說：「是假有法所依因。」若有依他起性，雖可應理，頌曰：**「若時都無依他起，云何得有世俗因。」**

意謂諸世俗法都無實因也。故汝宗所說，世間名言之因，都無自性。頌曰：

གཞན་གྱི་ཡོངས་ན་རྫས་ལ་ཆགས་པ་ཡིས། །འཇིག་རྟེན་བཀག་པའི་རྣམ་གཞག་ཀུན་ཀྱང་བཟློག །རེག་རབ་མེད་པས་རྫས་ཤས་ཙམ་ལ་ཆགས་པའི་སྐོ་ནས། །གཞན་གྱི་དབང་གི་བྱམ་པ་སོ་མ་བཏང་བར་ཆུ་དང་འདྲ་བ་བླུགས་ནས་རང་གི་ཟློ་ཐོས་ཀྱི་ཚུལ་ངན་པའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་པའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་འཇིག་རྟེན་ཁོ་ན་ལས་གྲུབ་པ་འདུག་ཅིག་སོང་ཞེག་བྱོས་ཤིག་ཚོས་ཤིག་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཡུ་བ་སོགས་པ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་གཟུགས་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་འཇིག་པར་རྟོགས་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ལ་རྒྱང་པ་ཉིད་འབའ་ཞིག་སྟིད་པར་འགྱུར་གྱི་མངོན་པར་མཐོ་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཡུར་སློབ་དཔོན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལས་རང་གི་རྣམ་པར་རྟོག་པས་སྤྱར་བའི་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ཁོ་ནར་ཞུགས་པ། །སློབ་དཔོན་ཀླུ་སྒྲུབ་ཞབས་ཀྱི་ལམ་ལས་ནི། །ཕྱི་རོལ་གྱུར་ལ་ཞེ་བའི་ཐབས་མེད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟར། །

「如他由著實物故，世間建立皆破壞。」

由無智慧執著實物，依他起法如未燒瓶，經汝觀察如注以水，是則觀待世間建立之坐、去、作、煮等及色受等，皆被破壞。故此唯有衰損，

都無勝利也。

如是由自分別所立宗派，入彼道者，頌曰：「**出離龍猛論師道，更無寂滅正方便，彼失世俗及真諦，失此不能得解脫。**」何故失壞二諦便不能得解脫。頌曰：

དེ་དག་ཀུན་རྫོབ་དེ་ཉིད་བདེན་ལས་ཉམས། །དེ་ལས་ཉམས་པས་ཐར་པ་གྲུབ་ཡོད་མེན། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་བདེན་པ་གཉིས་ལས་ཡོངས་སུ་ཉམས་པས་ཐར་པ་མི་འགྲུབ་ཅེ་ན། །བཤད་པ། །ཐ་སྙད་བདེན་པ་ཐབས་སུ་གྱུར་པ་དང་། །དོན་དམ་བདེན་པ་ཐབས་བྱུང་གྱུར་པ་སྟེ། །དེ་གཉིས་རྣམ་དབྱེ་གང་གིས་མི་ཤེས་པ། །དེ་ནི་རྣམ་རྟོག་ལོག་པས་ལམ་ངན་ཞུགས། །རིམ་སྐད་དུ། །འཕགས་པ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ངེས་པར་བསྟན་པའི་ཏིང་ངེ་ལས། །འཇིག་རྟེན་མཁྱེན་པས་གཞན་ལ་མ་གསན་པར། །བདེན་པ་འདི་གཉིས་ཉིད་ཀྱིས་བསྟན་པར་མཛད། །གང་ཞིག་ཀུན་རྫོབ་དེ་བཞིན་དོན་དམ་སྟེ། །བདེན་པ་གསུམ་པ་གང་ཡང་མ་མཆིས་སོ། །གང་གིས་བདེ་བར་གཤེགས་ལ་འགྲོ་བ་རྣམས། །བདེ་བའི་དོན་དུ་དད་པ་སྐྱེ་འགྱུར་བ། །རྒྱལ་བས་འགྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་དོན་སྒང་དུ། །འཇིག་རྟེན་ཕན་ཕྱིར་ཀུན་རྫོབ་བསྟན་པར་མཛད་ཀྱི། །ཞེས་མེན་རིས་དང་མི་དང་ལྷ་ཡི་རྣམས། །མི་ཡི་སེང་གེས་ཀུན་རྫོབ་བཏགས་པ་མཛད། །རིགས་དམའ་དེ་བཞིན་མཐོ་བའི་རིགས་རྣམས་དང་། །ཕྱུག་པོའི་ཁྱིམ་དང་དབུལ་པོའི་ཁྱིམ་རྣམས་དང་། །ཁན་གྱི་ཚོགས་དང་དེ་བཞིན་གཡོག་གི་ཚོགས། །ཤུད་མེད་ཚོགས་དང་སྐྱེས་པ་མ་ནིང་དང་། །འགྲོ་བའི་ཁྱད་པར་ཇི་སྙེད་གང་ཡང་རུང་། །མཚུངས་མེད་ཁོད་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་བསྟན་མཛད་པ། །ཀུན་རྫོབ་བདེན་པར་མཁས་པས་ཐགས་ཆུད་ནས། །འཇིག་རྟེན་ཕན་པས་མི་ལ་དེ་བསྟན་ཏོ། །འདི་ལ་དགའ་བའི་འགྲོ་

བ་འཚོར་བ་ན། །འཕྲོ་བའི་ཚོས་བརྒྱད་ལ་ནི་འཇུག་འགྱུར་ཏེ། །ཐོབ་དང་མ་ཐོབ་སྐྱན་དང་
མི་སྐྱན་དང་། །བསྟོད་དང་སྨད་དང་བདེ་དང་སྡུག་བསྔལ་ལོ། །ཐོབ་པ་རྣེད་ན་དེ་ལ་
ཆགས་པ་བསྐྱེད། །མ་ཐོབ་གྱུར་ན་དེས་ཀྱང་འཁྲུག་པར་འགྱུར། །གང་གཞན་མ་བསྟན་ཚུལ་
འདི་ཤེས་པར་བྱ། །ནད་རྣམས་བརྒྱད་ཀྱིས་དེ་རྒྱུན་གནོད་པར་འགྱུར། །ཀུན་རྫོབ་དེ་ལ་
དོན་དམ་སུ་སྨྲ་བ། །དེ་དག་ནོར་བའི་ཐྲོ་ལྡན་ཤེས་པར་བྱ། །མི་སྡུག་སྡུག་དང་སྡུག་བསྔལ་
བདེ་བ་དང་། །བདག་མེད་རང་བཞིན་བདག་ཏུ་སྨྲ་བ་དང་། །མི་རྟག་ཚོས་ལ་རྟག་ཅེས་སྨྲ་
བགྱིད་ཅིང་། །དེ་ལྟར་དག་འ་སྟེ་མཚན་མར་གང་གནས་པ། །དེ་དག་བདེ་གཤེགས་གསུངས་
ནི་ཐོས་གྱུར་ནས། །འཇིགས་ཤིང་ཇི་བཞིན་མེ་རྟོགས་སྐོང་བར་བགྱིད། །དེ་དག་བདེ་
གཤེགས་གསུངས་ནི་སྐབས་གྱུར་ནས། །སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་སྡུག་བསྔལ་མེ་བཟོད་
སྐོང་། །དེ་དག་ཚུལ་མེན་བདེ་བ་ཚོལ་བགྱིད་ཀྱང་། །སྡུག་བསྔལ་བརྒྱ་དག་བྱེས་པས་སྐོང་
བར་འགྱུར། །འཇིག་རྟེན་ཕན་པའི་བསྟན་པ་སུ་ཞེག་གིས། །མ་ལོག་བློ་ཡིས་རྣམ་པར་
རྟོགས་གྱུར་ན། །སྨྲས་གྱི་པཁས་པ་རྣྀང་ལྟར་རབ་སྐབས་ཏེ། །སྤྲིད་པ་ཀུན་ལས་འདས་ནས་
ཞེ་བར་འགྱུར། །ཚོས་འདི་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་དབེན་པ་སྟེ། །སྟོང་པ་མཚན་མ་མེད་པ་
དོན་དམ་ཞེས། །གང་གིས་ཐོས་ནས་དགའ་བ་སྐྱེ་འགྱུར་བ། །དེ་དག་བླ་མེད་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་
པར་འགྱུར། །རྒྱལ་བ་ཁྱོད་ཀྱིས་ཕུང་པོ་དབེན་པར་གཟིགས། །ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་
ཀྱང་དེ་བཞིན་ཏེ། །དབང་པོའི་ཐོང་ནི་མཚན་མས་དབེན་པ་དག །ཀུན་ཀྱང་ཐུབ་པ་ཁྱོད་
ཀྱིས་ཇི་བཞིན་གཟིགས། །ཞེས་གསུངས་པ་ཕྱུག་ལོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཕྱར་ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་
དམ་པའི་བདེན་པས་དབེན་པ་རྣམས་ལ་ཐར་པ་ཕྱི་ལ་ཡོད། །དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་ཤེས་
པར་སྨྲ་བ་དེ་དག་ནི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ལོག་པ་དག་གིས་ལམ་གོལ་བར་ཞུགས་པ་ཏོ་
ནལོ། །འདིར་ཐ་སྙད་ཀྱི་བདེན་པ་བསྟན་པ་ནི་ཐབས་སུ་གྱུར་པ་སྟེ། །ཇི་སྐད་དུ། །

「由名言諦為方便，勝義諦是方便生，不知分別此二諦，由邪分別入歧途。」

如《見真實三摩地經》(即《寶積經見實會》)云：「世間智者於實法，不從他聞自然解，所謂世俗及真諦，離此更無第三法。眾生為求安樂故，於善逝所生信心，如來悲愍於一切，為利世間說俗諦。人中獅子設世俗，顯示眾生為六趣，地獄畜生及餓鬼，阿修羅趣與人天，下賤種姓高貴族，大富家庭與貧舍，奴僕之屬及婢使，男女等類並二根。所有眾生諸差別，佛無比者為世說，智者了知世俗諦，佛為利人故宣說。眾生著此淪生死，不能脫離世八法，所謂利衰及毀譽，所有稱譏並苦樂。得利即便生忻喜，失利便起瞋怒心，餘未說者皆應知，八病恆損於世間。誰說世俗為勝義，應知彼人慧顛倒。不淨苦中說淨樂，於無我性說有我，無常法中說是常，住此相中而愛著。彼聞如來所說法，恐怖誹謗不信受。毀謗如來正法已，墮地獄中受劇苦。凡愚非理求安樂，轉受百千無量苦。若有於佛正法中，如實觀察不顛倒，超出諸有入涅槃，如蛇脫去其故皮。一切諸法自性離，空無有相第一義，若聞此法生愛樂，必得無上大菩提。佛見諸蘊皆空寂，諸界及處亦復然，諸根聚落咸離相，能仁皆悉如實知。」

遠離世俗勝義諦者，何有解脫？故執唯識可由邪分別轉入歧途也。此說名言諦為方便者，

ཡི་གེ་མེད་པའི་ཚེས་ལ་ནི། །ཉན་པ་གང་དང་སྟོན་པ་གང་། །འཇུར་བ་མེད་ལ་ཐོས་བཏགས་

པས། །འོན་ཀྱང་ཉན་ཐོང་སྟོན་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཐ་སྙད་ཀྱི་བདེན་པ་ཁོ་ན་ལ་གནས་ཏེ་དོན་དམ་པ་སྟོན་པ་ཡིན་ལ། །དོན་དམ་པ་བསྟན་པ་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་ལས་ཀྱང་དོན་དམ་པ་འཐོབ་སྟེ། །ཇི་སྐད་དུ། །བསྟན་བཅོས་ལས། །ཐ་སྙད་ལ་ནི་མ་བརྟེན་པར། །དམ་པའི་དོན་ནི་བསྟན་མི་འགྱུར། །དམ་པའི་དོན་ལ་མ་བརྟེན་པར། །མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ་མི་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལ་དོན་དམ་པ་བསྟན་པ་ནི་ཐབས་ལས་བྱང་བར་ཕྱུར་ཞིང་འཐས་བྱར་གྱུར་པ་སྟེ། །ཐབས་ལས་བྱང་བ་དང་འཐས་བྱ་དང་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །ཁ་ལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱིས་དེ་སྐད་དུ་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ཤིན་ཏུ་སྟོས་པ་མེད་པར་སྨྲ་ན། །དེ་ནི་དེད་ཅག་ཀྱང་ཁྱོད་ལ་བཟོད་པ་མི་བྱེད་དེ། །ཁ་ལ་ཏེ་བདག་ཉིད་གཞན་གྱི་ཕྱོགས་སུན་འབྱིན་པ་ཙམ་ལ་མཁས་པར་མངོན་པར་བྱེད་ཅིང་འཐད་པས་མི་རིགས་པའི་ཕྱིར་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་སེལ་བར་བྱེད་ན། །འོ་ན་དེ་སྐད་སྨྲས་པའི་འཐད་པ་ཁོ་ནས་མི་རིགས་པའི་ཕྱིར་ཁྱོད་ལ་གྲགས་པའི་ཀུན་རྫོབ་སེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། །ཁ་ལ་ཏེ་ཁྱོད་ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་དཀའ་བ་བརྒྱ་ཕྲག་གིས་བསགས་པའི་ཧོར་གྱི་ཚོགས་འཕྲོག་པ་དོ་མཛའ་བོའི་ཟོལ་གྱི་ས་དུག་དང་བཅས་པའི་ཁ་ཟས་བྱེད་ནས་སློང་ཐོགས་པ་བཞིན་དུ་ལན་དུ་གནོད་པ་བྱས་པས་རང་གཞན་ལ་རག་སྐྱེ་བོ་ཅག་ནི་མངོན་པར་མཐོ་ཞིང་དགེ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར། །

如經云：「無文字法中，何說何可聞，於不變增益，故有聞有說。」唯依名言諦，乃可說勝義。由通達所說勝義，乃能得勝義。如論云：「若不依俗諦，不得第一義，不得第一義，則不得涅槃。」所說勝義，即是方便所生之果，以方便生、果、所得、所證同是一義。

他曰：汝於吾等極無顧忌，我今於汝亦不容忍。汝僅善破他宗，謂以正理觀察不應理故，破依他起自性。我今仍以汝所說義，不應理故，破汝所許世俗。答曰：若汝如無始以來，經百千艱苦所積財寶，被他奪去，詐現親善，授以毒食，還奪其財，期以怨相報者，可隨汝欲，何害我等自得勝善利益。頌曰：

རེ་ཤར་ཁྱོད་ཀྱིས་གཞན་དབང་དངོས་འདོད་ཤར། །ཀུན་རྫོབ་ཀྱང་ནི་བདག་གིས་ཁས་མ་ཟངས། །འཕས་ཕྱིར་འདི་དག་མེད་ཀྱང་ཡོད་དོ་ཞེས། །འཇིག་རྟེན་ངོར་བྱས་བདག་ནི་སྨྲ་བར་བྱེད། །ཇི་ཤར་ཁྱོད་ཀྱིས་རང་དབང་དུ་གནས་ནས། །རང་གི་གཞུང་ལུགས་ཀྱིས་གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་འཕགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་ཐུགས་སུ་ཆུད་པར་བྱ་བ་ཞེག་སྨྲ་བ་དེ་ཤར་ནི་ཁོ་བོས་ཀུན་རྫོབ་མ་ཡིན་ཏེ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཡང་འཇིག་རྟེན་ཁོ་ན་ལ་ཐགས་པར་གྱུར་བས་ཡོད་དོ་ཞེས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ངོ་ཁོ་ནར་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་རྟེས་སུ་བརྗོད་པ་ནི་ཁྱོག་པའི་ཐབས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་ང་དང་ལྟན་ཅིག་རྩོད་ཀྱི། །ང་ནི་འཇིག་རྟེན་དང་མི་རྩོད་དེ། །གང་འཇིག་རྟེན་ན་ཡོད་པར་འདོད་པ་དེ་ནི་ངས་ཀྱང་ཡོད་པར་བཞེད་དོ། །གང་འཇིག་རྟེན་ན་མེད་པར་འདོད་པ་དེ་ནི་ང་ཡང་མེད་པར་བཞེད་དོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཅི་སྟེ་ཀུན་རྫོབ་འདི། །ཇི་ཤར་ཕུང་པོ་སྣངས་ནས་ཞིར་ཞུགས་པས། །དགྲ་བཅོམ་རྣམས་ལ་ཡོད་པ་མིན་དེ་ལྟར། །འཇིག་རྟེན་ལ་ཡང་མེད་ན་དེ་བཞིན་འདི། །འཇིག་རྟེན་ལས་ཀྱང་ཡོད་ཅེས་བདག་མི་སྨྲ། །ཇི་ལྟར་དགྲ་བཅོམ་པ་ཕུང་པོ་ལྟ་མེད་པའི་ཆུ་ངན་འདས་པའི་དབྱིངས་སུ་ཞུགས་པ་རྣམས་ལ་བདག་ཉིད་ཐམས་ཅད་དུ་ཀུན་རྫོབ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་པ་ལ་ཡང་ཡོད་པར་མི་འགྱུར་ན་ནི་དེ་བཞིན་དུ་དགྲ་བཅོམ་པའི་

ཕྱང་པོ་ལ་སོགས་པ་བཞིན་དུ་ང་འདི་དག་ཡོད་དོ་ཞེས་འཇིག་རྟེན་ལ་སྙོམ་ནས་ཀྱང་ཁོ་བོ་མི་སྨྲ་སྟེ། ཇི་ལྟ་བུ་གཞན་ལ་རག་ལས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྒོ་སྣོ་ནས་བདག་གིས་ཀུན་རྫོབ་ཏས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་རང་དབང་དུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཁས་ཀྱང་འཇིག་རྟེན་ཁོ་ནས་བྱང་པ་ཡིན་ཏེ། །ཇི་ལྟ་བུ་གང་གིས་ཁས་བྱང་པ་དེ་ཁོ་ན་ལ་སྙོམ་ནས་སེལ་བ་ན་བསལ་བར་འོས་པ་ཡིན་ཏེ། །གཞན་ལ་བསྙོས་ནས་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ། །

「如汝所計依他事，我不許有彼世俗，果故此等雖非有，我依世間說為有。」

汝執自宗所說依他起自性是聖智所證，我不許有如是世俗。若爾云何？彼雖非有，然是世間之所共許，唯依世間說彼是有，隨彼而說，即是遮彼之方便故。如薄伽梵說：「世間與我諍，我不與世間諍，世間說有者，我亦說有，世間說無者，我亦說無。」頌曰：

「如斷諸蘊入寂滅，諸阿羅漢皆非有，若於世間亦皆無，則我依世不說有。」

如阿羅漢入無餘依妙涅槃界，一切世俗皆悉非有。若此世俗設於世間亦非有者，猶如阿羅漢之蘊等，我依世間亦不說彼等為有也。故唯依世間故，我許世俗，非自力許。

此唯是世間所許，故應唯待彼許者而破，待餘人則非。頌曰：

གལ་ཏེ་ཁྱོད་ལ་འཇིག་རྟེན་མེ་གནོད་ན། །འཇིག་རྟེན་ཉིད་སྙོམ་འདི་ནི་དགག་པར་བྱེས། །ཁྱོད་དང་འཇིག་རྟེན་འདིར་ནི་རྩོད་གྱེས་དང་། །ཕྱི་ནས་སྣོབས་ཟན་བདག་གིས་

བསྟེན་པར་བྱ། །ཁོ་བོ་ཅག་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་བཟློག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཤིན་ཏུ་ཚེགས་ཆེ་བར་གནས་པར་འགྱུར་གྱི་ཁྱོད་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་སོལ་ཅིག གལ་ཏེ་ཁྱོད་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་པར་མི་འགྱུར་ན་ངས་ཀྱང་ཁྱོད་ལ་སྐྱོངས་གདབ་པར་བྱའོ། །འཇིག་རྟེན་གྱིས་ནི་གནོད་པ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་བཏང་སྙོམས་ཤིད་ལ་བརྟེན་པར་བྱའོ། །ཁྱོད་དང་འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་རྩོད་གྱིས་ད་དང་། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་ཁྱོད་རྒྱལ་ན་ནི་དེའི་ཕྱིར་འདི་ཁོ་བོ་ཅག་འདོད་པ་ཤིད་ཡོད་པས་ཁྱོད་ལ་བསྟེན་པར་བྱའོ། །འོན་ཏེ་ཁྱོད་འཇིག་རྟེན་གྱིས་ཐམ་པར་བྱས་ན་ནི་དེའི་ཚེ་ཤིན་ཏུ་སྐྱོབས་དང་ལྡན་པའི་འཇིག་རྟེན་ཤིད་ལ་བདག་ཤིད་བརྟེན་པར་བྱའོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །གལ་ཏེ་འཕད་པ་དང་བཟལ་ཡང་འཇིག་རྟེན་གྱིས་གནོད་པས་འཇིགས་ནས་ཁྱོད་ཀྱིས་ཀུན་རྫོབ་ཁས་ཟློང་ན་ནི། །ལྷུང་གི་གནོད་པས་འཇིགས་པས་སེམས་ཙམ་ཤིད་དུ་ཡང་ཁས་ཟློང་བར་བྱ་དགོས་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ་དེ་འདི་སྙམ་དུ་སེམས་ཏེ་འདི་ལྟར་ཁམས་གསུམ་པོ་འདི་ནི་སེམས་ཙམ་སྟེ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །བརྩོད་པར་བྱ་སྟེ། །བདེ་བར་གཤེགས་པའི་གསུང་གི་ནོར་བུ་ཟབ་རྒྱེལ་ལས་སྦྱར་བའི་མདོ་སྡེའི་ས་གཞི་བསྟར་བ་ལ། །དེའི་རང་བཞིན་གྱི་ཁྱད་པར་མ་ཟིན་པར་བྱས་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དངོས་པོར་སྣང་བའི་ཚུལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །མདོའི་དགོངས་པ་འདི་ནི་ཇི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱི་སྣང་བ་དེ་ལྟར་མ་ཡིན་ནོ། །ཡང་འདིར་མདོའི་དོན་ཅི་ཡིན་ཞེ་ན། །དེའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「若世於汝無妨害，當待世間而破此，汝可先與世間諍，後有力者我

當依。」

我等為遣世間之世俗故，設大劬勞而住。汝可破此世間世俗，倘汝不被世間妨害，我亦當助汝。然世間決定妨害於汝，故唯當旁觀也。汝可先與世間相諍，若汝獲勝，我願依汝。然汝必為世間所敗，故我唯當依止具有強力之世間也。他曰：若汝怖畏世間妨難，雖無正理亦許世俗，則亦應畏聖教妨難而許唯識。如經云:「如是三界皆唯有心。」答曰：佛所說經如琉璃寶地，汝不知彼體性差別，迷為實事識水。今欲取彼實事識水，汝之智慧如未燒瓶，試為汲浸必當碎成百片，徒為知彼體性者之所恥笑。此經密意，非如汝慧之所解也。若爾，經義云何？頌曰：

མངོན་གྱུར་མངོན་ཕྱོགས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡིས། །སྤྲིད་གསུམ་རྣམ་རིག་ཙམ་དུ་གང་རྟོགས་པ། །རྟག་བདག་བྱེད་པོ་བཀག་པ་རྟོགས་ཕྱིར་དེས། །བྱེད་པ་པོ་ནི་སེམས་ཙམ་ཡིན་པར་རྟོགས། །གང་གི་ཕྱིར་མདོ་དེ་ཉིད་ལས་ལུགས་སུ་བྱུང་བའི་རྣམ་པར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ལ་རབ་ཏུ་རྟོག་གོ། །དེ་ལྟར་ན་ཐུག་བསྟལ་གྱི་ཕུང་པོ་ཐུག་བསྟལ་གྱི་ཞོན་པ་བྱེད་པ་པོ་དང་ཚོར་བ་པོ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་པོ་འདི་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་མོ། །དེ་འདི་སྙམ་དུ་སེམས་ཏེ། །བྱེད་པ་པོ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པས་ལས་རྣམས་ཡོད་པར་གྱུར་ཏོ། །གང་ན་བྱེད་པ་པོ་མེད་པ་དེ་ན་དོན་དམ་པར་ལས་ཀྱང་མི་དམིགས་སོ་སྙམ་མོ། །དེ་འདི་སྙམ་དུ་སེམས་ཏེ། །འདི་ཤེས་གསུམ་པོ་འདི་ནི་སེམས་ཙམ་སྟེ། །སྤྲིད་པའི་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་གང་དག་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་སྟེ་བཀའ་སྩལ་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་སེམས་གཅིག་ལ་བརྟེན་པ་དག་གོ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་སོ། །དེའི་

ཕྱིར་དེ་ལྟར་བདག་རྐག་པ་བྱེད་པ་པོ་བཀག་ནས་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་སེམས་ཙམ་ཞེག་ཁོ་ན་བྱེད་པ་པོ་མཐོང་ཞིང་ཁམས་གསུམ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་དུ་རྟོགས་པ་ཡིན་ནོ། །བྱང་ཆུབ་ནི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་སོ། །དེར་སེམས་པ་སྟེ་སེམས་ཤིང་མནོ་བ་དེ་ལ་ཡོད་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འམ། །ཡང་ན་བྱང་ཆུབ་ཏུ་དེས་པར་ཡོད་པ་ཉིད་དེ་བདོག་པ་ཉིད་དེ་ལ་ཡོད་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡིན་པའམ། །བྱང་ཆུབ་ཏུ་དེས་པའི་སེམས་ཅན་གང་ཟག་ནི་སྟེ། །དར་ཀྱི་ཚོག་མི་མངོན་པར་བྱས་པའི་ཚོག་བསྡུ་བའོ། །རྟོགས་པ་ནི་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །མངོན་སྤྱོགས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཚས་ཀྱི་དབྱེངས་ལ་མངོན་དུ་སྤྱོགས་པའོ། །མངོན་གྱུར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ས་དྲུག་པར་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏེ་དེ་སྐར་ཡན་ལག་གི་དོན་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་སྐར་མདོའི་དོན་བཤད་ནས། །དོན་འདི་ཉིད་མདོ་གཞན་གྱིས་ཀྱང་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「現前菩薩已現證，通達三有唯是識，是破常我作者故，彼知作者唯是心。」

如前經云：「隨順行相觀察緣起。如是但生純大苦蘊、純大苦樹，其中都無作者受者。彼復作是念，由執作者，方有作業，既無作者，於勝義中業亦無得。彼復作是念，如是三界皆唯有心，如來分別演說十二有支，一切皆依一心而立。」乃至廣說。如是破除常我作者，於世俗中見唯內心乃是作者，以是通達三界唯識。「菩提」謂一切種智，「薩埵」謂思惟。由彼有此思惟，故名菩薩；或彼有決定趣向菩提之心，故名菩薩；或決定成菩提之有情，名為菩薩，是略去其中間句也。「通達」謂證悟義，「現證」謂親證法界，「現前」是第六地名，此等是釋

文義。如是已說經義，更以餘經顯示斯義。頌曰：

དེ་ཕྱིར་ཟློ་ཕན་ཟློ་ནི་འཕེལ་བྱའི་ཕྱིར། །ལང་ཀར་གཤེགས་མདོ་དེ་ལས་ཀུན་མཁྱེན་གྱི། །སྡུ་སྟེགས་སྤོ་མཐོན་རི་འཛོམས་ངག་རང་བཞེན། །རྟོ་རྩེ་འདི་ནི་དགོངས་པ་བཅད་ཕྱིར་གསུངས། །འདི་ནི་ཞེ་བྱ་བ་འདིས་བསྟན་པའི་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་འདོན་པ་ནི། །གང་ཟག་རྒྱུན་དང་ཕུང་པོ་དང་། །དེ་བཞིན་རྒྱུན་དང་རྟུལ་དག་དང་། །གཙོ་བོ་དབང་ཕྱུག་བྱེད་པོ་རྣམས། །སེམས་ཙམ་དུ་ནི་ངས་བཤད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། །ཚོགས་སུ་བཅད་པ་འདི་ནི་འཕགས་པ་ལང་ཀར་གཤེགས་པ་ལས་འདོན་པ་ཡིན་ནོ། །འདིའི་དོན་དགོལ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །ཇི་བཞིན་རང་གི་བསྟན་བཅོས་དེ་དེ་ལས། །སྡུ་སྟེགས་རྣམས་ཀྱིས་གང་ཟག་སོགས་དེ་དག །སྨྲས་པ་དེ་དག་བྱེད་པོར་མ་གཟིགས་ནས། །རྒྱལ་བས་སེམས་ཙམ་འཇིག་རྟེན་བྱེད་པོར་གསུངས། །སྡུ་སྟེགས་རྣམས་ཀྱིས་ཞེས་བྱ་ནི་ཕལ་ཆེར་བསྟན་པ་སྟེ་ཚོས་འདི་པ་དག་གིས་ཀྱང་གང་ཟག་ལ་སོགས་པ་དག་བརྟགས་པ་ཙོ་ན་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་ན་དེ་དག་ཀྱང་ཚོས་འདི་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །སྡུ་སྟེགས་ལྟར་བསྟན་པའི་དོན་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་ཁོང་དུ་མ་ཆུད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ངེས་པར་བསྟན་པ་འདི་ནི་ཀུན་ལ་ཟབ་པར་བྱེད་པ་ཙོ་ནའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །གང་ཟག་ཕུང་པོར་སྨྲ་བ་ཡི། །འཇིག་རྟེན་གྲངས་ཅན་ཉག་གཅིག་ཏུ། །ཡོད་མེད་འདས་པ་སྨྲ་ན་དེས། །དེ་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ནི། །བསྟན་པ་འཆི་མེད་ཡོད་མེད་ལས། །འདས་པ་ཟད་མོ་ཞེས་ཀྱིས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པར་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་དག་ནི་ཕྱི་རོལ་པ་ཉིད་དུ་རིག་པར་བྱའོ། །ཇི་ལྟར་རང་གི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རང་གི་གྲུབ་པའི་མཐར་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་སྡུ་སྟེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་དུ་འདོད་པ་ཉེ་བར་མཚོན་པ་

ཡིན་ཏེ། །འཕོར་བ་འདི་ནི་ཐོག་མ་མེད་པས་འདིར་རྟོག་པ་ཅི་ཞིག་མ་བྱང་བར་གྱུར་ཅིང་ཅི་ཞིག་མི་འབྱུང་བར་འགྱུར། །འདི་ལྟར་དཔྱད་ཉིད་དུ་ཡང་སྣང་བ་དཀར་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་ཤུང་པོ་ལ་སོགས་པ་སྟོན་པར་སྣང་བ་ཉིད་དོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ནི་གང་ཟག་ལ་སོགས་པ་འདི་དག་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་དུ་མ་གཟིགས་པ་ན་ལེམས་ཙམ་ཁོ་ན་འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་དུ་བསྟན་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མདོའི་དོན་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟར་ན་རེ་ཞིག་བྱེད་པ་པ་ོ་གཞན་བཀག་པས་དོན་བྱས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་ཙམ་གྱི་སྒྲས་ཤེས་བྱ་བ་འགོག་པར་མི་ནུས་པར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「故為增長智者慧，遍智曾於楞伽經，以摧外道高山峰，此語金剛解彼義。」

「此」謂此處所說頌。如《楞伽經》偈云：「餘說數取趣，相續蘊緣塵，自性自在作，我說唯是心。」為解此義，頌曰：**「各如彼彼諸論中，外道說數取趣等，佛見彼等非作者，說作世者唯是心。」**

言「外道」者，依多分說，以此法眾亦有假立補特伽羅等者，或說彼等亦非法眾，如諸外道不能無倒了解佛經義故。如論云：「凡說人蘊者，世間數論師，鵂鶹徒無衣，問彼離有無。故知唯佛教，宣說甘露法，離有無甚深，是正法殊勝。」

當知執著蘊等者唯是外道。言「各如」者，謂各各宗。此即表示，諸外道類亦計蘊等為作者。以此生死無始，故邪分別，何者不曾有？何

者不當有？即現在世白淨斷等，亦計實蘊而為作者。諸佛世尊，由見彼補特伽羅等皆非作者，故說唯心是世間之作者，此是經義。

如是已說，由破餘作者，文義已盡，故彼「唯」字不破所知。更以異門明不破外境。頌曰：

དེ་ཉིད་རྒྱས་ལ་སངས་རྒྱས་བསྟན་ཏེ་བཞེན། །དེ་བཞེན་སེམས་ཙམ་གཅོར་འགྱུར་འཇིག་རྟེན་ལ། །མདོ་ལས་སེམས་ཙམ་ཞེས་གསུང་གཟུགས་ནི་འདིར། །འགོག་པ་དེ་ཤུར་མདོ་ཡི་དོན་མ་ཡིན། །ཇི་ཤུར་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་རྒྱས་པ་ལ་སངས་རྒྱས་ཞེས་ཚིག་ཐུ་མ་མི་མངོན་པར་བྱས་ནས་ཀྱང་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཡོད་པ་དེ་བཞེན་དུ། །སེམས་ཙམ་གཅོ་བོར་གྱུར་པ་ལ་ཡང་གཞན་གཅོ་བོ་ཡིན་པ་བཀག་ནས་ཁམས་གསུམ་ནི་སེམས་ཙམ་མོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིས་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་གཅོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པ་སེལ་བར་སྟོན་པ་ཡིན་གྱི་སེམས་ཙམ་ཞེག་ཀོ་ན་ཡོད་ཀྱི་གཟུགས་ནི་མེད་དོ་ཞེས་ཡོད་པ་ཉིད་འགོག་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །མདོའི་དོན་འདི་ནི་རྣམ་ཀོ་བོ་ཅག་གིས་བཤད་པ་དེ་བཞེན་དུ་གདོན་མི་ཟ་བར་འདོད་པར་བྱའོ། །ཁྱོད་ཀྱི་ལུགས་ཤུར། །

「如覺真理說名佛，如是唯心最主要，經說世間唯是心，故此破色非經義。」

如於真理覺悟者，略去前句，說名曰佛，如是應知唯心最為主要。遮遣餘法亦是主要，故說三界唯心。故此僅是遣除色等為主，非說唯有心，都無色等，遮其為有也。應許唯如吾釋乃是經義。若如汝宗，頌曰：

གལ་ཏེ་འདི་དག་སེམས་ཙམ་ཞེས་མཁྱེན་ནས། །དེ་ལས་གཟུགས་ཉིད་དགག་པར་མངོད་

ན་ནེ། །སྒར་ཡང་དེ་ལས་བདག་ཉིད་ཆེན་པོས་སེམས། །གཏི་མུག་ལས་ལས་སྐྱེས་བར་ཅི་
ཕྱིར་གསུངས། །འཕགས་པ་ས་བཅུ་པ་དེ་ཉིད་ལས། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་རིག་པ་དང་འདུ་
བྱེད་ཀྱི་རྒྱུ་ཅན་དུ་གསུངས་ཀྱི་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་རྣམ་
པ་ཤེས་པ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པར་གྱུར་ན་ནི་དེ་མ་རིག་པའམ་འདུ་བྱེད་ལ་མི་
ལྟོས་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་ལྟོས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྣམ་
པར་ཤེས་པ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཁོ་ན་སྟེ། །རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་དམིགས་
པའི་སྐྲ་ཤད་ལ་སོགས་པ་ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་རྒྱུན་ཡོད་ན་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ལ། །དེ་ཁོ་ན་
ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་རྒྱུན་མེད་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏོ་སྙམ་དུ་བསམས་པའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་
ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལུགས་སུ་འབྱུང་བའི་རྣམ་པར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་
བ་ལ་རབ་ཏུ་རྟོག་གོ། །དེ་འདི་སྙམ་དུ་སེམས་ཏེ། །བདེན་པ་རྣམས་མི་ཤེས་པ་ནི་དོན་དམ་
པར་མ་རིག་པའོ། །མ་རིག་པས་བྱིས་པའི་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ནི་འདུ་བྱེད་རྣམས་
སོ། །འདུ་བྱེད་ལ་བརྟེན་པའི་སེམས་དང་དོ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པའོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་
ལྡན་ཅིག་སྐྱེས་པ་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་བཞི་ནི་མིང་དང་གཟུགས་སོ། །མིང་དང་གཟུགས་རྣམ་
པར་འཕེལ་བ་ནི་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་གོ །།དབང་པོ་དང་ཡུལ་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གསུམ་
ཕྲད་པས་ཟག་པ་དང་བཅས་པ་ནི་རེག་པའོ། །རེག་པ་དང་ལྡན་ཅིག་སྐྱེས་པ་ནི་ཚོར་
བའོ། །ཚོར་བ་ལ་ཆགས་པ་ནི་སྲེད་པའོ། །སྲེད་པ་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་ནི་ལེན་པའོ། །ལེན་པ་
ལས་བྱང་བའི་ལས་ཟག་པ་དང་བཅས་པ་ནི་སྲིད་པའོ། །ལས་ཀྱི་རྒྱུ་མཐུན་པ་ནི་སྐྱེ་བ་སྟེ་
ཕུང་པོ་རྣམས་འབྱུང་བའོ། །ཕུང་པོ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ནི་རྒ་བའོ། །རྒས་པའི་ཕུང་པོ་འཇིག་
པ་ནི་འཆི་བའོ། །འཆི་ཁིང་འབྱལ་བའི་ཚེ་སྐྱོས་ཤིང་ཆགས་པ་དང་བཅས་པས་སེམས་
ཡོངས་སུ་གདུང་བ་ནི་སྐུ་ངན་ནོ། །སྐུ་ངན་ལས་བྱང་བའི་ཚིག་ཏུ་བརྗོད་པ་ནི་སྨྲ་སྟངས་

འདོད་པའོ། །དབང་པོ་ལྔའི་ཉམས་སུ་བབ་པ་ནི་སྨྲ་བསྟལ་ལོ། །ཡིད་ཀྱི་ལྟ་བ་ཉམས་སུ་བབ་པ་ནི་ཡིད་མི་བདེ་བའོ། །སྨྲ་བསྟལ་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་མང་པོ་འབྱུང་བ་ནི་འཁྲུགས་པ་སྟེ། །དེ་ལྟར་ན་སྨྲ་བསྟལ་གྱི་ཞུང་པོ་སྨྲ་བསྟལ་གྱི་ལྷོན་པ་བྱེད་པ་པོ་དང་ཚོར་བ་པོ་མེད་པ་འདི་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ་སྟམ་མོ། །དེ་ལ་མ་རིག་པ་ནི་ལུས་ཅན་རྣམས་ཀྱང་དམིགས་པ་ལ་ཀུན་ཏུ་རྟོངས་པར་བྱེད་པ་དང་། །འདུ་བྱེད་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱིན་པའོ། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ཀྱང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །མ་འོངས་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡང་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་བྱེད་པ་དང་། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མངོན་པར་གྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱིན་པའོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །སྲིད་པའི་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བར་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །མིང་དང་གཟུགས་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱིན་པའོ། །

「若知此等唯有心，故破離心外色者，何故如來於彼經，復說心從癡業生。」

《十地經》說識以無明及行為因，非自相有。若識由自性而有者，應不觀待無明與行，然實待彼，故識畢竟非自性有。如眩翳人見毛輪等，要有顛倒因緣，彼方得有，若無顛倒因緣，即非有故。如經云：「菩薩如是隨順行相觀察緣起。彼作是念：於勝義中不知諸諦謂無明，無明所作業果謂諸行，依行之初心謂識，與識俱生餘四取蘊謂名色，名色增長謂六處，根境識三和合謂有漏觸，與觸俱生謂受，於受貪著謂愛，愛增長謂取，從取所起有漏業謂有，業等流起諸蘊謂生，蘊熟謂

老，蘊壞謂死，由死離時愚昧貪戀令心熱惱謂愁，從愁發語謂嘆，五根衰損謂苦，意識衰損謂憂，憂苦轉多謂惱。如是但生純大苦蘊、純大苦樹，其中都無作者、受者。此中無明有二種業：一令眾生迷於所緣，二與行作生起因。行亦有二種業：一能生未來異熟，二與識作生起因。識亦有二種業：一令諸有相續，二與名色作生起因。

མིང་དང་གཟུགས་ཀྱང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །ཐན་ཚུན་རྟེན་པར་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ཀྱང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །རང་གི་ཡུལ་རྣམ་པར་ཤེས་པར་སྟོན་པ་དང་། །རེག་པ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །རེག་པ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །དམིགས་པ་ལ་རེག་པ་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །ཚོར་བ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །ཚོར་བ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །ཡིད་དུ་འོང་བ་དང་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་དང་གཉི་ག་ལས་རྣམ་པར་ཤེས་བས་རྒྱང་བར་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །སྲེད་པ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །ལྷན་པར་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །ཚགས་པར་འགྱུར་བའི་དངོས་པོ་ལ་ཀུན་ཏུ་ཆགས་པར་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །ལེན་པ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །ལེན་པ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །གོང་མ་ལྟ་བུ་དང་། །སྲིད་པ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །སྲིད་པ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །སྲིད་པའི་རྒྱས་གཞན་གནས་པར་བྱེད་པ་དང་། །སྐྱེ་བ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །སྐྱེ་བ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །གོང་མ་ལྟ་བུ་དང་། །རྒ་བ་མངོན་པར་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེད་པའོ། །རྒ་བ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་

ཡིན་ཏེ། །དབང་པོ་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བར་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །འཆི་བ་དང་ཕྲད་པ་མངོན་པར་འགྱུབ་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེན་པའོ། །ཇི་སྲིད་དུ་འཆི་བ་ཡང་བྱ་བ་གཉིས་སུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། །འདུ་བྱེད་འཇིག་པར་ཡང་བྱེད་པ་དང་། །ཡོངས་སུ་མི་ཤེས་པ་རྒྱུན་མི་ཆད་པའི་རྒྱུ་ཡང་འབྱེན་པའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་གསུངས་པ་ལྟ་བུ་སྟེ། །དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མ་རིག་པ་དང་། །འདུ་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུ་ཅན་དུ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟར་ཇི་ལྟར་ཐེག་ཆེན་ཚེ་ལོག་གི་རྒྱུན་ཡོད་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡོད་པར་གསལ་བར་བྱས་མོད་ཀྱི། །དེ་མེད་པས་དེ་ཡང་མེད་པ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། །མ་རིག་པ་འགགས་པས་འདུ་བྱེད་རྣམས་འགག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྒྱུན་མ་རིག་པ་མེད་པས་འདུ་བྱེད་རྣམས་ཉེ་བར་ཞི་བའི་ཕྱིར་བརྗོད་པ་མེད་པའོ། །འདུ་བྱེད་འགགས་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འགག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྒྱུན་འདུ་བྱེད་མེད་པས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཉེ་བར་ཞི་བའི་ཕྱིར་བརྗོད་པ་མེད་པའོ་ཞེས་རྒྱས་བཏབ་བོ། །དེ་ལྟར་ཇི་ལྟར་ཐེག་ཆེན་ཚེ་ལོག་ཡོད་པས་ཁམས་གསུམ་ཡོད་པ་ཡོད་པར་གསལ་བར་བྱས་ཀྱང་། ཐེག་ཆེན་ཚེ་ལོག་མེད་པས་ཁམས་གསུམ་མེད་པ་ཡོད་པར་གསལ་བར་བྱས་ཀྱང་།

ཚོམ་དུ་གསུངས་པ་ནི་སེམས་ཚམ་ཞིག་ཏོ་ན་གཙོ་བོར་གྱུར་བ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཡིན་གྱི། །ལུང་འདི་གཟུགས་མེད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མ་ཡིན་ནོ། །སེམས་ཀྱི་གཙོ་བོ་དེ་ཉིད་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

名色亦有二種業：一互相助成，二與六處作生起因。六處亦有二種業：一各取自境界，二與觸作生起因。觸亦有二種業：一能觸所緣，二與受作生起因。受亦有二種業：一能領受愛非愛及非二事，二與愛作生起因。愛亦有二種業：一染著可愛事，二與取作生起因。取亦有二種業：一令煩惱相續，二與有作生起因。有亦有二種業：一能於餘趣中生，二與生作生起因。生亦有二種業：一能起諸蘊，二與老作生起因。老亦有二種業：一令諸根變異，二與死作生起因。死亦有二種業：一能壞諸行，二與不覺知作相續因。」此等是說識以無明及行為因。如是已顯示要有顛倒因緣乃有識生。由此無故彼無云何？復如經云：「無明滅故諸行滅者，由無無明緣故，令行斷滅更無扶助。諸行滅故識滅者，由無諸行緣故，令識斷滅更無扶助。」乃至廣說。又云：「復作是念：諸有為法和合則轉，離則不轉；緣聚則轉，不聚不轉。我如是知此有為法多諸過患，應當斷除和合緣聚。然為成熟諸眾生故，亦不畢竟滅除諸行。佛子菩薩如是觀察有為，多諸過患，無有自性，不生不滅。」誰有心者見此教已，計識實有，如是計者，唯由自見之所迷耳！故知經說唯心，是為顯示唯心為主，非說無色。為顯心為主故。頌曰：

སེམས་ཉིད་ཀྱིས་ནི་སེམས་ཅན་འཇིག་རྟེན་དང་། །སྣོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ཤིན་ཏུ་སྣ་ཚོགས་འགོད། །འགྲོ་བ་མ་ཡིས་ལས་ལས་སྐྱེས་པར་གསུངས། །སེམས་སྣང་ས་ནས་ནི་ལས་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་ལས་སེམས་ཅན་གྱི་འཇིག་རྟེན་ནི་སེམས་ཅན་རང་གི་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པས་བདག་གི་དངོས་པོ་རྣམ་པ་རྣམས་སོ། །སྣོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ནི་དེ་དག་ཁོ་ནའི་ཐུན་མོང་གི་ལས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ཟུང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་སོགས་པའི་འོག་མིན་གྱི་གཞལ་ཡས་ཁང་གི་མཐར་ཐུག་པ་དག་གོ །། །དེ་ལ་རྩ་བྱ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་མདོངས་ལ་སོགས་པ་སྣ་ཚོགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རྩ་བྱ་ལ་སོགས་པ་ཁོ་ནའི་ལས་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པས་བསྐྱེད་པའོ། །པདྨ་ལ་སོགས་པ་སྣ་ཚོགས་པ་ནི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ལས་ཐུན་མོང་བས་བསྐྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་བཞིན་དུ་གཞན་ཡང་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །སེམས་ཅན་ལས་ཀྱི་དབང་གིས་རི། །ནག་པོ་དུས་སུ་སྐྱེས་ཏེ་དཔེར། །སེམས་དམྱལ་མཛོ་རིས་འཇིག་རྟེན་དུ། །མཚོན་དང་རིན་ཆེན་ཤིང་བཞིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་པ་ལས་ལས་སྐྱེས་ཤིང་ལས་ཀྱང་སེམས་ལ་བརྟེན་པ་ཡིན་ཏེ། །སེམས་དང་བཅས་པ་ཁོ་ན་ལ་སོགས་པའི་ཕྱིར་ལ། །སེམས་མེད་ན་ལས་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་རང་ཀུ་འཇུག་པ་ལ་སེམས་ཉིད་གཅོད་བོའི་རྒྱུ་ཡིན་ཀྱི་གཞན་ནི་མ་ཡིན་པས་མདོ་ལས་སེམས་ཙམ་ཞེས་ཁོ་ན་གཅོད་བོར་གཞག་གི་གཟུགས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །

「有情世間器世間，種種差別由心立，經說眾生從業生，心已斷者業非有。」

有情世間，謂諸有情各由自業煩惱所得我事。器世間，謂由有情共業所感，下自風輪，上至色究竟天宮。如孔雀等翎各種雜色，是由孔雀等不共業所感。蓮花等各種雜色，是由一切有情共業所感。餘亦應知。

經云：「隨有情業力，應時起黑山，如地獄天宮，有劍林寶樹。」如是一切眾生皆由業生，業復依心，唯有心者，業乃有故，其無心者，業亦無故。故眾生流轉，心是主要因，餘則不爾。故經安立唯心為主，不立外色。頌曰：

གལ་ཏེ་གཟུགས་ཡོད་མོད་ཀྱི་དེ་ལ་ནི། །སེམས་བཞིན་བྱེད་པ་དོ་ཉིད་ཡོད་མ་
ཡིན། །གཟུགས་ནི་བེམ་དོ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་བསམས་པའོ། །དེས་ན་སེམས་ལས་གཞན་པའི་
བྱེད་པ་དོ། །བརྒྱག་གི་གཟུགས་ནི་བཀག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་ན་ཁ་ཅིག་དག་གིས་ནི་གཙོ་
བོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་བྱེད་པ་དོ་ཉིད་དུ་འདོད་ལ། །ཁ་ཅིག་གིས་ནི་སེམས་ལ་འདོད་
ཀྱི། །གཟུགས་བྱེད་པ་དོ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ལ་ནི་རྟོད་པ་མེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་གཙོ་བོ་ལ་སོགས་
པ་བྱེད་པ་དོ་ཉིད་དུ་དོགས་པར་བྱས་པ་དེའི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཁོ་ན་བསལ་བའི་
ཕྱིར། །བྱེད་པ་དོ་ཉིད་དུ་ནུས་པར་མཐོང་བའི་སེམས་ཙམ་ཞིག་བྱེད་པ་དོར་བརྗོད་པ་ན་
གཙོ་བོ་ལ་སོགས་པ་བྱེད་པ་དོ་ཉིད་ཡིན་པ་བསལ་ནས་རྟོད་པའི་གནས་ཀྱི་ཡུལ་གནོན་ནོ་
ཞེས་བྱ་བར་རིགས་ཏེ། །ཡུལ་གཅིག་ལ་དབང་བྱེད་པར་འདོད་པའི་རྒྱལ་པོ་གཉིས་ཀྱི་ནང་
ནས་དགྲ་བཅིག་བཏོན་ནས་རང་གི་ཡུལ་འཛིབ་ཅིང་གཉེ་ག་ལ་ཉེ་བར་མཚོ་བའི་ཕྱིར་
སྐྱེ་བོ་ཕལ་པ་ལ་གནོད་པ་མེད་པ་ལྟར་དེ་བཞིན་དུ། །འདིར་ཡང་གཉེ་ག་ལ་ཉེ་བར་མཚོ་
བའི་ཕྱིར་གཟུགས་ལ་རྟག་ཏུ་གནོད་པ་མེད་པས། །གཟུགས་ཡོད་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་
ངེས་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཇི་སྐད་བསྟན་པའི་ཚུལ་གྱིས། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་དེ་ཉིད་
ལ་གནས་ལ། །ཕྱང་པོ་འཇིག་རྟེན་གྱགས་དེར་ཐལ་ཡོད། །དེ་ཉིད་ཡེ་ཤེས་འཆར་བར་
འདོད་པ་ན། །རྣལ་འབྱོར་པ་ལ་དེ་ལྟ་འབྱུང་མི་འགྱུར། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་ཡིན་པ་དེའི་
ཕྱིར། །གཟུགས་མེད་ན་ནི་སེམས་ཡོད་མ་འཇོན་ཅིག ། །སེམས་ཡོད་པ་ཉིད་ནའང་གཟུགས་

མེད་མ་འདེན་ཅིག །ཁང་གི་ཚེ་འཐད་པས་གཟུགས་མེད་པར་རྟོགས་ན་ནི། ཀྱེའི་ཚེ་གཉེ་གའི་ཡོད་པ་འཐད་པ་དང་བཟལ་བའི་ཕྱིར་སེམས་མེད་པར་ཡང་རྟོགས་པར་བྱ་དགོས་ལ། ཡང་གང་གི་ཚེ་སེམས་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་ན་ནི་དེའི་ཚེ་གཟུགས་ཀྱང་རྟོགས་པར་བྱ་དགོས་ཏེ། ཁཀྱེ་ག་ཡང་འདེག་རྟེན་ལ་བྱགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ལྷུང་ལས་ཀྱང་དེ་ཤྱར་རྟོགས་པར་བྱ་སྟེ། །དེའི་ཤྱར། །

「若謂雖許有色法，然非如心為作者，則遮離心餘作者，非是遮遣此色法。」

色指塵聚。此中有計自性等為作者，有計內心為作者，色非作者俱無諍也。故應觀察自性等作者，為破彼無作者相故，說有作者功能之唯心乃是作者。由破自性等作者，自即得據所諍之境。如有二王欲王一國，逐走敵人，自即得有其國。民眾是二王所共需者，故於國民都不損害。如是此色亦是二所共需都不損害。故定應知此色是有，由上所說道理。頌曰：

「若謂安住世間理，世間五蘊皆是有，若許現起真實智，行者五蘊皆非有。」

由是當知，頌曰：**「無色不應執有心，有心不可執無色。」**

若時以正理了達色非有者，亦應了達心非是有，二法俱無正理故。若時了達心是有者，亦應通達色有，二法俱是世間共許故。即由聖教應知亦爾。頌曰：

དེ་དག་ཤེས་རབ་ཚུལ་མདོར་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། །མཚུངས་པར་སྤངས་ཤིང་མངོན་པའི་ཚོས་ལས་གསུངས། །གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་དེ་དག་ནི་ཚོས་མངོན་པ་ལས་རང་དང་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བའི་སྒོ་ནས་ཕྱ་ཚར་ཡང་མཚུངས་པར་གསུངས་ལ། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལས་ནི་ཕྱ་ཚར་ཡང་མཚུངས་པར་བཀག་པ་ཡིན་ཏེ། །རབ་འབྱོར་གཟུགས་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་གསུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར། །དེ་ལྟར་ལུང་དང་རིགས་པས་སྒྲུབ་པ་ཡི། །བདེན་གཉིས་རིམ་པ་འདི་དག་བཤིག་ནས་ཀྱང་། །ཁྱོད་ཀྱི་རྫས་ནི་བཀག་པས་འགྲུབ་མེ་འགྱུར། །གཟུགས་མེད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་ཞིག་འདོད་པས་ནི་ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་དམ་པ་དག་གི་རིམ་པ་ཇི་སྐད་དུ་སྨས་པ་བཤིག་པར་འགྱུར་ལ། །དེ་ལྟར་བདེན་པ་དག་གི་རིམ་པ་དེ་དག་བཤིག་ནས་ཀྱང་ཁྱོད་ཀྱི་རྫས་ནི་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར་སྔར་རྫས་བཀག་པ་དེའི་ཕྱིར་ཁྱོད་ཀྱི་ངལ་བ་དོན་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ཕྱིར་དེ་ལྟའི་རིམ་པས་དངོས་གདོད་ནས། །དེ་ཉིད་མ་སྐྱེས་འཇིག་རྟེན་སྐྱེས་རིག་བྱ། །འདིར་སྨྲས་པ། །གལ་ཏེ་ཡང་མདོའི་དོན་འདི་དེ་ལྟར་བཤད་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟར་ན་ཡང་ལུང་གཞན་ལས་སེམས་ཙམ་ཡོད་པ་ཉིད་ངེས་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། ཕྱི་རོལ་སྣང་བ་ཡོད་མེད་དེ། །སེམས་ནི་སྣ་ཚོགས་རྣམས་སུ་སྣང་། །ལུས་དང་ལོངས་སྤྱོད་གནས་འདུ་བ། །སེམས་ཙམ་དུ་ནི་བཤད་དོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལ་ལུས་ནི་མིག་ལ་སོགས་པའི་སྐྱེ་མཆེད་རྣམས་སོ། །ལོངས་སྤྱོད་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཡུལ་རྣམས་སོ། །གནས་ནི་སྟོང་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ནོ། །སེམས་ལས་ལོགས་ཤིག་ན་ཕྱི་རོལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཙམ་ཞིག་ཏོ་ན་ལུས་དང་ལོངས་སྤྱོད་དང་གནས་སུ་སྣང་བར་སྐྱེ་བ་ན་ཡུལ་གྱི་དངོས་པོར་གནས་པ་ལུས་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ཐ་དད་པར་ཕྱི་རོལ་ཤུ་ངར་མངོན་པ་

ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཁམས་གསུམ་པོ་ནི་སེམས་ཙམ་ཡིན་ནོ་ཞེན། །མདོ་འདི་ཡང་དགོངས་པ་ཅན་ཉིད་དུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「般若經中佛俱遮，彼等對法俱說有。」

色等五蘊，對法藏中，由自相、共相等門俱分別解說為有，佛於《般若波羅蜜多經》則同遮五蘊故。如云：「須菩提！色自性空。」廣說乃至「識自性空。」如是，頌曰：

「二諦次第縱破壞，汝物已遮終不成。」汝計無色，唯有內識，是俱破壞上來所說由聖教、正理所成立之世俗勝義次第。即使破壞二諦次第，然汝之實物終不得成。何以故？由前已遮實物，故汝徒勞無果。頌曰：**「由是次第知諸法，真實不生世間生。」**

問曰：此經之義雖如是說，然由餘經定能成立唯心。如云：「外境悉非有，心變種種相，似身受用處，故我說唯心。」「身」謂眼等諸處，「受用」謂色等諸境，「處」謂器世間。由離內心無外境故，唯識生時變似根、身、受用、處所。故身等境事，似離內識別有外境，是故三界唯心。曰：此經亦是有密意者，頌曰：

མདོ་སྡེ་གང་ལས་ཕྱི་རོལ་སྣང་ཡོད་མེན། །ལེམས་ནི་སྣ་ཚོགས་སྣང་ངོ་ཞེས་གསུངས་པ། །དེའི་དགོངས་པ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །གཟུགས་ལ་ཤིན་ཏུ་ཆགས་གང་དེ་དག་ལ། །གཟུགས་བརྙོག་པ་སྟེ་དེ་ཡང་དང་དོན་ཉིད། །དེ་ལ་འདི་ནི་དང་བའི་དོན་ཡིན་ཏེ་གང་དག་གཟུགས་ལ་ཤིན་ཏུ་རེ་བ་དང་བཅས་པ་དེའི་རྒྱུན་ཅན་གྱི་རྣེས་སུ་ཆགས་པ་དང་ཁོང་ཁྲོ་

བ་དང་ང་རྒྱལ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་འཇུག་པ་རང་དབང་མེད་པར་བྱས་པར་འགྱུར་ཞིང་། །དེ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པས་དེ་དག་སྤྱི་པ་ཆེན་པོ་དང་སྦྱར་བ་ལ་བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་བསགས་པ་ལས་ཉམས་པར་འགྱུར་བ་དེ་དག་ལ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུན་ཅན་གྱི་ཤེལ་མོ་ལྟ་བུ་ལ་གཞོམ་པའི་ཕྱིར་ཚགས་པ་ཅན་དག་ལ་ཕྱི་རོལ་གྱི་ཡུལ་ལ་ཚགས་པ་འཇོམས་པའི་ཀེང་རུས་ལྟར། །དེ་ལྟ་བུར་གྱུར་པ་མ་ཡིན་ཡང་དེ་ལྟ་བུ་ཉིད་དུ་སེམས་ཙམ་ཉིད་དུ་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཡང་ལུང་འདི་དང་བའི་དོན་ཡིན་གྱི་ངེས་པའི་དོན་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟར་གང་ལས་ངེས་ཤེན། །ལུང་དང་རིགས་པ་ལས་སོ། །དེ་ཉིད་སྟོན་པར་བྱེད་པ་ནི། །འདི་ནི་སྟོན་པས་དོན་ཉིད་གསུངས་ཤིང་། །འདི་ནི་དང་དོན་ཉིད་དུ་རིགས་པས་འཐད། །ཅེས་བྱ་བའོ། །མདོ་འདི་དང་བའི་དོན་ཡིན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི་གཞན་ཡང་། །

「經說外境悉非有，唯心變為種種事，是於貪著妙色者，為遮色故非了義。」

當知彼經是不了義，謂諸有情以貪妙色為緣，隨貪瞋慢等轉，不得自在。由貪著彼故，造諸重罪，退失福德智慧資糧。世尊密意為破以色為緣所起煩惱，故說唯心。如於有貪眾生，說能除外境貪之骨鎖，雖非實有，亦如是說。

復次，此經是不了義非是了義，由何決定？由教及理。頌曰：**「佛說此是不了義，此非了義理不成。」**非但此經是不了義，餘經亦然。頌曰：

རྣམ་པ་དེ་ལྟའི་མདོ་སྡེ་གཞན་ཡང་ནི། །དེ་དོན་ཉིད་དུ་ལུང་འདིས་གསལ་བར་

ཟེད། །རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་མདོ་སྡེ་གང་ཡིན་ཞེ་ན། །རྗེ་སྐད་དུ་དགོངས་པ་ངེས་པར་འགྲེལ་
བའི་མདོ་ལས། །བརྒྱས་པ་དང་གཞན་གྱི་དབང་དང་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་ཞེས་བྱ་བ་རང་
བཞིན་གསུམ་བསྟན་པ་ལས། །བརྒྱས་པ་མེད་པ་ཉིད་དང་། །གཞན་གྱི་དབང་ཡོད་པ་
ཉིད་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །ལེན་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཟབ་ཅིང་ཕྲ། །ས་བོན་ཐམས་ཅད་ཚུ་
བོའི་རྒྱུན་ལྟར་འབབ། །བདག་ཏུ་རྟོག་པར་གྱུར་ན་མི་རྟང་ཞེས། །བྱིས་པ་རྣམས་ལ་ངས་ནི་
དེ་མ་བསྟན། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྟེ་འདི། །ཇི་ལྟར་ནད་པ་ནད་པ་ལ། །སྨན་པས་སྨན་
རྣམས་གཏོང་བ་ལྟར། །ངངས་རྒྱས་དེ་བཞིན་ཤེམས་ཅན་ལ། །ཤེམས་ཙམ་དུ་ཡང་རབ་ཏུ་
གསུངས། །ཞེས་བྱ་བའི་ལུང་འདིས་དྲང་བའི་དོན་ཉིད་དུ་གསལ་བར་བྱེད་དོ། །དེ་བཞིན་
དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་མདོ་བརྒྱད་པ་ལས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྙིང་པོ་གསུངས་
པ་དེ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་རང་བཞིན་གྱིས་འོད་གསལ་བ་རྣམ་པར་དག་པས་ཐོག་མ་
ནས་རྣམ་པར་དག་པ་ཉིད་མཚན་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་དང་ལྡན་པ་ཤེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་
ཀྱི་ལུས་ཀྱི་ནང་ན་མཆིས་པར་བརྗོད་དེ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་རིན་པོ་ཆེ་རིན་ཐང་ཆེན་
པོ་གོས་དྲི་མ་ཅན་གྱིས་ཡོངས་སུ་དཀྲིས་པ་ལྟར་ཕུང་པོ་དང་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་གོས་
ཀྱིས་ཡོངས་སུ་དཀྲིས་པ། །འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་གཉི་ཤུགས་གིས་ཟིལ་གྱིས་ནོན་
པ། །ཡོངས་སུ་རྟོག་པའི་དྲི་མས་དྲི་མ་ཅན་དུ་གྱུར་པ། །རྟག་པ་བརྟན་པ་ཐེར་ཟུག་པར་ནི་
བརྗོད་ན། །བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྙིང་པོར་སྐྱེ་
བ་འདི་ནི་ཤུགས་བྱེད་གཅིག་པུ་སྟེ་ཤ་ཟའི་ཤ་ཅན་དུ་གྱུར་པ། །ཁམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཙམ་བ། མི་འཇིག་པའོ་ཞེས་བདག་ཏུ་སྐྱེ་བ་སྟོན་པར་བྱེད་དོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བཀའ་སྩལ་
པ། །ཟློ་གོས་ཆེན་པོ་ངའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྙིང་པོ་བསྟན་པ་ནི་ཤུགས་ཅན་གྱི་

བདག་ཏུ་སྣ་བ་དང་མཚུངས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དག་
བཅོམ་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ནམས་ནི། །སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཡང་དག་
པའི་མཐའ་དང་། །སྐུ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་། །མ་སྐྱེས་པ་དང་། །མཚན་མ་མེད་པ་
དང་། །སྨོན་པ་མེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཚོགས་གི་དོན་ནམས་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐྱིང་
པོར་བསྟན་པ་བྱས་ནས། །ཁྱེས་པ་རྣམས་བདག་མེད་པས་འཇིགས་པར་འགྱུར་བའི་གནས་
ནམ་པར་སྤང་བར་བྱ་བའི་དོན་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐྱིང་པོའི་སྐོ་བསྟན་པས་ནམ་
པར་མི་རྟོག་པའི་གནས་སྣང་བ་མེད་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་སྟོན་ཏེ། །ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་མ་འོངས་པ་
དང་དུ་ཕྱིར་བྱུང་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་བདག་ལ་
མངོན་པར་ཞེན་པར་མི་བྱའོ། །ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་དཔེར་ན་ཇི་མཁན་ནི་འཇིམ་པའི་རྟུལ་གྱི་
ཕུང་པོ་གཅིག་ལས་ལག་པ་དང་བཟོ་དང་ལག་གཟུངས་དང་ཆུ་དང་སྣད་བྱ་དང་ནན་
ཏན་དང་ཕན་པ་ལས་སྐོང་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་བྱེད་དོ། །ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་དེ་བཞིན་དུ། །དེ་
བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱང་ཆོས་ལ་བདག་མེད་པ་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་མཚན་ཉིད་
ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་ཤེག་པ་དེ་ཉིད་ཤེས་རབ་དང་ཐབས་ལ་མཁས་པ་དང་ཕན་པ་རྣམ་
པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐྱིང་པོར་བསྟན་པའམ་བདག་མེད་པར་བསྟན་
པས་ཀྱང་རུང་སྟེ། །རྫ་མཁན་བཞིན་དུ་ཚོག་དང་ཡི་གེའི་རྣམ་གྲངས་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་
ཀྱིས་སྟོན་ཏོ། །དེ་ཕྱིར་དེའི་ཕྱིར་ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐྱིང་པོ་བསྟན་པ་
ནི། །སྐུ་སྟེགས་བྱེད་ཀྱི་བདག་ཏུ་སྣ་བའི་བསྟན་པ་དང་མི་འདྲའོ། །ཟླ་གྲོས་ཆེན་པོ་དེ་ཕྱིར་
དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྐུ་སྟེགས་བྱེད་བདག་ཏུ་སྣ་བ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་
རྣམས་དྲང་བའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐྱིང་པོ་བསྟན་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་
སྐྱིང་པོ་སྟོན་ཏེ། །ཡང་དག་པའི་བདག་ཏུ་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་ཕྱ་བར་རྣམ་པར་ཕྱུང་བའི་

བསམ་པ་ཙན་དག་རྣམ་པར་ཐར་པ་གསུམ་གྱི་སྒོད་ཡུལ་ལ་གནས་པའི་བསམ་པ་དང་
ལྡན་ཞིང་མྱུར་དུ་ཟློ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་
པར་འཚང་རྒྱ་བར་ཏེ་ལྟར་འགྱུར་ཞེས་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །ཡང་དེ་ཉིད་ལས་བློ་གྲོས་ཆེན་
པོ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་མི་སྐྱེ་བ་དང་མི་གཉིས་པ་དང་རང་བཞིན་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་
ས་ངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མདོ་སྡེའི་ནང་དུ་ཆུད་པ་འདི་ཞེས་བསྟན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་
ན་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་མདོ་སྡེ་རྣམ་པར་ཤེས་པར་སྣང་བ་རྣམས་ཀྱི་ངེས་པའི་དོན་ཉིད་དུ་
ཁས་བླངས་པ་ཐམས་ཅད་དུང་བའི་དོན་ཉིད་ཡིན་པར་ལྷང་འདིས་མངོན་པར་གསལ་
བར་བྱས་ནས། །རིགས་པས་དུང་བའི་དོན་ཉིད་དུ་གསལ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「如是行相諸餘經，此教亦顯不了義。」如是行相經為何等？謂如《解深密經》說遍計執，依他起，圓成實三自性中，遍計執無性，依他起有性。如是又云：「阿陀那識甚深細，一切種子如暴流，我於凡愚不開演，恐彼分別執為我。」此等如云：「如對諸病者，醫生給眾藥，如是對有情，佛亦說唯心。」此教顯彼是不了義。如是世尊於契經中說，如來藏、自性光明、本來清淨、具足三十二相，一切有情身中皆有。世尊復說，如無價寶垢衣纏裹，此被蘊界處衣之所纏裹，為貪瞋癡之所障蔽，為分別垢之所染污，然是常住堅固不變。「世尊！如來所說此如來藏與諸外道所說神我有何不同？世尊！諸外道類亦說神我常住、非作、無德、周遍、不壞。世尊告曰：大慧！我所宣說如來藏者，不同外道所說神我。大慧！如來應正覺等，是於空性、實際、涅槃、不生、無相、無願等句義說名如來藏。為除愚夫無我恐怖，由

如來藏門顯示無分別處、無相境界。大慧！現在未來諸菩薩摩訶薩，不應執我。大慧！譬如陶師，於一泥聚，由彼自手、藝、杖、水、繩、功用等故，造種種器。大慧！如是如來於法無我離一切相，由異種種智慧巧便，遂以種種字句異門，說如來藏，或說無我。大慧！是故我所說如來藏，不同外道所說神我。大慧！如來為欲引攝貪著神我諸外道故，說如來藏。故說如來藏，是欲令諸墮實我見意樂有情，由先成就三解脫門意樂，速證無上正等菩提。」彼經又云：「大慧！空性、不生、不二、無自性相。皆悉遍入一切佛經。」是故如是行相契經，唯識師計為了義者，已由此教顯彼一切皆非了義。

次以正理明非了義。頌曰：

ཤེས་བྱ་མེད་ན་ཤེས་པ་བསལ་བ་ནི། །བདེ་བླག་རྣེད་ཅེས་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས། །ཤེས་བྱ་མེད་ན་ཤེས་པ་བཀག་འགྲུབ་པས། །དོན་དོ་ཤེས་བྱ་དགག་པ་མཛོད་པ་ཡིན། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་ནི་གདུལ་བྱ་རྣམས་རེམ་གྱིས་རང་བཞིན་མེད་པ་ལ་འཇུག་པར་མཛད་དོ། །དེ་ལ་བསོད་ནམས་བྱས་པ་རྣམས་ཚེས་ཉིད་ལ་བདེ་བླག་ཏུ་འཇུག་པའི་ཕྱིར་ཚེས་ཉིད་ལ་འཇུག་པའི་ཐབས་ཡིན་པས་ཏེ་སྣང་ཐོག་མར་སྨྲས་པ་ལ་སོགས་པའི་གཏམ་སྨོར་བར་མཛད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཤེས་བྱ་བཀག་པ་ཡང་བདག་མེད་པ་ཁོང་དུ་ཆུད་པའི་ཐབས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་སྔར་ཤེས་བྱ་དགག་པ་ཁོ་ན་གསུངས་ཏེ། །ཤེས་བྱའི་བདག་མེད་པ་རིག་པ་རྣམས་ཤེས་པའི་བདག་མེད་པ་ལ་བདེ་བླག་ཏུ་འཇུག་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཤེས་བྱ་རང་བཞིན་མེད་པར་རིག་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཤེས་པ་རང་བཞིན་མེད་པར་རིག་པའི་ཚེ་ན་ཡོད་ཅེས་ཀང་ཁྱོད་ནས་རྟོགས་པར་འགྱུར་ལ་རིས་འཐུལ་བའི་

ཆུང་ཟད་ཅིག་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ཙམ་གྱིས་འགྲུབ་བར་ཤེས་བྱ་དགག་པ་ཉིད་ཐུབ་གསུངས་སོ། །ཤེས་རབ་ཅན་དག་གིས་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་བརྟག་པར་བྱའོ་ཞེས་བཤད་པ། །

「佛說所知若非有，則亦易除諸能知，由無所知即遮知，是故佛先遮所知。」

諸佛世尊漸導眾生令入無自性。如修植福德者易悟入法性故，修福即是悟入法性之方便，故先說布施等。如是遮遣所知，亦是悟入無我之方便，故諸佛世尊先遮所知，以了達所知無我者，易入能知無我故。諸了達所知無我者，有唯以自力便能了達能知無自性，有因他略說即能悟者，故佛先說遮遣所知。諸有慧者亦應如是解釋餘經。頌曰：

དེ་ལྟར་ལུང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཤེས་བྱས་ཏེ། །མདོ་གང་དེ་ཉིད་མ་ཡིན་བཤད་དོན་ཅན། །དྲང་དོན་གསུངས་པའང་རྟོགས་ནས་དྲང་བྱ་ཞིང་། །སྟོང་ཉིད་དོན་ཅན་དེས་ཤེས་པར་གྱིས། །མདོ་ཐེ་གང་དག་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ལ་སོགས་པས་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་པའི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་དངོས་སུ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་ཇི་ལྟར་ཟང་བཞིན་མེད་པ་ལ་འཇུག་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟར་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་ཁྱད་པར་ཅན་གྱི་ཚེ་ཐེག་པ་བཟློག །ཅེས་གསུངས་ལ། །མདོ་ལས་ཀྱང་། །མི་རྟག་དོན་ནི་མེད་དོན་ཞེས་གསུངས་སོ། །སྟོང་ཉིད་དོན་ཅན་དེས་ཡང་ཤེས་པར་གྱིས་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། །སྟོང་པ་བདེ་བར་གཤེགས་པས་བཤད་པ་ལྟར། །དེས་དོན་མདོ་སྡེ་དག་གི་ཉེ་བཀা་ཤེས། །གང་ལ་སེམས་ཅན་གང་ཟག་སྐྱེས་བུ་བསྟན། །ཆོས་དེ་ཐམས་ཅད་ཅིའང་བའི་དོན་དུ་ཤེས། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །འཇིག་རྟེན་ཁམས་ནི་སྟོང་ཐུག་

ཏུ། །ང་ཡིས་མདོ་རྣམས་གང་གསུངས་པ། །ཡི་གེ་ཐ་དད་དོན་གཅིག་སྟེ། །ཡོངས་སུ་བསྒྲུབ་པར་ནུས་མ་ཡིན། །དངོས་པོ་གཅིག་ནི་བསམ་བྱས་ན། །དེ་དག་ཐམས་ཅད་བསྒོམས་འགྱུར་ཏེ། །སངས་རྒྱས་གྱུན་གྱི་ཚོས་མང་པོ། །རྗེ་རྣེད་རབ་ཏུ་བསྟན་པ་རྣམས། །ཚོས་རྣམས་གྱུན་གྱི་བདག་མེད་ཡིན། །མི་གང་དོན་ལ་མཁས་རྣམས་ཀྱིས། །གནས་འདི་ལ་ནི་བསླབ་བྱས་ན། །སངས་རྒྱས་ཚོས་རྣམས་རྣེད་མི་དགའ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་འཕགས་པ་ནོར་གཙོས་མི་ཟད་པ་ལ་སོགས་པའི་མདོ་སྡེ་དག་ལས་རྒྱ་ཆེར་བསྟན་པ་ཡང་རྟོགས་པར་བྱའོ། །ཕྱོགས་ཙམ་ཞིག་ནི་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །དཔེར་ན་སྨན་ནི་ཐག་པས་བསྡོམས་པ་རྣེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ལ་བརྟགས་པ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དེ་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་སྨྱལ་དངོས་པོ་ལ་ནི་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་ཡིན་ཏེ། །ཀུན་ཏུ་མ་བརྟགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་རང་བཞིན་ཡང་གཞན་གྱི་དབང་བྱས་པ་ཙན་ལ་ནི་ཀུན་ཏུ་བརྟགས་ཡིན་ཏེ། །རང་བཞིན་དག་ནི་བཅོས་མིན་དང་། །གཞན་ལ་སྣོས་པ་མེད་པ་ཡིན། །ཞེས་འབྱུང་བས་ངོ་བོ་ཉིད་ནི་བྱས་པ་ཙན་ཡིན་ནོ། །བཟུང་བཞིན་པའི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་བྱས་པ་ཙན་གཟུགས་བརྟགས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐྱེད་ཡུལ་ལ་ནི་དངོས་ཡིན་ཏེ། །ཀུན་ཏུ་མ་བརྟགས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །དངོས་པོ་བྱས་པ་ཙན་ལ་མ་རེག་པར་རང་བཞིན་འབའ་ཞིག་མངོན་སུམ་དུ་མཇོད་པས་དེ་ཉིད་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་ཞེས་བརྗོད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བརྟགས་པ་ཉིད་བྱས་པ་ཙན་གཞན་གྱི་དབང་དང་དང་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་གསུམ་རྣམ་པར་གཞག་པ་རྣམས་པར་བྱས་ནས་མདོའི་དགོངས་པ་རྣམ་པར་བཤད་པར་བྱའོ། །གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་གཉིས་ནི་གཞན་གྱི་དབང་ལས་མ་གཏོགས་པར་དངོས་པོ་མེད་པའི་ཕྱིར་ན། །གཞན་གྱི་དབང་ལ་དེ་གཉིས་ཀུན་ཏུ་བརྟགས་པ་ཉིད་བསམ་པར་བྱ་སྟེ། །སྒྲོས་པས་ཚོག་གོ །། །དགྱུས་

མ་ཉིད་བཤད་པར་བྱའོ། །

「如是了知教規已，凡經所說非真義，應知不了而解釋，說空性者是了義。」

凡諸契經未明了宣說不生等緣起者，當說彼是悟入無自性之因。如云：「大種非眼見，眼寧見彼造，佛為破色執，於色如是說。」經云：「無常義者，是謂無義。」當知說空性者是真了義。如云：「當知善逝宣說空，是諸了義經差別，若說有情數取士，當知彼法不了義。」又云：「我於千世界，所說諸契經，不能盡宣說，文異義唯一。若能修一事，即遍修一切。盡一切諸佛，所說無量法，諸法皆無我。若人善解義，能於此處學，不難得佛法。」當知《無盡慧經》等亦如是廣說。

今當略說少分。如蛇於盤繩之緣起上，是遍計執，以彼於此非是有故。彼於其蛇上是圓成實，非遍計故。如是自性，於依他起所作法上是遍計執。論曰：「自性名無作，不待異法成。」故自性非所作法，如於現見之緣起所作如幻法上遍計執者。於佛境界乃是真理，非遍計故。由不觸著所作性事，唯證自性，證悟真理，名為佛故。當了達如是遍計執、依他起、圓成實之三性建立，而解說契經密意也。所取、能取離依他起無別事故，說彼二取於依他起上是遍計執性，是應思惟。傍論已了，應辯正論。

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་གཞན་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་བསལ་ནས། ཀུན་ནས་བསྟན་པ་ལས་སྐྱེ་བ་བསལ་བར་འདོད་པས་བཤད་པ། །གཉིས་ལས་སྐྱེ་བའང་རིགས་པའི་ཕྱོགས་མ་ཡིན་གང་གི་

ཕྱིར། །བཤད་ཟིན་ཉེས་པ་དེ་དག་ཐོག་ཏུ་འབབ་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལ་ཚོག་གལ་གཉིས་སུ་སྣང་བ་རྣམས་ནི་སྐྱེ་བ་བདག་ལས་ཀྱང་འགྱུར་ཞིང་གཞན་ལས་ཀྱང་འགྱུར་བས་གཉི་ག་ལས་སྐྱེ་བར་སེམས་སོ། །དེ་ལ་འཇིམ་པའི་གོང་བུ་དང་དབྱུག་གུ་དང་འཁོར་ལོ་དང་སྐུད་པ་དང་ཆུ་དང་རྫ་མཁན་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་བུམ་པ་འབྱུང་བར་འདོད་པ་ན། །གང་གི་ཕྱིར་འཇིམ་པ་དང་བུམ་པ་གཉིས་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་པས་བུམ་པ་འཇིམ་པའི་བདག་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་ཁོ་ན་སྐྱེ་བ་དེའི་ཕྱིར་བདག་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་ལ། །གང་གི་ཕྱིར་རྫ་མཁན་གྱི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གཞན་དུ་གྱུར་པ་དག་འདིའི་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར། །གཞན་ལས་ཀྱང་སྐྱེའོ་སྟམ་དུ་བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བར་སེམས་སོ། །ཕྱི་རོལ་གྱི་བདག་ལ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་བཞིན་དུ་ནང་གི་རྣམས་ལ་ཡང་བདག་དང་གཞན་ལས་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་སྤོག་དང་སྤོག་མ་ཡིན་པ་དང་། །བསོད་ནམས་དང་སྡིག་པ་དང་། །ཟག་པ་དང་སྤྱོད་པ་ལ་སོགས་པ་ཚོག་གི་དོན་དགུ་ནི་དེ་ཉིད་དག་གོ་ཞེས་ཚོག་དོན་གྱི་རྣམ་པར་བཀག་པ་བྱས་ནས་གང་གི་ཕྱིར་བྱམས་པ་ཚེ་རབས་གཞན་དུ་ཡང་སྤོག་གི་བདག་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་ཁོ་ནས་སྐྱེ་བ་འདི་ལེན་པ་དེའི་ཕྱིར་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་ཡིན་ཏེ། །བྱམས་པ་དང་སྤོག་གཉིས་གཞན་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །སྤོག་ནི་འགྲོ་བ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱིར་ན་གཞན་གྱིས་ལྷ་ལ་སོགས་པའི་འགྲོ་བར་སྐྱུ་བ་ཡང་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཕ་དང་མ་དང་ཚོས་དང་ཚོས་མ་ཡིན་པ་དང་ཟག་པ་ལ་སོགས་པ་གཞན་དུ་གྱུར་པ་དག་ལས་སྐྱེ་བ་དེའི་ཕྱིར་གཞན་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་ལས་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཞིང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ་ཅི་ཙམ་ཞིག་ལ་གནོད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཁོ་ན་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དང་གཞན་ཁོ་ན་ལས་སྐྱེ་བར་འཕགས་མ་བློངས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ཆོད་པ་འདི་ཡང་། །མི་རིགས་པ་ཉིད་དུ་བཤད་པ། །གཉིས་ལས་སྐྱེ་

བཞང་རིགས་པའི་ངོ་བོ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར། །བཤད་ཟིན་ཉེས་པ་དེ་དག་ཐོག་ཏུ་འབབ་པ་ཡིན་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཕྱོགས་གཉི་ག་དག་ལ་རྒྱུན་གང་དག་བསྟན་པ་དེ་དག་གཉི་གའི་ཕྱོགས་འདི་ལ་ཡང་འབབ་པ་དེའི་ཕྱིར་གཉིས་ཀ་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་སྲིད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་བྱམ་པ་འཇིམ་པའི་བདག་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ནི་དེ་ལས་འབྱུང་ན་ཡོན་ཏན་འགའ་ཡང་ཡོད་མ་ཡིན། །སྐྱེས་པར་གྱུར་པ་སྨར་ཡང་སྐྱེ་བར་རིགས་པའང་མ་ཡིན་ཉིད། །ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་སྔོག་གི་བདག་ཉིད་ཁོ་ནར་གནས་པའི་ཕྱིར་བྱམས་པ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་རིགས་པའང་བྱའོ། །གང་གི་ཕྱིར་བྱམ་པ་ཆུ་དང་སྐུད་པ་དང་འཁོར་ལོ་ལ་སོགས་པའི་བདག་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་གནས་པ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་ལས་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། །གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་གལ་ཏེ་གཞན་ཞིག་འབྱུང་བར་འགྱུར་ན་ནི། །འོ་ན་མེ་ལྕེ་ལས་ཀྱང་སྐུན་པ་མཐུག་པོ་འབྱུང་འགྱུར་ཞིང་། །ཐམས་ཅད་ལས་ཀྱང་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ་གང་གི་ཕྱིར། །སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་མ་ལུས་ལ་ཡང་གཞན་ཉིད་མཚུངས། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །ཡ་དང་མ་ལ་སོགས་གཞན་དུ་གྱུར་པ་བདག་ལས་བྱམས་པ་སྐྱེ་བ་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་ཇི་ལྟར་གོང་དུ་བདག་དང་གཞན་ལས་སྐྱེ་བ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་དམ་པར་ཡང་མི་རིགས་སོ་ཞེས་བསྟན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཚོག་གལ་གཉིས་སུ་སྨྲ་བ་ལ་ཡང་ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པའི་རིགས་པས་མི་སྲིད་དོ་ཞེས་གོང་དུ་བསྟན་པ་མཇུག་བསྡུ་བའི་ཕྱིར། །

如是已破他生，今破共生。頌曰：「**計從共生亦非理，俱犯已說眾過故。**」

計共生者，謂既從自生亦從他生，故計共生。如從泥團、杖、輪、繩、水、陶師等而有瓶生，瓶與泥團非有異法，要泥團性中有瓶，乃得生，故從自生。陶師功用等他法亦能生瓶，故亦從他生。以是執為自他共生。外法既爾，內法亦然，要自他共乃得有生。彼宗安立，命、非命、福、罪、漏、律儀等九句義，謂是真實。如彌勒要前世命根中有，今乃得生，故從自生。以彌勒與命根非異法故，由計命根具諸趣故，謂命能往天等諸趣。彌勒亦從父、母、法、非法、漏等他法而生，故亦從他生。前說非自生、非他生，於吾等無防難，以吾不許唯從自生，與唯從他生故。破曰：此說亦不應理，以俱犯前說眾過故。如破前兩宗所說眾過，於計共生宗，亦成過咎，故共生定非有。若泥團性中已有瓶，則不應生，已有故。如前破云：「彼從彼生無少德，生已復生亦非理。」如是應知說命根中已有彌勒乃得生，是事非有。由水、繩、輪等性中無有瓶故，瓶亦不從彼等中生。如前破云：「若謂依他有他生，火燄亦應生黑暗，又應一切生一切，諸非能生他性同。」計從父母等有彌勒生亦如是破。

如前說，計自生、他生，隨於世俗、勝義，皆不應理。如是計共生由前道理，亦定非有。頌曰：

འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་ལས་མེན་དེ་ཉིད་དུ་ཡང་འདོད་མེན་ཏེ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །ཇི་བཞིན་པའི་རིགས་པ་ཁོ་ནས་གཉེ་གའི་ཚོགས་ལ་ཡང་གཉེ་ག་ལས་སྐྱེ་བ་མི་རིགས་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི་འདིར་བཞད་པས་ཀྱང་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཞད་

པ། །གང་ཕྱིར་རེ་རེ་ལས་ནི་སྐྱེ་བ་འགྲུབ་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་ལེར་ན་ཏིལ་གཅིག་གིས་འབྲུ་མར་འབྱིན་ནུས་པས། །མང་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་འགྲུར་ལ། །ནུས་པ་མ་མཐོང་བའི་ཕྱེ་མ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་མ་ཡིན་པ་ལྟར་རེ་རེ་བསྐྱེད་པར་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་ཅན་མང་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་འགྲུར་བ་ཞེག་གོ །།དེའི་ཕྱིར་གཉིས་ཀ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །འདིར་ངོ་བོ་ཉིད་སྨྲ་བ་ནི། །གལ་ཏེ་སྐྱེ་བ་རྒྱུ་ལས་ཡིན་ན་ནི་རྒྱུ་དེ་འཕས་བྱའི་བདག་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་དང་། །གཞན་དུ་གྱུར་པ་དང་། །གཉི་གར་གྱུར་པ་ཞེག་ཏུ་འགྱུར་བས་ཉེས་པ་དེ་དག་ཏུ་འགྱུར་བ་ཞེག་ན། །བདག་གིས་ནི་རྒྱུ་ལས་མ་བྱངས་པས་བཤད་ཟིན་པའི་ཉེས་པའི་གོ་སྐབས་མེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་འགྱུང་བ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟར་བརྟགས་ཀྱི་རྫུབ་པ་དང་དེའི་འདབ་མ་རྣམས་ཀྱི་རྫུབ་པ་དང་ཟའི་ཤ་དག་འགའ་ཞིག་གིས་བསྒོམས་ཏེ་བྱིང་བར་མ་མཐོང་ལ། །དེའི་འདབ་མ་དང་ཟའི་ཤ་འབྱུང་དང་ལྡེ་བ་རྣམས་ཀྱི་ཁ་དོག་དང་དབྱིབས་སྣ་ཚོགས་པ་དག་ཀྱང་བྱིང་བར་མཐོང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་པ་ན་ས་དང་བལ་དོ་སེའུ་ལ་སོགས་པའི་སྣ་ཚོགས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །ཕྱི་རོལ་དག་ལ་ཇི་ལྟར་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྣ་བ་དང་བྱ་ཏི་ཏིང་བྱ་གག་ལ་སོགས་པ་ནང་གི་བདག་ཉིད་ཅན་ལ་ཡང་འགའ་ཞིག་གིས་འབད་པས་བརྟུབ་ནས་ཁོག་དང་དབྱིབས་ལ་སོགས་པ་འགོད་པར་མ་དམིགས་པ་ཉིད་དོ་དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་འབྱུང་བ་ཁོ་ནའོ་ཞེས་སྨྲའོ། །དེ་ལ་བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །

「此非世間非真實，各生未成況共生。」非但以前正理，說計共生不應道理，即世亦可知其非理。如一胡麻能有油出，則多胡麻亦有油出，若沙礫雖多，終不能出油。如是若各別能生者，多乃能生，故計共生

不應道理。計自然生者，謂若有因生，則因與果或是一性，或是異性，或是二俱，便有上過。我不許因生，故無所說過。故諸法生唯自然生。如蓮莖粗硬、蓮瓣柔軟，未見有人製造；瓣鬚蕊等顏色形狀種種不同，亦未見作者；波那娑果與石榴等各種差別，亦皆如是。外物既爾，內界亦然。，如孔雀、底底利鳥，及水鶴等，未見有人強為作種種形狀色彩，故諸法生唯自然生。破彼頌曰：

གལ་ཏེ་རྒྱུ་མེད་ཁོ་ནར་སྐྱེ་བར་ཤྲུ་ཞེག་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་ཚེ་མཐའ་དག་རྟག་ཏུ་ཐམས་ཅད་ལས་ཀྱང་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །འཇས་འཇུང་ཆེད་དུ་འཇིག་རྟེན་འདི་ཡིས་ས་བོན་ལ་སོགས་ནི། །བརྒྱ་ཐུག་དག་གི་སྣོ་ནས་སྡུད་པར་བྱེད་པར་ཡང་མི་འགྱུར། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ཐོབ་བྱང་བར་འགྱུར་ན་ནི་ཤུར་པ་ན་སའི་ཤིང་ཏ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་དེའི་རྒྱུ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ནེམ་པ་དང་ཨ་ཐྲ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་དེའི་རྒྱུ་མ་ཡིན་པས་དེ་དག་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ། །རྒྱུ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་འདུ་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཡང་ཇི་ཤུར་ཤིང་ཐོག་པ་ན་ས་དེའི་ཤིང་རྒྱུ་མ་ཡིན་པ་ལས་སྐྱེ་བ་དེ་བཞིན་དུ་ཁམས་གསུམ་ལས་ཀྱང་འགྱུར་རོ། །ཡང་གང་ཞིག་ཨ་ཐྲ་དང་ལ་ཀུ་རུ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་སྣེའ་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་སྐྱེ་བ་དུས་ཆོགས་ལ་ཤེས་ཤིང་ཡོད་དེ་དག་ལ་རྟག་ཏུ་ཁོ་ནར་ཡོད་པ་འགྱུར་ཏེ། །དུས་ཆོགས་ཀྱི་ཤྲུས་པ་ལ་མི་ཤྲུས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་རྣ་བ་རྣའི་ཁམས་ཀྱི་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་པས་བྱ་རོག་ལ་ཡང་མདོངས་ཀྱི་ཆོགས་ཡོད་པར་འགྱུར་ལ། །རྣ་བ་ལ་ཡང་དུས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆེ་སྟེ་མངལ་གྱི་གནས་སྐབས་ན་ཡང་ནེ་ཙོའི་སྐོ་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཤུར་འཕྱོ་བའི་ཙོག་རྟག་ཏུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་དེ་ནི་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་པས་ངོ་ཉིད་དུ་སྣང་བ་མེ་རིགས་སོ། །དེ་ཤུར་རིགས་པ་དང་འགལ་བ་བརྗོད་

ནས། །མཐོང་བ་དང་འགལ་བ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །འཕས་འཇུང་ཆེད་དུ་འཇིག་རྟེན་འདི་ཡིས་ས་བོན་ལ་སོགས་ནི། །བརྒྱ་ཐུག་དག་གི་སྣོ་ནས་སྡུད་པར་བྱེད་པར་ཡང་མི་འགྱུར་བ་ཞེག་ན་བྱེད་པ་ཡང་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །ཀཱཨན་ཡང་། །

「若計無因而有生，一切恆從一切生，世間為求果實故，不應多門收集種。」

若謂諸法自然生者，如波那娑樹非波那娑果之因，棟木及阿摩羅等亦非彼因，則棟木等亦應能生彼果。又波那娑果既從非因之波那娑樹生，亦應從三界一切法生，俱非因故。又如阿摩羅果與羅鳩囉果等必待時節方能成熟，是暫時性，彼等亦應恆時而有，不須觀待時節因緣故。如是孔雀非孔雀翎之因，烏鴉亦應生孔雀翎。又應孔雀一切時中，乃至胎位，生鸚鵡羽。如是一切眾生應常時生，然實不爾，故自然生不應道理。

如是已斥非理，復說違現見事，故曰：「世間為求果實故，不應多門收集種。」然實多門收集，故非自然而生。復有過失。頌曰：

གལ་ཏེ་འབྲི་བ་རྣམ་ཡིས་སྟོང་པར་འགྱུར་ན་ནམ་མཁའ་ཡི། །ཤུག་ལ་ཡི་དྲི་མདོག་ཇི་བཞིན་གཟུང་དུ་མེད་ཉིད་ན། །ཤིན་ཏུ་ཆེས་བཀའི་འཇིག་རྟེན་འཇོམ་པའང་ཡིན་པ་དེ་ཡི་ཕྱིར། །རང་གི་ཟློ་བཞིན་འཇིག་རྟེན་རྣམ་ལས་ཡིན་པར་ཤེས་པར་གྱིས། །གལ་ཏེ་འབྲི་བ་རྣམ་ཡིས་སྟོང་པར་འགྱུར་ན་ནི་ནམ་མཁའི་ཤུག་ལ་ཡི་དྲི་བདག་ཏུ་འཇོམ་པའི་ལམ་དུ་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་ན་འགྱུར་བ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་རང་གི་ཟློ་ཤར་འབྲི་བ་

མཐའ་དག་རྒྱུ་ཁོ་ན་ལས་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བར་རིག་པར་གྱིས་ཤིག ཁྱོད་ཀྱི་ཕྱར་ན་ནི་ཇོ་ཏེའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་བློ་ཡུལ་ཇོ་ཏེའི་ཁོ་བསལ་ནས་ཉེ་བར་སྤྱི་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཇོ་ཏེའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་བློ་ནི་ཇོ་ཁོ་ན་ལས་ཡིན་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་མ་ཡིན་པས་ངོ་བོ་ཉིད་སྣ་བ་ནི་མི་རིགས་སོ། །སེམས་པ་འབྱུང་བ་ལས་གྱུར་པ་དག་ནི་རྒྱུ་དམིགས་བཞིན་པ་ལ་ནི་བསྟོན་པར་མི་ནུས་ཏེ། །མཐོང་བའི་ཕྱིར་དང་། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་དངོས་པོ་འཇིག་རྟེན་ལ་གྲགས་པ་འདི་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །དེ་ཉིད་ནི་བཞི་ཁོ་ན་སྟེ། །འགྲོ་མི་སྐྱེ་ཞིགས་པ་མཐའ་དག་གི་རྒྱུར་གྱུར་པ་ས་དང་ཆུ་དང་མེ་དང་ླུང་ཞེས་བྱ་བ་རྣམས་སོ། །དེ་རྣམས་ཀྱི་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའི་ཁྱད་པར་ལས་པདྨ་དང་བལ་པོ་སེའུ་ལ་སོགས་པ་དག་དང་རྩ་བྱ་དང་བྱ་གག་གི་ཚོགས་པ་དག་གི་སྐྱ་ཚོགས་པ་ཇི་ལྟར་མཐོང་བཞིན་པ་འཐད་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །ཁོ་བོའི་ཁོ་ན་ཚོགས་ཡོངས་སུ་གཅོད་པ་ཡོར་གྱུར་པ་ཡང་དེ་ཁོ་ན་ལས་སྐྱེ་བ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་ཇི་ལྟར་ཆང་དག་ལས་འབྱུང་བའི་བྱེ་བྲག་ཐད་པ་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བའི་ཁྱད་པར་ལས་སྐོག་ཆགས་རྣམས་ཀྱི་ཚོས་པ་དང་བརྒྱལ་བའི་རྒྱུ་ཚོས་པར་འགྱུར་བའི་ནུས་པ་སྐྱེ་བ་དེ་བཞིན་དུ། །ནུར་ནུར་པོ་ལ་སོགས་པའི་འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་ཁྱད་པར་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལས་ཐོ་དག་སྐྱེ་ཞིང་དེ་དག་དངོས་པོ་མཐའ་དག་ཡོངས་སུ་གཅོད་པར་བྱེད་པའི་བར་དུ་ཡང་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཕྱི་རོལ་དང་ནང་གི་དངོས་པོ་རྣམས་ནི་འཇིག་རྟེན་འདིའི་རྒྱུ་ལས་འབྱུང་བ་ཁོ་ན་ཡིན་གྱི། །གང་དུ་བྱས་པའི་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་འདིར་རྣམ་འདིར་བྱས་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་འཇིག་རྟེན་གཞན་དུ་འབྱུང་བ་འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་དག་ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ་སྟམ་དུ་སེམས་སོ། །མཇོས་མ་ལེགས་པར་སྤྱོད་ཅིང་བཟའ་བར་གྱིས། །ལུས་མཆོག་འདས་གང་དེ་ཁྱོད་ལ་མི་འབྱུང་། །ལུས་འདི་ཚོགས་པར་གྱུར་པ་ཙམ་

ཞེག་སྟེ། །འཇིགས་མ་སོང་བ་ཟོག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །ཞེས་སྨས་ཏེ། །འདི་ནི་བུ་མོ་ལ་མངོན་པར་བགྱིད་པར་འདོད་ཅིང་བུ་མོས་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་མེད་པར་རྟོགས་པར་འདོད་ནས་སྨས་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལ་བརྟོད་པར་བྱ་སྟེ། །ཁྱོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་པའི་ངེས་པ་འདི་ཐ་ལས་ཡིན། །མངོན་སུམ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ་ཞེ་ན། །ཁྱོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་མངོན་སུམ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཅེ་མངོན་སུམ་ཞེས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡུལ་ཏོ། །མངོན་སུམ་མོ་ཞེ་ན། །འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་མངོན་སུམ་དུ་གྱུར་པ་ཉིད་མེད་པ་མངོན་སུམ་ཡིན་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མངོན་སུམ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་ཁྱོད་ལ་དངོས་པོར་འགྱུར་ཏེ། །མངོན་སུམ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་བཞིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་འགའ་ཡང་མེད་པས་བླ་བོ་མེད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་ཡང་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་མེད་ན་ཡང་འཁྱུང་བ་རྣམས་ཀྱི་ཡོད་པ་ཉིད་དང་། །འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་མེད་པ་ཉིད་ཤམས་པར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་མངོན་སུམ་མ་ཡིན་ན་ནི་རེ་ཞེག་མངོན་སུམ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མངོན་སུམ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མ་བཟུང་བས། །ཅི་ཡང་མ་བཟུང་བ་དེའི་སྐོ་ནས་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་མེད་པར་རྟོག་པར་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་རྟོག་སུ་དཔག་པས་བཟུང་བ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། །རྟོག་སུ་དཔག་པ་ལས་རབ་ཏུ་གྲུབ་པས་ཀྱང་དོན་སྒྲུབ་པ་ཡིན་ན་འདི་ནི། །ཇི་ཙམ་དབང་པོའི་སྤྱོད་ཡུལ་བས། །སྐྱེས་བུ་དེ་ཙམ་ཁོ་ནར་ཟད། །བཟང་མོ་མང་ཐོས་གང་སྐྱབ། །དེ་ནི་སྤྱང་ཀའི་རྟོག་དང་འདྲ། །ཞེས་ཁྱོད་ཀྱིས་ཁས་བླངས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ཐམས་ཅད་ལ་སྐྱར་བ་འདེབས་པར་བྱེད་པ་ནི། །སེམས་པ་ཡོད་པ་འབྱུང་བ་ལས་གྱུར་བ་ལ་སྲུན་འབྱིན་པ་བཤད་ཟིན་པའི་ལམ་གྱི་རྟོག་སུ་འཁངས་ཏེ་ཐམས་ཅད་དུ་སྲུན་འབྱིན་པ་བརྟོད་པར་བྱའོ། །གཞན་ཡང་ཇི་ལྟར་རབ་རིབ་ཅན་ཟླ་བ་གཉིས་ལ་སོགས་པའི་

ངོ་བོ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཡོད་དོ་སྙམ་དུ་འཛིན་པའི་མཐོང་བ་སྤྲ་ཤད་དང་སྲེང་མ་ལ་སོགས་པ་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པའི་ཡུལ་ཅན་དུ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་གཞན་ཡང་མི་བདེན་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཁྱོད་ཀྱི་འཛིག་རྟེན་ཐ་རྙ་ལ་སོགས་པ་མེད་པར་ཤེས་པ་གཞན་ཡང་མཐོང་བའི་དངོས་པོ་ཡིན་ཅི་ཀྱང་རུང་སྐྱེ་ནས་ཡིན་ཅི་ཀྱང་ཉིད་ཡིན་པར་བཤད་པ། །

「眾生無因應無取，猶如空花色與香，繁華世間有可取，知世有因如自心。」

若眾生無因者，應如虛空青蓮花之色香，都無可取，然實有可取。應知一切眾生唯有因生，猶如自心。若如汝宗，則緣青之心應非由青境現前而生，然緣青之心唯緣青境乃生，非自然生，故自然生不應道理。

外計心從大種生者，謂有現見之因不可撥無，以撥現見乃犯前說眾過。世間共計之因果法，唯有四法，為一切眾生之因，謂地水火風。即由彼等變異差別，非但現見蓮華、石榴、孔雀、水鵠等皆應道理，即能了知諸法真實義之內心，亦唯從彼四法而生。如諸酒中由四大種變異差別，便有狂醉功能，為諸有情狂醉、悶絕之因；由羯邏藍等大種變異差別，便生心識，乃至能了一切諸法。是故內外諸法，唯從現世因生，非是前世造業，今世成熟，今生造業，後世成熟，故他世非有。如彼欲受用美女，為令美女了知無有後世。曾曰：「美女善行善飲噉，妙身已去非汝有，此身唯是假合成，去已不返不須畏。」

今當問曰：汝謂無有他世，為以何理而決定耶？若謂非現見故。問曰：汝說他世非現見。此為現事？抑非現事？若謂現事者，既許他世非現見事而為現事，應無事法皆成現事。是則汝宗無事亦成有事，是現事故，如諸有事。既全無無事，亦應無有事，無所待故。若無無事與有事，則計有大種與無他世皆應失壞。若謂非現事者，既非現事應不可見，非現事故。云何由不可見門，而能比度他世非有耶？若謂由比量能知者，雖比量成立者亦有義利，然違汝宗所許。如云：「唯根所行境，齊此是士夫，多聞者所說，欺惑如狼跡。」如破計心從大種生者所說道理，如是誹謗一切者，皆如是破。

復次，如眩翳人見第二月等，於非有性妄執為有。即見毛髮蚊蠅等相亦非實有，如是汝見無後世等倒見餘事亦是顛倒。為顯此義，頌曰：

འཇུང་བ་དེ་དག་བདག་ཉིད་གང་ཞེག་གིས་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་ཟློའི། །ཡུལ་དུ་འགྱུར་བ་དེ་ཡི་བདག་ཉིད་ཅན་ནི་མ་ཡིན་ན། །གང་ལ་ཡིད་ཀྱི་མྱོན་པ་མཐུག་པོ་འདི་ཉིད་དུ་ཡོད་པ། །དེས་ན་ཇི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་ཡང་དག་རྟོགས་པར་འགྱུར། །ས་ལ་སོགས་པ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བཞི་པོ་གང་དག་སྣས་པ་དེ་དག་ནི་ཇི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱི་ཤེས་པའི་ཡུལ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའི་བདག་ཉིད་དེར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་ཁྱོད་འཇིག་རྟེན་འདི་ཉིད་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མཐོང་བ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། །འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་ཏེ་ཡོར་ཐ་རུ་བ་ལྟའི་མེག་གི་ཤེས་པའི་སྐྱོད་ཡུལ་དུ་གྱུར་པ་ཇི་ལྟར་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཏེ་མི་སྲིད་པ་ཉིད་དོ། །གཞན་ཡང་། །འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་འགོག་པར་བྱེད་པའི་དུས་སུ་བདག་ཉིད་ནི། །ཤེས་བྱའི་རང་བཞིན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་ལྟ་བར་རྟོགས་བྱ་སྟེ། །དེ་ཡི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་མཚུངས་ལྡན་

དང་ལྡན་ཞིང་ཕྱིར། །གང་ཚེ་འཇུང་བའི་བདག་ཉིད་ཡོད་ཉིད་ཁས་ལེན་དེ་ཚེ་
བཞིན། །མཚུངས་པ་ནི་མཉམ་པ་སྟེ་འདྲ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །རྟེན་ནི་གནས་པའི་
རྒྱུའོ། །ལུས་ནི་ཁོག་པའོ། །དེའི་ལྟ་བའི་རྣམ་པ་ནི་འཇིག་རྟེན་ཐ་རྙེ་ལ་སྐྱར་བ་འདེབས་པ་
དེའི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའོ། །རྟེན་ཡང་དེ་ཡིན་ལ་མཚུངས་པ་ཡང་དེ་ཡིན་པས་ཞེས་བྱྱད་པར་
གྱི་ཚེག་བསྟུའོ། །རྟེན་དུ་མཚུངས་པ་ཉིད་ལུས་ཡིན་པས་ན་དེའི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་དུ་
མཚུངས་པའི་ལུས་ཞེས་ཚེག་རྣམ་པར་སྦྱར་རོ། །དེ་འདི་ལ་ཡོད་པས་ན་མ་ཏྲབ་ཀྱི་རྒྱུན་
ནོ། །དེའི་དངོས་པོ་ནི་དེའི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་མཚུངས་ལུས་དང་ལྡན་ཉིད་ཞིར་ཞེས་
བྱ་བ་སྟེ། །གཏན་ཚེགས་སོ། །རྟེན་དེ་ནི་ཇི་སྲིད་སེམས་པ་འཇུང་བ་ལས་གྱུར་པའི་འཇིག་
རྟེན་ཐ་རོལ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བའོ། །ཞི་ཚེམ་གྱི་རྟེན་ཉིད་དུ་མ་གྱུར་པ་དེ་སྲིད་དུ་ལོག་
པར་ལྟ་བ་འཇིག་རྟེན་ཐ་རོལ་ལ་སྐྱར་བ་འདེབས་པའི་རྟེན་དུ་མཚུངས་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་
བས་འཇུང་བའི་བདག་ཉིད་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པ་ན་ཡང་འཇིག་རྟེན་རྒྱང་འཕེན་པ་
ལ་དེའི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་དུ་མཚུངས་པའི་ལུས་དང་ལྡན་པ་ཉིད་ཡོད་པ་ཡིན་
ཏེ། །འདི་ལྟར་དེའི་གནས་སྐབས་ནི་གཉིས་ཏེ། །གཅིག་ནི་འཇུང་བའི་རང་བཞིན་ཁོང་དུ་
ཆུད་པའི་གནས་སྐབས་སོ། །གཞན་ནི་འཇིག་རྟེན་གཞན་ལ་སྐུར་བ་འདེབས་པའི་གནས་
སྐབས་སོ། །དེ་ལ་གཅིག་ནི་ཚོགས་སུ་བྱས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ན་གཞན་དབེ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་
ཕྱིར། །གང་ཚེ་འཇུང་བའི་བདག་ཉིད་ཡོད་ཉིད་ཁས་ལེན་དེ་ཚེ་བཞིན། །ཞེས་བྱ་སྨོས་
ཏེ། །གནས་སྐབས་དེར་ཡང་དེའི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་དུ་མཚུངས་པའི་ལུས་དང་ལྡན་པ་
ཉིད་དང་། །ཤེས་བྱའི་རང་བཞིན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་ལྟ་བ་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་འཇུང་བའི་
བདག་ཉིད་ཡོད་པ་ཉིད་རྟོགས་པའི་གནས་སྐབས་ན་ཡང་བདག་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་
མཐོང་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དེས་བསྟུབ་བྱས་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ་སྟམ་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་

ཡིན་ཏེ། །མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་བཞིན་ཅན་གྱི་འཇུང་བ་དག་ལ་སྐྱེ་བ་དང་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་སྣང་བ་ཉིད་ཐྱག་པའི་ཕྱིར་རོ། །འཇུང་བ་དག་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་དེ་ཁོ་ན་བསྟན་པར་བྱ་དགོས་སོ་ཞེ་ན། །མ་ཡིན་ཏེ་བསྟན་ཟེན་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བཤད་པ། །

「汝論所說大種性，汝心所緣且非有，汝意對此尚愚闇，何能正知於他世。」

如汝宗所說地等四真實義，於汝心所緣境上且非是有。汝於現世法尚且顛倒，則於他世最極微細，唯是天眼所行境界，如何能正知耶？復次，頌曰：**「破他世時汝自體，於所知性成倒見，由具彼見同依身，如計大種有性時。」**

「同」謂相等義。「依」謂安住之因。「身」謂身軀。「彼見」謂謗後世見。由所依即相同，略去差別詞，由同依即身，故曰：「彼見同依身。」言由具彼見同依身故，是舉正因。若彼所依，乃至未成，若見、或疑有從大種所生他世心之所依時，即是毀謗他世邪見之同依，故順世外道計大種有自性時，亦具彼見同依之身。此有二位：一謂計大種有自性位，二謂毀謗他世位。隨立一位為宗時，即以餘位為同喻，故曰：「如計大種有性時。」謂於爾時，亦具彼見同依之身，及有於所知性之顛倒見。

設作是念：我見大種有自性時，無顛倒見，故同喻中無所立法。破曰：

不然！以不生故。汝於非有自性之大種，妄計為生為有，此邪見已成立故。若謂大種不生，仍須成立。答曰：不然！已成立故。頌曰：

འབྱུང་བ་དེ་དག་ཇི་སྲིད་ཡོད་མེན་དེ་སྲིད་བཤད་ཟེན་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་ན་གོང་དུ་རང་གཞན་ལས་དང་གཉི་ག་ལས། །སྐྱེ་དང་རྒུ་མེད་ཐུན་མོང་དུ་ནི་བཀག་ཟེན་དེ་ཡི་ཕྱིར། །མ་བཤད་འབྱུང་བ་འདི་དག་སྲིད་ཞིག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དངོས་པོ་རྣམས་ཐུན་མོང་དུ་རང་དང་གཞན་དང་གཉི་ག་དང་རྒུ་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བ་འགོག་པར་བྱེད་པ་ན། །འབྱུང་བ་དང་སྐྱེ་བ་ཡང་བདག་གིས་སྨྲེ་བཀག་པ་ཁོ་ན་ལས་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར། །འབྱུང་བ་དག་ལ་རང་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེ་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་སྐུར་བ་འདེབས་པ་དང་། །དངོས་པོ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་སྨྲ་བ་དང་། །དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་སྨྲ་བ་དང་། །དབང་ཕྱུག་དང་དུས་དང་རྣལ་དང་རང་བཞིན་དང་ངོ་བོ་ཉིད་སྨྲ་བ་རྣམས་དང་། །དེ་དག་ལས་གཞན་པ་རྣམས་ལ་ཡང་རང་རང་གི་ཇི་ལྟ་བ་ཡིན་པ་སྨྲ་བ་ན་རྟོགས་པ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཉིད་སྦྱར་བར་བྱའོ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །རྗོགས་པའི་སངས་རྒྱས་འགོག་པར་བྱེད་པའི་དུས་སུ་བདག་ཉིད་ནི། །ཤེས་བྱའི་རང་བཞིན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་ལྟ་བར་རྟོགས་བྱ་སྟེ། །དེ་ཡི་ལྟ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་མཚུངས་ལྡན་ཤན་དང་ཤུན་ཉིད་ཕྱིར། །གང་ཚེ་འབྱུང་བའི་བདག་ཉིད་ཡོད་ཉིད་ཁས་ལེན་དེ་ཚེ་བཞིན། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྦྱར་བར་བྱ་སྟེ། །ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ཉིད་དུ་ལྟ་བ་ཐམས་ཅད་དགག་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ནི་གནས་སྐབས་འགར་ཡང་མི་འདོད་པ་ཐོབ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་མཁས་པས་ཡོངས་སུ་བསྒྲུབ་ལ་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་འདི་ཉིད་ཀྱིས་གཞན་གྱིས་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པའི་ཕྱོགས་ལ་མ་ལུས་པ་བསལ་བར་ངེས་པར་བྱ་སྟེ། །རྟོག་པའི་དྲྭ་བ་མ་ལུས་པར་བཀག་པར་དོན་དམ་པའི་ཡེ་ཤེས་གྲུབ་པར་མངོན་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཚེ་སྟེ་ཁྲོད་ལ་ཡང་

ཐལ་བར་འགྱུར་བ་འདི་ཙམ་མཚུངས་སོ་སྟམ་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཁོ་བོ་ཅག་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པར་སྣང་པ་ལ་དབེ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །འཇིག་རྟེན་གཞན་རྣོག་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པའི་དུས་སུ་བདག །།ཤེས་བྱའི་རང་བཞིན་དམ་པའི་དོན་ནི་ཕྱི་བར་རྟོགས་བྱ་སྟེ། །བདག་གི་ཕྱ་བའི་རྣམ་པའི་རྟེན་མཚུངས་ལུས་དང་ཕྲད་ཉིད་ཕྱིར། །གང་གི་ཚེ་ན་བདག་མེད་རྟོགས་པར་ཁས་ལེན་དེ་ཚེ་བཞིན། །ཞེས་བྱ་བར་བརྗོད་པར་ནུས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ། །འདི་ན་ཐམས་ཅད་མཉེན་པ་ཡོད་ཅེས་རྟོགས་པའི་དུས་སུ་བདག ཤེས་བྱའི་རང་བཞིན་དམ་པའི་དོན་ནི་ཕྱི་བར་རྟོགས་བྱ་སྟེ། །གཏན་ཚེགས་དང་དཔེ་དག་ནི་དེ་གཉིས་ཁོ་ནའོ། །དེ་བཞིན་དུ་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ངེས་པ་ལ་ཡང་སྒྲུབ་བར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚུལ་འདིས་ནི། །དེ་ཉིད་དེ་ལས་འབྱུང་མེན་གཞན་དག་ལས་ཤ་གཅ་ལ་ཞེག །།གཉེ་གཅ་ལས་ཀྱང་མ་ཡིན་རྒྱུ་མེད་པར་ནི་གཅ་ལ་ཡོད། །ཅེས་གང་དམ་བཅས་པར་གྱུར་པ་དེ་རབ་ཏུ་བསྒྲུབས་པ་ཡིན་ནོ། །འདིར་སྐྱས་པ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་བདག་དང་གཞན་དང་གཉེ་གཅ་དང་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་མི་སྐྱེ་ན། །འོ་ན་ཇི་ཤར་སྐྱེ། །བཤད་པ། །གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ལ་རང་བཞིན་འགའ་ཞེག་ཡོད་ན་ནི་སྐྱེ་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཞན་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་ཐེ་ཚོམ་མེད་པར་དེ་བདག་གམ་གཞན་ནམ་གཉེ་གའམ་རྒྱུ་མེད་པ་ཞེག་ལས་སྐྱེ་བའམ་དམིགས་པར་འགྱུར་བ་ཞེག་གོ །།གང་དག་དབང་ཕྱུག་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་དངོས་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བར་མངོན་པར་འདོད་པ་དེ་དག་གི་ལྟར་ན་ཡང་དབང་ཕྱུག་ལ་སོགས་པ་དེ་གཅ་བདག་ཏུ་གྱུར་པའམ། །གཞན་དུ་གྱུར་པའམ། །གཉེ་གར་གྱུར་པ་ཞེག་ཏུ་འགྱུར་བས་དབང་ཕྱུག་ལ་སོགས་པ་རྒྱུར་སྣང་བ་དག་ཀྱང་བཤད་ཟིན་པའི་སྐྱོན་ལས་མི་འདའ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཞན་ཉ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་གཞན་མེད་པའི་ཕྱིར་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞིས་སྐྱེ་བ་བཀག་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྣམས་

ཀུན་བཞེན་སྐྱེ་བ་མེད་དོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །

「大種非有前已說，由前總破自他生，共生及從無因生，故無未說諸大種。」

由前總破諸法自生、他生、共生、無因生時，我即已破從大種生。由無生故，大種亦無自性，故喻得成。如是謗一切智，計諸法有性、計諸法無性、計大自在、計時、計微塵、計自性、計自然，及餘執著，皆當如前成立為顛倒見。如云：「謗正覺時汝自體，於所知性成倒見，由具彼見同依身，如計大種有性時。」如是有無等見皆破。然吾自宗，全無過失。故諸智者，當以此頌略加變改，遍破一切他宗。由破盡分別網，成立勝義智故。

設謂汝亦同犯此過。答曰：不然！以無成立我等為倒見之喻故，且能成立為應正理。如云：「我達他世為有時，即成正見所知性，由具此見同依身，如許通達無我時。」如是例云：「我達一切智有時，即成正見所知性，由具此見同依身，如許通達無我時。」於一切法皆如是說。由此道理即善成立前說：「彼非彼生豈從他，亦非共生寧無因」之四宗。

問曰：若諸法不自生、他生、共生、無因生者，為如何生？曰：若計諸法有自性者，則定計為若自生、或他生、或共生、或無因生，以更無餘生故。其計大自在天生諸法者，大自在等亦必是或自、或他、或

共，故計大自在等因，仍不能出上說諸過。更無第五能生之因，以無餘因故。由破四種分別妄計之生，即成立諸法無自性生。為顯此義，頌曰：

གང་གི་ཕྱིར་ན་བདག་དང་གཞན་དང་གཉི་ག་ལས་སྐྱེ་དང་། །རྒྱུ་ལ་མ་ལྟོས་ཡོད་པ་མིན་པས་དངོས་རྣམས་རང་བཞིན་བྱལ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །འདིར་སྨྲ་པ་གལ་ཏེ་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན། །འོ་ན་མ་སྐྱེ་པ་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཅི་ཕྱིར་བརྟུང་། །བཤད་པ། །སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་ཇི་ཕྱིར་ཡང་འགའ་ཞིག་གི་ཡུལ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་པས་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་བརྟུང་བ་མ་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་དེ་ཕྱིར་ན་ནི་འོ་ན་གང་ཞིག་ཡང་དང་ཡང་དུ་ཡུལ་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་མདུན་ན་སྣང་བར་མཛོད་བ་དེ་ཅི་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བར་འོས་ཤེ་ན། །བཤད་པ། །འདི་ནི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཉིད་ཀྱིས་ན་རང་བཞིན་མ་ཡིན་ཏེ། །མ་རིག་པ་དང་བཅས་པ་རྣམས་ཁོ་ན་བདག་ཉིད་དེར་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ལ་མ་རིག་པ་དང་བྲལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་མ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །གང་གི་སྤྱིན་ཚོགས་དང་མཚུངས་གཏི་མུག་སྟུག་པོ་འཇིག་རྟེན་ལ། །ཡོད་པ་དེས་ན་ཡུལ་རྣམས་ལོག་པ་དག་ཏུ་སྣང་བར་འགྱུར། །སྤྱིན་ཚོགས་ནི་ཆར་སྤྱིན་གྱི་ཚོགས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་སྤྱིན་གྱི་ཚོགས་དང་འདྲ་བའི་གཏི་མུག་སྟུག་པོ་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་རང་བཞིན་མཐོང་བ་གཡོགས་ནས་གནས་པ་དེའི་ཕྱིར་བྱིས་པ་རྣམས་ལ་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་རང་བཞིན་མཐོང་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །རང་གི་ངོ་བོ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་གནས་སུ་གྱུར་པ་འདི་ནི་བདེན་པར་མངོན་པར་ཞེན་པ་རྣམས་ལ་སྣང་བ་ཡིན་ནོ། །འདིར་སྨས་པ། །གཏི་མུག་གིས་བཀབ་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མི་མཐོང་

བར་ནི་འགྱུར་ལ་རགཝ་ན། །ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་མཐོང་བ་གཅལས་ཤེ་ན། །དེ་ལྟ་བུར་གྱུར་པ་མ་
ཡིན་པ་རྣམས་མ་རེག་པའི་དབང་གིས་དེ་ལྟ་བུའི་བདག་ཉིད་དུ་སྣང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་
ཉིད་ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་ཡོད་སྐོ་ནས་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །ཇི་ལྟར་རབ་རིབ་མཐུ་ཡིས་འགའ་ཞིག་
ཤད་ཟླ་གཉིས་དང་། །རྨ་བྱའི་མདོངས་དང་སྨུང་མ་ལ་སོགས་ལོག་པར་འཛིན་བྱེད་
པ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །ཇི་ལྟར་རབ་རིབ་ཀྱི་མཐུས་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་སྐྱ་ཤད་ལ་སོགས་
པ་རྣམས་མ་སྐྱེས་པའི་རང་བཞིན་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་དངོས་པོ་ཉིད་འཛིན་པར་བྱེད་པ། །དེ་
བཞིན་དུ་ནི་གཏི་མུག་སྐྱོན་གྱི་དབང་གིས་མི་མཐས་པས། །འདུས་བྱས་ལྟ་ཞིག་སྟེ་ཚོགས་བྱེ་
ཙོས་ཀྱིས་ནི་རྟོགས་པར་འགྱུར། །འདི་ནི་མ་རིག་པའི་རྒྱུན་གྱིས་འདུ་བྱེད་རྣམས་ཞེས་བྱ་བ་
དང་། །དེ་བཞིན་དུ་མ་རིག་པ་དང་རྟེས་སུ་འབྲེལ་བའི་གང་ཟག་འདི་ནི་བསོད་ནམས་
མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་དང་། །བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་དང་། །མི་
གཡོ་བ་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་ཡང་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་
མ་རིག་པ་འགག་པས་འདུ་བྱེད་འགག་ཅེས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་གསུངས་པ་ཡིན་
ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚུལ་འདིས། །གལ་ཏེ་གཏི་མུག་བརྟེན་ནས་ལས་འཕྱུང་གཏི་མུག་མེད་པར་
དེ། །མི་འཕྱུང་ཞེས་བྱར་མི་མཐས་ཁོ་ནས་རྟོགས་པར་གོར་མ་ཆག །།བློ་བཟང་ཉེ་མས་མུན་
པ་སྤུག་པོ་རྣམ་པར་བསལ་བ་བཞིན། །མཐས་པ་དག་ནི་སྟོང་ཉིད་ཁོང་དུ་ཆུད་ཅིང་གྲོལ་
བར་འགྱུར། །ཤེས་རབ་ཅན་ནི་མ་རིག་པའི་རྒྱུན་གྱིས་འདུ་བྱེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་མཐོང་བ་ན་
འདུ་བྱེད་རྣམས་རང་བཞིན་མེད་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་འགྱུར་བ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་
ཀྱི། །དེ་རྟོགས་པ་ལས་མ་རིག་པ་སྟོང་ཉིད་ཁོང་དུ་ཆུད་དག་ཀྱང་ཉེ་བར་མི་ལེན་ཏེ་དེ་ཉེ་
བར་ལེན་པའི་རྒྱུ་སྟངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་འགྱུར་
རོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་དོན་དམ་པར་རང་

བཞེན་འགའ་ཡང་མེད་ན། ཁོ་ན་མོ་གཤམ་གྱི་བུ་བཞེན་དུ་དོན་དམ་པར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་རང་བཞིན་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡང་ཡོད་པར་མི་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། ཀཀ་ལགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡོད་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། ཁེའི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་ཡོད་པ་ཉིད་ནི་དོན་དམ་པར་ཡང་ཡོད་པ་ཁོ་ནའོ་ཞེས་སྨོས་པ། །

「由無自他共無因，故說諸法離自性。」問曰：若謂諸法皆無自性生者，不生之青等云何可見？曰：青等自性非任何之境，故青等自性都非可見。若爾，現前數數所見之境性，為是何事？曰：此是顛倒，非真自性，唯有無明者乃見彼性，離無明者都無見故。為明此義，頌曰：

「世有厚癡同稠雲，故諸境性顛倒現。」

「稠雲」謂稠密陰雲，由厚重愚癡如同稠雲，障蔽青等自性令不得見。故諸愚夫不能親見青等自性。其倒執為自性者，唯是實執愚夫所現耳。頌曰：**「如由翳力倒執髮，二月雀翎蜂蠅等。」**如眩翳人由眩翳力，雖無毛髮等性，然執為有。

又頌曰：**「如是無智由癡過，以種種慧觀有為。」**如世尊說：「無明緣行。」又云：「補特伽羅由無明隨逐故，造福、非福、不動諸行。」又云：「無明滅故行滅。」以此道理，頌曰：

「說癡起業無癡滅，唯使無智者了達，慧日破除諸冥闇，智者達空即解脫。」

智者見說無明緣行，非但了達行無自性，且以此慧斷除無明。亦不取

諸行，以斷取行之因故，故即能解脫生死也。

問曰：若謂色等於勝義中都無自性者，彼等自性如石女兒，於勝義中非有故，於世俗中亦應非有。然色等自性於世俗中有，故彼等亦應勝義中有也。頌曰：

གལ་ཏེ་དངོས་རྣམས་དེ་ཉིད་དུ་མེད་ན། །ཐ་སྙད་དུ་ཡང་མི་གཤམ་བྱ་ཇི་བཞིན། །དེ་དག་མེད་པ་ཉིད་འགྱུར་དེ་ཡི་ཕྱིར། །དེ་དག་རང་བཞིན་གྱིས་ནི་ཡོད་པ་ཉིད། །འདི་ལ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །གང་དག་རབ་རིབ་ཅན་སོགས་ཡུལ་གྱུར་པ། །སྐྱ་ཤད་ལ་སོགས་དེ་དག་མ་སྐྱེས་པས། །རེ་ཞིག་དེ་དག་ཉིད་ལ་བརྟད་བྱ་སྟེ། །ཕྱི་ནས་མ་རིག་རབ་རིབ་རྗེས་འབྲེལ་ལའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཁྱེད་ཅག་གིས་ཡོངས་པ་མ་ཡིན་པའི་ཡུལ་སྐྱ་ཤད་ལ་སོགས་པ་དག་མཐོང་ལ་མོ་གཤམ་གྱི་བྱ་ནི་མ་ཡིན་ཞེས་རེ་ཞིག་གང་དག་རབ་རིབ་ལ་སོགས་པས་ཉམས་པར་བྱེད་པ་དེ་དག་ཁོ་ན་ལ་བརྟད་པར་བྱ་ལ། །ཕྱིས་ནི་ཅིའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པའི་བར་བཞིན་ཅན་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་མཐོང་ལ་མོ་གཤམ་གྱི་བྱ་ནི་མ་ཡིན་ཞེས་མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་གྱིས་ཐོག་ཏུ་ཡོད་པའི་ཤེས་པ་རྣམས་ལ་བརྟལ་ཞིང་བཀྲུག་པར་བྱ་དགོས་སོ། །ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ནི་འདི་བརྟལ་ཞིང་བརྟག་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟར་ཁོ་བོ་ཅག་ནི་རྣལ་འབྱོར་པ་རྣམས་ཀྱིས་དངོས་པོ་དག་འདི་ལྟར་གཟུགས་ཤིང་གཞན་གང་དག་རྣལ་འབྱོར་པའི་ཡེ་ཤེས་ཐོབ་པར་འདོད་པ་དེ་དག་གིས་ཀྱང་ཆོས་ཀྱི་རང་བཞིན་དེ་སྐད་བཤད་པ་ལ་ལྟག་པར་མོས་པར་བྱའོ་ཞེས་ལུང་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རྣལ་འབྱོར་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་སྒོ་ནས་དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་པར་འཆད་པར་ཞུགས་པ་ཡིན་ཀྱི། །རང་གི་ཤེས་པ་ལ་ལྟོས་ནས་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །ཁོ་བོ་ཅག་ནི་མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་བློའི་མིག་བསྒྲིབས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །ཤུང་པོ་རང་བཞིན་དབེན་ཞིང་སྟོང་པ་ཉིད། །བྱང་ཆུབ་རང་བཞིན་

དབེན་ཞིང་སྟོང་པ་ཉིད། ཁང་སྦྱོད་དེ་ཡང་རང་བཞིན་སྟོང་པ་སྟེ། ཡེ་ཤེས་ལྡན་པས་ཤེས་ཀྱི་བྱེས་པས་མིན། ཡེ་ཤེས་རང་བཞིན་སྟོང་པར་རིག་འགྱུར་ཏེ། ཤེས་བྱའི་རང་བཞིན་སྟོང་པར་རིག་གྱུར་ནས། ཤེས་པ་པོ་དང་འབྲེལ་བར་རྟོགས་གྱུར་ན། བྱང་ཆུབ་ལམ་ལ་དེ་དག་སྦྱོད་ཅེས་བྱ། ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ནི་རྣལ་འབྱོར་པ་རྣམས་ལ་བརྟལ་ཞིང་བརྟག་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དག་གིས་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡང་ཚོས་འགའ་ཞིག་གི་རང་བཞིན་མ་གཟིགས་ལ། །དོན་དམ་པར་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །རབ་རིབ་ཅན་ལ་བརྟལ་ཞིང་བརྟག་པ་ལྟར་ཐར་འདུག་ཅིག རེ་ཞིག་འདི་ནི་ཁྱོད་ཉིད་ལ་ཆེར་བརྟལ་ཞིང་བརྟག་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ། །

「若謂諸法真實無，則彼應如石女兒，於名言中亦非有，故彼定應自性有。」

今當告彼。頌曰：**有眩翳者所見境，彼毛髮等皆不生，汝且與彼而辯諍，後責無明眩翳者。」**

汝應且與由眩翳所壞眼者，辯云：汝等何故只見非有之毛髮等，不見石女兒耶？後再攻難為無明翳障慧眼者，何故唯見自性不生之色等，而不見石女兒耶？此於我等不應責難，以經說：「諸瑜伽師見諸法如是，餘欲求得瑜伽智者，於所說法性亦應如是信解。」我等是依聖教，說瑜伽師智通達諸法皆無自性，非依自智而作是說。我等亦被無明眩翳障蔽慧眼故。如經云：「知蘊性離皆空寂，菩提性空亦遠離，所修正行空無性，智者能知非凡了。能知智慧自性空，所知境界空離性，了達知者亦如是，是人能修菩提道。」故於諸瑜伽師亦無此責難，彼

於世俗不見少法是有自性，於勝義中亦不見故。暫勿責難有眩翳人，且應詰汝自身。頌曰：

གལ་ཏེ་རྣམ་དྲི་ཟའི་གོང་ཁྱེར་བཅས། །སྨིག་རྒྱུའི་ཆུ་དང་མིག་འཕྲུལ་གཟུགས་བརྟན་སོགས། །སྐྱེ་མེད་མཐོང་ན་ཡོད་ཉིད་མིན་མཚུངས་ཀྱང་། །ཁྱོད་ལ་ཇི་ལྟར་དེར་འགྱུར་དེ་མི་རིགས། །དེལེར་ན་རྣམ་དུ་དམིགས་པ་དང་། །མོ་གཤམ་གྱི་བུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་འདྲ་ཡང་རྣམ་མཐོང་ལ་མོ་གཤམ་གྱི་བུ་མ་ཡིན་པར་འགྱུར། །དེ་བཞིན་དུ་དེ་ཟའི་གོང་ཁྱེར་ལ་ཡང་ངོ་། །སྨིག་རྒྱུའི་ཆུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྨིག་རྒྱུ་ལ་ཆུ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་མིག་འཕྲུལ་ལ་ཡང་ངོ་། །གཟུགས་བརྟན་སོགས་ཞེས་བྱ་བའི་སོགས་པའི་སྒྲས་ནི་བག་ཅ་དང་སྐྱལ་པ་ལ་སོགས་པ་དག་ཡོངས་སུ་བཟུང་ངོ་། །དེལེར་ན་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་། །དེ་དག་མཐོང་གི་མོ་གཤམ་གྱི་བུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་ཉིད་ལ་བརྟལ་ཞིང་བརྟག་པ་གྱིས་དང་། །དེ་ནས་ཕྱིས་ང་ལ་བརྟལ་ཞིག་བརྟག་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ཉིད་དུ་འདི་ཇི་སྐྱེ་སྐྱེ་མེད་ཀྱང་། །མོ་གཤམ་བུ་སྐྱེ་གང་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་གྱི། །མཐོང་བའི་ཡུལ་དུ་མི་འགྱུར་མ་ཡིན་ན། །དེ་ཡི་ཕྱིར་ན་སྨས་འདི་མ་ངེས་པའོ། །ཞེས་བརྗོད་པར་ནུས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས། །འཕྲོ་བ་དག་ནི་རྣམ་འདྲར་བཤད། །དེ་ཉིད་དུ་ནི་རྣམ་མ་གཞན། །རྣམ་ཤམ་གང་ལའང་དངོས་པོ་མེད། །ལོག་པའི་ཐོ་ཅན་མངོན་པར་ཞེན། །དྲི་ཟའི་གོང་ཁྱེར་ཇི་ལྟར་སྣང་གྱུར་ཀྱང་། །གོང་ཁྱེར་ཕྱོགས་བཅུར་ཡོད་མིན་གཞན་ནའང་ངོ་། །དེ་ཞེས་བཅད་བཞིན་ཁྱེད་ཀྱི་ཐུགས་ཀར་ཏུ་བཞག །། །རྣམ་ཤེས་ཤིན་ཏུ་ཡོངས་དག་ལ། །ཇི་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་པ་ཡི། །གཟུགས་

བརྟན་སྣང་བ་དེ་བཞིན་དུ། །སྤྲོན་པ་ཚོས་རྣམས་ཤེས་པར་གྱིས། །ཞེས་གསུངས་པའི་ལུང་ལས་ན་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་རང་བཞིན་གྱིས་མ་སྐྱེས་པ་ཡིན་བཞིན་དུ་འཇིག་རྟེན་གྱི་འཇིན་པའི་ཡུལ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ལ། །མོ་གཤམ་གྱི་བུ་ནི་མ་ཡིན་པས་འདི་ནི་ཁྱོད་ལ་རང་ཉིད་ལས་མ་ངེས་པ་ཡིན་ནོ། །ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ནི་འདི་བརྟད་དུ་མེད་པ་ཉིད་དེ་འདི་ལྟར་ཁོ་བོ་ཅག་གིས་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་རང་བཞིན་གྱིས་སྐྱེ་བར་ཁས་ལྡངས་ནས་དོན་དམ་པར་འགོག་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །རྗེ་ལྟར། །

「若見夢境尋香城，陽燄幻事影像等，同石女兒非有性，汝見不見應非理。」

喻如夢中所見與石女兒，同屬非有，然見夢境，不見石女兒。乾闥婆城亦爾。「陽燄」謂見陽燄為水，幻事亦爾。「影像等」者謂谷響、變化等，彼等同是自性空。然汝唯見彼等，不見石女兒。故應先自責難，次乃責難愚夫也。又頌曰：

「於此真實雖無生，然不同於石女兒，非是世間所見境，故汝所言不決定。」

如薄伽梵說：「言諸趣如夢，非依真實說，夢中都無物，倒慧者妄執。乾闥婆城雖可見，十方非有餘亦無，彼城唯名假安立，佛觀諸趣亦復然。有水想者雖見水，然陽燄中水終無，如是分別擾亂者，於不淨中見為淨。猶如淨鏡中，現無性影像。大樹汝應知，諸法亦如是。」此教亦說，色等雖自性不生，然是世間共見之境，石女兒則不爾。此於

汝自宗成不定過，此於我等不成責難，以我等非於世俗中許色等有自性生，次於勝義中破故。何以故？頌曰：

མི་གཤམ་བྱ་ལ་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱི། །སྐྱེ་བ་དེ་ཉིད་དུ་མེད་འཇིག་རྟེན་དུའང་། །ཡོད་མེན་དེ་བཞིན་དངོས་འདི་ཀུན་ངོ་བོ། །ཉིད་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་དེ་ཉིད་དུ་མ་སྐྱེ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཡིན་པ། །དེ་ཕྱིར་འདི་ལྟར་སྟོན་པས་ཆོས་རྣམས་ཀུན། །གདོད་ནས་ཞི་ཞིང་སྐྱེ་བ་ལ་ལས་རབ་ཏུས། །ཡོངས་སུ་རྫོགས་ཏེ་སྐྱེ་བ་ཡོད་མ་ཡིན། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟ་བུའི་ཚུལ་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟག་ཏུ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ལུང་བརྗོད་པ་ནི། །ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ་ན། །གདོད་ནས་ཞི་ཞིང་མ་སྐྱེས་པ། །ཆོས་རྣམས་མཚོན་པོ་ཁྱོད་ཀྱིས་སྟོན། །ཞེས་བྱ་བའོ། །དེ་ཡང་ཡེ་ཤེས་ཞི་བའི་ཡུལ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཞི་བའོ། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་ཡེ་ཤེས་ཞི་བའི་ཡུལ་ཡིན་ཅེ་ན། །མ་སྐྱེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟོས་ཏེ། །མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་ཇི་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གང་གི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་པ་དེའི་ཕྱིར་ཡེ་ཤེས་ཞི་བའི་ཡུལ་ལོ། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་མ་སྐྱེས་ཤེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར་རང་བཞིན་སྐྱེ་བ་དང་འདས་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟོས་ཏེ། །གལ་ཏེ་འགའ་ཞིག་ལ་རང་བཞིན་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་ཡོད་ན་དེ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །རང་བཞིན་དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ཅི་ཞིག་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །འདིས་ནི་དུས་ཐམས་ཅད་དུ་མ་སྐྱེས་པར་སྟོན་པ་ཡིན་ཏེ། །སྔར་ཡང་མ་བྱང་བ་ལས་ཕྱིས་འབྱང་བ་མ་ཡིན་ཞིང་ཕྱིས་བྱང་ནས་ཀྱང་ཡང་འགྱུར་བ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །རང་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ལས་འདས་པའོ། །གདོད་ནས་ཞེས་བྱ་སྟོས་པས་ནི་དེ་དག་རྣལ་འབྱོར་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཁོ་ནར་མ་སྐྱེས་པ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །དེའི་གོང་རོལ་འཇིག་རྟེན་པའི་ཐ་སྙད་ཀྱི་གནས་སྐབས་སུ་ཡང་ཆོས་དེ་དག་རང་གི་བདག་ཉིད་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་པའོ་

ཞེས་བྱ་བ་འདི་སྐྱེན་པར་བྱེད་དོ། །གདོད་ཀྱི་སྒྲ་ནི་དང་པོའི་སྒྲའི་ནམ་གྱངས་ཏེ། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀྱི་གནས་སྐབས་བརྗོད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེ་ལྟར་ཚོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བའི་དུས་སུ་ཚོས་ནམས་ཐོབ་གྱིས་བསྟན་ཏོ་ཞེས་ཡོན་ཏན་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་བརྗོད་པའི་སྐོན་གནས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འཕགས་པ་སྒྲིབ་པ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སེལ་བས་བསྟོད་པ་ཡིན་ནོ། །རང་གི་སྡེ་པ་རྣམས་ཀྱིས་འདི་ནི་བརྒལ་བ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། །ཅི་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་དག་གིས་ཁས་བླངས་པ། ।

「如石女兒自性生，真實世間均非有，如是諸法自性生，世間真實皆悉無。」

由此道理，頌曰：**「故佛宣說一切法，本寂靜離自性生，復是自性般涅槃，以是知生恆非有。」**

由有如斯聖教，故生恆非有。經云：「佛轉妙法輪，宣說一切法，本寂靜不生，自性般涅槃。」此說由是寂靜智之境故，說一切法寂靜。何故是寂靜智之境？謂不生故。由不生故是寂靜智境。何故不生？謂自性涅槃。「若法有自性，乃得有生。自性且非有，復云何生？」此明一切時中皆不生，非前無生者能有後生，非後生者而復更生。若爾云何？謂自性涅槃也。言「本來」者，表示諸法非唯於得瑜伽師智時乃不生，是於彼前世間名言時，諸法亦自性不生也。「本」字是最初之異名，當知即指世間名言之時。此是除蓋障菩薩，依功德超勝門，讚歎世尊，謂佛於轉法輪時，如是宣說諸法也。自部諸師不應作如是難，是彼所共許故。頌曰：

བྱམ་སོགས་འདི་དག་དེ་ཉིད་དུ་མེད་ཅིང་། །འཇིག་རྟེན་རབ་ཏུ་གྱགས་པར་ཡོད་ཅི་
བཞིན། །དེ་བཞིན་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་འགྱུར་བས་ན། །མོ་གཤམ་བྱ་དང་མཚུངས་པར་
ཐལ་མེ་འགྱུར། །ཅི་སྟེ་གལ་ཏེ་གདགས་པའི་རྟེན་ས་དང་ཆུ་དང་མེ་དང་ཟླུང་
དང་། །གཟུགས་དང་དྲི་དང་ར་དང་རེག་བྱ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིར་བྱམ་
པར་བཏགས་པ་ནི་རྒྱུ་དང་བཅས་པ་ཞེས་བྱ་བར་རིགས་ན། །གང་གི་ལྟར་ན་ཚོས་ཐམས་
ཅད་བཏགས་པ་ཙམ་ཁོ་ན་ཡིན་གྱི། །བཏགས་པའི་རྟེན་རྫས་ཅི་ཡང་མེད་པ་དེ་ལ་ནི་མོ་
གཤམ་གྱི་བྱ་དང་འདྲ་བར་ཐལ་བ་བཟློག་པ་མེད་པ་ཉིད་དོ་སྙམ་ན། །དེ་ཡང་མི་རིགས་
ཏེ། །བཏགས་པའི་རྟེན་རྫས་སྣུབ་པར་མི་རུས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །གཟུགས་ལ་སོགས་
པ་མ་གཏོགས་པར། །ཇི་ལྟར་བྱམ་པ་ཡོད་མེན་ལྟར། །དེ་བཞིན་ཟླུང་སོགས་མ་གཏོགས་
པར། །གཟུགས་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞི་དུ། །ས་ཆུ་མེ་དང་ཟླུང་
རྣམས་ནི། །རེ་རེ་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་མེད། །གང་གསུམ་མེད་པར་རེ་རེ་མེད། །གཅིག་མེད་པར་
ཡང་གསུམ་མེད་དོ། །གལ་ཏེ་གསུམ་མེད་རེ་རེ་མེད། །གཅིག་མེད་པར་ཡང་གསུམ་མེད་
ན། །སོ་སོ་རང་ཡོད་མ་ཡིན་ཏེ། །ཅི་ལྟར་འདུས་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་
གསུངས་སོ། །ཇི་ལྟར་རྟག་པ་ལས་མི་རྟག་པ་སྐྱེ་བར་མི་འདོད་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྫས་སུ་ཡོད་
པ་ལས་ཀྱང་རྫས་སུ་མེད་པ་སྐྱེ་བར་མི་རིགས་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། །དངོས་པོ་རྟག་པ་ལས་བྱུང་
བ། །མི་རྟག་པར་ནི་ཇི་ལྟར་འགྱུར། །རྒྱུ་འབྲས་མཚན་ཉིད་མི་མཐུན་པ། །ནམ་ཡང་མཐོང་
བ་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དཔེར་ན་བརྟགས་པར་ཡོད་པ་བཞིན་
ལ་སོགས་པའི་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་མེ་ལོང་ལ་གཟུགས་བརྙན་བརྟགས་པ་ཙམ་
དམིགས་པ་དང་། །བརྟགས་པར་ཡོད་པ་ཀ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཁྱིམ་དུ་བཏགས་
པ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་ཤིང་གི་རྟེན་ཅན་ནགས་བརྟགས་པ་དང་ཇི་ལྟར་རྒྱ་ལམ་ན་མ་སྐྱེས་

བའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་ས་བོན་ལས་མ་སྐྱེས་བའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་སྡུག་བྱེ་སྐྱེ་བར་དམིགས་པ་དེ་བཞིན་དུ། ཁངོས་པོ་བརྟགས་པར་ཡོད་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བརྟགས་པ་ཡང་དངོས་པོ་བརྟགས་པར་ཡོད་བའི་རྟེན་ཅན་དུ་རིགས་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ། ཇི་ལྟར་སྐྱོན་པས་སྨྲལ་པ་ནི། ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནས། ཏྲི་ཟའི་ཕྱོང་ཁྲེར་ལྟ་བུ་དང་། སྨིག་རྒྱུ་མྱི་ལམ་འདྲ་བ་ཡིན། ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་གསུངས་སོ། ཁའི་ཕྱིར་འདི་བརྒལ་བ་མ་ཡིན་ནོ། །འདིར་སྐྱས་པ། ཁལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱིས་བདག་དང་གཞན་དང་གཉི་ག་དང་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་སྐྱེ་བ་ཕྱོགས་གཉི་གར་ཡང་བཀག་ནས། །མ་རིག་པ་དང་འདུ་བྱེད་དང་ས་བོན་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་མྱུ་གུ་ལ་སོགས་པ་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་སྐྱེ་བ་ཅི་ལྟར་ངེས་པར་བྱ། ཁེ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

「如說瓶等真實無，世間共許亦容有，應一切法皆如是，故不同於石女兒。」

設作是念：要有所依之地、水、火、風、色、香、味、觸等，乃可假立瓶等為有。若如汝說，地等一切皆唯假立，都無所依實物，則同石女兒過無可避免。答曰：此說非理，所依實物不得成故。如云：「如離於色等，則定無有瓶，如是離風等，則色亦非有。」又云：「地水及火風，皆無有自性，離三無餘一，離一亦無三。若離三無一，離一亦無三，各別既非有，云何和合生。」如不許常法能生無常法，則說實法生不實法，亦不應理。如云：「云何從常法，能生於無常，因果相不同，終不見是事。」如依假有之形等和合，便見鏡中假有之影像。依假立柱等，見有假立之屋。依於樹木假立為林。依夢中自性不生之

種子，見有夢中自性不生之芽。如是一切假法，唯依假法乃合正理。如《中論》云：「如世尊神通」，乃至「皆如尋香城，如陽燄及夢。」故汝所難不成。

問曰：若汝於二諦俱破自生、他生、共生、無因生者，則從無明行及種子等，生識及芽等，此世俗生如何決定？答曰：

གང་ཕྱིར་རྒྱུ་མེད་པ་དང་དབང་ཕྱུག་གི །རྒྱུ་ལ་སོགས་དང་བདག་གཞན་གཉི་ག་ལས། ཉོན་མོངས་རྣམས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་པ། ཉེ་ཕྱིར་བརྟེན་ནས་རབ་ཏུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། གང་གི་ཕྱིར་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་གྱིས་དོན་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེ་བ་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་བྱུང་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། ཉདང་ཕྱུག་དང་དུས་དང་རྟལ་དང་རང་བཞིན་དང་སྐྱེས་བུ་དང་སྲིད་མེད་ཀྱི་བྱ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལས་ཀྱང་མ་ཡིན་ཞིང་། །བདག་དང་གཞན་དང་གཉིས་ཀ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར། །འདི་ལ་བརྟེན་ནས་འདི་འབྱུང་བ་ཞེག་སྟེ། །དེ་ཙམ་ཞེག་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་མི་བཙད་པའི་དོན་དུ་བརྟེན་ཏོ། །ཇི་སྐད་དུ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་དེ་ལ་ཚོས་ཀྱི་བརྡ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །འདི་ཡོད་ན་འདི་འབྱུང་། །འདི་སྐྱེས་པས་འདི་སྐྱེ་སྟེ། །གང་འདི་མ་རིག་པའི་རྐྱེན་གྱིས་འདུ་བྱེད་རྣམས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ། །འདི་ཡོད་པས་ན་འདི་འབྱུང་དེས། །རིང་པོ་ཡོད་ན་ཐུང་ངུ་བཞིན། །མར་མེ་འབྱུང་བས་འོད་བཞིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །བྱེད་པོ་ལས་ལ་བརྟེན་བྱས་ཤིང་། །ལས་ཀྱང་བྱེད་པོ་དེ་ཉིད་ལ། །བརྟེན་ནས་འབྱུང་བ་མ་གཏོགས་པ། །འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ནི་མ་མཐོང་ངོ་། །དེ་བཞིན་ཉེར་ལེན་ཤེས་པར་བྱ། །ལས་དང་བྱེད་པོ་བསལ་ཕྱིར་རོ། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་གིས། །དངོས་པོ་སྐྱ་མ་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་

འདི་ཙམ་ཞིག་ཏོ་ན་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟར་རྒྱན་ཉིད་འདི་པ་ཙམ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་བཤད་པ་ན། །རྒྱུ་མེད་པར་སྐྱེ་བ་ལ་སོགས་པའི་རྟོག་པ་འདི་དག་མི་སྲིད་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །རྟག་པ་དང་ཆད་པ་དང་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་དང་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་གཉིས་ལ་སོགས་པ་རྟོག་པ་གཞན་དག་ཀྱང་མི་སྲིད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「諸法非是無因生，非由自在等因生，非自他生非共生，故知唯是依緣生。」

由前所說道理，諸法之生非自然生，非從大自在、時、微塵、自性、士夫、那羅延等生，亦非自他共生，故是依因緣生。唯有此生而不破壞世間名言。如薄伽梵說：「諸法名言，謂此有故彼有，此生故彼生，所謂無明緣行。」《寶鬘論》云：「此有故彼有，如有長說短，此生故彼生，如燈燃發光。」《中論》云：「因業有作者，因作者有業，除此緣起外，更無成業因。如破業作者，受受者亦爾，及餘一切法，亦應如是破。」

如是宣說唯有此緣性之緣起，非但不落無因生等分別，其餘常、無常，有事、無事等二邊分別，亦皆非有。為顯此義，頌曰：

གང་ཕྱིར་དངོས་པོ་རྟེན་ནས་རབ་འབྱུང་བས། །རྟོག་པ་འདི་དག་བརྟག་པར་མི་ནུས་པ། །དེ་ཕྱིར་རྟེན་འབྱུང་རིགས་པ་འདི་ཡིས་ནི། །ལྟ་ངན་དྲྭ་མཐའ་དག་གཅོད་པར་བྱེད། །གང་གི་ཕྱིར་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་འདི་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བའི་རིགས་པ་འདི་ཙམ་ཞིག་གིས་དངོས་པོ་ཀུན་རྫོབ་པ་རྣམས་ཀྱིས་བདག་གི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་འཐོབ་ཀྱི། །གཞན་དུ་མ་

ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྣམ་ཤེས་པ་འདིས་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཕྱ་བ་ངན་པའི་ཐུ་བ་མཐའ་དག་གཅོད་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་རྣམ་ཤེས་འདི་པ་ཙམ་ཞིག་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བའི་དོན་དུ་རྣམ་པར་འཇོག་པས་ནི་དངོས་པོ་འགའ་ཡང་རང་བཞིན་ཁས་མི་ལྡངས་ཏེ། །འདི་སྐད་དུ། །ཀེ་དང་དེ་བརྟེན་གང་འབྱུང་བ། །རང་གི་ངོ་བོར་དེ་མ་སྐྱེས། །རང་གི་ངོ་བོར་མ་སྐྱེས་གང་། །དེས་ནི་སྐྱེས་ཇི་སྐད་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །ཀེ་བཞིན་དུ། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་གང་། །དེ་ནི་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བཤད། །དེ་ནི་རྒྱུ་བཅས་གདགས་པ་སྟེ། །དེ་ཉིད་དབུ་མའི་ལམ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །མདོ་སྡེ་ལས་ཀྱང་། །གང་ཞིག་རྟེན་ལས་སྐྱེས་པ་དེ་མ་སྐྱེས། །ཅི་ལ་སྐྱེ་བའི་རང་བཞིན་ཡོད་མ་ཡིན། །རྟེན་ལ་རག་ལས་གང་དེ་སྟོང་པར་བཤད། །གང་ཞིག་སྟོང་ཉིད་ཤེས་དེ་བག་ཡོད་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་རང་བཞིན་ཁས་མ་བླངས་པ་དེའི་ཚེ་རང་བཞིན་མེད་པ་ན་ཇི་སྐད་བཤད་པ་རྣམས་གང་ཞིག་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་རང་བཞིན་འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི། །ཅི་ཡི་ཚེ་སྐྱེ་བའང་ངོ་བོ་ཉིད་ལས་འབྱུང་བར་འགྱུར་བའམ། །བདག་དང་གཞན་དང་གཉི་ག་དང་དབང་ཕྱུག་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་གྱུར་ཞིང་། །སྐྱེས་ཟིན་པ་གནས་པས་རྒག་པ་དང་། །འཇིག་པས་ཆད་པ་ལ་སོགས་པ་རྣོག་པ་བྱུང་བ་སྟེད་པ་ཞིག་ན། །རྣམ་པ་གཞན་དུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「由說諸法依緣生，非諸分別能觀察，是故以此緣起理，能破一切惡見網。」

唯由此緣起理，諸世俗法便得成立，非由餘理。故此緣起道理，能斷前說一切惡見之網。唯以此緣性立為緣起義，不許少法是有自性。如

云：「若依彼彼生，即自性不生，自性不生者，云何得名生。」《中論》云：「因緣所生法，我說即是空，亦為是假名，亦是中道義。」經亦云：「若從緣生即不生，此中無有生自性，若法依緣即說空，知空即是不放逸。」

若不許自性，無自性中即不有前說之生。要有自性，彼生乃有自然生，或自生、他生、共生、自在等生。復有生已安住之常，及壞已斷滅等分別，餘則不爾。為顯此義，頌曰：

རྟོག་ཉམས་དངོས་པོ་ཡོད་ན་འགྱུར་བ་སྟེ། །དངོས་པོ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་ཡོངས་དྲྭད་ཟེན། །དངོས་པོ་མེད་པར་འདི་ཉམས་མི་འབྱུང་དེའེ། །ཞུད་ཤིང་མེད་པར་མེ་ཡོད་མིན་དེ་བཞིན། །གང་གི་ཕྱིར་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་རིགས་པས་དངོས་པོ་སྲིད་པ་ཉམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །ཉལ་འབྱོར་པ་འཕགས་པའི་ལམ་མངོན་དུ་མཛད་པར་གྱུར་པས་མ་གཟིགས་པའི་ཚུལ་གྱིས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་གཟིགས་པ་དག་གི་ཚོས་གང་ལ་ཡང་དངོས་པོ་རྣལ་ཙམ་ཡང་མི་དམིགས་ཤིང་། །གཟུགས་དང་ཚོར་བ་དང་དག་བ་དང་མི་དག་བ་དང་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་སོགས་པའི་རྟོགས་པའི་འདུ་བྱེད་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་གོམས་པ་ཉམས་ཀྱང་དེ་དག་ལས་ལོག་པར་འགྱུར་ཏེ། །དེལེར་ན་མིག་སྨན་བསྐུས་པས་སྐྲ་ཤད་ལ་སོགས་པར་རྟོག་པ་ལོག་པ་ཉིད་རབ་རིབ་ཙན་ལ་འབྲས་བུར་འགྱུར་གྱི་སྐྲ་ཤད་ལ་སོགས་པ་རང་བཞིན་གཞན་གྱི་ཡུལ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ནི་མ་ཡིན་པ་བཞིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར། །ཤེས་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཉམས་ནི་རྟོག་པས་བཅིངས། །མི་རྟོག་ཉལ་འབྱོར་པ་ནི་ཐོལ་འགྱུར་བས། །རྟོག་ཉམས་ལོག་པར་འགྱུར་བ་གང་ཡིན་དེ། །ཉམ་པར་དཔྱོད་པའི་འབྲས་བུར་མཁས་ཉམས་གསུངས། །གང་གི་ཕྱིར་ཤེ་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཆོས་ཉིད་འདི་དེ་ཤུར་

མི་ཤེས་པ་རྣམས་ཀྱི་བ་ཁོ་ནས་བཅིངས་པ་དེའི་ཕྱིར། །ཚོས་ཉིད་འདི་དེ་ལྟར་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ན་འཕགས་པ་རྣམས་རྣམ་པར་ཐོལ་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཀྱི་བ་མ་ལུས་པ་བཀག་པ་ཉིད་སྣོད་དོན་གྱིས་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལས་བཤད་པའི་རྣམ་པར་དཔྱད་པའི་འཇུག་བྱར་རྣམ་པར་གཞག་གོ །།ཅི་སྐད་དུ། །དངོས་པོ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་ན། །སྟོང་མཐོང་ཡོན་ཏན་ཅི་ཞིག་ཡོད། །ཀྱི་བས་མཐོང་བ་འཆིང་བ་སྟེ། །དེ་ཉིད་འདིར་ནི་འགོག་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །

「有性乃生諸分別，已觀自性咸非有，無性彼等即不生，譬如無薪則無火。」

由前所說道理成立諸法皆無自性，故瑜伽師證聖道時，以無所見之理而見真實義，於諸法上不見有塵許自性，即無始所習色、受、善、不善、有事、無事等分別皆得息滅。如眩翳人塗以安膳那藥，滅除毛髮等分別即所得果，非令毛髮等相轉成餘性為境也。

是故，頌曰：**異生皆被分別縛，能滅分別即解脫，智者說滅諸分別，即是觀察所得果。」**

由諸異生不能如是了知法性，被分別縛，故諸聖者由能如是通達法性即得解脫。故破盡一切分別見，即是龍猛菩薩《中論》等中觀察之果。如云：「若法有自性，見空有何德，虛妄分別縛，彼是此所破。」是故，頌曰：

བསྟན་བཅོས་ལས་དབུ་རྩོད་ལ་ཆགས་པའི་ཕྱིར། །མ་མཇད་རྣམ་གོལ་ཕྱིར་ནི་དེ་ཉིད་

བསྟན། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་སྟོབ་དཔོན་གྱིས་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལས་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་
ཤིན་ཏུ་ཆེར་མཛད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རྩོད་ལ་ཆགས་པ་སྟེ། །གཞན་ཟེལ་གྱིས་མནོན་
པར་འདོད་པས་མ་མཛད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། །རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་མཛད་པ་
ན་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བསྟན་པ་ནི། །སེམས་ཅན་གྱིས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་
འདི་ལྟ་བུ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་རྟོགས་ནས་ཐར་པ་ཐོབ་པར་གྱུར་ན་ཅི་མ་རུང་ཞེས་སྨྲ་བོ་
རྣམས་རྣམ་པར་གློལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཡིན་ནོ། །གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱིས་ཚོལ་བ་ཇི་ལྟར་བརྟགས་
པ་ཐམས་ཅད་བཀོད་ཅིང་བསྟན་བཅོས་ལས་བཀག་པ་མ་ཡིན་ནམ། །དེའི་ཕྱིར་བསྟན་
བཅོས་ཀྱི་འཇུག་པ་ནི་རྩོད་པའི་ཕྱིར་ཡིན་པས་རྟོག་པ་སྤོག་པ་ཙམ་ཞིག་ཁོ་ན་འབྲས་བུར་
ཅི་ལྟར་རྣམ་པར་གཞག་ཅེ་ན། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །རྣམ་པར་དཔྱད་པ་འདི་ནི་རྩོད་པའི་
ཕྱིར་མཛད་པ་མ་ཡིན་མོད་ཀྱི། །འོན་ཀྱང་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ན་རང་བཞིན་
གྱིས་སྤྲོས་ཚུང་བས་གཞན་གྱི་གཞུང་ལུགས་རྣམས་བདག་ཉིད་ཐེབ་མི་འཇུག་ས་
ཤིང་། །སྣང་བ་ཉེ་བ་ནས་ཐུན་པ་ལྟར་རང་ཉིད་འཇིག་པར་འགྱུར་བ་དེས་ན་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་
སྐྱོན་མེད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བཤད་པ། །གལ་ཏེ་དེ་ཉིད་རྣམ་པར་བཤད་པ་ན། །གཞན་གཞུང་
འཇིག་པར་འགྱུར་ན་ཉེས་པ་མེད། །ཇི་སྐད་དུ། །ཚོས་འདི་དེ་བཞིན་གཤེགས་རྣམས་
ཀྱིས། །རྩོད་པ་མཛད་ཕྱིར་གསུངས་མ་ཡིན། །འོན་ཀྱང་མེ་ཡིས་བཏུད་ཤིང་ལྟར། །འདི་ཡིས་
ཕས་ཀྱི་ཚོལ་བ་སྟེག །།ཅེས་གསུངས་སོ། །གལ་ཏེ་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་ཏེ། །རྩོད་པའི་ཕྱིར་ཚོས་ཉེ་
བར་བསྟན་པ་ཀྱང་ན་ནི། །དེའི་ཐེ་ཚོམ་མེད་པར་གཞན་གྱི་ཕྱོགས་སྐྱོན་དང་ལྡན་པ་ལ་
སྐད་ཞིང་། །རིགས་པ་དང་ལྡན་པའི་ཕྱོགས་ལ་རྣས་སུ་ཆགས་པར་འགྱུར་བས་རྟོག་
པ་སྤོག་པ་ཉིད་མི་སྲིད་དོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟར། །རང་གི་ལྟ་ལ་ཆགས་དང་དེ་
བཞིན་དུ། །གཞན་གྱི་ལྟ་ལ་འཇུག་གང་རྟོག་པ་ཉིད། །དེའི་ཕྱིར་རྟོག་པ་མ་ལོག་པས་

བཅིངས་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་གྱི་ཐར་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཚེ་ཆོས་འདི་རྟོག་པའི་ཕྱིར་བསྟན་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ། །

「論中觀察非好諍，為解脫故顯真理。」

龍猛菩薩於《中論》中廣為觀察，當知非好諍論，為降伏他而說。《中論》觀察顯示真理者，謂念云：何能使有情無倒通達真實而得解脫耶？故如是說。問曰：汝於論中豈非列舉敵者所許而廣破斥，故汝造論是為諍論，云何可說唯滅分別為所得果？答曰：此諸觀察雖非為諍論而發，然由顯示真實義時，他宗本性脆弱，自然不能建立，如近光明冥闇自息，故我等無咎。頌曰：「**若由解釋真實義，他宗破壞亦無咎。**」

如云：「諸佛雖無心，說法摧他論，而他論自壞，如野火焚薪。」若為諍論而說法者，決定無疑，瞋他有過宗，愛自應理宗，必不能滅貪瞋分別。何以故？頌曰：「**若於自見起愛著，及瞋他見即分別。**」分別不滅，即是繫縛，終不解脫，若時說法不為諍論，頌曰：

དེའི་ཕྱིར་འདོད་ཆགས་ཁོང་ཁྲོ་རྣམ་བསལ་ཏེ། །རྣམ་དཔྱོད་པ་ན་སྐུར་དུ་ཐོལ་བར་འགྱུར། །རྗེ་སྐད་དུ། །རྟོད་མེད་ཆེ་བའི་བདག་ཉིད་ཅན། །དེ་དག་ལ་ནི་ཕྱོགས་མེད་དོ། །གང་རྣམས་ལ་ནི་ཕྱོགས་མེད་པ། །དེ་ལ་གཞན་ཕྱོགས་གལ་ལ་ཡོད། །ཅེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །རང་གི་ཕྱོགས་ལ་ཆགས་ཡོད་ཅིང་། །གཞན་ཕྱོགས་ལ་ཁྲོད་མི་དགའ་ན། །སྐྱེ་བན་འདས་པར་མི་འགྲོ་སྟེ། །གཉིས་སྤྲོད་ཞི་བར་ཡོང་མི་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །མདོ་སྡེ་ལས་ཀྱང་། །གང་ཞིག་ཆོས་འདི་ཐོས་ནས་ཆགས་བྱེད་ཅིང་། །ཆོས་མ་ཡིན་པ་ཐོས་ནས་ཁོང་ཁྲོ་བྱེད། །ང་རྒྱལ་རྒྱགས་པས་བཅོམ་པས་ལོག་པ་སྟེ། །ང་རྒྱལ་དབང་གིས་སྐྱེས་བསྟལ་

རྣེས་སུ་རྩོང་། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ལུང་དང་རིགས་པ་དག་གིས་ཆོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་བསྟན་ནས་དེའི་འོག་ཏུ་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་པ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །ཉོན་མོངས་སྤྱོད་རྣམས་མ་ལུས་འཇིག་ཚོགས་ལ། །ལྟ་ལས་བྱང་བར་བློ་ཡིས་མཐོང་ཐུབ་ཅིང་། །བདག་ནི་འདི་ཡི་ཡུལ་དུ་ཉོགས་བྱས་ནས། །རྣལ་འབྱོར་པ་ཡིས་བདག་ནི་འགོག་པར་བྱེད། །དེ་ལ་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ནི་ང་དང་བདེ་སྐྱེ་བ་ལྟའི་རྣམ་པར་ཤེས་རབ་ཉོན་མོངས་པ་ཅན་ནོ། །དེ་ལས་བྱང་བས་ན་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ལས་བྱང་བའོ། །དེ་དག་ཀྱང་གང་དག་གཅིག་ཅེ་ན། །ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་དང་སྤྱོན་རྣམས་སོ། །དེ་ལ་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ནི་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སོ། །སྤྱོན་རྣམས་ནི་སྐྱེ་བ་དང་ཤ་བ་དང་ན་བ་དང་འཆི་བ་དང་མྱ་ངན་ལ་སོགས་པ་དག་གོ །། །།དེ་དག་ནི་མ་ལུས་པར་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ལས་འབྱུང་སྟེ། །ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་ནི་མདོ་ལས། །འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་རྩ་བ་ཅན། །འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་རྒྱུ་ཅན། །འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་ཀུན་འབྱུང་བ་ཅན་དག་གོ་ཞེས་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་གསུངས་ལ། །འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་མ་སྤངས་པ་རྣམས་ལ་འདུ་བྱེད་མངོན་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། །སྤྱོ་བ་ལ་སོགས་པའི་སྡུག་བསྔལ་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ན། །མ་ལུས་པ་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་རྒྱུ་ཅན་ཡིན་ནོ། །དེའི་དམིགས་པ་ནི་བདག་ཏོ་ན་ཡིན་ཏེ། །ངར་འཛིན་པ་ནི་བདག་གི་ཡུལ་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །འདི་ལ་ཉོན་མོངས་པ་དང་སྤྱོན་མ་ལུས་པ་ཡོངས་སུ་སྤོང་བར་འདོད་པས་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ཏོ་ན་སྤང་བར་བྱ་བ་ཡིན་ལ། །དེ་ཡང་བདག་གིས་བདག་མེད་པ་ཉིད་ཏོང་ངུ་ཆུང་པ་ལས་སྤོང་བར་འགྱུར་བས་ཛོག་མར་རྣལ་འབྱོང་པས་བདག་ཏོ་ན་འགོག་པར་བྱེད་དོ། །དེ་བཀག་པ་ལས་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ཡང་སྤངས་པར་གྱུར་ན་ཉོན་མོངས་པ་དང་སྤྱོན་མ་ལུས་པ་སྤྲོག་པས་ན་བདག་རྣམ་པར་

དཔྱོད་པ་ན་ཐར་པ་སྐྱབ་པའི་ཐབས་ཡིན་ཏེ། ཅིའི་ཕྱིར་གང་ཞེག་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་དམིགས་པར་གྱུར་པ་བདག་ཅེས་བྱ་བ་འདི་ཅི་ཞེག་ཅེས་རྣལ་འབྱོར་པ་དེ་ཐོག་མར་བདག་ཁོ་ན་རྣམ་པར་དཔྱོད་པར་བྱེད་དོ། །འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་དམིགས་པ་བདག་དེ་ཅི་ཞེག་ཅེས་དེ་ཉིད་མི་ཤེས་སོ་ཞེན། ཅི་ལ་རེ་ཞེག

「慧見煩惱諸過患，皆從薩伽耶見生，由了知我是彼境，故瑜伽師先破我。」

薩伽耶見，謂計我我所為行相之染污慧，彼從生故，名「從薩伽耶見生」。彼復云何？謂諸煩惱及諸過患。煩惱謂貪等，諸過患謂生、老、病、死、愁等，彼等皆從薩伽耶見生。經云：「薩伽耶見為根本，薩伽耶見為因，薩伽耶見為集。」此說一切煩惱皆以薩伽耶見為因，由未斷除薩伽耶見，能起諸行，能招生等眾苦，故說皆以薩伽耶見為因也。此見之所緣謂我，以我執唯緣我為境故，欲斷一切煩惱及過患者，唯應斷除薩伽耶見。復由通達無我乃能斷除，故瑜伽師先唯應達無我。若達無我，薩伽耶見既即隨斷，煩惱過患皆當滅除。由觀察我即是修解脫之方便，故瑜伽師先當觀察，何為薩伽耶見所緣之我。

薩伽耶見所緣之我其相云何？且述外道計。頌曰：

ཟ་བོ་ཀུག་དངོས་བྱེད་པོ་མིན་པའི་བདག །ཡོན་ཏན་བྱ་མེད་སྡུག་སྔགས་རྣམས་ཀྱིས་བཀུགས། ཅེ་དབྱེ་ཙུང་ཟད་ཙུང་ཟད་ལ་བརྟེན་ནས། སྡུག་སྔགས་ཅན་རྣམས་ལུགས་ནི་ཐ་དད་འགྱུར། ཅེ་ལ་གྲངས་ཅན་པ་དག་ནི། །ཚ་བའི་རང་བཞིན་རྣམ་པར་འགྱུར་མིན་ལ། །ཆེན་པོ་སོགས་བདུན་རང་བཞིན་རྣམ་འགྱུར་ཞིང་། །བཅུ་དྲུག་པོ་ནི་རྣམ་པར་འགྱུར་

བ་སྟེ། །སྐྱེས་བུ་རང་བཞིན་མ་ཡིན་རྣམ་འགྱུར་མིན། །ཞེས་སྨྲ་བར་བྱེད་དོ། །དེ་ལ་རབ་ཏུ་བྱེད་པས་ན་རང་བཞིན་ནོ། །གནས་སྐབས་གང་ཞེག་ཏུ་རབ་ཏུ་བྱེད་ཅེ་ན། །སྐྱེས་བུའི་འདོད་པ་མཐོང་བའི་དུས་སུའོ། །གང་གི་ཚེ་སྐྱེས་བུ་ལ་སྨྲ་ལ་སོགས་པའི་ཡུལ་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་པའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་འདོད་པ་སྐྱེས་པ་དེའི་ཚེ་སྐྱེས་བུའི་འདོད་པ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པའི་རང་བཞིན་དང་སྐྱེས་བུ་སྤྱོར་ཞིང་དེ་ནས་སྨྲ་ལ་སོགས་པ་འབྱེན་པར་བྱེད་དོ། །དེ་ལ་ཚུལ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །རང་བཞིན་ལས་ནི་ཆེན་པོའོ། །དེ་ལས་ང་རྒྱལ་ལོ། །དེ་ལས་བཅུ་དྲུག་པོའི་ཚོགས་སོ། །བཅུ་དྲུག་པོ་དེ་ལས་ཀྱང་འབྱུང་བ་ལྔ་ནི། །ལྔ་ལས་ཏེ་སྨྲ་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་འབྱུང་བ་ལྔ་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་རིམ་པ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པར་འགྱུར་མིན་ལ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་གི་ཕྱིར་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་གྱི། །ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་ལྟར་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཡང་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ནི་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཡང་ཡིན་ལ་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་བདུན་རང་བཞིན་རྣམ་འགྱུར་ཞིང་། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཀྱང་རང་གི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ལ་སྟོས་ནས་རང་བཞིན་ཡིན་ལ། །རང་བཞིན་ལ་སྟོས་ནས་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །སྐྲོའི་དབང་པོ་ལ་སོགས་པ་བཅུ་དྲུག་པོ་ནི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཁོ་ན་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་བཅུ་དྲུག་པོ་ནི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་སྟེ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །ཞེའི་སྒྲ་ནི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཁོ་ན་སྟེ་ཞེས་རེའོ་དུའོ། །སྐྱེས་བུ་ནི་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྨྲ་བ་ནི། །སྐྱེས་བུང་བཞིན་མ་ཡིན་རྣམ་འགྱུར་བའི་ཚོགས་ཐམས་ཅད་སྐྱེས་བས་འདོད་པ་སྐྱེས་པའི་སྐྱེས་བུ་ཉེ་བར་ཟ་བ་པོར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་བ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །ཇི་བ་ལ་སོགས་པའི་སྐྲོའི་དབང་པོ་ཡིད་ཀྱིས་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པ་དག་གིས་ཡོངས་

སུ་གཟུང་བའི་ཡུལ་སྒྲ་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་སློས་ཞེན་པར་བྱེད་ལ། །དེ་ནས་སློས་ཞེན་པར་བྱས་པའི་དོན་ལ་སྐྱེས་བུ་སེམས་པར་བྱེད་དེ། །དེ་ལྟར་སྐྱེས་བུ་སེམས་པ་ཡོད་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །བདག་ཡུལ་དག་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་དོ་ཞེས་བརྗོད་དོ། །དེ་ལྟར་འདོད་པའི་ཡུལ་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་ཅིང་། །གང་གི་ཚེ་ཆགས་པ་ཆུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་སྐྱེས་བུ་ཡུལ་དག་ལ་ཆགས་པ་དང་བལ་བར་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ་རིམ་གྱིས་བསམ་གཏན་བསྒོམས་ཤིང་ལྟའི་ཤེས་པ་ཡང་དག་པར་ཟློང་པས་ལྟའི་མེག་གི་སྒོ་ནས་རང་བཞིན་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་ལ། །དེས་བལྟས་པ་དང་དེ་གཞན་གྱི་བྱད་མེད་ལྟར་ངོ་ཚ་བར་གྱུར་པས་བདག་ལ་མི་ཁྲོ་ཞིང་བཟླ་བར་འགྱུར་རོ། །རྣམ་པར་འགྱུར་བའི་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་སྐྱེ་བའི་རིམ་པ་ལས་བཟློག་པའི་སྒོ་ནས་དེ་ཉིད་དུ་རབ་ཏུ་ཞི་བའི་ཕྱིར་མི་གསལ་བའི་ངོ་བོར་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ་སྐྱེས་བུ་ཉག་གཅིག་གནས་ཏེ་དེའི་ཕྱིར་ཐོལ་བ་ཞེས་བྱའོ། །དེ་ནི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཞར་ཟེན་ཀྱང་ཞ་བར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་ཀྱིས་རྟག་ཏུ་ཡན་གར་བའི་ངོ་བོར་གནས་པའི་ཕྱིར་རྟག་པ་ཞེས་བྱའོ། །རང་བཞིན་ཉིད་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་ཞིང་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་རྣམས་ལས་ཀྱང་ཁ་ཅིག་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ན་བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཡིན་པས་ན་ཡོན་ཏན་མེད་པ་ཉིད་དོ། །དེ་ལྟ་བུ་ནི་སྐྱེས་བུའི་བྱད་པར་དག་གོ །།དེ་ལ་རང་བཞིན་ཉིད་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་ཞིང་རྣམ་པ་འགྱུར་བ་རྣམས་ལས་ཀྱང་ཁ་ཅིག་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ལ་ཞེས་གང་སྨྲས་ན། །རྣམ་པར་འགྱུར་བ་གང་དག་གཅིག་ནི་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་མ་ཡིན་ཞེ་ན། །

「外計受者常法我，無德無作非作者，依彼少分差別義，諸外道類成多派。」

數論計云：「根本自性非變異，大等七性亦變異，餘十六法唯變異，神我非性非變異。」由能生果故名自性。於何時生？謂見神我起欲時生。若時神我欲受用聲等境，自性了知神我欲已，即與神我相合，出生聲等。生起次第，謂自性生大，大生慢，慢生十六法。復從十六法中之聲等五唯生五大。言非變異者，謂唯是能生，非如大等亦通變異，大等七法既是自性亦是變異。觀待自果即是自性，觀待自性即是變異。五知根等十六法唯是變異。故云：「十六唯變異。」神我既非能生，亦非變異。故云：「神我非性非變異。」由此次第出生一切變異。神我云何受用耶？曰：由意加持耳等五知根，即便攝取聲等五境，覺即於彼發生貪著，神我思惟覺所著義，由神我本性有思，故說神我受用諸境。若時神我由習少欲，於境離欲，漸修靜慮，得天眼通。次以天眼觀察自性，彼即羞恥如他人婦，即便脫離神我。一切變異亦皆逆轉，入自性中隱滅不現。爾時神我獨存，故名解脫。變異雖滅，而神我不滅常時獨立，故名為常。自性是作者，諸變異中亦有一分屬於作者，以是神我少事而住，故非作者，是受者義，如前已說。由無喜憂闇三德自性故，名無功德。遍一切故，名無作用。此即神我之差別義。前云自性是作者，諸變異中亦有一分屬作者，未審諸變異中何等屬作者，何等非作者。

འདི་ལ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཆུང་ཟད་ཅིག་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། ཉེ་ལ་རྟུལ་དང་མྱུན་པ་དང་སྟེང་སྨོན་གསུམ་ནི་ཡོན་ཏན་གསུམ་མོ། ཉེ་ལ་རྟུལ་ནི་གཡོ་བ་དང་འཇུག་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ནོ། །མྱུན་པ་ནི་ཕྱི་བ་དང་གཡོགས་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ནོ། །སྟེང་སྨོན་ནི་ཡང་བ་དང་རབ་ཏུ་གསལ་བའི་བདག་ཉིད་ཅན་ནོ། །བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་བ་དང་གཉི་ཅིས་བྱ་བ་ནི་འདི་དག་ཁོ་ནའི་རྣམ་གྲངས་སོ། །འདི་དག་ཚམའམ་པའི་གནས་སྐབས་ནི་གཙོ་བོ་སྟེ། །འདིར་ཡོན་ཏན་དག་གཙོ་བོར་གྱུར་ཞིང་རབ་ཏུ་ཞན་གྱུར་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དག་རྣམ་པར་མི་འགྱུར་བའི་གནས་སྐབས་ནི་རང་བཞིན་ཅན་ནོ། །རང་བཞིན་ལས་ཆེན་པོ་སྟེ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྒོའི་རྣམ་གྲངས་སོ། །ཆེན་པོ་ལས་ནི་ང་རྒྱལ་ལོ། །དེ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་སྟེ། །རྣམ་པར་འགྱུར་བ་དང་། །སྟེང་སྨོན་ཅན་དང་། །སྡུག་བསྔལ་བ་ཅན་ནོ། །ལ་རྣམ་པར་འགྱུར་བའི་ང་རྒྱལ་ལས་ནི་དེ་ཙམ་ཕྱེ་སྟེ། །གཟུགས་དང་སྒྲ་དང་དྲི་དང་རོ་དང་རེག་པ་དག་གོ །།དེ་ཙམ་དག་ལས་ནི་འགྱུང་བ་རྣམས་ཏེ་ས་དང་ཆུ་དང་མེ་དང་རླུང་དང་ནམ་མཁའ་ཞེས་བྱ་བ་དག་གོ །།སྟེང་སྨོན་ཅན་གྱི་ང་རྒྱལ་ལས་ནི་ལས་ཀྱི་དབང་པོ་ཕྱ་པོ་དག་དང་། །ལག་པ་དང་རྐང་པ་དང་། །རྒྱབ་དང་། །མངོམས་དང་། །ཟློའི་དབང་པོ་ཕྱ་པོ་མེག་དང་། །རྐ་བ་དང་། །སྐ་དང་། །སྡེ་དང་། །པགས་པ་དང་གཉི་གའི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་ཡིད་དེ་ཕྱར་ན་བཅུ་གཅིག་གོ །།སྒྲུན་པ་ཅན་གྱི་ང་རྒྱལ་ནི་ང་རྒྱལ་གཉི་གའི་འཇུག་པར་བྱེད་པའོ། །དེ་ལ་ཆེན་པོ་དང་ང་རྒྱལ་དང་དེ་ཙམ་ཕྱེ་ནི་རང་བཞིན་དང་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཉིད་ཡིན་ཞིང་། །དབང་པོ་བཅུ་དང་ཡིད་དང་འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་རྣམས་ནི་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཉིད་ཁོ་ན་ཡིན་ལ། །རང་བཞིན་ནི་རྣམ་པར་མི་འགྱུར་བ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཞུང་ལུགས་སོ། །རྗེ་ཕྱར་གྲངས་ཅན་པ་དག་གིས་དེ་ཕྱར་ཁས་ཟློང་པ་དེ་བཞིན་དུ། །དེའི་དབྱེ་

བ་ཆུང་ཟད་ཆུང་ཟད་ལ་བརྟེན་ནས་མུ་སྟེགས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ལུགས་ཐ་དད་པར་འགྱུར་
ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ་བྱེ་བག་པ་རྣམས་ནི། །ཟླ་དང་། །བད་ཀ་དང་། །སྲུག་བསྔལ་དང་། །འདོད་པ་
དང་། །སྡང་བ་དང་། །འབད་པ་དང་། །ཚོས་དང་། །ཚོས་མ་ཡིན་པ་དང་བྲལ་བའི་ཤུགས་ཀྱི་
བདག་གི་ཡོན་ཏན་དགུ་སྣ་བར་བྱེད་དོ། །དེ་ལ་ཟླ་ནི་ཡུལ་འཛིན་པའོ། །བད་ཀ་ནི་འདོད་
པའི་ཡུལ་ལྔམས་སུ་སྐྱོང་བའོ། །སྲུག་བསྔལ་ནི་དེ་ལས་བཟློག་པའོ། །འདོད་པ་ནི་འདོད་
པར་འགྱུར་བའི་དངོས་པོ་ལ་རེ་བ་འཆའ་བའོ། །སྡང་བ་ནི་མི་འདོད་པའི་ཡུལ་ལ་རྒྱབ་
ཀྱིས་ཕྱོགས་པ་ཉིད་དོ། །འབད་པ་ནི་དོན་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བ་ལ་དེའི་མཐར་ཐུག་པར་སེམས་
ཀྱི་མཁས་པ་ཉིད་དོ། །ཁང་ལས་མངོན་པར་མཐོ་བ་དང་ངེས་པར་ལེགས་པ་འགྱུབ་པ་དེ་
ནི་ཚོས་སོ། །དེ་ལས་བཟློག་པ་ནི་ཚོས་མ་ཡིན་པའོ། །ཤེས་པ་ལས་སྐྱེས་ཤིང་ཤེས་པའི་རྒྱུར་
གྱུར་པ་ཉིད་ནི་འཁྲུལ་བའི་ཤུགས་སོ། །བདག་གི་ཡོན་ཏན་དགུ་པོ་དེ་དག་ཇི་སྲིད་དུ་
བདག་ལ་འདུ་ཤིང་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་དེ་དག་གིས་སྤྱར་བའི་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བའི་
ལས་སྐྱབ་པའི་ཕྱིར་འཁོར་བར་འགྱུར་ལ། །ཁང་གི་ཚེ་སྐྱེས་བྱ་ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་
ཤེས་པས་བློ་ལ་སོགས་པའི་ཡོན་ཏན་རྣམས་རྩ་བ་དང་ཐོག་པ་དེའི་ཚེ་རང་གི་
བདག་ཉིད་ལ་གནས་ཤིང་ཐར་བར་འགྱུར་རོ། །བདག་དེ་ཡང་རྟག་པ་དང་། །བྱེད་པ་པོ་
དང་། །ཟ་བ་པོ་དང་། །ཡོན་ཏན་དང་བཅས་པ་དང་། །ཁྱབ་པའི་ཕྱིར་ན་བྱ་བ་མེད་པར་
ཡང་སྣའོ། །ཁ་ཅིག་དག་ནི་བསྒོམ་པ་དང་བརྩང་བ་ཉིད་ཀྱིས་བྱ་བ་དང་བཅས་པར་ཁས་
ལེན་ཏོ། །རིག་བྱེད་དུ་སྣ་བ་དག་ནི་བྱམ་པ་ལ་སོགས་པའི་ནམ་མཁའ་ལྟར་ལུས་ཐ་དད་
པས་གཅིག་སྣ་ཚོགས་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པར་ཁས་ལེན་ཏོ། །དེ་ལྟར་བདག་གི་
ཁྱད་པར་ཆུང་ཟད་ཆུང་ཟད་ལ་བརྟེན་ནས་མུ་སྟེགས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ལུགས་ཕན་ཚུན་ཐ་
དད་པར་འགྱུར་རོ། །མུ་སྟེགས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་རེ་རེ་ལས་བདག་གང་ཞེག་

སྣས་པ་དེ་ནི། །

今當略說：其中喜憂闇三謂三德，憂以動轉為性，闇以重覆為性，喜以輕明為性，苦樂癡三即此三之異名。三德平等時名為冥性，此時功德為主最寂靜故。三德未變時名為有性。從自性生大，大即覺之異名。從大生慢，慢有三種，曰變異慢、喜慢、闇慢。從變異慢生五唯，謂色聲香味觸。從五唯生五大，謂地水火風空。從喜慢生十一根，曰五作根，謂口手足大小便道。曰五知根：謂眼耳鼻舌皮，及通二性之意根。闇慢能發動餘二慢，其中大慢五唯，通自性與變異，十根意及五大，唯是變異。自性則不通於變異。依數論計之少分差別，轉成多派外道。謂勝論師，計我有九德。曰覺、樂、苦、欲、瞋、勤勇、法、非法、行勢。覺謂能取境。樂謂受所欲境。苦與上相違。欲謂希望所欲事。瞋謂厭離所不欲境。勤勇謂於所作事，思惟善巧令到究竟。法謂能感增上生與決定勝。非法與上相違。行勢謂從知生復為知因。若時我之九德與我和合，即由彼等造善不善業，流轉生死。若時神我以真實智斷除覺等功德根本，便得獨存而證解脫。說此神我是常住，作者、受者、有功德，遍一切，故更無作用。更有一派計有屈伸作用。

吠陀派計如瓶等之虛空，由身異故一我成多。如是僅依我之差別，少分不同，諸外道類轉成多派。外道各派說我不同。頌曰：

མོ་གཤམ་བུ་ཕྲད་སྐྱེ་བ་དང་བལ་ཕྱེར། ཉེ་ཕྲད་ཐྱོར་བའེ་བདག་ནི་ཡོད་མེན་ཞིང་། །འདི་ནི་ངར་འཛིན་རྐེན་དུའང་མི་རིགས་ལ། །འདི་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡང་ཡོད་མི་འདོད། །ངང་

ཞེད་ཀྱི་རྟེས་སུ་དཔག་པ་དང་འགལ་བའི་ཕྱིར། །རྟེ་སྐད་སྨས་པའི་བདག་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེད་དེ། །མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་ཏེ་མོ་གཤམ་གྱི་བུ་བཞིན་ནོ། །འདི་ནི་རང་འཛིན་པའི་ཡུལ་དུ་ཡང་མི་རུང་སྟེ། །མ་སྐྱེས་པ་ཞེད་ཀྱིས་ཕྱིར་རོ། །འདི་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཞེད་དུ་ཡོད་པ་ཞེད་དང་། །ངར་འཛིན་པའི་ཡུལ་ཞེད་དུ་མི་རིགས་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡང་འདི་གཉིས་ཚར་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །འདི་ཡོད་པ་ཞེད་དང་དར་འཛིན་པའི་རྟེན་ཞེད་དུ་མི་རིགས་པར་མ་ཟད་ཀྱི་གཞན་ཡང་། །གང་ཕྱིར་བསྟན་བཅོས་བསྟན་བཅོས་ལས་དེའི་ཁྲད། །ཆུ་སྟེགས་རྣམས་ཀྱིས་གང་བསྟེན་དེ་ཀུན་ལ། །རང་གྲགས་མ་སྐྱེས་གཏན་ཚེགས་ཀྱིས་གནོད་པ། །དེ་ཕྱིར་དེ་ཁྲད་ཀུན་ཀྱང་ཡོད་མ་ཡིན། །དེ་ལ་གྲངས་ཅན་པའི་གཞུང་ལས་ནི་བདག་གི་ཁྲད་པར་རྟག་པ་དང་། །ཆེད་པ་ཡོ་མ་ཡིན་པ་དང་། །ཟ་བ་ཡོ་དང་། །ཡོན་ཏན་མེད་པ་དང་བྲལ་བ་མེད་པར་འདོད་དོ། །དེ་ལ་བདག་རྟག་པ་མ་ཡིན་ཞིང་ཆེད་པ་ཡོ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ནས་བྱ་བ་མེད་པའི་བར་དུ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་བཞིན་དུ་བདག་ནི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞིང་ཆེད་པ་ཡོ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་སྦྱངས་ལ་སོགས་པ་ཡིན་ཏེ། །རང་ཞེད་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱེ་བག་པའི་གཞུང་ལ་ཡང་བརྟོད་པར་བྱའོ། །ཕྱོགས་འདིས་ནི་བདག་ཏུ་སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་དུ་མ་སྐྱེས་པ་ཞེད་ཀྱི་གཏན་ཚེགས་དང་། །མོ་གཤམ་གྱི་བུའི་དཔེས་རང་གི་ངོ་བོ་དང་ཁྱད་པར་གསལ་བར་རིག་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་སྦྱར་ན། །

「如石女兒不生故，彼所計我皆非有，此亦非是我執依，不許世俗中有此。」

汝所計我定非是有，以汝許不生故，如石女兒。此我亦非是我執之境，

許不生故。復次非但於勝義非有及非我執境，即於世俗，當知亦無彼二義故。此因非但能破有性與我執境為不應理。頌曰：「**由於彼彼諸論中，外道所計我差別，自許不生因盡破，故彼差別皆非有。**」

數論中說我之差別，謂常住非作者，是受者，無功德，無作用。破云：彼我非常，乃至非無作用，自許不生故，如石女兒。於勝論所計，亦如是破云：我非是常，非作者等，自許不生故，如石女兒。當知此宗，以不生因及石女兒喻，廣破一切計我者所計我之自性差別。以是頌曰：

དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་ལས་གཞན་བདག་མེད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པར་བདག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་དག་མ་གཏོགས་པར་བདག་མ་གཟུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པར་ཡོད་ན་ནི་དེའི་ཚེ་སོ་སོར་གྱུར་པར་གཟུང་བར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་དེ་ལྟར་ནི་མ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་ལས་གཞན་བདག་མེད་དེ། །ཕུང་པོ་མ་གཏོགས་དེ་འཛིན་མ་གྱུབ་ཕྱིར། །ཇི་སྐད་དུ། །བདག་ནི་ཉ་བར་ལེན་པ་ལས། །གཞན་དུ་འཐད་པ་ཉིད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་གཞན་ན་ལེན་མེད་པར། །གཟུང་ཡོད་རིགས་ན་གཟུང་དུ་མེད། །ཅེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན། །ཕུང་པོའི་མཚན་ཉིད་མེད་པར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པའི་བདག་ཡོད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །གཞན་ཡང་། །འཇིག་རྟེན་ངར་འཛིན་ཟློ་ཡི་བརྟེན་དུ་ཡང་། །མི་འདོད་དེ་རིག་མེན་པའང་བདག་ཕྱིའི་ཕྱིར། །གང་དག་བདག་དེ་རྣམ་པ་དེ་ཕྱ་བྱང་མི་འཛིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་མངོན་པར་ཞེན་པའི་ཁྱད་པར་ལས་བདག་དང་བདག་གི་ཞེས་བདག་ཏུ་ཕྱ་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་འདི་ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པར་ངར་འཛིན་

བའི་ཏེན་དུ་མི་རིགས་སོ། །ཅི་སྟེ་གང་དག་ད་ལྟ་ཏག་པ་དང་མ་སྐྱེས་པ་ལ་སོགས་པས་ཁྱད་པར་དུ་གྱུར་པ་དེ་མི་ཤེས་པ་དེ་དག་ལ་ཡང་ཐར་གོམས་པའི་དབང་གིས་དེའི་ཡུལ་ཅན་དར་འཛིན་པའི་ལྟ་བ་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན། ཉེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཁ་ཅིག་དག་ཁོ་ན་ལ་དེ་དག་གི་བསྟན་བཅོས་ལ་གོམས་པར་བྱས་པ་ལས་བདག་ཏུ་ལྟ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་དག་ལ་ཐར་གོམས་པ་མེད་པ་དེ་དག་ལ་ཡང་འདིར་ངར་འཛིན་པ་འཇུག་པ་མཐོང་སྟེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །གང་དག་དུད་འགྲོར་བསྐལ་མང་སྐྱེས་གྱུར་པ། །དེས་ཀྱང་མ་སྐྱེས་ཏྲག་འདི་མ་མཐོང་ལ། །ངར་འཛིན་དེ་དག་ལ་ཡང་འཇུག་མཐོང་སྟེ། །དེས་ན་ཐུང་བོ་ལས་གཞན་བདག་འགའ་མེད། །སེམས་ཅན་གང་དག་བསྐལ་པ་གྲངས་སུ་ཟིན་ཀྱང་ད་རུང་དུའང་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་ལས་བློག་པར་མི་འགྱུར་བ་དེ་དག་གིས་ཀྱང་ཤེམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་བདག་མ་དམིགས་སོ། །ཀྱང་གི་སྒྲས་ནི་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པར་སྐྱེས་པ་ཤེམས་སྤང་བའོ། །ཤེམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་བདག་མ་དམིགས་པ་དེ་དག་ལ་ཡང་ངར་འཛིན་པ་འཇུག་པར་མཐོང་ནས་ཤེས་རབ་ཅན་སུ་ཞིག་བདག་ཤེམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ངར་འཛིན་པའི་ཏེན་དུ་ཞེན་པར་བྱེད། །དེའི་ཕྱིར་ཐུང་བོ་ལས་ཐ་དད་པའི་བདག་མེད་དོ། །འདིར་རང་གི་སྡེ་པ་དག་ན་རེ། །

「**是故離蘊無異我，離蘊無我可取故。**」是故無有異蘊之我，離諸蘊外無我可取故。如云：「若離取有我，是事則不然，離取應可見，而實無可見。」又云：「若我異五蘊，應無五蘊相。」非但無有離蘊之我，復有過失。頌曰：「**不許為世我執依，不了亦起我見故。**」

其不執如是行相之我者，由其執著差別，亦起我見計我我所故，故離蘊我為我執所依不應道理。

設作是念：世人雖不了知我之常住不生等差別義，然由往昔串習之力，彼等亦有能緣我之我見。破曰：此亦不然，非唯學彼論者乃有我見，現見初未學者亦起我執。頌曰：

「有生傍生經多劫，彼亦未見常不生，然猶見彼有我執，故離五蘊全無我。」

有諸有情生傍生趣經過多劫，至今未出傍生趣者，彼亦未見有如是行相之我。「亦」字攝墮地獄等趣。其未見如是行相之我者，然猶見有我執隨轉，誰有智者，執如是我為我執所依。是故無有離蘊之我。內教有計。頌曰：

ཕུང་པོ་ལས་གཞན་བདག་གྲུབ་མེད་པའི་ཕྱིར། །བདག་ལྟའི་དམིགས་པ་ཕུང་པོ་ཁོ་ན་
ཏོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་རིགས་པས་ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པའི་བདག་མ་གྲུབ་
པ་དེའི་ཕྱིར། །ཕུང་པོ་དག་ལས་གཞན་པའི་བདག་གྲུབ་པ་མེད་པའི་ཕྱིར། །འཇིག་ཚོགས་
ལ་ལྟ་བའི་དམིགས་པ་ནི་ཕུང་པོ་དག་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་ནི་ཕུང་པོ་ཙམ་ཁོ་
ན་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཟེར་རོ། །ཕྱོགས་འདི་ནི་རང་གི་སྡེ་པ་འཕགས་པ་མང་པོས་བཀུར་བ་པ་
རྣམས་ཀྱི་ཡིན་ནོ། །དེ་ལས་ཀྱང་། །ཁ་ཅིག་བདག་ལྟའི་ཉེན་དུ་ཕུང་པོ་ནི། །ཕྲ་ཚར་ཡང་
འདོད་ཁ་ཅིག་སེམས་གཅིག་འདོད། །ཁ་ཅིག་དག་ནི་གཟུགས་དང་ཚོར་བ་དང་འདུ་ཤེས་
དང་འདུ་བྱེད་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཕུང་པོ་ལྔ་ཚར་ཡང་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་
བའི་དམིགས་པར་འདོད་ཅིང་བདག་ཏུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་འདི་ཡང་དེ་ལ་ཡིན་ནོ་ཞེས་
སྨྲ་སྟེ། །ཇི་སྐད་དུ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དགེ་སློང་དག་དགེ་སྦྱོང་ངམ་བྲམ་ཟེ་གང་སྲུ་
དག་ཅིག་བདག་གོ་སྙམ་དུ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་ལྟ་བ་དག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་

ལྡ་བོ་འདི་དག་ཁོ་ན་ལ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་ལྟའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དེ་དག་ལ་ཆུང་ངག་གི་ལྟ་བ་འདི་ནི་འཇིག་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་ཚོགས་པ་ལ་ཡིན་གྱི། །བདག་གམ་བདག་གི་བ་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གསལ་བར་མངོད་པའི་སྐད་དུ་བདག་དང་བདག་གི་བའི་རྣམ་པར་ཞུགས་པའི་ལྟ་བ་ལ་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བར་གསུངས་སོ་ཞེས་སྨོས་སོ། །གཞན་དག་ནི་ལེམས་ལ་བདག་གོ་ཞེས་འདོད་དེ། །བདག་ཉིད་བདག་གི་མཚོན་ཡིན་གྱི། །གཞན་ནི་སྲུ་ཞིག་མཚོན་དུ་འགྱུར། །བདག་ཉིད་ལེགས་པར་ཐུལ་བས་ནི། །མཁས་པས་མཐོ་རིས་ཐོབ་པར་འགྱུར། །ཞེས་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་ལས་ལེམས་ཉིད་ལ་བདག་གི་སྒྲ་གསུངས་སོ། །འདི་གང་ལས་ཤེ་ན། །ཕྱང་པོ་ལས་ཐ་དད་པའི་བདག་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་། །མདོ་གཞན་དག་ལས་ཀྱང་ལེམས་འདུལ་བར་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ལེམས་འདུལ་བ་ནི་ལེགས་པ་སྟེ། །ལེམས་ཐུལ་བས་ནི་བདེ་བ་འཇིག། །ཞེའི་ཕྱིར་ངར་འཛིན་པའི་གཉེན་ལེམས་ལ་བདག་ཅེས་གདགས་སོ་ཞེའོ། །འདི་ལ་ལན་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

「由離諸蘊無我故，我見所緣唯是蘊。」由前道理，離蘊之我不成立故，薩迦耶見之所緣，唯是諸蘊，故所言我唯是自蘊。此是內教正量部計。復有異執。頌曰：**「有計我見依五蘊，有者唯計依一心。」**

有計色受想行識五蘊，皆是薩迦耶見之所緣，說此我執從五蘊起。如薄伽梵說：「苾芻當知，一切沙門、婆羅門等所有我執，一切唯見此五取蘊。」為顯此見是於可壞積聚之法而起，非於我我所起，故說我我所行相之見名薩迦耶見。

餘有計唯心為我。以經說：「我自為依怙，更有誰為依，由善調伏我，

智者得生天。」此頌即說內心名我。何以知之？以無離蘊之我故。餘經亦說調伏心故。如云：「應善調伏心，心調能引樂。」故說我執所依心名為我。此當破曰：

གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་བདག་ན་དེ་ཕྱིར་དེ། །མང་བས་བདག་དེ་དག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར། །བདག་ནི་རྫས་སུ་འགྱུར་ཞིང་དེར་ཤུ་བ། །རྫས་ལ་འཇུག་པས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་མི་འགྱུར། །དེ་ལ་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཕྱོགས་གང་གི་ཡིན་པ་དེའི་ཤུར་ན་ཕུང་པོ་རྣམས་མང་བའི་ཕྱིར་བདག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཤུར་ན་སེམས་བདག་ཡིན་པ་དེའི་ཤུར་ན་ཡང་མིག་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དབྱེ་བས་སམ། །སྐད་ཅིག་ཅེ་ར་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་མང་བའི་ཕྱིར་བདག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་ཇི་ཤུར་རིགས་པ་བཞིན་དུ་སྐྱོན་བརྗོད་པར་བྱའོ། །དེ་ཤུར་ཉེས་པ་འདི་ཕུང་པོ་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་བདག་ཏུ་སྨྲ་བ་ལ་བརྗོད་པར་བྱ་ཞིང་། །འཆད་པར་འགྱུར་བའི་ཉེས་པ་གཞན་ཡང་འདི་ལ་འབབ་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཕྱོགས་གཉི་ག་ལ་ཡང་བརྗོད་པར་བྱའོ། །འཇིག་རྟེན་སྐྱེ་བ་ན་གང་ཟག་ཤྱོའོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཚུལ་ལས་ན། །བདག་ནི་མང་བ་དག་ཏུ་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །བདག་ནི་རྫས་སུ་འགྱུར་ཞིང་སྐྱེ། །གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་རྫས་འདས་པ་ལ་སོགས་པའི་དབྱེ་བ་ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་ཕུང་པོ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་དང་། །དེ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་བདག་ཏུ་བསྟད་པའི་ཕྱིར་བདག་རྫས་སུ་ཡོད་པར་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །བདག་ནི་ཕུང་པོ་ཉིད་ཏུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་དང་། །དེ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་བདག་ཏུ་བསྟད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །བདག་ནི་རྫས་སུ་ཡོད་པར་ཡང་ཡིན་ནོ། །བདག་ནི་ཕུང་པོ་ཉིད་ཏུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་དང་། །དེ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་བདག་ཏུ་བསྟད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །བདག་ཅིག་ཅར་ཤེས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །གང་ཟག་གི་ཤུར་ན་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་དེ་དག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཤུར་ན་སེམས་བདག་ཡིན་པ་དེའི་ཤུར་ན་ཡང་མིག་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དབྱེ་བས་སམ། །སྐད་ཅིག་ཅེ་ར་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་མང་བའི་ཕྱིར་བདག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་ཇི་ཤུར་རིགས་པ་བཞིན་དུ་སྐྱོན་བརྗོད་པར་བྱའོ། །དེ་ཤུར་ཉེས་པ་འདི་ཕུང་པོ་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་བདག་ཏུ་སྨྲ་བ་ལ་བརྗོད་པར་བྱ་ཞིང་། །འཆད་པར་འགྱུར་བའི་ཉེས་པ་གཞན་ཡང་འདི་ལ་འབབ་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཕྱོགས་གཉི་ག་ལ་ཡང་བརྗོད་པར་བྱའོ། །འཇིག་རྟེན་སྐྱེ་བ་ན་གང་ཟག་ཤྱོའོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཚུལ་ལས་ན། །བདག་ནི་མང་བ་དག་ཏུ་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །བདག་ནི་རྫས་སུ་འགྱུར་ཞིང་སྐྱེ། །གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་རྫས་འདས་པ་ལ་སོགས་པའི་དབྱེ་བ་ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་ཕུང་པོ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་དང་། །དེ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་བདག་ཏུ་བསྟད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །བདག་ཅིག་ཅར་ཤེས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ནོ། །གང་ཟག་གི་ཤུར་ན་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་དེ་དག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཤུར་ན་སེམས་བདག་ཡིན་པ་དེའི་ཤུར་ན་ཡང་མིག་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དབྱེ་བས་སམ། །སྐད་ཅིག་ཅེ་ར་ལ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་མང་བའི་ཕྱིར་བདག་ཀྱང་མང་པོར་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་ཇི་ཤུར་རིགས་པ་བཞིན་དུ། །ཇི་ཤུར་ཡན་ལག་ཚོགས་རྣམས་ལ། །བརྟེན་ནས་ཤིང་རྟར་བརྗོད་པ་

ལྟར། ཀེ་བཞིན་ཕུང་པོ་རྣམས་བརྟེན་ནས། ཀུན་རྫོབ་སེམས་ཅན་ཞེས་བྱ་བོ། །ཞེས་བྱ་བ་འདི་ལས་ན་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་རྫས་སུ་ཡོད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ན་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་མ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཡང་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་རྫས་ཀྱི་ཡུལ་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ན། །སྟོན་པོ་དང་སེར་པོ་ལ་སོགས་པའི་ཤེས་པ་ལྟར་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བ་སྐངས་པར་མི་འགྱུར་བའམ་སྟོན་པོ་དང་སེར་པོ་ལ་སོགས་པ་ཙམ་ལ་དམིགས་པའི་མིག་གིས་ཤེས་པ་ལྟར་དེ་ལ་དམིགས་པའི་འདུན་པའི་འདོད་ཆགས་སྐངས་པ་ཁོ་ནས་སྐང་པར་འགྱུར་རོ། །གཞན་ཡང་། །

「若謂五蘊即是我，由蘊多故我應多，其我復應成實物，我見緣物應非倒。」

諸計五蘊為我者，由蘊多故我亦應多。其計唯心為我者，由眼識等差別，或由　那生滅有多識故，我亦應多，或隨所應而出過失。如此過失，通難五蘊為我與唯心為我者。下說餘過亦可通難兩派。經說：「世間生時唯一補特伽羅生。」故他宗亦不許有多我。

又我應成實物者，唯色等物由過去等差別說名蘊故，唯說彼等即是我故，故我應成實物。然契經說：「苾芻當知有五種法，唯名唯言唯是假立，謂過去時、未來時、虛空、涅槃、補特伽羅。」又有頌言：「如即攬支聚，假想立為車，世俗立有情，應知攬諸蘊。」由所計我犯實物過，故五蘊非我。

又薩迦耶見，緣實物故，應非顛倒，如青黃等識。則斷薩迦耶見應非

拔除而斷，應如緣青黃等之眼識，唯斷緣彼之欲貪，說名為斷也。復有過失。頌曰：

སྒྲ་ངན་འདས་ཚེ་ངེས་པར་བདག་ཚད་འགྱུར། །སྒྲ་ངན་འདས་སྔོན་སྐད་ཅིག་དག་ལ་ནི། །སྐྱེ་འཇིག་བྱེད་པོ་མེད་པས་དེ་འཐས་མེད། །གཞན་གྱིས་བསགས་ལས་གཞན་གྱིས་ཟ་བར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་བདག་ཕུང་པོ་རང་བཞིན་ཅན་ཡིན་ན་སྒྲ་ངན་ལས་འདས་པའི་ཚེ་ཕུང་པོ་ལྟ་ཚར་ཡང་རྒྱུན་ཚད་པས་བདག་ཚད་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚད་པའི་མཐར་འཛིན་པས་མཐར་ལྟ་བར་ཐལ་བའང་འགྱུར་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་ཁྱད་ཅིག་གི་ནི་བདག་དང་བདག་གི་བའི་རྣམ་པ་ཅན་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བས་བདག་ཉིད་དུ་གང་གཟུང་བ་དེ་ཉིད་ལ་རྟག་པ་དང་ཚད་པར་འཛིན་པས་མཐར་འཛིན་པར་ལྟ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་གི་ཕུང་པོའི་བདག་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ། །སྒྲ་ངན་ལས་འདས་པར་ཞུགས་པའི་ཚེ་སྔོན་སྐད་ཅིག་ཏུ་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་དེ་བཞིན་དུ་འཇུག་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐད་ཅིག་དག་ཏུ་ཇི་ལྟར་ཕུང་པོ་རྣམས་སྐད་ཅིག་རེ་རེ་ལ་སྐྱེ་ཞིང་འཇིག་པ་དེ་བཞིན་དུ། །བདག་ཀྱང་སྐྱེ་ཞིང་འཇིག་པ་ཙན་དུ་འགྱུར་ཏེ། །བདག་ཕུང་པོའི་རང་བཞིན་ཅན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཇི་སྙེད་ཕུང་པོའི་དུས་ན་ང་རྒྱལ་པོ་ང་ལས་ནུ་ཞེས་བྱ་བར་གྱུར་ཏོ། །ཞེས་བྱ་བའི་ཡང་གསུང་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཚེ་བདག་ཀྱང་ལུས་སྙེད་ཞེག་པའི་ཕྱིར་དང་། །འདིར་གཞན་ཉིད་སྐྱེ་བར་ཁས་བླངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །ཉེ་བར་ལེན་ཉིད་བདག་མ་ཡིན། །དེ་དག་འབྱུང་དང་འཇིག་པ་ཡིན། །ཉེ་བར་བླང་བའི་ཕྱིར་ཞུགས། །ཉེ་བར་ལེན་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་

བདག་ཡིན་ན། །སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་ཉིད་ཡོད་ན་ཡང་བྱེད་པ་པོ་བདག་མེད་པས་དེའི་འབྲས་བུ་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ཏེ། །གལ་ཏེ་ལས་གང་གིས་བྱས་པ་དེ་མི་རྟག་པ་ཉིད་འགྱུར་ན། །དེའི་ཚེ་བྱེད་པ་པོ་མེད་པས་ལས་ལ་ཡང་རྟེན་མེད་པའི་ཕྱིར་མེད་པས་ལས་རྣམས་འབྲས་བུ་དང་འབྲེལ་བ་མེད་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་སྐད་ཅིག་ཕྱི་མས་བྱས་པའི་ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་སྐད་ཅིག་ཕྱི་མ་རྣམས་སུ་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་ན། །དེའི་ཚེ་གཞན་གྱིས་བསགས་པའི་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་གཞན་གྱིས་ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར། །གཞན་གྱིས་བསགས་པའི་ལས་གཞན་གྱིས་ཟ་བར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་བྱས་པ་ཆུད་ཟོས་པ་དང་མ་བྱས་པ་དང་ཕྲད་པར་འགྱུར་རོ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །གལ་ཏེ་འདི་ནི་གཞན་གྱུར་ན། །དེ་མེད་པར་ཡང་འབྱུང་བར་འགྱུར། །དེ་བཞིན་དུ་ནི་གནས་འགྱུར་ཞེང་། །དེར་མ་ཤི་བར་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཆད་དང་ལས་རྣམས་ཆུད་ཟ་དང་། །གཞན་གྱིས་བྱས་པའི་ལས་རྣམས་ནི། །གཞན་གྱིས་སོ་སོར་སྤྱོད་པ་དང་། །དེ་ལ་སོགས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་ཤུང་པོ་རྣམས་བདག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་མི་རིགས་སོ། །

「般涅槃時我定斷，般涅槃前諸　那，生滅無作故無果，他所造業餘受果。」

若我即是五蘊性者，般涅槃時五蘊斷滅故，我亦應斷。然不可說般涅槃時，我亦斷滅，成邊執見故。故我非以五蘊為性。又般涅槃前　那中，如五蘊是　那生滅，我亦當有生滅，以我是五蘊性故。如不念云：「我今此身昔已曾有。」亦不應念：「我於爾時為頂生王。」以彼時之我，如身已滅故，及許於此受餘生故。如論亦云：「非所取即我，

彼有生滅故，云何以所取，而作能取者。」又云：「若五蘊是我，我應有生滅。」縱有生滅，由無作者之我故，應無彼果。若有能造業者，應是無常。由無作者，業無所依故，諸業與果應無關係。若謂前　那造業，後　那受果者，則他人造業應餘人受果，以他造業餘受報故。是故亦犯造業失壞，未造受報等過。《中論》云：「若謂有異者，離彼應有今，我住過去世，未死今我生。如是則斷滅，失壞諸業報，他造業此受，有如是等過。」故計五蘊是我不應道理。

འདིར་སྨས་པ། ཁཱལ་ཀེ་ཡང་སྐད་ཅིག་ཐུ་ཕྱི་དག་གཞན་ཡིན་མོད་ཀྱི། ངེ་ཤྲ་ན་ཡང་། རྒྱུད་འདི་གཅིག་ཏོ་ན་ཡིན་པས་ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ཉེས་པ་འདི་མེད་དོ། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། ངེ་ཉིད་དུ་རྒྱུད་ཡོད་ན་སྐྱོན་མེད་དེ། ཐུར་ནམ་དཔྱད་ཚེ་རྒྱུད་ལ་ཉེས་བཤད་ཟེན། བྱམས་པ་ཉེར་སྨས་ལ་བརྟན་ཚོས་རྣམས་ནི། ཞེས་བྱ་བ་དེར་ངོ། །ཁཱལ་ཀེ་ཤྲ་ལས་མི་གཞན་ན། ངེ་ཤྲ་ན་ནི་མི་རྟག་འགྱུར། །ཁཱལ་ཀེ་ཤྲ་མི་གཞན་ཡིན་ན། །རྒྱུད་ནི་འཐད་པར་མི་འགྱུར་ངོ། །ཞེས་གསུངས་པའང་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཤྲར་ཐན་ཆུན་མཚན་ཉིད་ཐ་དད་པ་རྣམས་ལ་རྒྱུད་ཅིག་ཏུ་གཏོགས་པ་ཉིད་མི་རེགས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་སྟོག་པ་མེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་ཉིད་མཡིན་ཞིང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་དང་མེམས་བདག་མི་རེགས། །རྗེ་སྐད་དུ་བཤད་པའི་ཉེས་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ལས་ཕུང་པོ་རྣམས་དང་མེམས་བདག་ཏུ་མི་འཐད་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །འདི་ལས་ཀྱང་སྟེ། །འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཕྲན་ལ་སོགས་མེད་ཕྱིར་ངོ། །གང་གི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་དང་ཕྲན་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་མེད་པར་འདོད་པ་དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་དང་མེམས་དག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་

བར་མེ་རེགས་སོ། །འདི་ནི་ཡུང་དུ་མ་བསྟན་པའི་དངོས་པོ་བསྡུ་བཞི་ནི་སྔ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་འདོན་པ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །འཇིག་རྟེན་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །འཇིག་རྟེན་མི་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ་མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན། །མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའོ། །འདི་དག་ནི་བདུ་སྣང་བར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཡུང་དུ་མ་བསྟན་པའི་དངོས་པོར་རྣམ་པར་གཞག་གོ །ཅི་ལྟར་བཀག་པ་དང་། །དགེ་སློང་ཞེས་ཞེག་གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བར་འཛིན་ན། །ཤར་ཕྱོགས་ནི་བོའི་སྟེ་པའི་གཞུང་ལས། །འཇིག་རྟེན་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ལྟ་བ་ཅན་དེ་ལ་ཡང་བསྐྱད་པའི་ལས་བྱའོ། །འཇིག་རྟེན་མི་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ལྟ་བ་ཅན་དེ་ལ་ཡང་སྐྱད་པའི་ལས་བྱའོ། །འཇིག་རྟེན་རྟག་ཀྱང་རྟག་ལ་མི་རྟག་ཀྱང་མི་རྟག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ལྟ་བ་ཅན་དེ་ལ་ཡང་སྐྱད་པའི་ལས་བྱའོ། །འཇིག་རྟེན་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ལྟ་བ་ཅན་དེ་ལ་ཡང་སྐྱད་པའི་ལས་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དང་མི་འགྲོགས་པ་ཉིད་དུ་བཤད་དོ། །ཅི་ལྟར་ཡུང་དུ་མ་བསྟན་པའི་དངོས་པོ་བཅུ་བཞི་ཆར་བརྗོད་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་གྱི་སྐྱས་ཕུང་པོ་རྣམས་འཇིན་ན། །དེའི་ཚེ་ཕུང་པོ་རྣམས་སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་རྟག་པའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མི་རྟག་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བར་ཡང་ཡུང་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ། །སྐུ་ངན་ལས་འདས་པའི་འོག་རོལ་དུ་ཕུང་པོ་རྣམས་མེད་པས་འཇིག་རྟེན་མཐའ་དང་ལྡན་པ་ཉིད་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡུང་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་བཞིན་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གྲོངས་ཚད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡུང་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་མཐའ་དང་ལྡན་པ་ལ་སོགས་པ་བཀག་པའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་ཏོ་ན་བདག་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་མེ་རེགས་སོ། །གཞན་ཡང་། །

救曰：前後　那雖異，然是一相續故無過。破彼頌曰：**「實一相續無過者，前已觀察說其失。」**

前云：「如依慈氏近密法。」已說其失。論云：「若天異於人，是即為無常，若天異人者，是則無相續。」故自相互異之法，謂是一相續，不應道理，所犯眾過終不能免。

復為顯示五蘊非我，心亦非我。頌曰：**「故蘊與心皆非我。世有邊等無記故。」**

由誦世間有邊等無記故，計五蘊與心為我，不應道理。十四不可記事，一切部派皆同誦持。謂世間常，世間無常，亦常亦無常，非常非無常等，世尊說此不可記別。《東山住部經》云：「若有苾芻謂世間是常，起如是見者，應當驅逐；若謂世間無常，起如是見者，亦應驅逐；若謂世間亦常亦無常，起如是見者，亦應驅逐；若謂世間非常非無常，起如是見者，亦應驅逐。」於十四不可記事，皆如是說，不與共住。若世間言是指五蘊者，五蘊生滅無常故，則可記世間無常。般涅槃後五蘊非有，亦可記世間有邊，如是亦可記如來死後非有也。然經破計世間有邊等，故計五蘊是我不應道理。復有過失。頌曰：

ཁྱོད་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར་བདག་མེད་མཐོང་བ་ལ། ཇི་ཙམ་དེས་པར་དངོས་རྣམས་མེད་པར་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་སམ་སེམས་བདག་ཡིན་ན། །གང་གི་ཚེ་རྣལ་འབྱོར་པ་འདིས་བདེན་པ་མཐོང་བའི་དུས་སུ་ཚེས་ཐམས་ཅད་ནི་བདག་མེད་པའོ་ཞེས་བདག་མེད་པའི་རྣམ་པར་སྒྲུབ་བསྡུལ་ཀྱི་བདེན་པ་མཐོང་བ་དེའི་ཚེ་ཕུང་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་

བདག་མེད་པར་མཐོང་བར་འགྱུར་ན། །དེ་ལྟར་ནི་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་གང་གི་ཚེ་ལས་དང་འབྲས་བུ་འཛེལ་བའི་དུས་སུ་བདག་གི་སྒྲ་སྦྱོར་བ་དེའི་ཚེ་བདག་གཞན་མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར། །ཕུང་པོ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་འཇུག་པ་གང་གི་ཚེ་བདག་མེད་པར་མཐོང་བ་དེའི་ཚེ་ན་གཞན་གྱིས་གུན་བརྟགས་པ་ནང་གི་བྱེད་པའི་སྐྱེས་བུ་ཉིད་ལ་འཇུག་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་མེད་པར་མཐོང་བའི་དུས་སུ་ཡང་ནང་གི་བྱེད་པའི་སྐྱེས་བུ་དང་བཅས་བ་འདུ་བྱེད་ཙམ་མཐོང་བ་ལ་དངོས་པོ་རྣམས་མེད་པར་མཐོང་བར་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་རོ་སྟམ་ན། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །རྟག་བདག་སྒྲོང་ན་དེ་ཚོ་དེ་ཡི་ཕྱིར། །ཁྱོད་ཀྱི་སེམས་སམ་ཕུང་པོ་བདག་མི་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཡང་དངོས་པོ་རྣམས་མེད་པར་མཐོང་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་འཇིགས་ནས། །བདག་གི་སྐྱས་བདག་ཏུ་བ་ཉིད་ཡོངས་སུ་འཛིན་ཞིང་ཕུང་པོ་རྣམས་སམ་སེམས་བདག་ཏུ་མི་འདོད་ན། །དེ་ལྟ་ན་ནི་འོ་ན་ཕྱོགས་ཉམས་པར་འགྱུར་རོ། །ཅི་སྟེ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡུལ་ལ་འདི་འཇུག་པར་མི་འདོད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱོན་མེད་དོ་སྟམ་ན། །འདི་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདིར་ནི་ནང་གི་བྱེད་པའི་སྐྱེས་བུ་བདག་ཡིན་ལ་གཞན་དུ་ནི་ཕུང་པོ་རྣམས་ཡིན་ནོ་ཞེས་འདོད་དགུར་སྨྲོད་པ་རིགས་པ་མེད་པར་འདི་ཀོ་གཅིག་རྟེད་པ་ཡིན། །མི་སྲིད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེན། །ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་འདི་འཇུག་པ་སྲིད་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་གལ་ཏེ་ཚོས་ཐམས་ཅད་ནི་བདག་མེད་པའོ་ཞེས་བ་འདིར་བདག་གི་སྒྲ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་འཇུག་པར་མི་འདོད་ན་གཞན་དུ་ཡང་མི་འདོད་པར་བྱ་དགོས་སོ། །ཅི་སྟེ་གཞན་དུ་ཕུང་པོ་ལ་འཇུག་པར་འདོད་ན་ནི་འདིར་ཡང་འདོད་པར་བྱ་དགོས་སོ། །གཞན་ཡང་། །

「若汝瑜伽見無我，爾時定見無諸法。」

若五蘊或心是我者，則瑜伽師證見諦時，謂一切法無我，是見苦諦無我相，爾時應是見無五蘊名見無我。然不許爾。故五蘊非我。

設作是念：業果關係時所說之我，此我更無別法，故唯詮五蘊。見無我時則詮外道所計神我。故見無我時，是離神我，唯見諸行，不犯見無諸法之過失。破曰：

「若謂爾時離常我，則汝心蘊非是我。」

若怖見無諸法之過失，謂「我」字是指常住神我，不許五蘊及心為我者，則失汝自宗。

設作是念：如是境上，不許神我，故無過失。此亦不然。此處謂是神我，餘處則云是諸蘊，何得如斯，都無定理隨意轉計耶！

若謂非有故，則諸蘊上此亦不轉，前已宣說。故若說一切法無我時，不許「我」字詮五蘊者，餘時亦應不許。若餘時許詮五蘊者，則此時亦應許也。復有過失。頌曰：

ཁྱོད་ཀྱི་རལ་འབྱོར་བདག་མེད་མཐོང་བ་ཡི། །གཟུགས་སོགས་དེ་ཉིད་རྟོགས་པར་མི་འགྱུར་ཞིང་། །གཟུགས་ལ་དམིགས་ནས་འཇུག་ཕྱིར་འདོད་ཚགས་སོགས། །སྐྱེ་འགྱུར་དེ་ཡི་ངོ་བོ་རྟོགས་མེད་ཕྱིར། །རེའུ་འབྲུ་ལ་ཞུ་བྱུག་ཡོད་ཅས་ཏེ་དེ་ཙམ་གྱིས་ནི་ཟེ་འབྲུའི་མངར་བོ་ཉིད་མ་མྱངས་པར་སྐུས་ཀྱང་དེའི་མངར་བོ་ཉིད་དམིགས་པ་མ་ཡིན་ལ་དེ་ལ་ཞུ་བྱུག་མེད་ཅས་ཏེ་ཇོ་མྱངས་བཞིན་དུ་ཡང་མངར་བ་ཉིད་མ་དམིགས་པ་མ་ཡིན་ཞིང་དེར་གཏོགས་པའི་མངོན་པར་ཞེན་པ་སྤོང་བ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་གལ་

ཏེ་རྣལ་འབྱོར་པས་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཚོས་རྣམས་རྟག་པའི་བདག་དང་བྲལ་བ་དེ་
སྐར་མཛོང་ན། །དེའི་ཚེ་དེའི་རང་བཞིན་ཡོངས་སུ་མ་ཤེས་པས་དེ་ལ་ཅི་ཞིག་འབྱུང་བར་
འགྱུར། །ཡང་ན་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་གི་ངོ་བོ་དམིགས་པས་དེ་ལ་དམིགས་
པའི་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་སྤོང་ན་ཡང་བདག་གི་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་ཅི་ཞིག་འབྱུང་
བར་འགྱུར་ཏེ། །གང་གིས་ན་དེ་མེད་པར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ལས་དེ་ཡུལ་དག་ལ་ཆགས་པ་
ལ་སོགས་པ་རྣམས་སྤོང་བར་འགྱུར་བ་འགའ་ཡང་ནང་གི་བྱེད་པའི་སྐྱེས་བུ་བདེ་བར་
གྱུར་ཅིག་ཅེས་བདེ་བ་མྱོང་བར་འགྱུར་པའི་ཡུལ་བསྟེན་པར་མི་བྱེད་ལ། །དེ་སྐྱེ་བསྟལ་
བར་དོགས་པས་མི་འདོད་པའི་ཡུལ་དང་ཕྲད་པ་སྤོང་བར་ཡང་མི་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་
གཟུགས་ལ་དམིགས་ནས་འཇུག་པའི་ཕྱིར་ན་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སྤྲུ་བར་
འགྱུར་ཏེ། །དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་སྤོང་བའི་རྒྱུ་
མེད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ཕྱི་རོལ་པ་བཞིན་ནོ་སྐྱམ་དུ་བསམས་པའོ། །ཅི་སྟེ་ཁོ་བོ་ཅག་ལྟང་ཚོད་
མར་བྱེད་པ་ལ་རྟོག་གེའི་ཚད་མས་གནོད་པ་མ་ཡིན་ལ་ལྟང་གིས་ཀྱང་ཕྱང་པོ་རྣམས་ཁོ་
ན་བདག་ཉིད་དུ་སྟོན་པར་བྱེད་དེ། །རྟེ་སྐད་དུ། །དགེ་སློང་དག་དགེ་སྦྱོང་ངམ་བྲམ་ཟེ་གང་
ཟུ་དག་གཅིག་བདག་གོ་སྐྱམ་དུ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་ཤུ་བ་དེ་དག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པའི་
ཕུང་པོ་ཕྱ་པོ་འདི་དག་ཁོ་ན་ལ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་བཤའོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ཤུ་བྱ་
སྟེ། །དེ་བཞིན་དུ་འདིར་ཡང་ཡིན་ནོ་སྐྱམ་ན། །

「汝宗瑜伽見無我，不達色等真實義，緣色轉故生貪等，以未達彼本性故。」

如未曾嘗花中蜜者，僅見花上有鳥，猶不能知彼味甘美；其曾嘗彼味者，縱見花中無鳥，非即不知彼味甘美，亦不能斷彼味之愛著。此中

亦爾，諸瑜伽師雖見色等諸法，離常住我，由其未知彼體性故，云何能知。若見色等是有自性，則見無彼我，云何能斷除緣色貪等。若由了知無彼我故，即能斷除緣境之貪等。任何有情皆不為令神我快樂，求可樂境，及恐彼苦，避不可愛境。由緣色等所生貪等，以無了達色等本性能斷貪等之因緣故，猶如外道。

設作是念：我等是以聖教為量，諸分別量不能妨難。聖教中說唯蘊為我。如世尊說：「苾芻當知，一切沙門婆羅門等所有我執，一切唯見此五取蘊。」此中亦爾。頌曰：

གང་ཕྱིར་སྟོན་པས་ཕུང་པོ་བདག་གོ་ཞེས། །གསུངས་པ་དེ་ཕྱིར་ཕུང་པོ་བདག་འདོད་ན། །དེ་ནི་ཕུང་པོ་ལས་གཞན་བདག་འགོག་སྟེ། །གཟུགས་བདག་མེན་སོགས་མདོ་གཞན་གསུངས་ཕྱིར་རོ། །མདོ་འདིས་ནི་གང་ལས་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་ཅས་བྱ་བར་ཡིད་ཆེས་པར་འགྱུར་བ་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་ཉིད་དུ་གསལ་བར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་དགོངས་པ་ནི་ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པའི་བདག་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། །ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ལ་སྟོས་ནས་མུ་སྟེགས་ཅན་གྱི་གཞུང་དགག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དང་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པར་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཡང་འདི་ནི་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན་པའི་བདག་འགོག་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་དེ་སྐར་གཅིག་ལས་ངེས་ཤེ་ན། །མདོ་གཞན་ལས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱང་བདག་ཉིད་ཡིན་པ་བཀག་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྐར་ཞེ་ན། །གང་ཕྱིར་གཟུགས་ཆོར་བདག་མེན་འདུ་ཤེས་ཀྱང་། །མ་ཡིན་འདུ་བྱེད་རྣམས་མེན་རྣམ་ཤེས་ཀྱང་། །མེན་པར་མདོ་གཞན་ལས་གསུངས་དེ་ཡི་ཕྱིར། །མདོར་བསྡུན་ཕུང་པོ་བདག་ཅས་བཞེད་མ་ཡིན། །དེའི་

ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་འདི་དག་ཁོ་ན་ལ་བདག་གོ་སྙམ་དུ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་བལྟའོ་ཞེས་བྱ་བའི་མདོ་འདི་ལས་ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པའི་བདག་བཀག་པ་ཁོ་ནར་ངེས་སོ། །གང་ལས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱང་བདག་ཉིད་ཡིན་པ་བཀག་པ་དེ་ལས་ནི་བརྟེན་ནས་གངས་པའི་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་ཡུལ་ཕུང་པོའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཙན་བཀག་གོ་ཞེས་བྱ་བར་རིག་པར་བྱ་སྟེ། །དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སེམས་པའི་སྐབས་སུ་བབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་དོ་མ་དམིགས་ན་དེའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་ཡང་འདོད་ཚགས་དང་བྲལ་བར་འཐད་པ་ཉིད་དོ། །གང་གི་ཕྱིར་མདོ་གཞན་ལས་དེ་སྐད་དུ་གསུངས་པ་དེའི་ཕྱིར་ཐར་གྱི་མདོར་བསྡུན་ཕུང་པོ་བདག་ཅེས་བཞེད་མ་ཡིན། །གཞན་ཡང་མདོ་སྡེ་བསྡུན་པ་འདི་ནི་སྣུབ་པའི་ཚུལ་དུ་ངེས་ཀྱང་ཕུང་པོ་རྣམས་བདག་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་སྟོན་པར་ནུས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་སྐད། །

「若謂佛說蘊是我，故計諸蘊為我者，彼唯破除離蘊我，餘經說色非我故。」

此經非明諸蘊是我，令其信受諸蘊為我，世尊密意是說離蘊都無有我，以是觀待世俗諦破外道論故，及為無倒顯示世俗諦故。

云何知此是破離蘊之我？以餘經中破色等是我故。如何破除，頌曰：

「由餘經說色非我，受想諸行皆非我，說識亦非是我故，略標非許蘊為我。」

故彼經說：「唯見此五取蘊。」唯破離蘊之我。經中破除色等為我，

當知彼經亦破薩伽耶見所緣，假立能取諸蘊之我，以彼是依真實義說故。若不見有能取者，則彼所取亦定非有，故離緣色等之貪著極應正理。由餘經中如是說故，則前經略標非許諸蘊為我也。

復次，即使彼經是表詮義，然亦非說諸蘊是我，何以故？頌曰：

ཕུང་པོ་བདག་ཅས་བརྗོད་ཚེ་ཕུང་རྣམས་ཀྱི། །ཚོགས་པ་ཡིན་གྱི་ཕུང་པོའི་ངོ་བོ་མེན། །དེ་ལར་ན་ཤིང་རྣམས་ནི་ནགས་ཚལ་ལོ་ཞེས་བརྗོད་པ་ན་ཤིང་གི་ཚོགས་པ་ནགས་ཚལ་ཡིན་གྱི། །ཤིང་རེ་རེ་དག་ལ་ཡང་ནགས་སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར། །ཤིང་གི་ངོ་བོ་ནི་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཕུང་པོ་ཚོགས་པ་ཉིད་བདག་ཏུ་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚོགས་པ་ནི་ཅི་སྐད་དུ། །བདག་ཉིད་བདག་གི་མགོན་ཡིན་ཏེ། །བདག་ཉིད་བདག་གི་དགྲ་ཡང་ཡིན། །ལེགས་དང་ངན་པ་བྱས་པ་ལ། །བདག་ཉིད་བདག་གི་དཔང་པོ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལས་མགོན་ཉིད་དང་དཔང་པོ་ཉིད་དུ་གསུངས་ལ། །བདག་ཉིད་ལེགས་པར་དུལ་བས་ནི། །མཁས་པས་མཐོ་རིས་ཐོབ་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་འདི་ལས་འདུལ་བར་གསུངས་ནས། །ཚོགས་པ་ཙམ་པོ་རྣམས་སུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ནི་མགོན་ཉིད་དང་འདུལ་བའམ་དཔང་པོ་ཉིད་དུ་རིགས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཚོགས་པ་བདག་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་ཚོགས་པ་ཅན་ལས་ཐ་དད་དུ་མེད་པའི་ཕྱིར་འཐས་བྱ་ནི་ཚོགས་པ་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཡིན་པར་རྟོགས་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་མགོན་ཉིད་དང་འདུལ་བ་དང་དཔང་པོ་ཉིད་རིགས་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན། །འདི་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལ་ཉེས་པ་བཤད་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །གཞན་ཡང་། །དེ་ཚེ་དེ་ཡི་ཡན་ལག་ཚོགས་གནས་རྣམས། །ཤིང་རྟ་ཉིད་འགྱུར་ཤིང་རྟ་དང་བདག་མཚུངས། །མདོ་

ལས་ཀྱང་། །བདག་ཅས་བྱ་བ་བདུད་ཀྱི་སེམས། །ཁྱོད་ནི་ཤུ་བར་ཐྱུར་པ་ཡིན། །འདུ་བྱེད་ཕུང་པོ་འདི་སྟོང་སྟེ། །འདི་ལ་སེམས་ཅན་ཡོད་མ་ཡིན། །ངེ་ཤར་ཡན་ལག་ཚོགས་རྣམས་ལ། །བརྟེན་ནས་ཤིང་ཏ་བརྩེད་པ་ཤར། །དེ་བཞིན་ཕུང་པོ་རྣམས་བརྟེན་ནས། །ཀུན་རྫོབ་སེམས་ཅན་ཞེས་བྱ་འོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ཤར་ན། །

「經說諸蘊是我時，是諸蘊聚非蘊體。」如說眾樹為林時，是說樹聚為林，非說樹體，以非一一樹皆是林故。如是唯說蘊聚是我，聚亦都無所有。頌曰：**「非依非調非證者，由彼無故亦非聚。」**

如薄伽梵說：「我自為依怙，亦自為怨家，若作善作惡，我自為證者。」此說是依是證。又云「由善調伏我，智者得升天。」此說可調伏。聚無實物，說是依怙，證者、調伏，不應道理。故聚亦非我。若謂離能聚法無別聚故，當知彼果即能聚之果，故作依怙，可調伏、作證者，皆應道理。此亦不然，過已說故。復有過失。頌曰：**「爾時支聚應名車，以車與我相等故。」**

經云：「汝墮惡見趣，於空行聚中，妄執有有情，智者達非有。如即攬支聚，假想立為車，世俗立有情，應知攬諸蘊。」由前道理。頌曰：མདོ་ལས་ཕུང་པོ་བརྟེན་ནས་ཡིན་གསུངས་པ། །དེ་ཕྱིར་ཕུང་པོ་འདུས་ཙམ་བདག་མ་ཡིན། །གང་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་གང་བཏགས་པ་དེ་ནི་བཏགས་པ་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཡན་ལག་ཚོགས་པ་ཙམ་མ་ཡིན་ཏེ། །བརྟེན་ནས་བཏགས་པའི་ཕྱིར་འབྱུང་བ་ལས་གྱུར་པ་བཞིན་ནོ། །ངེ་ཤར་འབྱུང་བ་དག་རྒྱུར་བྱས་ནས་འབྱུང་བ་ལས་གྱུར་པ་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་དང་མིག་ལ་སོགས་པ་བཏགས་མོད་ཀྱི། །དེ་གཉིས་འབྱུང་བ་འདུས་པ་ཙམ་ཉིད་ནི་མ་

ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་བདག་ཕུང་པོ་རྣུར་བྱས་ནས་བཏགས་པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཕུང་པོ་ཚོགས་པ་ཙམ་ཡིན་པར་མི་རྟང་ངོ་། །ཁྱམ་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་མ་ངེས་པ་ཉིད་དོ་ཞེ་ན་དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །ཁྱམ་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱང་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཚོགས་པ་ཙམ་ཉིད་ཡིན་པར་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་དང་། །བརྒལ་ཞིང་བརྟགས་པ་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་ཚོགས་པ་ཙམ་ཉིད་ནི་ཤིང་རྟ་མ་ཡིན་ཏེ། །འོ་ན་ཅི་ཞེ་ན། །གང་གི་ཚེ་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དབྱིབས་ཁྱད་པར་ཅན་དང་ལྡན་པར་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ་ཤིང་རྟའི་མིང་རྟེད་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་བཀོད་པ་ཙམ་བདག་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དབྱིབས་ཤེ་ན་དེ་གཟུགས་ཙན་ལ་ཡོད་ཕྱིར། །ཁྱོད་ལ་དེ་དག་ཉིད་བདག་ཅེས་འགྱུར་གྱི། །ལེམས་སོགས་ཚོགས་ནི་བདག་ཉིད་འགྱུར་མེན་ཏེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་ཕྱིར་དེ་དག་ལ་དབྱིབས་ཡོད་མ་ཡིན། །གཟུགས་ཙན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ་སྙམ་དུ་བསམ་པའོ། །གཞན་ཡང་། །ལེན་པོ་རང་ཉེར་ལེན་གཅིག་རིགས་དངོས་མེན། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་ཕྲ་ན་ལས་བྱེད་པོ་གཅིག་ཉིད་འགྱུར། །འདིར་ཉེ་བར་ལེན་པར་བྱེད་པས་ན་ལེན་པོ་སྟེ་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་ལ་ཉེ་བར་བླངས་པ་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་སྟེ་ལས་སོ། །འདིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ནི་བདག་ཡིན་ལ་ཉེ་བར་ལེན་པ་ནི་ཕུང་པོ་ལྔ་རྣམས་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཚོགས་པ་ཙམ་ཞིག་བདག་ཡིན་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་ན། །འདི་ནི་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །འབྱུང་བ་དང་རྣུར་བྱས་པའི་གཟུགས་དག་དང་བྱམ་པ་དང་རྩ་མཁན་དག་ཀྱང་གཅིག་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །བྱད་ཤིང་གང་དེ་མེ་ཡིན་ན། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་གཅིག་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །མེ་དང་ཤིང་གིས་བདག་དང་ནི། །ཉེ་བར་བླང་བའི་རིམ་པ་

ཀུན། །བྱམ་སྨམ་སོགས་དང་ལྡན་ཞེས་ཅི་ཏུ། །མ་ཡེས་པར་ནི་རྣམ་པར་བཤད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །འདིར་ཇི་ལྟར་མེ་དང་བུད་ཤིང་དག་གཅིག་ཉིད་དུ་མི་འདོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །བདག་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་དག་ལ་ཡང་མི་འདོད་པར་བྱ་དགོས་སོ། །ཅི་སྟེ་གང་ཞིག་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ནི་འགའ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ། །འདི་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་འདུས་པ་ཙམ་ཞིག་ཏུ་ཟད་དོ་སྙམ་དུ་སེམས་ན། །དེ་ཡང་མི་རིགས་པ་ཉིད་དུ་བཤད་པ། །

「經說依止諸蘊立，故唯蘊聚非是我。」

凡依他法而立者，即非唯所依之支聚，依他立故，如大種所造。如以大種為因，安立青等大種所造色及眼等根，然彼二法非唯大種積聚。如是以蘊為因安立為我，亦不可說唯是蘊聚。若謂瓶等不決定者，此亦不然，說瓶唯是色等積聚亦不成故，觀察道理與前同故。

若謂唯輪等堆聚猶非是車，要輪等具足特殊形狀乃得車名，如是色等之形狀乃是自我。此亦不然。頌曰：**「若謂是形色乃有，汝應唯說色是我，心等諸聚應非我，彼等非有形狀故。」**

彼非有色故。復有過失。頌曰：**「取者取一不應理，業與作者亦應一。」**

由能取故，名為取者，即是作者；由被取故，名為所取，即是作業。取者謂我，取謂五蘊，若色等聚即是我者，作者與業亦應成一，此非汝許，以大種與所造色，瓶與陶師，皆應一故。論云：「若薪即是火，作者業則一。」又云：「以薪與火理，說我與所取，及說瓶衣等，一

切皆如是。」如不許火薪為一，亦不應計我與所取為一也。

若作是念：全無作者為能取者，此中唯有所取聚耳。此不應理。頌曰：

བྱེད་པོ་མེད་ལས་ཡོད་སྐམ་ཟོལ་ཡིན་ན། །མ་ཡིན་གང་ཕྱིར་བྱེད་པོ་མེད་ལས་མེད། །དེ་ནི་དེ་
ལྟར་མ་ཡིན་ཏེ། །གལ་ཏེ་བྱེད་པ་པོ་མི་འདོད་ན་རྒྱུ་མེད་པའི་ལས་ཀྱང་འདོད་པར་མི་
བྱའོ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །དེ་བཞིན་ཉེར་ལེན་ཤེས་པར་བྱ། །ལས་དང་བྱེད་པོ་བསལ་
ཕྱིར་རོ། །བྱེད་པ་པོ་དང་ལས་དག་གིས། །དངོས་པོ་སྐྱ་མ་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས་
སོ། །འདིར་དངོས་པོ་ལ་ལྟ་ཤའི་ཆུན་བྱས་ནས་ཉེ་བར་ལེན་པས་ན་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཞེས་
བྱ་བ་ཡིན་ལ། །དངོས་པོ་ཡང་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པར་མེད་པར་འཆྱང་བ་མ་ཡིན་པས། །རང་གི་
སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཉེ་བར་བླང་བ་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཉེ་བར་འཛོག་པ་ཡིན་ནོ། །ཉེ་བར་
ལེན་པའི་སྒྲས་ནི་ཀྱི་ཏ་དང་ལྟ་ཤ་ནི་ཐལ་ཆེར་རོ་ཞེས་བྱ་བས་ལས་ལ་ལྟ་ཤའི་ཆུན་བྱས་
ནས་ཉེ་བར་བླང་བར་བྱ་བ་ལས་ཀྱང་བརྗོད་པ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་ཇི་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་ལ་
བརྟེན་ནས་ལས་སུ་གདགས་པར་བྱ་ལ། །ལས་ལ་བརྟེན་ནས་ཀྱང་བྱེད་པ་པོ་ཡིན་པ་དེ་
བཞིན་དུ་ཉེ་བར་བླང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོར་གདགས་པར་བྱ་ལ། །ཉེ་བར་
ལེན་པ་པོ་དེ་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་ཉེ་བར་བླང་བ་ཡིན་ནོ། །ཡང་། །དེ་ལྟར་ལེན་པས་གཞན་
མ་ཡིན། །དེ་ནི་ཉེར་ལེན་ཉིད་ཀྱང་མིན། །བདག་ནི་ཉེ་བར་ལེན་མེད་མིན། །མེད་པ་ཉིད་
དུའང་དེ་མ་ངེས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་བྱེད་པ་པོ་མེད་པ་ན་ལས་ཀྱང་ཡོད་
པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཡང་གང་ལས་བྱེད་པ་པོ་ནི་མ་དམིགས་ཀྱི་ལས་ཀྱང་
ཡོད་ལ་རྣམ་པར་སྣིན་པ་ཡང་ཡོད་དོ་ཞེས་བརྗོད་པ་དེ་ལས་ནི་བྱེད་པ་པོ་རང་བཞིན་དུ་
གྱུར་པ་བཀག་པར་ཤེས་པར་བྱའེ། །བརྟེན་ནས་གདགས་པར་བྱ་བ་ཐ་སྙད་ཀྱི་ཡན་ལག་ཏུ་
གྱུར་པ་ཡང་བཀག་གོ་ཞེས་བྱ་བར་ནི་ཤེས་པར་མི་བྱའོ། །དེ་སྐད་དུ་ཡང་། །མ་རིག་པ་དང་

རྗེས་སུ་འཇལ་བའི་གང་ཟག་འདི་ནི་བསོད་ནམས་མངོན་པར་འདུ་བྱ་ཡང་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་སོ། །གཞན་ཡང་། །

「若謂有業無作者，不然離作者無業。」

若不許作者，亦不應許無因之業。論云：「如破作作者，應知取亦爾，及餘一切法，亦應如是破。」此中於事物上給「羅札」字緣，由能取故名為取者，若無作用亦無彼事。故安立彼作用，通能取所取。「取」字義，如《聲明論》云：「枳達與羅札，是多分。」故於業上，給「羅札」緣，亦通所取業也。如依作者安立業，依業安立作者，如是依於所取安立取者，依於取者安立所取。如論云：「我不異於取，亦不即是取，而復非無取，亦不定是無。」是故當知，若離作者，業亦非有。若經說無作者而有業有報，當知是破有自性之作者，非破名言支分假立之我。如經云：「補特伽羅無明隨轉，作諸福行。」復有過失。頌曰：

གང་ཕྱིར་ཐུབ་པས་བདག་དེ་ས་ཚུ་མེ། །ཟླུང་དང་རྣམ་ཤེས་ནམ་མཁའ་ཞེས་བྱ་བ། །ཁམས་བྱུག་དང་ནི་མེག་སོགས་རེག་པ་ཡི། །ཇེན་བྱུག་དག་ལ་བཇེན་ནས་ཉེར་བསྟན་ཞེང་། །ལེམས་དང་ལེམས་བྱུང་ཚོས་རྣམས་ཉེར་བཟུང་ནས། །དེས་གསུངས་དེ་ཕྱིར་དེ་ནི་དེ་རྣམས་དང་། །དེ་ཉིད་མ་ཡིན་ཚོགས་པ་ཙམ་ཉིད་དེ། །དེ་ཕྱིར་ངར་འཛིན་བློ་དེ་རྣམས་ལ་མེན། །མདོ་སྡེ་ལས། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་སྐྱེས་བུ་གང་ཟག་དེ་ཁམས་བྱུག་དང་། །རེག་པའི་སྐྱེ་མཆེད་བྱུག་དང་ཡིད་ཀྱི་ཉེ་བར་རྒྱུ་བ་བཅོ་བརྒྱད་དོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལ་ཁམས་བྱུག་ནི་ས་དང་ཆུ་དང་མེ་དང་ཟླུང་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་ནམ་མཁའ་སྟེ། །དེ་དག་ལ་

བརྟེན་ནས་བདག་ཏུ་བཏགས་སོ། །མིག་ལ་སོགས་པ་རེག་པའི་རྟེན་དུག་ནི་མིག་གི་འདུས་ཏེ་རེག་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ནས་ཡིད་ཀྱི་འདུས་ཏེ་རེག་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་བར་དུ་སྟེ། །དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་བདག་ཏུ་བཏགས་སོ། །ཡིད་ཀྱི་ཉེ་བར་རྒྱུ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ནི། །གཟུགས་དང་སྒྲ་དང་དྲི་དང་རོ་དང་རེག་བྱ་དང་ཆོས་ལ་དམིགས་པའི་ཡིད་བདེ་བའི་ཉེ་བར་རྒྱུ་བྱུང་བ། །དེ་བཞིན་དུ་ཡིད་མི་བདེ་བའི་ཉེ་བར་རྒྱུ་བ་དང་དེ་བཞིན་དུ་བཏང་སྙོམས་ཀྱི་ཉེ་བར་རྒྱུ་སྟེ། །དེ་དག་ལ་བརྟེན་པ་དང་། །སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བའི་ཆོས་རྣམས་ཉེ་བར་གཟུང་ནས་བདག་ཏུ་བཏགས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཁམས་ལ་སོགས་པ་དེ་རྣམས་ཀྱི་སྐོ་ནས་བདག་ཏུ་གདགས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་གསུངས་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་རྣམས་དང་དེ་ཉིད་མ་ཡིན་ཏེ། །གཞན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །ཁྱོད་ཀྱི་ཤེས་པ་ཉིད་ཡང་ཡིན་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཆོས་དེ་རྣམས་བདག་ཉིད་དུ་མི་རྟང་བ་དེའི་ཕྱིར་ན་ཆོས་དེ་རྣམས་ལ་ངར་འཛིན་པའི་བློ་མི་རིགས་སོ། །གང་གི་ཚེ་དེ་ཤུར་ཕུང་པོ་རྣམས་ངར་འཛིན་པའི་ཡུལ་ཡང་མ་ཡིན་ལ། །ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པ་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར། །ངར་འཛིན་པའི་ཡུལ་ཉིད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས། །རྣལ་འབྱོར་པས་བདག་མ་དམིགས་པ་ལས་བདག་གི་བ་ཡང་སྟེང་པོ་དང་ཤན་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་རྟོག་ཤིང་། །འདུས་བྱས་མཐའ་དག་བསལ་ནས་ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་པར་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་དེའི་ཚེས་མཇོས་སོ། །

「佛說依於地水火，風識空等六種界，及依眼等六觸處，假名安立以為我。說依心心所立我，故非彼等即是我，彼等積聚亦非我，故彼非是我執境。」

經云：「大王！六界、六觸處、十八意近行，是士夫補特伽羅。」「六

界」，謂地水火風識空，依彼六界假立為我。眼等六觸處，謂眼合觸處，乃至意合觸處，依彼六觸處假立為我。「十八意近行」，謂緣色聲香味觸法，起六種喜意近行、憂意近行、捨意近行，依彼意行，及依心心所法，假立為我。既說依六界等假立為我，故非即是彼等，義謂非全無異，唯彼等積聚亦不應理。

由上所說諸法皆非是我，故彼諸法皆非我執心之所緣。若時五蘊非我執境，離五蘊外亦無彼境，故我執境非有自性。諸瑜伽師由了知我不可得故，亦知我所非有堅實，即能滅除一切有為，無有餘受入般涅槃，故此觀察為最端嚴。

ངར་འཇོའ་བའི་ཡུལ་ནི་ཁུང་པོ་རྣམས་དང་ལེམས་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་གང་གི་ཕྱོགས་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱར་ན་ཇི་སྲིད་དུ་ཕུང་པོ་རྣམས་འཛུང་བ་དེ་སྲིད་དུ་ངར་འཇོའ་པ་འཇུག་པར་འགྱུར་ཏེ། །བདག་ཏུ་འཇོའ་བའི་གཞི་དངོས་པོ་ཡོད་བའི་ཕྱིར་ཅོ་ཞེས་བཤད་པ། །བདག་མེད་རྟོགས་ཚོ་རྟག་པའི་བདག་སྟོང་ཞིང་། །འདི་ནི་ངར་འཇོའ་རྟེན་དུའང་མི་འདོད་པ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་མེད་ཤེས་པས་བདག་ཕྱ་བ། །ཅོས་ཀྱང་འབྱེན་ཞེས་སྨྲ་བ་ཤིན་ཏུ་མཚར། །གལ་ཏེ་བདག་རྟག་པ་དང་ངར་འཇོའ་བའི་ཡུལ་ཡིན་ན་ནི་དེ་མེད་པས་ངར་འཇོའ་པ་སྟོང་བར་འགྱུར་བ་ཞེག་ན། །ངར་འཇོའ་བའི་ཡུལ་ན་ནི་གཞན་ཡིན་ཞིང་གཞན་དངོས་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་ལས་ངར་འཇོའ་པ་སྟོག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཀུ་མ་མ་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས་མཇེས་སོ། །ཕན་ཚུན་འབྲེལ་བ་མེད་པའི་དོན་འདི་ཉིད་དཔེའི་སྐོར་ནས་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །ངང་ཁྱིམ་རྩེག་ཕུག་སྨལ་གནས་མཐོང་བཞིན་དུ། །འདི་ན་སྐང་ཚེན་མེད་ཅེས་དོགས་བསལ་ཏེ། །སྨལ་གྱི་འདིགས་པའང་སྟོང་བར་བྱེད་པ་ནི། །ཀྱེ་མ་གཞན་གྱི་

གནས་པོར་གྱུར་ཉིད་དོ། །གང་ཞེག་འཇིགས་པའི་རྒྱན་ཉར་ཟིན་ཀྱང་དེ་ལ་ཡོད་པའི་
འཇིགས་པ་མ་མཐོང་ཞིང་ཕྱིར་འཆོས་པར་མི་བྱེད་པ་སྤོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བདག་ཉིད་
འཇིགས་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་བྱེད་པ་དེ་ནི་ཞེབས་པ་རྣམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་ན་སྨྲལ་
གྱིས་འཇོམ་པར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་གླང་པོ་ཆེ་མེད་པས་ནི་དེའི་སྨྲལ་གྱིས་འཇིགས་པ་
སེལ་བར་མི་ནུས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཕུང་པོ་དག་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དག་ཏུ་སྨྲ་བ་འདིའི་
ཕྱར་ན་ཡང་། །རྒྱ་པའི་བདག་མེད་པས་ཕུང་པོའི་ཡུལ་ཅན་གྱི་ངར་འཇོམ་པ་བསལ་
བར་མི་ནུས་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ངེས་པར་འདིའི་འགོར་བ་པ་ཉིད་ཉམས་པར་མི་འགྱུར་
རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ཕྱར་བདག་ནི་ཕུང་པོའི་རང་བཞིན་ཅན་མ་ཡིན་ལ། །ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་
གཞན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཕྱི་བཞིའི་ཚིགས་གཉིས་ཡང་དག་པར་བསྟན་ནས་
བདག་གི་ཡོད་པ་ཉིད་ནི་རྟེན་དང་བརྟེན་པ་ཉིད་དུ་ཡང་མེད་པར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་
བཤད་པ། །ཕུང་པོ་བདག་ཡོད་མ་ཡིན་བདག་ལ་ཡང་། །ཕུང་པོ་དེ་རྣམས་ཡོད་མིན་གང་
ཕྱིར་འདིར། །གཞན་ཉིད་ཡོད་ན་རྟོག་པ་འདིར་འགྱུར་ན། །གཞན་ཉིད་དེ་མེད་དེ་ཕྱིར་
འདི་རྟོག་པའོ། །གཞན་ཉིད་ཡོད་ན་ནི་རྟེན་དང་བརྟེན་པའི་དངོས་པོར་རིགས་པར་
འགྱུར་ཏེ། །དཔེར་ན་འཁར་གཞོང་ན་ཞོ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ཕྱི་ཐུའོ། །འཁར་གཞོང་དང་ཞོ་
གཉིས་ནི་འཇིག་རྟེན་གཞན་ཉིད་ཡིན་པ་ན་རྟེན་དང་བརྟེན་པའི་དངོས་པོར་མཐོང་
ངོ་། །ཕུང་པོ་རྣམས་ནི་དེ་ཕྱར་བདག་ལས་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་ལ། །བདག་ཀྱང་ཕུང་པོ་
རྣམས་ལས་ཐ་དད་པ་མ་ཡིན་པས་དེ་གཉིས་ལ་རྟེན་དང་བརྟེན་པའི་དངོས་པོ་ཡོད་པ་མ་
ཡིན་ནོ། །ཕུང་པོ་དང་ལྡན་པ་ཉིད་ཀྱང་བདག་ལ་ཇི་ཕྱར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཕྱར་བསྟན་
པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །བདག་ནི་གཟུགས་ལྡན་མི་འདོད་གང་ཕྱིར་བདག །།ཡོད་མིན་དེ་
ཕྱིར་ལྡན་དོན་སྤོར་བ་མེད། །གཞན་ནི་གནག་ལྡན་གཞན་མིན་གཟུགས་ལྡན་ན། །བདག་ནི་

གཟུགས་ལས་དེ་ཉིད་གཞན་ཉིད་མེད། །དངག་ཐུང་པོ་རྣམས་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་ཡིན་པ་ནི་ཐར་བཀག་ཟིན་ལ། །ཁྱོན་པའི་རྐྱེན་ཡང་ཐུབ་གཟུགས་དང་ཐོན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནི་ཐ་མི་དད་པ་ཉིད་ལ་དམིགས་ལ། །བ་ལང་དང་ཐོན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཐ་དད་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དེ་དག་ནི་གཟུགས་དང་བདག་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་བདག་གཟུགས་དང་ཐོན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡང་མི་སྲིད་དོ། །དེ་ནི་བཀག་ཟིན་པའི་ཕྱོགས་རྣམས་བསྟོམས་ཏེ་བསྒྲུབ་པས་འཇིག་ཚོགས་ལ་ཤྲ་བ་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་ལོག་པ་ལ་འཇུག་པར་གྱུར་ནས་བསྒྲུབ་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

有計我執之境為五蘊，有計唯心者。若如彼宗，乃至有諸蘊生時，即應有我執轉，以有我執事故。頌曰：**「證無我時斷常我，不許此是我執依，故云了知無我義，永斷我執最稀有。」**

設若常我是我執境，由無彼故，可斷我執。然汝計餘法（五蘊）為我執境，由見無餘事（常我）而斷我故。惜此唯於汝論為然，其實毫無關係。今以喻明。頌曰：

「見自室壁有蛇居，云此無象除其怖，倘此亦能除蛇畏，噫嘻誠為他所笑。」

設有愚人，室有可怖毒蛇而不知畏，安閒居住而不設法救治，但心念無象，豈能免蛇噬。如是計五蘊及唯心為我境者，知無常我，仍不能除緣蘊我執，亦定不能解脫生死。

如是已說我非即蘊，當說能依所依我亦無性。頌曰：**「於諸蘊中無有**

我，我中亦非有諸蘊，若有異性乃有此，無異故此唯分別。」

若有異性能依所依乃能應理，如云盤中有酪，世間許盤與酪異性，乃成能依所依。然諸蘊非異我，我亦不異諸蘊，故蘊與我無能依所依性。我亦非有蘊。頌曰：

གཟུགས་བདག་མ་ཡིན་བདག་ནི་གཟུགས་ལྡན་མིན། །གཟུགས་ལ་བདག་མེད་བདག་ལའང་གཟུགས་ཡོད་མིན། །དེ་ལྟར་རྣམ་བཞིར་ཕུང་གྱུར་ཤེས་བྱ་སྟེ། །དེ་དག་བདག་ཏུ་ལྟ་བ་ཉེ་ཤུར་འདོད། །ཕུང་པོ་ལྔ་པོ་བདག་དང་བྲལ་བ་དག་ལ་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བས་རྣམ་པ་བཞིའི་སྒོ་ནས་བདག་ཉིད་ཏུ་བརྟུང་བ་ན་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་ཚ་ཉེ་ཤུར་འགྱུར་རོ། །གལ་ཏེ་རྣམ་པར་དབྱུང་བ་རྣམ་པ་ལྔ་ལ་སྐབས་སུ་བབ་ལ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ཀྱང་། །ཕུང་མིན་ཕུང་པོ་ལས་གཞན་མིན། །དེ་ལ་ཕུང་མེད་དེར་དེ་མེད། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཕུང་ལྡན་མིན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གང་ཞེག་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་པ་མ་ཡིན་ནམ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ཚ་ལྟར་འགྱུར་ན་ཚ་ཉེ་ཤུར་ཇི་སྐད་བརྗོད་ཅེ་ན། །འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་ཚ་དེ་དག་ནི་མངོ་སྤེ་ལས་རྣམ་པར་གཞག་ལ། །དེས་ཀྱང་ཕུང་པོ་རྣམས་མ་བརྟུང་བར་བདག་ཏུ་མངོན་པར་ཞེན་པར་མི་རུས་པས་རྣམ་པ་བཞིའི་སྒོ་ནས་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་དམིགས་ཤིང་འཇུག་གོ །། །འདི་ལྟར་ཕུང་པོ་མ་གཏོགས་པར་ནི་འཁོར་བ་འཁོར་ལ་ཡང་བདག་ཏུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པས་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་རྣམ་པ་ལྔ་པའི་སྒོ་ནས་ཕུང་པོ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ནི་ཤ་མཛོ་བ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྫོ་རྗེས་བཅོམ་ནས་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པའི་འབྲས་བུ་མངོན་དུ་བྱས་སོ་ཞེས་གང་ཡང་ལས་གསུངས་པ་ནི། །

「我非有色由我無，是故全無具有義，異如有牛一有色，我色俱無一異性。」

我與諸蘊一性異性如前已破。若計我有蘊者，不異而有，如云天授有色；異性而有，如云天授有牛。然我與色，一性異性二俱非有，故計我有色亦不應道理。

今當總結以上諸破，由所緣行相顛倒數量門，明薩伽耶見。頌曰：

「我非有色色非我，色中無我我無色，當知四相通諸蘊，是為二十種我見。」

五蘊無我，然薩伽耶見由四種相執蘊為我，遂成二十種薩伽耶見。若謂應作五相觀察。《中論》亦云：「非蘊不離蘊，彼此不相在，如來不有蘊，何處有如來。」此成五分。云何只說二十種見耶？曰：二十種薩伽耶見是經所建立。彼見若不緣蘊，則不執我。但以四相緣蘊而轉，無第五相，以離五蘊別無可執為我之事，故薩伽耶見唯二十種。《中論》中說第五異品，當知是為破外道宗。經說以金剛智杵摧壞二十種薩伽耶見高山而證預流果者。頌曰：

ལྔ་ཏེ་བདག་མེད་ཀྱི་གས་བའི་ངོ་རྣ་ཡིས། །བཅོམ་བདག་གང་དང་ལྡན་ཅིག་འཇིག་འགྱུར་བ། །འཇིག་ཚོགས་ལྔ་ཏེ་ལྷུན་སྒྲུག་ལ་གནས་བའི། །རྩེ་མོ་མཐོ་བར་གྱུར་པ་འདི་དག་གོ །།འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྔ་བའི་ཏེ་བོ་འཕགས་བའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ངོ་རྣ་མ་བབས་པས་ཉེན་ཅེ་བཞིན་ཉོན་མོངས་པའི་བྱག་ངོ་འཕེལ་བ། །འཁོར་བ་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་བྱང་

བ། །དཔངས་ཁམས་གསུམ་དུ་མཛོ་བ། །ཕྱོགས་ཀྱི་ངོས་མ་ཡུས་པར་ཁྱབ་པ། །མ་རིག་པའི་གསེར་གྱི་ས་གཞི་ལས་མཛོན་པ། །བདག་མེད་པ་ཁོང་དུ་ཆུད་པའི་རྗོ་རྗེ་བཤིག་པ་ན། །རྩེ་མོ་ཆེས་མཐོ་བ་གང་དག་དང་ལྡན་ཅིག་འཇིག་པར་འགྱུར་བ་དེ་དག་ནི་རྩ་མོ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེ་ནི་འཕགས་པ་མང་པོས་བཀུར་བ་པ་དག་གིས་བརྟགས་པའི་གང་ཟག་རྣམས་སུ་ཡོད་པར་སྣ་བ་བསལ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །ཁ་ཅིག་དེ་ཉིད་གཞན་ཉིད་རྟག་མི་རྟག །ལ་སོགས་བརྗོད་མེད་གང་ཟག་རྣམས་ཡོད་འདོད། །རྣམ་ཤེས་བྱུག་གི་ཤེས་བྱར་དེ་འདོད་ཅིང་། །དེ་ནི་ངར་འཇིན་གཞིར་ཡང་འདོད་པ་ཡིན། །དེ་ལ་རེ་ཞིག་ཕུང་པོ་མ་གཏོགས་དེ་འཇིན་མ་གྲུབ་ཕྱིར། །གང་ཟག་ཕུང་པོ་དག་ལས་གཞན་དུ་ནི་མེ་འགྱུར་རོ། །ཕུང་པོའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །སྐྱེ་བ་དང་འཇིག་པ་དང་ལྡན་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ན་ཕུང་པོ་དག་ལས་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་དུ་མེད་དོ། །ཇི་ལྟར་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཡང་བརྗོད་དུ་མེད་དོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་དྲུག་གིས་ཤེས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །གང་ཟག་དེ་ནི་ལྟར་གྱི་ལྟར་དུ་ཡང་རིགས་ཏེ། །ལྟ་བྱད་པོ་ཉིད་དང་ཟ་བ་པོ་ཉིད་དུ་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་དང་འཚོར་བ་དང་རྒྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་། །བཅིངས་པ་དང་ཐར་པ་དང་འབྲེལ་པ་ཅན་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ནི་བདག་ཏུ་འཇིན་པའི་ཡུལ་ཉིད་དུ་ཡང་འདོད་པ་ཡིན། །སྐྱེ་བ་འདི་ཡང་མི་རིགས་པ་ཉིད་དུ་བཤད་པ། །གང་ཕྱིར་གཟུགས་ལས་སེམས་བརྗོད་མེད་མི་རྟོགས། །དོངས་ཡོད་བརྗོད་མེད་རྟོགས་པ་མ་ཡིན་ཉིད། །གལ་ཏེ་བདག་འགའ་དངོས་པོར་གྱུར་འགྱུར་ན། །སེམས་ལྟར་གྱུར་དངོས་བརྗོད་དུ་མེད་མི་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་འདིས་བརྗོད་དུ་མེད་པ་ལ་རྣམ་སུ་ཡོད་པ་ཉིད་མི་སྲིད་པར་བསྟན་ནས། །བཏགས་པར་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་

བཤད་པ། །

「由證無我金剛杵，摧我見山同壞者，謂依薩伽耶見山，所有如是眾高峰。」

薩伽耶見山，未以聖金剛智杵摧壞之前，從無始生死以來，起自無明地基，豎窮三界，橫遍十方，日日增長煩惱巉巖。若以現證無我金剛智杵摧壞之後，與最高峰同時壞者，當知彼即此見高峰。今當破正量部所計實有補特伽羅。頌曰：**「有計不可說一異，常無常等實有我，復是六識之所識，亦是我執所緣事。」**

離諸蘊外無我可取，故非離蘊別有補伽羅。亦非即蘊自性，犯有生滅過故。是故我與諸蘊一性異性俱不可說。如不可說一異，如是亦不可說是常無常，然是六識所識。又此補特伽羅亦可說是實有，以說是造者受者故，生死涅槃、繫縛解脫所繫屬故，亦許彼是我執境事。此說非理。頌曰：**「不許心色不可說，實物皆非不可說，若謂我是實有物，如心應非不可說。」**

此頌顯示，不可說者定非實物。次明假有。頌曰：

གང་ཕྱིར་ཁྱོད་བྱམ་དངོས་པོར་མ་གྲུབ་པའི། །དོ་བོ་གཟུགས་སོགས་ལས་བརྗོད་མེད་འགྱུར་བས། །བདག་གང་ཕྱང་པོ་ལས་བརྗོད་མེད་འགྱུར་ཏེ། །དེ་གིས་ཡོད་པར་གྲུབ་པར་ཇོགས་མི་བྱ། །བྱམ་པ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་བརྗོད་དུ་མེད་ཅིང་བཏགས་པར་ཡོད་པར་འདོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །བདག་ཀྱང་བྱམ་པ་ཤྱར་

བཏགས་པར་ཡོད་པར་འགྱུར་རོ་སྟམ་དུ་བསམས་པའོ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གཉིས་ཀྱིས་དགག་པ་དང་སྒྲུབ་པ་ཉེ་བར་བསྟན་ནས། །ད་ནི་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དག་དངོས་པོའི་རྟེན་ཉིད་དུ་བརྗོད་ནས་དངོས་པོའི་ཚོས་ཀྱི་རྟེན་ཅན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་བདག་འགོག་པར་རྩོམ་པ། །ཁྱོད་ཀྱི་རྣམ་ཤེས་རང་བདག་ལས་གཞན་ནི། །མི་འདོད་གཟུགས་སོགས་ལས་གཞན་དངོས་འདོད་ཅིང་། །དངོས་ལ་རྣམ་པ་དེ་གཉིས་མཐོང་ཐུབ་པ། །དེ་ཕྱིར་བདག་མེད་དངོས་ཚོས་དང་བཅས་ཕྱིར། །གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་ལྟར་བདག་རྟག་ལོ་ཞེས་པ་ལྟར་བདག་ཉིད་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཞིང་། །གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་ཐ་དད་པའི་ངོ་བོ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་ན། །འདི་ནི་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོའི་ཚོས་དག་གི་རྟེན་ཅན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་བྱམ་པ་ལྟར་བདག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་ན་གང་ཟག་རྟག་པ་ཉིད་དུ་མི་རིགས་པ། །དེ་ཕྱིར་ངར་འཛིན་རྟེན་ནི་དངོས་པོ་མིན། །ཕུང་ལས་གཞན་མིན་ཕུང་པོའི་ངོ་བོ་མིན། །ཕུང་པོ་རྟེན་མིན་འདི་ནི་དེ་ལྟར་མིན། །ངར་འཛིན་པའི་ཡུལ་ནི་ངེས་པར་གཞིག་པ་ན་རྟག་སྟུ་ཡོད་པར་མི་རིགས་ཤིང་། །ཕུང་པོ་ལས་ཐ་དད་པར་ཡང་མི་རྟང་ལ། །ཕུང་པོའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡང་མ་ཡིན་ཞིང་། །ཕུང་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྟེན་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །ཡང་ན་འདི་ལ་རྟེན་ཕུང་པོ་ཡོད་པས་ན་ཕུང་པོ་ལ་རྟེན་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། །རྟེན་དང་བརྟེན་པའི་ཚོགས་གཉིས་ག་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཚོག་བསྡུ་བ་གཉིས་ཀ་ལ་བརྟེན་ཏོ། །བདག་ནི་ཕུང་པོ་ལྟན་པ་ཡང་མི་རིགས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་བཏགས་པའམ། །མི་དམིགས་པར་འདོད་པས་ཀྱང་རྟུང་སྟེ། །རྗེ་སྐད་སྨས་པའི་རྣམ་པ་དག་གིས་བདག་ཁས་བླང་བར་མི་བྱའོ་ཞེས་བཤད་པ་ནི། །

「如汝謂瓶非實物，則與色等不可說，我與諸蘊既叵說，故不應計自

性有。」

如許瓶與色等，不可說是一性異性，而是假有。如是我亦應是假有，如瓶。

如是二頌已明破立。今更明一性異性為實法所依，以我非是實法所依而破實我。頌曰：

「汝識不許與自異，而許異於色等法，實法唯見彼二相，離實法故我非有。」

若如汝計我實有者，則定當如識不異自體而異色等。然此非有。應知非實法所依故，我非實有，如瓶。由是觀察，計我實有，皆不應理。頌曰：**「故我執依非實法，不離五蘊不即蘊，非諸蘊依非有蘊。」**

若分析我執境，計是實有，不應道理，以非離蘊別有，亦非即蘊自性。又非諸蘊之所依，亦非以諸蘊為所依而依。諸蘊為顯能依所依，故略文攝更互相依。計我有蘊，亦不應理。是故隨計假我，或計我不可得，然不應許如前所說行相之我。頌曰：

འདི་ནི་ཕུང་པོ་རྣམས་བརྟེན་གྱུབ་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བའོ། །ཇི་ལྟར་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་འདི་འབྱུང་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཙམ་ཞིག་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་མ་ཚད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཁས་ལེན་གྱི་རྒྱུ་མེད་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །འདིར་ཡང་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ལ་ཡང་དག་པར་བརྟེན་པ་ནི་རིགས་བཤད་པའི་སྐྱོན་དང་ལྡན་པའི་རྣམ་པ་བསལ་ནས་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་ཞེས་བྱ་

འདི་ཙམ་ཞིག་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་རྣམ་པར་གནས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཁས་བླང་བར་བྱ་སྟེ། །བདག་ཏུ་ཐ་སྙད་བཏགས་པ་མཐོང་བའི་ཕྱིར་རོ། །བདག་བཏགས་པ་ཙམ་དུ་གྱུར་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་དོན་ཉིད་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཕྱི་རོལ་གྱི་དུས་སྐྱོན་ཞིང་བཤད་པ། །ཤིང་རྟ་རང་ཡན་ལག་ལས་གཞན་འདོད་མིན། །གཞན་མིན་མ་ཡིན་དེ་ལྡན་ཡང་མིན་ཞིང་། །ཡན་ལག་ལ་མིན་ཡན་ལག་དག་དེར་མིན། །འདུས་པ་ཙམ་མིན་དབྱིབས་མིན་ཏེ་བཞིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིར་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཚོགས་དང་གཞན་ཉིད་ཀྱི་ཚོགས་དང་རྟེན་གྱི་ཚོགས་དང་བརྟེན་པའི་ཚོགས་དང་། །དེ་དང་ལྡན་པའི་ཚོགས་ཏེ་ཚོགས་ལྟ་བུ་དག་ནི་ལྟར་བསྟན་ཟིན་པ་ཉིད་དོ། །ཚོགས་པའི་ཚོགས་དང་དབྱིབས་ཀྱི་ཚོགས་གཉིས་ནི་བསླུབ་པར་བྱ་དགོས་པས་དེ་དག་སྟོན་པ་བརྩམ་པར་བྱ་སྟེ། །གལ་ཏེ་ཚོགས་ཙམ་ཉིང་རྫས་འགྱུར་ན་ནི། །སིལ་བུར་གནས་ལ་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཡོད་གྱུར། །འདི་ནི་ལྟར་བཤད་དུ་ཟིན་ཀྱང་སྐར་ཡང་ཉེ་བར་བགོད་དེ་སྐྱོན་གཞན་བརྗོད་པའི་སྐོན་ནས་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །གང་ཕྱིར་ཡན་ལག་ཙན་མེད་ཡན་ལག་དག །མེད་པས་དབྱིབས་ཙམ་ཤིང་རྟར་རིགས་པའང་མིན། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཡན་ལག་ཙན་མེད་ན་ཡན་ལག་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་དག་མེད་པ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་གང་དག་གི་ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཙམ་ཡིན་པར་རྟོག་པ་ཡང་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཡན་ལག་ཙན་མེད་ན་ཡན་ལག་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་དག་མེད་པ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་གང་དག་གི་ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཙམ་ཡོད་ཅིང་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཡན་ལག་ཙན་མེད་ན་ཡན་ལག་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་དག་མེད་པ་ཉིད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་གང་དག་གི་ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཙམ་ཡོད་ཅིང་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱ

དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཡིན་པར་འདོད་ན་ཡང་སྡུར་གྱི་དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་མ་བཏང་བ་དག་གིའམ། །སྡུར་གྱི་དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་བཏང་བ་དག་གི་ཡིན་པར་འགྱུར་གང་ན། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་གོང་མ་ཤོས་འདོད་ན་ནི་དེ་མི་རིགས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །

「此依諸蘊得成立。」如為不壞世俗諦故，唯許依彼因緣有此法生。如是此中許假有者，雖破上述有過諸相，然為世間名言得安立故，亦許依止諸蘊假立之我，現見施設名言我故。為欲成立假我義故，今以外喻明所說義。頌曰：**「如不許車異支分，亦非不異非有支，不依支分非支依，非唯積聚復非形。」**此中一品、異品、能依品、所依品、具有品，此五品如前已說。積聚品與形狀品，更當成立。為明彼義。頌曰：

「若謂積聚即是車，散支堆積車應有。」此雖於前已說，今更說者，是為顯示餘過失故。以是頌曰:**「由離有支則無支，唯形為車亦非理。」**

若離有支，則亦無支，故支非有。為當說是何者積聚而成車耶？此「亦」字所攝義，謂唯形狀為車不應道理，唯積聚為車亦不應道理。何則？以離有支，則無支故。是故唯形為車亦不應理，無有支義是彼自宗所許。

復次，若計唯形為車，且問彼形，為是支分之形？為是積聚之形？若計為支分形狀差別者，為是不捨原有之支形耶？抑棄捨原形別有異形耶？若謂不捨原形，不應道理。何以故？頌曰：

ཁྱོད་དབྱིབས་ཡན་ལག་རེ་རེ་སྡུར་ཡོད་ཀྱུར། །རྡེ་བཞིན་ཤིང་རྐུ་གཏོགས་ལའང་དེ་

བཞིན་ན། །རྒྱ་བར་སྐྱར་པ་དེ་དག་ལ་ཇི་ལྟར། ཀྱེ་ལྷ་ཡང་ནི་ཤིང་རྟ་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་ཤིང་རྟའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་གོང་རོལ་ན་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པའི་དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཇི་ལྟར་ཡོད་པར་སྐྱར་པ་དེ་ཁོ་ན་ལྟར་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་དུས་སུའང་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཡིན་ན་ནི་དེའི་ཚེ་ཡན་ལག་བྱེ་བར་སྐྱར་པ་དག་ལ་མེད་པ་ལྟར་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་དུས་ནའང་ཤིང་རྟ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་ངེས་པར་བྱ་སྟེ། །དེའི་ཡན་ལག་གི་དབྱིབས་ཐ་མི་དད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཚེ་སྟེ་ཚོགས་གཉིས་པ་སྟེ་དབྱིབས་གཞན་ཁོ་ན་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་ཁྱེན་བར་འགྱུར་ན། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་། །ད་ལྟ་གལ་ཏེ་ཤིང་རྟ་ཉིད་དུས་འདིར། །འཕང་ལོ་སོགས་ལས་དབྱིབས་ཐ་དད་ཡོད་ན། །འདི་གཟུང་འགྱུར་ན་དེ་ཡང་ཡོད་མེན་ཏེ། །དེ་ཕྱིར་དབྱིབས་ཙམ་ཤིང་རྟར་ཡོད་མ་ཡིན། །གལ་ཏེ་འཕང་ལོ་དང་སྤོག་ཤིང་དང་གཟེར་བུ་ལ་སོགས་པ་ཤིང་རྟའི་ཡན་ལག་རྣམས་ཀྱི་དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་སོ་སོར་སྣང་བ་དང་། །རིང་བ་དང་སྐུམ་པོ་ལ་སོགས་པ་གང་ཞིག་སྔར་ཡོད་པར་སྐྱར་པ་དེ་ལས་དེ་དག་གི་དབྱིབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གཞན་ཞིག་ཁོ་ན་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་དུས་སུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ན་ནི། །དེ་གཟུང་དུ་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་བཟུང་བ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །འདི་སྐར་བཅིངས་དང་མྱུ་ཁྱུད་པའི་ཁྱད་པར་དུ་གྱུར་པའི་དབྱིབས་ཅན་འཕང་ལོ་ལ་ནི་ཤིང་རྟའི་གནས་སྐབས་ན་རང་གི་དབྱིབས་གཞན་དུ་གྱུར་པ་ཉིད་མ་མཐོང་ངོ་། །དེ་བཞིན་དུ་སྤོག་ཤིང་ལ་སོགས་པ་ཤིང་རྟའི་ཡན་ལག་ཏུ་ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་དུས་སུའང་ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་རྣམས་ཀྱི་དབྱིབས་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ་ཡང་ཤིང་རྟ་ཉིད་ཀྱི་དུས་སུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་ངེས་པ་ཡིན་ན་ཞེས་བྱ་བ་མི་རིགས་སོ། །ཚེ་སྟེ་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་ཚོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཤིང་རྟ་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན། །དེ་ཡང་མི་རིགས་སོ་ཞེས་བཤད་པ། །གང་ཕྱིར་ཁྱོད་ཀྱི་ཚོགས་པ་ཅང་མེད་པས། །དབྱིབས་དེ་ཡན་ལག་ཚོགས་ཀྱི་མ་ཡིན་ན། །གང་ཞིག་ཅི་ཡང་མ་ཡིན་དེ་བརྟེན་

ནས། །འདིར་ནི་དབྱིབས་སུ་ཉེ་ཞིང་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དངོས་པོ་ཆུང་ཟད་ཅིག་ཡོད་ན་ནི་དེའི་བརྟེན་ཅན་དབྱིབས་སུ་གདགས་པར་འགྱུར་ན། །ཡན་ལག་ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཆུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །གང་ཞིག་ཆུང་ཟད་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་རྟེན་ཅན་གྱི་དབྱིབས་སུ་གདགས་པར་ཡང་ཉེ་ཞིང་འགྱུར་ཏེ་བཏགས་པ་ནི་རྫས་ཀྱི་རྟེན་ཅན་ཁོ་ནར་ཁས་ལྡོངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཅི་སྟེ་མེ་བདེན་དུ་ཟིན་ཀྱང་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་མེ་བདེན་པའི་དབྱིབས་སུ་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བར་འདོད་ན་དེ་ཉ་ཡིན་དང་། །

「汝形各支先已有，造成車時仍如舊，如散支中無有車，車於現在亦非有。」

若謂未成車前，輪等形狀差別，造成車時，仍如舊者，如於爾時諸散支中都無有車，則定當知造成車時亦無有車，以支分形狀無變異故。若計第二義，謂有餘形以為車者，此亦非理。頌曰：**「若謂現在車成時，輪等別有異形者，此應可取然非有，是故唯形非是車。」**

車眾支分，輪軸轄等形狀差別，如方、長、圓等，若謂於成車時，離原有者，有餘輪等形狀差別新生起者，則應可取，然實不可取。如具輻輞轂等差別形狀之輪，於成車時，未見本形有所變異，如是軸等之形狀亦無變異。故許支分之形狀為車，不應道理。

若謂輪等積聚之形狀差別是車者。此亦非理。頌曰：**「由汝積聚無所有，彼形應非依支聚，故以無所有為依，此中云何能有形。」**

倘所言積聚有少實體，乃可假立依彼之形。然所言支聚都無所有，云何依無所有假立形狀，汝許假法必依實故。

若謂積聚雖非實有，亦可依彼假立不實之形狀者。頌曰：

ཁྱོད་ཀྱི་འདི་ནི་ཕྱར་འདོད་དེ་ཕྱར། །མེ་བདེན་པ་ཡི་རྒྱུ་ལ་བརྟེན་བྱས་ནས། །འཕས་བྱའི་རྣམ་པ་མེ་བདེན་རང་བཞིན་ཅན། །ཐམས་ཅད་ཀྱང་ནི་སྐྱེ་བར་ཤེས་པར་གྱིས། །མ་རིག་པ་མེ་བདེན་པ་ལ་བརྟེན་ནས་འདུ་བྱེད་མེ་བདེན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་ཁོ་ན་སྐྱེ་ལ། །མེ་བདེན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་ས་བོན་ལ་བརྟེན་ནས་སྡུག་གུ་མེ་བདེན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་སྐྱེ་བ་དེ་བཞིན་དུ། །རྒྱུ་དང་འཕས་བྱའི་ངོ་བོ་མེ་བདེན་པའི་རང་བཞིན་ཅན་མ་ལུས་པ་ཡང་ཇོགས་པར་བྱ་སྟེ། །འབད་རྩོལ་བརྒྱ་ཕྲག་དག་གིས་ཀྱང་གང་གིས་ཤ་དག་ཟ་བར་མི་ནུས་པའི་དངོས་པོ་གྲིབ་མའི་རི་དྭགས་ཕྱུ་བྱ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དོན་མེད་པ་འདིས་ཅི་ཞིག་བྱ་སྟེ། །འདིས་ནི་གཟུགས་སོགས་དེ་ཕྱར་གནས་རྣམས་ལ། །བྱམ་བློ་ཞེས་བྱའང་རིགས་པ་མ་ཡིན་ཉིད། །དེ་ལ་ཁ་ཅིག་ན་རེ། །གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དེ་ཕྱར་གནས་པ་རྣམས་ལ་བྱམ་པ་ལ་སོགས་པའི་བློར་འགྱུར་རོ་ཞེས་སྨྲ་བ་དེ་ཡང་རིང་རྐའི་དཔེ་འདའོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཡང་། །སྐྱེ་བ་མེད་པས་གཟུགས་སོགས་ཀྱང་ཡོད་མིན། །དེ་ཡི་ཕྱིར་ཡང་དེ་དག་དབྱེབས་མི་རིགས། །ཇི་ཕྱར་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཕྱར་ནི་ཐར་བཤད་ཟེན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དག་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་ཕྱར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་རྣམས་བྱམ་པ་ལ་སོགས་པ་དག་གདགས་པའི་ཚུལ་མཚན་ཉིད་དུ་རིགས་པར་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་ཇས་ཀྱི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཅན་དུ་འདོད་པ་བྱམ་པ་ལ་སོགས་པ་དག་མེ་རིགས་པས་བྱམ་པ་ལ་སོགས་པ་དག་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་དབྱེབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱི་བདག་ཉིད་ཅན་མ་ཡིན་ནོ། །འདིར་སྨྲས་

པ། །གལ་ཏེ་འོ་ན་ཤེང་ཀུ་འདི་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཚུལ་དུ་རྣམ་པ་བདུན་གྱིས་བཙལ་བ་ན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ཤེང་ཀུ་མེད་པས་གང་ཞིག་ཤེང་ཀུས་འཇིག་རྟེན་ན་ཐ་སྙད་འདོགས་པ་དེ་རྒྱུན་ཆད་པར་འགྱུར་ན། །ཤེང་ཀུ་འོན་ཅིག ཤེང་ཀུ་ཉོས་ཤིག ཤེང་ཀུ་ཚོས་ཤིག་ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བ་ཡང་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ལ་གྲགས་པའི་ཕྱིར་ན་ཤེང་ཀུ་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །ཉེས་པ་འདི་ནི་ཁྱོད་ཀོ་ན་ལ་འགྱུར་ཏེ། །འདི་ལྟར་ཐུང་བཤད་པའི་ཚུལ་དུ་རྣམ་པ་བདུན་གྱིས་བཙལ་བ་ན་ཤེང་ཀུ་མི་འཐད་ཅིང་ཁྱོད་ཀྱིས་ཀྱང་རྣམ་པར་དཔྱད་ནས་དངོས་པོ་གྲུབ་པར་རྣམ་པར་འཇོག་པར་བྱེད་ལ། །གྲུབ་པའི་ཐབས་གཞན་ཡང་ཁས་མ་བླངས་པ་དེའི་ཕྱིར་ན་ཤེང་ཀུ་འོན་ཅིག་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ཐུ་ལ་སོགས་པའི་འཇིག་རྟེན་པའི་ཐ་སྙད་ཁྱོད་ལ་ཅི་ཐུང་པར་འགྱུར། །ཁོ་བོ་ཅག་ལ་ནི་ཉེས་པ་འདི་མེད་དེ། །གང་གི་ཕྱིར། །

「如汝許此假立義，如是依於不實因，能生自性不實果，當知一切生皆爾。」

依自性不實之無明，生自性不實之諸行；依自性不實之種子，生自性不實之芽苗。如是當知一切因果，皆自性不實。徒費百千劬勞，執著無肉可食之物影假鹿，此復何為？頌曰：

「有謂色等如是住，便起瓶覺亦非理。」

此中有云：於色等如是安住上，便起瓶等覺心。亦以車喻而破。

復次，頌曰：「**由無生故無色等，故彼不應即是形。」**

色等不生，如前已說。由無生故，色等非有。計無所有為假立瓶

等之因，及計瓶等以實法為因，均不應道理。故瓶等非是色等形狀差別。

問曰：若以所說七相推求車無所有，則車應無。世間依車所立之名言皆應斷絕，然現見世云取車、買車、造車等，由是世間所共許故，車實是有。答曰：此過唯汝乃有。謂以前說七相推求，車不應理。然汝許是以理推求有所得法而後安立，不許有餘方便成立，故取車等世間名言，於汝宗中云何得有。然於我等全無過失。何則？頌曰：

དེ་ནི་དེ་ཉིད་དུ་འམ་འཇིག་རྟེན་དུ། །རྣམ་པ་བདུན་གྱིས་འགྲུབ་འགྱུར་མིན་མོད་ཀྱི། །རྣམ་དཔྱད་མེད་པར་འཇིག་རྟེན་ཉིད་ལས་འདི། །རང་གི་ཡན་ལག་བརྟེན་ནས་འདོགས་པ་ཡིན། །ཤིང་རྟ་རང་ཡན་ལག་ལས་གཞན་འདོད་མིན། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཚུལ་འདིས་དེ་རྣམ་པ་བདུན་དུ་བཙལ་བ་ན་དོན་དམ་པ་དང་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཤིང་རྟ་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་འདི་ནི་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་སྣང་ཉེ་སྟོན་པོ་ལ་སོགས་པ་དང་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ཉིད་ལས་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་ཡན་ལག་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་འདོགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་ཉིད་འདི་པ་ཙམ་ཁས་བླངས་པ་ལྟར་བརྟེན་ནས་བརྟགས་པ་ཁས་བླངས་པའི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ཅག་གི་ཕྱོགས་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཚད་པར་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ལ། །ཐ་རོལ་པོས་ཀྱང་འདི་ཉིད་ཁས་བླང་བར་འོས་པ་ཡིན་ནོ། །ཕྱོགས་འདིར་འཇིག་རྟེན་ལ་གྲགས་པའི་སྒྲ་ནས་ཤིང་རྟ་རང་ཡན་ལག་འདོགས་པ་ཚེས་གསལ་བར་གྱུར་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །འདིའི་མིང་གི་ཁྱད་པར་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་མེད་པར་འཇིག་རྟེན་ལ་གྲགས་པའི་སྒྲ་ནས་ཁས་བླང་བར་བྱའོ། །འདི་ཉིད་སྟེ། །དེ་ཉིད་ཡན་ལག་ཙན་

དེ་ཚ་ཤས་ཅན། །ཤིང་རྟ་དེ་ཉིད་བྱེད་པོ་ཞེས་འགོར་བསྟན། །སྒྲུ་བོ་རྣམས་ལ་ལེན་པོ་ཉིད་དུ་འགྱུབ། །དེ་ལ་ཤིང་རྟ་ནི་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་རང་གི་ཡན་ལག་ལ་སྟོས་ནས་ཡན་ལག་ཅན་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་ཆ་ཤས་ལ་སྟོས་ནས་ནི་ཆ་ཤས་ཅན་ཉིད་དོ། །འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་ཉེ་བར་བླང་པ་ཉེ་བར་ལེན་པའི་བྱ་བ་ལ་སྟོས་ནས་ནི་བྱེད་པ་པོ་ཉིད་དོ། །རང་གི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ལ་སྟོས་ནས་ནི་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ཉིད་དོ། །གང་འགའ་ཞིག་གསུང་རབ་ཀྱི་དོན་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་རྟོགས་པས་ཡན་ལག་ཚོགས་པ་ཙམ་ཞིག་ཡོད་ཀྱི་ཡན་ལག་ཅན་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ལས་ཐ་དད་པར་མ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཆ་ཤས་ཙམ་ཞིག་ཡོད་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཅན་ནི་མེད་དོ། །ལས་འབའ་ཞིག་ཁོ་ན་ཡོད་ཀྱི་བྱེད་པ་པོ་ནི་མེད་དོ། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ལས་ཐ་དད་པར་མ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཁོ་ན་ཡོད་ཀྱི་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོ་ནི་མེད་དོ་ཞེས་དེ་ལྟ་བུར་རྣམ་པར་གནས་པ་ནི་འཇིག་རྟེན་ཀྱི་ཀུན་རྫོབ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་སྨྲ་བ་དེའི་ལྟར་ན་གཏན་ཚིགས་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཡན་ལག་ལ་སོགས་པ་ཙམ་ཡང་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས། །

「雖以七相推求彼，真實世間皆非有，若不觀察就世間，依自支分可安立。」

如前所說「如不許車異支分」等，以七相推求，隨於勝義、世俗，車均不成。然若不觀察，唯就世間如立青等與受等，唯緣起性，如是亦可許依輪等支分假立名車。由許依緣假立，故我宗中全無失壞世聞名言之過。即彼敵者亦應共許此義。

又此宗中，由世間共許門非但能成立依車之名言，即此所有諸名差別，

皆可不加觀察，由世間共許門而自許也。頌曰：**「可為眾生說彼車，名為有支及有分，亦名作者與受者。」**

此中如車觀待輪等自支，即名有支；觀待輪等各分，即名有分；觀待能取輪等作用，即名作者；觀待所受，即名受者。復有倒解佛經義者，謂唯支聚，都無有支，以離支聚不可得故。如是唯有眾分，都無有分。唯有諸業，都無作者，唯有所受，都無受者，以離所受無可得故。住如是見，一切世間世俗皆顛倒說。若如所許，即以前因亦當破壞所許支等。故遮，頌曰：

འཇིག་རྟེན་གྱིས་བའི་ཀུན་རྫོབ་མ་བཏགས་ཅིག །ཅེས་འདི་ནི་བཟློག་པར་བྱ་བ་ཁོ་ནའོ། །གང་གི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་འདི་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་ན་ཡོད་པར་མེ་འགྱུར་ཞིང་། །མ་བརྟགས་པར་གྱགས་པས་ཡོད་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རྣལ་འབྱོར་པས་རིམ་པ་འདི་ཉིད་ཀྱིས་འདི་ལ་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་ན་ཆེས་མྱུར་བ་ཁོ་ནར་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་གཏིང་དཔོགས་པར་འགྱུར་རོ། །ཅི་ལྟར་ཞེ་ན། །རྣམ་བདུན་གྱིས་མེད་གང་དེ་ཇི་ལྟར་བཅར། །ཡོད་ཅེས་རྣལ་འབྱོར་པས་འདིའི་ཡོད་མི་རྟེད། །དེས་དེ་ཉིད་ལའང་བདེ་བླག་འཇུག་འགྱུར་བས། །འདིར་དེའི་གྲུབ་པ་དེ་བཞིན་འདོད་པར་བྱ། །ཉེ་བར་རྟོག་པའི་རྣལ་འབྱོར་པ་ལ་གལ་ཏེ་ཤིང་རྟ་ཞེས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་པ་འགའ་ཞིག་ཡོད་པར་འགྱུར་ན་ནི་ཚོམ་མེད་པར་དེ་རྣམ་པ་བདུན་ལས་རྣམ་པ་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་གིས་བདག་ཉིད་ཡོད་པ་རྟེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །རྟེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཤིང་རྟ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མ་རིག་པའི་ཡིང་ཐོག་གིས་ཤམས་པར་བྱས་པ་དག་ཁོ་ནས་བརྟགས་པ་ཡིན་གྱི། །རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་པ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་སྟམ་དུ་དེ་ཉིད་ངེས་པ་སྐྱེ་བར་

འགྱུར་ཞེང་། ཏེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་ཡང་རྣལ་འབྱོར་པ་བདེ་བླག་ཏུ་འཇུག་པར་འགྱུར་རོ། །འང་གི་སྒྲས་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཉམས་པར་ཡང་མི་འགྱུར་བ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ནི་མ་བརྟགས་པར་གྲགས་པར་གྲུབ་པར་འདོད་དོ། །མཁས་པ་དག་གིས་ཚུགས་འདི་ནི་སྐྱོན་མེད་ཅིང་ཕན་ཡོན་དང་བཅས་པའོ་སྙམ་དུ་བསམས་ཏེ་གདོན་མི་ཟ་བར་ཁས་བླང་བར་བྱའོ། །འདིར་སྨྲས་པ། །རྣལ་འབྱོར་པས་ཤིང་རྟ་མི་དམིགས་ལ་རག་མོད་དེའི་ཡན་ལག་ཚོགས་པ་ཙམ་ཞེག་དམིགས་པ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །གང་ཞེག་སྣམ་བུ་ཚེག་ན་ཐལ་བ་ལ་སྣལ་མ་ཚོལ་བ་ཁྱོད་ནི་བཞད་གད་དུ་བྱ་བ་ཞེག་སྟེ། །ཤིང་རྟ་ཡོད་ཉིད་མེན་ན་དེ་ཡི་ཚེ། །ཡན་ལག་ཅན་མེད་དེའི་ཡན་ལག་ཀྱང་མེད། །གལ་ཏེ་ཤིང་རྟ་ཞེག་ན་དེའི་ཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་ཚོགས་པ་དམིགས་པ་ཉིད་མ་ཡིན་ནམ། །དེའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་ཅན་མེད་པར་ཡན་ལག་དག་ཀྱང་མེད་དོ་ཞེས་ཅི་སྟེ་བརྗོད་ཅེ་ན། །དེ་ནི་དེ་སྐར་མ་ཡིན་ཏེ། །རྟོགས་པ་པོ་ཤིང་རྟ་དང་འབྲེལ་བར་རིག་པ་ཁོ་ནས་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་འདི་དག་ནི་ཤིང་རྟ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་རྟོགས་ཀྱི་གཞན་གྱིས་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །དེས་ནི་རང་གི་ཚ་ཤས་ལ་སྟོས་ནས་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཁོ་ན་ཡན་ལག་ཅན་ཉིད་དུ་རྟོགས་པར་འགྱུར་རོ། །འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཤིང་རྟ་དང་འབྲེལ་བ་ཡང་རྒྱང་རིང་དུ་སྤངས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་དེའི་ཚེ་དེ་དག་ཤིང་རྟའི་ཡན་ལག་ཏུ་མི་རྟོགས་སོ། །གཞན་ཡང་དོན་འདི་ནི་དཔེ་འདི་ལས་ཤིས་པར་བྱ་སྟེ། །

「莫壞世間許世俗。」由世間世俗，若如前觀皆不可得，若不觀察，唯就世許，則皆可有。故瑜伽師，以此次第，如前觀察，速能測得真實淵底。頌曰：

「七相都無復何有，此有行者無所得，彼亦速入真實義，故如是許彼

成立。」

倘所言車少有自性，則瑜伽師審觀察時，於七相中隨於一相，定有自性可得。然實無所得。故所言車，唯是由無明翳障蔽慧眼者之所妄計，實無自性可得。諸瑜伽師生是定解，即能速疾悟入真實義。「亦」字表示亦不壞世俗，故應許此是不加觀察由共許而成立。諸有智者，當知此宗唯有功德，全無過失。

問曰：諸瑜伽師雖不見有車，然見有彼支聚，此應是有。答曰：汝於燒布之灰中尋求縷線，誠屬可笑。頌曰：**「若時其車且非有，有支無故支亦無。」**

設作是念：車拆毀時，豈無輪等支聚可得？云何可說無有支故，支亦非有？曰：此亦不然。起是念者，是由先見與車相屬，乃知輪等是車支分，餘不知者，唯見輪等。觀待各自支分，自是有支。由彼未見輪等與車相屬，故亦不知是車支分。復次，當依此喻了知彼義。頌曰：

ཤིང་ཀ་ཚོག་ན་ཡན་ལག་མེད་དེ་བཞིན། །ཟློ་མེས་ཡན་ལག་ཅན་བསྟེགས་ཡན་ལག་གོ །།དེ་ལར་ན་ཤིང་ཀ་ཡན་ལག་ཅན་མེས་ཚོག་ན་དེའི་ཡན་ལག་དག་ཀྱང་ངེས་པར་ཚོག་པར་འགྱུར་བ་དེ་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་དཔྱོད་པའི་གཙོབས་ཤིང་གཙོབས་པ་ལས་བྱུང་བ་ཟློའི་མེ་མི་དམིགས་པའི་སྟེག་པར་བྱེད་པ་ཅན་གྱིས་ཤིང་ཀ་ལྷས་པ་མེད་པར་བསྟེགས་པས་ན་ཤེས་རབ་ཀྱི་མེའི་བྱད་ཤིང་དུ་གྱུར་པ་ཡན་ལག་དག་གིས་ཀྱང་བདག་ཉིད་རྟག་ཚུགས་པར་མི་བྱེད་དེ་ངེས་པར་བསྟེགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་ལྟར་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་མི་བཅད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དང་། །རྣལ་འབྱོར་པ་རྣམས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་བདེ་བླག་ཏུ་འཇུག་

པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཤིང་རྟ་རྣམ་པར་དཔྱད་པའི་ཚུལ་ལ་བསམས་ཏེ་བརྟེན་ནས་གདགས་པ་རྣམ་པར་གཞག་པ། ཅི་བཞིན་འཇིག་རྟེན་གྱགས་པས་ཤུང་པོ་དང་། ཁམས་དང་དེ་བཞིན་སྐྱེ་མཆེད་བྱག་བརྟེན་ནས། །བདག་ཀྱང་ཉེ་བར་ལེན་པོ་ཉིད་དུ་འདོད། །ཇི་ལྟར་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་ཤིང་རྟར་འདོགས་ཤིང་དེར་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡིན་ལ་ཤིང་རྟ་ཉེ་བར་ལེན་པ་དོ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །བདག་ཀྱང་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཀུན་ཏུ་མི་གཅད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཤིང་རྟ་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོར་འདོད་པ་ཡིན་ནོ། །ཕུང་པོ་ཁ་དང་ཁམས་དྲུག་དང་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་ནི་བདག་དེའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་སྟེ། །ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་བརྟེན་ནས་བདག་ཏུ་བཏགས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་ལྟར་འཕང་ལོ་ལ་སོགས་པ་དག་ཤིང་རྟའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱང་བདག་གི་ཉེ་བར་ལེན་པའོ་ཞེས་བྱའོ། །ཇི་ལྟར་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་པོའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་འདི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དུ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དེ་བཞིན་དུ་འདིའི་ལས་དང་བྱེད་པ་པོའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་ཡང་ཤིང་རྟ་ལྟར་ཐལ་བར་བྱའོ། །ཞེས་བཤད་པ། །

「如車燒盡支亦毀，慧燒有支更無支。」

喻如火燒有支之車，彼諸支分一定燒毀，如是以觀察木互相摩擦，發生無所得之慧火，燒毀車時，則成為慧火燃料之支分亦皆燒毀不能獨存。如為不壞世俗諦故，諸瑜伽師速能悟入真實義故，觀察車義立為假有。頌曰：**「如是世間所共許，依止蘊界及六處，亦許我為能取者。」**如依輪等假立名車，輪等為所取，車為能取，如是於世俗諦中，為不斷滅世間名言故，亦許我是取者，如車。五蘊、六界、六處是我之所

取，以依蘊等假立我故。如輪等為車之所取，如是蘊等亦是我之所取。

如於世間名言，安立所取與取者之建立，如是業與作者之建立，亦當如車而許。頌曰：

ཉེར་ལེན་ལས་ཡིན་འདི་ནི་བྱེད་པོའང་ཡིན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་ལས་ཉིད་དང་། །བདག་ནི་བྱེད་པ་པོ་ཞེས་བྱ་བར་རྣམ་པར་གཞག་གོ །།བཀྲེན་ནས་གང་གས་པ་ལ་ཡང་དག་པར་བརྟེན་པ་ན་བདག་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བརྟན་པ་དང་མི་བརྟན་པ་ལ་སོགས་པའི་རྟོགས་པའི་བརྟེན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་པས་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པའི་རྟོག་པ་སྤྲོག་པ་སྐྱབ་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བཤད་པ། །དངོས་ཡོད་མིན་ཐྱིར་འདི་ནི་བརྟན་མིན་ཞིང་། །མི་བརྟན་ཉིད་མིན་འདི་ནི་སྐྱེ་འཇིག་མིན། །འདི་ལ་རྟག་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་ཡང་། །ཡོད་མིན་དེ་ཉིད་དང་ནི་གཞན་ཉིད་མེད། །ཕུང་པོ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་གདགས་པའི་བདག་འདི་ནི་བརྟན་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ཞིང་མི་བརྟན་པ་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་གལ་ཏེ་བདག་མི་བརྟན་པ་ཡིན་ན་ནི་དེའི་ཚེ། །ཉེ་བར་ལེན་ཉིད་བདག་མ་ཡིན། །དེ་དག་འཕྱང་དང་འཇིག་པ་ཡིན། །ཉེ་བར་ཆང་པ་ཅི་ཕྱིར་བྱས། །ཉེ་བར་ལེན་པོ་ཡིན་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །མ་བྱང་བ་ལས་འབྱུང་མིན་ཏེ། །འདི་ལ་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར། །བདག་ནི་བྱས་པར་འགྱུར་བ་འམ། །འབྱུང་བའང་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བའང་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །མ་བྱང་བ་ལས་འབྱུང་མིན་ཏེ། །འདི་ལ་སྐྱོན་དུ་ཐལ་བར་འགྱུར། །བདག་ནི་བྱས་པར་འགྱུར་བ་འམ། །འབྱུང་བའང་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར་རོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་བདག་ཡིན་ན། །སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་ན་སྐྱེ་ཞིང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་ཕུང་པོ་བདག་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་འདི་ཡང་འཐད་པར་འགྱུར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་ནི་མི་བརྟན་པ་ཉིད་དུ་ཡང་མི་འཐད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་བརྟན་པར་ཡང་མི་འཐད་དེ། །རིམ་བྱུང་བ། །འདས་པའི་

དུས་ན་སྒང་གྱར་ཞེས། །ཐུ་བ་འདི་ནི་མི་འཐད་དོ། །སྔོན་ཚོ་རྣམས་སུ་གང་སྒང་བ། །དེ་ཉིད་དེ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་ཉིད་བདག་ཏུ་འགྱུར་སྐམ་ན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་ཐ་དད་འགྱུར། །ཉེ་བར་ལེན་ལས་མ་གཏོགས་པར། །ཁྱོད་ཀྱི་བདག་ནི་གང་ཞེག་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བའི་ཐལ་མོ་ལྟར་ན་འདི་ཉིད་ལས་ན་འདི་ནི་སྐྱེ་འཇིག་མིན་ཞེས་བྱ་བའི་ཚུལ་བར་གཉིས་སྣོད་དོན་གྱི་བཞེད་པ་ཡིན་ནོ། །འདི་ལ་རྟག་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པའང་ཡོད་པ་མིན་ཏེ། །རྣ་སྐད་དུ། །སྣོད་དོན་གྱིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བརྟག་པའི་ཐབས་ཀྱིས་བདག་ཡོངས་སུ་རྟོགས་པར་མཛོད་པ་ན། །རྟག་དང་མི་རྟག་ལ་སོགས་བཞི། །ཞི་བ་འདི་ལ་གཅིག་ཡོད། །མཐའ་དང་མཐའ་མེད་ལ་སོགས་བཞི། །ཞི་བ་འདི་ལ་གཅིག་ཡོད། །གང་གིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་ཡོད་ཅེས། །འཇིན་པ་སྨྲག་པོ་བཟུང་གྱར་པ། །དེ་ནི་སྐྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །མེད་ཅེས་རྣམ་རྟོག་རྟོག་པར་བྱེད། །རང་བཞིན་གྱིས་ནི་སྟོང་དེ་ལ། །སངས་རྒྱས་སྐྱ་ངན་འདས་ནས་ནི། །ཡོད་དོ་ཞེ་འམ་མེད་དོ་ཞེས། །བསམ་པ་འཐད་པ་ཉིད་མི་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །འདི་ནི་ཕུང་པོ་དག་ལས་དེ་ཉིད་དང་གཞན་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་བདག་ཡིན་ན། །སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་ཅན་དུ་འགྱུར། །གལ་ཏེ་ཕུང་པོ་རྣམས་ལས་གཞན། །ཕུང་པོའི་མཚན་ཉིད་མེད་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །ཤིང་ཉིད་མེ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་སོ། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་མི་བརྟན་པ་ལ་སོགས་པའི་རྟོག་པ་རྣམས་བདག་ལ་མི་རུང་ཞེ་ན། །དངོས་ཡོད་མིན་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བསྨོས་ཏེ། །གལ་ཏེ་བདག་དངོས་པོའི་རང་བཞིན་ཅན་འགའ་ཞིག་ཡོད་ན་ནི་དེ་ལ་མི་བརྟན་པ་ལ་སོགས་པའི་རྟོག་པ་རྣམས་ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན། །བདག་ནི་འགའ་ཡང་མེད་དེ། །དེ་མེད་པ་ཁོ་ནའི་ཕྱིར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ་མདོ་ལས། །མི་ཟད་པ་ཡི་ཚོས་བཞི་ནི། །འཇིག་རྟེན་མགོན་གྱིས་

བསྟན་པ་སྟེ། །སེམས་ཅན་ནམ་མཁའ་བྱང་ཆུབ་སེམས། །དེ་བཞིན་གངས་རྒྱས་ཚོས་རྣམས་སོ། །གལ་ཏེ་དེ་དག་རྫས་ཡོད་ན། །དེ་དག་ཡོངས་སུ་ཟད་འགྱུར་གྱང་། །མེད་པ་དེ་དག་མི་ཟད་དེ། །ཕྱིར་དེ་དག་ཟད་མེད་གསུངས། །ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་ཞིག་རྣམ་པ་བདུན་གྱིས་བཙལ་ན། །རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་མི་སྲིད་ཅང་གང་ཞིག་གི་མེད་པ་ཉིད་མ་མཐོང་ཞིང་མ་རིག་པའི་དབང་གིས་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་ཞེན་པར་བྱས་ནས་འཇིག་ཚོགས་ལ་ཕྱོགས་བས་འདི་ནི་བདག་གོ་སྙམ་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་རྣམས་འཁོར་བར་འགྱུར་ལ། །

「所取為業此作者。」蘊等所取安立為業，我即安立為作者。

若許我是依緣假立，則非堅不堅等分別之所依，故應遮遣常無常等分別。頌曰：

「非有性故此非堅，亦非不堅非生滅，此亦非有常等性，一性異性均非有。」

依諸蘊假立之我，非是堅性，亦非不堅性。若我是不堅者，《中論》云：「所受非是我，彼有生滅故，云何當以受，而作於受者。」又云：「先無而今有，此中亦有過，我則是作法，亦為是無因。」若五蘊是我，則我有生滅。然汝不許我有生滅，故五蘊非我。計我不堅不應道理。如是計堅亦不應理，如《中論》云：「過去世有我，是事不可得，過去世中我，不作今世我。若謂我即是，而身有異相，若當離於身，何處別有我。」此中亦無常住等性。如論師於《觀如來品》云：「寂滅相中無，常無常等四，寂滅相中無，邊無邊等四。邪見深厚者，則

說無如來，如來寂滅相，分別有亦非。如是性空中，亦不應思惟，如來涅槃後，云有或云無。」我與諸蘊一性、異性，亦皆非有。《中論》云：「若五蘊是我，我即有生滅，若我異五蘊，則無五蘊相。」又云：「即薪非是火」等。何故於我不可分別堅不堅等？論曰：「非有性故。」若我有少自性，乃可於彼分別堅不堅等。由我全無自性，故彼非有。如經云：「世間依怙說，四法無有盡，謂有情虛空，菩提心佛法。若彼法實有，寧不有窮盡，無實不可盡，故說彼無盡。」

若以七相推求，常無常等決定非有。若人不見無性，由無明增上故執為有性。次由薩伽耶見執著為我，是則流轉生死無窮。頌曰：

གང་ལ་རྟག་ཏུ་འགྱོ་རྣམས་ངར་འཛིན་བློ། །རབ་ཏུ་འཇུང་ཞིང་དེ་ཡི་གང་ཡིན་དེར། །ང་ཡི་འཛིན་བློ་འཇུང་བའི་བདག་དེ་ནི། །མ་བརྟགས་གྲགས་པར་གཏེ་མུག་ལས་ཡིན་ནོ། །གང་ཞིག་ཡོངས་སུ་ཚོལ་བ་ནི་མུ་སྟེགས་པ་དེའི་རིགས་པས་མི་འཐད་པས་དེའི་རང་བཞིན་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་སྣང་པ་ཐམས་ཅད་ཤུང་ཡོ་ལས་ཐ་དད་པར་ཞེན་ཞིང་། །རང་གི་སྟེ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་ཤུང་ཡོ་ལས་ཐ་དད་པར་བདག་མེད་དོ་སྙམ་དུ་འཇུལ་པས་ཤུང་ཡོ་ཙམ་ཉིད་བདག་ཏུ་ཁས་བླངས་ལ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཉེ་བར་བསྟན་པ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་རྣམས་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ་སྙམ་དུ་རིག་པར་བྱས་ནས་ལན་བརྒྱར་ཡོངས་སུ་ཐོལ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ནི་བདག་ཡིན་ཞིང་། །འགྲོ་བ་མི་དང་ཡི་དྭགས་དང་དུད་འགྲོ་ལ་སོགས་པའི་འགྲོ་བར་གནས་པ་མི་ཤེས་པ་དང་རྟེས་སུ་འབྲེལ་བ་མཐའ་དག་ལ་རྟག་ཏུ་གང་ཞིག་ལ་ངར་འཛིན་པའི་ཚོར་འཇུང་བ་དེ་དག་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱ་ལ། །གང་དུ་འདི་དབང་བྱེད་པ་ཉིད་དམ་འབྲེལ་བ་འགའ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་པ་འདི་

གདགས་པའི་རྒྱུན་མེག་ལ་སོགས་པ་ནང་གི་བདག་ཉིད་ཅན་། ཕྱི་རོལ་གང་ཡིན་པ་དེར་བདག་གིར་འཛིན་པའི་སྒོ་འབྱུང་བ་བདག་དེ་ནི་ཤེས་པ་ལས་གྱུབ་པ་ཡིན་གྱི་རང་གི་ངོ་བོས་གྲུབ་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །གང་གི་ཕྱིར་འདི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་མོད་ཀྱི་འོན་ཀྱང་གཏེ་མུག་ལས་ཐ་སྙད་འདོགས་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རྣལ་འབྱོར་པ་དག་གིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱ་མ་དམིགས་ལ། །དེ་ལ་དམིགས་ན་ཡང་མེག་ལ་སོགས་པ་དེ་ཡི་ཉེ་བར་ལེན་པ་རྣམས་མེ་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ། །འདི་ལྟར་རྣལ་འབྱོར་པས་ནི་དངོས་པོ་འགའ་ལ་ཡང་རང་གི་ངོ་བོ་དམིགས་པ་མེད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་འཁོར་བ་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་འགྱུར་རོ། །ཇི་སྐད་དུ། །ཁང་དང་ཕྱི་རོལ་ཉིད་དག་ལ། །བདག་དང་བདག་གི་སྣམ་ཟད་ན། །ཉེ་བར་ལེན་པ་འགག་འགྱུར་ཞིང་། །དེ་ཟད་པས་ན་སྐྱེས་བ་ཟད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །ཇི་ལྟར་བདག་མེད་ན་བདག་གི་བ་ཡང་མེད་ཅེ་ན། །བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「眾生恆緣起我執，於彼所上起我所，當知此我由愚癡，不觀世許而成立。」

推求我時，外道之理，由見即蘊非理，遂倒執彼自性，謂我異蘊。內教諸部，由見離蘊無有異我，或又誤執唯蘊是我。諸有無倒了解如來所說義者，見彼非有，而得解脫。又天、人、鬼、畜等一切眾生，皆由無知隨逐，恆緣彼我，起我執心，緣彼所自在轉或繫屬彼者眼等內法與諸外法，起我所執心。然彼我者，是由無知所成，非有自性。此雖非有，然由愚癡假立名言。故瑜伽師，見我畢竟無有可得。由我不可得故，則眼等所取亦皆不起。諸瑜伽師，由不見少法是有自性故，解脫生死。《中論》云：「若內外諸法，我我所皆滅，諸取亦當滅，取

滅故生滅。」云何無我，亦無我所。頌曰：

གང་ཕྱིར་བྱེད་པོ་མེད་ཅན་ལས་མེད་པ། །དེ་ཕྱིར་བདག་གི་བདག་མེད་པར་ཡོད་མེན། །དེ་ཕྱིར་བདག་དང་བདག་གི་སྟོང་ཉ་ཁེང་། །རྣལ་འབྱོར་པ་དེ་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་འགྱུར། །རྫས་རྫས་རྣམས་མཐན་མེད་པར་བྱམ་པ་ཡང་མི་སྲིད་པ་དེ་བཞིན་དུ་བདག་མེད་པར་བདག་གི་བ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་དང་བདག་གི་ཉེ་བར་མ་དམིགས་པས་འཁོར་བ་མ་གཟིགས་པ་ན་རྣལ་འབྱོར་པ་གྲོལ་བར་འགྱུར་རོ། །གཟུགས་ལ་སོགས་པ་མ་དམིགས་ན་ནི་དེ་ལ་དེར་གཏོགས་པའི་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་མི་འབྱུང་བས། །ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ལེན་པ་མེད་པར་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་རྣམ་པར་གཞག་ལ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ནི་བདག་མེད་པར་མཐོང་ཏུ་ཟིན་ཀྱང་སྟོང་རྗེའི་གཞན་གྱི་དབང་གིས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་བར་དུ་སྲིད་པའི་རྒྱུན་འཛིན་པར་བྱེད་པས་མཐས་པས་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་བདག་མེད་པ་ཡོངས་སུ་བཙལ་བར་བྱའོ། །ཇི་ཡང་བདག་དང་དེའི་ཉེ་བར་ལེན་པ་གདགས་པ་ཤིང་རྟའི་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་དང་མཚུངས་པ་དེ་བཞིན་ཏུ། །དངོས་པོ་གཞན་རྣམས་ཀྱི་འང་ཡིན་ནོ་ཞེས་བསྟེ་བའི་ཕྱིར། །བྱམ་པ་སྨྲས་བྱ་རེ་ཤེ་དམག་དང་ནགས་ཚལ་ཐྲེང་བ་ལྟོན་ཤིང་དང་། །ཁང་ཁྱིམ་ཤིང་རྟ་ཐུན་དང་མགོན་གནས་ལ་སོགས་དངོས་རྣམས་གང་དག་དང་། །ཞེས་བྱ་སྨོས་ཏེ། །དེ་རྣམས་ཤིང་རྟའི་རྣམ་དཔྱད་བྱས་པ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན་ཞེང་། །ཁམས་གཞན་དུ་ཐྱུར་བར་འཇིག་རྟེན་གྲགས་པའི་སྐོ་ནས་ཡོད་པ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བའི་དང་སྐྱར་རོ། །གང་ཡང་དེ་ལྟ་བུའི་རིགས་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་གཞན། །དེ་བཞིན་གང་དག་སྐོ་ནས་སྐྱེ་འདིས་བསྟན་པ་དེ་རྣམས་རྟོགས་བྱ་སྟེ། །མ་བརྟགས་པར་གྲགས་པ་ཙོ་ནར་རོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །གང་ཕྱིར་ཐུབ་དབང་དེ་ནི་འཇིག་རྟེན་ལྟས་ཅིག་རྟོད་མི་མཛད་ཕྱིར་རོ། །འཇིག་རྟེན་ང་དང་ལྟན་ཅིག་

རྟོད་ཀྱི་ང་ནི་འཇིག་རྟེན་དང་མི་རྟོད་དོ་ཞེས་བྱ་བའི་ལྷང་ལས་ན་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐག་པ་ལ་གནོད་པར་མི་བྱའོ། །ཡང་འཇིག་རྟེན་དངོས་པོ་གང་དག་གིས་ཇི་ལྟར་ཐ་སྙད་འདོགས་ཤེ་ན། ཁྱེ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། ཡོན་ཏན་ཡན་ལག་འདོད་ཆགས་མཚན་ཉིད་དང་ནི་བྱད་ཤིང་ལ་སོགས་དང་། །

「由無作者則無業，故離我時無我所，若見我我所皆空，諸瑜伽師得解脫。」

如無陶師則無有瓶，故無我時亦無我所？如是由見我與我所，皆不可得，則即不見生死，諸瑜伽師當得解脫。若不見色等，則彼不起緣色之貪等煩惱，是故聲聞、獨覺不受後有而般涅槃。諸菩薩眾，雖見無我，然由大悲增上力故，乃至未證無上菩提，恆生三有。故諸智者應當勤求如所說之無我。我及我所唯是假立與車相同，如觀察車等七相非有，如是瓶等餘法皆應例知。然是由餘世間共許而有，佛不觀察亦許為有。頌曰：

「瓶衣帳軍林鬘樹，舍宅小車旅舍等，應知皆如眾生說，由佛不與世諍故。」

經說：「世與我諍，我不與世諍。」故不應違害世間所許也。復次，世間以何等法施設名言。頌曰：

ཡོན་ཏན་ཅན་ཡན་ལག་ཅན་ཆགས་དང་མཚན་གཞི་མེ་ལ་སོགས་དོན་དག །ཀེ་རྣམས་ཤིང་རྟའི་རྣམ་དཔྱད་བྱས་པས་རྣམ་བདུན་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། ཀེ་ལས་གཞན་དུ་གྱུར་པར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐག་པའི་སྐོ་ནས་ཡོད་པ་ཡིན། །ཇི་ཕྱིར་བྱམ་པ་ཡན་ལག་ཅན་ཡིན་ལ་

གྱོ་མོ་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་དེའི་ཡན་ལག་ཡིན་ཞེང་། །བྱམ་པ་ཡོན་ཏན་ཅན་ཡིན་ལ་མེ་རིས་སྡོ་བསངས་ལ་སོགས་པ་དག་འདིའི་ཡོན་ཏན་ཡིན་ཞེང་བྱམ་པ་མཚན་གཞི་ཡིན་ལ་སྡོ་སྐད་ཕྱིར་བ་དང་མཆུ་འཕྱང་བ་དང་མཐིན་པ་རིང་བ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་དག་དེའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་སྐམ་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་ཡང་སྦྱར་བར་བྱའོ། །འདོད་ཆགས་ནི་ལྷག་པར་ཞེན་པའོ། །ཆགས་པ་ནི་འདོད་ཆགས་ཀྱི་རྟེན་ནོ། །མེ་ནི་སྐེག་པར་བྱེད་པའོ། །བྱད་ཤིང་ནི་བསྲེག་བྱའོ། །དེ་ལ་ཡན་ལག་རྒྱུ་བྱས་ནས་ཡན་ལག་ཅན་དུ་འདོགས་ལ། །ཡན་ལག་ཅན་ལ་ལྷོས་ནས་ཡན་ལག་འདོགས་པས་ཤིང་རྟའི་དཔེ་དང་མཚུངས་ཏེ། །བྱད་ཤིང་ལ་ལྷོས་ནས་མེ་ཡིན་ལ། །དེ་ལ་ལྷོས་ནས་བྱད་ཤིང་ཡིན་པའི་བར་དུའོ། །འདི་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཡིན་གྱི་འདི་ལ་དཔྱད་པ་མི་གཞུག་གོ །།ཡན་ལག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཐན་ཚུན་ལྷོས་པའི་གྲུབ་པ་ཡིན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་གཉིས་ཀྱང་ཐན་ཚུན་ལྷོས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ། །གང་གི་ཕྱིར། །གལ་ཏེ་རྒྱུ་ཡིས་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བསྒྲུབ་དེ་ལྟ་ན་དེ་རྒྱུ་ཡིན་ཞེང་། །གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་མི་བསྒྲུབ་ན་ནི་དེ་མེད་རྒྱུ་མེད་ཅན་དུ་འགྱུར། །འབྲས་བུ་ཡང་ནི་རྒྱུ་ཡོད་གྱུར་ན་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ཡི་ཕྱིར། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་འདི་གཉིས་ཀྱང་དེ་ལས་གཞན་ཡོད་ན་ཅིག་ཤོས་ཡོད་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་དག་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཅི་སྟེ་ཁྱོད་དེ་གཉིས་རང་གི་ངོ་བོས་གྲུབ་པར་སེམས་ན་ཀྱི། །གང་ལས་གང་ཞེག་འགྱུར་བ་གང་ཞེག་ལས་སྐར་གང་ཞེག་འགྱུར་དེ་སྨོས། །ཅི་རྒྱུའམ་འབྲས་བུ་སྐར་གྲུབ་པ་གང་ལས་རྒྱུའམ་འབྲས་བུར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་བ་དེ་གཉིས་ལས་དང་པོ་རྒྱུའམ་འོན་ཏེ་འབྲས་བུ་ཞེག་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུར་གདགས་པ་ཡང་ཤིང་རྟ་ཤྲོར་རྒྱར་བྱས་ནས་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའི་རང་བཞིན་ལས་ཐྱར་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །གཞན་ཡང་གལ་ཏེ་རྒྱུས་

འདྲས་བུ་རང་བཞིན་གྱིས་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་ཕྱད་ནས་སམ་མ་ཕྱད་པར་སྐྱེད་པར་བྱེད་ཀྱང་། ཀྱེ་ལ་རེ་ཞེག

「功德支貪相薪等，有德支貪所相火，如觀察車七相無，由餘世間共許有。」

如瓶是有支，泥等為彼支；瓶是有德，紺青花紋等是彼之功德；瓶是所相，鼓腹翻口長項等是彼之能相。如是衣等當知亦爾。貪謂染著，有貪謂貪之所依。火是能燃，薪是所燃。此中皆是以支為因施設有支，觀待有支施設諸支，乃至觀待於薪安立為火，觀待於火安立為薪，與車喻相同。此等唯是世間名言，於此等上觀察不轉。非唯支等是互相觀待而立，即因果二法亦是相待而立。頌曰：**「因能生果乃為因，若不生果則非因，果若有因乃得生，當說何先誰從誰。」**

因果二法，當知亦是要有彼法乃有此法。因果二法皆無自性。若如汝說因果二法有自性者，此二法中為先有因？抑先有果？為先從因生果？抑先從果立因？是故當知因果亦唯假立，相待而有，非自性有，如車。

復次，若謂因自性能生果者，為與果合而生？為不合而生？頌曰：

གལ་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིས་ཕྱད་ནས་འབྲས་བསྐྱེད་བྱེད་ན་དེ་ཡི་ཚེ། ཀྱེ་དག་ནུས་པ་གཅིག་པས་སྐྱེད་བྱེད་འབྲས་བུ་ཐ་དད་མེད་འགྱུར་ཞིང་། ཁོ་སོར་ན་ནི་རྒྱུ་འདི་རྒྱུ་མིན་རྣམས་དང་ཁྱད་པར་མེད་འགྱུར་ལ། ཁཀ་ཉིས་པོ་འདི་དག་ཐུང་ནས་རྟོག་པ་གཞན་ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་མ་ཡིན། ཀྱེ་ལ་གལ་ཏེ་རྒྱས་འབྲས་བུ་ཕྱད་ནས་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་དེའི་ཚེ། ཁྱད་པ་ཡིན་དང་ལྡོང་དང་རྒྱ་མཚོའི་ཆུ་ཐུད་པ་ཐ་དད་མེད་པ་ལྟར་གཅིག་ཡིན་པས་འདི་ནི་

རྒྱལ་འདི་ནི་འཕགས་བྱའོ་ཞེས་བྱང་པར་མེད་པའི་ཕྱིར། །གང་ཞིག་གང་གིས་བསྟེད་པར་ཐྱུར། །ཅི་སྟེ་མ་ཕད་པར་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་ཇི་ལྟར་མ་ཕད་པར་འཕས་བྱ་མ་ཡིན་པ་གཞན་མི་བསྟེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་མ་ཕད་པར་འཕས་བྱ་ཡང་བསྟེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །འོན་ཏེ་མ་ཕད་བཞིན་དུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་ན་ནི་རིལ་བསྟེད་པར་འགྱུར་རོ། །རྒྱུ་དང་འཕས་བྱ་རང་བཞིན་དུ་སྣྲ་བ་ལ་བསྟེད་བྱ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ལ་ཕད་པ་དང་མ་ཕད་པ་དག་ལས་མ་གཏོགས་པའི་རྟོག་པ་གསུམ་པ་གཞན་ཡང་སྤེད་པ་མ་ཡིན་པས། །རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་པའི་རྒྱུས་འཕས་བྱ་སྐྱེད་པར་མ་བྱེད་པ་ཁོ་ནའོ། །དེའི་ཕྱིར། །ཅི་སྟེ་ཁྱོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིས་འཕས་བྱ་སྐྱེད་པར་མི་བྱེད་དེ་ཕྱིར་འཕས། །ཞེས་བྱ་ཡོད་མེན། །གང་གི་ཚེ་རྒྱུས་འཕས་བྱ་མེད་པས། །འཕས་བྱ་ལ་རྒྱུ་ནི་རྒྱུ་མེད་ཅན་འགྱུར་ཡོད་པའང་མེན། །རྒྱུ་རྒྱུ་ཉིད་དུ་བྱ་བ་ལ་ནི་འཕས་བྱ་འཇུང་བ་རྒྱུ་ཡིན་ན། །གལ་ཏེ་འཕས་བྱ་མེད་པར་ཡང་རྒྱུ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ན་ནི། །དེའི་ཚེ་རྒྱའི་རྒྱུ་ཉིད་རྒྱུ་མེད་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་ན་འདི་ནི་འདོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་རྒྱུ་དང་འཕས་བྱ་གཉིས་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡི་རོ། །ཁྱོད་ཀྱི་ཅི་ཤར་ཞེ་ན། །གང་ཕྱིར་འདི་དག་གཉིས་ཚར་ཡང་ནི་སྐྱེ་མ་དང་འདྲ་དེ་ཡི་ཕྱིར། །བདག་ལ་སྐྱོན་དུ་མི་འགྱུར་འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱང་ཡོད། །གང་གི་ཤར་ན་རང་གི་མཚན་ཉིད་བསྟེད་པར་བྱ་བ་ཉིད་དང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དེ་ལ་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་འདིར་འགྱུར་གྱི། །གང་གི་ཤར་ན་དངོས་པོ་རྣམས་པོ་ཐགས་པར་ཀུན་བརྟགས་པས་བསྟེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་སྐྱེ་མ་ཤར་མ་སྐྱེས་པའི་རང་བཞིན་ཡིན་ཞིང་རང་བཞིན་མེད་ཀྱང་རབ་རིབ་ཅན་གྱི་སྐྱེ་མེད་ཀྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་སོགས་པ་ཤར་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་ཡུལ་དུ་འགྱུར་བ་དེ་ལ་ནི་བསམ་དུ་མེད་པ་ཉིད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་བདག་ལ་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྐྱོན་གྱི་སྐབས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཞིང་། །འཇིག་རྟེན་པའི་དངོས་པོ་མ་

བརྟགས་པར་གྱུར་པ་རྣམས་ཀྱང་ཡོད་པ་ཡིན་པས་ཐམས་ཅད་འགྱུར་བོ། །འདིར་ཁ་ཅིག་ལན་དུ་འདི་སྐད་དུ་ཅི་རྒྱས་འདྲས་བུ་ཕྲད་ནས་སྐྱེད་པར་བྱེད་དམ། །འོན་ཏེ་མ་ཕྲད་པར་ཡིན་ཞེས་གང་སྨས་པ་འདིར་ཁྱོད་ལ་ཡང་བརྟལ་ཞིང་བརྟག་པ་མཚུངས་སོ། །ཅི་ལྟར་ཞེ་ན། །

「若因果合而生果，一故因果應無異，不合因非因無別，離二亦無餘可計。」

若謂因與果合而生者，合則成一，如江海水合，不可分別此法是因，彼法是果，當云何法由何法生？若不合而生者，如不相合不生其餘非果，如是不合亦應不生此果；或不合而能生，應生一切法。其計因果有自性者，離生所生合不合外，復無第三可計，故有自性因，定不能生果。是故，頌曰：**「因不生果則無果。」**若時因不能生果，是則無果。頌曰：**「離果則因應無因。」**

安立因法為因者，是以生果為因由。若無有果亦成因者，則因法之為因應無因由。故因果法非有自性。汝宗如何？頌曰：**「此二如幻我無失，世間諸法亦得有。」**

若如他宗，能生、所生是有自性，則於彼上此觀察轉。若如我宗，諸法皆由顛倒遍計而生，自性不生，如同幻事。雖無自性，然是分別境界，如眩翳人所見毛輪，於彼法上不可思惟，故我無有所說過失。世間不觀察所立諸法亦皆得有，故一切皆成。

此中他作難云：如觀因果為合而生？為不合而生？汝亦同犯。頌曰：

སྒྲུབ་འབྱེད་འདིས་སྒྲུབ་དབྱུང་བྱ་ཕྱད་ནས་འབྱེད་ནམ་མ་ཕྱད་པར། །ཡིན་ཞེས་ཉེས་པ་
འདི་ནི་ཁྱོད་ལའང་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་ནམ། །གལ་ཏེ་སྒྲུབ་འབྱེད་པས་སྒྲུབ་དབྱུང་བྱ་ཕྱད་
ནས་སྒྲུབ་འབྱེད་པར་བྱེད་ན་ནི་དེའི་ཚེ་ཉེས་པ་དེ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །འོན་ཏེ་མ་ཕྱད་པར་
ཡིན་ན་དེ་ཕྱ་ན་ཡང་དེ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །གཉིས་པོ་འདི་དག་སྟངས་ནས་རྟོག་པ་གཞན་
ཡང་ཡོད་པར་འགྱུར་མ་ཡིན། །གང་གི་ཚེ་དེ་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱི་སྒྲུབ་འབྱེད་པ་ལ་སྒྲུབ་དབྱུང་བྱ་
སྒྲུབ་འབྱེད་པའི་ནུས་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་ཁྱོད་ཀྱི་སྒྲུབ་འབྱེད་པ་ཉིད་སྒྲུང་
བ་ཡིན་པས་ཤཱཀས་ཀྱིས་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུའི་དངོས་པོ་ཡང་གྲུབ་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བསྟན་
པའི་ཕྱིར་སྨས་པ། །གང་ཚེ་དེ་སྐད་སྨྲ་ཞིང་རང་ཚིགས་ཁོ་ན་རྣམ་འཇོམས་པ། །དེ་ཚེ་ཁྱོད་
ཀྱི་སྒྲུབ་དབྱུང་སྒྲུབ་ནི་འབྱེད་པར་ནུས་མ་ཡིན། །གཞན་ཡང་། །གང་ཕྱིར་རང་གི་ཚིག་
ལའང་ཐལ་བ་མཚུངས་པའི་ཕྱག་ཚོད་ཀྱིས། །རིགས་པ་མེད་པར་དངོས་མཐའ་དག་ལ་
སྐུར་འདེབས་དེ་ཡི་ཕྱིར། །ཁྱོད་ནི་སྐྱེ་བོ་དམ་པས་བཞེད་མི་འགྱུར་ཞིང་གང་གི་ཕྱིར། །ཁྱོད་
ལ་རང་ཚིགས་མེད་པས་སྒྲུབ་ཅི་ཕྱིན་དུ་ཆོལ་བའང་ཡིན། །དེ་ལ་རང་གི་ཚིག་ལའང་ཐལ་
བར་འགྱུར་བར་མཚུངས་པ་ཉིད་ནི་སྨྲས་ཟིན་ཏོ། །རིགས་པ་མེད་པར་དངོས་མཐའ་དག་
ལ་སྐུར་འདེབས་ཞེས་བྱ་བ་འདི་བཤད་པར་བྱའོ། །གང་མ་ཕྱད་པར་མཚུངས་པས་སྐྱེད་
པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ལ་རིགས་པ་ཅི་ཞིག་ཡོད། །འདི་ལྟར་ཁབ་
ལེན་གྱིས་མ་ཕྱད་པ་ཉིད་དུ་རྟང་བའི་ཡུལ་ན་གནས་པའི་ཞུགས་འདྲེན་པར་བྱེད་ཀྱི་
ཐམས་ཅད་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་མེག་གིས་མ་ཕྱད་པ་ཁོ་ནར་རྟང་བའི་ཡུལ་ན་
གནས་པའི་གཟུགས་མཐོང་གི་རེལ་ནི་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ་རྒྱས་ཀྱང་མ་ཕྱད་པར་
བསྟེད་དུ་ཟིན་ཀྱང་མ་ཕྱད་པར་ཐམས་ཅད་བསྟེད་པར་མི་འགྱུར་གྱི། །འབྲས་བུ་རྟང་བ་ཁོ་

ན་སྐྱེད་པར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རིགས་པ་མེད་པར་དངོས་པོའོ་ཙོག་ལ་སྐྱར་བ་འདེའབས་པ་དེའི་ཕྱིར་ཁྱོད་སྐྱེ་བོ་དམ་པས་བཞེད་པར་མི་འགྱུར་རོ། །གཞན་ཡང་ཁྱོད་ཀྱི་སྒྲུབ་ཙེ་ཕྱིན་དུ་ཆོལ་བ་པ་ཉིད་དུ་ཡང་འགྱུར་ཏེ། །རང་གི་ཚིགས་གཞག་པ་དང་བྲལ་ཞིང་གཞན་གྱི་ཚིགས་སེལ་བ་ཙམ་ལ་ཞུགས་པའི་ཆོལ་བ་ནི་སྒྲུབ་ཙེ་ཕྱིན་དུ་ཆོལ་བ་པ་ཞེས་བྱའོ། །ཁྱོད་ལ་ནི་རང་གི་ཚིགས་འགའ་ཞིག་ཡོད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །ཁྱོད་ཀྱི་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་ནི་གཞན་གྱི་ཚིགས་སེལ་བ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཞེས་སྨས་སོ། །འདི་ལ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

「能破所破合不合，此過於汝寧非有。」

若謂能破與所破相合而破，過失如前；若謂不合，過亦同前。離此二外，亦無第三可計。如是汝之能破，非有破除所破之功能。由汝能破反被他破，故因果法亦即成立。是故，頌曰：**「汝語唯壞汝自宗，故汝不能破所破。」**復次，頌曰：**「自語同犯似能破，無理而謗一切法，故汝非是善士許，汝是無宗破法人。」**

此中自語同犯，如前已說。無理而謗一切法者，汝言「同是不合，故非能生」，此有何理？如磁石不合，唯於可能處乃吸引鐵，非吸一切。如眼不合，唯見可能處之色，非見一切。如是因雖不合而生果，要可能者乃生，非生一切不合者。如是全無正理謗一切法，故汝非是善士之所許可。復次，汝是破法人，不立自宗唯破他宗者，名破法人。汝之觀察無自宗，唯破他宗故。為答此難，頌曰：

སྒྲུབ་འབྱེད་པས་སྒྲུབ་དབྱུང་བྱ་མ་ཐག་སྒྲུབ་ཀྱི་འབྱེད་བྱེད་དམ། །འོན་ཏེ་ཐག་ནས་ཡིན་

ཞེས་སྨས་ཟེན་ཉེས་པ་འདིར་གང་ལ། །ངེས་པར་ཕྱོགས་ཡོད་དེ་ལ་འགྱུར་གྱི་བདག་ལ་
ཕྱོགས་འདི་ནི། །ཡོད་པ་མིན་པས་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་འདི་ནི་སྲིད་མ་ཡིན། །དེ་ལ་རང་གི་
ཚེག་ལའང་ཐལ་བ་མཚུངས་པའི་ལྷག་ཆོད་ཀྱིས། །ཞེས་གང་སྨས་པ་ནི་ཁོ་བོ་ཅག་གི་ཕྱོགས་
ལ་མཚུངས་པར་ཐལ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་ཁོ་བོ་ཅག་གི་ཕྱོགས་ལ་ནི་སྣུན་
འབྱིན་པས་སྣུན་དགྱུང་བར་བྱ་བ་ཐད་ནས་ཀྱང་སྣུན་འབྱིན་པར་མི་བྱེད་པ་ཉིད་ལ་སྣུན་
འབྱིན་པས་སྣུན་དགྱུང་བར་བྱ་བ་མ་ཐད་པར་ཡང་སྣུན་འབྱིན་པར་མི་བྱེད་དེ། །སྣུན་
འབྱིན་པ་དང་སྣུན་དགྱུང་བྱ་གཉི་ག་རང་བཞིན་གྱིས་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཐད་
པ་དང་མ་ཐད་པའི་བསམ་པ་མི་བྱེད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ། །ཚེ་དང་ལྡན་པ་རབ་འབྱོར་ཅི་སྐྱེས་
པའི་ཚེས་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་པའི་ཐོབ་པ་འཐོབ་པར་འགྱུར་རམ། །འོན་ཏེ་མ་སྐྱེས་པའི་ཚེས་ཀྱིས་
མ་སྐྱེས་པའི་ཐོབ་པ་འཐོབ་པར་འགྱུར། །རབ་འབྱོར་གྱིས་སྨས་པ། །ཚེ་དང་ལྡན་པ་ཤྲཱི་རི་
བུ་ཁོ་བོ་ནི་སྐྱེས་པའི་ཚེས་ཀྱིས་མ་སྐྱེས་པའི་ཐོབ་པ་འཐོབ་པར་མི་འདོད་ལ། །མ་སྐྱེས་པས་
ཀྱང་མ་སྐྱེས་པའི་ཐོབ་པ་འཐོབ་པར་མི་འདོད་དོ། །ཤྲཱི་རི་བུས་སྨས་པ། །ཚེ་དང་ལྡན་པ་
རབ་འབྱོར་ཡང་ཅི་ཐོབ་པ་མེད་ཅིང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མེད་དམ། །རབ་འབྱོར་གྱིས་
སྨས་པ། །ཚེ་དང་ལྡན་པ་ཤྲཱི་བུ་ཐོབ་པ་ཡང་ཡོད་མངོན་པར་རྟོག་པ་ཡང་ཡོད་མོད་
ཀྱི། །གཉིས་ཀྱི་ཚུལ་གྱིས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཚེ་དང་ལྡན་པ་ཤྲཱི་བུ་ཐོབ་པ་དང་མངོན་པར་
རྟོགས་པ་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དུ་ཡིན་ལ། །རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་དང་། །ལན་ཅིག་ཕྱིར་
འོང་བ་དང་། །ཕྱིར་མི་འོང་བ་དང་། །དགྲ་བཅོམ་པ་དང་། །རང་སངས་རྒྱས་དང་། །བྱང་
ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡང་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དུ་ཡིན་གྱི་དོན་དམ་པར་ནི་ཐོབ་པ་མེད་
ཅིང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མེད་དོ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །འདིར་ཇི་ལྟར་གཉིས་
སུ་ཐལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་སྐྱེས་པའམ་མ་སྐྱེས་པའི་ཚེས་ཀྱིས་ཐོབ་པ་འཐོབ་པ་བཀག་

ཅང་གཉེས་ཀྱང་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་མི་རེགས་པའི་ཕྱིར། །མ་བརྟགས་པར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དུ་ཐོབ་པར་ཁས་ལྡངས་པ་དེ་བཞིན་དུ། །སྟེན་དབྱུང་བར་བྱ་བ་དང་སྟུན་འབྱིན་པ་དག་ཀྱང་ཕྱད་པའམ་མ་ཕྱད་པར་མ་ཡིན་མོད་ཀྱི། །འོན་ཀྱང་ཐ་སྙད་དུ་སྟུན་འབྱིན་པས་སྟུན་དབྱུང་བ་སྟུན་འབྱིན་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །གཞན་ཡང་། །

「前說能破與所破，為合不合諸過失，誰定有宗乃有過，我無此宗故無失。」

汝云：「自語同犯似能破。」此於我宗不同犯過。何以故？以我宗中能破所破合亦不破，能破所破不合亦不破，以能破所破俱無自性故，是故不應思惟合與不合。如經云：「具壽須菩提！為以生法得無生得？為以無生法得無生得？須菩提言：具壽舍利弗！我不許以生法得無生得，亦不許以無生法得無生得。舍利弗言：具壽須菩提！豈無得無證耶？須菩提言：具壽舍利弗！雖有得有證，然非以二相。具壽舍利弗！若得若證唯是世間名言，預流、一來、不還、阿羅漢、獨覺、菩薩亦唯世間名言，於勝義中無得無證。」此謂由犯二邊過故，破以生法與無生法得。然彼二法若全無亦不應理，故不觀察於世間名言許有得證。如是能破所破，若合不合雖皆非有，於名言中當知能破破於所破。復次，頌曰：

ཇི་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་ཉེ་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་ཡོད་ཁྱད་པར་རྣམས། །གཟུགས་བརྟན་ལ་ཡང་གཟས་གཟུང་ལ་སོགས་རྣམ་འཚེ་མཐོང་འགྱུར་ལ། །ཉེ་མ་དང་ནི་གཟུགས་བརྟན་རྣམ་པ་ཕྱད་དང་མ་ཕྱད་པར། །མི་རེགས་མོད་ཀྱི་བརྟེན་ནས་ཐ་སྙད་ཙམ་ཞིག་འབྱུང་འགྱུར་

ཞིང་། །མི་བདེན་བཞིན་དུའང་རང་གི་བྱད་བཞིན་མཇོས་པར་སྣུབ་པའི་ཕྱིར། །དེ་ནི་ཡོད་པ་ཇི་སྙར་དེ་བཞིན་འདིར་ཡང་ཤེས་རབ་གདོད། །སྤྱང་བར་བྱ་ལ་ནུས་པ་མཐོང་བར་གྱུར་པའི་གཏན་ཚིགས་ནི། །འཐད་པ་དང་བྲལ་ལས་ཀྱང་བསྣུབ་བྱ་རྟོགས་ཞེས་ཤེས་པར་བྱ། །ཇི་སྙར་གཟུགས་བརྙན་ཞེས་བྱ་བ་ཁྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ན། །ཉེ་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་དང་ཐད་པའམ་མ་ཐད་པར་སྐྱེ་ཞེས་པའི་སྐྱོན་སྤོང་ཐེབས་ཤིག་ཏུ་ཡང་ཐལ་ལོ། །འོན་ཀྱང་རྒྱུན་གཟུགས་ཉེ་བ་ལས་གཟུགས་བརྙན་དུ་དམིགས་པ་ན་རྟོགས་པར་འདོད་པའི་དོན་ངེས་པར་བྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པའི་སྒྲུབ་འབྱེད་བས་སྒྲུབ་དགྱུང་བ་སྒྲུབ་པ་དང་། །རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་ཞིང་འཐད་པ་དང་བྲལ་བའི་གཏན་ཚིགས་ཀྱིས་བསྣུབ་པར་བྱ་བ་སྣུབ་པ་ཡིན་ལ། །གཉེས་སུ་ཐལ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་བས་རང་གི་ཚིག་ལའང་ཐལ་བ་མཚུངས་པར་མི་རིགས་སོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཤེས་རབ་ཉིད་གདོད་ཡིན་པས་ཤེས་རབ་གདོད་ངོ་། །དེ་སྤྱང་བ་ནི་མ་རིགས་པ་སྐབས་པས་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཉིད་དོ། །དེ་ལ་ནུས་པ་མཐོང་བར་ཀྱུར་པའི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་དེར་ནུས་མཐུ་ཅན་དུ་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །གང་གི་ཕྱིར་བཏགས་པར་ཡོད་པ་རྣམས་ལ་གཉེས་སུ་སྐྱ་བ་འདི་མི་རིགས་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་གཉེས་ལ་བརྟེན་ནས་སུན་འབྱིན་པ་དང་ལན་སྐྱ་བས་དབུ་མ་པ་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སྐགས་མི་རྟེད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་སྟེས། །ཡོད་དང་མེད་དང་ཡོད་མེད་ཅེས། །གང་ལ་ཕྱོགས་ནི་ཡོད་མིན་པ། །དེ་ལ་ཡུན་ནི་རིང་པོ་ལའང་། །སྐན་ཀ་བརྗོད་པར་ནུས་མ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་བརྩད་བྱས་ཏེ། །གང་ཞིག་ལན་འདེབས་སྐྱ་བྱེད་པ། །དེ་ཡིས་ཐམས་ཅད་ལན་བཏབ་མིན། །བསྣུབ་པར་བྱ་དང་མཚུངས་པར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ། །འདིས་ནི་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་ཡང་རྣམ་པར་བཤད་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་ཁ་

ཅིག་དབུ་མ་པའི་བསྟན་བཅོས་འདིར་སྣོད་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུའི་སྐབས་སུ་བབ་པ་ཡིན་གྱི་གསལ་བར་བྱེད་པ་ནི་མ་ཡིན་ལ། །ཕྱད་པ་དང་མ་ཕྱད་པའི་བརྒལ་བ་ཡང་གསལ་བར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་ལ་ཡིན་གྱི་སྣོད་པར་བྱེད་པ་ལ་ནི་མ་ཡིན་པས་ཁོ་བོ་ཅག་གི་ཚོག་རྣམས་ལ་ལྟག་ཆོད་ཀྱི་སྐབས་མེད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་གང་སྨྲ་བར་བྱེད་པ་དེའི་འདི་ནི་ལན་མ་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་སྒགས་དང་བཅས་པའི་དངོས་པོ་བརྗོད་ན་ཐ་རོལ་པོ་མི་བཟོད་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། །སྣོད་པར་བྱེད་པ་ལྟར་གསལ་བར་བྱེད་པ་ལ་ཡང་སྒགས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་དེའི་ལན་མི་རིགས་པ་ཉིད་དོ། །གཞན་ཡང་འདིས་བསྟན་བཅོས་སུ་དམ་བཅས་པའི་དོན་སྣུབ་པའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་བཟུང་བའི་སྣུབ་བྱེད་ཀྱིས་སུན་འབྱིན་པ་རྣམས་ལ་ལྟག་ཆོད་འགོད་པར་བྱེད་པའི་ལན་སྨོ་བར་བྱེད་པ་དེའི་ཕྱིར། །འདི་ནི་གཞན་གྱིས་སུན་དབྱུང་བར་བྱ་བ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཁོ་བོ་ཅག་གིས་བཏུབ་པའི་ལན་ཁོ་ན་ཆེས་མཛེས་སོ། །གཞན་ཡང་། །

「如日輪有蝕等別，於影像上亦能見，日影合否皆非理，然是名言依緣生。如為修飾面容故，影雖不實而有用，如是此因雖非實，能淨慧面亦達宗。」

如所言影像都無少法，觀與日輪為合而生？為不合而生？雖一切種俱不應理。然由色緣現前，即有影像可見，亦能了知欲知之義。如是自性本空之能破，能破於所破；自性本空之正因，能立其所立，不犯二邊過失。故言自語同犯過失，不應道理。由慧即面，故名慧面。言「淨慧面」，謂由斷除無明，令慧清淨。言「能」者，謂見彼因有斯能力，由於假有者，以彼雙關推徵，不應道理。故依二邊，於中觀師若破若答皆不得便。如提婆云：「有非有俱非，諸宗皆寂滅，於彼欲興難，

畢竟不能申。」《中論》云：「依空問難時，若人欲有答，是則不成答，俱同於所立。」由此亦當說能生因。

此中有云：「《中論》此時是能生因，非能顯因。合不合難，是能顯因，非能生因。故我自語非似能破。」此不成答。由說有過之事，他不忍可，如能生因，則能顯因亦有過失，故彼答難不應道理。復次，此為成立《中論》所立宗故，自出能立，他舉能破，答彼難時，僅答似破，此亦唯是他人所破。故唯吾之答覆最為端嚴。復次，頌曰：

གལ་ཏེ་རང་གི་བསྒྲུབ་བྱ་གོ་བྱེད་གཏན་ཚིགས་དངོས་གྲུབ་དང་། །དངོས་སུ་གོ་བྱ་ཉིད་འགྱུར་བསྒྲུབ་བྱའི་ངོ་བོའང་ཡོད་འགྱུར་ན། །ཕྱད་པ་ལ་སོགས་རིགས་པ་ཉེ་བར་སྟོར་བར་འགྱུར་ཞིག་ན། །དེ་ཡང་ཡོད་པ་མིན་པས་ཁྱོད་ཀྱི་ཡི་ཚད་འབའ་ཞིག་ཡིན། །ཡོངས་སུ་དག་པའི་ཚིགས་ཀྱི་སྐྱོན་ཡོངས་སུ་མ་དག་པའི་ཚིགས་ཀྱི་སྟེང་དུ་དགོད་པ་ཁྱོད་ནི་ཁ་བོ་ཅག་ལ་དོན་མེད་པར་ཡིད་འཕྱང་བ་ཁོ་ན་ཡིན་པར་རྟོགས་ཏེ། །དཔེར་ན་རབ་རིབ་ཅན་གྱིས་དམིགས་པའི་སྐ་ཤད་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་གཅིག་ཉིད་དང་། །མང་པོ་ཉིད་དང་། །རིང་པོ་ཉིད་དང་། །ཐུམ་པོ་ཉིད་དང་། །ཤག་པོ་ལ་སོགས་པའི་ཚིགས་སུན་འབྱིན་པས་རབ་རིབ་མེད་པ་རྣམས་ལ་མི་གནོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །རང་བཞིན་མེད་པའི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་ན་ཁྱོད་ཀྱིས་གཉེས་ཡོངས་སུ་བཟུང་ནས་སུན་འབྱིན་པ་བགོད་པས་ཀྱང་མི་གནོད་དོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་གང་དག་མིག་དང་ཁབ་ལེན་ལ་སོགས་པ་མ་ཕྱད་པར་རང་གི་བྱ་བ་བྱེད་པར་རྣམ་པར་གཞག་པ་དེ་དག་ཀྱང་བགག་པར་རིག་པར་བྱ་སྟེ། །དེ་དག་ལ་ཡང་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་ཞིག་ཁྱོད་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ལམ་དུང་ཡོ་བཏང་ནས་རྟོག་གེ་ངན་པའི་ལམ་ཤིན་ཏུ་འཁྱོག་པ། །རང་གི་རྣམ་པར་

རྟོག་པའི་བཟོ་བོ་ངན་པས་སྐྱར་བ། །ཡང་དག་པའི་ལམ་འགེགས་པར་བྱེད་པར་སྨྲ་བ། །ཇི་པོར་ཚོགས་ཆེ་བ་འདིས་ཁྱོད་ལ་ཅི་ཞིག་བྱ། །གཞན་ཡང་། །དངོས་རྣམས་མཐའ་དག་དངོས་པོ་མེད་པར་རྟོགས་སུ་ཤེས་པར་ནི། །ཀུས་པ་ཆེ་སྐད་ཇི་ཕྲ་དེ་ཕྲར་རང་བཞིན་གཞན་དག་ལ། །ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བདེ་བླག་ཏུ་ནི་ཀུས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །རྟོག་གེ་ངན་པའི་དྲྭ་བས་འཇིག་རྟེན་ཅི་སྟེ་འདིར་བཙོལ་བྱེད། །ཇི་ཕྲར་རྣི་ལམ་དང་སྐྱུ་མ་ལ་སོགས་པ་རང་གི་ཕྱོགས་ལ་གྲུབ་པའི་དཔེ་རྣམས་ཁོ་ནས། །འཇིག་རྟེན་གྱི་དངོས་པོ་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་སུ་ཤེས་པར་ནུས་པ་དེ་ཕྲར། །འཁོར་ཞིག་དངོས་པོ་རྣམས་རང་བཞིན་དང་བཅས་པར་འཇིན་དུ་གཞུག་པར་ནུས་པར་སྣ་ཚ་མ་ཡིན་ཏེ། །གཉེ་གা་ལ་གྲགས་པའི་དཔེ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཏོ། །དེ་ཕྲར་ཡིན་དང་། །ཁོ་བོས་རྩོད་པ་ཐམས་ཅད་བརླག་པ་ཡིན་ལ་ལན་ཡང་སུས་ཀྱང་བརྗོད་པར་ནུས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ལ་དོན་མ་ཡིན་པ་བྱ་བའི་ཕྱིར་སུ་ཞིག་གིས་སྤྱད་ཅང་ཁྱོད་འཇིག་རྟེན་ཉེན་མོངས་དང་གྱི་སྒེན་ཏུ་ཕྲར་རང་གི་རྟོག་པའི་སྐབས་ཀྱིས་གཏུམས་པའི་སྡང་དུ་རྟོག་གེ་ངན་པའི་སྐབས་ཁུ་ཤིན་ཏུ་བསྒན་ཏེ་མ་ཀུན་ནས་འཕྲོགས་པར་ཅི་སྟེ་བྱེད། །ཚོད་པ་འདི་ནི་དོར་བར་བྱ་དགོས་ཏེ། །དངོས་པོ་གཟུགས་བརྙན་དང་འདྲ་བས་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ལ་རང་གི་མཚན་ཉིད་མེད་ཅིང་སྟེའི་མཚན་ཉིད་ཀྱང་མེད་ལ་མངོན་སུམ་མམ་རྗེས་སུ་དཔག་པའང་ཅི་ཞིག་ཡོད། །འདིར་ནི་མངོན་སུམ་གཅིག་ཉིད་ཁོ་ནར་ཟད་དེ་གང་ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་ཡེ་ཤེས་སོ། །གཞན་ཡང་། །

「若能了因是實有，及所了宗有自性，則可配此合等理，非爾故汝唐劬勞。」

汝將不淨宗之過失，妄為淨宗安立，是於我等唐設劬勞都無有益。如

破眩翳人所見髮等一性、多性、圓形、黑色等，於無翳人都無妨害。如是觀察無自性之因果，汝執二邊而破亦無妨難。故汝所立眼及磁石等，喻雖不相合而有作用，亦應破除，以彼犯過亦相等故。汝今棄捨無自性之正道，愛著惡分別之斜徑，分別臆造，障蔽真道，汝何用此大劬勞為？復次，頌曰：**「易達諸法無自性，難使他知有自性，汝復以惡分別網，何為於此惱世間。」**

如以自宗極成夢幻等喻，能使通達世間諸法皆無自性。若令了知諸法有性，則非易事，以無共許喻故。以是我能破一切難，無人能答。是誰使汝，故惱世間？諸世間人如蠶作繭，已為煩惱惡分別繭之所纏縛，汝今何為復於其上，更以惡分別絲結成堅網，周匝遍繞，故惱世間。汝應棄此妄諍。一切諸法如同影像，既無自相，亦無共相，豈有現量或比量耶？此中唯一現量，謂一切智智。復次，頌曰：

སྒྱུ་འབྲེལ་སྨ་གོང་དུ་བསྟན་པ་ཡང་ནི་ཤེས་བྱས་ནས། །ཐུབ་པ་ལ་སོགས་ཐོགས་ཀྱི་ལན་གྱི་ཚེད་དུ་འདིར་བཏང་བྱ། །སྒྲིབ་ཅི་ཕྱིན་དུ་ཤོལ་བ་པ་ཡང་ཇི་སྙེད་ཡོད་མེན་པ། །དེ་སྐད་ཐུར་བཤད་སྨ་ཐོགས་འདི་ཉིད་ཀྱིས་རྟོགས་པར་བྱ། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དང་བརྟེན་ནས་གངགས་པ་རྣམ་པར་གཞག་པ་གཞན་གྱི་ཐོགས་ལ་སྒྲུ་འབྲེལ་པ་གང་བཤད་པ་དེ་ཉིད་ལས་སྒྲུ་འབྲེལ་པ་སྨྲ་མ་ཤེས་པར་བྱས་ནས། །ཅི་རྣུལ་འཕགས་བྱ་ཐད་ནས་བསྒྲེད་པར་བྱེད་དམ། །འོན་ཏེ་མ་ཐད་པར་ཞེས་བྱ་བའི་སྒྲུ་འབྲེལ་པའི་ལན་གྱི་དོན་དུ་གང་གིས་སྨས་པ་དེ་ལ་སྒྲུ་འབྲེལ་གཏང་བར་བྱའོ། །བསྟན་བཅོས་ལས་ནི་རྟོག་པ་ཇོག་པ་ཉིད་བརྗོད་པར་འདོད་པ་ཡིན་ལ། །དེ་ཡང་ཁོ་

བོ་ཅག་གིས་བསྟན་ཟིན་པའི་ཕྱིར་བསྟན་བཅོས་ལས་སུན་ཅི་ཕྱིན་དུ་ཆོལ་བ་ཉིད་གཅལ་ཡོད། །འདིར་བདག་གིས་གཞན་གྱི་ཕྱོགས་བསལ་བར་བྱས་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །བསལ་བར་བྱ་བའི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་སུན་ཅི་ཕྱིན་དུ་ཆོལ་བ་པ་ཉིད་གཅལ་ཡོད། །གང་གིས་ན་མཚན་ཉིད་བྱས་པ་འདི་ཡང་དག་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་སྐབས་རང་གི་ཕྱོགས་གཞག་ཅིང་གཞན་གྱི་ཕྱོགས་བཟློག་པ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་སུན་ཅི་ཕྱིན་དུ་ཆོལ་བའི་མཚན་ཉིད་འདི་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མི་རིགས་སོ། །དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་སྐུན་འབྱིན་ལྟག་མ་ནི་ཕྱོགས་འདི་ཉིད་ཀྱིས་རྟོགས་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་དེ་ཉིད་ལས་འབྱུང་མེན། །ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། །རྣམ་དཔྱོད་པ་ན་མྱང་དུ་གོལ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བྱ་བའི་བར་འདིས་ནི་ཚོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་མངོན་པར་གསལ་བར་བྱས་སོ། །ཉོན་མོངས་སྒྲིབ་རྣམས་མ་ལུས་འཇིག་ཚོགས་ལ། །ལྟ་ལས་བྱང་བར། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནས་འདི་ཡན་ཆད་ཀྱིས་ནི་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་པ་གསལ་བར་བྱས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་འདི་སྟོན་ཞིང་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་བརྗོད་པར་འདོད་ནས་བཤད་པ། །

「了知上說餘破已，重破外答合等難，云何而是破法人，由此當知餘能破。」

前安立緣起，及安立假設，破除他宗所餘能破，善了知已。進觀因果為相合生，為不合生，外人為答此難所說道理，則應重破。《中論》所說，唯遣分別，吾前已說。《中論》寧有破法之過？我此中亦非破他宗，以無可破性故。故我豈是破法之人。又汝所立此相，由何能成正相？有誰不立自宗、唯破他宗？故此破法人相畢竟非理。如是等餘能破即由此宗而當了知。始從「彼非彼生豈從他」至「觀察速當得解

脫」，明法無我。次從「慧見煩惱諸過患」直至此頌，明人無我。今當宣說空性差別。頌曰：

བདག་མེད་འདི་ནི་འཕྲོ་བ་རྣམ་དཔྱོད་ཕྱིར། །ཚོས་དང་གང་ཟག་དབྱེ་བས་རྣམ་གཉིས་གསུངས། །བདག་མེད་པ་འདི་ནི་མདོར་བསྡུས་ནས་རྣམ་པ་གཉིས་སུ་གསུངས་ཏེ། །ཚོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་དང་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་པའོ། །ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་བདག་མེད་པ་རྣམ་པ་གཉིས་ཉེ་བར་བསྟན་ཞེ་ན། །ངཾད་པ། །འཕྲོ་བ་རྣམ་དཔྱོད་ཕྱིར་ཏེ། །བདག་མེད་པ་རྣམ་པ་གཉིས་པོ་འདི་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཕྲོ་བ་རྣམ་པར་དཔྱོད་བར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཉེ་བར་བསྟན་ཏོ། །དེ་ལ་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་པ་ནི་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱང་རྟོགས་པ་ཡིན་ལ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པས་རྣམ་པར་དཔྱོད་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ནི་གཉིས་ཀ་བསྟན་ཏོ། །ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྟོན་ཉིད་འདི་པ་ཙམ་མཐོང་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་དེ་དག་ལ་ཚོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བསྒོམས་པ་མེད་དེ། །ཁམས་གསུམ་ན་དབྱེད་པའི་ཉོན་མོངས་པ་སྤོང་བའི་ཕྱིར་ཏེ་ཐེག་ཆེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པས་རྣམ་པར་དཔྱོད་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ནི་གཉིས་ཀ་བསྟན་ཏོ། །ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱང་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྟོན་ཉིད་འདི་པ་ཙམ་མཐོང་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་དེ་དག་ལ་ཚོས་ཀྱི་བདག་མེད་པ་མ་ཡིན་པར་སྒོམ་པ་ནི་ཡོད་པར་རྣམ་པར་གཞག་གོ །།དེ་ལྟར་སྤོན་པས་སྣར་ཡང་འདི་ཉིད་ནི། །གདུལ་བྱ་རྣམས་ལ་ཕྱེ་སྟེ་རྣམ་མང་གསུངས། །བདག་མེད་པ་རྣམ་པ་གཉིས་པོ་འདི་ནི་སྣར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་གདུལ་བྱའི་དབང་གིས་སྣ་ཚོགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་མང་པོར་བསྟན་ཏོ། །དེ་ལ། །སྤྲོས་དང་བཅས་པར་སྟོང་པ་ཉིད། །བཅུ་དྲུག་བཤད་ནས་མདོར་བསྡུས་ཏེ། །སྣར་ཡང་བཞིར་བཤད་དེ་དག་ནི། །ཐེག་ཆེན་དུ་ཡང་བཞེད་པ་ཡིན། །རིམ་སྐད་དུ། །རབ་འབྱོར་གཞན་ཡང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། །ནང་

སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཕྱི་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཕྱི་ནང་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །སྟོང་པ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཆེན་པོ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །དོན་དམ་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །འདུས་བྱས་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །འདུས་མ་བྱས་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །མཐའ་ལས་འདས་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །དོར་བ་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཆོས་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །རང་གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །མི་དམིགས་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་དོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་སྐད་དུ་སྟོང་པ་ཉིད་བཅུ་བསྟན་ནས། །རབ་འབྱོར་གཞན་ཡང་དངོས་པོ་ནི་དངོས་པོས་སྟོང་ངོ། །དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པས་སྟོང་ངོ། །རང་བཞིན་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་ངོ། །གཞན་གྱི་དངོས་པོ་ནི་གཞན་གྱི་དངོས་པོས་སྟོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡང་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཚིག་ཏུ་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་ཆུང་ངུའི་སྐྱེ་བོའི་དབང་གིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཤེར་གྱན་རྫོབ་ཏུ་བསྟད་པར་ཟད་དོ། །དེ་སྐད་དུ། །བསྟན་བཅོས་ལས། །གལ་ཏེ་སྟོང་མིན་ཆུང་ཟད་ཡོད། །སྟོང་པ་ཆུང་ཟད་ཡོད་པར་འགྱུར། །མི་སྟོང་ཆུང་ཟད་ཡོད་མིན་ན། །སྟོང་པའང་ཡོད་པར་གལ་འགྱུར། །སྟོང་ངོ་ཞེས་གྱང་མི་བརྗོད་དེ། །མི་སྟོང་ཞེས་གྱང་མི་བྱ་ཞིང་། །གཉིས་དང་གཉིས་མིན་མི་བྱ་སྟེ། །གང་གས་པའི་དོན་དུ་བརྗོད་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

「無我為度生，由人法分二。」略說無我有二，謂法無我與人無我。何故演說二種無我？曰：為度生。謂佛世尊，為欲度脫諸眾生故，說二無我。其中為度聲聞、獨覺，說人無我故；為度菩薩證得一切種智

故，說二無我。聲聞、獨覺雖亦能見緣起緣性，然由彼等於法無我不圓滿修，唯有斷除三界所行煩惱方便，可立彼等圓滿修習人無我義。頌曰：**「佛復依所化，分別說多種。」**

由所化眾生有種種意樂，即此二種無我。佛復分別演說多種。頌曰：**「如是廣宣說，十六空性已，復略說為四，亦許是大乘。」**

經云：「復次善現！菩薩摩訶薩，大乘相者，謂內空、外空、內外空、空空、大空、勝義空、有為空、無為空、畢竟空、無際空、無散空、本性空、一切法空、自相空、不可得空、無性自性空。」如是廣說十六空已。又云：「復次善現！有性由有性空，無性由無性空，自性由自性空，他性由他性空。」復說四空。又說此諸空性名為大乘。若空、不空，都無少法。如是諸行，唯由所化眾生增上，隨世俗說，如說色等。《中論》云：「若有不空法，則應有空法，實無不空法，何得有空法。空則不可說，非空不可說，共不共叵說，但以假名說。」

དེ་ལ་ནང་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། ཁོང་ཕྱིར་དེ་ཡི་རང་བཞིན་ཏེ། ཡིན་ཕྱིར་མེག་ནི་མེག་གིས་སྟོང་། དེ་བཞིན་ཇ་བ་སྣ་དང་ཕྱེ། ལུས་དང་ཡིད་ཀྱང་བསྟང་པར་བྱ། ཁེར་ཟུག་གནས་པ་མ་ཡིན་དང་། ཁངེག་པ་མ་ཡིན་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། མེག་ལ་སོགས་པ་དྲུག་པོ་ཡི། རང་བཞིན་མེད་ཉིད་གང་ཡིན་པ། དེ་ནི་ནང་སྟོང་ཉིད་དུ་འདོད། རྡེ་སྐད་དུ། དེ་ལ་གང་དག་ནང་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་ནང་གི་ཚོས་ཇམས་གང་དག་ཡིན་ཞེ་ན། ཁང་གི་ཚོས་ཇམས་ཞེས་བྱ་བ་ནི། མིག་དང་ཇ་བ་དང་སྣ་དང་ཕྱེ་དང་ལུས་དང་ཡིད་དེ། དེ་ལ་ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་དང་། ཁངེག་པ་མ་ཡིན་པ་

ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །མིག་ནི་མིག་གིས་སྟོང་སྟེ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེའི་རང་བཞིན་དེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་ལ་ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ནི་རང་བཞིན་མེ་འདོར་བ་ལ་བྱའོ། །དེ་ཡང་དུས་ཆུང་ཟད་ཅིག་གནས་ནས་ཤོག་པར་ཡང་འགྱུར་བས་འཇིག་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཞེས་གསུངས་སོ། །འདི་སྐད་བསྟན་པར་འགྱུར་ཏེ། །དངོས་པོ་གང་ཞིག་རང་བཞིན་དང་བཅས་པ་ཉིད་དེ་ནི་གོར་མ་ཆག་པར་ཐེར་ཟུག་པ་མ་ཡིན་པ་དང་མི་ལྡོག་པ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་དགོས་སོ། །རྟེ་སྐད་དུ། །རང་བཞིན་རྒྱུ་དང་རྐྱེན་དག་ལས། །འཇུང་བར་རིགས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་ཡི། །རང་བཞིན་བྱས་པ་ཅན་དུ་འགྱུར། །རང་བཞིན་བྱས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས། །རྟེ་ཤུ་ཐུར་ན་རྟང་བར་འགྱུར། །རང་བཞིན་ཉིད་ནི་བཅོས་མིན་དང་། །གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཡང་ཅི་གང་ཞིག་སྟོབ་དཔོན་གྱིས་བསྟན་བཅོས་ལས་ཁྱད་པར་དུ་མཛད་པ་རྣམ་པ་དེ་ཤུ་ཐུའི་རང་བཞིན་སྟོབ་དཔོན་གྱིས་ཞལ་གྱིས་བཞེས་པ་ཞིག་ཡོད་དམ་ཞེ་ན། །གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས་བཅོས་ཤན་འདས་ཀྱིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱང་ཡང་རུང་། །མ་བྱང་ཡང་རུང་ཚོས་རྣམས་ཀྱི་ཚོས་ཉིད་འདི་ནི་གནས་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་རྒྱས་པར་གསུངས་པ་ཚོས་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་ཡོད་དོ། །ཚོས་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་འདི་ཡང་ཅི་ཞིག མིག་ལ་སོགས་པ་འདི་དག་གི་རང་བཞིན་ནོ། །དེ་དག་གི་རང་བཞིན་ཡང་གང་ཞིག་ཅེ་ན། །འདི་དག་ནི་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་དང་གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པ་གང་ཡིན་པ་སྟེ། །མ་རིག་པའི་རབ་རིབ་དང་བྲལ་བའི་ཤེས་པས་རྟོགས་པར་བྱ་བའི་རང་གི་ངོ་བོའོ། །ཅི་དེ་ཡོད་དམ་མེད་དོ་ཞེས་དེ་སྐད་དུ་སྨྲ། །གལ་ཏེ་དེ་མེད་ན་ནི་ཅིའི་ཕྱིར་ཏན་ཏུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཐ་རལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ལམ་བསྒོམ་པར་འགྱུར་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་ཚོས་ཉིད་དེ་རྟོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་དེ་ལྟར་དཀའ་བ་བརྩུ་ཐག་རྩོམ་པ་

ཡིན་ནོ། །ཇི་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་དོན་དམ་པ་ནི་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་། །འགག་པ་མེད་པ་དང་། །འཇིག་པ་མེད་པ་དང་། །འོང་བ་མེད་པ་དང་། །འགྲོ་བ་མེད་པ་དང་། །ཡི་གེ་རྣམས་ཀྱིས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་དང་། །ཡི་གེ་རྣམས་ཀྱིས་རབ་ཏུ་བསྟན་དུ་མེད་ཅིང་སྨོས་པས་རྟོགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །རིགས་ཀྱི་བུ་དོན་དམ་པ་ནི་བརྗོད་དུ་མེད་ཅིང་ཞི་བ་འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སོ་སོ་རང་གིས་རིག་པར་བྱ་བའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་དོན་དམ་པ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱང་ཡང་མ་བྱང་ཡང་རུང་སྟེ། །གང་གི་དོན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་སྐུ་དང་ཁ་སྤུ་དག་བཟགས་ནས་གོས་ངོར་སྨིག་བགོས་ཏེ། །ཡང་དག་པར་དད་པས་ཁྱིམ་ནས་ཁྱིམ་མེད་པར་རབ་ཏུ་བྱུང་ཞིང་། །རབ་ཏུ་བྱུང་ནས་ཀུང་ཚོས་དེ་ཉིད་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །སྐལ་མགོས་ལ་མེ་ཤོར་བ་ལྟར་བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ་ཞིང་གནས་པ་རྣམས་ལའང་། །རིགས་ཀྱི་བུ་གལ་ཏེ་དོན་དམ་པ་ཡོད་པར་མ་གྱུར་ན་ནི་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མེད་པར་འགྱུར་ཞིང་ཞི་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱང་བ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དོན་དམ་པ་དེ་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་དོན་དམ་པ་ལ་མཁས་པ་ཞེས་བྱའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །

此中且說內空。頌曰：**「由本性爾故，眼由眼性空，如是耳鼻舌，身及意亦爾。非常非壞故，眼等內六法，所有無自性，是名為內空。」**

經云：「云何內空？內謂內法，即是眼耳鼻舌身意，當知此中眼由眼空，非常非壞。何以故？本性爾故。」此中常者謂不捨本性。此復暫住即滅，非全壞故。此謂若法有自性，則應是常，或永失壞。《中論》云：「性從因緣出，是事則不然。性從因緣出，即名為作法。性若有作者，云何有此義。性名為無作，不待異法成。」論師論中所說差別

行相，如是本性。論師許有耶？曰：如薄伽梵說：「若佛出世，若不出世，諸法法性，恆常安住。」所說法性可許是有。此法性為何等？曰：即眼等之本性。眼等本性為何？曰：謂不造作，不觀待他，離無明翳慧所通達之本性。此性有耶？曰：誰云此無？此若無者，諸菩薩眾復為何義修學波羅蜜多道。然諸菩薩為通達此法性故，如是勤修百千難行。如經云：「善男子！當知勝義，不生、不滅、不住、不來、不去。非諸文字所能詮表，非諸文字所能解說，非諸戲論所能覺了。善男子！當知勝義，不可言說，唯是聖智各別內證。善男子！當知勝義，若佛出世，若不出世，為何義故，諸菩薩眾，剃除鬚髮，披著法服，知家非家，正信出家，既出家已，復為證得此法性故，勤發精進，如救頭燃，安住不壞。善男子！若無勝義，則修梵行，徒勞無益。諸佛出世亦無有益。由有勝義，故諸菩薩名勝義善巧。」

འདིར་སྨས་པ། །ཀྱེ་མ་མ་ལ་གང་ཞིག་དངོས་པོ་ཆུང་ཟད་ཀྱང་མི་འདོད་ཅིང་། །ཐོག་བུར་དུ་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་དང་། །གཞན་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པའི་རང་བཞིན་ཡང་འདོད་པ་ཁྱད་ཅི་ཞན་ཚུན་འགལ་བའི་དོན་བརྗོད་པ་ཞིག་གོ །།བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །ཁྱོད་ཀྱིས་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་དགོངས་པ་མ་རིག་པ་ཞིག་སྟེ། །འདིའི་དགོངས་པ་ནི། །གལ་ཏེ་མིག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་གི་ངོ་བོ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་བྱེས་པའི་སྐྱེ་བོས་གཟུང་བར་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་དེ་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡིན་ན་ནི། །རང་བཞིན་དེ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པས་ཀྱང་རྟོགས་པའི་ཕྱིར་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་དོན་མེད་པར་འགྱུར་ན། །གང་གི་ཕྱིར་འདི་ཉིད་རང་བཞིན་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར། །དེའི་ཤུ་བའི་དོན་དུ་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་དོན་དང་

བཅས་པར་འགྱུར་རེ། །དེ་ཡང་བདག་གིས་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ལ་སྣོས་ནས་བཅོས་མ་མ་
ཡིན་པ་ཉིད་དང་གཞན་ལ་མི་སྣོས་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད་དོ། །གང་ཞིག་བྱེས་པའི་སྐྱེ་བོས་བསྡུ་
བར་བྱ་མ་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་ནི་རང་བཞིན་དུ་རིགས་ལ། །དེ་ཙམ་གྱིས་དོན་དམ་པ་དངོས་
པོ་མ་ཡིན་ཞིང་དངོས་པོ་མེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་ཞི་བ་ཉིད་ཀྱི་
ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡིན་ནོ། །རང་བཞིན་འདི་ནི་སྟོང་དངོན་གྱིས་ཤལ་གྱིས་བཞེས་པ་
འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི་གཞན་ཡང་དོན་འདི་ཁས་ལེན་དུ་གཞུག་པར་ནུས་པས་རང་
བཞིན་འདི་ནི་གཉིས་ག་ལ་གྲུབ་པ་ཉིད་དུ་ཡང་རྣམ་པར་གཞག་གོ །། །གང་དག་མེ་ལ་
སོགས་པའི་རང་བཞིན་ཚ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡིན་པར་སྨྲ་བ་དེ་དག་གི་ལྟར་ན་ནི། །རྣམ་པ་
ཐམས་ཅད་དུ་མི་རུང་སྟེ། །རྐེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་བཅོས་མ་ཉིད་ཡིན་
པའི་ཕྱིར་དང་སྟོས་པ་དང་བཅས་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཡོད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དེ་ལ་བཅོས་མ་ཉིད་
མེད་པ་དང་། །གཞན་ལ་སྟོས་པ་ཉིད་མེད་པ་ཡོད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་བརྗོད་པར་ཡང་མི་
རིགས་ཏེ། །དེ་ལ་ཞེས་བྱ་བ་འདིས་མཚོག་ཏུ་འཛིན་པའི་དངོས་པོ་མེད་པའི་ཕྱིར་ལ། །ཀུན་
རྫོབ་ཏུ་རྣམ་པ་དེ་ཁྱད་བྱའི་དོན་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །རྒྱས་མ་ཉིད་
རྣམ་པར་བཤད་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་མེག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་མེག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཉིད་
ཀྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་སྣས་པ་ནི་རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་གསལ་བར་བྱས་པ་ཡིན་
ནོ། །མེག་ནི་ནང་གི་བྱེད་པ་དང་བཅལ་བའི་ཕྱིར་སྟོང་ཞིང་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་བདག་
ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་ཞེས་གཅིག་ལ་གཅིག་མེད་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

外曰：噫！既不許少法是有自性，忽許無所造作，不待他成之本性，汝誠可謂自相違者。答曰：是汝未了《中論》意趣。此中意趣謂，若愚夫所取眼等緣起自性即是彼等本性者，則修梵行徒勞無益，由彼非

是眼本性故。為見此性而修梵行，則成有益。此復我待世俗諦故，說不造作，不待他成。若性非是愚夫所見，說名本性則應道理。唯此非勝義事，亦非無事，以此本性即寂滅故。又此本性，非唯論師許有，亦能令他受許此義，故立此本性為二極成。有說熱等為火等本性，如彼所說畢竟非理。由是緣起，即造作故，有所待故。以有彼故，則說無造，不待他成，不應道理。此中謂無勝執性故，於世俗中如義成立故。廣辨已了，當說正義。此中言眼等由眼等性空者，顯自性空。非說眼等由離內作者故空，亦非由二取性空，謂由此一法無彼一法，說名為空。

དེ་ལ་ཕྱི་སྟོང་པ་ཉིད་ནི། ཁང་ཕྱིར་དེ་ཡི་རང་བཞིན་དེ། ཡིན་ཕྱིར་གཟུགས་ནི་གཟུགས་ཀྱིས་སྟོང་། ཐུབ་དང་དྲི་ར་རེག་བྱ་དང་། ཆོས་རྣམས་ཉིད་ཀྱང་དེ་བཞིན་ནོ། །གཟུགས་སོགས་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད། ཕྱི་རོལ་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་འདོད། །རྟེ་སྐད་དུ། དེ་ལ་ཕྱི་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། ཕྱིའི་ཆོས་རྣམས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པའོ། །དེ་ལ་ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་དང་འཇིག་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །གཟུགས་ནི་གཟུགས་ཀྱིས་སྟོང་སྟེ་དེའི་རང་བཞིན་དེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་གསུངས་ཏེ་ཐ་མལ་བཞིན་ནོ། །ཐ་སྐད་དུ། ཕྱི་དང་ནང་གི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད་ནི་ཕྱི་དང་ནང་གི་སྟོང་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་གསུངས་ཏེ་ཐ་བཞིན་ནོ། །ཆོས་རྣམས་རང་བཞིན་མེད་པ་ཉིད། །མཁས་པས་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བསྟན། །སྟོང་ཉིད་དེ་ཡང་སྟོང་ཉིད་ཀྱི། །ངོ་བོས་སྟོང་པར་འདོད་པ་ཡིན། །སྟོང་ཉིད་ཅེས་བྱའི་སྟོང་ཉིད་གང་། །སྟོང་ཉིད་སྟོང་ཉིད་དུ་འདོད་དེ། །སྟོང་ཉིད་

དངོས་པའི་ཟློ་ཅན་གྱི། །འཇིན་པ་ཟློག་ཕྱིར་གསུངས་པ་ཡིན། །དེ་སྐད་དུ། །ལ་སྤྱོང་པ་ཉིད་སྤྱོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །ཆོས་རྣམས་ཀྱི་སྤྱོང་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པའི་སྤྱོང་པ་ཉིད་དེས་སྤྱོང་པ་ཉིད་སྤྱོང་པ་འདི་ནི་སྤྱོང་པ་ཉིད་སྤྱོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱའོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །གང་དག་སྤྱོང་པ་ཉིད་ལ་ཡང་དངོས་པོར་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་དག་གི་སྤྱོང་པ་ཉིད་ལ་དངོས་པོར་འཇིན་པ་བཟློག་པའི་དོན་དུ་ཉེ་བར་བསྟན་ཏེ། །དེ་སྐད་དུ། །ཀུན་རྟོག་ཐམས་ཅད་ཞི་བའི་ཕྱིར། །སྤྱོང་ཉིད་བདུད་རྩི་བསྟན་པར་མཛད། །གང་ལ་དེ་ལའང་འཇིན་ཡོད་པ། །དེ་ནི་ཁྱོད་ཀྱིས་སྨད་པར་མཛད། །ཅེས་གསུངས་སོ། །

此中外空。頌曰：**「由本性爾故，色由色性空，聲香味及觸，並諸法亦爾，色等無自性，是名為外空。」**經云：「云何外空？外謂外法，即是色等。色由色空，乃至法由法空。」如前「非常非壞，本性爾故」等廣說義，遍入下釋一一空中。

頌曰：**「二分無自性，是名內外空。」**經云：「內外諸法無內外法自性，名內外空。」

頌曰：**「諸法無自性，智者說名空。復說此空性，由空自性空，空性之空性，即說名空空。為除執法者，執空故宣說。」**

經云：「云何空空？空謂一切法空。此空復由空空，是名空空。」有執空性為實法者，為破彼等執空法故，說此空空。如云：「為破諸分別，故說甘露空，若復執著空，佛說極可呵。」

ལེམས་ཅན་སྨོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ན། །མ་ཡིས་ཁྲབ་བྱད་ཉིད་ཕྱིར་དང་། །ཚོད་མེད་དེའི་ཡིས་

སུ་མཐའ་ནི། །མེད་ཕྱིར་ཕྱོགས་རྣམས་ཆེན་པོ་ཉིད། །ཕྱོགས་ལས་ལོགས་ཤིག་ཏུ་སེམས་ཅན་གྱི་འཇིག་རྟེན་མེད་ཅིང་སྣོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་མེད་པས་འགྲོ་བ་མ་ལུས་པ་ལ་ཁྱབ་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཕྱོགས་རྣམས་ཆེན་པོ་ཉིད་དོ། །ཁང་གི་ཕྱིར་བྱམས་པ་ལ་སོགས་སྒོམ་པ་ནི་ཕྱོགས་ཡོངས་སུ་བཅད་ནས་སྒོམ་པས་ན། །ཕྱོགས་རྣམས་ཚད་མེད་པའི་དུས་ཅན་དུ་གནས་པ་དེའི་ཕྱིར་སུ་མེད་པས་ཀྱང་ཆེན་པོ་ཉིད་དོ། །འདི་དག་བཅུ་ཆར་ཕྱོགས་རྣམས་ཀྱིས། །སྣོང་པ་ཉིད་ནི་གང་ཡིན་དེ། །ཆེན་པོ་སྣོང་པ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། །ཆེན་པོར་འཇོན་པ་བཟློག་ཕྱིར་གསུངས། །ཇི་སྐད་དུ། །ཆེན་པོ་སྣོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །ཤར་ཕྱོགས་ནི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱིས་སྣོང་ངོ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཆེན་པོ་སྣོང་པ་ཉིད་དེ་ནི་གང་དག་ཕྱོགས་ཚད་མེད་དོ་སྙམ་དུ་ཕྱོགས་རྣམས་ལ་ཆེན་པོར་འཇོན་པ་དེ་དག་གི་འཇོན་པ་དེ་བཟློག་པའི་ཕྱིར་བསྟན་ཏེ། །འདི་ལྟར་བྱེ་བྲག་པ་དག་གིས་ཕྱོགས་རྣམས་རྫས་ཉིད་དུ་རྟོགས་སོ། །དེ་ནི་དགོས་པ་མཆོག་ཡིན་པས། །དོན་དམ་སྒྲུབ་འདས་པ་ཡིན། །དེ་ནི་དེ་ཡིས་སྣོང་ཉིད་གང་། །དེ་ནི་དོན་དམ་སྣོང་ཉིད་དེ། །སྒྲུབ་འདས་དངོས་བྱོ་ཅན་གྱི། །འཇོན་པ་བཟློག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །དོན་དམ་མཁྱེན་པས་དོན་དམ་པ། །སྣོང་པ་ཉིད་ནི་བསྟན་པ་མངོད། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་དོན་དམ་པ་སྣོང་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །དོན་དམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྒྲུབ་འདས་པ་སྟེ། །ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་དང་། །འཇིག་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །སྒྲུབ་ལས་འདས་པ་ནི་སྒྲུབ་ལས་འདས་པས་སྣོང་སྟེ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་འབྱུང་ངོ་། །དེ་ཡང་སྒྲུབ་ལས་འདས་པ་ལ་དངོས་པོར་མངོན་པར་ཞེན་པ་རྣམས་ཀྱི་དངོས་པོར་འཇོན་པ་བཟློག་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་གསུངས་སོ། །དོན་གྱི་སྒྲ་ནི་དགོས་པའི་ཚེག་གམ་ཤེས་བྱའི་ཚེག་གོ །།

頌曰：「**由能遍一切，情器世間故，無量喻無邊，故方名為大。**」

離十方外，別無有情世間及器世間，由方能遍一切眾生，故名為大。由遍十方而修慈無量等。十方即是無量之喻，由無邊際，故亦名大。頌曰：

「由是十方處，只十方性空，是名為大空。為除大執說。」

經云：「云何大空？謂東方由東方空。」有執十方無量，於十方上起實大執，為除被執，說此大空。如勝論派執方為實。頌曰：**「由是勝所為，涅槃名勝義。彼由彼性空，是名勝義空。為除執法者，執涅槃實有，故知勝義者，宣說勝義空。」**

經云：「云何勝義空？勝義謂涅槃。當如此中涅槃由涅槃空。」有執涅槃為實法者，為除彼執，故說此空。「義」謂所為句，或所知句。

རྒྱན་ལས་བྱང་ཕྱིར་ཁམས་གསུམ་པོ། །འདུ་བྱས་ཡིན་པར་ངེས་པར་བསྟན། །དེ་ནི་དེ་ཡིས་སྟོང་ཉིད་གང་། །དེ་ནི་འདུས་བྱས་སྟོང་ཉིད་གསུངས་ཏེ། །འདུས་བྱས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཁམས་གསུམ་མོ། །དེ་ལ་འདོད་པའི་ཁམས་ནི་འདོད་པའི་ཁམས་ཀྱིས་སྟོང་སྟེ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །གང་ལ་སྐྱེ་གནས་མེ་རུག་ཉིད། །དེ་དག་མེད་པ་འདུས་མ་བྱ། །དེ་ནི་དེ་ཡིས་སྟོང་ཉིད་གང་། །དེ་ནི་འདུས་མ་བྱས་སྟོང་ཉིད། །དེ་ཡིས་ཞེས་བྱ་བའི་འདུས་མ་བྱས་ཀྱིས་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་འདུས་མ་བྱས་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །འདུས་མ་བྱས་ཞེས་བྱ་བ་ནི། །གང་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་། །འགག་པ་མེད་པ་དང་། །འཇིག་པ་མེད་པ་དང་། །གནས་པ་ལས་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ཉིད་མེད་པའོ། །དེ་ལ་འདུས་མ་བྱས་ནི་འདུས་མ་བྱས་ཀྱིས་སྟོང་སྟེ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུ་སྟེ་ཇི་མ་བཞིན་ནོ། །གང་ལ་མཐའ་ནི་ཡོད་མིན་པ། །དེ་ནི་མཐའ་ལས་

འདས་པར་བརྗོད། ཀྱེ་དེ་ཁོ་ནས་སྟོང་པ་ཉིད། །མཐའ་ལས་འདས་པ་སྟོང་ཉིད་བསྟན། །ཇི་སྐད་དུ། །ཀྱེ་ལ་མཐའ་ལས་འདས་པ་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །མཐའ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྟག་པའི་མཐའ་དང་ཆད་པའི་མཐའ་སྟེ། །གང་ལ་མཐའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་དེ་ནི་མཐའ་ལས་འདས་པའོ། །མཐའ་ལས་འདས་པ་ནི་མཐའ་ལས་འདས་པས་སྟོང་སྟེ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཐོག་མ་དང་ཐོ་ཐ་མ་མཐའ། །ཀྱེ་དག་མེད་པས་འཁོར་བ་ནི། །ཐོག་མ་ཐ་མ་མེད་པར་བརྗོད། །འཕྲོ་འོང་བྱལ་ཕྱིར་རྣམ་ལམ་ལྟའི། །སྤེད་འདི་དེ་ཡིས་དབེན་ཉིད་གང་། །ཀྱེ་ཞེ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ། །མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་དོ་ཞེས། །བསྟན་བཅོས་ལས་ནི་ངེས་པར་བསྟད། །ཇི་སྐད་དུ། །ཀྱེ་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །གང་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་མི་དམིགས་པ་དེ་ལ་དབུས་མེད་ཅིང་། །གང་ལ་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་དང་དབུས་མ་དམིགས་པ་དེ་ལ་འོང་བ་དང་འཕྲོ་བ་མེད་དོ། །ཀྱེ་ལ་ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་དང་འཇིག་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་དང་དབུས་རྣམས་ནི་ཐོག་མ་དང་ཐ་མ་དང་དབུས་རྣམས་ཀྱིས་སྟོང་སྟེ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཐོག་མ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་དང་པོ་ལ་བྱའོ། །ཐ་མ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མཐའོ། །

頌曰：**「三界從緣生，故說名有為。彼由彼性空，說名有為空。」**經云：「云何有為空？有為謂三界，當知此中欲界由欲界空。」頌曰：**「若無生住滅，是法名無為，彼由彼性空，說名無為空。」**言「由彼」者謂由無為。經云：「云何無為空？無為謂無生、無滅、無住、無異，當知此中無為由無為空。」

頌曰：**「若法無究竟，說名為畢竟，彼由彼性空，是為畢竟空。」**

經云：「云何畢竟空？究竟謂常究竟、斷究竟，若法究竟不可得，是

名畢竟，當知此中畢竟由畢竟空。」頌曰：**「由無初後際，故說此生死，名無初後際。三有無去來，如夢自性離，故大論說彼，名為無初際，及無後際空。」**

經云：「云何無際空？若法初後不可得，則無中間。若法初後中間俱不可得，即無去來。當知此中初後中間，由初後中間空，非常非壞。」

「初」謂初際，「後」謂後際。

དོར་བ་ཞེས་བྱ་འཇོར་བ་དང་། །འདོར་བ་ལ་ནི་ངེས་པར་བརྗོད། །དོར་མེད་སྟོང་པ་མེད་པ་སྟེ། །འགའ་ཡང་འདོར་མེད་གང་ཡིན་པའོ། །དོར་བ་མེད་པ་དེ་ཉིད་ཀྱིས། །དེ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཡིན། །དེ་དེའི་ཕྱིར་ན་དོར་མེད་པ། །སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བར་བརྗོད། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་དོར་བ་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །དོར་བ་ནི་འཇོར་བ་དང་འདོར་བ་དང་གཉིས་བའོ། །དེ་ལ་དོར་བ་མེད་པ་ནི་དོར་བ་མེད་པས་སྟོང་སྟེ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དོར་བ་ནི་གཉིས་པ་ཡིན་ལ་དོར་བ་མེད་པ་ནི་གང་ལ་འགའ་ཡང་གཉིས་བ་མེད་པའོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །འདུས་བྱས་ལ་སོགས་ངོ་བོ་ཉིད། །གང་ཕྱིར་སྣོན་མ་རང་སངས་རྒྱས། །རྒྱལ་སྲས་དེ་བཞིན་གཤེགས་རྣམས་ཀྱིས། །མ་མཛད་དེ་ཕྱིར་འདུས་བྱས་ལ། །སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད། །རང་བཞིན་ཉིད་དུ་བསྟད་པ་སྟེ། །དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་སྟོང་ཉིད་གང་། །དེ་ནི་རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །གང་ཚེས་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་མ་བྱས་ཤིང་མངོན་པར་འདུས་མ་བྱས་པ་སྟེ། །དེ་ནི་ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱིས་མ་བྱས་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཁམས་བཅོ་བརྒྱད་དང་རེག་བྱ་དང་། །དེ་ལས་བྱུང་བའི་ཚོར་བ་བྱུག །ཁཟུགས་ཅན་གཟུགས་ཅན་མིན་དེ་བཞིན། །འདུས་བྱས་འདུས་མ་བྱས་ཚོས་རྣམས། །ཚོས་དེ་དག་ནི་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །དེ་དག་

གིས་དབེན་སྟོང་ཉིད་གང་། །ཡིན་པ་འདི་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ཉིད་དོ། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྟོང་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། །ཆོས་ཐམས་ཅད་ཅས་བྱ་བ་ནི་འདུས་བྱས་རྣམས་དང་། །འདུས་མ་བྱས་རྣམས་དང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་ལ་ཁམས་བཅོ་བརྒྱད་ནི། །ནང་གི་སྐྱེ་མཆེད་དྲུག་དང་ཕྱིའི་དྲུག་དང་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཚོགས་དྲུག་གོ །།རེག་པ་དྲུག་ནི་མིག་གི་འདུས་ཏེ་རེག་པ་ནས་ཡིད་ཀྱི་འདུས་ཏེ་རེག་པ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དོ། །རེག་པའི་རྒྱུ་ཅན་གྱི་ཚོར་བ་ཡང་དྲུག་གོ །།དེ་ལ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་།།

頌曰：**「散謂有可放，及有可棄捨，無散謂無放，都無可棄捨，即彼無散法，由無散性空，由本性爾故，說名無散空。」**

經云：「云何無散空？散謂可放、可棄、可捨。當知此中無散由無散空。」散謂有可捨，無散謂全無可捨。頌曰：**「有為等法性，都非諸聲聞，獨覺與菩薩，如來之所作，故有為等性，說名為本性。彼由彼性空，是為本性空。」**

經云：「云何本性空？謂諸法本性無作、無為，非聲聞作。」頌曰：「**十八界六觸，彼所生六受，若有色無色，有為無為法，如是一切法，由彼性離空。」**

此是一切法空。經云：「云何一切法空？一切法謂有為無為。」十八界謂內六處，外六處，六識身。六觸謂眼和合觸，至意和合觸。由觸為緣所生六受。此中一切法由一切法空。

གཟུགས་རྣང་ལ་སོགས་དངོས་མེད་གང་། ཀེ་ནེ་རང་མཚན་སྟོང་པ་ཉིད། ཡང་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཅི་ཡིན་ཞེ་ན། རྒྱས་པར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། ཁགཟུགས་ནེ་གཟུགས་རྣང་མཚན་ཉིད་ཅན། ཚོར་བ་སྡུང་བའི་བདག་ཉིད་ཅན། འདུ་ཤེས་མཚན་མར་འཛིན་པ་སྟེ། འདུ་བྱེད་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པའོ། ཡུལ་ལ་སོ་སོར་རྣམ་རིག་པ། ཁམ་ཤེས་རང་གི་མཚན་ཉིད་དེ། ཤུང་པོ་སྡུག་བསྔལ་རང་མཚན་ཉིད། ཁམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་སྣུལ་གདུག་འདོད། འཛིན་པར་ཆོས་མཐུན་པའི་སྒོ་ནས་ཁམས་རྣམས་ནེ་སྣུལ་གདུག་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ་ཞེས་བྱའི་དོན་ཏོ། ཁྱེ་མཆེད་རྣམས་ནེ་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། ཁྱེ་བའི་སྒོར་གྱུར་ཉིད་དུ་གསུངས། ཁེ་སྡུག་བསྔལ་འབྱུང་ཞེང་ཁྱེ་བའི་སྒོར་གྱུར་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། ཁེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་གང་། ཀེ་ནེ་འདུ་འཛོད་མཚན་ཉིད་དོ། ཁེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ནེ་འདུ་འཛོད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཏེ། ཁེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་འདུ་འཛོད་ཀྱི་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། ཁཀྱོང་བ་སྤྱིན་པའི་ཚེལ་ཕྱིན། ཚུལ་ཁྲིམས་གདུང་མེད་མཚན་ཉིད་བཟོད། ཁྲོ་མེད་མཚན་ཉིད་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི། ཁ་ན་མ་ཐོ་མེད་ཉིད་དོ། ཁབརྩོན་འགྲུས་ནེ་དགེ་བ་ཡོངས་སུ་འཛིན་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

頌曰：**「變礙等無性，是為自相空。」**何為色等自相？為廣說故。頌曰：**「色相謂變礙，受是領納性，想謂能取像，行即能造作，各別了知境，是為識自相，蘊自性謂苦，界性如毒蛇。」**

由攝持義同說界以毒蛇為相。頌曰：**「佛說十二處，是眾苦生門。」**以是出生眾苦之門故。頌曰：**「所有緣起法，以和合為相。」**和合為緣起相，以緣起是由和合之所顯故。頌曰：

「施度謂能捨，戒相無熱惱，忍相謂不恚，精進性無罪。」精進以攝持善法為相故。

བསམ་གཏན་སྡུད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན། །ཇི་དག་བའི་ཚོས་ཐམས་ཅད་སྡུད་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །ཤེས་རབ་ཆགས་མེད་མཚན་ཉིད་དོ། །སྙིང་ཅན་ལས་འདས་པར་བགྲོད་པའི་ཕྱིར་འགའ་ལ་ཡང་ཆགས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །ཞི་རོལ་ཕྱིན་པ་དྲུག་རྣམས་ཀྱི། །མཚན་ཉིད་འདི་དག་ཡིན་པར་བརྗོད། །བསམ་གཏན་རྣམས་དང་ཚད་མེད་དང་། །དེ་བཞིན་གཞན་གང་གཟུགས་མེད་པ། །དེ་དག་ཡང་དག་མཉེན་པ་ཡིས། །མི་འཁྲུགས་མཚན་ཉིད་ཅན་དུ་གསུངས། །དེ་དག་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཁྲོ་བ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་དུ་གསུངས་ཏེ། །དེ་དག་ཁོང་ཁྲོ་བ་སྐངས་པས་འཐོབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །བྱང་ཆུབ་ཕྱོགས་ནི་སྒོམ་ཆུ་བདུན། །ངེས་པར་འབྱུང་བྱེད་རང་མཚན་ཉིད། །ངེས་པར་འབྱུང་བ་ནི་ངེས་པར་འབྱུང་བ་སྟེ་ཐར་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར་བའི་ཚེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །འཁོར་བ་ལས་འདའ་བའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ངེས་པར་འབྱུང་བར་བྱེད་པར་ནུས་པས་ངེས་པར་འབྱུང་བར་བྱེད་པ་སྟེ། །ཐར་པ་ཐོབ་པར་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ་ཚེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །བསམ་གཏན་ལ་སོགས་པ་དག་ནི་སྐར་བཤད་ཟིན་ཏོ། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ནི། །དམིགས་པ་མེད་པས་རྣམ་དབེན་ཉིད། །དངོས་པོ་མ་དམིགས་པས་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་དྲི་མས་ཉེ་བར་མ་སྦགས་པའི་ཕྱིར་ན། །རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་རྣམ་པར་དབེན་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །

頌曰：**「靜慮相能攝。」**能攝一切善法故。頌曰：**「般若相無著。」**趣向涅槃故，不著一切故。頌曰：**「六波羅蜜多，經說相如是。四靜慮無量，及餘無色定，正覺說彼等，自相為無瞋。」**世尊說彼無瞋為相，由離瞋恚乃能得故。

頌曰：「**三十七覺分，自相能出離。**」「出離」謂解脫。以此是出離生死之因，能得出離，故名能出離。即以能得解脫為相。靜慮等義，如前已說。

頌曰：「**空由無所得，遠離為自相。**」由諸法無所得，不為分別垢所染污，故空解脫門以遠離為自相。

མཚན་མ་མེད་པ་ཞེ་ཉིད་དེ། །གསུམ་པའི་མཚན་ཉིད་སྒྲུབ་བསྡུས་དང་། །གཏི་མུག་མེད། །རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་མཚན་མ་མེད་པ་ནི་མཚན་མ་མ་དམིགས་པའི་སྒོ་ནས་ཞེ་བའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །གསུམ་པའི་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་སྨོན་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ། །རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་སྨོན་པ་མེད་པ་འདི་ནི་སྒྲུབ་བསྡུས་དང་གཏི་མུག་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཏེ། །འདུ་བྱེད་སྒྲུབ་བསྡུས་གྱི་བདག་ཉིད་ཅན་ནམས་ལ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་ཤེས་ཤིང་ཀྱིས་འདུ་བྱེད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལ་ཤུ་བ་ན་སྨོན་པར་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ན། །རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་གསུམ་པ་ནི་སྒྲུབ་བསྡུས་དང་གཏི་མུག་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །རྣམ་ཐར་རྣམས་ཀྱི། །མཚན་ཉིད་རྣམ་པར་ཤེལ་བྱེད་པའོ། །རྣམ་པར་ཐར་པའི་བརྒྱད་ནི་ཤུ་ཤེ། །གཟུགས་ཅན་གཟུགས་རྣམས་ལ་ཤུ་བ་ནི་རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་པོའོ། །ནང་གཟུགས་སུ་འདུ་ཤེས་པས་ཕྱི་རོལ་གྱི་གཟུགས་རྣམས་ལ་ཤུ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཉིས་པའོ། །སྒྲུག་པའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་བསམ་གཏན་བཞི་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ནོ། །གཟུགས་མེད་པ་བཞི་ནི་ཏིང་ངེ་འཛིན་བཞད་པ་བཞིན་ནོ། །འདུ་ཤེས་དང་ཚོར་བ་འགོག་པ་ནི་བརྒྱད་པ་སྟེ། །རྣམ་པར་ཐར་པ་འདི་དག་ནི་སྟོམས་པར་འཇུག་པའི་སྒྲིབ་པ་ལས་གྲོལ་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་གྲོལ་བར་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །སྟོབས་རྣམས་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་ནི། །གཏན་ལ་འབེབས་པའི་རང་བཞིན་

གསུངས། །འཆད་པར་འགྱུར་བའི་སྟོབས་བཅུ་ནི་ཤེན་ཏུ་གཏན་ལ་འབེབས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་དུ་རིག་པར་བྱ་སྟེ། །ཤེན་ཏུ་རྣམ་པར་གཏན་ལ་འབེབས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཐོགས་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ན་སྟོབས་རྣམས་ཞེས་བྱའོ། །སྐྱོབ་པའི་མི་འཇིགས་པ་རྣམས་ནི། །ཤེན་ཏུ་བརྟན་པའི་ངོ་བོ་ཡིན། །མི་འཇིགས་པ་ནི་བཞི་ཡིན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །ངོ་ཡང་དག་པར་རྗོགས་པར་སངས་རྒྱས་ནོ་ཞེས་དམ་བཅས་ན། །ཀྱེ་མ་དེ་ལ་ཚོས་འདི་རྣམས་མངོན་པར་རྗོགས་པར་སངས་མ་རྒྱས་ནོ་ཞེས་དགེ་སྦྱོང་ངམ། །བྱམ་
ཟེའམ། །སྐྱེའམ། །བདུད་དམ། །ཚངས་པའམ་སྐུ་ཡང་རུང་སྟེ། །འཇིག་རྟེན་ན་ཚོས་དང་མཐུན་པར་བདག་ལ་ཆོལ་ལོ་སྐམ་པའི་རྒྱུ་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མཐོང་སྟེ་ཞེས་རྒྱས་པར་འབྱུང་ཞིང་། །ཀྱེ་མ་ང་ཟག་པ་ཟད་དོ་ཞེས་དམ་བཅས་ན། །ཀྱེ་མ་དེ་ལ་ཟག་པ་འདི་རྣམས་ཟད་པར་མ་གྱུར་ཏེ་ཞེས་བྱ་བར་བདག་ལ་དགེ་སྦྱོང་ངམ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་འབྱུང་ངོ་། །ངས་གང་བར་དུ་གཅོད་པའི་ཚོས་སུ་བསྟན་པ་དེ་དེ་དག་བསྟེན་ན་བར་དུ་གཅོད་པའི་ཚོས་སུ་མི་འགྱུར་བ་དེ་ལྟ་བུའི་གནས་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྐ་མ་བཞིན་ནོ། །གང་ཡང་ངས་ལམ་འཕགས་པའི་ངེས་པར་འབྱེད་པ་དེ་བྱེད་པའི་སྐུག་བསྔལ་ཡང་དག་པར་ཟད་པར་འགྱུར་བར་ངེས་པར་འབྱུང་བ་བསྟན་པ་དེ་དག་ལ་ནན་ཏན་བྱས་ན། །སྐུག་བསྔལ་ཡང་དག་པར་ཟད་པར་འགྱུར་བར་ངེས་པར་མི་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་གནས་མེད་དེ་ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་འབྱུང་ངོ་། །འདི་དག་ནི་ཤེན་ཏུ་བརྟན་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་དུ་འགྱུར་བར་བྱ་བར་མི་རུས་པའི་ཕྱིར་རོ། །

頌曰：**「無相為寂滅，第三相謂苦，無癡八解脫，相謂能解脫。」**

無相解脫門，由相不可得故，寂滅為相。「第三」謂無願解脫門，此以苦與無癡為相。由正觀察諸行為苦，及以正慧觀諸行性，不希願故，

故第三解脫門以苦與無癡為相。八解脫者，謂有色觀諸色，是第一解脫。內無色想觀外諸色，是第二解脫。淨解脫第四靜慮性，是第三解脫。四無色解脫，如前已說。想受滅，是第八解脫。此諸解脫，能從等至障中得解脫故，以能解脫為相。

頌曰：**「經說善決擇，是十力本性。」**

下文所說十力，當知以善決擇為相。由善決擇無障礙相，故名為力。

頌曰：**「大師四無畏，本性為堅定。」**

四無所畏者，謂佛自稱我是正等覺者。設有沙門，若婆羅門，若天魔梵，若餘世間，依法立難：佛於是法非正等覺。我於彼難正見無因。如經廣說。或佛自稱我已永盡諸漏。廣說乃至依法立難：佛於是漏猶未永盡。或佛宣說諸障礙法染必為障。廣說如前。或佛宣說正出離道，諸聖修習決定出離，決定通達，正盡眾苦，作苦邊際，乃至廣說。此諸無畏，以極堅定為相，誰亦不能有所動故。

ས་ས་ཡང་དག་རིག་རྣམས་ནི། །སྒོ་བས་སོགས་ཚད་མེད་མཚན་ཉིད་ཅན། །ས་ས་ཡང་དག་པར་རིག་པ་རྣམས་ནི། །འཆད་པར་འགྱུར་པ་རྣམས་ཏེ་དེ་དག་ནི་ཚད་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །འཕྲོ་ལ་ཕན་པ་ཉེར་སྤྱད་པ། །བྱམས་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་འོ། །བྱམས་པ་ཆེན་པོ་ནི་ཕན་པ་ཉེ་བར་སྤྱད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །སྡུག་བསྔལ་ཅན་རྣམས་ཡོངས་སྤོང་བ། །ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོའོ། །ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་ནི། །སེམས་ཅན་སྡུག་བསྔལ་བར་གྱུར་པ་ཡོངས་སུ་སྤོང་བའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །དགའ་བ་ནི། །རབ་དགའི་མཚན་ཉིད། །དགའ་བ་ཆེན་པོ་ནི། །རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཉིད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །བཏང་སྙོམས་ནི། །མ་འདྲེས་མཚན་

ཉིད་ཅན་ཞེས་བྱ། །བཏང་སྙོམས་ཆེན་པོ་ནི་རྣམས་སུ་ཆགས་པ་དང་། །ཁོང་ཁྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་མ་འདྲེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །

頌曰：「**四無礙解相，謂辯等無竭。**」四無礙解至下當說，彼等以無竭為相。頌曰：

「與眾生利益，是名為大慈，救護諸苦惱，則是大悲心。喜相謂極喜，捨相名無雜。」

大慈，以與作利益為相。大悲，以救護諸眾生苦惱為相。大喜，以極歡喜為相。大捨，以離貪瞋無雜為相。

སངས་རྒྱས་ཆོས་ནི་མ་འདྲེས་པ། །བཅུ་དང་བརྒྱད་དུ་གང་འདོད་དགེ །།གང་ཕྱིར་སྟོན་དེས་མི་འཛེགས་པ། །དེ་ཕྱིར་མི་འཛེགས་རང་མཚན་ཉིད། །དེ་ལ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཅོ་བརྒྱད་དེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །རབ་འབྱོར་གང་གི་ནམ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཟློག་པར་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པ་དག་དང་། །གང་གི་ནམ་ལ་ལེན་པ་མི་མངའ་བར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པར་འགྱུར་བ་དེའི་བར་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་འབྲུལ་པ་མི་མངའོ། །ཅ་ཅོ་མི་མངའོ། །བསྟེལ་བ་མི་མངའོ། །ཐུགས་མཉམ་པར་མ་གཞག་པ་མི་མངའོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་དང་སོ་སོར་མ་བརྟགས་པའི་བཏང་སྙོམས་དང་། །འདུན་པ་ཉམས་པ་དང་། །བརྩོན་འགྲུས་ཉམས་པ་དང་། །དྲན་པ་ཉམས་པ་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་ཉམས་པ་དང་། །ཤེས་རབ་ཉམས་པ་དང་། །རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཉམས་པ་མི་མངའོ། །ལུས་ཀྱི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་། །ངག་གི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་། །ཡིད་ཀྱི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་

ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་། །འདི་བའི་དུས་ལ་མ་ཚགས་མ་ཐོགས་བའི་ཡེ་ཤེས་གཟིགས་པ་འདྲུག་མ་འོངས་པ་དང་དུ་ལྡང་བྱང་བ་ལ་ཡང་དེ་ལྡར་བརྗོད་པར་བྱའོ། །དེ་ལྟ་བུའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་མི་འཕྲོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཏེ། །འཁྲུལ་པ་ལ་སོགས་པ་མི་མངའ་བས་སྨགས་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཐུབ་པར་མི་རུས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དག་གི་བཤད་པ་ནི་འཕགས་པ་གཟུངས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་རྒྱལ་པོས་ཞུས་པ་ལས་རིག་པར་བྱའོ། །

「許佛不共法，共有十八種，由彼不可奪，不奪為自相。」

佛十八種不共法。如經云：「善現！始從如來證得無上正等正覺，終至無依入般涅槃。於中如來，常無誤失，無卒暴音，無忘失念，無不定心，無種種想，無不擇捨。志欲無退，精進無退，憶念無退，等持無退，般若無退，解脫無退。一切身業智為前導，隨智而轉；一切語業智為前導，隨智而轉；一切意業智為前導，隨智而轉。若智若見於過去世無著無礙，若智若見於未來世無著無礙，若智若見於現在世無著無礙。」此十八種佛不共法，以不可奪為相，由常無誤失等，他人不能得其便故。此等廣釋，如《陀羅尼自在王請問經》應當了知。

以下經文未譯

རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་གང་གི་ཕྱིར་དེའི་ལུས་འཁྲུལ་བའི་བྱིས་པའམ་མཁས་པས་ཀྱང་རྟོང་སྟེ། །ཆོས་དང་མཐུན་པར་རྟོད་པར་འགྱུར་བའི་འཁྲུལ་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ནི་ལུས་ཀྱི་ལས་འཁྲུལ་

པ་མེད་པ་དང་ལྡན་པ་སྟེ། །ཀུན་ཏུ་ལྟ་བ་དང་རྣམ་པར་ལྟ་བ་དང་བསྒོམ་པ་དང་ཆོང་བ་
དང་། །ཚོས་གོས་སྐུར་མ་དང་། །ཐང་པ་དང་། །ལྟུང་བཟེད་དང་། །ཚོས་གོས་ཐོགས་པས་
སྐྱོད་ལམ་མཛེས་པར་སྐྱོད་ལམ་བཞི་ཡོད་པ་དང་། །གོང་དང་གོང་ཁྱེར་དང་གོང་ རྣལ་དུ་
འདུག་པ་དང་འབྱུང་བ་ན་ཤང་མཐིལ་ས་ལ་མི་རེག་སྟེ། །འཚོར་ལོ་རྩེགས་སྟོང་པ་ས་ལས་
འབྱུང་ཞིང་དྲི་ཡིད་དུ་འོང་བའི་པདྨ་མངོན་པར་འབྱུང་སྟེ། །དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་
ཤང་པ་འཇོག་གོ ། །དེ་ལ་གང་བྱོལ་སོང་གི་སྐྱེ་གནས་སུ་སོང་བའི་སེམས་ཅན་གང་དག་དེ་
བཞིན་གཤེགས་པའི་ཤང་པ་ལ་རེག་པ་དེ་དག་ཞག་བདུན་རབ་ཏུ་བདེ་བ་དང་ལྡན་པར་
འགྱུར་རོ། །ཤི་འཕོས་ནས་ཀྱང་སྐྱ་དག་གི་ནང་དུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་
པའི་སྐུ་ལ་ཚོས་གོས་སོར་བཞི་ཙམ་གྱིས་མི་རེག་མོད་ཀྱིས། །རྗེ་ཟུང་ཡུག་པའི་ཟུང་གིས་
ཀྱང་བཟློག་པར་མི་ནུས་སོ། །ལུས་ཀྱི་འོད་ཀྱིས་མནར་མེད་པའི་བར་གྱི་སེམས་ཅན་བདེ་
བར་བྱེད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐུ་ལ་འཁྱལ་པ་མེད་ཅེས་བྱའོ། །བྱིས་
པའམ་མཁས་པ་དག་ཀྱང་རུང་སྟེ། །ཚོས་དང་མཐུན་པར་རྩོད་པར་འགྱུར་བའི་ངག་གི་
འཁྱལ་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་བཞིན་
གཤེགས་པ་ནི་དུས་སུ་སྣང་བ། །ཚོག་ཏུ་སྣ་བ། །ཡང་དག་པར་སྣ་བ། །རྗེ་སྐད་སྣས་པ་དེ་
བཞིན་བྱེད་པའོ། །ཤིན་ཏུ་ངེས་པའི་ཚོག་དང་ལྡན་པའོ། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཚོམ་པར་
བྱེད་པའི་ཚོག་དང་ལྡན་པའོ། །མི་སྐྲོས་པའི་ཚོག་དང་ལྡན་པའོ། །དོན་དང་ཚོག་འབྱུས་
བརྒྱན་པའི་ཚོག་དང་ལྡན་པའོ། །སྐད་ཅིག་བརྗོད་པས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བསམ་
པ་ཚོམ་པར་བྱེད་པ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངག་འབྱུལ་པ་མེད་ཅེས་
བྱའོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེའི་སེམས་འབྱུལ་པས་བྱིས་པའམ་མཁས་པས་ཀྱང་རུང་སྟེ། །ཚོས་དང་
མཐུན་པར་རྩོད་པར་འགྱུར་བའི་སེམས་འབྱུལ་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་

ཅའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟར་མཉམ་པར་གཞག་པའི་གནས་མི་འདོར་ཞིང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱ་བ་ཐམས་ཅད་བྱེད་ཀྱང་སེམས་དེར་མི་གཏོང་ཞིང་ཚོས་ཐམས་ཅད་ལ་ཆགས་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བ་འཐུག་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སེམས་ལ་འཁྱལ་པ་མེད་ཅེས་བྱའོ། །ཇི་ལྟར་དེའི་སེམས་འཁྱལ་པ་མེད་པ་དེ་བཞིན་འཁྱལ་པ་ཐམས་ཅད་སྤངས་པའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཚོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བཅོ་ལྔ་པའོ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་དང་པོའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེའི་ཅ་ཅོ་གང་ལས་བདུད་དམ་བདུད་ཀྱི་རིས་ཀྱི་སྡུའམ་གཞན་མུ་སྟེགས་ཅན་དག་གིས་སྨགས་རྟེད་པར་འགྱུར་བའི་ཅ་ཅོ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ཅ་ཅོའམ་རྟེས་སུ་ཅ་ཅོ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་རྟེས་སུ་ཆགས་པ་དང་ཁོང་ཁྲོ་བ་དང་བྲལ་བ། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བཀུར་སྟི་བྱས་ཀྱང་མཐོ་བར་མི་སེམས། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བཀུར་སྟི་མ་བྱས་ཀྱང་སྐོ་ཤི་བར་མི་འགྱུར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་འགྲོད་པས་རྟེས་སུ་ཅ་ཅོ་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་བྱ་དཀའ་བའི་བྱ་བའམ། །མཐར་མ་ཕྱིན་པ་ཆུང་ཟད་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་འཇིག་རྟེན་གང་དང་ཡང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ཅ་ཅོ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཞོན་མོངས་པ་མེད་པ་ལ་གནས་པ་སྟེ། །ང་ཡི་བ་མེད་པ། །ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་མེད་པ། །ལེན་པ་མེད་པ། །མདུད་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ཅ་ཅོ་མེད་དོ། །ཇི་ལྟར་དེ་ལ་ཅ་ཅོ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཅ་ཅོ་ཐམས་ཅད་སྤང་པའི་ཕྱིར་ཚོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བཅུ་དྲུག་པའོ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་གཉིས་

བའོ། །རིགས་ཀྱི་བྱ་གཞན་ཡང་བསྟེལ་བ་གང་གིས་ཚོས་གང་ལ་ཡང་རྟོངས་པར་འགྱུར་བའི་བསྟེལ་བ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བསམ་གཏན་དང་རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་སྟོམས་པར་འཇུག་པ་ཐམས་ཅད་ལ་བསྟེལ་བ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་དང་གཡོ་བ་ལ་རྣམ་པར་ཕྱ་ཞིང་ཙོ་ཙོ་ཅི་གས་པར་ཚོས་སྟོན་པ་ལ་བསྟེལ་བ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་དོན་དང་ཚོས་དང་ངེས་པའི་ཚིག་དང་སྒོ་བས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་རྣམས་ལ་བསྟེལ་བ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་དང་ད་ལྟར་བྱུང་བ་ལ་ཆགས་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བ་ལ་བསྟེལ་བ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཇི་ལྟར་བདག་ལ་བསྟེལ་བ་མེད་པ་དེ་ལྟར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་བརྟེད་པར་མི་འགྱུར་བར་ཚོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡས་བཙུ་བདུན་པའོ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་གསུམ་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བྱ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་སེམས་མཉམ་པར་མ་གཞག་པ་མེད་དེ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་འཆག་གམ་ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་འགྱུང་སྟེ། །རྟག་ཏུ་མཉམ་པར་གཞག་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཟབ་མོའི་མཚོག་ཐོབ་པ་སྒྲུབ་པ་མེད་པའི་བསམ་གཏན་ལ་བསམ་གཏན་བྱེད་པ་སྟེ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པ་མ་གཏོགས་པར་སེམས་ཅན་གྱི་རིགས་ན་སེམས་ཅན་གང་མཉམ་པར་གཞག་ཀྱང་རུང་མཉམ་པར་མ་གཞག་ཀྱང་རུང་སྟེ། །སྤུ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སེམས་ལ་ལྟ་བར་ནུས་པ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཇི་ལྟར་རྟག་ཏུ་མཉམ་པར་གཞག་པ་དེ་ལྟར་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཚོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བཅོ་བརྒྱད་པའོ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཞི་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བྱ་གཞན་ཡང་

ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་གང་གིས་སེམས་མི་མཉམ་པར་གནས་པར་འགྱུར་བའི་ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །ནམ་མཁའ་བཞིན་དུ་ཞིང་མི་ཟད་པའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཞིང་རྣམས་ལ་ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་མེད་དོ། །རང་བཞིན་གྱིས་བདག་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་མེད་དོ། །ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་འདྲེས་པ་མེད་ཅིང་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་ཤེས་པའི་ཕྱིར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སངས་རྒྱས་རྣམས་ལ་ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་མེད་དོ། །འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་ཚོས་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཚོས་རྣམས་ལ་ཐ་དད་པའི་འདུ་ཤེས་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ལ་རྟེན་པ་སྐྱེ་བ་ཆགས་པ་མེད། །ངང་ཚུལ་ངན་པ་ཅན་རྣམས་ལ་ཁོང་ཁྲོ་བ་མེད། །ཐན་བཏགས་པ་རྣམས་ལ་ལན་དུ་ཐན་འདོགས་པ་མེད། །གནོད་པ་བྱས་པ་རྣམས་ལ་ལན་དུ་གནོད་པ་བྱེད་པ་མེད། །གངྒཱ་བར་འོས་པ་རྣམས་ལ་རི་མོར་མ་ཡིན། །ལོག་པར་ངེས་པ་རྣམས་ལ་སྨོད་པ་མ་ཡིན་ཀྱི། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཚོས་ཐམས་ཅད་ལ་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་གནས་པ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་ཕྱ་བའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་སོ་སོར་མ་བརྟགས་པའི་བཏང་སྙོམས་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བཏང་སྙོམས་ནི་ལམ་བསྒོམས་པ་ཡིན་གྱི་ལམ་མ་བསྒོམས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་བཞིན་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བཏང་སྙོམས་ནི་ཤེས་རབ་བསྒོམས་པ་ཡིན་གྱི་མ་བསྒོམས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བཏང་སྙོམས་ནི་ཡེ་ཤེས་དང་ལྡན་པ་ཡིན་པ་དང་། །འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཡིན་གྱི་འཇིག་རྟེན་པར་ལྷུང་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་བཏང་སྙོམས་ཆེན་པོ་དེ་ལྟ་བུ་ཐུན་སུམ་ཚོགས་པ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་བཏང་སྙོམས་དེ་ལྟ་བུ་ཡོངས་

སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཚོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་ཉེ་ཤུ་པའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་དྲུག་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་འདྲུན་པ་ཉམས་པ་མེད་པའོ། །དེ་ལ་འདྲུན་པ་གང་ཞེ་ན། །འདི་ལྟ་སྟེ། །དགེ་བའི་ཚོས་ལ་འདྲུན་པའོ། །དེ་ཡང་གང་ཞེ་ན། །བྱམས་པ་ཆེན་པོ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་འདྲུན་པ་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། །ཚོས་སྟོན་པ་དང་། །སེམས་ཅན་འདྲལ་བ་དང་། །སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་བྱ་བ་དང་། །རབ་ཏུ་དབེན་པ་དང་། །སེམས་ཅན་བྱང་ཆུབ་ཡང་དག་པར་འཚོན་དུ་འཇུག་པ་ལ་འདྲུན་པ་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་རིགས་རྒྱུན་མི་གཅོད་པ་ལ་འདྲུན་པ་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་འདྲུན་པས་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་གྱི། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་འདྲུན་པ་ནི་ཡེ་ཤེས་སྟོན་དུ་འགྲོ་བ་ཉིད་དེ་དེའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བདུན་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བརྩོན་འགྲུས་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བརྩོན་འགྲུས་ནི་ཉོན་ཏེ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །འདུལ་བའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཡལ་བར་མི་འདོར་བའི་བརྩོན་འགྲུས་དང་། །ཚོས་ཉན་པ་རྣམས་ལ་བརྟན་པ་མེད་པའི་བརྩོན་འགྲུས་སོ། །གལ་ཏེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཚོས་ཀྱི་སྒོ་ཆོས་ཉན་པ་གང་བསྐལ་པར་ཡང་ཚོས་ཉན་པས་སྐྱོ་བར་མི་འགྱུར་བ་རྣམས་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡང་ཆོས་སྟོན་ཞིང་ཟབ་ཅིང་ཟབ་མོའི་ཐ་དད་པ་ཉིད་ཀྱང་ཐོས་ཏེ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ལྟ་བས་ཐ་ན་གང་ན་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་འདུལ་བའི་སེམས་ཅན་གཅིག་གི་ཕྱིར་ཡང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་གླའི་ཐུང་གི་བྱེ་མ་སྙེད་འདའ་ཞིང་འགྲོ་སྟེ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ལུས་ངལ་བའམ་ངག་ངལ་བའམ་སེམས་ངལ་བ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་

གཤེགས་པ་ནི་སེམས་ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པ་བརྙེན་འགྱུར་བརྙམས་པ་བརྙེན་འགྱུར་གྱི་བསྟགས་པ་སྨ་བ་སྟེ། །ཡང་དག་པར་སྤྱོར་བའི་བརྙེན་འགྱུར་གང་གིས་སེམས་ཅན་རྣམས་འཕགས་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཐོབ་པར་འགྱུར་བའི་བརྙེན་འགྱུས་དེ་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་བསྟགས་པ་བྱེད་དེ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བརྒྱད་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དྲན་པ་ནི་ཡོང་ཡེ་ཤམས་པ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་བསྙེལ་བ་མེད་དོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་ཐག་འཇིག་རྟེན་ལ་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། །མ་འོངས་པ་དང་། །ད་ལྟར་བྱུང་བའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་ལ་རྣམ་པར་བལྟས་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་བསྙེལ་བ་ཤིན་ཏུ་མེད་དོ། །སེམས་ཅན་གྱི་སྤྱོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཤེས་ཀྱང་དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཡེ་ཤེས་གཉོད་བ་ཡང་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ནི་ཕུང་པོ་གསུམ་དུ་རྣམ་པར་དགོད་པ་དང་། །སེམས་ཅན་གྱི་དབང་པོ་ལ་འཇུག་པ་དང་། །སེམས་ཅན་གྱི་བསམ་པ་ལ་འཇུག་པ་དང་། །སེམས་ཅན་གྱི་སྤྱོད་པ་ལ་རྣམ་པར་ལྟ་བར་བཏག་དུབ་པ་ཉམས་པ་མེད་དེ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་དྲན་པར་བྱས་སམ་བསམ་སམ་རྣམ་པར་བརྟགས་ཏེ་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཚོས་སྟོན་པ་མེད་དོ། །སྟོན་ཀྱང་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དྲན་པ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་ཉམས་པ་མེད་དོ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དྲན་པ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་ཉམས་པ་མེད་དོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕུང་པོ་ནི་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དྲན་པ་ནི་ཇི་ལྟར་ཡང་ཉམས་པ་མེད་དེ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཐབས་དང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ནི

བའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཞམས་པར་མི་འགྱུར་ཞེ་ན། ཏེ་བཞིན་ཉིད་གང་དང་མཉམ་པ་དེ་
དང་ཏིང་ངེ་འཛིན་མཉམ་མོ། །ཏིང་ངེ་འཛིན་གང་དང་མཉམ་པ་དེ་དང་དེ་བཞིན་
གཤེགས་པ་མཉམ་པ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་མཉམ་པར་གཞག་པ་ཞེས་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་ཁམས་
གསུམ་ཆར་ལ་ཡང་མི་གནས་པའི་ཕྱིར་ཞམས་པ་མེད་དེ། །དེའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་
པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཞམས་པ་མེད་ཅེས་བྱའོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སེམས་ཅན་ཐམས་
ཅད་ཀྱང་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་བར་དུ་འབྱུང་
སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཅུ་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་
གཤེགས་པའི་ཤེས་རབ་ཞམས་པ་མེད་དོ། །ཤེས་རབ་གང་ཞེ་ན། །གང་ཚོས་ཐམས་ཅད་
རབ་ཏུ་ཤེས་པ་སྟེ་གཞན་གྱི་དྲིན་མི་འདོག་པའི་ཤེས་པའོ། །སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་
གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ལ་ཚོས་ཡང་དག་པར་སྟོན་པའི་ཤེས་པའོ། །སོ་སོ་ཡང་དག་པ་
རིགས་པ་ལ་མཁས་པས་ཆོག་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་ཤེས་པའོ། །ཆོག་གཅིག་ལ་འཇུག་པས་བསྐལ་
པ་བརྒྱ་སྟོང་ཏུ་གནས་ཤིང་སྟོན་པ་ཤེས་པའོ། །ཇི་ལྟར་དྲིས་པ་བཞིན་དུ་ཐེ་ཚོམ་གཅོད་
པའི་ཤེས་པའོ། །ཐཚམས་ཅད་དུ་ཆགས་པ་མེད་པའི་ཤེས་པའོ། །ཐེག་པ་གསུམ་རྣམ་པར་
དགོད་པར་བསྟན་པ་ཤེས་པའོ། །སེམས་ཅན་གྱི་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་བརྒྱད་ཁྲི་བཞི་སྟོང་ཏུ་
ཡོངས་སུ་ཤེས་པའི་ཤེས་པའོ། །ཚོས་ཀྱི་ཕུང་པོ་བརྒྱད་ཁྲི་བཞི་སྟོང་སོ་སོ་ཅི་རིགས་པར་
སྟོན་པ་ཤེས་པའོ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཤེས་རབ་མཐའ་ཡས་པ་ཐུགས་པ་མེད་པ་
ཟད་པ་མེད་པ་ཚད་མེད་པ་བསྟན་པའོ། །ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ཞམས་པ་མེད་
པ་དེ་ལྟར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཤེས་རབ་མི་ཟད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཚོས་སྟོན་
ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་ཉེ་རྒྱ་ཆ་ལྟ་བའོ། །འདི་
སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཅུ་གཅིག་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་

གཤེགས་པའི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཉམས་པ་མེད་དོ། །དེ་ལ་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་སྟེ། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ནི་སྒའི་རྩེས་སུ་འགྲོ་བའོ། །ངང་གངས་ཆུས་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ནི་ཤྲཱ་རི་པུ་ཏྲ་བའོ། །ལངས་ཆུས་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ནི་ཚགས་པ་དང་འཛིན་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བས་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཞེས་བྱ་སྟེ། །སྟོན་གྱི་མཐར་ཡང་མ་བཅིངས། །ཕྱི་མའི་མཐར་ཡང་མི་འཕོ། །ད་ལྟར་བྱུང་བ་ལ་ཡང་མི་གནས་སོ། །མིག་དང་གཟུགས་ལ་གཉིས་སུ་འཛིན་པ་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བའོ། །རྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡིད་དང་ཆོས་ལ་གཉིས་སུ་འཛིན་པ་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་སྟེ། །འཛིན་པར་མངོན་པར་ཞེན་པའི་གནས་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བའོ། །སེམས་རང་བཞིན་གྱིས་འོད་གསལ་བ་དེ་བཞིན་དུ་ཤེས་པ་སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་སེམས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་གཅིག་དང་ལྡན་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཟློ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་ཆུས་ཞེས་བྱའོ། །ཞེས་བྱ་བ་ནས་ཆོས་སྟོན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་ཆུས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཅུ་གཉིས་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་ལུས་ཀྱི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྟོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཞི་ཞེས་བྱ་བ་དང་ཧ་བ་དང་སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འཇུག་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལུས་ཀྱི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྟོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཞི་ཞེས་བྱ་བ་དང་ཧ་བ་དང་སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འཇུག་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལུས་ཀྱི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྟོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཞི་ཞེས་བྱ་བ་དང་ཧ་བ་དང་སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འཇུག་པ་ཡིན་ནོ། །ཕྱི་མའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་སྟེ། །ཇི་ཀྱིའོ།

ཀུ་ངེས་བའི་ཚོག་སྡུ་བའོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངག་དེ་ཡང་ཀུན་ཤེས་པར་བྱེད་
པའོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའོ། །མི་མཐོ་བའོ། །མི་དམའ་བའོ། །མི་གཡོ་བའོ། །ལྡབ་
ཕྱེད་ཅན་མ་ཡིན་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནས་ནམ་མཁའི་ཚད་ནི་རྗེས་སུ་འགྲོ་
བའོ། །རྣམ་པའི་མཚོག་ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་པའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་ཡན་ལག་བྱུག་ཙུ་དང་
ལྡན་པར་བརྗོད་པར་བྱ་ཞིང་། །རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ངག་ནི་དེ་ལྟ་བུ་
སྟེ། །དེའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་
བསྟུ་བཞི་པའོ། །གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡིད་ཀྱི་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་
དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་
སེམས་ཀྱིས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན། །ཡིད་ཀྱིས་མ་ཡིན། །རྣམ་པར་ཤེས་པས་མ་ཡིན་
གྱི། །ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་སྟེ། །ཡེ་ཤེས་ཀྱི་བདག་པོར་གྱུར་པའོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་
པའི་ཡེ་ཤེས་དེ་ནི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་རྗེས་སུ་སོང་བའོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་
ཚོས་ཐམས་ཅད་ལ་ངེས་པར་བསམ་པའོ། །ལམ་གྱི་ཡན་ལག་ཤིན་ཏུ་བསྒོམ་པའོ། །ཏིང་ངེ་
འཛིན་ཐམས་ཅད་ལ་གཞན་གྱི་དྲིན་མི་འཛོག་པའོ། །དམིགས་པ་ལས་ཤིན་ཏུ་འདས་
པའོ། །རྒྱུན་ལས་སྐྱེ་བ་དང་བྲལ་བའོ། །སྲིད་པ་གསུམ་བསལ་བའོ། །བདུད་ཀྱི་ལས་ཐམས་
ཅད་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་དབྱེར་མེད་པ་
སྟེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡིད་ཀྱི་ལས་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ནི་དེ་ལྟ་བུའོ། །འདི་ནི་དེ་
བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་ཉེ་ཤུ་རྩ་དགུ་པའོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་
འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཅོ་ལྔ་པའོ། །གཞན་ཡང་འདས་པའི་
དུས་ལ་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བ་ཆགས་པ་མེད་ཅིང་ཐོགས་པ་མེད་པར་འཇུག་གོ །། །།འདས་པའི་
དུས་ཀྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་འབྱུང་བ་དང་ཞིག་པ་ཇི་སྙེད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་བག་

བའི་ཚུལ་གྱི་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་དག་ན་རྫ་དང་ཤེང་གེལ་བ་དང་། །སྨན་དང་ནགས་ཚལ་
དུ་གྱུར་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་དག་ན་སེམས་ཅན་གྱི་ཚོགས་
སེམས་ཅན་དུ་བཏགས་པར་གྱུར་པ་ཇི་སྙེད་པ་དང་། །ས་ངས་རྒྱས་འབྱུང་བ་ཇི་སྙེད་པ་
དང་། །ས་ངས་རྒྱས་རེ་རེས་ཆོས་བསྟན་ཞིང་བརྗོད་པ་ཇི་སྙེད་པ་དང་། །ཇི་སྙེད་ཅིག་ཉན་
ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ལ་བཀུལ་བ་དང་། །ཇི་སྙེད་ཅིག་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་བཀུལ་བ་དེ་དག་
ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་འབྱུང་ཞིང་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་ཀྱང་རབ་ཏུ་
ཤེས་སོ། །སེམས་གང་གི་འོག་ཏུ་སེམས་གང་བྱུང་བ་དེ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བགྲང་བའི་ཚུལ་
གྱིས་རབ་ཏུ་ཤེས་ཏེ། །དེ་ཡང་མདོར་སྡུམ་གྱིས་ཤེས་པ་དང་རྗེས་སུ་འགྲོ་བའི་ཤེས་པས་
སོ། །དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་འདས་པ་བཏང་བ་རྣམས་ཀྱང་
དམིགས་སོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཡེ་ཤེས་དེ་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་པས་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་
ཕྱད་པར་ཆོས་སྟོན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་འབྱུང་སྟེ་འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་
པ་ནི་བསྡུ་བ་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་མ་འོངས་པའི་དུས་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་
པའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བ་ཚགས་པ་མེད་ཅིང་ཐོགས་པ་མེད་པར་འཇུག་གོ །།སེམས་ཅན་
ནམ་ཆོས་སམ་ཞིང་གང་དག་ཅིག་མ་འོངས་པ་ན་འབྱུང་བར་འགྱུར་བའམ་འཇིག་པར་
འགྱུར་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་
འབྱུང་ཞིང་། །མ་འོངས་པའི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་བསྒལ་བར་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་པར་མ་འོངས་པ་
ལ་ཕྱ་བས་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཆོས་སྟོན་ཏོ། །ཞེས་བྱ་བ་འབྱུང་སྟེ། །འདི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་
ཆོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བསྡུ་བདུན་པའོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་ད་ལྟར་བྱུང་བའི་དུས་ལ་
དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བ་ཚགས་པ་མེད་ཅིང་ཐོགས་པ་མེད་པར་འཇུག་
གོ །། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཐོགས་བཅུ་དག་ན་ད་ལྟར་བྱུང་བའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་

ཐམས་ཅད་བགྲང་བའི་ཚུལ་གྱིས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དཔྱར་བྱང་བའི་གངས་རྒྱས་ཐམས་
ཅད་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐམས་ཅད་དང་། །ཉན་ཐོས་
དང་རང་གངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ནས་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་དང་། །ས་ཡི་ཁམས་རྣལ་ཐུ་
རབ་ཀྱི་རྣལ་གྱི་ཚར་བཏགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བར་དུ་བགྲང་བའི་ཚུལ་གྱིས་རབ་ཏུ་ཤེས་
ཤེད། །དེ་བཞིན་དུ་ཆུའི་ཁམས་སྐའི་རྩེ་མོས་བླངས་པ་བགྲང་བའི་ཚུལ་དང་། །མེའི་ཁམས་
ཀྱི་སྐྱེ་བ་དང་འགགས་པ་བགྲང་བའི་ཚུལ་དང་། །རླུང་གི་ཁམས་ཐམས་ཅད་གཟུགས་སུ་
གྱུར་པ་ལ་བབ་པའི་ཚུལ་དང་། །ནམ་མཁའི་ཁམས་ཐམས་ཅད་སྐྱ་ཡི་རྩེ་མོས་རྒྱས་པར་
དགྱང་བའི་ཚུལ་གྱི་བར་གྱིས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་
པའི་འགྲོ་བར་སྐྱེ་བའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་དཔྱར་བྱང་བའི་ལྷའི་
སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཀྱང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་སྨྲས་བར་བྱ་ཞིང་། །དེ་བཞིན་
གཤེགས་པ་ལ་ནི་གཉིས་ཀྱི་རྟེས་སུ་འབྲང་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེད་ཅིང་གཉིས་སུ་མེད་
པ་ལ་གཟུང་བའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཚོས་ཀྱང་སྟོན་ཏོ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་
པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་འཕྲུང་སྟེ། །འདི་སངས་
རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་ནི་བཅོ་བརྒྱད་པའོ། ། 經文完

རྣམ་ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་ཡེ་ཤེས་ནི། །མངོན་སུམ་མཚན་ཉིད་ཅན་དུ་འདོད། །གཞན་ནི་ཉེ་ཚེ་
བ་ཉིད་ཀྱིས། །མངོན་སུམ་ཞེས་བྱར་མི་འདོད་དོ། །གང་ཞེག་འདུས་བྱས་མཚན་ཉིད་
དང་། །འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་གང་། །དེ་དེ་ཁོ་ནས་སྟོང་པ་ཉིད། །དེ་ནི་རང་མཚན་
སྟོང་པ་ཉིད། །རང་གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དཔྱར་བ་འདི་མི་གནས་
ཤེད། །འདས་དང་མ་འོངས་ཡོད་མ་ཡིན། །གང་དུ་དེ་དག་མི་དམིགས་པ། །དེ་ལ་མི་
དམིགས་པ་ཞེས་བརྗོད། །མི་དམིགས་པ་དེ་རང་ངོ་བོ། །དེ་ཡིས་དབེན་པ་ཉིད་གང་

དེ། །ཐེར་ཟུག་གནས་མེན་འཇིག་མེན་པས། །མི་དམིགས་ཞེས་བྱའི་སྟོང་ཉིད་དོ། །འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ་གཉིས་ཞེག་པ་དང་མ་སྐྱེས་པའི་ཕྱིར་ལ། །ད་ལྟར་བ་མི་གནས་པའི་ཕྱིར་དུས་གསུམ་ཆར་ཡང་མེད་དོ། །དེ་ལ་མི་དམིགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་དུ་དུས་གསུམ་མི་དམིགས་པའོ། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་ཐེར་ཟུག་ཏུ་གནས་པ་མ་ཡིན་པ་དང་། །འཇིག་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་མི་དམིགས་པ་ནི་མི་དམིགས་པས་སྟོང་ངོ་། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེའི་རང་བཞིན་དེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །འདི་ནི་མི་དམིགས་པ་སྟོང་པ་ཉིད་ཅས་བྱའོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །རྒྱུན་ལས་བྱུང་ཕྱིར་དངོས་རྣམས་ལ། །འདུས་པ་པ་ཡི་ངོ་བོ་མེད། །འདུས་པ་པ་ནི་དེ་ཉིད་ཀྱིས། །སྟོང་ཉིད་དངོས་མེད་སྟོང་ཉིད་དོ། །འདུས་པ་པ་ནི་འདུས་པ་ལས་བྱུང་བའོ། །རྒྱུ་དང་རྒྱན་ལས་བྱུང་བའི་ཕྱིར་ན་འདུས་པ་པ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ། །ངོ་བོ་ཉིད་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། །དེའི་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་དོ། །སྟོང་པ་ཉིད་བཅུ་དྲུག་པོ་དེ་དག་སྟོས་པ་དང་བཅས་པ་བཤད་དོ། །གང་གཞན་བཞི་པོ་དེ་དག་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

頌曰：「**一切種智智，現見為自相，餘智唯少分，不許名現見。若有為自相，及無為自相，彼由彼性空，是為自相空。**」已說自相空。頌曰：

「**現在此不住，去來皆非有，彼中都無得，說名不可得。即彼不可得，由彼自性離，非常亦非壞，是不可得空。**」

過去未來，已滅未生故，現在不住故，三世皆非有。經云：「不可得謂此中求三世不可得，當知此中不可得由不可得空。」頌曰：「**諸法從緣生，無有和合性，和合由彼空，是為無性空。**」

「和合性」謂從和合所生，由從因緣生故，和合性非有。「自性」謂無性，彼之空性，即無性自性空。如是已廣說十六空，當說四空。

དངོས་པོའི་སྒྲས་ནི་མདོར་བསྡུས་ན། །ཕུང་པོ་ཐ་རྣམས་བརྗོད་པ་ཡིན། །དེ་རྣམས་དེ་ཡིས་སྟོང་ཉིད་གང་། །དེ་དངོས་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བཤད། །དངོས་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཕུང་པོ་ཐ་དད་དོ། །དངོས་པོ་ནི་དངོས་པོས་སྟོང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གོང་མ་བཞིན་ཏེ་འདི་ནི་དངོས་པོ་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱའོ། །མདོར་བསྡུས་ན་ནི་དངོས་མེད་པ། །འདུས་མ་བྱས་ཚོས་རྣམས་ལ་བརྗོད། །དེ་ཉིད་དངོས་མེད་དེས་སྟོང་ཉིད། །དངོས་པོ་མེད་པ་སྟོང་ཉིད་དོ། །དངོས་པོ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཚོས་རྣམས་ཏེ་ནམ་མཁའ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་སོགས་པ་དག་གོ །། །དེ་ལ་དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པས་སྟོང་སྟེ། །འདི་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱའོ། །རང་བཞིན་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ནི། །རང་བཞིན་ཞེས་བྱའི་སྟོང་ཉིད་དེ། །འདི་ལྟར་རང་བཞིན་མ་བྱས་པས། །རང་བཞིན་ཞེས་ནི་བྱ་བར་བསྟན། །རང་བཞིན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རང་བཞིན་ལ་བྱ་སྟེ། །ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་བྱས་པའི་ཕྱིར་རོ། །རང་བཞིན་ནི་ཉན་ཐོས་སྟོང་སྟེ། །འདི་ནི་རང་བཞིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་སྟེ། །འདི་ནི་རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱའོ། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་བྱང་བ་འམ། །མ་བྱུང་ཡང་རུང་དངོས་གྲུ་ནི། །དངོས་པོ་ཀུན་གྱི་སྟོང་པ་ཉིད། །ཀཱཧན་གྱི་དངོས་པོར་རབ་ཏུ་བསྒཱས། །ཡང་དག་མཐའ་དང་དེ་བཞིན་ཉིད། །དེ་ཀཱཧན་དངོས་པོའི་སྟོང་ཉིད་དོ། །ཀཱཧན་གྱི་དངོས་པོ་ནི་མཚོག་ཏུ་བྱང་བའི་ཏོ་ན་ཉིད་དོ། །དེའི་མཚོག་ཏུ་བྱང་བ་ཉིད་ནི་རྟག་ཏུ་ཡོད་པ་ཉིད་དོ། །རྣམ་པ་ཐཅིག་ཏུ་ན་ཀཱཧན་གྱི་དངོས་པོ་ནི་ཡེ་ཤེས་ཕུལ་དུ་བྱུང་བས་རྟོག་པར་བྱ་བའི་དངོས་པོ་སྟེ། །དེ་ནི་དེ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་། །ཡང་ན་ཐ་ཙོལ་ན་ཡོད་པ་ནི་ཀཱཧན་གྱི་དངོས་པོའོ། །འཁོར་བ་ལས་འདས་པའི་ཕྱིར་ཀཱཧན་གྱི་དངོས་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཡང་དག་པའི་

མཐའ་སྟེ། །རྣམ་པར་འགྱུར་བ་མེད་པས་དོན་དེ་བཞིན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་སྟོང་པ་ཉིད་ནི་གཞན་གྱི་དངོས་པོ་སྟོང་པ་ཉིད་དོ། །

頌曰：**「應知有性言，是總說五蘊，彼由彼性空，說名有性空。」**

「有性」謂五蘊。此有性由有性空。頌曰：**「總言無性者，是說無為法，彼由無性空，名為無性空。」**「無性」謂無為法，虛空涅槃等。此無性由無性空，是為無性空。

頌曰：**「自性無有性，說名自性空，此性非所作，故說名自性。」**「自性」謂本性，非聲聞等之所作故。自性由自性空，是為自性空。

頌曰：**「若諸佛出世，若佛不出世，一切法空性，說名為他性。實際與真如，是為他性空。」**

「他性」謂最勝性，其最勝性謂常有性。或言「他性」謂殊勝智所通達性，彼由彼性空。或言「他性」為彼岸所有，出世間故，名為他性。即是實際，由不變故，即真如義。空性為相之空性，名他性空。

ཤེས་རབ་ཐ་རོལ་ཕྱིན་ཚུལ་ལས། ཀྱེ་དག་དེ་སྐད་རབ་ཏུ་བསྟན་ལ། ཅི་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཐ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ལྟག་པར་མོས་པའི་བྱ་ང་ཚུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཡོན་ཏན་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་བརྗོད་པའི་སྒོ་ནས་ཤེས་རབ་ཀྱི་སྐབས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་པ། ཀྱེ་ཧྱང་ཆོག་ཟིས་ཀྱི་སྣང་བ་གསལ་བྱས་པ། །ངང་གི་ལག་ན་གནས་པའི་སྐུ་ཟུ་ར་བཞིན་དུ། ཁྱིད་གསུམ་འདི་དག་མ་ལུས་གདོད་ནས་སྐྱེ་མེད་པར། །ཇོགས་དེ་ཐ་སྙད་བདེན་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་འགོག་པར་འགྱི། ཀྱེ་ཧྱང་ཀྱི་སྐུ་ནི་ཅི་སྐད་

བཤད་པའི་རྣམ་པར་དཔྱད་པ་ཉེ་བར་བསྟན་པའི་དོན་དུའོ། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་རྣམ་
པར་དཔྱད་པ་ལས་བྱང་བའི་བློ་ཐོས་ཀྱི་འོད་ཟེར་གྱིས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མཐོང་བ་ལ་གེགས་
བྱེད་པའི་སྒྲིབ་པ་འཇོམས་པའི་སྣང་བ་གསལ་བར་བྱས་པ་གང་ལ་ཡོད་པའི་བྱང་ཆུབ་
སེམས་དཔའ་དེ་ལ་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ། །དེ་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་འཕོག་པ་
ལ་སྟོམས་པར་འཇུག་པར་འགྱུར་རོ། །འཕོག་པའི་ངོ་བོས་འགྲོ་བ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའི་
བསམ་པ་ཡོངས་སུ་འདོར་བ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ། །རྟག་ཏུ་འཕོག་པར་གྱོགས་
པའི་བསམ་པ་ཉན་མོད་ཀྱི། །འགྲོ་བ་མཐོན་མེད་པ་ལ་སྙིང་རྗེའང་སྐྱེད་པར་
བྱེད། །འདིའི་སྟོར་བ་ནི་འཕོར་བར་གྱོགས་པ་ཡིན་ལ། །སྡུག་པའི་བསམ་པ་ནི་མྱ་ངན་
ལས་འདས་པར་གྱོགས་པ་ཡིན་པའི་འགྲོ་བ་མཐོན་མེད་པ་ལ་འདིའི་སྙིང་རྗེ་ཆེས་ཤིན་
ཏུ་རྣམ་པར་འཕེལ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་གོང་བའི་གཤེགས་གསུང་སྐྱེས་སངས་རྒྱས་འཇིང་
བཅས་ནི། །མ་ལུས་པ་རྣམས་སྐོ་ཡིས་ཕམ་པར་བྱེད་པའང་ཡིན། །སངས་རྒྱས་བར་མ་
རྣམས་དང་ཉན་ཐོག་ཏུ་གྱུར་པ་ནི་སངས་རྒྱས་འཇིང་བཅས་སོ། །དེ་དག་སུ་ཡིན་ཞེ་
ན། །བདེ་བར་གཤེགས་པའི་གསུང་ལས་སྐྱེས་པ་རྣམས་ཏེ་ཉན་ཐོས་རྣམས་སོ་ཞེས་བྱ་བའོ་
དོན་ཏོ། །དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་དྲུག་པ་དེའི་གོང་རོལ་བདུན་
པ་ལ་སོགས་པར་ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཕམ་པར་བྱེད་དོ། །ཀུན་རྫོབ་དེ་ཉིད་གཤོག་ཡངས་དཀར་
པོ་རྒྱས་གྱུར་པ། །ངང་པའི་རྒྱལ་པོ་དེ་ནི་སྐྱེ་བའི་ང་ཡི། །མདུན་དུ་བདར་ནས་དགེ་
བའི་ཚྭང་གི་ཤུགས་སྟོབས་ཀྱིས། །རྒྱལ་བའི་ཡོན་ཏན་རྒྱ་མཚོའི་ཕ་རོལ་མཆོག་ཏུ་
འགྲོ། །དེའི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་ཡོན་ཏན་རྣམས་ཀྱང་ཆེས་ཤུགས་པར་རབ་ཏུ་འབར་བར་འགྱུར་
རོ། །གང་གི་ན་འདི་སྐྱེ་བའི་ང་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་སྐྱེད་པ་རྣམས་དང་ཤེན་ཅིག་རྒྱལ་བའི་
ཡོན་ཏན་གྱི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་ཕ་རོལ་དུ་འགྲོ་བར་འགྱུར་བ་བདེན་པ་གཉིས་པོ་དེ་ནི་

འདིའི་གོགས་པ་ཡངས་པ་གཉིས་ཡིན་ནོ། །སེམས་བསྐྱེད་པ་རྒྱུ་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་སེམས་བསྐྱེད་པ་རྒྱུ་པའོ།། །།

頌曰：**「般若波羅蜜，廣作如是說。」**今當說信解般若波羅蜜多菩薩不共功德，結述般若品。頌曰：**「如是慧光放光明，遍達三有本無生，如觀掌中庵摩勒，由名言諦入滅定。」**

言「如是」者，顯前所說觀察道理。由前觀察，發生慧光，放大光明，灼破障蔽真實之黑暗。彼復由世俗諦力，入滅盡定。滅定自性，亦非棄捨救護眾生之意樂。

頌曰：**「雖常具足滅定心，然恆悲念苦眾生。」**

此菩薩加行屬生死攝，增上意樂屬涅槃攝，故於無依眾生恆時增長大悲。

頌曰：**「此上復能以慧力，勝過聲聞及獨覺。」**

第六地菩薩以上，第七地等，能以慧力勝過佛之聲聞弟子及諸獨覺。

頌曰：

「世俗真實廣白翼，鵝王引導眾生鵝，復承善力風雲勢，飛度諸佛德海岸。」

此菩薩之世俗功德亦增上熾盛，能引導深植善根之眾生群鵝，其飛度於諸佛功德大海之彼岸者，厥為二諦，即此菩薩之白廣雙翼也。

སེམས་བསྐྱེད་པ་བདུན་པ། 第七菩提心遠行地

།དེ་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་བདུན་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད། །རིང་དུ་སོང་བ་འདིར་ནི་སྐད་ཅིག་དང་། །སྐད་ཅིག་ལ་ནི་འགོག་པར་འཇུག་འགྱུར་ཞིང་། །ཐབས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཕྱིན་ལེགས་འབར་བ་ཐོབ། །འགོག་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ནི་ཡང་དག་པའི་མཐའ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ཡིན་པས། །དེ་བཞིན་ཉིད་ལ་འགོག་པ་ཞེས་བརྗོད་དེ་འདིར་སྨྲས་པ་ཐམས་ཅད་འགག་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ། །ས་བདུན་པ་རིང་དུ་སོང་བ་འདིར་ནི་ས་དྲུག་པ་ཐོབ་པའི་འགོག་པ་དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྐད་ཅིག་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་པར་འགྱུར་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། །ཀུན་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྡུག་པ་ཡན་ཆད་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་འགོག་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་སྟེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བདུན་པ་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་སེམས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་དང་སེམས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་ལ་ཡང་འགོག་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་ཅིང་ཤིང་སྟེ། །འགོག་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱས་ནས་ནི་མི་བྱའོ་ཞེས་རྒྱས་པར་གསུངས་སོ། །འདིའི་ཐབས་ལ་མཁས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཆེས་ཡོངས་སུ་དག་པར་ཡང་འགྱུར་རོ། །ཤེས་རབ་ཀྱིད་རྣམ་པ་ཁྱད་པར་ཅན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་ཐབས་དང་སྦྱོར་ལམ་དང་སྟོབས་དང་ཡེ་ཤེས་ཞེས་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། །རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པའི་གནས་སྐབས་ཁོ་ནར་ཤེས་རབ་ལ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཞེས་བརྗོད་ཀྱི་གཞན་དུ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དབུ་མ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་སེམས་བསྐྱེད་པ་བདུན་པའོ།། ||

已說發第六心，今說第七發心。頌曰：「**此遠行地於滅定，　那　那能起入，亦善熾然方便度。**」入滅定者，謂入實際。說真如名滅，此

中息滅一切戲論故。此第七遠行地菩薩，於第六地所得滅定，　那那能入能起。經云：「佛子！菩薩從第六地來能入滅定，今住此地能念念入，亦念念起，而不作證。」又此地中方便波羅蜜多亦最清淨。當知唯由般若行相差別，名為方便、願、力、智度，善擇法時即是慧度，非餘相故。

ཞེས་བསྒོམ་པ་བརྒྱད་པ། 第八菩提心不動地

།དེ་ནི་ཞེས་བསྒོམ་པ་བརྒྱད་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །ཡང་ཡང་སྐད་དགེ་ལས་སྡུག་ཙམ་བའི་ཕྱིར། །གང་དུ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་ཉིད་འགྱུར་བ། །མི་གཡོ་དེ་ལ་བདག་ཉིད་ཆེ་དེ་འདྲུག །།བྱང་ཆུབ་ཞེས་དཔའ་དེ་ནི་ཡང་དང་ཡང་དུ་སྐད་ཀྱི་དགེ་བ་ལས་སྡུག་པ་ཙམ་བར་བྱ་བའི་ཆེད་དུ་གང་དུ་དེ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པར་འགྱུར་བ་བྱང་ཆུབ་ཞེས་དཔའི་ཐ་བརྒྱད་པ་མི་གཡོ་བ་ལ་འདྲུག་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་ཡང་དང་ཡང་དུ་སྐད་ཀྱི་དགེ་བ་ལས་སྡུག་པ་ཙམ་བ་ནི། །རྟེ་སྐད་དུ། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། །རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་འགྲོ་བའི་གྲུ་བོ་ཆེ་ནི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ལ་མ་ཐུག་གི་བར་དུ་ཆེད་དུ་བསྒོད་ཅིང་འགྲོ་བར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། །གང་གི་ཚེ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ལ་ཕྱིན་མ་ཐག་ཏུ་ལྕང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱིས་བསྒོད་ནས་ཆེད་དུ་འབད་མི་དགོས་པར་འགྲོ་སྟེ། །དེས་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ལ་ཉེན་གཅིག་གིས་ཅི་ཚོད་པ་དེ་ནི་སྔོན་ཆེད་དུ་བསྒོད་ཅིང་འགྲོ་བས་འོ་ན་ལྷུས་སོ། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དག་བའི་ཙ་བའི་ཚོགས་ཤིན་ཏུ་བསགས་པ་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཡང་དག་པར་བསྒྲུབས་པ་ཡང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྱོད་པའི་རྒྱ་མཚོར་ཕྱིན་ནས་སྡུན་གྱིས་གྲུབ་

བའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཡུད་ཙམ་ཅིག་ལ་ཐམས་ཅད་ཁྱེན་བའི་ཡེ་ཤེས་ཅི་ཙམ་གནོན་པ་དེ་ནི་སྔོན་གྱི་ཆེད་དུ་བྱ་བའི་ལས་ཀྱིས་བསྐལ་པ་འབུམ་དུ་ཡང་དེ་སྟེད་དུ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་གནོན་པར་མི་ནུས་སོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །

已說發第七心，今說第八發心。頌曰：**「數求勝前善根故，大士當得不退轉，入於第八不動地。」**

又彼菩薩，數數為求勝過以前之善根，即當入於第八不動地，得不退轉。彼數數得勝前善根者，經云：「譬如乘船欲入大海，未至於海，多用功力，排牽而去。若至大海但隨風去，不假人力，以至大海一日所行，視未至時，設經百歲亦不能及。佛子！菩薩摩訶薩亦復如是。積集廣大菩提資糧，乘大乘船，到菩薩行海，於一念頃以無功用智，入一切智智境界。本有功用行，經於無量百千億那由他劫，所不能及。」འདི་ཡི་སྒོན་ལམ་ཤེན་ཏུ་དག་འགྱུར་ཞིང་། །རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་འགོག་ལས་སྒོང་བར་མངོད། །འདིས་སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པར་གྱུར་པ་ན། །སྒོན་ལམ་ཆེན་པོ་བཏུ་ལ་སོགས་པ་སྒོན་ལམ་འབུམ་ཕག་གྲངས་མེད་པ་ཕག་བཏུ་གང་དག་མངོན་པར་བཏབ་པ་དེ་དག་འདི་ལ་ཡོངས་སུ་དག་པར་འགྱུར་བས་དེའི་སྒོན་ལམ་གྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཆེས་ཤུགས་པར་འགྱུར་རོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱིས་མི་གཡོ་བ་འདི་ནི་གཞོན་ནུའི་སངས་རྒྱས་པར་རྣམ་པར་གཞག་སྟེ། །དཀྱུ་པར་ནི་རྒྱལ་ཚབ་ཐོབ་ལ། །བཅུ་པར་ནི་འཁོར་ལོས་བསྒྱུར་བ་ཤྱར་རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་དབང་བསྐུར་རོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་མི་གཡོ་བར་འགོག་པ་ལ་སྟོམས་པར་ཞུགས་པར་གྱུར་པ་ན། །ས་ངམ་རྒྱས་བཅོམ་ཤྱན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་འགོག་པ་ལས་སྒོང་བར་ཡང་མངོད་དོ། །ཅི་སྐད་དུ། །ཀྱེ་རྒྱལ་བའི་སྲས་དག་ དེ་ཤར་བྱང་ཆུབ་སེམས་

དཔའི་ས་མི་གཡོ་བ་འདི་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐོབ་གྱི་སྨོན་ལམ་གྱི་སྟོབས་བསྐྱེད་པ་དང་། །ཚེས་ཀྱི་སྐོའི་རྒྱུན་དེ་ལ་གནས་པ་དེ་ལ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཉེ་བར་སྒྲུབ་པར་མཛད་དོ། །དེ་ལ་འདི་སྐད་ཅེས་ཀྱང་བཀའ་སྩལ་ཏེ། །རིགས་ཀྱི་བུ་ལེགས་སོ་ལེགས་སོ། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚེས་རྗེས་སུ་རྟོགས་པར་བྱ་བ་ལ་འདི་ནི་དོན་དམ་པའི་བཟོད་པ་ཡང་ཡིན་ན། །འོན་ཀྱང་རིགས་ཀྱི་བུ་གང་དེད་ཀྱི་སྟོབས་བསྙེད་མི་འཛིགས་པ་བཞི་ལ་སོགས་པ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚེས་མ་འདྲེས་པ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དེ་ཁོང་ས་བཙལ་པར་བྱེད་ལ་མེད་ཀྱི། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚེས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དེ་ཡོངས་སུ་བཙལ་བའི་ཕྱིར་སྟོང་ཉིད་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་ཏེ། བཟོད་པའི་སྐོ་འདི་ཉིད་ཀྱང་མ་འདོར་ཞིག རིགས་ཀྱི་བུ་ཁྱོད་ཀྱིས་དེ་ལྟར་ཞི་བའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ལ་གནས་པ་ཐོབ་ཀྱང་ཁྱེད་ས་འདི་ཉིད་ཀྱི་ཐུགས་རྗེའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཁྱོད་ཀྱི་ཚེ་ཐོག་མར་ཞི་བ་ཉིད་ཀྱང་ཁྱོད་ཀྱིས་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་ཉམས་སུ་ལེན་ཅིང་ཐེག་པ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་ཡིད་གཡེན་སྤྱོད་པའི་དག་ལ་སོམས་ཤིག ཁོང་ཚོའི་ཐུགས་ཀྱི་བུ་ཁྱོད་ཀྱིས་ཐུགས་རྗེ་བའི་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་ཡིད་གཡེན་སྤྱོད་པའི་དག་ལ་སོམས་ཤིག་ཅེས་ཀྱང་བཀའ་སྩལ་ཏོ། །དེ་ནས་ཀྱང་ཚེ་དང་པོ་ཐོབ་ཀྱི་སྨོན་ལམ་དང་ཞེས་རྒྱ་ཆེར་འཕྲོ་བ་རྣམས་ཤེས་ཏེ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དག་གིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ལ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་མངོན་པར་སྒྲུབ་པའི་སྐོ་རྣམས་སུ་གཞུག་པ་མ་མཛད་དུ་ཟིན་ན། །དེ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ་ཡོངས་སུ་སྨ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་བར་དུ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །

頌曰：**「此地大願極清淨，諸佛勸導起滅定。」**

又此菩薩初發心時，所發百萬阿僧祇等十種大願，於此地中皆得清淨，故此地中願波羅蜜多最為增上。此不動地菩薩立為童真地，第九地時得法王子，第十地時得佛灌頂，如轉輪王。不動地菩薩，入滅

定時，諸佛世尊勸令起定。經云：「佛子！此住不動地菩薩，由本願力故，住此法門流。諸佛世尊與彼起如來智，作如是言：善哉善哉！善男子！此勝義忍隨順佛法。然善男子！我等所有十力、四無畏等不共佛法，汝今未得，汝應為欲成就此法，勤加精進，勿復放棄如此忍門。又善男子！汝雖得是寂滅解脫，然諸凡夫未能證得，種種煩惱常現在前，種種尋伺常相侵害，汝當愍念如是眾生。又善男子！汝當憶念本所誓願。」廣說乃至「若諸佛世尊，不與此菩薩起一切智智門者，彼時即入究竟涅槃。」

གང་གི་ཕྱིར་འདི་དེ་ལྟར་འགོག་པ་ལས་སློང་བ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་འདིའི། །ཚགས་པ་མེད་པའི་ཟློ་ནི་སྐྱོན་རྣམས་དག་དང་ལྡན་གཅིག་མི་གནས་ཕྱིར། །ས་བརྒྱད་པ་ལ་དྲི་མ་དེ་དག་རྟ་བཅས་ཉེ་བར་ཞི་འགྱུར་ཞིང་། །ཉོན་མོངས་ཟད་ཅིང་ཤམས་གསུམ་ཟག་མར་གྱུར་ཀྱང་གང་ཟག་རྣམས་ཀྱི་ནི། །འབྱོར་པ་མཁའ་ལྟར་མཐའ་བྲལ་མ་ལུས་ཐོབ་པར་ནུས་མ་ཡིན། །རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཉེ་མ་ཤར་བས་མྱུན་པ་ལྟར་ཉོན་མོངས་པ་སྤང་བྱང་བ་འཁོར་བར་སྐྱེ་བའི་རྒྱུར་གྱུར་པ་ཁམས་གསུམ་ན་སྲོད་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཙ་བ་དང་བཅས་པར་ཞི་བ་ཁོ་ནར་འགྱུར་ལ། །དེ་སྐད་བཤད་པས་ན་འཕགས་དེར་གཞན་གྱི་ཆོ་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་ཏེ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར། །འདི་ཁམས་གསུམ་ལས་འདོད་ཆགས་དང་བལ་བ་ཉིད་སྤོང་པ་ཡིན་ཏེ། །འདོད་ཆགས་དང་མ་བལ་བ་ལ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཐོབ་པ་སྤྲིད་པ་མེད་པའི་

ཕྱིར། །གལ་ཏེ་འདིས་དེར་ཁམས་གསུམ་ལས་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བར་འགྱུར་ན། །དེའི་
ཚེ་འཁོར་བ་འགག་པས་ཇི་ལྟར་འདི་ཡིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་མ་ལུས་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་
པར་འགྱུར་ཞེ་ན། །བཤད་པ། །འཁོར་བ་འགག་ཀྱང་དབང་རྣམས་བཙུ་པོ་ཐོབ་པར་གྱུར་
ཞིང་དེ་དག་གིས། སྤིད་པའི་འཕྲོ་བར་རང་གི་བདག་ཉིད་སྣ་ཚོགས་སྟོན་པར་བྱེད་པར་
འགྱུར། །འདིར་འཁོར་བ་ནི་འགག་མོད་ཀྱི་དེ་ཤ་ན་ཡང་འདི་ལ་དབང་བཙུ་པོ་དག་ཉེ་
བར་སྐྱེ་ལ། །དེ་དག་གིས་འདི་ཡིད་ཀྱི་རང་བཞིན་གྱི་ལུས་ཀྱི་སྐོ་ནས་བདག་ཉིད་ཀྱི་དངོས་
པོ་སྣ་ཚོགས་པ་སྟོན་པར་བྱེད་དོ། །དེའི་ཕྱིར་འདིའི་ཚོགས་མ་ལུས་པར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་
པར་མི་འགལ་ལོ། །དེ་ལ་དབང་བཙུ་ནི། །ཇི་སྐད་དུ། །བསྐལ་པ་བརྗོད་དུ་མེད་པའི་ཡང་
བརྗོད་དུ་མེད་པར་ཚེ་ཚད་བྱིན་གྱིས་རློབས་པས་ཚེ་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །ཏིང་ངེ་འཛིན་
ངེས་པར་སེམས་པ་དཔག་ཏུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་འཇུག་པས་སེམས་ལ་དབང་བ་འཐོབ་
བོ། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་རྒྱུན་བཀོད་པ་དུ་མས་རབ་ཏུ་བརྒྱན་པའི་བྱེན་གྱིས་
ཆུབས་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པས་ཡོ་བྱད་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་བྱེན་
གྱིས་བརླབས་ཀྱིས་དུས་ཇི་བཞིན་དུ་སྟོན་པས་ལས་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །འཇིག་
རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་དུ་སྐྱེ་བ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པས་སྐྱེ་བ་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །སངས་
རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་དང་དུས་གང་དུ་ཅི་དགའ་བར་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པ་ཀུན་ཏུ་
སྟོན་པས་སྨོན་ལམ་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་སངས་རྒྱས་
ཀྱིས་རབ་ཏུ་གང་བ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པས་མོས་པ་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་
ཐམས་ཅད་དུ་རྗུ་འཕྲུལ་གྱི་རྣམ་པར་འཕྲུལ་པ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པས་རྗུ་འཕྲུལ་ལ་དབང་བ་
འཐོབ་བོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྟོབས་དང་། །མི་འཇིགས་པ་དང་། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚོས་
མ་འདྲེས་པ་དང་། །མཚན་དང་དཔེ་བྱད་བཟང་པོ་དང་། །མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་

ཆུབ་པ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པས་ཡེ་ཤེས་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །མཐའ་དང་དབུས་མེད་པའི་ཚེས་ཀྱི་སྐོ་སྣང་བ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པས་ཆོས་ལ་དབང་བ་འཐོབ་བོ། །ཞེས་རྒྱས་པར་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཤེམས་བསྐྱེད་པ་བརྒྱད་པ་བཤད་ཟེན་ཏོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་ཤེམས་བསྐྱེད་པ་བརྒྱད་པའོ།། ||

由其如是起滅定故，頌曰：**「淨慧諸過不共故，八地滅垢及根本，已盡煩惱三界師，不能得佛無邊德。」**

無分別智，如旭日東昇，所有三界行一切能感生死之煩惱，如同黑暗，及其根本皆悉消滅。此地菩薩由斷彼煩惱故，為三界尊長。然於爾時猶未獲得諸佛世尊之功德，為得彼功德故，復更精進。經說：「彼時即入究竟涅槃。」故知此地已離三界欲，若未離欲定不能得究竟涅槃故。若此地菩薩已離三界欲，則生死永滅，如何圓滿一切佛法耶？頌曰：

「滅生而得十自在，能於三有普現身。」

此地雖已滅除生死，然由證得十種自在，由此之力受意生身，能現種種身，故此菩薩圓滿一切資糧都不相違。十種自在，如經云：「得壽自在，於不可說不可說劫加持壽量故。得心自在，已於無量無數等持智觀入故。得財自在，以能示現一切世界無量莊嚴具，莊飾加持故。得業自在，應時能現業果加持故。得生自在，於一切世界示現受生故。得願自在，於隨所欲佛　時分，示現成佛故。得勝解自在，已能示現一切世界佛充滿故。得神通自在，諸佛　中皆能示現神通遊戲故。得

智自在，已能示現佛力、無畏、不共佛法、相好、正等覺故。得法自在，已能示現無邊無中法門明故。」

ལེམས་བསྐྱེད་པ་དགུ་པ། 第九菩提心善慧地

།དེ་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དགུ་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །དགུ་པ་ལ་ནི་དེའི་སྟོབས་ཤ་ཁེག་མཐའ་དག་རྫོགས་པར་དག་འགྱུར་ཞིང་། །དེ་བཞིན་ཡང་དག་རིག་ཚོས་རང་གི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་དག་པའང་འགྱུར་ཞིང་ཚུལ་སེམས་དཔའི་སྟོབས་ཀྱི་ཪ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཆེས་ཡོངས་སུ་དག་པར་འགྱུར་ཞིང་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་རང་གི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་དག་པ་བཞི་ཡང་འཐོབ་སྟེ། །ཆོས་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་དང་། །དོན་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་དང་། །དེས་བའི་ཚིག་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་དང་། །སྤོབས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པའོ། །དེ་ལ་ཆོས་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པས་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་གི་མཚན་ཉིད་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དོན་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པས་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེས་བའི་ཚིག་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པས་ནི་ཆོས་རྣམས་མ་འདྲེས་པར་སྟོན་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །སྤོབས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པས་ནི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་མཐུན་པའི་རྒྱུ་རྒྱུན་ཆད་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །སེམས་བསྐྱེད་པ་དགུ་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་སེམས་བསྐྱེད་པ་དགུ་པའོ།། ||

已說發第八心，今說第九發心。頌曰：**「第九圓淨一切力，亦得淨德無礙解。」**

第九地菩薩，力波羅蜜多最極清淨。亦得四無礙解清淨功德，謂法無

礙解、義無礙解、詞無礙解、辯無礙解。此中以法無礙解，了知一切諸法自相。以義無礙解，了知一切諸法差別。以詞無礙解，善能無雜演說諸法。以辯無礙解，能知諸法次第相續無間斷性。

ལེམས་བསྐྱེད་པ་བཅུ་པ། 第十菩提心法雲地

།དེ་ནི་ལེམས་བསྐྱེད་པ་བཅུ་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །བཅུ་པའི་ས་ལ་དེ་ཡིས་ཀུན་ནས་སངས་རྒྱས་རྣམས་ལས་དབང་བསྐུར་བ། །དམ་པ་ཐོབ་ཅིང་ཡེ་ཤེས་ལྷག་པར་མཚོག་ཏུ་འཕྲུང་བའང་ཡིན། །ཚར་སྨིན་རྣམས་ལས་ཆུ་ཚར་འབབ་པ་ཇི་ལྟར་དེ་བཞིན་འགྲོ་རྣམས་ཀྱི། །དེག་བའི་ལོ་ཐོག་ཆེད་དུ་རྒྱས་སྦས་ལས་ཀྱང་ལྷུན་གྱིབ་ཆོས་ཚར་འབབ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བཅུ་པ་ལ་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ནི་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་དབང་བསྐུར་ཏེ། །ཇི་སྐད་དུ། །དེ་ལ་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱངས་མེད་པ་འབུམ་ཕྲག་བཅུ་ཇི་སྙེད་པའི་ཐ་མ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཐམས་ཅད་མཉེན་པའི་ཡེ་ཤེས་དང་ཁྱད་པར་མེད་པ་དབང་བསྐུར་བ་དང་ལྡན་པ་ཞེས་བྱ་མངོན་དུ་འགྱུར་ཏེ། །མངོན་དུ་གྱུར་མ་ཐག་ཏུ་སྟོང་གསུམ་འབུམ་ཕྲག་བཅུའི་གཏོས་དང་མཉམ་པའི་རིན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོའི་པདྨ་རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཚོག་དང་ལྡན་པས་སྤྲས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་རྒྱས་པར་སྟོང་གསུམ་འབུམ་ཕྲག་བཅུའི་ཚང་བའི་རྟུལ་ཕྲ་རབ་ཀྱི་རྟུལ་སྟེད་ཀྱི་པདྨའི་འཁོར་དང་ལྡན་པ་འགྱུར་ཏེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེའི་ལུས་ཀྱང་དེ་དང་འཚམ་ཞིང་དེའི་རྒྱུན་དུ་འབབ་པར་གནས་སོ། །དེ་ཏིང་ངེ་འཛིན་དེ་ཐོབ་མ་ཐག་ཏུ་པདྨ་དེ་ལ་འདུག་པར་ཀུན་ཏུ་སྣང་ངོ། །དེ་དེ་ལ་འདུག་པ་དང་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ཀུན་ནས་གདན་འཛིན་པ་རྣམས་ཀྱི་མཛོད་སྤུ་ནས་འོད་ཟེར་དག་ཕྱུང་ནས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ལ་དབང་

བསྐྱར་བར་མཛད་དོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །འདིའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཆེས་ཡོངས་སུ་དག་པར་ཡང་འགྱུར་ལ། །སྟོན་ཆེན་པོ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་གྱི་བདེ་ལེ་ཀོག་མངོན་པར་སྟེལ་བའི་ཕྱིར་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པར་དམ་པའི་ཆོས་ཀྱི་ཆར་ཡང་མངོན་པར་འབེབས་སོ། །ལེམས་བསྐྱེད་པ་བཅུ་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དབུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ལས་ལེམས་བསྐྱེད་པ་བཅུ་པའོ།། ||

ལེམས་བསྐྱེད་པ་བཅུ་གཅིག་པ། ། དེ་ནི་ལེམས་བསྐྱེད་པ་དང་པོ་ནས་བརྩམས་ཏེ་དེ་དག་གིས་ཡོན་ཏན་གྱི་ཐུང་ཐོག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །

已說發第九心，今說第十發心。頌曰：**「十地從於十方佛，得妙灌頂智增上，佛子任運澍法雨，生長眾善如大雲。」**

又此菩薩住十地時，獲得十方諸佛灌頂。如經云：「又此菩薩證得百萬阿僧祇三摩地已，最後名一切智智灌頂大三摩地而現在前。此三摩地纔現前已，有大寶王蓮花出現，其花量等百萬三千大千世界。」廣說乃至「以滿百萬三千大千世界極微塵數蓮花而為眷屬，菩薩身量與其蓮花正等相稱。此三摩地現在前故，示坐寶王蓮花座上，彼適坐已，十方一切佛　諸佛眾會，皆從眉間白毫相中，出大光明，入此菩薩而為灌頂。」又此菩薩智波羅蜜多最極清淨，為欲生長世間善根稼穡故，任運降澎甘露法雨，猶如大雲。

已說發第十心，今說從第一菩提心起所得功德之數。頌曰：

དེ་ཚེ་འདིས་ནི་སངས་རྒྱས་བརྒྱ་མཐོང་ཞིང་། ། དེ་དག་བྱིན་གྱིས་བཟློས་ཤིང་ཡང་དེ་ཡིས་ཀོག། ། དེ་ཉིད་ཚེ་ནི་བསྐལ་པ་བརྒྱ་གནས་ཤིང་། ། ཇོན་དང་ཕྱི་མའི་མཐར་ཡང་ཡང་

དག་འཇུག །ཆོ་ཕུན་ཏིང་འཛིན་བཟང་ཐུག་སྟོམས་པར་འཇུག་ཅིང་གཏོང་བྱེད་དེ། །འཇིག་རྟེན་ཁམས་བཟུང་འདི་ཡིས་ཀུན་ནས་གཡོ་ཞིང་སྣང་བར་ནུས། །དེ་བཞིན་རྫུ་འཕྲུལ་གྱིས་དེ་སེམས་ཅན་བཟུང་ཐུག་སྒིན་བྱེད་ཅིང་། །བཟུང་ཐུག་གྲངས་དང་རྟེས་འབྲེལ་ཞིང་དག་ཏུ་ཡང་འགྲོ་བར་འགྱུར། །དེ་ནི་ཚོས་ཀྱི་སྒོ་རྣམས་ཡང་དག་འབྱེད་བྱེད་ཐུབ་དབང་སྐས། །རང་གི་ལུས་ལ་ལུས་རྣམས་ཀུན་ནས་སྟོན་པར་བྱེད་པའང་ཡིན། །རང་གི་འཁོར་དང་བཅས་པས་མཛོས་འབྱོར་ལུས་ནི་རེ་རེ་ཞིང་། །རྒྱལ་བའི་སྐས་དོ་བཟུ་ཐུག་དག་དང་རྟེས་སུ་འབྲེལ་བའང་སྟོན། །ཇི་སྐད་དུ། །རབ་ཏུ་ཐྲུང་ནས་ཀྱང་སྐད་ཅིག་ཐང་ཅིག་ཡུད་ཙམ་ཅིག་ལ་ཏིང་ངེ་འཛིན་བཟུ་རབ་ཏུ་འཐོབ་ཅིང་དེ་དག་ལ་སྟོམ་པར་འཇུག་པ་ཡང་འཇུག་པ་དང་། །སངས་རྒྱས་བཟུ་མཐོང་བ་དང་། །དེ་དག་གི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་ཀྱང་ཡང་དག་པར་ཤེས་པ་དང་། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་བཟུ་གཡོ་བར་བྱེད་པ་དང་། །ཞིང་བཟུར་ཡང་འགྲོ་བ་དང་། །འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་བཟུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། །སེམས་ཅན་བཟུ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་བྱེད་པ་དང་། །བསྐལ་པ་བཟུར་ཡང་གནས་པར་བྱེད་པ་དང་། །བསྐལ་པ་བཟུ་ལ་སྟོན་དང་ཕྱི་མའི་མཐར་ཐུག་པ་དང་། །ཚོས་ཀྱི་སྒོ་བཟུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་དང་། །ལུས་བཟུ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པ་དང་། །ལུས་རེ་རེ་ཡང་འཁོར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བཟུ་བཟུ་དང་ཐུན་པ་ཀུན་ཏུ་སྟོན་པའོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །ཐོག་མཐའ་རབ་ཏུ་དགའ་བར་གནས་པས་ཡོན་ཏན་དེ་མ་མེད་གནས་པས། །དེ་དག་སྟོང་ནི་ཡང་དག་ཐོབ་པར་འགྱུར་བ་སྟེ། །སེམས་དང་ཡོ་བསྟུད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདིས་ཡོན་ཏན་གངས་བཟུ་དང་རྟེས་སུ་འབྱེད་པ་གང་དག་ཐོབ་པ་དེ་དག་ཁོ་ན་སེམས་གཉིས་པ་བསྟུད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་སྟོང་འཐོབ་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་ཆུ་ཆེར་བགྲང་བར་བྱའོ། །ཡོན་ཏན་དེ་དག་ཉིད་སེམས་བསྟུད་པ་གསུམ་པ་ལ་སོགས་

པས་ཐུ་པའོ། །འདི་དག་རྣམས་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡིས་ནི་འདུམ་ཐག་དང་། །བྱེ་བ་ཐག་བརྒྱ་འཐོབ་ཅིང་དེ་ཡིས་བྱེ་བ་སྟོང་འགྱུར་ཐོབ། །དེ་ནས་བྱེ་བ་བརྒྱ་ཐག་སྟོང་འགྱུར་ཡང་འཐོབ་བྱེ་བ་ཐག །།ཁྲག་ཁྱིག་ཐག་བརྒྱ་རྩོགས་པར་བསྒྲུར་དང་སྨར་ཡང་སྟོང་ཐག་ཏུ། །ཡང་དག་པར་ནི་བསྒྲུབ་བ་མཐའ་དག་རབ་ཏུ་འཐོབ་པར་འགྱུར། །དེ་ལ་སེམས་གསུམ་པ་བསྒེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ནི་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ཡོན་ཏན་རྣམས་འདུམ་འཐོབ་བོ། །སེམས་བཞི་པ་བསྒེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ནི་བྱེ་བ་ཐག་བརྒྱ་འཐོབ་བོ། །སེམས་ལྔ་པ་བསྒེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ནི་བྱེ་བ་ཐག་སྟོང་འཐོབ་བོ། །སེམས་དྲུག་པ་བསྒེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ནི་བྱེ་བ་འདུམ་འཐོབ་བོ། །སེམས་བདུན་པ་བསྒེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ནི་ཡོན་ཏན་དེ་དག་ཉིད་བྱེ་བ་ཁྲག་ཁྱིག་ཐག་འདུམ་འཐོབ་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེ་ཡན་ཆད་ནི་ཡོན་ཏན་དག་ལ་གྲངས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་བཟུང་བར་མི་སྲིད་པས་རྣལ་ཐ་རད་རྣམས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་བཟུང་བར་བཤད་དོ། །

「菩薩時能見百佛，得佛加持亦能知，此時住壽經百劫，亦能證入前後際，智能起入百三昧，能動能照百世界，神通教化百有情，復能往遊百佛土，能正思擇百法門。佛子自身現百身，一一身有百菩薩，莊嚴圍繞為眷屬。」

如經云：「既出家已，一　那頃、瞬息、須臾，能證菩薩百三摩地，見百如來，彼佛加持皆能了知。能動百世界，能往百　土，能照百世界，成熟百有情，能住壽百劫。於前後際各能入百劫，於百法門能正思擇，示現百身，身身皆能現百菩薩眷屬圍繞。」

頌曰：**「如極喜地諸功德，如是住於無垢地，當得功德各千種。」**

如發第一菩提心菩薩，所得功德皆是百數。即彼功德，發第二菩提心之菩薩，各得千數。又彼功德，於第三菩提心等五地時。頌曰：

「餘五菩薩得百千，得百俱胝千俱胝，次得百千俱胝量，後得俱胝那由他，百轉千轉諸功德。」此中發第三菩提心之菩薩，當得百千所說功德。發第四心菩薩，當得百俱胝功德。發第五心菩薩，當得千俱胝功德。發第六心菩薩，當得百千俱胝功德。發第七心菩薩，當得百千俱胝那由他功德。以上功德，計算俱窮，當以微塵而數。

མེ་གཡོའི་སར་གནས་རྣམ་རྟོག་མེད་པ་དེས། །སྟོང་གསུམ་བརྒྱ་ཕྲག་སྟོང་བསྡོམས་འཇིག་རྟེན་ན། །རྟུལ་ཚད་ཇི་སྙེད་ཡོད་པ་དེ་རྣམས་དང་། །ཁངས་མཉམ་ཡོན་ཏན་དག་ནི་འཕོ་བར་འགྱུར། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་བརྟུད་པ་བསྒོམ་པས་ནི་རྐང་དུ་བསྟན་པའི་ཡོན་ཏན་དག་སྟོང་གསུམ་གྱི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་འདུམ་གྱི་རྡུལ་ཕྲ་རབ་ཀྱི་རྡུལ་སྙེད་འཕོ་བ་བོ། །ལེགས་པའི་བློ་ཁྱོས་ས་ལ་གནས་པ་ཡི། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དེས་སྐར་བསྟན་ཡོན་ཏན་དག ། །ཁངས་མེད་བརྒྱ་ཕྲག་སྟོང་དུ་ཡང་དག་པར། །བསྡོམས་པ་ཕྲག་བཅུའི་རྡུལ་ཚད་ཕོ་བ་འགྱུར། །ལེམས་དགུ་པ་བསྒེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ནི་སྐར་བསྟན་ཡོན་ཏན་དག་སྟོང་གསུམ་གྱི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་གྲངས་མེད་པ་འདུམ་ཕྲག་བཅུའི་རྡུལ་དང་མཉམ་པ་འཕོ་བོ། །རེ་ཞིག་བཅུ་པ་འདིར་དེའི་ཡོན་ཏན་དག ། །ངག་གི་སྒྲོང་ཡུལ་ལས་ཆེས་འདས་གྱུར་ཞིང་། །ངག་གི་སྒྲོང་ཡུལ་མ་ཡིན་བསྡོམས་རྣམས་ནི། །རྟུལ་དག་ཇི་སྙེད་ཡོད་པ་དེ་སྙེད་འགྱུར། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་བཅུ་པ་བསྒེད་པས་ནི་ཡོན་ཏན་ཇི་སྐད་དུ་བསྟན་པ་དག་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་བརྩོད་དུ་མེད་པའི་ཡང་བརྩོད་དུ་མེད་

བའི་རྣལ་ཕྱ་རབ་ཀྱི་རྣལ་སྟེང་འཐོབ་པར་འགྱུར་རོ། །རེ་ཞིག་བཅུ་པ་འདིར་དེའི་ཞེས་བྱ་བའི་རེ་ཞིག་གི་སྒྲ་འདིས་ནི་ཅི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཡོན་ཏན་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ལ་གོ་རིམ་སྟོན་པར་བྱེད་དོ། །གཞན་ཡང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདིས་ནི། །

頌曰：**「住不動地無分別，證得量等百千轉，三千大千佛世界，極微塵數諸功德。」**

菩薩發第八心，如所說功德，當得百千三千大千世界極微塵數。

頌曰：**「菩薩住於善慧地，證得前說諸功德，量等百萬阿僧祇，大千世界微塵數。」**

發第九心菩薩，所說功德，與百萬阿僧祇三千大千世界微塵數量相等。

頌曰：**「且說於此第十地，所得一切諸功德，量等超過言說境，非言說境微塵數。」**

菩薩發第十心，如上述功德，當得不可說不可說轉佛　微塵數。言「且說」者，顯說功德之次序，謂猶不止此數。又此菩薩，頌曰：

བ་སྤྲུའི་ཁྲང་བྱང་བྱང་ཆུབ་སེམས་རྣམས་དང་། །ཤུན་ཅིག་རྗོགས་སངས་རྒྱས་སྐུ་བཀྲ་འདས་དང་། །དེ་བཞིན་ཤུ་དང་ཤུ་མིན་མི་དག་ཀྱང་། །སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག་ལ་ནི་སྟོན་པར་ནུས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་བཅུ་པ་བསྒྲིད་པ་འདིས་ནི་རྣོགས་པ་ཀུན་ནས་རྒྱུ་བ་མེད་པར་རང་གིས་ལུས་ཀྱི་བ་སྤྲུའི་བུ་གཅེ་རེར་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་བཀྲ་ལས་འདས་པ་རེ་རེ་ཞིང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཞལ་གྱིས་མི་ལང་བའི་འཁོར་མངའ་བ་

དག་སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག་ལ་རྣམ་པ་གཞན་དང་གཞན་དུའང་སྟོན་པར་ནུས་ལ། །དེ་དག་ལས་གཞན་འགྲོ་བ་ཕྲའི་འཁོར་བ་མི་ལ་སོགས་པའི་དབྱེ་བས་ཐ་དད་པས་ཡང་མ་འདྲེས་པར་བ་སྤུའི་ཁུང་ཏུ་རེ་རེར་སྐད་ཅིག་རེ་རེ་ལ་སྟོན་པར་ནུས་སོ། །ཀུང་གི་སྒྲ་ནི་མ་སྐྱེས་པ་བསྒྲས་པའི་དོན་དུ་སྟེ། །བརྒྱ་བྱིན་དང་། །ཚངས་པ་དང་། །འཇིག་རྟེན་སྐྱོང་བ་དང་། །མིའི་རྒྱལ་པོ་དང་། །ཉན་ཐོས་དང་། །རང་སངས་རྒྱས་དང་། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་གདུལ་བྱའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་བརྒྱ་བྱིན་ལ་སོགས་པའི་གཟུགས་བཟང་ནས་ཕྱུན་ཏྲིས་གྲུབ་པར་ཚོས་སྟོན་པར་ནུས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་བར་གྱི་དོན་སྡུད་པའོ། །ཡོན་ཏན་གྱི་ཁྱད་པར་རྣམས་རྒྱས་པར་ནི་མདོ་ཉིད་ལས་བཙལ་བར་བྱའོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སའི་ཡོན་ཏན་བསྟན་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དེའི་འོག་ཏུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སའི་ཡོན་ཏན་ཁྱད་པར་ཅི་ཙམ་ཞེག་བརྗོད་པར་འདོད་པས་བསྟོད་པ་སྒྲུབ་པའི་སྐོན་ནས་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ཏེ་བཤད་པ། །ཁང་ཁྱིར་ནམ་མཁའ་དྲི་མ་མེད་ལ་སྐྱ་སྣང་གསལ་བར་འགྱུར་བའི་ཁྱིར། །སྟོན་ཚེ་སྟོབས་བཅུ་བསྐྱེད་པའི་ས་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས་སྣར་ཡང་འབད་ཅིང་། །འོག་མིན་དུ་ནི་གང་གི་དོན་དུ་འབད་ཐུབ་ཏུ་ཆོག་ཤེ་ན། །ཡོན་ཏན་མཐའ་དག་མཐར་ཐུག་མཚུངས་པ་མེད་དེ་ཁྱོད་ཀྱིས་བསྟེས། །དེས་ན་སྐྱ་བས་ནམ་མཁའ་དྲི་མ་མེད་པ་ཁོ་ན་ལ་འགྲོ་བ་མ་ཡིས་པ་གསལ་བར་བྱས་པའི་ཕྱིར། །ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐུགས་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ཡིད་ཀྱིས་ཀྱང་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཏེ། ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཡོན་ཏན་མཐའ་དག་མཐར་ཐུག་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་ཕྱིར་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐུགས་སུ་ཆུད

མཐར་ཐུག་པ་སྟེ་ཡོན་ཏན་མཐའ་དག་འདིར་མཐར་ཐུག་ཅིང་ཕུལ་དུ་བྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ནི་མཚུངས་པ་མེད་པ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །དེ་དང་འདྲ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་གོང་ན་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེར་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པ་ན་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཁོ་ན་ལ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་བརྟེས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「一一毛孔皆能現，無量諸佛與菩薩，如是　那　那頃，亦現天人阿修羅。」

發第十心菩薩，能無分別，於自身中一一毛孔，示現無量諸佛，各有無數菩薩而為眷屬。　那　那，各現異相。又能於身一一毛孔，　那　那示現五趣有情，人等各異不相紊亂。「亦」字攝未說者，謂於應以帝釋、大梵、護世、人王、聲聞、獨覺、如來等身而教化之有情，即能任運示現帝釋等身而為說法。此諸功德差別，廣如經說。

已說菩薩地功德，下略說佛地功德，由稱頌門，讚佛世尊。頌曰：

「如淨虛空月光照，生十力地復勤行，於色界頂證靜位，眾德究竟無與等。」

譬如明月於淨虛空中，能照耀一切眾生。如是已得第十發心，淨治能障佛法之黑暗，了知自身能得佛法，為得佛地故復更精進修行。由此精勤故，諸佛世尊唯於色究竟天得無上智，此地一切功德皆到究竟，以諸功德至此為極，最殊勝故，亦是無等，以無與此相等者故，更無

過上者故。世尊於彼成正等覺時，一　那頃即得一切智智。頌曰：

ཇི་ལྟར་སྔོད་ཀྱི་དབྱེ་བས་མཁའ་ལ་དབྱེ་བ་མེད་དེ་ལྟར། །དངོས་བྱས་དབྱེ་བ་འགའ་ཡང་
དེ་ཉིད་ལ་མེད་དེ་ཡི་ཕྱིར། །ཇི་མཉམ་ཉིད་དུ་ཡང་དག་ཐུགས་སུ་ཆུད་པར་མཛད་གྱུར་
ནས། །མཁྱེན་བཟང་ཁྱོད་ཀྱིས་སྐད་ཅིག་གིས་ནི་ཤེས་བྱ་ཐུགས་སུ་ཆུད། །དེའེ་ན་བྱམ་པ་
དང་ཁར་གཞོང་ལ་སོགས་པ་ཐ་དད་ཀྱང་སྤྲིན་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་མཚུངས་པའི་ཕྱིར་དེར་
གཏོགས་པའི་ནམ་མཁའ་ལ་ཐ་དད་པ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །གཟུགས་དང་ཚོར་བ་ལ་
སོགས་པའི་དངོས་པོ་ཐ་དད་ཀྱང་དེར་གཏོགས་པའི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སྤྲུ་བ་མེད་པའི་མཚན་
ཉིད་ཅན་ལ་ཐ་དད་པ་མེད་པས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ནི་ཇི་གཅིག་ཁོ་ནར་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེ་
ཡང་མཁྱེན་པའི་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཁོ་ནས་ཐུགས་སུ་ཆུད་པས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་
མཁྱེན་པའི་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཁོ་ནས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་བརྙེས་སོ། །འདིར་
སྨྲས་པ། །གང་ཚེ་ཞི་བ་དེ་ཉིད་ཡིན་ན་དེ་ལ་ཟློ་གོས་འཇུག་མི་འགྱུར། །ཟློ་མ་ཞུགས་པར་
ཤེས་བྱའི་ཡུལ་ཅན་ངེས་པར་རིག་པའང་མ་ཡིན་ལ། །ཀུན་ནས་ཤེས་མེད་པ་ནི་ཤེས་པར་
ཇི་ལྟར་འགྱུར་ཏེ་འགལ་བར་འགྱུར། །མཁྱེན་པོ་མེད་པར་ཁྱོད་ཀྱིས་གཞན་ལ་འདི་ལྟ་བུ་
ཞེས་སུ་ཞེག་སྨོན། །སྤྲུ་བ་མེད་པ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་དོ་ཞེས་
རྣམ་པར་འཇོག་ཅིང་དེ་ཡང་ཤེས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འཇོག་པ་ན། །གང་གི་ཚེ་ཞི་བ་དེ་ཁོ་ན་
ཉིད་ཡིན་ནོ་ཞེས་རྣམ་པར་གཞག་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ། །དེ་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཟློ་མི་
འཇུག་པར་ཁས་བླང་དགོས་ཏེ། །འདི་ལྟར་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སྤྲུ་བ་མེད་པའི་རང་བཞིན་ཅན་
ལ་ཟློ་འཇུག་པ་ན་ཅིའི་རྣམ་པ་ཅན་ཞེག་ཏུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་མེད་
པས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་ཟློ་མི་འཇུག་པ་ཉིད་དོ། །ཟློ་མི་འཇུག་ན་ནི། །འོ་ན་ཤེས་བྱའི་ཡུལ་
ཅན་གྱི་ངེས་པ་ཡང་མི་རིག་པས་དེའི་ཕྱིར་འདི་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་འགྱུར་བར་ཇི་ལྟར་

འདས། །ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་མེད་པ་ཉིད་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཡོངས་སུ་རྟོག་པའོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་མི་རིགས་སོ། །ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྨྲས་པ། །ཀུན་ནས་རྟོག་པ་མེད་པ་ནི་རྟོག་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་ཏེ་འགལ་བར་འགྱུར། །ཀུན་ནས་མི་རྟོག་པ་ཉིད་རྟོག་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ཕན་ཚུན་འགལ་བ་ཞེག་སྟེ། །གལ་ཏེ་ཀུན་ནས་མི་རྟོག་པ་ཡིན་ན་ཇི་ལྟར་རྟོག་པ་ཡིན། །ཤེམས་བསྐྱེད་པ་མེད་ན་ཡང་མཉེན་པ་དོ་མེད་པར་འདི་ལྟ་བུའི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ངས་ཐུགས་སུ་ཆུད་དོ་ཞེས་ཁྱེད་གཅིག་གིས་རྟོགས་པར་བྱེད། །དེའི་ཕྱིར་འདི་མི་རིགས་སོ། །འདི་ལ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །

「如器有異空無別，諸法雖別性無差，是故正知同一味，妙智　那達所知。」

如瓶盤等器雖有差別，然彼上之虛空毫無差別，同無礙故。如是色受等法雖有差別，然彼上之真實義，無生為相，亦無差別。是故當知此真實義唯是一味。此復唯以一　那智周遍了知，故佛世尊唯以一　那智而得一切智智也。

外問，頌曰：**「若靜是實慧不轉，不轉而知亦非理，不知寧知成相違，無知者誰為他說。」**

既安立無生為色等諸法之真實義。又安立彼為可知。若時安立寂靜為真實義，則於彼義應許智慧畢竟不轉。以若於不生為性之真實義，智慧轉者，為以何行相轉？由無行相，故於真實義，智慧應不轉。若慧不轉，則說決定所知，不應道理。云何可說遍了知此耶？若謂不知即

是遍知真實義，亦不應理。何以故？若不遍知，寧是能知，應成相違。說不知為知，互相矛盾。故不遍知，如何是知。若無有心，則亦無知者。汝等誰復為他宣說，云我知真實義如是行相，而令他了知耶？是故此說，不應道理。答彼，頌曰：

གང་ཚོ་སྐྱེ་མེད་དེ་ཉིད་ཡིན་ཞིང་ཟློ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་བཅལ་བ། །དེ་ཚོ་དེ་རྣམ་བརྟེན་ལས་དེ་ཡིས་དེ་ཉིད་རྟོགས་པ་ལྟ་བུ་སྟེ། །རྗེ་ལྟར་སེམས་ནི་གང་གི་རྣམ་པ་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་དེ་ཡིས་ཡུལ། །དེ་ཡོངས་ཤེས་པ་དེ་བཞིན་ཐ་སྙད་ཉེ་བར་བརྟེན་ནས་རིག་པ་ཡིན། །འདི་ན་དེའི་རྣམ་པའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པ་ཉིད་འཇིན་པ་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པས་ཡུལ་རིག་གོ་ཞེས་བརྗོད་དོ། །དཔེར་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྔོན་པོའི་རྣམ་པར་བསྟལ་བ་ཉེ་བར་སྐྱེ་བ་ན་སྔོན་པོ་ཤེས་སོ་ཞེས་བརྗོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཤེས་པ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པ་སྐྱེ་བ་ན་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཤེས་སོ་ཞེས་ཉེ་བར་གདགས་སོ། །ཤེས་པ་དེའི་རྣམ་པའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པ་ཉིད་བསྟན་པའི་ཕྱིར། །གང་ཚོ་སྐྱེ་མེད་དེ་ཉིད་ཡིན་ཞིང་ཟློ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་བཅལ་བ། །དེ་ཚོ་དེ་རྣམ་བརྟེན་ལས་དེ་ཡིས་དེ་ཉིད་རྟོགས་པ་ལྟ་བུ་སྟེ། །ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། །དེའི་རྣམ་པ་བརྟེན་པའི་སྒོ་ནས་རྣམ་པར་གཞག་གོ །རྗེ་ལྟར་སེམས་ནི་གང་གི་རྣམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་ནི་རབ་ཏུ་གྲགས་པར་གྱུར་བའི་དབེ་སྨོས་ཏེ་ཡང་རྣམ་པར་བཤད་ཟིན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་བཏགས་པ་ལས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་སོ་ཞེས་རྣམ་པར་གཞག་གི དངོས་སུ་ན་འགའ་ཞིག་འགའ་ཞིག་གིས་ཤེས་པ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །ཤེས་པ་དང་ཤེས་བྱ་གཉི་ག་ཡང་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ངོ། །གང་ཡང་མཁྱེན་པོ་མེད་པར་ཁྱོད་ཀྱིས་གཞན་ལ་འདི་ལྟ་བུའོ་ཞེས་སུ་ཞིག་སྨོན། །ཞེས་སྨས་པ་དེ་ལ་ཡང་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །ཤེས་པ་འདི་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དེ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་བདེན་མོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ན་དེ་ཉིད་སྨོན་པ་མི་སྲིད་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ། །རྗེ་

ལྟར་ཞེ་ན། །བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །དེ་ཡི་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་སྐུ་བསོད་ནམས་ཀྱིས། །ཟིན་དང་སྐྱེལ་བ་མཁའ་གཞན་ལས་དེའི་མཐུས། །སྒྲ་གང་ཚོས་ཀྱི་དེ་ཉིད་སྟོན་འབྱུང་བ། །དེ་ལས་འཇིག་རྟེན་གྱིས་ཀྱང་དེ་ཉིད་རིག །།དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ནི་གཟུགས་ཀྱི་སྐུ་གང་ལ་བཞུགས་ནས་ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་མངོན་སུམ་དུ་མཛོད་པའི་སྐུ་བསོད་ནམས་བརྒྱས་ཟིན་པ། །བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་ཅིང་སྣ་ཚོགས་པའི་སྐུ་མངའ་བ་དེ་ནི་ངོ་བོ་དེ་དང་དེར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཚོས་ཀྱི་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བ་ཡིན་ཏེ། །གང་ལས་དུ་དུང་དུ་ཡང་འཇམ་དཔལ་སྐྱེ་བ་མེད་ཅིང་འགག་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཚིག་བླ་དྭགས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་གསུང་རབ་ཀྱི་ཐ་སྙད་སྣ་ཚོགས་པ་དག་རྟོགས་པར་འགྱུར་བ། །བསོད་ནམས་བརྒྱ་ལས་བསྒྲུབ་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་ཀྱི་སྒྲ་གང་ཞེག་འབྱུང་བ་དེ་ལས་འཇིག་རྟེན་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཚོས་ཉེ་བར་སྟོན་པའི་སྒོང་དུ་འགྱུར་པས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་ངེས་པར་འགྱུར་རོ། །བསོད་ནམས་ཀྱིས་འདུས་བྱས་པའི་སྐུ་ལས་འབྱུང་བ་ལྟ་ཞོག་ཐོས་པ་ཙམ་གྱིས་ཀྱང་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁོ་ན་ཉིད་གསལ་བར་བྱེད་པའི་སྒྲ་གང་ཞེག་འབྱུང་བ་དེ་ལས་ཀྱང་འཇིག་རྟེན་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་རིག་པ་ཡིན་ནོ། །ཡང་ཇི་ལྟར་ནམས་དང་ནམས་ལས་བྱུང་བ་མེད་པའི་རང་བཞིན་ཅན་རྣམ་པར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཡང་དག་པར་ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྐུ

བཤད་པ།།

「不生是實慧離生，此緣彼相證實義，如心有相知彼境，依名言諦說為知。」

此中，若識隨取彼相，即說此識了知彼境。如識生時帶青行相，即說知青。如是此智生時，隨取真實義之行相，即安立為知真實義。為顯此智隨取彼相，故曰：「不生是實慧離生，此緣彼相證實義。」即依緣彼行相而立。言如心有相等，是取共許之喻，如前已說。故由假名立為達真實義，實無少法能知少法，能知、所知俱不生故。

又汝說云：若無知者，誰復為他宣說真實義如是行相耶？今當解釋。此智雖是不生，然於世間亦非不能顯示真實。頌曰：**「百福所感受用身，化身虛空及餘物，彼力發音說法性，世間由彼亦了真。」**

諸佛如來，住何色身現證法界，此身是由百福所感，具足不可思議種種身相，是諸菩薩受用法樂之因，即於現在仍說法要。如云：「曼殊室利！當知不生不滅，即是如來增語。」由此百福所感色身，發出如來加持音聲，世間堪聞如是行相正法器者，便能無倒了解真實。不但百福所感色身，即此加持之化身發出顯示諸法真實義之聲音，世間由此亦能了解真實義。又非但化身，即如虛空及餘草木岩壁等物，雖無心心所，然由彼力，亦能發出聲音，世間由此了解真實。

諸無心心所法，現在既無分別作用，云何能為說法之因耶？當舉外喻

以明斯義。頌曰：

རྗེ་ལྟར་རྗ་མཁན་སྟོབས་ཆེན་ལྡན་པས་འདིར། །ཡུན་རིང་འབད་པས་ཆེས་བསྐོར་འཁོར་
ལོ་ནི། །དེ་རྩོལ་ད་ལྟ་སྐྱེས་པ་མེད་བཞིན་དུའང་། །འཁོར་ཞིང་བྱམ་པ་ལ་སོགས་རྒྱུར་
མཐོང་ལྟར། །དེ་བཞིན་ད་ལྟ་སྐྱེས་རྩོལ་མེད་བཞིན་དུ། །ཆོས་ཀྱི་བདག་ཅན་སྐུ་ཉིད་ལ་
ཞུགས་དེའི། །འཇུག་པ་སྐྱེ་བོའི་དགེ་དང་སྨོན་ལམ་གྱི། །ཁྱད་པར་གྱིས་འཕངས་ལས་ཆེས་
བསམ་མི་ཁྱབ། །དེ་ལ་གང་གིས་ན་རྟོག་པ་མེད་པར་གྱུར་དུ་ཟིན་ཀྱང་འདུལ་བའི་ཐུ་བ་རྣི་
ལྟར་འཚམ་པ་ལྟར་འཇུག་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་མཐའ་ཡས་པའི་དོན་བྱེད་པར་
འགྱུར་བ། །རྣི་ལྟར་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དག་ད་ལྟར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེ་
མངའ་ཞིང་། །ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ་དང་དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་དང་འདྲ་བར་རྣི་ལྟར་
འཚམ་པར་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་སྒྲུབ་པ་ལྟར་མཛད་ཅིང་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ལས་སྣང་ཅིག་
ཀྱང་མི་བསྟོད་ལ། །སེམས་ཅན་འདུལ་བའི་དུས་ལས་ཀྱང་མི་འདའ་བ་དེ་བཞིན་དུ་བདག་
ཀྱང་གྱུར་ཅིག་ཅེས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ཇར་སྨོན་ལམ་གང་བཏབ་པའི་སྨོན་ལམ་དེའི་
ཤུགས་དང་། །གདུལ་བྱ་རྣམས་ཀྱིས་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་ཆོས་ཉན་པར་འགྱུར་བའི་ལས་
ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལས་བྱ་བའི་ཁྱད་པར་གང་ཞིག་ནོར། །དེ་ལྟར་ན་ད་
ལྟར་སྐྱེས་པའི་འབད་རྩོལ་མེད་པར་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཉེ་བར་སྟོན་པ་དང་། །སེམས་ཅན་གྱི་
དོན་བྱ་བ་ཡང་འགྲུབ་བོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །དེ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུའི་དབང་དུ་བྱས་
ནས་བཤད་པ། །ཤེས་བྱའི་ངང་ཤིང་སྐམ་པོ་མ་ཡིས་པ། །བསྟེགས་པས་ཞི་སྟེ་རྒྱལ་རྣམས་
ཆོས་སྐུ་སྟེ། །དེ་ཚེ་སྐྱེ་བ་མེད་ཅིང་འགག་པ་མེད། །སེམས་འགག་པས་དེ་སྐུ་ཡིས་མངོན་སུམ་
མཇོད། །ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ར་བ་ཞིན་ཅན་གྱི་སྐུ་ཤེས་བྱའི་ངང་ཤིང་སྐམ་པོ་མ་ཡིས་པ་བསྟེགས་
པ་ལ་ཤེས་བྱ་སྐྱེ་བ་མེད་པས་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར་བ་གང་ཡིན་པ་འདི་ནི་

སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ཚོས་ཀྱི་སྐྱེའོ། །འདི་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་མངོད་ནས། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་ཚོས་ཉིད་ལྟ། །འཇིག་པ་རྣམས་ནི་ཚོས་ཀྱི་སྐུ། །ཚོས་ཉིད་ཤེས་བྱའང་མ་ཡིན་ཏེ། །དེ་ནི་ཤེས་པར་ནུས་མ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །ཚོས་ཀྱི་སྐུ་འདི་ནི། །དེའི་ཚེ་སྐྱེ་བ་མེད་ཅིང་འགག་པ་མེད་པ་སྟེ། །འདི་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་མངོད་ནས་འཇམ་དཔལ་སྐྱེ་བ་མེད་ཅིང་འགག་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཚོག་ཟླ་དྲུགས་སོ་ཞེས་གསུངས་སོ། །དེ་ལྟར་ན་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཡུལ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་དེའི་ཡུལ་ཅན་སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བ་རྣམས་མི་འཇུག་པས་སྐུ་ཁོ་ནས་མངོན་སུམ་དུ་མངོད་པར་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་རྣམ་པར་གཞག་གོ །།འདི་ནི།།

「如具強力諸陶師，經久極力轉機輪，現前雖無功用力，旋轉仍為瓶等因，如是佛住法性身，現前雖然無功用，由眾生善與願力，事業恆轉不思議。」

由何力故，雖無分別，而能稱其所化機宜，饒益無邊諸有情界，謂諸菩薩昔發大願：如佛世尊現無分別，猶摩尼寶及如意樹，隨其所宜饒益眾生，安住法界　那不動，教化眾生而不失時，願我亦能如是。由此願力，與諸眾生堪聞是法善業成熟，故有如是事業差別。由是當知，現前雖無功用，而能宣說法真實義，饒益有情。

今當說佛法身。頌曰：**「盡焚所知如乾薪，諸佛法身最寂滅，爾時不生亦不滅，由心滅故唯身證。」**

智慧自性身盡焚一切如同乾薪之所知。所知既不生，其具不生行相之

智，即是諸佛法身。是故經云：「應觀佛法性，即導師法身，法性非所識，故彼不能了。」爾時，法身不生不滅，依此故云：「曼殊室利！當知不生不滅，即是如來增語。」由於此智真實義境，諸心心所畢竟不轉，故依世俗立為唯由身證。

ཞེ་སྒྲུ་དཔག་བསམ་ཤིང་ལྟར་གསལ་གྱུར་ཞིང་། །ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ཇི་བཞིན་རྣམ་མེ་རྐོག །།འཕྲོ་གཡོ་བར་དུ་འཇིག་རྟེན་འབྱོར་སྣང་རྟག །།འདི་ནི་སྟོས་དང་བྲལ་ལ་སྣང་བར་འགྱུར། །སྒྲུ་གང་གིས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་འདི་མངོན་སུམ་དུ་མཛོད་པར་བཤད་པ་དེ་ནི་ཞེ་བའི་རང་བཞིན་ཅན་དུ་འདོད་དེ། །སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཞེ་བའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡིན་ཡང་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་མཛད་པར་སྟོད་པ་གསལ་བར་བྱེད་པ་ནི། །དཔག་བསམ་ཤིང་ལྟར་གསལ་གྱུར་ཞིང་། །ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ཇི་བཞིན་རྣམ་མེ་རྐོག །།ཅེས་བྱ་བ་སྟེ། །འདི་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ་ཉིད་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་དང་ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ་ལྟ་ཇི་ལྟར་བའི་དོན་འགྲུབ་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བའོ་སྟེ། །སྒྲུ་འདི་ནི་འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་པར་འཇིག་རྟེན་གྱི་འབྱོར་བའི་སྣང་དུ་གནས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །རྟག་ཅེས་བྱ་བ་འདིས་ནི་ཡུན་རིང་པོར་གནས་པ་ཉིད་དུ་མཚོན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ཇི་སྲིད་པ་དང་ནམ་མཁའ་ཇི་སྲིད་པ་དེ་སྲིད་དུ་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཚུལ་འདིས་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཁོ་ན་མཛད་ཅིང་རྣམ་པར་བཞུགས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །བསོད་ནམས་བརྒྱའི་མཚན་གྱིས་བརྒྱན་པའི་སྐུ་འདི་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྟོས་པ་དང་བྲལ་བ་རང་གི་བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ལས་ཤེས་རབ་ཏུ་མེད་པའི་མེ་ལོང་ཐོབ་པ་རྣམས་ཁོ་ན་ལ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་སྣང་གི་སྟོས་པ་དང་བཅས་པ་རྣམས་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཚོས་ཀྱི་སྐུ་ལས་བྱུང་བའམ་གཟུགས་ཀྱི་སྐུའི་མཐུ་ལས་

བྱང་བ་ཡིན་ཡང་རྟག་ཏུ། །ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྐུ་ལས་གཞན་དུ་གྱུར་པ་རྣམ་པའི་སྐུ་གང་དག་སེམས་ཅན་འདུལ་བའི་རྒྱས་བྱང་བ་དེ་དག་ལ་ཡང་མཐུའི་ཁྱད་པར་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་མངའ་བར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

頌曰：**「此寂滅身無分別，如如意樹摩尼珠，眾生未空常利世，離戲論者始能見。」**

若身現證此真實義，即說彼身為寂滅性，由其永離心心所故，性雖寂滅，然能饒益有情。故云：「無分別，如如意樹摩尼珠。」義謂此身雖無分別，如如意樹及摩尼珠，亦為成滿所欲之因。此身為利世間故，盡未來際，常住於世。言常者，表久遠住。是故當知，生死未空，虛空未盡，諸佛恆以此相饒益有情安住世間。又此百福相好莊嚴之身，唯諸菩薩已離戲論，久修福智二種資糧，證得無垢淨慧鏡者，始能現見；有戲論者，則莫能見。

餘等流身，或從法身起，或由色身之力而起，唯以調伏眾生因緣而起。為顯此身威力差別亦不可思議。頌曰：

ཐུབ་དབང་དུས་གཅིག་ཁོ་ནར་དེའི་རྒྱུ་མཐུན། །གཟུགས་སྐུ་གཅིག་ལ་རང་གི་སྐྱེ་གནས་སྣབས། །ཐུར་འགགས་གསལ་དང་མ་འཆོལ་བྱང་ཚུལ་ནི། །མ་ལུས་ཀྱིས་བཀུ་མཐའ་དག་ཐོབ་པར་མཛད། །ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཀྱི་སྡུ་རྩལ་འཁོར་བ་ཐོག་མ་མེད་པ་རང་ཉིད་སྐྱེ་བའི་གནས་སྐབས་འགགས་ཟེན་པ་བྱང་མཐའ་དག་མ་ལུས་པར་བསྡུན་པའི་ཕྱིར་གསལ་བ་དང་མ་འཆོལ་བར་དེ་ཙན་ཚུན་མ་འདྲེས་པར་བྱང་ཚུལ་དུ་མས་བཀུ་བར་གྱུར་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཅིག་ཅར་ཁོ་ནར་མེ་ལོང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་

ཤེན་ཏུ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ལ་བཞེན་གྱི་གཟུགས་བརྙན་ལྟར་རྒྱུ་མཐུན་པའི་སྐུ་གཅིག་ཉིད་ལ་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པར་སྣོན་པར་མངོད་དོ། །འདི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱང་དང་གང་དུ་ལྟར་གང་གི་དོན་དུ་བྱང་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པ་སྐུ་གཅིག་ཁོ་ན་ལ་སྣོན་པར་སྤྱོད་པར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །སངས་རྒྱས་ཞིང་ཅི་འདྲ་དེར་ཐུབ་དབང་དང་། །དེ་དག་སྐུ་སྤྱོད་མཐུ་སྣོབས་ཅི་འདྲ་དང་། །ཉན་ཐོས་དགེ་འདུན་རིམ་གྲོ་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཟུགས་རི་འདྲ་དང་། །རྫོགས་ཚོས་སྤྱོད་པ་གང་ལ་སྤྱད་པ་དང་། །སྤྱིན་གང་རྟེ་ཙམ་དེ་དག་ལ་ཕུལ་བ། །དེ་ནི་མ་ལུས་སྐུ་གཅིག་ལ་སྣོན་མངོད། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སྡོན་སྤྱིན་པའི་ཚེ་རོལ་ཏུ་ཕྱི་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ནི། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་གང་རྣམས་ལ་བསྟེན་བཀུར་མངོད་པ་དང་། །ལྷ་རྣ་གྲ་དང་། །ཨེལ་ལ་སོགས་པའི་རང་བཞིན་ཅན། །རིན་པོ་ཆེའི་ཕྲེང་ཤིང་ལ་སོགས་པས་མཆོག་པར་བྱས་པ་མཆུ་དང་ཞེང་དང་ཀུན་ནས་བླུམ་པ་དང་བཅས་པ་དེ་ལ་བརྟེན་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཉེ་བར་མཆོག་པ་ཅི་འདྲ་བ་དེ་མ་ལུས་པར་སྐུ་གཅིག་ལ་སྣོན་པར་མངོད་དོ། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དག་བཤྲམས་པ་ལ་སོགས་པ་སྣོན་པར་མངོད་པ་དེ་མ་ལུས་པར་སྐུ་གཅིག་ལ་སྣོན་པར་མངོད་དོ། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དག་གི་སྐུ་དང་སྤྱོད་པ་དག་གི་མཐུ་ཤུལ་དུ་བྱུང་བ་གཅིག་ལ་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པ་སྐུ་གཅིག་ཏོ་ན་ལ་སྣོན་པར་སྤྱོད་པར་བརྗོད་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །དེ་དག་གི་ཉན་ཐོས་ཀྱི་དགེ་འདུན་དེར་གྱུར་པ་དང་། །ཚོས་ཀྱི་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་ཚུལ་ཁྲིམས་དེ་ལྟ་བུ་ཡང་ཐོས་པ་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སོགས་པ་ཡང་ཐོབ་པ་ཅི་འདྲ་བ་དེ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཤིན་ཏུ་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཡིན་པ་དང་། །དེ་དག་གི་ཉན་ཐོས་ཀྱི་དགེ་འདུན་འདུས་པར་གྱུར་པ་ཇི་སྙེད་པའམ་ཇི་ལྟར་ཡང་སྟེ། །ཚོས་ཀྱི་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་ཚོས་ཀྱི་ནན་ཏན་རྣམ་པ་གང་གིས་ཉན་ཐོས་ཀྱི་དགེ་འདུན་དེར་གྱུར་པ་དང་། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་དག་གིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་མཚན་དང་དུ་བྱང་ཀྱིས་ལུས་པ། །དབྱིབས་དང་ལྡན་པ་ཚོས་གོས་དང་ཟས་དང་གནས་ལ་སོགས་པ་

ཡོངས་སུ་ལོངས་སྤྱོད་པ་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་པ་དང་ལྡན་པ་ཅི་འདྲ་བ་དེ་དག་ཡོད་པར་ཐྱུར་པ་དང་། །ཅི་འདྲ་བའི་ཚོས་དང་སྐྱེ་ཐེག་པ་གཅིག་དང་གསུམ་གྱི་ཉེན་ཅན་བསྐྱན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་སྐུ་གཅིག་ལ་སྟོན་པར་མངོད་དོ། །དེ་བདག་ཅི་འདྲ་དང་སྐྱེ་བྱམ་ཟེ་ལ་སོགས་པའི་རིགས་སུ་སྐྱེ་པ་གཟུགས་དང་ལྡོ་དང་ལྡན་པ་དང་། །ཁྱིམ་པ་དང་རབ་ཏུ་བྱུང་བར་ཐྱུར་པ་དང་། །ཚོས་ཐོས་ནས་ཉག་མ་དང་བཅས་པ་དང་ལྡན་མ་མེད་པའི་བསླབ་པ་ཁས་ལྡངས་ཏེ་སྤྱོད་པ་གང་ལ་སྤྱད་པ་དང་། །སྤྱིན་པ་གང་ཅི་ཙམ་དེ་དག་ལ་ཕུལ་བ་སྐྱེ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཉན་ཐོས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་དག་འདྲུན་དང་བཅས་པ་དེ་དག་ལ་བཟའ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། །ཚོས་གོས་དང་རིན་པོ་ཆེའི་རྒྱན་ལ་སོགས་པ་གང་ཕུལ་བ་དང་། །ཇི་ཙམ་སྐྱེ་དུས་ཇི་ཙམ་དང་ཚད་ཇི་ཙམ་ཕུལ་བ་དེ་མ་ལུས་པར་སྐུ་གཅིག་ལ་སྟོན་པར་མངོད་དོ། །སྤྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་བྱང་མཐའ་འདི་ཇི་ཕུར་སྟོན་པ། །

「能仁於一等流身，同時現諸本生事，自生雖已久遷滅，明了無雜現一切。」

未得一切智智之前，無始以來自本生事，雖皆久已遷滅，然為顯示彼一切故，便能同時於一等流身中，明了無雜任運示現一切本事，如明鏡中現眾色相。

又佛往昔行菩薩行，於何所、為何事、如何行，如是一切，皆能於一身中任運示現。頌曰：

「何佛何　能仁相，諸佛身行威力等，聲聞僧量如何行，諸菩薩身若何等，演說何法自若何，如何聞法修何行，作何布施供佛等，於一身

中能普現。」

諸佛世尊昔行布施波羅蜜多時，供事何等諸佛世尊，於何等佛　，以吠琉璃寶、瑪瑙寶、帝青寶、頗胝迦寶為地，寶樹圍繞縱橫相等，其中有情差別莊嚴，諸佛世尊示現降生等相，於一身中皆能示現。又彼諸佛世尊身行之殊妙威力，及彼聲聞僧眾，數量若干，如何修行，法隨法行，乃能成彼聲聞僧伽。又彼諸佛之佛　中，諸菩薩眾，相好嚴身，形量具足，如何受用衣、食、臥具等事，演說何法，為說一乘，抑說三乘，如是一切於一身中，皆能示現。又於爾時自身若何，為生婆羅門等何等種姓，成就何等色身智慧，為是在家，為是出家。聽聞法已，為受有餘學處，或無餘學處。修何種行，以何衣食莊嚴具等供養諸佛世尊及彼聲聞菩薩，經幾久時，供幾許量，如是一切於一身中皆能示現。

如說修行布施波羅蜜多本事。頌曰：

དེ་བཞིན་ཚུལ་ཁྲིམས་བཟོད་བརྩོན་ཏིང་ངེའོན་དང་། །ཤེས་རབ་སྦྱོང་ཚེ་ཐུར་གྱི་གནས་སྐབས་གང་། །མ་ཚང་མེད་དེ་དག མ་ལུས་སྐུ་གཅིག་ལ་སྟོན་མཛད་ཅས་གོང་མ་དང་སྦྱར་རོ། །སྐུ་གཅིག་ལ་གཅིག་ཅར་གནས་སྐབས་ཐམས་ཅད་སྟོན་པ་ལྟ་ཞོག་གི་འོན་ཀྱང་། །ཉིད་སྦྱོང་པ་ཀུན། །སྐུ་ཡི་བ་སྤུའི་ཁུང་བུའང་གསལ་བར་སྟོན། །བདག་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོང་པ་ཁོ་ན་སྟོན་པར་མཛད་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །གཞན་ཡང་། །སངས་རྒྱས་གང་དག་འདས་དང་འབྱུང་འགྱུར་གང་། །གང་དག་ད་ལྟར་ནམ་མཁའི་མཐར་ཐུག་པར། །གདངས་མཐོན་ཆོས་སྟོན་སྤྲུག་བསྔལ་གྱིས་བཟུང་བའི། །འཕོ་དབུགས་འབྱིན་ཞིང་འཇིག་རྟེན་བཞུགས་པ་

དང་། །དང་པོའི་ཐུགས་བརྩེ་བྱང་ཆུབ་སྙིང་པོའི་བར། །དེ་དག་སྤྱོད་ཀུན་དངོས་རྣམས་མིག་འཕྲུལ་གྱི། །རང་བཞིན་མཉམ་ནས་བདག་བཞིན་བ་སྟུ་ཡི། །ཞེང་བྱར་དུས་གཅིག་ལ་ནི་གསལ་བར་སྟོན། །རེ་ཞིག་མིག་འཕྲུལ་གྱི་ཚུལ་ཤེས་པ་ཐ་མལ་དག་ཀྱང་སྐབས་ཀྱི་མཐུ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཙམ་ཞིག་གིས་རང་གི་ལུས་ལ་དངོས་པོའི་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་པ་གནས་པར་སྟོན་ནུས་ན། །ཅི་འགྲོ་བའི་དབང་ཕྱུག་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱིས་དངོས་པོའི་རང་བཞིན་མིག་འཕྲུལ་གྱི་རང་བཞིན་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དང་ཐ་མ་དད་པ་མཉམ་ནས་མི་སྤྱོད་པར་འགྱུར་རམ། །དེའི་ཕྱིར་མཁས་པ་གང་ཞིག་མ་རྟོགས་པའམ་སོམ་ཉི་ཟ་བར་འགྱུར། །དེའི་ཕྱིར་མཁས་པས་དེ་འདིའི་སྐོ་ནས་གསལ་བར་འདི་ལ་སྦྱོག་པར་མོས་པར་བྱའོ། །ཇི་ལྟར་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་དང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་གཞན་གྱི་སྤྱོད་པ་དག་དུས་གཅིག་ཏུ་རང་ཉིད་ཀྱི་བ་སྤུའི་ཁུང་བུར་སྟོན་པར་མངོད་པ། །

「如是持戒修忍進，禪定智慧昔諸生，彼等無餘一切行，於一毛孔亦能現。」

此接前頌「於一身中能普現」句，顯往昔所修六度諸行皆能於一身中普現。又非但能於一身中普現一切，即於一毛孔中亦能普現一切諸行。

又非唯能現自所修行。頌曰：**「諸佛過去及未來，現在盡於虛空際，安住世間說正法，救濟苦惱眾生者，彼初發心至菩提，一切諸行如己行，由知諸法同幻性，於一毛孔能頓現。」**

且如通常幻師，唯以咒力尚能於自身中示現種種物相，何況諸佛世尊與諸菩薩，已知諸法本性與幻事性全無差別，豈不能現。誰有智者仍不能解或反生疑。是故智者，當由此喻增上信解。如自諸行與諸佛行於一毛孔皆能頓現。頌曰：

དེ་བཞིན་དུས་གསུམ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་། །རང་རྒྱལ་འཕགས་པ་ previous ཐེས་མ་ཡིན་ཀྱི། །སྤྲོད་དང་དེ་ལྟག་སྐྱེ་བོའི་གནས་སྐབས་ནི། །ཐམས་ཅད་བ་སྤུའི་ཁུང་བུར་གཅིག་ཚེ་སྟོན། །སྐུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་བརྩོད་ནས་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེ་མངའ་བར་ཟིན་ཀྱང་བཞེད་པ་ལ་མངའ་བསྟར་བ་ཉིད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །དག་པ་འདི་ནི་བཞེད་པ་འཇུག་པ་ཡིས། །རྟུལ་གཅིག་ཡུལ་ལ་མཁའ་གཏུགས་འཇིག་རྟེན་དང་། །འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡས་ཕྱོགས་ཁྱབ་རྟུལ་སྟོན་མོད། །རྟུལ་རགས་མི་འགྱུར་འཇིག་རྟེན་ཐ་མི་འགྱུར། །ལངས་ཆུས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་ནི་བཞེད་པའི་སྐོ་ནས་ནམ་མཁའི་མཐས་གཏུགས་པའི་འཇིག་རྟེན་རྟུལ་ཐ་རབ་གཅིག་གི་ཡུལ་ལ་སྟོན་པར་བྱེད་དེ། །འཇིག་རྟེན་ཐ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་ཞིང་རྟུལ་ཐ་རབ་རགས་པར་ཡང་མི་འགྱུར་ལ། །བཞེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་ལྟར་གནས་པ་ཡང་དེ་ལྟར་ཡང་དག་པར་སྟོན་ཏེ། །འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡས་ཕྱོགས་ཁྱབ་རྟུལ་ཡང་སྟོན་ཏེ། །ལངས་ཆུས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ནི་བཞེད་པ་ཙམ་གྱིས་མཐའ་ཡས་ཕྱོགས་ཏེ་འཇིག་རྟེན་མ་ལུས་པའི་འཇིག་རྟེན་རྟུལ་ཐ་རབ་གཅིག་གིས་ཁྱབ་པར་ཡང་སྟོན་པར་མངོད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ། །རྣམ་རྟོག་མེ་མངའ་ཁྱབ་ཀྱིས་སྤྲིད་མཐའི་བར། །སྐད་ཅིག་དེ་རེ་ལ་སྟོང་སྣ་ཚོགས། །ཇི་སྙེད་སྟོན་པ་དེ་སྙེད་འཇམ་བུ་སྟིང་། །མ་ལུས་རྟུལ་གང་དེ་དག་ལ་གྲངས་མེད། །རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེ་མངའ་བ་ཁྱོད་འཁོར་བའི་བར་དུ་སྐད་ཅིག་དང་སྐད་ཅིག་ལ་སྟོང་པ་སྣ་ཚོགས་སྟོན་པའི་

ཚད་གང་ཡིན་པའི་ཚད་དེའི་གྲངས་ནི་ཕྱོགས་བཅུའི་སྟོང་མ་ཡུས་པ་ན་རྣལ་ཕྱ་རབ་ཏེ་སྣེད་ཡོད་པ་དེ་དག་ལ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་པ་འདི་ནི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཡོན་ཏན་ཤུལ་དུ་བྱང་བར་བརྗོད་པའི་སྒོ་ནས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་བསྟོད་པ་ཡིན་ནོ། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་ནི་སྟོབས་བཅུས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དེའི་རྣམ་པར་དབྱེ་བ་ཆ་ཙམ་ཞིག་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །

「如是三世諸菩薩，獨覺聲聞一切行，及餘一切異生位，一毛孔中皆頓現。」

已說身圓滿。次顯雖無分別，而得隨欲自在圓滿。頌曰：

「此清淨行隨欲轉，盡空世界現一塵，一塵遍於無邊界，世界不細塵不粗。」

諸佛世尊，隨所欲門，能於一微塵境上，示現盡虛空際一切世界，然世界不細，微塵亦不粗，各住本性，而能隨欲示現也。又云「一塵遍於無邊界」，謂諸佛世尊，略起欲念，即能現一微塵遍於無邊一切世界。

如是，頌曰：**「佛無分別盡來際，一一　那現眾行，盡瞻部洲一切塵，猶不能及彼行數。」**

佛無分別，盡未來際，每一　那示現眾行之數量，盡南贍部洲所有微塵數量猶不能及。此等是由不共功德門，稱讚世尊。佛地是由十力所顯，故當略說少分差別。頌曰：

གནས་དང་གནས་མེན་མཁྱེན་སྟོབས་དང་། ཀེ་བཞིན་ལས་རྣམ་སྨིན་བློ་དང་། ཟོས་པ་སྣ་ཚོགས་ཐུགས་ཆུད་དང་། སྣ་ཚོགས་ཁམས་ནེ་མཁྱེན་སྟོབས་དང་། ཀེ་བཞིན་དབང་མཆོག་མཆོག་མ་ཡིན། ཁམྱེན་དང་ཐམས་ཅད་དུ་འགྲོ་དང་། ཁས་མ་གཏན་རྣམ་ཐར་ཏིང་འཛིན་དང་། ཀློམས་པར་འཇུག་སོགས་མཁྱེན་སྟོབས་དང་། ཇོན་གནས་དྲན་པ་མཁྱེན་པ་དང་། ཀེ་བཞིན་འཆི་འཕོ་སྐྱེ་བློ་དང་། ཟག་རྣམ་ཟད་པ་མཁྱེན་སྟོབས་སྟེ། ཀྱོབས་ནེ་བཅུ་པོ་འདི་དག་གོ །ཀེ་ལ་གནས་དང་གནས་མ་ཡིན་པ་མཁྱེན་པའེ་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །

「處非處智力，如是業報智，知種種勝解，種種界智力，知根勝劣智，及知遍趣行，靜慮解脫定，等至等智力，宿住隨念智，如是死生智，諸漏盡智力，是謂十種力。」

此中且說處非處智力。 頌曰：

རྒྱུ་གང་ཞེག་ལས་གང་ཞེག་ངེས་པར་སྐྱེ་འགྱུར་བ། ཀེ་ནེ་དེ་ཡི་གནས་སུ་དེ་མཁྱེན་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས། ཁཤད་པ་ལས་བཟློག་གནས་མེན་ཤེས་བྱ་མཐའ་ཡས་པ། །མཁྱེན་པ་ཐོག་པ་སྐངས་པ་དེ་ནེ་སྟོབས་སུ་བཤད། །རྒྱུ་གང་ཞེག་ལས་གང་ཞེག་ཅས་བྱ་བ་འདི་ནེ་ཉེ་བར་མཚོན་པ་སྟེ། ཀེའེ་ཕྱིར་རྒྱུ་གང་ལས་གང་ཞེག་སྐྱེ་བ་འདི་ལྟ་སྟེ། །མི་དགེ་བ་དག་ལས་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་དང་། །གང་ལས་གང་ཞེག་འཐོབ་པ་འདི་ལྟ་སྟེ། །འཕགས་པའེ་ལམ་ལས་སྐྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་མི་འོང་བ་དང་། །གང་ལས་གང་ཞེག་ངེས་པར་སྐྱེ་བ་ཅན་དེའེ་གནས་ཀེ་འདིར་གནས་པ་ནེ་ཞེས་བྱ་བས་གནས་ཀྱི་སྐབས་བཀགས་པའེ་ཚུལ་གྱིས་རྒྱུ་བརྗོད་དོ། །བཤད་ཟེན་པ་དང་འགལ་བ་ནེ་གནས་མ་ཡིན་པར་འགྱུར་རོ། །གང་ཞེག་ལས་གང་མི་འབྱུང་བ་དེ་ནེ་དེའེ་

གནས་མ་ཡིན་ཏེ། ཀྱེ་ལེར་ན་དགེ་བ་དག་ལས་འབྲས་བུ་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་མི་འབྱུང་བ་དང་། མཐོང་བའི་ལམ་ཐོབ་པ་ལ་སྡིད་པ་བརྒྱད་པ་མངོན་པར་འགྲུབ་པ་མི་འབྱུང་བ་བཞིན་ནོ། ཀྱེའི་ཕྱིར་མཁྱེན་པ་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དང་བཟླ་བ་འདི་ནི་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་སྟེ། ཇི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་གཟུངས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་རྒྱལ་པོས་ཞུས་པའི་མདོ་ལས། །

「彼法定從此因生，知者說此為彼處，違上非處無邊境，智無礙著說名力。」

言「彼法定從此因生」者，僅是一例。有從因生者，如從不善業生不可愛異熟。有從此得者，如從聖道能得涅槃。如是等類皆此中攝。若彼法定從此因生，即說此是彼處，處是因義。與上相違，即名非處，謂若此法不生彼法，此法即非彼法之處。如從善業不生不可愛果，及得見道不更受第八有。故此遠離一切障品之智，即立為諸佛世尊之力。如《陀羅尼自在王請問經》廣說。

以下經文未譯

རེགས་ཀྱི་བུ་འདི་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་བློ་ན་མེད་པས་གནས་ལ་ཡང་གནས་སུ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །གནས་མ་ཡིན་པ་ལ་ཡང་གནས་མ་ཡིན་པར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རེགས་ཀྱི་བུ་དེ་ལ་གནས་ནི་གང་གནས་མ་ཡིན་པ་ནི་གང་ཞེ་ན། །རེགས་ཀྱི་བུ་འདི་ནི་གནས་མ་ཡིན་ཞིང་གོ་སྐབས་མེད་དེ། །གང་ལུས་ཀྱིས་ངན་པར་སྤྱད་པ་དང་ངག་གིས་ངན་པར་སྤྱད་

པ་དང་། །ཡིད་ཀྱིས་ཉེས་པར་སྤྱད་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་འདོད་པ་དང་སྡུག་པ་དང་དགའ་བ་དང་ཡིད་དུ་འོང་བར་འགྱུར་བ་འདི་ནི་གནས་མེད་དོ། །འདི་ནི་གནས་ཡིན་ཞེང་གོ་སྐབས་ཡོད་པ་སྟེ། །གང་ཡུས་ཀྱིས་ལེགས་པར་སྤྱད་པ་དང་། །ངག་གིས་ལེགས་པར་སྤྱད་པ་དང་། །ཡིད་ཀྱིས་ལེགས་པར་སྤྱད་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་འདོད་པ་དང་སྡུག་པ་དང་། །དགའ་བ་དང་། །ཡིད་དུ་འོང་བར་འགྱུར་བ་འདོད་པ་སྡུག་པ་དང་། །དགའ་བ་དང་། །ཡིད་དུ་འོང་བར་འགྱུར་བ་འདི་ནི་གནས་ཡིན་ནོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ནི་གནས་མ་ཡིན་ཞེང་གོ་སྐབས་མེད་དེ། །གང་སེར་སྣས་ལོངས་སྤྱོད་ཆེན་པོ་མངོན་པར་འགྱུབ་པ་དང་། །ངང་ཚུལ་ངན་པས་ལྷ་དང་མིར་སྐྱེ་བ་དང་། །གནོད་སེམས་ཀྱིས་མཛོས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །ལེ་ལོས་མངོན་པར་རྟོགས་པ་འཐོབ་པ་དང་། །སེམས་གཡེངས་པས་སྤྱོན་མེད་པ་ལ་འཇུག་པ་དང་། །འཆལ་བའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་བག་ཆགས་ཀྱི་མཚམས་སྦྱིར་བ་ཐམས་ཅད་ཀུན་ཏུ་འཛོམས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །མཚམས་མེད་པ་བྱེད་པས་སེམས་གནས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །དམིགས་པ་ཅན་གྱིས་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་བཟོད་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར་བ་དང་། །འགྱོད་པ་ལ་རབ་ཏུ་གནས་པས་སེམས་ཤིན་ཏུ་སྦྱང་བར་འགྱུར་བ་འདི་ནི་གནས་མེད་དོ། །གནས་མ་ཡིན་ཞེང་གོ་སྐབས་མེད་དོ། །གང་བྱད་མེད་ཀྱི་ཡུས་དེ་ཉིད་ཀྱིས་འཁོར་ལོས་སྐྱུར་བའི་རྒྱལ་པོའམ། །བརྒྱ་བྱིན་ནམ་ཚངས་པའམ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། །འདི་ནི་གནས་ཡིན་ཞེང་གོ་སྐབས་ཡོད་པ་སྟེ། །སྤྱིན་པས་ལོངས་སྤྱོད་ཆེན་པོ་མངོན་པར་འགྱུབ་པ་དང་ཞེས་ཐམས་ཅད་བརྗོག་ནས་སྐྱར་བར་བྱ་ཞེང་། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་དང་པོའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །經文到此

དང་ནི་ལས་དང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་མཉེན་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ཏེ་བཤད་པ། །འདོད་དང་མི་འདོད་དེ་ལས་བཟློག་དང་ཟད་དོས་ཀྱིས། །ལས་དང་དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན་ཤིན་ཏུ་སྣ་ཚོགས་ལའང་། །མཉེན་པ་ནུས་མཐུ་ཐོགས་མེད་ས་སོར་འཇུག་འགྱུར་བ། །ཀུན་གསུམ་ཤེས་བྱ་ཁྱབ་མངོད་དེ་ནི་སྟོབས་སུ་འདོད། །ལས་ཡིད་དུ་འོང་བ་དང་། །ལས་ཡིད་དུ་མི་འོང་བ་དང་། །ཡིད་དུ་འོང་བ་དང་། །ཡིད་དུ་མི་འོང་བའི་ལས་དང་། །ཟད་པའི་རྒྱུ་ཟག་པ་མེད་པ་དང་རྣམ་པ་གསུམ་པོ་དེའི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ལས་ལྡར་ཤིན་ཏུ་སྣ་ཚོགས་པ་དུས་གསུམ་གྱིས་བསྡུས་པ་འཇིག་རྟེན་མ་ལུས་པར་ཁྱབ་པ་ལ་ཡང་རང་གི་ངོ་བོ་དང་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་མཉེན་པས་ཤེས་བྱ་མ་ལུས་པ་ཁྱབ་པར་མངོད་པའི་མཉེན་པ་ཤེས་བྱ་འགར་ཡང་ཐོགས་པ་མེ་མངའ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ལས་དང་རྣམ་པར་སྨིན་པ་མཉེན་པའི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་བཞག་སྟེ། །

今當說業異熟智力。頌曰：

「愛與非愛違上相，盡業及彼種種果，智力無礙別別轉，遍三世境是為力。」

可愛業、非可愛業，愛、非愛雜業，能盡因無漏業，與彼三業之異熟，亦如其業有種種差別。總凡三世所攝一切世間自性差別，佛皆遍知。此遍一切所知之智，於任何境皆無礙著，即安立為世尊之業異熟智力。如經廣說。

經文未譯

རྣ་སྐད་དུ། ཁཁན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་འདས་པ་དང་། ཁམ་འོངས་པ་དང་། ཁ་ཉོར་ཙུང་བའི་ལས་རྣམས་དང་། ཁལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་རྣམས་གནས་དང་རྒྱུ་དང་དངོས་པོ་དང་། ཁརྣ་བར་སྨིན་པ་ལ་མཁས་པ་ཡང་དག་པ་ཇི་ཉ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁེ་ཉར་རབ་ཏུ་ཤེས་ཞེ་ན། ཁིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ལ་འདས་པའི་ལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་གང་དག་བའི་རྒྱུ་ལས་ཙུང་བ་མི་དག་བ་དང་བཟལ་བ་གང་མ་ཉོངས་པའི་དུས་ན། ཁདག་བའི་རྒྱུ་འབྱིན་པ་དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་གང་མི་དག་བའི་རྒྱུ་ལས་ཙུང་བ་དག་བ་དང་བཟལ་བ་གང་མ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་མི་དག་བའི་རྒྱུ་འབྱིན་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁདེ་བཞིན་དུ་ལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་གང་མ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་ཉམས་པའི་ཚ་དང་མཐུན་པར་འགྱུར་བ་དང་། ཁགང་ཟུད་པར་གྱི་ཚ་དང་མཐུན་པར་འགྱུར་བ་དེ་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁདེ་བཞིན་དུ་ད་ལྟར་ཙུང་བའི་དུས་ན་ཉམས་པའི་ཚ་དང་མཐུན་ལ། ཁམ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་ཟུད་པར་གྱི་ཚ་དང་མཐུན་པར་འགྱུར་བ་དང་། ཁད་ལྟར་ཙུང་བའི་དུས་ན་ཟུད་པར་གྱི་ཚ་དང་མཐུན་ལ། ཁམ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་ཉམས་པའི་ཚ་དང་མཐུན་པར་འགྱུར་བ་དེ་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁདེ་བཞིན་དུ་རེ་རེ་ཞིང་ཕྱོགས་མཐུན་པ་ལ་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་པར་བྱའོ། ཁདེ་བཞིན་དུ་ལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་གང་འདས་པ་ན་སྨོར་བ་ཆུང་ལ་དེ་མ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་རྒྱུ་ཆ་ཞིང་སྨོར་བ་རྒྱུ་ཆ་བར་འགྱུར་བ་དང་། ཁདེ་བཞིན་དུ་རྟོག་པ་ཆུང་ལ་ཁ་ཅིག་ཀྱི་བུ་འདི་ལ་འདས་པའི་ལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་གང་མ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་རྒྱུ་འབྱིན་པ་དེ་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁདེ་བཞིན་དུ་ལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་གང་མི་དག་བའི་རྒྱུ་ལས་ཙུང་བ་དག་བ་དང་བཟལ་བ་གང་མ་ཉོངས་པའི་དུས་ན་མི་དག་བའི་རྒྱུ་འབྱིན་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ཁདེ་བཞིན་དུ་ལས་ཡང་དག་པར་ཟྭངས་པ་

གང་དུ་ལྟར་བྱང་བ་ན་སྡུག་བསྔལ་ལ་མ་འོངས་པ་ན་རྣམ་པར་སྨིན་པ་བདེ་བར་འགྱུར་བ་དང་། ।ད་ལྟར་བྱང་བ་ན་བདེ་ལ་མ་འོངས་པ་ན་རྣམ་པར་སྨིན་པ་སྡུག་བསྔལ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ।དེ་ལྟར་ན་འདས་པ་དང་། ।མ་འོངས་པ་དང་། ।ད་ལྟར་བྱང་བའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ལས་གང་ཡིན་པ་དང་། ।རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དང་། ।རྣམ་པར་སྨིན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་དེ་ཁོ་ན་དང་གཞན་མ་ཡིན་པ་ལ་བརྟེན་པར་ཡང་དག་པར་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། ।ཤེས་ནས་ཀྱང་དེ་བཞིན་ཉིད་དུ་ཚོས་སྟོན་ཏེ། ।འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་གཉིས་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། ।

經文完

དང་ནི་མོས་པ་སྟ་ཚོགས་མཉན་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། ।འདོད་ཆགས་སོགས་ཀྱིས་འཇུང་བའི་སྟོབས་ཀྱིས་འདོད་པ་ནི། ।ཤིན་ཏུ་སྟ་ཚོགས་དམན་འབྲིང་གང་ཡང་ཉུང་འཕགས་འདོད། ।དེ་ལས་གཞན་རྣམས་ཀྱིས་གཡོགས་མོས་ལའང་མཉན་པ་ནི། ।དུས་གསུམ་འགྲོ་བ་མ་ལུས་ཁྱབ་པ་སྟོབས་ཞེས་བྱ། ।འདིར་འདོད་ཆགས་ཀྱི་སྐྱ་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་ཉེ་བར་མཚོན་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེ་སྡང་པ་ལ་སོགས་པ་དག་བའི་ཚོས་ཡོངས་སུ་བསྟུ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རོ། ।འཇུང་བའི་སྐྱས་ནི་དད་པ་ལ་སོགས་པ་དག་བའི་ཚོས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་རོ། ।འཇུང་བའི་སྐྱས་ནི་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་ས་བོན་སྤོང་བ་ལ་སོགས་པ་དག་བའི་ཚོས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། ।དེའི་ཕྱིར་དེ་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་པ་དང་། ।དད་པ་ལ་སོགས་པའི་ས་བོན་གྱིས་ཡོངས་སུ་བཟུང་བའི་བསམ་པ་ནི་ཉག་པར་མོས་པ་དང་། ।ཉོག་པར་བསམས་པ་དང་འདོད་པ་དང་

མོས་པ་ཞེས་བྱ་བར་བརྗོད་ལ། །མོས་པ་དེ་ལས་གཞན་པའི་ཚོས་ཀུན་ཏུ་སྤྱོད་པའི་བསྒྲུབས་པ་དེ་ལ་ཡང་རང་གི་ངོ་བོའི་ཁྱད་པར་ཡོངས་སུ་གཅོད་པར་མཛོད་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གང་འབྱུང་བ་དེ་ནི། །ངེས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱིས་མོས་པ་སྟོ་ཚོགས་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་བཞག་སྟེ། །

今當說種種勝解智力。頌曰：**「貪等生力之所發，有劣中勝種種欲，餘法所覆諸勝解，智遍三世名為力。」**

此中「貪」字表示煩惱，故亦攝瞋等。「等」字則攝信等善法。「生」字表示貪等種子，由此出生貪等故。故由貪等與信等種子所攝持之意樂，即名增上勝解，及增上意樂、欲志勝解。又此勝解雖由餘法之所覆蔽，然佛一切種智亦能知彼自性差別，即安立為諸佛世尊之種種勝解智力。如經廣說。

經文未譯

ཇི་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་། །གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ཀྱི་མོས་པ་དུ་མ་དང་། །མོས་པ་སྟོ་ཚོགས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཇི་ལྟར་སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ཀྱི་མོས་པ་དུ་མ་དང་མོས་པ་སྟོ་ཚོགས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་ཞེ་ན། །གང་ཟག་གང་འདོད་ཆགས་ལ་གནས་ལ་ཞེ་སྡང་ལ་མོས་པ་དང་། །གང་ཟག་གང་ཞེ་སྡང་ལ་གནས་ལ་འདོད་ཆགས་ལ་མོས་པ་དང་། །གང་ཟག་གང་གཏི་མུག་ལ་གནས་ལ་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་། །གཏི་མུག་ལ་མོས་པ་དེ་

ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །གང་ཟག་གང་དག་ལ་ལ་གནས་ལ་མེ་དག་ལ་ལ་མོས་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །གང་ཟག་གང་དག་སྨོན་བ་ཚུང་བ་བསམ་པ་རྒྱ་ཆེན་པོ་ལ་མོས་པ་དང་། །གང་དག་སྨོན་བ་རྒྱ་ཆེ་ལ་བསམ་པ་ཚུང་ངུ་ལ་མོས་པ་དེ་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །མོས་པ་གང་གིས་སྨོན་བ་ཚུང་ལ་ཁྱད་པར་ལ་གནས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །སྨོན་བ་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་ལ་ཚུང་ངུ་ལ་གནས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །ཡང་དག་པ་ཉིད་དུ་ངེས་ལ་ཡོག་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པའི་ཁམས་ལ་འཇོག་པར་འགྱུར་བ་དང་། །ཡོག་པ་ཉིད་དུ་ངེས་ལ་ཡང་དག་ཉིད་དུ་ངེས་པའི་ཁམས་ལ་འཇོག་པར་འགྱུར་བ་དང་། །མ་ངེས་ལ་ཡང་དག་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པའི་ཁམས་ལ་འཇོག་པར་འགྱུར་བ་དང་། །མོས་པ་གང་གིས་འདོད་པའི་ཁམས་ལས་ཤིན་ཏུ་འདའ་བར་འགྱུར་བ་དང་། །གང་གིས་གཟུགས་ཀྱི་ཁམས་དང་གང་གིས་གཟུགས་མེད་པའི་ཁམས་དང་། །གང་གིས་ཁམས་གསུམ་པ་ལས་ཤིན་ཏུ་འདའ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཤེས་ནས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་གསུམ་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །經文完

དེ་ནི་ཁམས་སྐ་ཚོགས་པ་མཉེན་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །ས་ངས་རྒྱས་ཁམས་ཀྱི་རྣམ་པར་དབྱེ་ལ་མཁས་རྣམས་ཀྱིས། །མིག་སོགས་དག་གི་རང་བཞིན་གང་དེ་ཁམས་སུ་གསུངས། །རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་མཉེན་པ་མཐའ་ཡས་ཤིང་། །རྣམ་ཀུན་ཁམས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལ་འཇུག་སྟོབས་སུ་འདོད། །རང་བཞིན་དང་ངོ་བོ་དང་སྟོང་པ་ཉིད་ཅས་བྱ་བ་ནི་རྣམ་གྲངས་དག་གོ །།ས་ངས་རྒྱས་ཁམས་མཐའ་དག་གི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱི་མཉེན་པ་གང་ཞིག་མིག་ལ་སོགས་པའི་ཁམས་ཀྱི་རང་བཞིན་གང་

ནང་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་དང་ཀུ་དབྱེ་བ་དུ་མར་གྱུར་པ་དེ་ལ་ཐོག་པ་མི་མངའ་བ་དེ་ནི་ཁམས་སྣ་ཚོགས་མཐུན་པའི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་སྟེ། །ཇི་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་མིག་གི་ཁམས་དང་། །གཟུགས་ཀྱི་ཁམས་དང་། །མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཁམས་རབ་ཀུ་ཤེས་སོ། །ནང་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཕྱི་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། །ཕྱི་ནང་སྟོང་པ་ཉིད་རབ་ཀུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཁམས་བཅོ་བརྒྱད་ཆར་ཡང་སྟོང་པ་ཉིད་གསུམ་གསུམ་དང་སྦྱར་བར་བྱའོ། །ས་ལ་སོགས་པའི་ཁམས་ཀྱང་རབ་ཀུ་ཤེས་སོ། །ཇི་སྲིད་རབ་ཀུ་ཤེས་ཞེ་ན་ནམ་མཁའི་ཁམས་ཇི་སྲིད་བཞིན་དུ་རབ་ཀུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་འདོད་པ་དང་། །གཟུགས་དང་གཟུགས་མེད་པའི་ཁམས་དག་ཡོངས་སུ་བརྟགས་པ་ལས་ཡང་དག་པར་སྦྱང་བར་རབ་ཀུ་ཤེས་སོ། །འདུས་བྱས་ཀྱི་ཁམས་ནི་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་དུའོ། །འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཁམས་ཀྱང་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་དུའོ། །ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་ཁམས་ནི་སྤོ་བྱར་གྱི་ཉོན་མོངས་པའི་མཚན་ཉིད་དུའོ། །རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཁམས་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་འོད་གསལ་བའི་མཚན་ཉིད་དུའོ། །འཁོར་བའི་ཁམས་ནི་ཆུལ་བཞིན་མ་ཡིན་པའི་མ་རིག་པའི་མཚན་ཉིད་དུའོ། །མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དབྱིངས་ནི་ཆུལ་བཞིན་ཏེ་མཚན་ཉིད་དུའོ། །དེ་ལྟར་ན་འཇིག་རྟེན་གནས་པའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དང་། །རབ་ཀུ་གནས་པའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དང་། །རྟོག་སྤྲོད་པའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དང་། །ཐོགས་པའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དང་། །བསམ་པའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དང་། །བརྟེན་པའི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཀུ་ཤེས་སོ། །ཤེས་ནས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་ཚོས་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བཞི་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ཉུང་ངོ། །

今當說種種界智力。頌曰：**「諸佛善巧界差別，眼等本性說名界，正等覺智無邊際，遍諸界別說名力。」**

本性、自性、空性，是諸異名。諸佛善巧一切界差別之智，了知眼等界性為內空等相，於此無量差別無障礙轉，即安立為種種界智力。廣如經說。

དེ་ནི་དབང་པོ་མཆོག་དང་མཆོག་མ་ཡིན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །ཀུན་ཏུ་རྟོག་སོགས་ཆེས་རྣོ་ཉིད་ནི་མཆོག་བཞིད་ལ། །འཕྲིང་གནས་སྐབས་དང་རྟུལ་ཉིད་མཆོག་མིན་པར་བཤད་དོ། །མིག་ལ་སོགས་དང་ཕན་ཚུན་སྣུབ་ནུས་ཚུབ་པ་ལ། །རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཆགས་མེད་སྟོབས་སུ་གསུངས། །ཀུན་ཏུ་རྟོག་པ་ནི་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པ་སྟག་པར་སྨྲ་འདོགས་པའོ། །ཀུན་ཏུ་རྟོག་པ་ནི་དབང་པོ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། །འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་བསྒྲེད་པ་ལ་མངའ་བདག་ཉིད་དུ་གནས་པའི་ཕྱིར་རོ། །སོགས་པའི་སྒས་ནི་དད་པ་ལ་སོགས་པ་དག་བའི་རྒྱུ་ཅན་རྣམས་སྡུད་པར་རྟོགས་པར་བྱའོ། །དེའི་ཕྱིར་མཆོག་གི་སྒས་ནི་ཤུལ་དུ་བྱུང་བ་བརྗོད་དེ། །ཆུང་ངུ་དང་འབྲིང་གི་གནས་སྐབས་ནི་མཆོག་མ་ཡིན་པའི་སྒས་བརྗོད་དོ། །མིག་སོགས་ཞེས་བྱ་བ་འདིས་ནི་མིག་ལ་སོགས་པའི་དབང་པོ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཉིས་འཛིན་ཏོ། །དེ་ཕྱིར་འདིར་དབང་པོའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཤྲུགས་སུ་ཆུད་པ་དང་། །ཕན་ཚུན་འབྲས་བུ་སྣུབ་པར་ནུས་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་ཤྲུགས་སུ་ཆུད་པ་ལ་མཁྱེན་པ་གང་ཞེག་ཐོགས་པ་མེ་མངའ་བ་འདི་ནི་དབང་པོ་མཆོག་དང་མཆོག་མ་ཡིན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་གོ། །

今當說根勝劣智力。頌曰：**「遍計等利說名勝，處中鈍下說名劣，眼等互生皆了達，種智無礙說名力。」**

「遍計」謂不實增益。遍計即根，能生貪等有自在故。「等」字攝信等諸善法因。「勝」字謂殊勝。「劣」字謂處中與鈍下位。眼等謂眼等二十二根。此中了達諸根自性與互為因果之無礙智，即安立為根勝劣智力。廣如經說。

下經文未譯

ཇི་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་། །གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ཀྱི་དབང་པོའི་རིམ་པ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཇི་ལྟར་སེམས་ཅན་གཞན་དག་དང་། །གང་ཟག་གཞན་རྣམས་ཀྱི་དབང་པོའི་རིམ་པ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཤེས་ཞེ་ན། །རིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་སེམས་ཅན་དབང་པོ་རྣུལ་པོ་རྣམས་ཀྱང་སེམས་ཅན་དབང་པོ་རྣུལ་པོར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་དབང་པོ་འབྲིང་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དབང་པོ་རྣོན་པོ་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཡོངས་སུ་རྟོག་པའི་དབང་པོ་ཅི་འདྲ་བས་མཐར་སོང་བའི་འདོད་ཆགས་སྤྲུ་བ་དང་། །མཐར་སོང་བའི་ཞེ་སྡང་དང་། །མཐར་སོང་བའི་གཏི་མུག་སྤྲུ་བ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །མཐར་སོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རབ་ཏུ་ཐུར་བའོ། །ཡོངས་སུ་རྟོག་པའི་དབང་པོ་ཅི་འདྲ་བས་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་བཅོས་མ་སྤྲུ་བ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཡོངས་སུ་རྟོག་པའི་དབང་པོ་གང་གིས་སྣོལ་ཞིང་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་། །གཏི་མུག་སྤྲུ་བ་དང་། །ཡོངས་སུ་རྟོག་པའི་དབང་པོ་གང་གིས་ཚར་གཅད་པའི་འདོད་ཆགས་དང་། །ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་སྤྲུ་བ་དེ་

ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དབང་པོ་གང་དག་དགེ་བའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་
དང་། །དབང་པོ་གང་དག་ངེས་པར་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་
དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་མིག་གི་
དབང་པོ་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་ནས་ཀུན་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པའི་དབང་པོའི་བར་རབ་ཏུ་ཤེས་
སོ། །དབང་པོ་གང་མིག་གི་དབང་པོའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་རྣ་བའི་དབང་པོ་འཇོག་པ་དེ་ཡང་
དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་རྣ་བའི་དབང་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་
ཀྱང་རིག་པར་བྱའོ། །སེམས་ཅན་གང་སྨིན་པའི་དབང་པོ་ཅན་ཡིན་ལ། །དེ་ཡང་ཚུལ་
ཁྲིམས་ལ་སྦྱོར་བ་དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དབང་པོ་མཆོག་དང་མཆོག་མ་ཡིན་པ་ཤེས་
པས་སྨིན་པའི་གཏམ་བྱེད་དོ། །དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་། །བཟོད་པ་དང་། །བརྩོན་
འགྲུས་དང་། །བསམ་གཏན་དང་། །ཤེས་རབ་ཀྱི་དབང་པོ་ཅན་ཡིན་ལ་དེ་ཡང་སྨིན་པ་ལ་
སོགས་པ་དེ་ལ་སྦྱོར་བ་དེ་ལ་དེ་ལྟར་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་གཏམ་བྱེད་དོ། །དེ་བཞིན་
དུ་གང་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པའི་དབང་པོ་ཅན་ཡིན་ལ། །དེ་ཡང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པ་
ལ་སྦྱོར་བ་ཞེས་བྱ་ལ་སོགས་པ་སྦྱོར་རོ། །རིགས་ཀྱི་ཁུ་དེ་ལྟར་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་
སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབང་པོ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་རྣམས་ནི་དབང་པོ་ཡོངས་སུ་སྨིན་
པ་རྣམས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་དག་པར་ཇི་ལྟ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཡོངས་སུ་མ་
སྨིན་པ་རྣམས་ཀྱང་ཡོངས་སུ་མ་སྨིན་པ་རྣམས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བཞིན་
དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ངེས་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ནི་ངེས་པར་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་
རྣམས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ངེས་པར་འབྱུང་བ་
དང་བཅས་པ་རྣམས་ཀྱང་ངེས་པར་འབྱུང་བ་དང་བཅས་པ་རྣམས་སོ་ཞེས་ཡང་དག་པ་
ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །སེམས་ཅན་གྱི་དབང་པོའི་རྣམ་པ་གང་ཡིན་པ་

དང་། །སྤྲོར་བ་གང་ཡིན་པ་དང་། །བསམ་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། །གང་གི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བ་དང་། །རྐྱེན་གང་ཡིན་པ་དང་། །དམིགས་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། །མཐར་ཐུག་པ་གང་ཡིན་པ་དང་། །མཐའ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་ཐ་བའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། ། 經文已完

དཔལ་ཐམས་ཅད་དུ་འཕྲོ་བའི་ལམ་མཆོག་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །ལམ་འགའ་རྒྱལ་བ་ཉིད་དང་འགའ་ཞིག་རང་རྒྱལ་གྱི། །བྱང་ཆུབ་དང་ནི་ཉན་ཐོས་བྱང་ཆུབ་ཡི་དྭགས་དང་། །དུད་འགྲོ་མི་རྣམས་དང་དམྱལ་ལ་སོགས་འགྲོ་བ། །དེ་ལ་མཆོག་པ་ཚགས་མེད་མཐའ་ཡས་སྟོབས་སུ་འདོད། །དེ་ལ་ལམ་གྱི་སྒྲས་ནི་ལམ་ཤུལ་བརྗོད་དོ། །ལམ་གང་ལ་ལམ་ཐམས་ཅད་དུ་འགྲོ་བའི་ངང་ཚུལ་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཐམས་ཅད་དུ་འགྲོ་བའི་ལམ་མོ། །ལམ་འགའ་ཞིག་ནི་སངས་རྒྱས་ཉིད་དུ་འདོད་དོ། །ལ་ལ་ནི་རང་རྒྱལ་བའི་བྱང་ཆུབ་ཏུའོ། །ལ་ལ་ནི་ཉན་ཐོས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་ཏུའོ། །ལ་ལ་ནི་ཕྱ་དག་ཏུ་ཡིན་པ་ནས་དམྱལ་བ་དག་ཏུ་ཡིན་པའི་བར་དོ། །སོགས་པའི་སྒྲ་ནི་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་བསྟན་པར་མཚོན་པའི་དོན་ཏོ། །དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ལམ་གང་ཞིག་གང་དུ་འགྲོ་བའི་ལམ་དེ་ནི་དེར་འགྲོ་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་མཁྱེན་ཏོ། །དེའི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་མཁྱེན་པ་ལམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡུལ་ཅན་ཐོགས་པ་མེ་མངའ་བ་འདི་ནི་ཐམས་ཅད་དུ་འགྲོ་བའི་ལམ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་སྟེ། །

今當說遍趣行智力。頌曰：「**有行趣佛有行趣，獨覺聲聞二菩提，天人鬼畜地獄等，智無障礙說為力。**」

此中，「行」謂道跡。若於何行，有趣一切道之本性，即名遍趣行。有行能趣佛地，有行能趣獨覺菩提，有行能趣聲聞菩提，有者趣天，乃至有者趣地獄。「等」字表示有種種相。此中若有某行能趣某處，諸佛如來即如實知彼行趣於彼處。是故世尊於一切行無障礙智，即安立為遍趣行智力。如經廣說。

經文未譯

རྗེ་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཀུན་ཏུ་འགྲོ་བའི་ལམ་ཤེས་པ་ཡང་དག་པ་རྗེ་ཕྱི་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །རྗེ་ཕྱར་རབ་ཏུ་ཤེས་ཞེ་ན། །ཡང་དག་པ་ཉིད་དུ་དེས་པའི་ལམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཀྱང་ཡང་དག་པ་རྗེ་ཕྱི་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །མ་དེས་པ་དང་ལོག་པ་ཉིད་དུ་དེས་པའི་ལམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཀྱང་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེས་པ་དང་བཅས་པའི་ལམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ནི་འདི་ཕྱར་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ལམས་ཅན་གང་དག་རྒྱུའི་སྟོབས་ཅན་སྔོན་གྱི་སྨོན་བ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ། །རྒྱར་ཙམ་གྱིས་གོ་བ་དབང་པོ་རྣོན་པོའི་ལམས་ཅན་དེ་དག་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་བསྟན་ཀྱང་རུང་། །མ་བསྟན་ཀྱང་རུང་སྟེ། །རྣམ་པར་ཐོལ་བའི་སྐལ་པ་ཡོད་པ་དེ་དག་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་སྔོན་ཏུ་དང་སྟོབས་ཤེས་ནས་ཆོས་སྟོན་ཏོ། །མ་དེས་པའི་ལམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཀྱང་འདི་ཕྱར་ཤེས་ཏེ། །གང་དག་ཏུན་གྱི་སྟོབས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་བྱ་བའི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་ལམས་ཅན་དེ་དག་གལ་ཏེ་མཐུན་པར་འདོམས་ཤིང་རྣམ་སྨོན་པ་དང་ཐད་ན་རྣམ་པར་ཐོལ་བར་འགྱུར་གྱི། །མ་ཐད་ན་རྣམ་པར་ཐོལ་བར་མི་འགྱུར་བ་དེ་དག་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེ་ཕྱ་དེ་ཕྱར་རྒྱུ་དང་ཏུན་དང་ལྡན་པའི་གཏམ་ཡང་

དག་པར་གསུངས་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལས་དེ་ལྟ་བུའི་ཚོས་ཐོས་ནས་
ཚུལ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་སྦྱོར་བས་འཕགས་བུ་ཐོབ་པར་འགྱུར་བ་དེ་དག་གི་དོན་དུ་སངས་
རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་འབྱུང་ངོ་། །ལོག་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་
འདི་ལྟར་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཡོངས་སུ་སྨྱང་བ་མ་བྱས་པ། །ཁོ་རེ་ཚུང་བ། །ཟུན་པ་སྟོང་དུ་མ་
གྱུར་པའི་སེམས་ཅན་དེ་དག་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཚོས་བསྟན་ཀྱང་རུང་མ་བསྟན་
ཀྱང་རུང་སྟེ། །སེམས་ཅན་དེ་དག་རྣམ་པར་གོལ་བའི་སྐལ་པ་མེད་པས་དེ་དག་དེ་བཞིན་
གཤེགས་པས་སྟོང་མ་ཡིན་པར་རིག་ནས་བཏང་སྙོམས་སུ་འཇོག་སྟེ། །དེ་དག་གི་ཚེད་དུ་
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་གོ་ཆ་གྱོན་ཏོ། །གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་འདོད་
ཆགས་ཀྱི་ལམ་རྣམ་པ་གསུམ་རབ་ཏུ་ཤེས་ཏེ། །གསུམ་གང་ཞེ་ན། །འདོད་ཆགས་ཀྱི་ལམ་
གང་སྤྲུག་བའི་རྣམ་པ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད། །འདོད་ཆགས་ཀྱི་ལམ་གང་རྗེས་སུ་ཆགས་
པའི་རྣམ་པ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད། །འདོད་ཆགས་ཀྱི་ལམ་གང་སྟོན་གྱི་བག་ལ་ཉལ་གྱི་རྒྱུ་
ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད་དོ། །ཞེ་སྡང་གི་ལམ་རྣམ་པ་གསུམ་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་ཏེ། །ཞེ་སྡང་གི་
ལམ་གང་ཁོང་ཁྲོའི་རྒྱུ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད། །ཞེ་སྡང་གི་ལམ་གང་བསམ་པ་ཡོངས་སུ་མ་
རྫོགས་པ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད། །ཞེ་སྡང་གི་ལམ་གང་སྟོན་གྱི་བག་ལ་ཉལ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་
ཡོད་དོ། །གཏི་མུག་གི་ལམ་རྣམ་པ་གསུམ་ཚར་ཡང་རབ་ཏུ་ཤེས་ཏེ། །གཏི་མུག་གི་ལམ་
གང་མ་རིག་པའི་རྒྱུ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད། །གཏི་མུག་གི་ལམ་གང་འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་
རྒྱུ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད། །གཏི་མུག་གི་ལམ་གང་ཐེ་ཚོམ་གྱི་རྒྱུ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡང་ཡོད་དེ། །དེ་
དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཞེས་བྱ་བ་རྒྱས་པར་འབྱུང་ཞིང་། །དེ་
ལྟར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འཇུག་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱང་བ་དང་། །སྟོག་པའི་རྒྱུ་ལས་བྱུང་
བའི་ལམ་གང་ཇི་སྙེད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་མཐོང་བ་

ཐོགས་པ་མེད་པར་འཇུག་སྟེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བྱུག་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། ། 經文已完

དང་ནི་བསམ་གཏན་དང་། །རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། །སྟོམ་པར་འཇུག་པ་དང་། །ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་། །རྣམ་པར་བྱང་བའི་ལྡང་བ་མཉམ་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡས་རྣལ་འབྱོར་བྱེ་བྲག་ལ་ཐ་དད། །བསམ་གཏན་རྣམ་ཐར་བརྒྱད་གང་ཞེ་གནས་གང་དག་དང་། །སྟོམས་འཇུག་ཁྱད་པར་གང་དག་ཅིག་དང་བརྒྱད་ལྡན་པ། །དེ་ལ་མཉམ་པ་ཐོགས་མེད་འདི་ནི་སྟོབས་སུ་བཤད། །དེ་ལ་འཇིག་རྟེན་མཐའ་ཡས་པ་ནི། །རྣལ་འབྱོར་པའི་ཁྱད་པར་གྱི་རྟ་དབྱེ་བ་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་བསམ་གཏན་དག་ནི་བཞིའོ། །རྣམ་པར་ཐར་པ་ནི་བརྒྱད་དོ། །ཞི་གནས་ནི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དག་སྟེ། །དཏོ་བ་ལ་སེམས་རྩེ་གཅིག་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ནོ། །མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྟོམས་པར་འཇུག་པ་དག་ནི་དགུ་སྟེ། །བསམ་གཏན་བཞི་དང་། །གཟུགས་མེད་པ་བཞི་དང་། །འདུ་ཤེས་དང་ཚོར་བ་འགོག་པའོ། །ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་རྒྱུ་ནི་མ་རིག་པ་དང་། །ཚུལ་བཞིན་མ་ཡིན་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པ་དག་གོ། ། །རྣམ་པར་བྱང་བའི་རྒྱུ་ནི་གཞན་ལས་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་སྒྲ་དང་སོ་སོ་རང་གི་ཚུལ་བཞིན་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་སྟེ། །དེ་ཕྱིར་བྱང་བའི་རྒྱུ་ནི་ཐོས་པ་དག་གོ། ། །དེའི་ཕྱིར་རྣལ་འབྱོར་པའི་དབྱེ་བ་ལྟ་བུ་ཐོས་པ་དང་ཉོན་མོངས་པ་ཀུན་ནས་བསྒྲུབ་པ་ཡང་ཐོས་པ་ལས་ཤེས་པ་ཡིན་ནོ། །ཐོས་པ་ནི

今當說靜慮解脫等持等至染淨起智力。頌曰：「**無邊世界行者別，靜慮解脫奢摩他，及九等至諸差別，智無障礙說名力。**」

無邊世界中，由行者差別，遂有無邊差別。靜慮有四，解脫有八。奢摩他謂等持，於善所緣心一境性為相。次第等至有九，謂四靜慮、四無色、想受滅等至。雜染因謂無明與非理作意等。清淨因謂聽聞正法與如理作意等。佛智於彼由行者差別有無邊差別之靜慮等，無障礙轉，即安立為靜慮解脫等持等至染淨起智力。廣如經說。

經文未譯

ཇི་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་བསམ་གཏན་དང་། །རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། །སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དང་། །ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་། །རྣམ་པར་བྱང་བའི་ལྡང་བ་ཤེས་པ་ཐམས་ཅད་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཇི་ལྟར་རབ་ཏུ་ཤེས་ཤེ་ན། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དང་། །རྒྱུན་གང་ཡིན་པ་དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་དག་པར་འགྱུར་བའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དང་རྒྱུན་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་ལ་རྒྱུ་ནི་གང་། །རྒྱུན་ནི་གང་ཞེ་ན། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་རྒྱུ་ནི་ཚུལ་བཞིན་མ་ཡིན་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པའོ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་རྒྱུན་ནི་མ་རིག་པའོ། །མ་རིག་པ་ནི་རྒྱུའོ། །འདུ་བྱེད་རྣམས་ནི་རྒྱུན་ཏོ། །འདུ་བྱེད་ནི་རྒྱུའོ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་རྒྱུན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། །ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་ནི་རྒྱུའོ། །ལས་རྣམས་ནི་རྒྱུན་ཏོ། །ཉོ་

བ་ནི་རྒྱུའོ། །སྲིད་པ་ནི་རྐྱེན་ཏོ། །བག་ལ་ཉལ་བ་ནི་རྒྱུའོ། །ཀུན་ནས་ལྡང་བ་ནི་རྐྱེན་ཏེ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། །དེ་ལ་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་བྱང་བའི་རྒྱུ་ནི་གང་རྐྱེན་ནི་གང་ཞེ་ན། །རྒྱུ་གཉིས་དང་རྐྱེན་གཉིས་སོ། །གཉིས་གང་ཞེ་ན། །གཞན་ལས་རྟེས་སུ་མཐུན་པའི་རྣམ་དང་། །སོ་སོ་རང་གི་ཚུལ་བཞིན་ཡིད་ལ་བྱེད་པའོ། །གཞན་ཡང་གཉིས་ཏེ། །ཞི་གནས་ལ་རྩེ་གཅིག་པ་དང་། །ལྷག་མཐོང་ལ་མཁས་པའོ་ཞེས་རྒྱས་པར་འབྱུང་ཞིང་། །འདི་ནི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་དག་པའི་རྒྱུའོ། །འདི་ནི་རྐྱེན་ཏེ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཡེ་ཤེས་དང་ལྡན་པས་འདོད་པ་རྣམས་ལས་དབེན་པ། སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལས་དབེན་པ། རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་བཅས་པ་རྣམ་པར་དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ། ।དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་ཅན་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་ཏེ་འགོག་པ་ལས་ལྡང་ངོ་། ।འགོག་པ་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་ཏེ་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལས་ལྡང་ངོ་། །རྣམ་པར་ཐར་པ་བརྒྱད་ལ་ལུགས་དང་མཐུན་པར་ཡང་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ ། །ལུགས་དང་མི་མཐུན་པ་དང་། །སྟེལ་ཞིར་ཡང་ངོ་། །ཏིང་ངེ་འཛིན་ནི་སྙོམས་པར་འཇུག་པར་སྟོན། །སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ནི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དུ་སྟོན་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་འདྲེས་པ་གང་ཡང་མེད་ཅིང་། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ནི་དམིགས་པས་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་པར་བྱ་བ་མེད་དོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གཅིག་གིས་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་འགྲུབ་སྟེ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གཅིག་ལས་མ་ལངས་པར་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཐམས་ཅད་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་སེམས་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་འཇུག་པ་མེད། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་སེམས་མཉམ་པར་མ་བཞག་པ་མི་དམིགས་སོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་

ཏིང་ངེ་འཛིན་ནི་སུམ་ཀྱང་བཤུ་བར་མི་ནུས་ཏེ། །ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ནི་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱིས་ཟིལ་གྱིས་གནོན་ཏོ། །རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱིས་ཟིལ་གྱིས་གནོན་ཏོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱིས་ཟིལ་གྱིས་གནོན་ཏོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ནི་ཟིལ་གྱིས་མི་ནོན་པ་སྟེ། །འདི་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ནི་ཟིལ་གྱིས་མི་གནོན་པར་འཇུག་པའོ། །གང་མས་པ་དང་རྗེས་སུ་བསྟན་པ་གང་དང་གང་གིས་ཉན་ཐོས་རྣམས་ཏིང་ངེ་འཛིན་བསྒྲིད་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །གང་གིས་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་དང་། །གང་གིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་བསྒྲིད་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཤེས་ནས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་འདོམས་ཤིང་དེ་བཞིན་དུ་རྗེས་སུ་སྟོན་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བདུན་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། ། 經文完

ད་ནི་སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་མཉན་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །ཇི་སྲིད་གཏི་མུག་དེ་སྲིད་སྲིད་གནས་འདས་བདག་དང་། །སེམས་ཅན་གཅིག་ཏུ་ཡང་ཡེ་ཤེས་པ་སེམས་ཅན་ནི། །ཇི་སྙེད་དེ་སྙེད་མཐའ་ཡས་གཞིར་བཅས་ཡུལ་ཕྱོགས་དང་། །བཅས་རྣམས་ལ་ཟློ་གང་དང་གང་ཡིན་སྟོབས་སུ་བཤད། །ཇི་སྲིད་གཏི་མུག་ཅེས་བྱ་བ་འདིས་ནི་སྐྱེ་བ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱད་པ་ཐོག་མ་མེད་པ་སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་མཉན་པའི་ཡུལ་ཉིད་དུ་བཤད་དོ། །སེམས་ཅན་ཇི་སྙེད་ཅེས་བྱ་བ་འདིས་ནི་སྐྱེ་བ་ཐོག་མ་མེད་པ་སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་མཉན་པའི་ཡུལ་ཉིད་དུ་བཤད་དོ། །གཞིར་བཅས་སྨོས་པས་ནི་སྐྱེ་དང་

བཅས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྒོ་ནས་དེ་བསྟུ་བ་བཤད་དོ། །ཀ་གེ་མོ་ཞེག་ནས་བདག་ཅ་ངོག་ནི་འདི་འདྲ་བར་གྱུར། །རྣམ་པ་ནི་འདི་ལྟ་བུར་གྱུར་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ནི་མདོ་ཌེ་ལྟ་བ་བཞིན་ནོ། །དེ་ལ་ཅ་ངོག་ནི་འདི་འདྲ་བར་གྱུར་ཅེས་བྱ་བར་རྗེས་སུ་དྲན་པས་ནི་རྣམ་པ་དང་བཅས་པར་རྗེས་སུ་དྲན་པར་འགྱུར་རོ། །ཆེ་གེ་མོ་ཞེག་ན་བདག་གནས་ནས་དེ་ནས་ཤི་འཕོས་ནས་ག་གེ་མོ་ཞེག་ཏུ་སྐྱེས། །དེ་ནས་ཤི་འཕོས་ནས་འདིར་སྐྱེས་སོ། །ཞེས་བྱ་བ་དྲན་པས་ནི་ཡུལ་ཐོགས་དང་བཅས་པར་རྗེས་སུ་དྲན་པར་འགྱུར་རོ། །ལྟག་མ་ནི་རྒྱུ་དང་བཅས་པར་རྗེས་སུ་དྲན་པའོ། །དེ་ལྟར་ཐོན་ཀྱི་སྔོན་པ་གཞི་དང་བཅས་པ་དང་། །ཡུལ་ཐོགས་དང་བཅས་པ་དང་། །རྣམ་པ་དང་བཅས་པ་ལ་སོགས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་མཁྱེན་པ་གང་ཞེག་ཐོགས་པ་མེ་མངའ་བ་ནི་ཐོན་ཀྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་ཡིན་ནོ། །སྟོབས་འདིས་ནི་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཐེམས་དང་ཐེམས་ལས་བྱུང་བའི་རྒྱུ་བ་འདས་པ་དག་མ་ལུས་པར་ཇི་སྙེད་དུ། །སྐལ་བ་དང་ལྡན་པ་དང་། །སྐལ་བ་དང་མི་ལྡན་པའི་ཚུལ་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཆོས་འབྱས་བྱ་ཡོད་པ་སྟོན་པར་མཛད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བར་རྣམ་པར་གཞག་སྟེ། །

今當說宿住隨念智力。頌曰：**「過去從癡住三有，自他一一有情生，盡情無邊並因處，彼彼智慧說為力。」**

言「從癡」者，是說隨念之境，謂從無始生死傳來一切宿住。言「盡情」者，攝無邊際諸有情界。言「並因」者，攝彼之因緣，如經說「我曾在某處，如是名、如是姓」等。其中若念「如是形狀」，是並行相隨念；若念「我從彼死生於某處，從某處死生於此處」，是並處所隨念。餘文即並因隨念。如是於一切宿住並因緣、處所、行相，諸佛世

尊智無障礙，是為宿住隨念智力。諸佛世尊由此力故，於過去世心心所皆如實知。由實知有無善根，如應說法皆令有果。廣如經說。

下經文未譯

ཏེ་སྐད་དུ། ཀྱེ་སེམས་ཅན་དེའི་སྔོན་གྱི་གནས་རྟེས་སུ་དྲན་ནོ། །སྔོན་གྱི་རྒྱུ་ཏེ་ཤུ་བ་དང་། །རྒྱུ་གང་གིས་སེམས་ཅན་གང་ཀུན་ཏུ་བྱང་བ་དེའི་སྔོན་གྱི་རྒྱུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་ནས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་ཚོས་སྟོན་ཏོ། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་རྒྱུ་བ་འདས་པ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །སེམས་གང་གི་དམིགས་པ་ཅན་གྱི་འོག་ཏུ་སེམས་གང་གི་དམིགས་པ་ཅན་རྒྱུ་བ་དང་། །དམིགས་པ་གང་གིས་རྒྱུ་བ་དང་། །དམིགས་པ་གང་དང་བྲལ་ན་འགག་པ་དེ་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །དེ་ལྟར་ཇི་ཙམ་དུ་སེམས་ཅན་གཅིག་གི་སེམས་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱད་དེ་འཇུག་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཞིག་གི་འོག་ཏུ་སེམས་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་བྱང་ལ། །དེའི་འོག་ཏུ་ཡང་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་བྱང་བ་དེ་བསྐལ་པ་གང་གླའི་གྲངས་གི་བྱེ་མ་སྙེད་དུ་ཡང་ཚོག་ཏུ་བསྟན་པས་བསྟན་པར་དཀའོ། །དེ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡང་དེ་ལྟ་བུ་སོ་སོར་སེམས་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱད་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་རབ་ཏུ་ཤེས་སོ། །ཡོངས་སུ་བཏགས་པ་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ་ཕྱི་མའི་སྐུར་ཐུག་པར་བསྟན་ཀྱང་དེའི་ཡེ་ཤེས་མཐར་ཐུག་པར་མི་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྔོན་གྱི་གནས་རྟེས་སུ་དྲན་པ་ཤེས་པ་འདི་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ཐུགས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཅི་ཞིག་ཡོད་ཅེ་ན། །ཚད་མེད་དེ། །དེའི་མཐའ་ནི་བསྟན་པར་སྣ་བ་མ་ཡིན་ནོ། །སངས་རྒྱས་ཐུབ་མཆོག་ཏུ་གྱུར་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་སེམས་ཅན་དེ་དག་ལ། །ཀྱེ་སེམས་ཅན་གང་དག་དག་བའི་རྩ་བ་སངས་རྒྱས་ལ་བསྟུན་པའམ། །ཉན་ཐོས་

ལ་བསྒྲུབ་པའམ། །རང་སངས་རྒྱས་ལ་བསྒྲུབ་པ་དེ་ཕྱི་ཏུ་དྲན་པར་གྱིས་ཤིག་ཅེས་དྲན་པར་བྱེད་དོ། །འདི་ཕྱི་སྟེ། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཐུས་སེམས་ཅན་དེ་དག་གིས་ཀྱང་དྲན་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་དེ་དག་ལ་དགེ་བའི་རྩ་བ་ལ་དམིགས་པ་དེ་དང་དེས་ཅི་ནས་ཐེག་པས་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ལས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པར་འགྱུར་བ་དེ་ཕྱི་ཕྱར་ཚོས་སྟོན་ཏོ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བརྒྱད་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ཕྱི་བྱའོ། །經文完

དེ་ནི་འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་མཚེན་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་རེ་རེའི་འཆི་འཕོ་དང་། །སྐྱེ་གང་འཇིག་རྟེན་ལ་གནས་ནམ་མཁའི་མཐར་ཐུག་དང་། །བཀུ་མང་དེ་ལ་མཚེན་པ་དུས་དེར་འཇུག་པ་ཡིས། །མ་ཚགས་རྣམ་ཀུན་ཡོངས་དག་མཐའ་ཡས་སྟོབས་སུ་འདོད། །འཆི་འཕོ་བ་ནི་ཕུང་པོ་འཇིག་པའོ། །སྐྱེ་བ་ནི་ཕུང་པོའི་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར་བའོ། །འཇིག་རྟེན་མ་ལུས་པའི་འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་ནམ་མཁའི་ཁམས་ཀྱི་མཐས་གྱིས་ཐུགས་པ། །ལས་ཤིན་ཏུ་སྣ་ཚོགས་པའི་བཟོས་སྦྱར་བ་གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཁོ་ན་ལ་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་ནུ་མཁྱེན་ལ། །དེའི་ཡི་ཤེས་ཡུལ་འགའ་ལ་ཡང་ཆགས་པ་མི་མངའ་སྟེ། །རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་དག་པས་ཐོགས་པ་མི་མངའ་བ་འདི་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་མཚེན་པའི་སྟོབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་གོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་འཆི་འཕོ་དང་སྐྱེ་བ་མཚེན་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་ཀྱི། །འོན་ཀྱང་ལྷའི་སྤྱན་གྱིས་འཆགས་པ་དང་འཇིག་པ་ལ་སོགས་པ་སྣ་ཚོགས་པ་མང་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་མ་ཚང་བ་མེད་པར་རབ་ཏུ་མཚེན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བར་

རྣམ་པར་གཞག་སྟེ། །

今當說死生智力。頌曰：「**盡虛空際世界中，一一有情死生時，於彼多境智遍轉，清淨無礙說名力。**」

死謂諸蘊壞滅，生謂結生相續。一切世間，若死若生，盡虛空際，由種種業之所支配。如是一切，諸佛世尊於一　那皆能任運如實遍知。世尊此智究竟清淨，於任何境都無障礙，即安立為死生智力。諸佛世尊非但能知有情死生，以淨天眼亦能了知無量無邊成劫、壞劫。如經廣說。

下經文未譯

ཇི་སྐད་དུ། ། དེ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེའི་མེག་ནེ་འདི་ཡིན་ཏེ། ། མེག་དེས་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱིས་ཐུག་པ་ནམ་མཁའི་ཁམས་ཀྱི་མཐས་གཏུགས་པ། །ཚད་མེད་གྲངས་མེད་པ་བགྲང་བ་ལས་ཤིན་ཏུ་འདས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་དེ་དག་ན་ཞིང་ དུ་སྣང་བ་གང་ལ་ལ་སེམས་ཅན་གྱི་རྣེས་སུ་བཟུང་བ་འཇིག་པ་དང་འཆགས་པ་དེ་དག་མཐོང་ངོ་། །གང་ལ་ལ་སེམས་ཅན་དུ་སྣང་བ་འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་དང་བདེ་འགྲོ་དང་ངན་འགྲོ་དང་ལས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཤེ་བར་འགྲོ་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མཐོང་ངོ་། །གང་ལ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔར་སྣང་བ་འཆི་འཕོ་བ་དང་མངལ་དུ་འཇུག་པ་དང་འབྱུང་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མཐོང་ངོ་། །གང་ལ་ལ་སངས་རྒྱས་སུ་སྣང་བ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱ་བ། །ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ། །ཚེའི་འདུ་བྱེད་འདོར་བ། །ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མཐོང་ངོ་། །གང་ལ་ལ་ཉན་ཐོས་སུ་སྣང་བ་རྣམ་

བར་གྱོལ་བ་ཡོངས་སུ་རྫོ་ངན་ལས་འདའ་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མཐོང་ངོ། །གང་ལ་ལ་རང་གངས་རྒྱས་སུ་སྣང་བ་རྫུ་འཕྲུལ་སྟོན་པ། །ཡོན་སྤྱོང་བ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མཐོང་ངོ། །སེམས་ཅན་གང་དག་སྣང་བར་གྱུར་པ་དག་དང་གང་དག་ཕྱི་རོལ་གྱི་མངོན་པར་ཤེས་པ་ཕྱ་ཡོ་རྣམས་ཀྱི་མིག་ལམ་དུ་མ་གྱུར་པ་དང་། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་མ་ཡིན་པ་དང་། །རང་གངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་མ་ཡིན་པ་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དག་གི་མ་ཡིན་པ་དེ་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཕྱིའི་མིག་ལ་སྣང་བར་འགྱུར་རོ། །ཡང་ཤིང་རྟའི་འཕང་ལོ་ཙམ་གྱི་ས་ཕྱོགས་ན་སྣང་བར་མ་གྱུར་པའི་སེམས་ཅན་གང་དག་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་སྣང་བར་གྱུར་པ་དེ་དག་ནི་ཆེས་མང་གི་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་ཕྱ་དང་མི་རྣམས་ནི་དེ་ཕྱ་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བཞིན་དུ་སྣང་བར་མ་གྱུར་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཚད་མེད་དོ། །དེ་ཕྱར་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་འདུལ་བའི་སེམས་ཅན་གང་ཡིན་ཞེས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཕྱའི་མིག་གིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ཐམས་ཅད་དུ་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ལ་རྣམ་པར་བཕྱའོ། །སངས་རྒྱས་ཀྱིས་འདུལ་བའི་སེམས་ཅན་གྱི་རིས་ཇི་སྙེད་པ་དེ་དག་གི་མདུན་དུ་དེ་སྙེད་ཀྱི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་བཞུགས་ཤིང་སེམས་ཅན་དེ་དག་འདུལ་ཡང་དེ་མ་ཡིན་པའི་སེམས་ཅན་གཞན་གྱིས་མི་ཤེས་ཏེ། །འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡས་དགུ་པའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ཕྱ་བྱའོ། །經文完

ད་ནི་ཟག་པ་ཟད་པ་མཉན་པ་སྟོབས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །རྣམ་གྲན་མཉན་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཐུབ་དུ་རྒྱལ་རྣམས་ཀྱི། །ཉོན་མོངས་དང་ནི་བག་ཆགས་དང་བཅས་འཇིག་འགྱུར་དང་། །སྨོབ་མ་ལ་སོགས་ཉོན་མོངས་བྱོལ་ཡིས་འགོག་པ་གང་། །དེ་

ལ་མཁྱེན་པ་ཚགས་མེད་མཐའ་ཡས་སྟོབས་སུ་འདོད། །དེ་ལ་ཉོན་མོངས་པ་དག་ནི་མ་རིག་པ་དང་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་དག་སྟེ། །འཇིག་རྟེན་ཁམས་གསུམ་པོ་ཉོན་མོངས་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གིས་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་འབག་པར་བྱེད་ཅིང་བསྒོ་བར་བྱེད་ལ་རྗེས་སུ་བསྟོད་པར་བྱེད་པ་དེ་ནི་བག་ཆགས་ཏེ། །ཉོན་མོངས་པའི་ཤུར་ཕྱུག་པ་དང་གོམས་པ་དང་རྟ་བ་དང་བག་ཆགས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྣམ་གྲངས་དག་གོ །།།།དེ་ནི་ཟག་པ་མེད་པའི་ལམ་གྱིས་ཉོན་མོངས་པ་སྤངས་སུ་ཟིན་ཀྱང་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་སྤངས་བར་མི་ནུས་ཏེ། །ཏིལ་མར་དང་མེ་ཏོག་ལ་སོགས་པ་བསལ་དུ་ཟིན་ཀྱང་བུམ་པ་དང་སྣམ་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དེ་དག་དང་ཕྲད་པས་ཡོན་ཏན་ཕུ་མོ་དམིགས་པ་བཞིན་ནོ། །འདི་ལྟར་ཉོན་མོངས་པ་སྤངས་ཀྱང་བག་ཆགས་ཡོད་པས་དགྲ་བཅོམ་པ་སྟོན་སྤྱིའང་ཀྱི་མཚོང་ཞིང་ཀྱི་ཚེ་དང་། །སྟོན་བྱམ་ཟེར་གྱུར་པའི་དམངས་མོར་བརྟོད་པའི་ཀུན་ཏུ་སྤྱོད་པ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བཟློག་ཏུ་ཟིན་ཀྱང་མ་ལོག་པ་དམིགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་མ་རིག་པའི་བག་ཆགས་ནི་ཤེས་བྱ་ཡོངས་སུ་གཅོད་པའི་གེགས་སུ་གྱུར་པ་ཡིན་ལ། །འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པའི་བག་ཆགས་ཡོད་པ་ནི་ལུས་དང་ངག་གི་འཇུག་པ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་རྒྱུ་ཡང་ཡིན་ཏེ། །མ་རིག་པ་དང་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པའི་བག་ཆགས་དེ་ཡང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་དང་སངས་རྒྱས་ཁོ་ན་ལ་ཕྱོག་པར་འགྱུར་གྱི་གཞན་དག་ལ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་པ་སྤངས་ཀྱང་བག་ཆགས་ཡོད་པས་དགྲ་བཅོམ་པ་སྟོན་སྤྱིའང་ཀྱི་ཚེ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་རོ། །

今當說漏盡智力。頌曰：「**諸佛一切種智力，速斷煩惱及習氣，弟子**

等慧滅煩惱，於彼無礙智名力。」

此中「煩惱」，謂無明與貪等，能煩惱三界故。若法於心染著、熏習，隨逐而轉，是名習氣。煩惱邊際、熏習、根本習氣，是諸異名。聲聞、獨覺以無漏道斷除煩惱，然終不能斷彼習氣。如油花等雖已除去，然瓶衣等，由與彼等久相觸故，猶有微習可得。如是諸阿羅漢，雖已斷除煩惱，習氣仍在。由昔世中多作猿猴，故跳躍而行。由昔世中作婆羅門，故喚他為婢，世尊雖遮，終不能改。其中無明習氣，能障了達所知，貪等習氣亦為身語如是行相之因。無明與貪等習氣，唯由一切種智於成佛時乃能永斷，非餘能斷。故若盡斷一切煩惱習氣，及斷能使習氣相續之煩惱，諸佛妙智於彼一切無障礙轉，即安立為漏盡智力。如經廣說。

下經文未譯

ཇི་སྐད་དུ། །རིགས་ཀྱི་བུ་གཞན་ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཟག་པ་ཟམས་ཅད་ཟད་པས་བདག་གི་རྒྱུ་བ་ནི་ཟད། །ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་ནི་བསྟེན། །བྱ་བ་ནི་བྱས་ཏེ་འདི་ལས་སྲིད་པ་གཞན་མི་ཤེས་སོ་ཞེས་ཏེ། །ཟག་པ་མེད་པ་སེམས་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཤེས་རབ་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་རང་གི་མངོན་པར་ཤེས་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱས་ནས་དེ་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཟག་པ་ཟད་པ་ཤེས་པ་དེ་ནི་རྣམ་པར་དག་པ་དྲི་མ་མེད་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་འོད་གསལ་བ་བག་ཆགས་ཀྱི་མཚམས་སྦྱོར་བ་ཐམས་ཅད་ཡང་དག་པར་བཅོམ་པའོ། །ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་ཟག་པ་ཟད་པ་ནི་ཚད་ཡོད་པ་བག་ཆགས་ཡང་དག་པར་

མ་བཅོམ་བའོ། །རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ཟག་པ་ཟད་པ་ནི་ཚད་ཡོད་པ་སྟེང་རྩེ་ཆེན་པོ་དང་བྲལ་བ་སྟོབས་པ་དང་བྲལ་བའོ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཟག་པ་ཟད་པ་ནི་རྣམ་པའི་མཆོག་ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་པ་བག་ཆགས་ཀྱི་མཚམས་སྦྱོར་བ་ཐམས་ཅད་ཡང་དག་པར་བཅོམ་པ། །ཐུགས་རྩེ་ཆེན་པོས་ཀུན་ཏུ་བཟུང་བ་མི་འཇིགས་པ་དང་སྟོབས་པ་དང་མ་བྲལ་བ། །འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཟིལ་གྱིས་མི་གནོན་པ་སྟེ་སེམས་ཀྱི་རྒྱད་ཅིག་གཅིག་དང་ལྡན་པའོ། །དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་ལས་ཀྱི་བག་ཆགས་མེད། །ཉོན་མོངས་པའི་བག་ཆགས་མེད། །སྒྱིད་ལམ་འཁྲུལ་བའི་བག་ཆགས་མེད་དོ། །འདི་ལྟ་སྟེ། །དཔེར་ན་ནམ་མཁའ་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོངས་སུ་དག་པས་རྟུལ་དང་དུ་བ་དང་ལྡན་ཅིག་མི་གནས་པ་དེ་བཞིན་དུ། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཟག་པ་ཟད་པ་ཤེས་པ་ཡང་ལས་དང་ཉོན་མོངས་པའི་བག་ཆགས་ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་ཅིག་མི་གནས་པའོ། །དེ་ཟག་པ་ཟད་པ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་རབ་ཏུ་གནས་མ་ཐག་ཏུ་ཟག་པ་དང་བཅས་པ་ཉེ་བར་ལེན་པ་དང་བཅས་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཟག་པ་ཟད་པར་བྱ་བ་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་སྣང་བའི་ཕྱིར་ཚོས་སྟོན་ཏོ། །ཀྱི་མ་སེམས་ཅན་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པ་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་ལས་བྱུང་བ་དག་ཁྱེད་ཟག་པ་དང་ཉེ་བར་ལེན་པ་དེ་དག་ལ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སོ་སོར་རྟོགས་ཤིག་ཅེས་དེ་དག་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཅི་ནས་ཀྱང་ཟག་པ་རྣམས་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་པར་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རབ་ཏུ་ཤེས་པར་འགྱུར་བ་དང་། །རབ་ཏུ་ཤེས་ནས་ཚོས་གང་ཟག་པ་ཟད་པ་སྟེ་སྐྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟ་དེ་ལྟར་ཉེ་བར་བཀོད་པའི་དབེ་རྣམས་ཀྱིས་ཚོས་སྟོན་ཏོ། །རིགས་ཀྱི་བུ་འདི་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ལས་བསྡུ་བའོ་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟ་བུའོ། །經文完

དེ་ལྟར་གང་དག་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཉིད་ལས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཡུལ་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་མངའ་བ། །དེ་དག་ལས་གཞན་པའི་ཡོན་ཏན་མཐའ་དག་དང་ལྡན་པ། །ཚེས་ཀྱི་སྐུ་དང་ཐ་མི་དད་པར་བཞུགས་པ། །ཡོན་ཏན་རྒྱས་པ་རེ་རེ་ཞིང་དེའི་ནམ་མཁའ་གཅིག་ཏུས་ཉེ་བར་གཞལ་བ་མངའ་བ་རྣམས། །འཕྲོ་བ་འདོད་པ་དང་སྤྲིད་པ་དང་ལྡོག་པ་དང་། །མ་རིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཆུ་བོ་ཆེན་པོ་བཞིའི་ནང་དུ་ཆུད་པ་མཚོན་མེད་པའི་མཚོན་དུ་གྱུར་པ་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི་སྟོབས་བཅུ་པོ་འདི་དག་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་ཀུན་ཏུ་འོད་དུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོངས་སུ་དག་པར་འགྱུར་རོ། །རྒྱ་བསྟེད་པས་ཚོག་གོ །།སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི་གཟུགས་ཀྱི་སྐུའི་བ་སྤུའི་ཞུ་ག་རེ་རེ་དང་། །སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོའི་མཚན་དང་། །དེ་ལེ་བྱད་དང་། །སྟོབས་དང་། །མི་འཇིགས་པ་དང་། །སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚེས་མ་འདྲེས་པ་ལ་སོགས་པ་ཡོན་ཏན་གྱི་ཁྱད་པར་ཡོངས་སུ་གཅོད་པར་ནི་སངས་རྒྱས་ཁོ་ནས་སྟོང་ལ་གལ་ཏེ་གསུངས་ན་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཡུལ་དུ་གྱུར་པས་བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་པ་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པར་སྐུ་ཚེའི་ཚད་བྱིན་གྱིས་བརླབས་ཤིང་ཕྱིན་ལས་གཞན་མི་མངའ་བར་སྐྱེན་པ་སྐྱེན་པར་གསུངས་པ་དེ་ལྟ་ན་ཡང་ཡོན་ཏན་དག་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་མི་འགྱུར་ན། །དྲང་ཚུལ་མེམས་དཔས་ལྟ་ཅི་སྟོས་ཏེ་རང་སངས་རྒྱས་དང་ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་མཐའ་ཕྱིན་པར་ཤེས་པའམ་བརྗོད་པར་ནུས་པར་འགྱུར་པ་ལྟ་སྟོས་ཀང་ཅི་དགོས། །

如是一切究竟圓滿如來智境，不可思議，復具其餘一切功德，恆時不離法身而住。一一功德，若廣分別，唯有虛空方堪為喻。能為墮入欲有見及無明四暴流中，無依怙者，作大依怙。諸佛世尊如是十力，於

普光明佛地究竟清淨。諸佛色身一一毛孔，大丈夫相及諸隨好，力無所畏，及不共佛法等功德差別，唯是諸佛所行境界。設若宣說，以是諸佛自智境故，假使諸佛加持壽量住不可思議阿僧祇劫，不作餘事汲汲宣說，猶不能盡，何況菩薩、獨覺、聲聞豈能了知宣說諸佛一切功德。當以譬喻，顯示斯義。頌曰：

དོན་འདི་ཉིད་དེའི་སྒོ་ནས་བཤད་པ། །ཆོམ་མཁའ་མེད་པས་འདབ་ཆགས་ལྡོག་པར་མི་འགྱུར་གྱི། །འདིར་ནི་རང་མཐུ་ཟད་པས་ལྡོག་པར་འགྱུར་དེ་བཞིན། །སྨོན་མ་དང་བཙས་ཐང་ས་རྒྱས་སྐས་རྣམས་ཐང་རྒྱས་གྱི། །ཡོན་ཏན་མཁའ་ལྡིང་མཐའ་ཡས་མ་བརྗོད་ལྡོག་པར་འགྱུར། །འདི་ལྡིང་ནམ་མཁའ་ཕྱིང་འདབ་གཤོག་ཡངས་པའི་ཟླུང་གི་ཤུགས་ཀྱིས་ཕ་རོལ་གཝོན་པ་ཐོབ་པ་ཡང་ནམ་མཁའ་ཡོངས་སུ་ཟད་པས་ནམ་མཁའ་ལ་ལྡོག་པ་མ་ཡིན་གྱི་འོན་ཀྱང་རང་གི་སྟོབས་དང་ཕ་རོལ་གཝོན་པ་དང་བཟལ་བས་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་དུ། །རེ་ཞིག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གང་དག་ས་བཅུ་པ་ལ་རབ་ཏུ་གནས་པ་རྣམ་པར་ཐར་པ་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་བརྒྱེས་པ་དེ་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡོན་ཏན་བརྗོད་པར་མི་ནུས་པས་ཡོན་ཏན་ནམ་མཁའ་ཕྱིར་མེད་པ་དག་ལས་ལྡོག་གི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། །རང་གི་བློའི་སྟོབས་ཡོངས་སུ་ཉམས་པས་ལྡོག་པར་གནས་ན། །རང་སངས་རྒྱས་སམ་ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱིས་ཡོན་ཏན་མཐར་ཕྱིན་ཅིག་ཅར་ཞུག་པ་རྟོགས་པར་འགྱུར་པ་ཕྱ་ཅི་སྨོས། །གང་གི་ཚེ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་ཤེས་པའམ་བརྗོད་པ་ཙམ་ཡང་རུང་བ་ཉན་ཐོས་ཀྱིས་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ་ཡང་དག་པ་ལ་ཞུགས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ་ཡང་ཐེག་པ་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཚེ་ཡང་ཐེག་པ་ཆེན་པོ

འདི་ནི་གནས་མ་ཡིན་པ་ཁོ་ནའོ་ཞེས་བཤད་པ། །

「妙翅飛還非空盡，由自力盡而迴轉，佛德無邊若虛空，弟子菩薩莫能宣。」

如妙翅鳥羽翅豐滿，仗承風力善能致遠，然彼非由虛空窮盡而還，是由自力用盡而迴轉也。如來功德猶如虛空無有邊際，且諸菩薩安住十地，證得不可思議解脫，尚不能盡說如來功德，何況獨覺或諸聲聞，豈能了知功德究竟，非由功德已盡而止，是由自身慧力已盡而止也。若時彼等於佛功德尚不能知，不能宣說。何況我等被無明翳之所障蔽，於如實義皆不現知，豈能讚說如來功德，故非我處。頌曰：

དེའི་ཕྱིར་བདག་འདྲས་ཁྱོད་ཡོན་འདི་དག་ཅི། །ཤེས་པ་དང་ནི་བརྩོད་པར་ནུས་འགྱུར་རམ། །འོན་ཀྱང་དེ་དག་འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས། །བཤད་ཕྱིར་དོགས་སྐངས་ཆུང་ཟད་ཙམ་ཞིག་སྨས། །དེ་ལྟར་བདག་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡོན་ཏན་ཤས་ཙམ་ཞིག་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ཡང་མེད་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟ་ན་ཡང་བདག་གིས་ཚམ་ཚོམ་མེད་པར་ཡོན་ཏན་ཕྱོགས་གཅིག་གི་ཚ་ཙམ་ཞིག་སྨོངས་པ་ནི་གཞན་ལ་བརྗེན་ནས་ཡིན་ནོ། །དེ་ཉིད་སྨས་པ་ནི། །འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་ཀྱིས་བཤད་ཕྱིར་ཞེས་བྱའོ། །མདོར་བསྡུ་ན་བསྟན་བཅོས་འདི་ལས་ས་ངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཟབ་པ་སྟེ་ཚོས་ཉིད་དང་རྒྱ་ཆེ་བ་ཉེ་བར་བསྟན་ཏོ། །དེ་ལ། །ཟབ་མོ་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། །ཡོན་ཏན་གཞན་རྣམས་རྒྱ་ཆེ་བའོ། །ཟབ་དང་རྒྱ་ཆེའི་ཚུལ་ཤེས་པས། །ཡོན་ཏན་འདི་དག་འཕོ་བར་འགྱུར། །ད་ནི་སྨྲས་པའི་སྐུ་ཉན་ཐོས་དང་རང་ས་ངས་རྒྱས་དང་། །ས་ངས་རྒྱས་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་ཐུན་མོང་བ་དང་ཐབས་ཐུན་མོང་བ་འབྱུང་བ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱི་དོན་ཡང་ཅི་ཤེགས་པར་

འབྱུང་ལ། །བདེ་འགྲོ་ལ་སོགས་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་དུ་གྱུར་པ་ལྟུན་གྱིས་གྲུབ་པར་ངེས་པར་འབྱུང་བའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །སྨར་ཡང་མི་གཡོའི་སྐུ་མངའ་ཁྱོད་ཀྱིས་སྤྲིད་གསུམ་བྱོན་ནས་སྣུལ་རྣམས་ཀྱིས། །གཤེགས་པ་དང་ནི་བལྟམས་དང་བྱང་ཆུབ་ཞེ་བའི་འཕར་ལོའང་སྟོན་པར་མཛད། །དེ་ལྟར་ཁྱོད་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གཡོ་བག་སྤྱོད་ཅན་རེ་རེའི་ཞགས་པ་ནི། །མང་པོས་བཅིངས་པ་མ་ལུས་ཐྲུགས་རྗེས་རྒྱ་ངན་འདས་པར་བཀྲི་བར་མཛད། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ནི་ཁམས་གསུམ་ལས་འདས་སུ་ཟིན་ཀྱང་སྣུལ་པའི་སྐུ་རྣམས་ཀྱིས་ཡབ་དང་ཡུམ་དང་སྲས་ལ་སོགས་པ་དང་འབྲེལ་པར་སྟོན་ཞིང་འཇིག་རྟེན་དང་རྗེས་སུ་བསྟུན་ཏེ། །ཁམས་གསུམ་དུ་གཤེགས་ནས་ཇི་ལྟར་མཚམས་པའི་ཚོས་བསྟན་པ་འཇུག་པའི་སྒོ་ནས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་དང་སྤྱོད་པ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཅན་སུ་དན་ལས་འདས་པ་ལ་འགོད་པར་མཛད་དོ། །ཐྲུགས་རྗེས་ཏེ་གཤེགས་པ་དང་ཕན་ལན་ལ་སོགས་པ་བཞེད་པས་ན་ཡིན་ནོ། །

「如我於佛眾功德，豈能了知而讚言，然由龍猛已宣說，故我無疑述少分。」

如是我於如來功德，雖全不知，然能無疑述少分者，是依他教而說，故曰「然由龍猛已宣說」。此論中總說諸佛甚深法性與廣大功德。頌曰：**「甚深謂性空，餘德即廣大，了知深廣理，當得此功德。」**

今當說佛化身，此是聲聞、獨覺、菩薩共同境界，共同方便，隨其所應，亦是異生境界，任運成為善趣等因。頌曰：**「佛得不動身，化重來三有，示天降出胎，菩提轉靜輪。世有種種行，為多愛索縛，佛以大悲心，咸導至涅槃。」**

雖佛世尊已出三界，然以化身，隨順世間現示有父母等，重來三界，如其所應演說正法。諸有情界，有種種行，佛皆導令安住涅槃。言「以大悲心」者，謂非為名聞及望報恩等。

དེའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྐུའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་བྱས་ནས་ཐེག་པ་གཅིག་ལ་ཐེག་པ་གསུམ་བསྟན་པ་དགོངས་པ་ཅན་ཉིད་དུ་བཤད་པ། །

གང་ཕྱིར་འདི་ནི་དེ་ཉིད་ཤེས་ལས་དྲི་མ་མཐའ་དག་སེལ་བ་ནི། །སྟོན་བྱེད་གཞན་མེད་ཚོས་རྣམས་དེ་ཉིད་རྣམ་འགྱུར་དབྱེ་བའང་བསྟེན་མིན་ཞིང་། །དེ་ཉིད་ཡུལ་ཅན་ཟློ་གྲོས་འདི་ཡང་ཐ་དད་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་པ། །དེ་ཡི་ཕྱིར་ན་ཁྱོད་ཀྱིས་འགྲོ་ལ་ཐེག་པ་མི་མཉམ་དབྱེར་མེད་བསྟན། །གང་ཞིག་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མི་ཤེས་པ་དེས་ནི་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་མ་ལུས་པར་སྤང་བར་མི་ནུས་ལ་དངོས་པོ་མ་ལུས་པ་ལ་ཡོད་པའི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སྐུ་བ་མེད་པའི་ཤང་བཞིན་ཅན་ཡང་ཐ་དད་པ་མེད་པར་སྤར་བསྟན་ཟིན་ཏོ། །མཐོང་བ་ཐ་དད་ཀྱང་དེ་ལ་དབྱེ་བ་མེད་པས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་འདི་རྣམ་པར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་ཡིན་ལ། །གང་གི་ཕྱིར་དབྱེ་བ་དང་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ཉིད་མེད་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་ཡུལ་ཅན་ཡེ་ཤེས་ཀྱང་རང་བཞིན་གཅིག་ཡིན་ནོ། །འདི་ལྟར་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རང་བཞིན་དུ་མ་ཉིད་ཡིན་ན་ནི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་རྟོགས་པར་མི་འགྱུར་ཏེ། །གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་གཅིག་ཉིད་ཡིན་པས། །དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཡུལ་ཅན་ཡེ་ཤེས་ཐ་མི་དད་པ་དེའི་ཕྱིར་ཐེག་པ་གཅིག་ཁོ་ན་བས་ཐེག་པ་གསུམ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །འོད་སྲུངས་ཚོས་ཐམས་ཅད་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་ན་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡིན་ལ། །དེ་ཡང་གཅིག་ཉིད་ཡིན་ཀྱི་གཉིས་དང་གསུམ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སངས་

རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ཀྱི། །མ་རིག་པ་མ་ལུས་པ་སྤངས་པས་སྤྲིན་པ་དང་བྲལ་བའི་ཡེ་ཤེས་མངའ་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་རྣམས་ཀྱི་ཐེག་པ་ནི་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་སྟེ། །ངེ་ཥོ་དྲ་ར་ལ་སོགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡི་གེ་ཀ་ཨ་ཉིད་དུ་འགྱུར་རོ། །ཡང་ན་ཐེག་པ་ཡང་དེ་ཡིན་ལ་ཆེན་པོ་ཡང་ཡིན་པས་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་སྟེ། །ལངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་མངའ་བ་རྣམས་དེ་ལ་བཞུགས་པའི་ཕྱིར་རམ། །དོན་པོའི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་མཐའ་ཡས་པའི་ཡུལ་ཅན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རམ་མི་ཤེས་པ་མ་ལུས་པ་སྤངས་པའི་ཕྱིར་ན། །ཐེག་པ་ཡང་དེ་ཡིན་ལ་ཆེན་པོ་ཡང་དེ་ཡིན་པས་ཐེག་པ་ཆེན་པོའོ། །གལ་ཏེ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གཅིག་ཏོ་ན་ཡིན་ན་ཇི་སྲིད་ཉན་ཐོས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པས་ཀྱང་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་བསྟན་ཞེ་ན། །བསྟན་པ་འདི་དགོངས་པ་ཅན་ཉིད་དུ་བཤད་པ། །

如是已說如來身建立，次明佛於一乘說有三乘是密意教。頌曰：

「離知真實義，餘無除眾垢。諸法真實義，無變異差別，此證真實慧，亦非有別異。故佛為眾說，無等無別乘。」

若不了知真實義，不能盡斷一切煩惱。諸法所有不生為性之真實義都無別異，如前已說。雖見有異，然彼無別，故真實義性無變異。由無差別無變異故，則緣真實義之智亦同一性。若自性有多者，則智不能通達真實，以如本性未通達故。如是由真實義唯有一故，緣真實義之智，亦無差別，故唯一乘，非有三乘。經曰：「迦葉！由知一切法平等性故，而般涅槃。此唯有一，無二無三。」言大乘者，大謂諸佛世尊，由永斷無明證得離障智故，諸佛之乘故名大乘。或乘即大，名為大乘。由具不可思議佛智者，住彼乘故，或由能緣無邊諸法差別故，

或由永斷一切無知故，由彼是乘，亦即是大，故名大乘。

若大涅槃唯有一者，云何經說以聲聞獨覺乘，亦能般涅槃耶？此是如來密意語言。頌曰：

གང་ཕྱིར་འགྲོ་ལ་ཉེས་པ་སྤྱོད་བྱེད་སྟེགས་མ་འདི་དག་ཡོད་གྱུར་པ། །དེ་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་སངས་རྒྱས་སྨོད་ཡུལ་གཏིང་ཟབ་ལ་འཇུག་མི་འགྱུར་ཞིང་། །བདེ་གཤེགས་གང་ཕྱིར་ཁྱོད་ལ་མཉེན་རབ་ཐུགས་རྗེའི་ཐབས་དང་ལྡན་ཚེག་པ། །མངའ་དང་གང་ཕྱིར་བདག་གིས་སེམས་ཅན་དགྲོལ་ཞེས་ཁྱོད་ཀྱིས་ཞལ་བཞེས་ཏེ། །ལུས་དང་སེམས་དག་ལས་སུ་མི་རུང་བ་ཉིད་སྐྱབ་པར་བྱེད་པས་ན་སྟེགས་མ་ཐུབ་པས་ཏེ། །སེམས་ཅན་དང་། །བསྐལ་པ་དང་། །ཉོན་མོངས་པ་དང་། །ལྡབ་བ་དང་། །ཚེའི་སྟེགས་མ་རྣམས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་ཉོན་མོངས་པ་རྣམས་འཇུག་པ་ཤས་ཆེ་བའི་རྒྱུར་གྱུར་པ་དེ་དག་ནི་ཤུགས་པར་མོས་པ་ཁྱད་པར་ཏུ་འཕགས་པ་འཇོམས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཟབ་ན་མེད་པ་ལ་འདོད་པ་ཡང་འགོག་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཟབ་པས་གཏིང་དཔག་དཀའ་བ་ལ་འཇིག་རྟེན་འཇུག་པར་མི་འགྱུར་ལ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱང་འཕྲོ་བ་རྣམས་སྨོད་མ་ཡིན་པ་འདི་ཙམ་གྱིས་དེ་དག་རྣམ་པར་དགྲོལ་བར་བྱ་བ་ལ་གཡེལ་བ་བསྟེན་པར་མི་མཛོད་དེ། །གང་གི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་མཉེན་རབ་ཐུགས་རྗེའི་ཐབས་དང་ལྡན་ཚེག་ཏུ་གྱུར་པ་མངའ་བ་དང་། །གང་གི་ཕྱིར་བདག་གིས་སེམས་ཅན་རྣམས་དགྲོལ་བར་བྱའོ་ཞེས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་དེ་དག་རྣམ་པར་དགྲོལ་བ་ལ་སྟོམས་ལས་ལ་བརྩེན་པར་མི་མཛོད་ཅིང་དེའི་རྣམ་པར་དགྲོལ་བའི་ཐབས་ཚོལ་བར་མཛོད་དེ་ཞལ་གྱིས་འཆེས་པ་རྣམ་པ་གཞན་གྱི་སྐོ་ནས་གདོན་མི་ཟ་བར་བསྐྱབ་པར་བྱ་དགོས་པའི་ཕྱིར་རོ། །གང་གི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་རྣམས་ཐེག་པ་

ཆེན་པོ་ལ་འཇུག་པ་ལ་གེགས་བྱེད་པའི་རྒྱུན་མང་པོ་འདི་དག་ཡོད་ཅིང་འཇིག་རྟེན་རྣམས་ཀྱང་གདོན་མི་ཟ་བར་སྐྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་དགོད་པར་བྱ་དགོས་པ། །དེ་ཕྱིར་མཐས་པས་རིན་པོ་ཆེའི་སྒིང་དུ་ཆས་པའི་སྐྱེ་ཚོགས་ཀྱི། །ངལ་བ་ཉེར་སེལ་གྱོང་ཁྱེར་ཡིད་འོང་བར་དུ་རྣམ་པར་བགོད་པ་ལྟར། །ཁྱོད་ཀྱི་ཐེག་པ་འདི་ནི་སྨོན་མ་ཉེ་བར་ཞི་བའི་ཚུལ་ལ་ཡིད། །སྡུར་བར་མཛད་ཅིང་རྣམ་པར་དབེན་ལ་བློ་སྦྱངས་རྣམས་ལ་འོགས་སུ་གསུངས། །དེའི་འདི་ནི་འཕགས་པ་དམ་པའི་ཆོས་པདྨ་དཀར་པོ་ལས་ངེས་པར་བྱའོ། །བསྟས་པའི་དོན་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། །ཇི་ལྟར་བསྟེ་བའི་ཕྱིར་དེད་དཔོན་དེས་རིན་པོ་ཆེའི་སྒིང་དུ་མ་ཕྱིན་པའི་བར་དུ་གྲོང་ཁྱེར་མངོན་པར་སྤྱལ་པ་དེ་བཞིན་དུ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཀྱང་ཐབས་ཀྱི་སྒོ་ནས་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཚུལ་རོལ་ཏུ་ཐོབ་པའི་ཐབས་སུ་གྱུར་ཞིང་ཞི་བའི་བདེ་བའི་རྟེན་དུ་གྱུར་པ་ཐེག་པ་གཉིས་པོ་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལ་འཁོར་བའི་ཉོན་མོངས་པ་སྤངས་པ་ཐོབ་པ་རྣམས་ལ་ནི་ཕྱི་ནས་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཁོ་ན་ཉེ་བར་བསྟན་ལ། །དེ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཉར་ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱས་ནས་གདོན་མི་ཟ་བར་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཐོབ་པར་བྱ་དགོས་སོ། །ཐེག་པ་གཅིག་བསྟན་པ་འདི་ཡང་མདོ་ཀུན་ལས་བཏུས་པ་ལ་སོགས་པ་དག་ལས་ངེས་པར་བྱའོ། །

「眾生有五濁，能生諸過失，故世間不入，甚深佛行境。然由佛善逝，具智悲方便，昔曾發誓願，度盡諸有情。」能令身心都無堪能，故名五濁，謂劫濁、見濁、煩惱濁、眾生濁、壽命濁。由是煩惱增上轉因，彼能摧壞殊勝勝解，故亦阻止希求如來無上妙智，是故世間於佛甚深難通達智，不能趣入。然佛世尊，不因眾生暫非法器，即便棄捨不令

解脫。由佛世尊具足妙智大悲方便，往昔曾發廣大誓願—願我度盡一切有情，故於度眾生事，

不稍懈廢，更求其餘度生方便，要由餘門滿所願故。

由諸眾生有多障緣障入大乘，復應將諸世間安立涅槃。頌曰：**「以是如智者，導眾赴寶洲，為除眾疲乏，化作可愛城。佛令諸弟子，念趣寂滅樂，心修遠離已，次乃說一乘。」**

此喻廣如《妙法蓮華經》說。略謂如大商主，於未至寶洲之中間，為休憩故，變作化城。如是世尊，亦於未至大乘之前，由於方便善巧門中，依止寂滅快樂，宣說聲聞獨覺二乘，而為得入大乘方便。後為已斷生死煩惱者，宣說唯一大乘，彼等亦當如佛，圓滿資糧證得一切智智。宣說一乘之理，如《集經論》等應當了知。

དེ་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་དུས་དང་། །བཞུགས་པའི་དུས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །བདེ་བར་གཤེགས་པ་མ་ལུས་ཕྱོགས་ཞིང་སངས་རྒྱས་ཡུལ་དག་ན། །ཐེ་ཙོག་རྒྱས་རྣལ་རྣམས་བདོག་པར་གྱུར་པ་ཇི་སྙེད་པ། །བྱང་ཆུབ་མཆོག་ཏུ་དམ་པར་གཤེགས་པའི་སྐལ་པ་དེ་སྙེད་དེ། །འོན་ཀྱང་ཁྱོད་ཀྱི་གསང་བ་འདི་ནི་བསྟན་བཀྱི་མ་ཡིན་ལོ། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ནི་སྤྲུལ་པའི་སྐུའི་སྒོ་ནས་བལྟམས་པ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་ཉེ་བར་སྟོན་མོད་ཀྱི། །བཅོམ་ལྡན་འདས་སྤྲུལ་པའི་སྐུ་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་དེའི་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་དུས་ཇི་ཙམ་ཡིན་པ་དེའི་ཚད་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་

ཚུབ་པའི་སྐལ་པ་དག་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཡུལ་དུ་གྱུར་པ་ཇི་སྙེད་པ་དེ་ན་ཏྲལ་ཐུར་ཏག་ཏུ་སྙེད་ཡོད་པ་དེ་སྙེད་དོ། །འདི་ནི་སྔོན་དགེ་བའི་ཚ་བ་མ་བསགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ལྷག་པར་མོས་པར་བྱ་བར་དཀའ་བའི་ཕྱིར་ན་བསྟད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །འགའ་ཞིག་ཏུ་དེ་ལ་ལྷག་པར་མོས་པར་བྱེད་པ་རྣམས་ལ་བསོད་ནམས་གཞལ་དུ་མེད་པ་བསགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བཤད་དོ། །དེ་ལྟར་རེ་ཞིག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་དུས་བརྗོད་ནས། །དེའི་འོག་ཏུ་བཞུགས་པའི་དུས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བཤད་པ། །རྒྱལ་བ་ཇི་སྲིད་འཇིག་རྟེན་མཐའ་དག་མཆོག་ཏུ་རབ་ཞི་བར། །འགྲོ་བ་མེན་ཞིང་ནམ་མཁའ་རྣམ་འཇིག་འགྱུར་མེན་དེ་སྲིད་དུ། །ཤེས་རབ་ཡུམ་གྱིས་བསྒྲིབ་པ་དེ་ལ་ཐུགས་བརྩེ་མ་མ་ཡི། །ཚུལ་ལུགས་བྱེད་པས་རབ་ཏུ་ཞི་བར་འགྱུར་བ་ག་ལ་མངའ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ནི་ཡུམ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་མས་བསྟུན་ནས་སྟིང་རྗེ་མ་མ་ལ་གཏད་པས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་མ་འོངས་པའི་སྐུ་ཚེའི་ཚད་ནི་ཇི་སྲིད་འཇིག་རྟེན་མཐའ་དག་སངས་རྒྱས་ཉིད་དུ་འགྱུར་བ་མ་ཡིན་པ་དང་། །ཇི་སྲིད་ནམ་མཁའ་བརླག་པར་མི་འགྱུར་བ་དེ་སྲིད་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའོ། །གང་གིས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་བསྒྲུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དུས་མྱ་ངན་མེད་པར་འདི་དག་གསོ་བར་བྱེད་པ་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ཐུགས་རྗེ་ཅི་འདྲ་བ་ཞེག་ཅེ་ན། །བཤད་པ། །

今當宣說世尊證菩提時與住世時。頌曰：「**十方世界佛行境，如其所有微塵數，佛證菩提劫亦爾，然此秘密未嘗說。**」

諸佛世尊，由化身門，雖現降生與涅槃等，然化身之因、成菩提時量，今當宣說。謂如佛智所行境界，盡爾許世界中所有微塵數量，世尊成佛之劫數亦爾。昔未修集善根者所難以信解，故此秘密未可為說。若

能於此增上信解，即得無量福德資糧，故亦有處為彼宣說。　　如是已說證菩提時，其後當說住世時量。頌曰：

「直至虛空未變壞，世間未證最寂滅，慧母所生悲乳育，佛豈入於寂滅處。」

世尊係從般若波羅蜜多佛母所生，由大悲乳母之所養育。是故當知世尊未來之壽量，是直至虛空未壞，一切世間未皆成佛，終不入於大般涅槃。諸佛為欲饒益一切有情，盡未來際救度眾生。此大悲心，其相云何？頌曰：

གཏི་མུག་སྐྱོན་གྱིས་འཇིག་རྟེན་ཁ་ཟས་དུག་བཅས་ཟ་བ་ཡི། །སྐྱེ་བོ་ཉིད་ཀྱི་ནང་མི་དེ་ལ་ཁྱོད་བརྩེ་ཇི་ཕྲ་བ། །དེ་ཕྱར་དུག་ཟོས་ཉེན་པའི་ཏུ་ལ་མ་ཡི་སྡུག་བསྔལ་མེན། །དེས་ན་མགོན་པོ་མཆོག་ཏུ་རབ་ཞིར་གཤེགས་པར་འགྱུར་མ་ལགས། །འཇིག་རྟེན་ཁ་ཟས་ཀྱི་སྣས་ནི་འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ཕྲ་བརྟོད་དོ། །དེ་དག་ཀུང་འདི་ཉིད་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པས་ཟོས་ན་དུག་དང་བཅས་པར་འགྱུར་ཏེ། །སྡུག་བསྔལ་རྒྱ་ཆེན་པོའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་དག་ལ་འདི་ཉིད་དུ་བདེན་པར་མངོན་པར་ཞེན་པ་ཡང་གཏི་མུག་གི་སྐྱོན་ལས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ། །དེ་ལ་ཇི་ཕྲ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་སྐྱེ་བོ་འཁོར་བ་པ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁ་ཟས་དུག་དང་བཅས་པ་ཟ་བ་ལ་བརྟེན་པ་དེ་ཕྱར་མ་ལ་བུ་གཅིག་པ་ཕངས་པ་དེ་ལས་གཞན་པའི་དུག་དང་འདྲེས་པའི་ཁ་ཟས་ཟ་བ་ལ་གདུང་བ་སྐྱེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། །དེའི་ཕྱིར་སྙིང་རྗེས་བཙས་པ་ལ་ཡོངས་སུ་སྐྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་ཀོ་གལ་མངའ། །ཐུགས་རྗེས་སྐྱ་ངན་ལས་འདའ་བའི་ཐུགས་ལས་བབྱོག་པའི་ཕྱིར་ན། །བཅོམ་ལྡན་འདས་འཇིག་རྟེན་སྡུག་བསྔལ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཉམས་སུ་འབད་པའི་གཞིར་གྱུར་པ་རྗེས་སུ་གཟིགས་པ་ལ་

ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་མི་མངའ་འོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་བཤད་པ། །གང་གི་ཕྱིར་ན་མི་མཁས་དངོས་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་ཞེན་པའི་ཚེ་ཅན་གྱིས། །སྐྱེ་དང་འཇིག་གནས་སྐབས་དང་སྡུག་དང་མི་སྡུག་བཅས་ཐད་ཀྱིས་བསྐྱེད་སྡུག་བསྔལ་དང་། །སྲིག་ཅན་འགྲོ་བ་ཐོབ་པ་དེ་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ཐུགས་བསྙེའི་ཡུལ་དུ་རབ་དོང་བས། །བཅོམ་ལྡན་ཐུགས་རྗེས་ཁྱོད་ཐུགས་ཞི་ལས་བབྱོག་པས་ཁྱོད་ལ་སྐྱ་ངན་འདའ་མི་མངའ། །དེ་ལ་གང་གི་ཕྱིར་མི་མཁས་པ་དངོས་པོ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་ཚེ་ཅན་ལས་དང་འབྲས་བུ་ལ་ཡིད་ཆེས་པ་ཡོད་པས་ལྟ་དང་མི་དག་ཏུ་སྐྱེ་བ་ཡོད་པར་ལྟ་བ་པས་ན་སྐྱེ་དང་འཆི་བའི་སྡུག་བསྔལ་ངེས་པར་ཐོབ་ཅིང་། །ཡུལ་སྡུག་པ་དང་བྲལ་བའི་སྡུག་བསྔལ་དང་ཡུལ་མི་སྡུག་པ་དང་ཕྲད་པའི་སྡུག་བསྔལ་ཡང་སྐྱོང་བར་འགྱུར་རོ། །དངོས་པོ་མེད་པར་མངོན་པར་ཞེན་པའི་ཚེ་ཅན་ལོག་པར་ལྟ་བ་དང་ལྡན་པས་ན་སྡིག་ཀྱི་ཅན་གྱི་འགྲོ་བ་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པ་དག་དང་། །ཁོང་དུ་བཤད་པའི་སྡུག་བསྔལ་ཡང་འཐོབ་པ་དེའི་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ཐུགས་རྗེ་ནི་སྐྱེ་བོ་སྡུག་བསྔལ་བ་ལ་དམིགས་ནས་ཐུགས་མྱ་ངན་འདས་པ་ལས་བབྱོག་ཏུ་གནས་སོ། །

「世間由癡噉毒食，如佛哀愍彼眾生，子毒母痛亦不及，以是勝依不入滅。」

「食」謂五欲塵。由貪著而食，是噉雜毒之食，能為大苦之因故。執彼為實者，是由愚癡過患而生。如佛世尊於彼生死眾生噉毒食者所生之哀愍，假使慈母見自愛子誤噉毒食所生之悲痛，亦不能及。由大悲心所養成者，豈入涅槃。由大悲心能阻止入涅槃之意樂，故佛世尊觀見世間為種種苦之所迫切，不般涅槃。頌曰：

「由諸不智人，執有事無事，當受生死位，愛離怨會苦，並得罪惡趣，故世成悲境。大悲遮心滅，故佛不涅槃。」

由不智人，執實有事，深信業果生人天趣，此定當受生死位苦，亦當受愛別離苦、怨憎會苦。諸有成就邪見執無事者，當墮地獄等諸罪惡趣，亦定當受前說眾苦。故佛世尊緣苦眾生起大悲心，遮止佛意不入涅槃，常住世間。頌曰：

ལུགས་འདི་དག་སྣོང་ཟ་གཏམ་ཀྱིས། །དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལས་བཏུས་ནས། །ལུང་ཇི་བཞིན་དང་མན་ངག་ནི། །ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་བརྗོད་པ་ཡིན། །འདི་ལས་གཞན་ན་ཚོས་འདི་ནི། །ཇི་ལྟར་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །འདིར་འཇུང་ལུགས་ཀྱང་གཞན་ན་ནི། །མེད་ཅེས་མཐས་རྣམས་ངེས་པར་མཛོད། །ཇི་ལྟར་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་མ་གཏོགས་པར་བསྟན་བཅོས་གཞན་ལས་སྟོང་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བའི་ཚོས་འདི་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མི་བརྗོད་པ་དེ་བཞིན་དུ། །ཁོ་བོ་ཅག་གིས་འདིར་ལུགས་གང་ཞིག་བཀལ་ལན་དང་བཅས་པར་བསྟད་པའི་ལུགས་འདི་ནས་འཇུང་བ་དེ་ཡང་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཚོས་ལྟར་བསྟན་བཅོས་གཞན་ན་མེད་དོ་ཞེས་མཐས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ངེས་པར་མཛད་དུ་གསོལ་ལོ། །དེའི་ཕྱིར་ཁ་ཅིག་གིས་མདོ་སྡེ་པ་རྣམས་ཀྱི་ལུགས་གང་ཞིག་དོན་དམ་པར་སྨྲས་པ་དེ་ཉིད་དབུ་མ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་འདོད་དོ་ཞེས་སྨྲས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་དོན་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མངོན་པར་མི་ཤེས་པ་ཁོ་ནས་སྨྲས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱའོ། །ཡང་གང་དག་བྱེ་བག་ཏུ་སྨྲ་བ་རྣམས་ཀྱིས་གང་དོན་དམ་པར་སྨྲས་པ་དེ་དབུ་མ་པ་རྣམས་ཀྱི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཡིན་ནོ་སྙམ་དུ་སེམས་པ་དེ་དག་གིས་ཀྱང་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་དོན་གྱི་དེ་ཉིད་ཡོངས་སུ་མ་ཤེས་པ་ཁོ་ན་སྟེ། །འདི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཚོས་ནི་འཇིག་རྟེན་པའི་ཚོས་

དང་ཚོས་མཚུངས་པར་མེ་རེགས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། །ལུགས་འདི་ནི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ངེས་པར་བྱའོ། །དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་སློབ་དཔོན་གྱི་ཐུགས་དགོངས་མི་ཤེས་ཤིང་དོན་ཀྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ངེས་པར་ཟིན་པ་མེད་པར་ཡི་གེ་ཙམ་ངེས་པས་འཇིགས་པར་འགྱུར་བ་རྣམས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཚོས་འདི་ཡོངས་སུ་སྨངས་པས་དེའི་ཕྱིར་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་དོན་ཀྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་བསྟན་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །དབུ་མའི་བསྟན་བཅོས་ལ་འཇུག་པ་འདི་སྨྲར་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བཤད་པ། །

「月稱勝苾芻，廣集中論義，如聖教教授，宣說此論義。如離於本論，餘論無此法，智者定當知，此義非餘有。」

如離《中論》，餘論未有無倒圓滿說此空性法者，如是智者決定應知，我等此中所說論義並釋妨難，如空性法，亦是餘論所未有者。是故有說經部所說勝義即中觀師所許世俗，當知此說是未了知《中論》真義。有說薩婆多部所說勝義即中觀師所說世俗，當知彼等亦是未知《中論》真義，以出世法與世間法相同，不應理故。故諸智者當知此宗是不共法。

有由不知菩薩意趣，不解真實義者，僅聞此文便生怖畏，遂即棄捨此出世法。今為無倒顯論真義。頌曰：

ལྷུ་སྦྱིན་ལྷོ་མཚོ་ཤེན་ཀུ་རུ་ཆེའི་ཁ་དོག་གིས་འཇིགས་པས། །སྐྱེ་བོ་ལུགས་བཟང་གང་དག་རྒྱང་རིང་སྨངས་པས་དེ་ཡི་ཚེག །ལེ་ཁྱར་བྱས་པའི་ཁ་འབྱས་ཀུ་སུ་ཀ་བྱེ་བའི་ཆུས། །དཔལ་བ་ཀཱགས་པ་རེ་རྣམས་རབ་ཀུ་སྐོང་བར་བྱེད། །གལ་ཏེ་གནས་བརྟན་དབྱིག་གཉེན་དང་། །ཕྱོགས་ཀྱི་གླང་པོ་དང་། །ཚོས་སྐྱོང་ལ་སོགས་པ་བསྟན་བཅོས་རྣམས་ཀྱི་མཛད་པ་པོ་

བྱོན་ཟེན་པར་གྱུར་པ་དེ་དག་གིས་ཀྱང་ཡི་གེ་ཙམ་ཐོས་པས་འཇིགས་ཏེ། །རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བའི་དོན་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་སྟོན་པ་འདི་ཡོངས་སུ་སྨངས་སམ་ཞེ་ན། །དེ་སྐད་དུ་སྨྲའོ། །ཡང་འདི་ཇི་ལྟར་རྟོགས་པར་བྱ་ཞེ་ན། །བཤད་པར་བྱ་སྟེ། །དེ་ཉིད་བཤད་ཟེར་བ་ཅི་ཞིག་ཅེ་ན། །འདུས་བྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱི་དབང་གིས་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་ཀུན་ཏུ་འགྱུར་བ་ཡིན། །ཉོན་མོངས་པ་ཀུན་ཏུ་འགྱུར་བ་ཡང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱི་དབང་གིས་ཏེ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཡང་ཐོས་པ་དང་། བསམ་པ་དང་། སྒོམ་པ་ལས་སྐྱེ་བ་ཡིན་ནོ། །ཐོས་པ་ཡང་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་ཙམ་ཞིག་ཏུ་ཐོས་པ་ཡང་ཡིན་ནོ། །བསམ་པ་ཡང་ཐོས་པ་ལས་སྐྱེས་པ་ཡིན་ནོ། །སྒོམ་པ་ཡང་བསམ་པ་ལས་སྐྱེས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལྟར་ཐོས་པ་དང་བསམ་པ་དང་སྒོམ་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཉོན་མོངས་པ་ཀུན་ཏུ་འགྱུར་བ་ཡང་ཡོངས་སུ་སྤོང་བ་ཡིན་ནོ། །

རང་གི་བློས་སྐྱར་བ་ལ་ཡ་མཚན་པར་རྟོགས་པར་མི་བྱའི། །རང་གི་སྡོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱ་བ་ལ་ལྟག་པར་མོས་པ་ཁོ་ན་ལ་ཡ་མཚན་རྟོགས་པར་བྱའོ། །བློས་དཔོན་སློབ་སྐྱབ་ལུགས་བཟང་བསྟད་ལས་བདག་གིས་བསོད་ནམས་ཕྱོགས་ཀྱི་མཐར། །ཁྱབ་ཅིང་ཡིད་མཁའ་ཉེན་མོངས་ཀྱིས་ཇོན་ཇོན་ཀའི་རྒྱུ་སྐར་ལྟར་དཀར་བའམ། །ལེམས་ཀྱི་སྐུལ་ལ་གདེངས་ཀའི་ནོར་བུ་དང་འདྲ་གང་ཞེག་ཐོབ་པ་དེས། །འཇིག་རྟེན་མ་ལུས་དེ་ཉིད་རྟོགས་ནས་སྐུར་དུ་བདེ་གཤེགས་སར་བསྒོད་ཤོག །།དཀྱུ་མ་ལ་འཇུག་པའི་བཤད་པ་ཟབ་པ་དང་རྒྱ་ཆེ་བའི་ཚུལ་གསལ་བར་བྱེད་པ། །སྐྱབ་དཔོན་ཟླ་བ་གྲགས་པ་ཐེག་པ་མཆོག་ལ་ཕྱགས་གཞོལ་བ། །མི་འཕྲོགས་པའི་མཁྱེན་རབ་དང་ཕྱགས་རྗེ་མངའ་བ། །རེ་མོར་བྱེས་པའི་བ་དུས་མ་ལས་འོ་མ་བཞོས་པས་བདེན་པར་ཞེན་པ་བསྟོག་པར་མཛད་པས་སྐྱར་བ་རྗོགས་སོ།། །།ཁྱེད་རྣམས་ཕལ་ཆེར་མདོ་བཞེན་བྱེས། །ཕྱིན་ཆད་སྐད་གཉིས་འབྱུང་སྲིད་ན། །རྩ་འགྲེལ་སྐྱ་དོན་བཞིན་བསྟུར་ལ། །གཟུ་བོར་བྱོས་ལ་དཔྱད་པར་གྱིས། །

「由怖龍猛慧海色，眾生棄此賢善宗，開彼頌蕾拘摩陀，望月稱者心願滿。」

若謂上座世親、陳那、護法等諸論師，彼等是否聞文生怖、棄捨無倒顯示緣起義者，即如是答。如何乃能通達此義？頌曰：**「前說深可怖，多聞亦難解，唯諸宿習者，乃能善通達，由見臆造宗，如說有我教，故離此宗外，莫樂他宗論。」**

如諸外道，昔未植信解空性之習氣，雖斷欲、色、無色三界煩惱，自能創立宗派，然於能仁所說勝義不能信解。如是彼等，雖已成就如是多聞，然無信解空性種子，故猶不能了解空性。若有宿世建樹信解空

性習氣，即於現在，唯由因力，亦能通達空性淵底。雖執外道邪論為真實者，現見唯由因力，亦能測度空性淵底。故除中觀宗外，由見他宗臆造之理亦如說有我之邪教，應當捨離愛樂之心，不以為奇。唯增上信解空性之正見，最為稀有。頌曰：**「我釋龍猛宗，獲福遍十方，惑染意藍空，皎潔若秋星，或如心蛇頂，所有摩尼珠，願普世有情，證真速成佛。」**

此《入中論》，是能光顯深廣理趣，安住大乘，成就不可奪之智悲，能於壁畫乳牛搆取牛乳，破除實執之月稱阿闍黎所造。**「證多如經錄，倘後有譯者，依本釋翻譯，正直善觀察。」**

ཁ་ཆེའི་ཡུལ་གྱི་ཐོང་ཁྱེར་དཔེ་མེད་ཀྱི་དབུས་རིན་ཆེན་སྒས་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ། ཁ་ཆེའི་རྒྱལ་པོ་དཔལ་འཕགས་པ་ལྷའི་སྐུ་རིང་ལ། རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཏི་ལཀྐ་ལ་ཤ་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་ཙྪ་བ་པ་ཚབ་ཉེ་མ་གཏས་ཀྱིས་ཁ་ཆེའི་དཔེ་དང་མཐུན་པ་ལྟར་བསྒྱུར། ཕྱིས་ར་ན་མོ་ཆེར་རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཀ་ལྐ་ལམ་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་ཙྪ་བ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཉེ་འཁོར་ཤར་ཕྱོགས་པའི་དཔེ་དང་གཏུགས་ཤིང་ལེགས་པར་བཅོས་ཏེ་གཏན་ལ་ཕབ་པའོ།། །། གཞུང་འདིའི་ཚད་ནི་བམ་པོ་བཅུ་གཅིག་དང་བམ་པོ་གསུམ་གཉིས་སོ།། །།

迦濕彌羅聖天王時，印度底拉加迦拉沙論師，與西藏跋曹日稱譯師，於迦濕彌羅無比大城寶密寺中，依迦濕彌羅本翻譯。後於拉薩惹摩伽寺，印度金鎧論師與前譯師，依照東印度本善加校改決擇。

*比丘性雲漢藏編排